Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
31
9 D
17
FONDO EBORENSE

Digitized by Google

[illegible]

[illegible]

Ad simpliciter usum P. Fr. Nicolai Lisini a Valentano
Min: Obs: 1829

Digitized by Google

R. P.

LUDOVICI LIPSIN

ORDINIS

FRATRUM MINORUM CONVENTUALIUM

CATECHISMUS HISTORICO-THEOLOGICO-DOGMATICUS,

IN QUO

SYMBOLUM APOSTOLORUM

ET

Præcipui FIDEI CHRISTIANÆ Articuli brevi, clara & facili methodo explanantur.

OPUS

Ordinandis, Confeſſariis, Miſſionariis, Parochis, aliisque junioribus Eccleſiaſticis, Fidelium Inſtructioni incumbentibus, perutile.

Cum Indice Rerum locupletiſſimo.

Eſto manſuetus ad audiendum Verbum Dei, *ut intelligas; & cum ſapientia proferas reſponſum verum.* Eccleſiaſtici cap. 5.

PARS I.

AUGUSTÆ VINDELICORUM

Sumptibus FRATRUM VEITH. 1769.

Superiorum Permiſſu.

6 in

Digitized by Google

EPISTOLA DEDICATORIA

Ad

Illuſtriſſimum ac Reverendiſſimum

Dominum, Dominum

OCTAVIUM,

Ex

COMITIBUS DE ARRENGHERIA

Patritium Bononienſem,

Epiſcopum Aſſiſienſem

vigilantiſſimum.

Catechiſmum hunc Hiſtorico-Theologico - Dogmaticum, *perſpicuam complectentem* Symboli Apoſtolorum *explicationem, requirentibus quibusdam ex noſtris junioribus Patribus ad ſacra Miniſteria deſtinatis, collegi potius*

quam compoſui, ut in libro ad manus habere valerent præcipuos Fidei Chriſtianæ articulos, quos gentes, ad quos mittuntur, labore minori edocere poſſent, & qui in ponderoſis nimium voluminibus Scholaſticis prolixiori diſcutiuntur & explicantur ſermone.

Verum, audito ab Illuſtriſſima, Reverendiſſima ac Spectatiſſima Dominatione veſtra, *quæ præſens opuſculum inſtructivis amœnisque, ut effari ſibi complacuit, refertum quæſtionibus perlegere gratum ſe habuiſſe teſtata eſt, illud*, inquam, *nedum novellis ſuis Sacerdotibus, Confeſſariis, junioribus Parochis, quorum in doctrina progreſſum zelo zelat mirifico, ſed etiam aliis quarumcunque Diœceſium Eccleſiaſticis aliquid pariter utilitatis adferre poſſe, Typis tandem, etſi reluctante quodammodo animo ob operis ſimplicitatem, dare aggredior.*

Tuis

Tuis igitur ſub auſpiciis, Illuſtriſſime ac Reverendiſſime Antiſtes! *in publicum illud ſi producere audeam, mirabitur aut contemnet nemo, ſi attendat,* Te *in Theologicis non minus, quam in utroque Jure, & in aliis omnibus ſcientiis peritiſſimum, non judicaſſe* Catechiſmum *hunc indignum, qui lucem videret; imo abundantiori encomio illum celebraſſe per ampliſſimam hic adjunctam approbationem.*

Non exiſtimet tamen quiſpiam, me eloquentiæ inermem ſtudioſe hanc velle arripere occaſionem ingenitas animi tui egregias dotes, ſplendidiſſimamque vetuſtiſſimi nobilis generis tui *proſapiam ſublimibus exquiſitis efferendi laudibus.*

Præclariſſima enim perilluſtrium Avorum *geſta, qui a tot ſæculis Eccleſiam & Rempublicam* prudentia, conſilio, pietate & juſtitia *non modo con-*

decorarunt, ſed & heroica fortitudine, invictoque ſemper propugnavere animo, aliis in arte dicendi magis excultis tot magnalia acta, elegántiori ſtylo deſcribenda, modulamineque ſuaviori concinenda relinquo; ſicut & uberrimam perſpicacis ingenii tui fertilitatem, ſanæ doctrinæ præſtantiam, indefectibilem in agendis prudentiam & rectitudinem, in paſcendo Gregem Chriſti paſtoralem zelum, & indefeſſam vigilantiam, ingentemque in commiſſas Oves paternum amorem. Verum, quid protraho? Cunctarum virtutum, quibus coruſcas, & te conſtanter ornatum præbes, immenſam magnitudinem.

Mihi vero, qui tuam in promovendo Dei cultu, & ſubditis Fidelibus ſalubri inſtructione procuranda, tum verbo, tum ſcriptis & exemplo ſanctam ſolicitudinem mira cum ædificatione *conſpectam habeo; quique ab initio uſque nunc ſingularem tuam expertus*

ſum

ſum benevolentiam, *hoc ſummopere cordi fuit Chriſtianæ plebi*, veſtigiis tuis inhærendo, *quoddam ſalutis adminiculum præbere*, *&* *ſimul gratitudinem meam*, *quæ Deo & hominibus ſemper jucunda venit*, *publico*, etſi tenui *comprobare argumento.*

Patere igitur, Illuſtriſſime ac Eruditiſſime Præſul! *ut Opuſculum hoc a te eleganti approbatione laudatum*, *ſub gloria Nominis tui*, *benignoque patrocinio*, *publicam lucem aſpiciat.*

Illud ipſum amabili, *qua aſſoles*, *affabilitate recipias*, *tanquam grati animi mei*, *ſummæque venerationis teſtimonium & pignus.*

Deum interim Optimum Maximum ſupplex deprecari non deſinam, *ut dies tuos in ſæcula multiplicet*, *&* *ad altiores eminentioresque gradus*, *pro meritis &tot perpeſſis laboribus in hujus Sera-*

phicæ Diœceſis ſpiritualem progreſſum ampliorem, & ſanctæ Eccleſiæ univerſalis decus & ornamentum, promovere non dedignetur.

Hæc ſunt vota ejus, qui ſingulariſſima devincti cordis obſervantia in ævum permanebit.

Illuſtriſſimæ ac Reverendiſſimæ
Dominationis tuæ

Humillimus, obedientiſſimusque
Servus,
Fr. Ludovicus Lipſin,
Min. Conv.

AD

Ad Lectorem.

Doctrinam Chriſtianam totius mundi ſaluberrimam excellentiſſimamque eſſe ſcientiam, nemo non ſcit. Hæc ſola hominem beatum reddere poteſt: cætera omnia temporalibus deſerviunt. Unde merito dixit Sapiens: *Vani ſunt omnes homines, in quibus non ſubeſt ſcientia Dei,* Sap. 13. per ſcientiam Dei intelligens non tantum ſpeculativam, ſed & practicam conjunctam cum Dei timore, cultu, obedientia & amore, qualem Doctrina Chriſtiana docet.

Vani fuerunt & ſtulti Idololatræ, qui Deum ignorantes, Idolum coluerunt & adorarunt. Vaniores & ſtultiores fuerunt Philoſophi, qui, cum

Deum per ſcientiam naturalem cognoviſſent, *eum tamen non ut Deum*, ea pietate, qua par eſt, coluerunt & glorificaverunt. Vaniſſimi & ſtultiſſimi ſunt quidam Fideles, qui, cum Deum per Fidem agnoſcant, certamque ex ea ſpem habeant vitæ æternæ, eum tamen ejusque legem ſpernunt, ſuaviſſimumque ejus jugum abjicientes, ut illicitis ſuis voluptatibus & creaturis perfruantur, *pro nihilo habent terram deſiderabilem.*

Verum feliciſſimi & ſapientiſſimi ſunt Chriſtiani illi, qui ſpretis mundi illecebris, Deum *in ſpiritu & in veritate adorantes*, ſanctam ejus legem diligenter cuſtodiunt; a cujus obſervantia Eccleſiæ Catholicæ decus, exterorum ædificatio, & ipſorummet propria æterna ſalus dependent.

Non immerito Patres Concilii Tridentini Rudimenta Fidei tradendi, ſeu catechizandi munus *Epiſcopis & Parochis* non modo commendarunt, ſed & *præceperunt*; volentes, *ut diebus ſaltem* Dominicis & Feſtis ſolemnibus *plebes ſibi commiſſas pro ſua & eorum*

capa-

capacitate paſcant ſalutaribus verbis, docendo, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem; annunciando eis vitia, quæ eos declinare, *& Virtutes*, quas ſectari oportet, *ut pœnam evadere, & cœleſtem gloriam conſequi valeant.* Conc. Trid. Seſſ. 5. cap. 2. de Reform.

Quis enim ignorat, blasphemias, perjuria, aliasque irreligioſitates, adulteria, fornicationes, & alia impuritatis probra, ſuperſtitiones, maleficia, & omnis generis nequitias in Rempublicam ut plurimum invehi ex hominum ignorantia?

Unde eſt, inquit S. Bonaventura, *quod videmus. non* dico ego plebejos, *ſed Eccleſiaſticos, imo & Religioſos quosdam ita diſtortos & rudes, ſicut ſæculares, ſuperbos, vanos, cupidos, invidos, detractores, iracundos, contumelioſos, deſides, diſſolutos, avaros, inverecundos, delicatos, guloſos, garrulos, laſcivos; & quod ex eis oritur forſitan, incontinentes?* Quæſtion. 16. in Reg.

In promptu cauſa eſt: defectus Chriſtianæ religioſæque educationis, id

id eſt, ſcientiæ eorum, quæ Chriſtianum hominem & Religioſum formare conſueverunt.

Quanta ſit igitur Doctrinæ Chriſtianæ utilitas & neceſſitas, facile ex his colligere eſt.

Nos hic ſolum de contentis in *Symbolo Apoſtolorum* magis ſcitu neceſſariis tractabimus, cum brevitate tamen & facilitate ſermonis, juxta ſenſum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ; & ita dilucide, ut litterarum omnino incapax ſit, qui eam Doctrinam non intelligat.

Dixi, de *magis neceſſariis*: Intentio enim noſtra non fuit, recludere in hoc opuſculo, quidquid fuſe & docte tractant multi præclari Authores; ſed tantum ex ipſis inſtar *Apis argumentoſæ* colligere ea, quæ junioribus Eccleſiaſticis & Religioſis neceſſaria eſſe, & ipſis proficere poſſe judicavimus.

Non tamen nos ita ab aliis ſcripta, diſcuſſaque decantamus, ut non etiam aliqua ſingularia adjungamus, ex quibus tantillus radius novi luminis efful-

gere

gere poſſit ex hujus libri lectione; quamvis ad id ſufficeret ſola methodus, rerumque tam diverſarum recens diſpoſitio, & denique dictorum ab aliis debita ad praxin applicatio, & ad ſenſum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ reductio. Unde, *ſi aliqua appareant, unde* ſumpta ſint, *alia tamen eſſe, quam unde ſumpta ſunt, etiam apparebunt.*

Et ſi ea, quæ ab Eruditis deſideraretur, in hoc noſtro Opuſculo non relucet eloquentia; ſcopus & materia ipſius eam exigere non videbantur: Nec mihi cum pompoſis ſelectiſque Rhetoricæ floribus & ornamentis, *Oratoris inſtar*, ſcribendum propoſui; ſed in forma & methodo, quibus ordinarie *Catechiſmi & libri caſus conſcientiæ continentes traduntur*; ſic ſuadentibus non infimæ notæ Magiſtris noſtris, qui conceptum opus approbantes nos exhortati ſunt, ut eſſemus in quæſtionibus breves, & in reſponſionibus *ad poſſibile*, juxta materiæ exigentiam, conciſi & expediti ſine periphraſibus & circumlocutionibus tædioſis, ſublata tamen omni obſcurita-

te:

te: exiſtimantes alioquin, ſi hærendum foret ad concipiendum ſenſum, laborioſum oneroſumque magis, quam proficuum juventuti futurum noſtrum Opuſculum, præcipue elaboratum, ut de rebus Fidei, plurimum neceſſariis, in *Symbolo Apoſtolico* comprehenſis, inſtruerentur; non vero ut venuſtam floridamque linquæ Latinæ elegantiam ex hoc noſtro labore addiſcerent, cujus finis non eſt eam edocere.

Doctiſſimus celeberrimusque noſter *Bartholomæus Maſtrius*, cujus eruditionis fama per univerſum Orbem volat, in Præfatione ſuæ *Theologiæ Moralis*, quod egregium ponderoſumque Opus certo certius *Tyronibus* non obtulit, ingenue & candide declarat, ſe *ſtylo familiari ac ab omnibus intelligibili ſcripſiſſe*, amans potius *juxta dictum S. Auguſtini*, ut illum reprehendant Grammatici, *quam non intelligant populi.*

Omnia ad quamdam Dialogi formam, hoc eſt, per interrogationes & reſponſiones reduximus, pro majori addiſcendi & retinendi facilitate: quæ enim

enim ſic proponuntur, validius percutiunt mentem, & in ea firmius imprimuntur. Hoc experientia probat: Et hac de cauſa *Catechiſmi*, quibus a prima ætate in Doctrina Chriſtiana inſtruimur, ad hunc erudiendi modum redacti ſunt.

Dicet forte aliquis; multos jam prodiiſſe libros de hac materia, *ornatiori eloquio* conſcriptos, adeoque hunc eſſe ſuperfluum. Hoc olim ſibi objecit Auguſtinus, & reſpondet: *Non tamen,* inquit, *propterea putet quis, me tacere debuiſſe, quod non tam* expedite ac dilucide, *quam alii Authores, quos Lector intelligit, eloqui potui.*

Neque enim omnia, quæ ab hominibus conſcribuntur, *in omnium manus* veniunt: & fieri poteſt, ut nonnulli illos planiores non inveniant libros, *& in iſtos ſaltem incidant.*

Ideoque utile eſt plures a pluribus fieri *diverſo ſtylo, non diverſa fide, etiam de quæſtionibus eisdem*, ut ad plurimos res ipſa perveniat, *ad alios ſic, ad alios autem ſic.* S. Auguſtin. lib. 1. de Trin. cap. 3.

De

De cætero, ſi hoc opus alicui gratum non habeatur, aut ſibi non placeat, iterum cum Auguſtino dicam: *Et, ſi ita eſt, ponat librum meum; vel etiam*, ſi hoc videatur, *abjiciat, & eis potius, quos intelligit, operam & tempus impendat.* Ibidem.

Interim me, meaque varia opuſcula, jam typis data, & quæcunque alia *faventibus Superis* edenda, humili ſinceroque animo, a principio usque ad finem, Superiorum quorumcunque judicio & correctioni totaliter ſubmitto.

Ita eſt.

Frater Ludov. Lipſin,
Min. Conv.

Ap-

Approbatio

Illuſtriſſimi ac Reverendiſſimi Domini Epiſcopi Aſſiſienſis.

Catechiſmum, in quo brevi, clara & facili methodo Symbolum Apoſtolorum, & præcipui Fidei noſtræ articuli explanantur, eodem animi delectamento, quo verborum delectu egregius Author apprime concinnatum edidit, luſtrare præelegi. Uno hoc libro, quæ per plura ac varia Theologorum volumina divagari innotuit, perpulchre, evidenter ac ſuaviter collecta toti Chriſtianæ Reipublicæ addiſcenda proponuntur, abunde diſcuſſa exhibentur, ac ſelecto vocum ornatu congeſta ſtudioſæ juventuti ita dimittuntur, ut præcipua inde dogmata ad inſtructionem omnium Chriſti fidelium puriſſimam accommodata, non emergant duntaxat, ſed & remaneant exhaurienda. Opus itaque hoc perreximium, encomiaſtem magis me exigens quam cenſorem, Orbi litterario non modo gratum, ſed & Apoſtolicis Miniſtris utile futurum, quemadmodum pro comperto habui, ita libentiſſime teſtor omnibus & ſingulis, quorum intereſt, aut intereſſe poterit quomodolibet in futurum. Gratulor proinde ex animo Religioſis iis, qui veluti candelabra ſuper montium jugis ſita, tenebras tam infidelitatis quam hæreſeos pro viribus diſſolvere ambientes, Ordinis Minorum Conventualium S. Patris noſtri Franciſci in hoc Miſſionariorum Seminarium ingreſſi ſunt aut ingredientur. Eos enim, hoc præeunte Catechiſmo, Catechiſmi Romani explanationem omnibus numeris abſoluturos ita confido, ut omne bonum hoc in abbreviato Opere deprehendentes nihil offendat, quod aberret a vero; nihil, quod ſinceræ pietatis odorem non redoleat, nihil poſtremo, quod laude ſua dignum non ſit.

Datum ex Epiſcopali meo Palatio Aſſiſii XII. Kal. Nov. MDCCXLV.

Octav. Epiſcop. Aſſiſienſis.

Approbatio

Theologorum Ordinis.

Opus, cujus titulus eſt: *Catechiſmus Hiſtorico-Theologico-Dogmaticus.* In quo Symbolum Apoſtolorum, & præcipui Fidei noſtræ articuli explanantur, pie & erudite elucubratum ab Admodum Reverendo Patre Magiſtro *Ludovico Lipſin* ſacræ Theologiæ Doctore, Exprovinciali Ordinis Minorum Conventualium; ea, qua par eſt, mentis attentione & ſumma animi oblectatione percurrimus; & nihil non ſanum, nihil non conſentaneum fidei & moribus deprehendimus, cum omnia ſint fundata in ſacra Scriptura, SS. Patribus & ratione Theologica. Quapropter legat & videat Confeſſarius; videat & revolvat Parochus; revolvat & perpendat Miſſionarius; & quidem clariſſime perſpiciet & percipiet, quantæ utilitatis ſit hoc Opus. Arbitramur propterea eidem Operi plane docto & utili, non niſi prelum lucemque publicam deſiderari.

Datum Aſſiſii ex ſacro Conventu S. Patris Franciſci die 22. Maji 1747.

Fr. Joannes Franc. Fanciulli, Exprov. Ord. Minor. Conv. & Examinator Synodalis.

Fr. Joſeph. M. Curioni, Def. Perp. Examinator Synodalis, & Theol. Illuſtriſſ. ac Reverendiſſ. Epiſcop. Aſſiſienſis.

Ap-

Approbatio

Reverendiſſimi Domini Pomponii Suardi Abbatis Regularis S. Petri Civitatis Aſſiſienſis, Ordinis S. Benedicti Caſſinis, Examinatoris Synodalis &c.

Perlegi librum, cui titulus: *Catechiſmus Theologicus:* in quo brevi, clara & facili methodo Symbolum Apoſtolorum explanatur ab admodum Reverendo Patre *Ludovico Lipſin*, SS. Theologiæ Doctore, Exprovinciali Ordinis Minorum Conventualium. Hoc opus, in quo pietas eruditioque ſui Authoris refulget, & in quo conjungitur brevitas cum ſingulari claritate ad mentes illuſtrandas Theologiæ Candidatorum perutile fore exiſtimo. Nihil, quod Orthodoxæ Fidei, veræ ac ſanæ doctrinæ adverſetur, in ipſo deprehendi; idcirco luce poblica digniſſimum reperi, nec non cenſeo.

Datum Aſſiſii in urbe IV. Idus Januarii 1747.

D. Pomponius Suardus, Abbas Regularis S. Petri.

Approbatio

Adm. Rev. Patris Alexandri Pardini Ordinis S. Franciſci Exprovincialis & Examinatoris Synodalis.

Librum cedro dignum, cui titulus eſt: *Catechiſmus Hiſtorico-Theologico-Dogmaticus*: in quo brevi, clara & facili methodo Symbolum Apoſtolorum, & præcipui Fidei noſtræ articuli explanantur, Authore Adm. Rev. Patre *Ludovico Lipſin*, ſacræ Theologiæ Doctore, Seraphici Ordinis S. P. Franciſci Minorum Conventualium Exprovinciali,

b 2 atten-

attente & accurate perlegi, & doctrinam illius non ſolum orthodoxam, ſed & valde perutilem adinveni, eoquod faciliori ſtylo Clericis Ordinibus initiandis; Parochis propriis ovibus inſtruendis; Miſſionariis quoque & Concionatoribus pro ſuo munere fideliter adimplendo maxime juvet: Quapropter, cum nihil contra Fidem, nihil contra bonos mores, nihilve contra pietatem contineat, merito, ut vota & deſideria multorum adimpleantur, prelo dignum adjudico.

Datum Aſſiſii ex Ven. Conv. S. Antonii Patavini die 10. Auguſti 1747.

Fr. Alexander Pardini, in eodem Conv. Studiorum Magiſter Regens, & hujus Provinciæ Tertii Ordinis Exprov.

Alia Approbatio Doctorum a Reverendiſſimo Patre Generali deputatorum.

Juſſis Reverendiſſimi Patris Miniſtri Generalis totius Ordinis Fratrum Minorum S. Franciſci Conventualium morem gerentes, Opus, cui titulus: *Catechiſmus Hiſtorico-Theologico-Dogmaticus* &c. Auctore SS. Theol. Magiſtro P. *Ludovico Lipſin*, ejusdem Ordinis Exprovinciali, attente revolvimus, atque nihil in eo plane deprehendimus, quod Fidem orthodoxam probosque mores offendat: perſpeximus quin imo, multiplici Eruditione Opus illud refertum eſſe, & Operariis Dei, præſertim ad Myſteria Fidei Romano-Catholicæ perſpicue explananda perutile futurum. Dignum propterea cenſemus, quod publici juris fiat, quoties ejusdem Rev. Patris animus acceſſerit.

Datum Aſſiſii die 3. Januarii 1749.

Fr. Joan. Bapt. Conſtantius, Defin. perp. & Cuſtos ſacri Conventus.
Fr. Ignat. Como, SS. Theol. Magiſter ac Defin. perp.

Fr.

Fr. Carolus Antonius Calvi de Bononia, Artium & ſacræ Theologiæ Doctor, totius Ordinis Fratrum Minorum S. Franciſci Conventualium poſt Seraphicum Patriarcham Miniſter Generalis LXXXV.

Cum opus, cui titulus eſt: *Catechiſmus Hiſtorico-Theologico-Dogmaticus:* Auctore P. Magiſtro *Ludovico Lipſin*, Exprovinciali, duo Ordinis noſtri Theologi, a nobis *ſpecialiter* deputati examinaverint, & in lucem edi poſſe probaverint, facultatem facimus, ut typis mandetur, ſi iis, ad quos ſpectat, ita videbitur. In quorum &c.

Datum Bitunti in ſancta Viſitatione, die 29. Januarii 1749.

Frater Carolus Antonius Calvi, Miniſter Generalis Ordinis.

Frater Antonius Maria Azzoguidi de Bononia, Secretarius & Aſſiſtens Ordinis.

ELENCHUS
Partis primæ.

Quæſtiones Operi præpoſitæ de Apoſtolis. Pag. *I.*
De Apoſtolis ſingillatim, ſecundum ordinem, quo a S. Matthæo nominantur. *XII.*

Procœmium *de Catechiſmo.* - 1.
De Deo uno & trino. - - 10.
De Dei Incorporeitate. - - 23.
De Dei Immutabilitate. - 27.
De Dei Æternitate. - - 32.
De Dei Immenſitate. - - 34.
De Scientia Dei - - 38.
De Bonitate & Miſericordia Dei. 43.
De Providentia Dei. - 50.
De Homine ejusque Fine. - - 58.
De Homine Chriſtiano. - - 65.
De Signo Hominis Chriſtiani. - 86.
De uſu & fructu Signi Crucis. - 89.
De Fide & Symbolo. - - 103.
De Infidelitate. - - - 114.
De S. Scriptura. - - 123.
De Scripturæ Textibus ſibi apparenter contrariis. - - 168.
De Traditionibus. - - - 199
De Symbolo Fidei Chriſtianæ. - 208.

De

De I. Symboli Articulo :
Credo. - - - 219.
De Martyrio. - - 226.
In Deum. - - 239.
De Charitate Dei. - - *Ibid.*
De Charitate erga Proximum. - 249.
De Spe. - - 264.
De SS. Trinitate. - - 277.
Patrem. - - 287.
Omnipotentem. - 290.
De Gratia. - - 293.
Creatorem Cœli & Terræ. 313.
De Angelis. - - 318.
De Angelis Cuſtodibus. - - 326.
De malis Angelis, ſeu Dæmonibus. 339.
De Paradiſo terreſtri. - - 359.
De Creatione Adami & Evæ. - 362.
De Peccato originali. - - 373.
De B. Virgine. - - 383.
De II. Symboli Articulo :
Et in JEſum. - 391.
Chriſtum. - - 396.
Filium ejus unicum. - 402.
Dominum noſtrum. - 405.
De III. Symboli Articulo :
Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto. 407.
De S. Joſepho, & de ejus Matrimonio. 417.
Natus ex Maria Virgine. 428.
De Virginitate Mariæ in Partu. 438.
De Virginitate Mariæ poſt Partum. 440.
De Circumciſione. - - 471.
De Epiphania. - - 474.

De IV. Symboli Articulo :
Paſſus . . 484.
De Juda Proditore. . . 487.
Sub Pontio Pilato. . 496.
De Flagellatione. . . 500.
Crucifixus. . . 505.
De Cruce ſpirituali. . . 536.
Mortuus. . . 541.
Et ſepultus. . . 551.
De Sepulchris, & Ritu Catholico ſepeliendi Mortuos. . . 557.
De Beneficiis Mortis Chriſti. . 566.
De V. Symboli Articulo :
Deſcendit ad Inferos. 573.
De Inferno Damnatorum. . . 575.
De Purgatorio. . . . 600.
Tertia die reſurrexit a mortuis. 611.
De VI. Symboli Articulo :
Aſcendit ad Cœlos. . 621.
Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. . . 623.
De VII. Symboli Articulo :
Inde venturus eſt judicare. 626.
De Signis univerſalis Judicii. . 631.
De Antichriſto. . . 633.
Controverſia de eodem. . 635.
De Forma Judicii. . . 637.
De iis, de quibus Homines judicabuntur. 642.
Vivos & mortuos. . 644.

Quæ-

QUÆSTIONES
Operi præpoſitæ
DE APOSTOLIS.

Q. *Quid hoc nomen* Apoſtolus *ſignificat?*

R. Apoſtolus derivatur a verbo græco *Apoſtolos*, quod idem eſt ac *miſſus* ſeu *legatus*. Sic Athenienſes vocabant eos, qui per Provincias demandabantur tanquam Viſitatores earum, & ut neceſſitatibus ſubditorum providerent, lites componerent, jurgia ſedarent, ſeditiones compeſcerent &c.

Q. *Qui erant apud Hebræos Apoſtoli? & quod eorum Officium?*

R. Apoſtoli ab ipſis vocabantur Viri illi, qui a ſummo Pontifice ſingulis annis mittebantur ad exigenda & colligenda tributa quædam,. quæ Populus Iſraeliticus ſolvere conſueverat, & tenebatur Templo Hieroſolymitano pro Dei cultu ejusque ſervitio, & miniſtrorum ſuſtentatione.

Invigilabant ulterius Apoſtoli illi ſuper obſervantiam Moſaicæ legis, & quamdam jurisdictionem ſuper populum exercebant:

erantque primarii poſt ipſum ſummum Sacerdotem. Officium hoc honorificum erat, & magni proventus.

Q. *Fuitne S. Paulus unus ex iſtis* Synagogæ *Apoſtolis?*

R. Tenetur, quod ſic. Quia miſſus fuit Damaſcum cum litteris Principis Sacerdotum ad Synagogas contra Chriſtianos, habitos tanquam hæreticos & transgreſſores non ſolum, ſed & deſtructores legis: *Ut, ſi quos inveniſſet hujus viæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Jeruſalem.* Act. cap. 9.

Non eſt igitur hoc nomen noviter datum a Chriſto ſuis Diſcipulis, cum longe ante ipſum jam in uſu eſſet in Judaica Republica.

Q. *Nunquid Paulus etiam Chriſti Diſcipulus fuit?*

R. Cum aliis Apoſtolis vivente Chriſto, quem forte non agnovit, aut non vidit, non annumeratus eſt, quin potius Chriſti Inſecutor & Eccleſiæ ſuæ Perſecutor extitit, divino tandem miraculo ad fidem evocatus, cæteris Apoſtolis additus fuit.

Sic enim de ſe ipſo loquitur, ſcribens ad Galatas: *Paulus Apoſtolus non ab hominibus, neque per hominem, ſed per JEſum Chriſtum & Deum Patrem, qui ſuſcitavit eum a mortuis.* Ad Gal. cap. 1. Quaſi dicere voluiſſet: jam ego non ſum amplius Apoſtolus ille ab hominibus, ſeu a Synagoga deputatus; verum munus hoc a JEſu Chriſto & Deo ejus Patre eligente accepi. Quibus verbis Chriſti di-

divinam Naturam ſtatuit, aſſerens, ſe Apoſtoli officium ab homine non accepiſſe &c.

Q. *Hic titulus ceſſavitne apud Hebræos tempore Chriſti?*

R. Nequaquam, Apoſtolos etiam ipſi deſtinarunt ad inſtar Chriſti, qui Judæam & alias regiones percurrerent, ſpargendis contra JEſum & ejus diſcipulos calumniis, & impedienda propagatione Chriſtianæ doctrinæ, legeque Moſaica pro viribus propugnanda.

Titulus hic apud ipſos in uſu fuit usque ad *Theodoſium Imperatorem*, qui tandem publico edicto prohibuit, ne quis ex Judaica natione hunc titulum uſurpare, taleque officium exercere præſumeret, ut legitur in Codice *de Judæis.*

Q. *Quot, & qui ſunt Apoſtoli Chriſtianæ Legis?*

R Cum JEſus diſcipulos ſuos convocaſſet, ſelegit *duodecim* ex ipſis, quos & *Apoſtolos* nominavit; id eſt, legatos ſuos primarios, quos cum plena auctoritate & poteſtate miſit per totum orbem, ut Evangelium ſuum annunciarent omnibus gentibus.

Horum nomina ſunt hæc. Primus Simon, qui dicitur *Petrus*, & Andreas frater ejus. Jacobus Zebedæi & Joannes frater ejus. Philippus & Bartholomæus; Thomas & Matthæus publicanus; Jacobus Alphæi & Thaddæus, Simon Chananæus & Judas Iſcariotes, *qui & tradidit eum*, Matth. 10. hic autem cum

la-

laqueo ſibi vitam præcidiſſet, ejus loco ſubſtitutus eſt Mathias.

Q. *Nunquid alii diſcipuli etiam Apoſtoli fuerunt?*

R. Eo nomine Chriſtus eos non appellavit, licet a veteribus nonnullis ſubinde ita nuncupentur, legati ſcilicet Chriſti, cum revera tales fuerint, ſed cum minore poteſtate, utpote ſubjecti & ſubordinati duodecim Apoſtolis, quos Chriſtus *Principes Eccleſiæ ſuæ* conſtituit, qui omnes fideles tam Martyres quam Confeſſores & Virgines, uti officio & dignitate, ſic & gratia & ſanctitate præcellerent: ſuper ipſos enim fundavit Eccleſiam, ut patet Epheſ. cap. 2. v. 20. & Apoc. cap. 21. v. 14. ubi Civitas Dei, id eſt, Eccleſia, dicitur habere *fundamenta duodecim, & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum.*

Q. *Cur Chriſtus duodecim Apoſtolos elegit, & non plures?*

R. Præciſe Chriſtus duodecim elegit, nec plures nec pauciores, ut ipſi reſponderent duodecim Patriarchis, qui fuere filii Jacob. Sicut enim hi Judæorum, ſic Apoſtoli Chriſtianorum omnium fuere Parentes.

S. Thomas *in Catena* alia hujus numeri Myſteria affert ex Rabano: *Duodenarius*, inquit, *conſurgens ex ternario & quaternario* in ſe ductis & multiplicatis, *ſignificat eos prædicaturos Trinitatis fidem per quatuor mundi partes*: ſignificatus *in duodecim filiis Jacob; duodecim principibus filiorum Iſrael; duodecim*

fon-

fontibus Helim; *duodecim lapidibus Rationalis*; *duodecim panibus propoſitionis*; *duodecim exploratoribus*; *duodecim lapidibus: unde factum eſt Altare*; *duodecim lapidibus ſublatis ex Jordane*; *duodecim bobus ſuſtinentibus mare æneum*; *duodecim ſtellis in corona ſponſæ*, de quibus in Apoc. *duodecim fundamentis civitatis*; *duodecim portis &c.*

Q. *Quæ fuit in Eccleſia Apoſtolorum Poteſtas?*

R. Eorum Poteſtas maxima fuit, ac longe major quam ſit Epiſcoporum. Apoſtoli enim edocti & miſſi ſunt *immediate* a Chriſto Domino, quaſi Chriſti *legati a latere*, cum abſoluta Poteſtate per totum orbem, & cum ſumma Auctoritate in totam Eccleſiam; ut ſcilicet ubique poſſent *primo* prædicare Evangelium, idque dono linguarum & miraculis firmare æque ac conſcribere. Apoſtoli enim habebant poteſtatem ſcribendi libros Canonicos, uti de facto Matthæus & Joannes ſcripſere Evangelia, Epiſtolas Canonicas & Apocalypſim.

Secundo, ut poſſent ubique fundare Eccleſias, ac paſcere & regere fideles omnes ubivis gentium.

Tertio, ut poſſent inſtituere & ordinare Sacerdotes & Epiſcopos, totumque Ordinem Hierarchicum; cæremonias etiam Sacrificii Euchariſtiæ & Sacramentorum omnium.

Ad-

Adverte, inquit Cornelius a Lapide, in hac triplici Poteſtate Apoſtoli pares & æquales erant inter ſe, & cum S. Petro; ei tamen ſuberant quaſi Capiti & Superiori ſuo: unde Petrus inter eos ſemper ponitur & nominatur primus.

Q. *Cur Evangeliſtæ* primum *Petrum nominant?*

R. Ad denotandum ejus Primatum & ſupremam ejus ſuper omnes Auctoritatem. Hæretici, ut tollant Primatum Petri & Romanorum Pontificum illi ſuccedentium, putarunt mendoſe legi in Evangelio Matthæi to *primus*, ideoque vocabulum hoc eſſe expungendum, ſed conſtanter id legunt Codices omnes latini & græci, *quod bene advertendum eſt.* Non enim credibile eſt, locum hunc corruptum eſſe a Græcis, ut ipſi addiderint to *primus*, cum ipſi ſint Schiſmatici, negentque Petri Primatum; unde potius expunxiſſent, ſi id honeſte facere potuiſſent.

Denique, ubi Apoſtolorum nomina recenſentur, ſemper *Petrus* ponitur primus & *Judas* ultimus, cum in cæterorum ordine diſcrepent & varient, ut patet Marci 3. Luc. 6. Act. 1.

Petrus ergo vocatur Apoſtolorum *primus*, non *ætate*, quia eo ſenior erat Andreas; non etiam *vocatione*, quia prior eo vocatus a Chriſto fuit Andreas. Non etiam *dilectione*, quia præ omnibus a Chriſto dilectus fuit Joan-

Joannes ; ideoque in ultima Cœna ipſe in pectore Chriſti recubuit.

Supereſt ergo, ut Petrus Apoſtolorum ſit *primus* Excellentia & Auctoritate, quia ſcilicet fuit eorum Caput, Superior & Rector, qui poterat eis præcipere, eosque corrigere, ſi in aliquo errarent, lites dirimere eorum, Provincias dividere; eis, ſi laberentur, alios ſubſtituere, uti Judæ proditori ſubſtituit Matthiam. *Act.* 1.

Q. *Hæc ſubordinatio Apoſtolorum ad Petrum eratne neceſſaria, ſeu conveniebatne conſtituere ſupremum aliquod Caput in Eccleſia ?*

R. Non ſolum conveniebat, ſed neceſſarium erat, ut omnes Apoſtoli, Epiſcopi & Fideles uni Capiti ſubeſſent, ad unionem, concordiam, ſtabilitatem & bonum regimen Eccleſiæ, ut docet S. Cyprianus lib. de Unitate Eccleſiæ: *Primatus*, inquit, *Petro datur, ut una Chriſti Eccleſia, & Cathedra una monſtretur.*

Hinc ſolus inter Apoſtolos Petrus habuit Poteſtatem ordinariam, cui proinde in illa ſuccedunt Romani Pontifices. Romæ enim Pontificiam Sedem ſtatuit B. Petrus, in eaque ſedit, & Martyr occubuit &c.

Alii vero Apoſtoli Poteſtatem delegatam a Chriſto habuerunt, quibus proinde nemo in eadem ſucceſſit.

Q. *Epiſcopi, cum ſint Apoſtolorum Succeſſores, cur eadem Poteſtate ac ipſi Apoſtoli non gaudent ?*

R.

R. Si Epiſcopi dicantur Apoſtolis ſucceſſiſſe, hoc tantum dicitur *analogice*, & per quamdam accommodationem, quia ſcilicet Epiſcopi ab Apoſtolis participant ordinem & jurisdictionem Epiſcopalem: & quia Epiſcopi ſimiliter eminent aliis Sacerdotibus ſicut duodecim Apoſtoli ſeptuaginta duobus Diſcipulis: alioquin Epiſcopi carent Poteſtate Apoſtolica, illaque triplici, quam aſſignavimus: atque Epiſcoporum Poteſtas non niſi ad ipſorum Diœceſes extenditur; Apoſtolorum vero ad omnes gentes toto orbe diſperſas.

Q. *Cur Chriſtus Apoſtolos & Diſcipulos binos miſit ad prædicandum?*

R. Ex Matthæo habetur, Chriſtum ſex paria Apoſtolorum, item ſex & triginta paria Diſcipulorum conſtituiſſe: *Petro* enim aſſociavit Andream, *Jacobo* Joannem, *Philippo* Bartholomæum, *Matthæo* Thomam, *Jacobo minori* Judam, *Simoni* Judam Iſcariotem; & ſic de Diſcipulis diſpoſuit. Hoc fecit, ut mutuam ſibi opem & auxilium ferrent, & alter alterius geſta ſpectaret, quo inimicorum Chriſti, & invidorum ora obſtruerentur.

Q. *Quare tria Paria Fratrum ad Apoſtolatum evexit?*

R. Reipſa inter Apoſtolos trinum par fratrum elegit: Petrum & Andream, Jacobum & Joannem, Jacobum minorem & Judam, ut doceret, quam ſibi gratus eſſet amor fra-

fratrum, juxta illud: *In tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ probata coram Deo & hominibus: Concordia fratrum, & amor proximorum; & vir & mulier ſibi conſentientes.* Eccl. cap. 25. v. 1. Item: *Frater, qui adjuvatur a fratre, civitas firma.* Prov. cap. 18. v. 19.

Q. *Qua ratione ſuos Conſanguineos in Apoſtolos elegit?*

R Si Chriſtus Cognatos & Conſobrinos, ut Jacobum & Joannem, Jacobum minorem & Judam, Apoſtolos elegit, hoc certe non fecit, ut eſſent Principes opulenti & lauti, ſed ad labores, paupertatem, cruces, equuleos & martyria.

Unde eis dedit *copiam bonorum*, non temporalium, ſed *ſpiritualium*, uti Charitatis ordo exigit, juxta quam Parentibus & cognatis majorem, quam aliis, gratiam & ſanctitatem optare & curare oportet.

Ipſos ergo elegit, quia decebat, ut Verbum carnem aſſummens, eos, qui ſibi carne magis erant conjuncti, magis quoque Divinitati ſuæ per gratiam uniret. Cum ergo Jacobus & Joannes, Jacobus minor & Judas, magis per cognationem carnis fuerant vicini humanitati Chriſti, *erant enim Cognati & Conſobrini ejus*, decuit, ut etiam Divinitati ejusdem per gratiam fierent conjunctiores: ſicut Caro & Humanitas Chriſti Divinitati fuit conjunctiſſima, imo unita hypoſtatice.

Igitur in Chriſto hic nullum fuit vitium acceptationis perſonarum, uti eſt in quibus-

dam Prælatis, qui præter fas nepotes & cognatos dignitatibus, præbendis & opibus onerant verius quam honorant.

Q. *Sciens JEſus, Judam Iſcariotem ſuum Proditorem futurum, cur eum Apoſtolum elegit?*

R. Ipſum elegit, quantumvis Proditorem ſciret, quia proditionem ejus pati volebat, illamque addere ad cumulum Paſſionis ſuæ; quia volebat illam eſſe pleniſſimam in omni genere; ideoque voluit pati quoque a Diſcipulis, & prodi a ſuo Juda. Voluit enim pati omne genus tormentorum, & ab omni hominum genere: tum ut doceret nos, non tantum bonis & gratis, ſed & malis & ingratis benefacere.

Audiatur S. Ambroſius: *Eligitur Judas non per imprudentiam, ſed per Providentiam;* ſcilicet, *ab eo prodi voluit Chriſtus, ut tu, ſi a ſocio deſertus, ſi a ſocio proditus fueris,* moderate feras tuum erraſſe judicium, periiſſe beneficium. *Lib. 5. in Lucam.*

Q. *Quodnam eſt Symbolum ab Apoſtolis confectum?*

R. Sequens, duodecim Articulis diſtinctum, nempe:

1. *Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ.*

2. *Et in JEſum Chriſtum Filium ejus unicum, Dominum noſtrum.*

3. *Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine.*

4. *Paſ-*

4. *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & ſepultus.*

5. *Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit a mortuis.*

6. *Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.*

7. *Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos.*

8. *Credo in Spiritum ſanctum.*

9. *Sanctam Eccleſiam Catholicam: Sanctorum Communionem.*

10. *Remiſſionem peccatorum.*

11. *Carnis reſurrectionem.*

12. *Vitam æternam. Amen.*

DE
APOSTOLIS SINGILLATIM,
ſecundum ordinem, quo a S. Matthæo nominantur.

I.
De S. Petro.

S. Petrus Princeps Apoſtolorum, Bethſaidæ oriundus, filius Joannis *Jonæ*, & S. Andreæ germanus, *Simon* vocabatur. Ædes habebat in Capharnaum ad lacum Geneſareth, ubi uxor & ſocrus ipſius morabantur. Cum aſſumptus eſſet ad Apoſtolatum, JEſus nomen ejus mutavit, dicens: *Cephas in poſterum*, id eſt, *Petra* appellaberis.

Evangeliſtæ in recenſendis Apoſtolis *Petrum* ſemper ordine *primum* nominant.

Cum JEſus quæſiviſſet ab Apoſtolis, quidnam de ſe homines ſentirent, variosque vulgi ſermones referentes audiſſet, Petrus ait: *Tu es Chriſtus filius Dei vivi.* Hanc Confeſſionem tanquam a Deo Patre revelatam, Chriſtus ſubito compenſavit, dicens illi: *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam: & tibi dabo claves Regni Cælorum, & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cælis &c.*

Poſt

Poſt aliquod tempus JEſus Petro ſignificavit, inſidias ipſi, uti & cæteris Apoſtolis a Satana imminere; rogaſſe tamen, ne unquam ipſe a fide deficeret; monere proinde, ut, cum reſipuiſſet, nutantes fratres ipſe firmaret.

Requiſitus ter a Chriſto, num præ cæteris diſcipulis eum diligeret, cum tertio reſpondiſſet: *Tu ſcis Domine, quia amo te.* Tunc JEſus ſupremum Caput, & Eccleſiæ ſuæ univerſalis Rectorem & Paſtorem conſtituit, ter dicens ei: *Paſce agnos meos, paſce agnos meos, paſce oves meas.* Joann. 21.

Antiochenam Eccleſiam eo veniens fundavit, eamque, ut ejus primus Epiſcopus, ſeptennio gubernaſſe traditur, interrupte tamen, & diverſis annis.

Eo interim temporis ſpatio Hieroſolymam, & provincias Aſiæ minoris, Bithyniæ, Cappadociæ & Ponti excurrit, ut ex Epiſtola ad fideles illarum regionum, ſuccedente tempore data, intelligimus.

Inde ſuffecto, ut narrant, in Epiſcopatum *S. Ignatio*, Romam migravit anno ſecundo *Imperii Tiberii Cæſaris*, Romanamque Eccleſiam rexiſſe per viginti quinque annos, in eadem Eccleſia receptum eſt.

Narrat S. Ambroſius Serm. 68. Apoſtolum Petrum *victo Simone Mago*, qui præſtigiis ſuis populos ſeducere conabatur, ea de re Ethnicorum invidiam in ſe concitaſſe, a quibus in necem quæſitum, ut eorum furori

 ſe

ſe ſubduceret, *cogentibus fratribus* Roma ſeceſſiſſe.

Cum igitur ad portas urbis jam perveniſſet, Chriſtum JEſum obviam habuit; illum vero, quonam tenderet, interrogans, reſpondentem audiit: *Vado Romam iterum crucifigi.* Horum verborum ſenſum Petrus aſſecutus, mortem ſibi pro Dei gloria obeundam intellexit. Quare regreſſus ad fratres, viſionem narravit: mox vero ab Ethnicis comprehenſus, poſt toleratum novem menſium carcerem, tandem crucis ſupplicio in via Oſtienſi ſublatus eſt, die 29. Junii, eadem die & loco, quo S. Paulus capite truncatus interiit.

Ferunt, capite in terram obverſo in ſupplicium elatum fuiſſe, quod ultro ipſe a tortoribus petierat, tum, ne JEſu Chriſti gloriam, ut ait *S. Ambroſius*, affectare videretur, tum, ut ſupplicii cruciatus augeretur.

Ejus Apoſtoli cadaver primo ad Catacumbas, ſecundo ab urbe lapide, illatum; deinde in *Vaticanum* translatum ferunt, ubi perpetuo manſit.

Utriusque Feſtum, *Petri & Pauli*, die 29. Junii celebratur. Obiit autem anno Æræ 66. poſt adminiſtratum Romanum Epiſcopatum viginti quinque annis, ut ſupra jam dictum eſt, ætatis ſuæ 75. Succeſſorem habuiſſe S. Linum, vulgo creditur.

Oris illius habitum ex veteri imagine deſumptum ita Nicephorus *Lib.* 2. *cap.* 37. depingit.

pingit. „ Corpore erat non craſſo quidem „ ſed procero rectoque; ore albente ad pal „ lorem inclinato. Coma & barba denſa „ criſpata atque breviore. Oculis nigre„ ſcentibus, maculis quibusdam ſanguineis „ aſperſis, quibus alta ſupercilia & promi„ nens frons imminebant. Naſo vero ob„ longo, ſimo potius quam acuto. „

Duas ſcripſit Epiſtolas Canonicas ad Fideles Bithyniæ, Gallatiæ, Cappadociæ &c.

Conjugio copulatum fuiſſe hunc Apoſtolum, ſupra jam inſinuavimus. Poſt obtentum vero Apoſtolatum a conjugio prorſus abſtinuiſſe, uxoremque ſuam ſororis tantum loco habuiſſe, Patres teſtantur.

Sunt etiam, qui credunt, hanc fœminam, uti & cæteras aliorum quorumdam Apoſtorum, viris ſuis in itineribus & prædicationibus comites adhœſiſſe, neceſſaria miniſtraturas, aliasque fœminas rebus Fidei inſtituentes.

De uxore Petri memoriæ traditum eſt, martyrio vitam conſummaſſe, cui inter ſupplicia animum adjeciſſe Apoſtolum perhibent, his verbis: *Mulier Domini recordare.*

Ferunt etiam, natam ex his Conjugibus filiam, nomine *Petronillam*, cujus nomen in quibusdam Martyrologiis die 31 Maji legitur. S. Clemens Alexandrinus & S. Epiphanius duas Apoſtolo filias tribuunt. Conſule Bollandiſtas ad 31. Maji.

II.

De S. Andrea.

Andreas, Bethſaidæ oriundus & frater S. Petri, primo S. Joannis Baptiſtæ, deinde audito de JEſu Chriſto teſtimonio, quod Joannes tulerat: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*, eidem JEſu adhæſit, & fratrem quoque ſuum ad eundem perduxit.

Primus fuit diſcipulorum, qui Chriſtum ſequebantur; deinde Petrus. Cum ambo in mari Gallilææ piſcarentur, præteriens Chriſtus ambos vocavit his verbis: *Venite poſt me, faciam vos fieri piſcatores hominum.* Quare illi continuo relictis retibus *ſecuti ſunt eum.*

Scythiam Prædicationibus ſuis excurrit, quin etiam Græciam, Epirum & Achajam peragravit; in quibus Provinciis doctrina & miraculis innumerabiles homines ad Chriſtum convertit. Eccleſiam Byzantinam, ſive Conſtantinopolitanam fundaſſe, nonnulli Græci autumant. Acta Martyrii hujus Apoſtoli, quæ vetuſtiſſima ſunt, ejus Martyrium Patres in Achaja conſignant: quod in cruce conſummaſſe ſub Egea Provinciæ Proconſule tradunt.

Cum a longe crucem ſibi præparatam conſpexiſſet, exclamare cœpit: *O bona crux, diu deſiderata . . . accipe me ab hominibus, & redde me Magiſtro meo &c.* In eadem biduo vivus pendens Chriſti fidem prædicare non in-

intermiſit. Tempus mortis ejus præciſe ignoratur: Græci tamen & Latini memoriam ejus die 30. Novembris recolunt.

Corpus ejus *Patris* tamdiu requievit, donec Conſtantinopolim ſub *Conſtantino Imperatore* translatum eſt, ubi pluribus miraculis coruſcavit.

In templo S. Victoris Maſſiliæ *Crux* aſſervatur, in qua S. Andreas Martyrium conſummaſſe fertur. Hæc in theca argentea incluſa formam habet crucis nihilo a reliquis diverſæ.

Ex quo igitur pictores morem deſumpſerint pingendæ crucis S. Andreæ ad formam X. ignoratur.

III.

De S. Jacobo *Majore.*

S. Jacobus, cognomento *Major*, ad diſtinctionem alterius cognomento *Minoris*, ſcilicet ætate, Fratrem habuit S. Joannem Evangeliſtam, & Parentes Zebedæum ac Salomem, Patriam Bethſaidam, in qua piſcatoriam artem cum Patre ambo exercebant.

Cum Mater eorum, quæ Chriſtum in itineribus cum aliis fœminis comitabatur, ipſum rogaſſet, ut duos filios, Jacobum & Joannem, *ad dexteram ſuam in Regno ſuo ſtatueret*, reſponſum accepit, has honoris ſedes diſtribuendas Patri, non ſibi reſervari.

Is unus fuit, quem Salvator teſtem eſſe voluit ſuæ Transfigurationis. Evangelium an-

annunciavit per Judæam & Samariam. Herodes Agryppa *Claudio Imperatore* ad regnum elatus, ut Judæorum gratiam iniret, Jacobum in carcerem detruſit, & capitis condemnavit.

S. Clemens Alexandrinus apud Euſebium *lib.* 2. *cap.* 9. tradit, virum illum, qui S. Jacobum ad judicem adduxerat, cum fortiter eum martyrium ſubeuntem vidiſſet, ſtatim ſe & ipſum Chriſtianum eſſe profeſſum fuiſſe.

Ad ſupplicium cum ambo ducerentur, vir ille ab Apoſtolo veniam exoravit, qui aliquamdiu apud ſe reputabat, num tanquam fratrem habiturus eſſet hominem, nondum Baptiſmate initiatum: ſubito tamen *dubitatione excuſſa* ſupplicem amplexatus, *pax*, inquit, *tibi ſit*. Deinde ambo capite obtruncati ſunt Hieroſolymis circa feſtum Paſchæ.

Primus Apoſtolorum, qui profuſo ſanquine teſtimonium JEſu Chriſto dedit, fuit S. Jacobus. Feſtum ejus die 30. Aprilis apud Græcos, & 25. Julii apud Latinos celebratur. S. Jacobum & S. Joannem fratres virginitatis florem illibatum ſervaſſe, crines intonſos geſtaſſe, a balneis abſtinuiſſe, unica tunica atque lineo pallio uti conſueviſſe, ac tandem a piſcibus & carnibus ſeſe continuiſſe, S. Epiphanius *Hæreſ.* 45. *c.* 4. eſt Auctor.

Hiſpani tanquam primum ſuarum Regionum Apoſtolum S. Jacobum agnoſcunt, cujus corpus non diu poſt mortem Compoſtellam translatum fuiſſe tradunt, ubi ſumma religione colitur.

IV.

IV.

De S. Joanne *Evangeliſta.*

Is frater germanus S. Jacobi Majoris, fuit ex iisdem Parentibus natus. Hos Chriſtus *Boanerges*, ſeu tonitrui filios, quod fervida nimis fide pollerent, appellavit. Requiſierant nempe a Chriſto, quem Samaritani ex urbe ſua excluſerant, an vellet, ignem e cœlo deducerent; at Chriſtus eorum zelum repreſſit, dicens: *neſcire ipſos, quo ſpiritu animarentur*, ſive animari debuiſſe.

Joannes omnibus Apoſtolis *junior* creditur, qui ætatis ſuæ anno circiter vigeſimo ſexto Chriſto Domino adhæſit.

An ille fuerit ſponſus Nuptiarum in Cana Gallilææ, difficultate non caret: Integerrime tamen virginitatis florem nunquam læſiſſe, validioribus fulcitur argumentis.

A Chriſto *præ cæteris Diſcipulis* dilectus fuit, ut ipſe pluries de ſe ipſo fatetur & ſcribit. Cujus utique præcipui amoris argumenta ipſi præbuit JEſus, cum eum ad ſuæ Transfigurationis voluptatem percipiendam elegit, eique ſuper pectus ſuum in ultima cœna recumbenti ſui Proditorem aperuit.

Cum ad Crucem usque ſe proſecutum Dominus reſpexiſſet, eum Mariæ Matris ſuæ Filium, Matremque ſuam ejus Matrem conſtituit.

Interroganti Petro, quid eſſet Joanni eventurum; cum reſpondiſſet Chriſtus: *Sic*

eum

eum volo ſic manere, quid ad te? Diſcipuli omnes Joannem fore a morte immunem vulgaverunt, cui ſententiæ non modo nunc fideles, ſed etiam multo poſt plurimi adhæſere. Hanc opinionem Joannes ipſe a ſe omnino repellit, dicens: *Non dixit JEſus, non moritur &c.* Ultra quam quod validioribus Eccleſiæ monumentis adverſetur.

Samariam profectus una cum Petro Sacramentum Confirmationis adminiſtravit iis, quos Philippus Diaconus Baptiſmo abluerat.

Adfuit Concilio Hieroſolymitano, & poſtmodum ad Parthos ſe contulit, & ad Indos, quibus Evangelium prædicavit. Diu Epheſi commoratus eſt, quo *Maria Virgo* & Maria Magdalena, ſi quibusdam modernis Criticis fidem adhibere licet, ab ipſo Joanne deductæ, ibi quoque e vivis demigrarunt. Quo anno ſe eo contulerint; circa annum Chriſti 66. incertum, utut probabile eſt.

S. Hieronymus relatus in Breviario Romano in lectionibus ſecundi Nocturni Feſti S. Joannis dicit: præfatum Sanctum *omnes fundaſſe, rexiſſeque Eccleſias Aſiæ*: quod tamen ita ſtrictim accipi nolumus, ut & plures Aſiæ Eccleſias a *Petro* & *Paulo* conditas, & S. Timotheum eam Provinciam *adhuc Joanne incolente*, Epheſi Eccleſiam adminiſtraſſe non fateamur.

Sub Domitiano Fideles inſectante, Joannes Epheſo proſcriptus & Romam ductus, ibique in ferventis olei dolium demerſus incolumis

eva-

evaſit. In Pathmos maris Ægæi inſula inde exulavit, ubi Apocalypſin conſcripſit.

Anno deinde 96. interfecto Domitiano, & Actis ejus *ob nimiam crudelitatem* a Senatu reſciſſis, ſub *Nerva* Principe omnibus exulibus reſtitutis, Joannes Epheſum reverſus eſt, anno Chriſti 97. cum tunc ipſe natus eſſet annos fere 90.

Cum autem ab Aſiæ Fidelibus & Epiſcopis exire rogaretur, ut de iis, quæ de Domino JEſu vel viderat, vel audierat, Evangelium conficeret; Jejuniis primo & precibus publicis indictis, rogantibus indulſit; ea præfertim referens, quæ adverſus quosdam hæreticos, Chriſtum Deum eſſe, negantes, ejus Divinitatem quam maxime comprobarent.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Ultra Evangelium tres ſcripſit Epiſtolas, quas Eccleſia inter Canonicas repoſuit. Prima ad *Parthos* inſcribitur. Secunda ad Matronam quamdám, nomine *Electam*; ni forte hoc nomen fuerit ſymbolice adhibitum ad Eccleſiam, alteri Eccleſiæ litteras dantem, contegendam. Tertia ad *Cajum*, hoſpitio Fidelibus excipiendis vacantem, in qua ipſum hortatur, ne ab incœptis reſiliret, maxime enim ita iis conferret, qui ab infidelium hoſpitio abhorrebant.

Senio tandem confectus, anno ætatis ſuæ 98., ſeu, ut aliqui ſcribunt, etiam 104. prope Epheſum tumulo exceptus eſt, ubi

ubi Patrum plurimi ejus Sepulchrum agnovere.

Epheſinum Concilium eandem urbem idcirco commendat, quod S. Joannis oſſibus ditaretur.

Auream laminam in fronte Joannem geſtaſſe, ut Chriſti Sacerdotem & Apoſtolum, refert Polycrates Epheſi Epiſcopus.

Calice quoque in manibus, ex quo ſerpens egreditur, a pictoribus exhibetur, quia nempe, cum Hæretici quidam venenum ei hauriendum obtuliſſent, Crucis ſigno vaſe fracto, venenum ſerpentis imagine illico exſugit.

Hujus rei mentionem facit *Pſeudo-Procherus*, qui ſe Joannis Diſcipulum appellat.

V.

De S. Philippo.

Hic Apoſtolus Bethſaidæ in Gallilæa oriundus, matrimonio junctus fuit, pluresque filias habuit, ut teſtatur Euſebius *Lib. III. Hiſt. Eccleſ. cap.* 31.

A Chriſto invitatus ſubito ei adhæſit, & paulo poſt *Nathanaelem* nactus, Meſſiam ſe a Prophetis annunciatum deprehendiſſe in JEſu Filio Joſephi Nazareno aperuit. Cum *Nathanael* mirum ſibi videri dixiſſet, *ſi boni aliquid e Nazareth prodiiſſet*, Philippus eum ad Chriſtum conduxit, & ambo ei adhæſerunt.

Quan-

Quantum vero Chriſtus eum familiariter habuerit, illud facile declarat, quod Gentiles quidam Salvatorem videre cupientes ad Philippum acceſſerunt: & Dominus, cum in ſolitudine quinque millia hominum paſcere vellet, ſic Philippum affatus eſt: *Unde ememus panes, ut manducent hi?* Reſpondit Philippus: *ducentorum denariorum ſummam imparem futuram.*

In ultima Cœna idem Apoſtolus JEſum rogavit, ut votis omnium explendis Patrem ſuum videndi omnibus liberam poteſtatem faceret: *Domine oſtende nobis Patrem.* Cui JEſus: qui Filium intuetur, perinde eſt ac ſi Patrem aſpiciat. *Qui videt me, videt & Patrem.*

In utraque Phrygia Chriſti Evangelium annunciavit, & omnem fere illam gentem ad Fidem convertit. Poſtremo, cum *Hierapolim Phrygiæ* veniſſet, pro Chriſti nomine cruci affixus, lapidibusque obrutus eſt Kalend. Maji. Ejus corpus ibidem a Chriſtianis ſepultum, poſtea Romam delatum in Baſilica duodecim Apoſtolorum una cum corpore B. Jacobi Apoſtoli conditum eſt.

Obiit 87. annorum ætate grandævus ſub Domitiano.

Duo ejus filiæ, quæ perpetuam Virginitatem coluerant, una cum Patre *Hierapoli* ſepultæ fuerunt, ut teſtatur Polycrates Epiſcopus Epheſinus apud Euſebium *Lib.* 3. *Hiſt.*

Hiſt. Eccleſ. cap. 31. De altera filia ejusdem Apoſtoli, fœmina ſanctiſſima, cujus ſepulchrum Epheſi viſebatur, apud eundem mentio incidit. Hæc fortaſſe conjugio copulata erat, & probabiliter eſt ea, quam Græci ſanctam *Hermionem* appellantes, atque filiam S. Philippi, & Epheſi ſepultam teſtantes, venerantur.

VI.

De S. Bartholomæo.

Bartholomæus Gallilæus erat, ut & cæteri Apoſtoli; Patria tamen latet.

Indis JEſu Chriſti Evangelium prædicavit. Fertur Evangelium Matthæi hebraice exaratum illuc tranſtuliſſe, quod centum poſt annos a divo Panteno repertum eſt.

Sunt, qui populis Felicis Arabiæ & Perſiæ Verbum Dei prædicaſſe opinantur, quod facile credibile eſt, cum ad Indos progrediens, eas regiones peragrare potuerit.

Cum plurimos ad Chriſtum convertiſſet, multos labores calamitatesque perpeſſus, venit in Majorem Armeniam, ibique *Polymium Regem & Conjugem ejus*, ac præterea duodecim civitates ad Chriſtianam Fidem perduxit.

At *Aſtyages*, Polymii Regis *frater*, ab Ethnicis Sacerdotibus concitatus, vivo Bartholomæo pellem crudeliter detrahi juſſit,

ac

ac caput abſcindi: quo in martyrio animam Deo reddidit. Ajus Corpus Albani, quæ eſt urbs Majoris Armeniæ, ubi is paſſus fuerat, ſepultum eſt, inde Beneventum, & tandem Romam translatum eſt.

Aliqui putant, Bartholomæum ipſum eſſe *Nathanaelem*, quod probat.

1. Quia Bartholomæi vocatio, ſi Nathanaelis non ſit, nullibi deſcribitur.

2. Evangeliſtæ, qui Bartholomæi, Nathanaelis minime meminere, & S Joannes, qui Nathanaelem nominat, Bartholomæum ſilet.

3. *Bartholomæi* nomen proprium minime eſt, tantummodo enim *Filium Ptolomæi* ſignificat; præterquam quod Bartholomæus forte *Nathanael* appellabatur.

4. Denique S. Joannes recenſere videtur Nathanaelem inter Apoſtolos, *Joann.* 21. &c.

Olim S. Bartholomæo quoddam falſum Evangelium adſcriptum eſt, quod inter Apocrypha recenſuit Gelaſius Papa.

S. Bernardus & Rupertus Abbas eum fuiſſe ſponſum nuptiarum Canæ Gallilææ arbitrantur.

VII.

De S. Thoma.

S. Thomas, qui alio nomine dicitur *Didymus*, e Gallilæa, ſicut & alii Apoſtoli,

originem traxit. Quo in loco natus ſit, in obſcuro eſt. Tribus Prædicationis annis JEſu Chriſto ſocius adhæſit.

Poſt Reſurrectionem JEſus Chriſtus, cum Apoſtolis ſpectandum ſe *abſente Thoma* præbuiſſet, fratribus id ipſi nunciantibus, fidem eis adhibere renuit. Quare JEſus poſt dies octo iterum Apoſtolis apparens, Thomæ tangendum & videndum ſe præbuit: qui ſine hæſitatione, & illico exclamavit: *Dominus meus & Deus meus!* Tunc JEſus, *quia vidiſti*, ait, *credidiſti: Beati, qui non viderunt, & crediderunt.*

Accepto Spiritu ſancto, cum ei in Orbis inter Apoſtolos diſtributione Regio Parthorum obtigiſſet, Chriſti Evangelium non Parthis tantum, ſed & Medis, Perſis, Hircanis, Bactris & Caramannis prædicavit. Illas omnes Provincias, & alias imperium Parthorum conſtituentes, excurrit, imo & Provinciam Magorum, qui Chriſti incunabula adoraverant, quos Baptiſmo initiatos, prædicandi Evangelii muneri addixit.

Patres bene multi docent, eundem Apoſtolum ad Indos uſque pervaſiſſe, ſicut & alii in Æthiopiam.

Locus Martyrii *Calamina* in India deſignatur: ubi, cum multos ad Chriſti fidem convertiſſet, illius gentis Rex Idolorum cultor ira accenſus mortis ſententiam in eum tulit.

Telis

Telis confoſſus Apoſtolatus honorem Martyrii corona decoravit.

Sunt apud Indos Chriſtiani, qui S. Thomæ dicuntur, utpote qui inſtitutos ſe ab Apoſtolo credant.

VIII.

De S. Matthæo.

S. Matthæus Apoſtolus & Evangeliſta, filius *Alphæi*, Gallilæa oriundus, Religione Judæus, arte *Publicanus*, id eſt, publicæ pecuniæ ſeu vectigalium exactor. Cum ad Telonium ſederet, a Chriſto vocatus ſtatim ſecutus eſt ipſum, quin etiam cum reliquis Diſcipulis convivio excepit.

Antequam in Provinciam proficiſceretur, quæ ei ad prædicandum contigerat, primus in Judæa Evangelium JEſu Chriſti *hebraice* ſcripſit. In Æthiopiam profectus, JEſu Chriſti Doctrinam gentes illas edocuit, quam plurimis miraculis confirmavit.

Regis filiam cum a mortuis excitaſſet, Regem ipſum & uxorem ad fidem convertit cum univerſa Provincia. Verum defuncto Rege, *Hirtacus ejus Succeſſor*, cum *Iphigeniam* Virginitatem ſuam Deo *per votum* opera S. Matthæi conſecraſſe intellexiſſet, ira incenſus eum ad Altare Myſterium celebrantem juſſit occidi. Nec in fœminam mitior fuit, ignem in domum illius injiciendum præcipiens.

Verum flante divinitus vento flammæ a domo fœminæ remotæ in Hirtaci ædes delatæ ſunt, quas ſtatim abſumpſerunt.

Clemens Alexandrinus perhibet, ſolis illum oleribus & leguminibus, omni interdicto carnium uſu, victitaſſe.

Feſtum illius die 21. Septembris celebratur. Corpus Salernum ex Æthiopia translatum ſub Gregorio VII. magna ibidem pietate colitur.

IX.

De S. JACOBO *Minore.*

S. Jacobus Minor, frater Domini, cognomento *juſtus*, leges Nazaræatus obſervavit ab ineunte ætate, nec vini quidquam, nec alterius, quod inebriare poſſet, deguſtando. Nunquam tonſus eſt, nec balneo uſus, neque in cibum quidquam adhibuit, quod vitam haberet. Cum oraret, adeo crebro in terram proſternebatur, ut genua camelorum inſtar obduruerint.

Cum JEſus Cœlum aſcendiſſet, Apoſtoli eum Hieroſolymorum Epiſcopum crearunt. Tanta erat Jacobi vitæ ſanctitas, ut fimbriam veſtimenti ejus certatim homines cuperent attingere.

Evangelii longe lateque progreſſus Judæorum optimatum invidiam excitavit; quare *Ananus Filius illius Annæ ſummi Sacerdotis*, necem S. Jacobi molitus eſt. Lapidibus pri-

primum appetitur : mox in altiſſimum Templi locum adductus, inde præcipitatus eſt. Ille ex lapſu adhuc ſuperſtes, fractis cruribus, pro inimicis ſuis preces fudit, donec juſſu Anani *fullonis fuſte* capite confracto animam efflavit.

Sepulturæ mandatus eſt juxta Templum, ubi præcipitatus fuerat.

Unam ſcripſit Epiſtolam, quæ de Catholicis eſt, in qua bonorum operum neceſſitas adſtruitur : vixit nonaginta ſex annis, & per triginta Eccleſiam Hieroſolymitanam ſanctiſſime gubernavit.

X.

De S. Thaddæo.

Thaddæus cognomen adjectum S. Judæ Apoſtolo. Ingrati nominis Judæ Traditoris nempe evitandi cauſa, interdum ſuppreſſo nomine Judæ, *Thaddæus* tantum appellatur.

Poſt Aſcenſionem, Edeſſam ad *Regem Abagarum* miſſus fuit. Ad Lybiæ populos Judam, ſeu Thaddæum conciones habuiſſe, refert S. Paulinus. Ultra Edeſſam omnis Meſopotamia, Judæa, Samaria, Idumæa, Syria & Armenia præſertim, & Perſia eum Evangelii Præconem audivere.

Ejus Canonica Epiſtola extat, quam ipſe nulli peculiari Eccleſiæ, ſed omnibus Fideli-

bus a Deo Patre dilectis, & a Chriſto Domino vocatis inſcribit.

Cum Fidem in vaſtiſſimis ſupra nominatis regionibus, & efferatis gentibus diſſeminaſſet, ſagittis confoſſus, glorioſo martyrio ſanctiſſimum JEſu Chriſti nomen illuſtravit, in Arara urbe Armeniæ, juxta Græcos; in Perſia tamen peremptum eſſe, & ibidem conditum, referunt quam plures Patres latini.

XI.

De S. Simone.

S. Simon Cananæus, qui & *Zelotes* dicitur, Apoſtolus JEſu Chriſti Ægyptum, *juxta Nicephorum*, Cyrenaicam & Africam peragravit. Recentiores Græci teſtantur inſuper, annunciatam ejus opera fidem non ſine prodigiorum apparatu in *Mauritania*, *Lybia* & *Inſulis Brittanicis*: & tandem tot laborum coronam fortiter tolerato Crucis martyrio retuliſſe. Geſta illius omnia, uti & Prædicationis atque obitus locus ignorantur.

Eccleſia Latina diem feſtum ejus celebrat una cum S. Juda Thaddæo die 28. Octobris.

Cum loco Judæ Proditoris ſuffectus fuerit S. Matthias, de ipſo pauca dicemus.

XII.

XII.

De S. Mathia.

S. Mathias, primo inter Diſcipulos Salvatoris, dein ad Apoſtoli munus adſcitus eſt.

Póſt Aſcenſionem Domini, cum Apoſtoli Hieroſolymis conveniſſent, Petrus coactos ſimul omnes fratres, numero 120. ſimul allocutus eſt, oſtendens, oportere virum ſeligere, qui in locum Judæ ſufficeretur.

Joſeph Barſabas, cognomento *juſtus*, & Mathias ab univerſo cœtu ſelecti ſunt. Quare poſt fuſas ad Deum preces, jactæ ſortes ſuper *Matthiam* eeciderunt, ſtatimque ille inter Apoſtolos cooptatus eſt.

Poſt Pentecoſten Palæſtinam illi contigiſſe ferunt nonnulli, quam univerſam prædicationibus & miraculis obivit.

Trigeſimo tertio a Paſſione Domini anno, cum Anani junioris opera S. Jacobus Minor Hieroſolymæ ſublatus fuiſſet, ante illum S. Mathias Gallilæam tunc temporis luſtrans, adductus eſt; cumque in Confeſſione Fidei firmus perſiſteret, capitali ſententia damnatus, lapidibus primum oppreſſus, dein capite obtruncatus eſt.

Ejus Sancti Reliquiæ Romæ extare creduntur. Verum inſignis Abbatia S. Mathiæ juxta Trevirim apud ſe ſervari gloriatúr.

Fe-

Feſtum ad diem nonam Auguſti apud Græcos, ad 24. Februarii apud Latinos conſignatur.

De Juda Proditore, cum nullam partem habuerit in confectione Symboli Apoſtolici, nihil hic de ipſo dicendum melius judicavimus. Hoc ſcitur ex Evangelio, quod, cum eſſet depoſitarius eleemoſynarum, quibus JEſus Chriſtus & cæteri Apoſtoli donabantur, adeo ſe ad prava deflexerit, ut inimicis, a quibus erat interimendus, Dominum ſuum modico pretio vendiderit, & poſtea ſibi mortem, dolore & deſperatione præfocatus, intulerit.

Veritates igitur Fidei Catholicæ in hoc Symbolo Apoſtolico contentas, clare, breviterque enodandas & explicandas ſuſcipimus in gratiam juniorum Eccleſiaſticorum & Religioſorum.

CATE-

CATECHISMUS
HISTORICO-THEOLOGICO-DOGMATICUS.

PROOEMIUM
DE CATECHISMO.

Q. *Cum hujus Opuſculi titulus ſit*: Catechiſmus Theologicus, *quid hi termini ſignificant?*

R. Catechiſmus vox græca eſt, derivata a *Catechizare*, quod eſt viva voce inſtruere, quæ inſtructio potiſſimum interrogationibus & reſponſionibus peragi ſolet. *Theologicus*, a voce item græca deſumitur, ſermonem de Deo & rebus divinis ſignificante.

Merito igitur Opuſculum hoc noſtrum, *Catechiſmus Theologicus* dicitur, cum in eo non niſi de Deo, rebusque cœleſtibus, & ad Catholicam Religionem ſpectantibus tractetur, in forma *Catechiſmi*, hoc eſt per inter-

rogationes & reſponſiones, ut facilius memoriæ mandentur; Magiſtro, ſeu *Catechiſta* interrogante, & Diſcipulo, ſeu *Catechumeno* reſpondente.

Q. *Qui olim* Catechumeni *appellabantur*?

R. Catechumeni olim dicebantur, qui cum extra Eccleſiam eſſent, in illam recipi per Baptiſmi ſuſceptionem deſiderabant, eoque fine nomen ſuum dabant, & dicebantur *competentes*. Semper autem in Eccleſia fuit obſervatum, ut qui Chriſtiani eſſe vellent, primum fierent *Catechumeni*, & ſatis diu inſtruerentur, priusquam ad Baptiſmi ſuſceptionem admitterentur.

Q. *Quot erant Catechumenorum Ordines*?

R. Duo. Quidam dicebantur *Auditores*, & ii erant illi, quibus verbum Dei primum annunciabatur, in eoque edoceri incipiebant. *Auditores*, quaſi prædicationis *auſcultatores*.

Alii *Competentes*, & etiam *illuminandi* vocabantur, quod jam quaſi ſufficienter de rebus fidei inſtructi forent, majorique cum inſtantia Baptiſmum expeterent.

Primi audito Evangelio ab Eccleſia diſcedebant: *Competentes* vero, ſeu, illuminandi, non niſi parum ante conſecrationem, cum pro eis a fidelibus aliqualis oratio fiebat. Hoc totum colligitur ex *Concilio Neocæſarienſi*, Can. 5. ubi habetur: *Duo ſunt Ordines Catechumenorum. Hi enim nuper acceſſerunt, & ut* imperfectiores *poſt ſcripturarum & Evangeliorum auditionem ſtatim exeunt. Illi*

Illi vero jam pridem acceſſerunt, & perfectiores *facti ſunt: unde & Orationem, quæ fit ſuper Catechumenos exſpectantes, in ea genua flectunt. Quando autem pronunciatum fuerit,* Catechumeni procedite, *tunc & ipſi exeunt.*

Hunc Canonem exacte obſervant Græci in Miſſa. Inde clare deducitur, Diaconum, dimittendo alta voce Catechumenos, *Competentes* alloqui, pro quibus precatum erat.

Eadem ceremonia viget in Eccleſia latina: *tempore enim, quo Sacerdos incipit conſecrare Corpus dominicum, dicendum eſt a Diacono: Siquis Catechumenus eſt, exeat foras.* Alcuin. de div. Offic.

Q. *Quamdiu inſtruebantur Catechumeni ante Baptiſmi ſuſceptionem?*

R. Antiquitus per tres menſes ad minus in Catechumeno morabantur. *Catechumenum* locus erat, in quo de Myſteriis Chriſtianæ Fidei, maxime ſcitu neceſſariis ad ſalutem, edocebantur. Duo adhuc extant Romæ, pro maſculis unum, aliud pro fœminis.

Poſtea inſtructionis tempus abbreviatum eſt ad quadraginta dies jam ab ævo S. Hieronymi, qui ſcribens ad Pamacum ait: *Qui baptizati ſunt, ſuper quadraginta dies publice iis tradimus ſanctam & adorandam Trinitatem.*

Multi tamen Catechumeni perſeverabant, & non niſi ad extremum Baptiſmi Sacramentum requirebant, ut feciſſe *Conſtan-*

tinum Magnum Imperatorem, teſtantur non nulli auctores.

Hunc abuſum omni conatu extirpare laborarunt Sancti Patres quam plurimi, inter quos Ambroſius, Baſilius, Gregorius Nazianzenus maxime enituerunt per eruditiſſimos diſcurſus, ad hunc effectum ab ipſis conſcriptos. *Baron. ad annum* 377.

Q. *Poterantne Catechumeni recitare Orationem Dominicalem?*

R. Nequaquam. Cum enim ante Baptiſmi ſuſceptionem necdum eſſent Filii Dei adoptivi, non permittebatur ipſis dicere *Pater noſter &c.* ſaltem publice, in communi Fidelium cœtu. Hoc inſinuare videtur S. Ambroſius, Baptizatum alloquens: *Ergo attolle oculos ad Patrem, qui te per lavacrum redemit, & dic, Pater noſter.* Epiſt. 33.

Sed clarius Auguſtinus dum Catechumenos adhortatur, ut præfatam orationem addiſcerent recitandam poſt Baptiſmum. Hæc ſunt verba ejus: *Tenete ergo Orationem hanc, quam reddituri eſtis in die Sabbati noviſſimi, quo baptizandi eſtis.* Hom. 14.

Non putem tamen, quod ſcientes memoriter præfatam Orationem, non potuiſſent illam in particulari recitare; quia licet actu *Filii Dei adoptivi* non reputarentur, erant tamen deſiderio.

Q. *Eratne licitum orare pro Catechumenis defunctis?*

R. Ne-

R. Negare videtur S. Chryſoſtomus in Homilia 3. ſuper Epiſtolam ad Philippenſes, cum dicat: *Non preces eſſe fundendas, ſed ſolum Eleemoſynam largiri poſſe, pro eorum animarum refrigerio.*

Verum Chryſoſtomi dictum intelligi debet de Miſſæ Sacrificio, & publicis precibus in Eccleſia fieri ſolitis, non vero de privatis.

Q. *Cur privabantur Catechumeni defuncti publicis Eccleſiæ Orationibus?*

R. In pœnam dilationis Baptiſmi ſuſcipiendi uſque ad extremum vitæ; qui ſi decederent ſine Baptiſmo, Eccleſia Altaris Sacrificium pro ipſis non offerebat, nec Pſalmos in Eccleſia recitabat, ut colligi poteſt ex verbis iſtis Concilii Bracarenſis: *Item placuit, ut Catechumenis ſine redemptione Baptiſmi defunctis, ſimili modo, nec oblationis ſanctæ commemoratio, nec pſallendi impendatur officium.*

Q. *Quid Catechumenis dari ſolitum erat loco Euchariſtiæ?*

R. S. Auguſtinus *lib.* 2. *de peccat. meritis cap.* 26. dicit; Catechumenis dari ſolitum *Panem Sanctum*, qui non eſſet quidem Corpus Chriſti, tamen ſanctus erat, & ſignum rei ſanctæ. Unde etiam *hac ratione* Catechumeni a fidelibus diſtinguebantur, quod & Baptiſmo carerent, & Chriſti corpus non acciperent; imo quod nondum intra Eccleſiam eſſent: unde neque *fideles* dicebantur.

Gratia interim & Charitas, quæ nonnunquam in illis reperiebantur, ex voto Baptiſmi procedebant: imo in mortis articulo, ſi non aderat Baptiſmi Miniſter, per veram contritionem cum deſiderio Baptiſmi ſuſcipiendi, juſtificari & ſalvari poterant.

Q. *Qualis erat Miſſa Catechumenorum?*

R. Miſſa Catechumenorum dicebatur illa celebrationis, ſeu Sacrificii pars, quæ eſt ab introitu usque ad Offertorium, quando Catechumeni dimittebantur. Ita Concilium Carthaginenſe IV. loquitur: *Nullum prohibeat Epiſcopus usque ad Miſſam Catechumenorum, nec hæreticum, nec Judæum Eccleſiam ingredi, & audire verbum Dei.* Siquidem Evangelium & lectiones recitabantur præſentibus Catechumenis.

Audiatur Auguſtinus: *Ecce poſt ſermonem fit Miſſa Catechumenorum: poſt Offertorium autem, neque tempore Conſecrationis, aut Communionis, Catechumenis licitum non erat intereſſe Divinis.* Serm. 237. de Temp.

Q. *Dixiſti, quod Catechizare eſſet viva voce inſtruere; Cur ergo typis tot Catechiſmi in dies prodeunt?*

R. Sciendum, quod in principio naſcentis Eccleſiæ myſteria fidei, *non ſcripto*, ſed *oretenus* tradebantur, ne forte devenirent ad manus infidelium, qui, cum odio Chriſti cultores haberent, doctrinam illam ſanctam irriſiſſent.

At vero poſt mundi converſionem, ceſſante ſcilicet illo periculo, doctrina illa Chriſtiana, *prius voce tradita*, etiam *in libris*, pro meliori cuſtodia, *conſcripta fuit.*

Q. *Quandonam incepit uſus Catechiſmi?*

R. Ab ipſamet fundatione Eccleſiæ; & hoc elicitur ex Chriſti verbis: *ite, docete omnes gentes, baptizantes eos, & docentes eos ſervare omnia, quæcunque dixi vobis.* Baptiſmo enim adjungit Doctrinæ traditionem, eamque ſemper præmiſſam in Eccleſia primitiva, conſtat ex Scripturis & veterum hiſtoriis. Apoſtoli, ut habetur ex actibus eorum, non ceſſabant omni die in Templo, & circa domos, docentes & evangelizantes JEſum Chriſtum. *Act. 5. v. 42.* Imo Conciones eorum fere tantum erant *Catecheſes.* Unde S. Paulus præcipit, *ut is, qui catechizatur verbo*, id eſt, qui doctrina Chriſtiana inſtruitur, *communicet* inſtructori ſuo, ſi is indigeat *de omnibus bonis ſuis* temporalibus; juſtum cum ſit, ut qui ſpiritualia miniſtrat, temporalia recipiat, quibus vitam ſuſtentare poſſit. *Ad Galat. 6. v. 6.*

Q. *Chriſtus JEſus, Catechizationesne myſteriorum etiam ipſe exercuit?*

R. Certiſſime; luculentiſſimum hujus exercitationis exemplum nobis dedit, quando ex Diſcipulis, *Philippum*; ex viris Principibus, *Nicodemum*: inter Auditores, *Martham* & *Samaritanam*; in afflictis, ſuamque opem implorantibus, *Cæcum natum*; in alieni-

nigenis, *Samaritanum*, aliosque examinavit; quantosque progreſſus in fidei rebus feciſſent, tanquam *inſignis Catechiſta*, exploravit, & eosdem inſtruxit.

Q. *Habuerunt Chriſtus & Apoſtoli imitatores in catechizando?*

R. Indubitatum eſt, cum plurimorum Patrum extent *Catecheſes*. Cyrillus Hieroſolymitanus, Auguſtinus, Gregorius Nyſſenus, & multi alii ſcripſerunt libros *de Catechizandis rudibus*.

Euſebius refert Demetrium Epiſcopum Alexandrinum *Origeni* magiſterium Catechizandi tribuiſſe. Quod munus ibidem *Pantenus* & *Clemens* ante exercuerant.

Joannes Gerſon, *Cancellarius Pariſienſis*, inter maxima iſtius Regni negotia, munus Catechizandi obivit, imitatus exemplum Chriſti ad ſe parvulos imitantis. Cumque ob id aliquorum obtrectationes ſuſtineret, qui dicebant, occupationem ſuam in rebus majoris momenti eſſe debere: *Neſcio*, inquiebat, *ſi quidquam majus eſſe poteſt, quam animas ab ipſis inferorum portis eripere, & tales parvulorum animas quaſi plantare & rigare, partem non indignam horti Eccleſiaſtici.*

Sanctus Vincentius Dominicanus, *Sanctus Pater noſter Franciſcus*, *Sanctus Carolus Borromæus* Cardinalis, Archiepiſcopus Mediolanenſis, *Sanctus Ignatius*, florentiſſimæ & doctiſſimæ Societatis JEſu Fundator, multique viri inſignes, & religioſi honorifico

hoc

hoc vere Chriſtiano munere perfuncti ſunt, & hodiedum magno cum Eccleſiæ bono in urbibus, & pagis perfruuntur. Ouo fit, ut in iis locis, in quibus *Societas JEſu* admiſſa eſt, videre liceat Juvenes moribus & pietate inſtructos, & de iis etiam rebus, quas alibi adultiores ignorant, differentes.

Sanctus Franciſcus Xaverius, *Indiæ Apoſtolus*, catechizabat in navibus, in maris littoribus, per deſerta loca, in viis & oppidis & in omni loco nullam præteriens occaſionem animas Chriſto lucrifaciendi.

Q. *Qui fructus emanant ex Catechiſmo?*

R. Multiplices. *Primo*, Superiores ſatagendo, ut juniores eorum ſubditi inſtruantur in rebus ad Religionem, & bonos mores pertinentibus, conſcientiæ ſuæ ſatisfaciunt, cum teneantur *vi Officii ſui*, educare illos aut per ſe, aut per viros idoneos *in diſciplina & correptione Domini.* Epheſ. 6. Ita, ut, ſiquis negligentia ipſorum pereat, Deus *ſanguinem ejus de manibus eorum requiret.*

Secundo, Adoleſcentes, ex debita in doctrina Chriſtiana inſtructione, *virtutem amant, vitia averſantur, legibus parent, ſuperiorum mandatis obtemperant; modeſti, pacifici, humiles & manſueti fiunt; pura colunt ſimplicitate Deum, caſti, & ſine crimine vivunt; Religionis & Eccleſiæ ſplendorem, & bonam famam augent, bonorumque operum proximo exempla præbent, & cunctos ad virtutis ſtudium alliciunt.*

Hæc omnia præſtat ſancta adoleſcentium in doctrina Chriſtiana educatio. *Ipſa eſt, quæ mores ad rectitudinem dirigit, & cuncta carnis vitia reſtinguit.*

DE DEO UNO ET TRINO.

Q. *Quid eſt Deus?*

R. Cum Tyrannus quidam hoc idem quæreret de Simonide, hic deliberandi cauſa, ſibi diem poſtulavit. poſtea biduum, & ſic ſemper numerum dierum multiplicans, coactus cauſam edicere, reſpondit; *quia, quanto diutius cogito, tanto mihi res videtur obſcurior.*

Et revera facilius eſt dicere, *quid non ſit Deus, quam quid ſit*; tamen pro noſtro modo concipiendi, ſcientes proprie definiri non poſſe, dicimus: *Deum eſſe Ens omnimode infinitum, Principio & fine carens, a quo ſunt, conſervantur & reguntur omnia.*

Cum dicimus, Deum eſſe infinitum, intelligimus, ipſum eſſe ſummum bonum, ſapientiſſimum, pulcherrimum, potentiſſimum, miſericordiſſimum, juſtiſſimum, immenſum, æternum, incomprehenſibilem, &c.

Q. *Quæ eſt nominis Dei Etymologia?*

R. Nomen Dei deſumitur a verbo quodam hebraico, quod ſignificat *Eſſe*, quia Deus eſt Ens omnium Entium præſtantiſſimum. Interrogatus a Moyſe, *quis eſſet?* Reſpondit: *Ego ſum, qui ſum, & ſic dices*

filiis

filiis Iſrael: Qui eſt, *miſit me ad vos.* Exodi 3.

Poteſt etiam dici, Deum ſic latine denominari, quia nihil ipſi *deeſt*, vel quia dat omnibus rebus, quæcunque neceſſaria ſunt ad ſui conſervationem.

Q. *Fueruntne aliquando homines tam ſtupidi, qui Deum eſſe negarent?*

R. Fuerunt, & adhuc ſunt multi, eheu! etiam inter Chriſtianos, *qui ore quidem Deum confitentur, ſed factis negant.*

Sed an tales ſint, qui revera credant & arbitrentur, nullum abſolute exiſtere Deum, ut de *Andrea Aretino* in Italia, de *Spinoſa* in Hollandia, & de aliis famoſis Atheis narratur, valde dubitatur.

Probabilius eſt, illos fuiſſe *practice* Atheos, id eſt, viventes ſine Deo, ſeu, ſicut non foret Deus; non autem *ſpeculative,* omnem divinitatem negantes. Dixit quidem *inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus,* Pſal. 13. non quod Deum eſſe ignoraret, ſed quod voluiſſet non eſſe, ut liberius mundi voluptatibus gauderet, & peccatorum ſuorum vindictam effugeret.

Dixit, *in corde*, quia palam dicere non auſus fuiſſet, quod ab omnibus agnoſcitur, ideo ſubdit Propheta; *Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt*: deſignans, Atheos, ſeu, *ſpiritus fortes*, non tam mente judicare non eſſe Deum, quam corde deſiderare.

Mi-

Nihilominus plures & graves Auctores referunt, non nullos verum Atheiſmum docuiſſe, & ita ſe ſentire ad ultimum demonſtraſſe: imo exilium, bonorum jacturam & acerbiora ſupplicia tolerare potius voluiſſe, quam opinionem nefandam retractare.

Narratur de *Lucilio Italo*, quod poſt diſſeminatum in patria *Atheiſmum*, fugam arripiens in Galliam ſe tranſtulerit, ubi ob eandem cauſam Toloſæ captus, & in carcerem conjectus, & de Atheiſmo tandem convictus, obſtinateque in præfata impietate permanens, nec unquam ſe ſententiam revocaturum, impudenter & effrons declarans, a Parlamento igni adjudicatus fuit, ut ſcilicet vivus cremaretur.

Cum autem accedentem ad ſe ignem videret, Deum ipſum, quem negabat, clamore valido invocavit.... Interrogatus, num jam Deum eſſe agnoſceret? Sacrilegus ille reſpondit: *Nequaqunm, quod dixi, non eſt niſi modus loquendi &c.*

Q. *Unde dignoſcere poſſumus, extare Deum?*

R. Ex effectibus, ſeu ex creaturis. *Ipſa mundi machina*, ait Scotus, *Deum creatorem prædicat.* Unde *Sapientiæ* cap. 13. dicitur: *Vani ſunt omnes homines, in quibus non ſubeſt ſcientia Dei, & de his, quæ videntur bona, non potuernnt intelligere eum, qui eſt; neque operibus attendentes agnoverunt, quis eſſet artifex.... A magnitudine enim ſpeciei & creaturæ*

turæ cognoſcibiliter poterit eorum creator videri. Sap. 13.

S. Job ad creaturas remittebat eos, qui de Dei exiſtentia quodammodo dubitare potuiſſent: *Interroga jumenta, & docebunt te, volatilia cœli, & indicabunt tibi; loquere terræ, & tibi reſpondebit.* Job. 12. v. 7.

Apoſtolus vero inexcuſabiles pronuntiabat eos, qui lumine naturali Deum eſſe non agnoſcerent, & agnitum non, ut decet, colerent: *Inviſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur; ita, ut ſint inexcuſabiles.* Rom. 1.

Nullus certe mortalis unquam, quovis ingenii acumine præditus, ſibi blanditus eſt, ſe poſſe cœlum cum orbibus ſuis, ſtellis, planetis, motibus, influentiis; Terram cum fluviis, planetis, arboribus, beſtiis: Mare cum infinitis piſcium ſpeciebus, condere. *Præſtantem* igitur aliquam naturam eſſe, æternamque, hoc eſt, *Deum*, pulchritudo mundi, rerum ordo cœleſtium, ſucceſſio æſtatis & hyemis, veris & autumni *cogit fateri*; ait Cicero *lib. de Nat. Deorum.*

Placeat hic audire Lactantium: *Nemo eſt tam rudis*, inquit, *tam feris moribus, quin oculos ſuos in Cœlum tollens, tametſi neſciat, cujus Dei providentia regatur hoc omne, quod cernitur; aliquam tamen eſſe, intelligat ex ipſa rerum magnitudine, motu, diſpoſitione, conſtantia, utilitate, pulchritudine, temperatione: nec poſſe fieri, quin id, quod mirabili ratione*

tione conſtat, conſilio majore aliquo ſit inſtructum. Divin. Inſtit. Lib. 1. cap. 3.

Q. *Sed nunquid licebit dicere cum Atheiſtis, mundum hunc ex fortuito atomorum æternorum occurſu conditum fuiſſe?*

R. Hoc cogitare pura dementia eſt. Quis ſanæ mentis palatia, domus, urbes, horologia, ex fortuita atomorum connexione ſibi perſuadebit ortum habuiſſe? Homo, quantumvis ſolertiſſima ratione munitus, non poſſet fabricare hominem, cujus quot ſunt membra, tot ſunt prodigia.

In quo ſunt 224. oſſa, quæ ſingula, juxta Galenum, *de formatione fœtus*, habent officia ſupra 40.; muſculi plusquam 600., quorum ſingula habent officia decem; nervi, arteriæ & venæ plane innumerabiles, &c. Unde Machabæa filiis ſuis dicebat: *Non ego ſpiritum & animam dedi vobis, & vitam, & ſingulorum membra non ego ipſa compegi; ſed mundi Creator, qui formavit hominis Nativitatem.* 2. Machab. 7.

Idem dicendum eſt de aliis mundi corporibus, de cœlis, de aere, de aqua, de ſole, qui gyrat quotidie ab Oriente in Occidentem &c. Nihil igitur ſtultius, *quam fingere hoc omne, quo neque formoſius quidquam, nec diſpoſitius, nec in propoſito conſtantius fieri poteſt, fortuitum eſſe, & non a ſuprema aliqua ratione, ſeu a Deo ordinatum.* Seneca lib. 1. quæſt. nat. præf.

Q.

Q. *Valetne hoc argumentum, quo utuntur quidam Theologi* ad probandam Dei exiſtentiam: *quidquid producitur, ab alio producitur?* implicat enim, ut aliquid ſit a ſeipſo, *alias eſſet, antequam produceretur; ergo deveniendum eſt ad aliquod ens neceſſarium inproductum, a quo ſint cetera entia?*

R. Hoc argumentum certe non urget. Reſpondent Athei: illud principium, *quidquid producitur, ab alio producitur*, verum eſſe in temporaneis, ſeu, in iis, quæ aliquando inciperent; non autem in æternis, ſeu in iis, quæ ſemper fuerunt, ſicut atomi, ſeu mundus. Eadem ratione, qua nos dicimus, eſſe *ens a ſe, & ſemper extitiſſe;* ita ipſi dicunt, mundum eſſe *ipſum ens inproductum, neceſſarium & æternum.* Efficaciori igitur modo ex ſupradictis demonſtratur Dei exiſtentia.

Q. *Debemusne etiam credere, Deum eſſe?*

R. Maxime, cum ſacra Scriptura Deum eſſe nobis clare proponat: *Ego ſum Dominus Deus tuus.* Exod. 29. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te Deum.* Joann. 17. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt.* Rom. 6. *Fides autem Catholica hæc eſt, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in Unitate veneremur.* Symb. Athan.

Quamvis igitur ratio id nobis ſuadeat, multo tamen certiorem, perfectioremque Dei notitiam fidei lumine conſequimur; quia nulli errori obnoxia eſt, ſicut noſtra Philoſophia.

Q.

Q. *Poteſtne quis ignorare, Deum eſſe?*

R. Sciendum, multiplicem eſſe ignorantiam: *negativam* unam, quæ eſt pura negatio cogitationis, ſeu cognitionis de re ſcienda: *poſitivam* alteram, quæ includit non ſolum neſcientiam veritatis, ſed etiam errorem, quo quis judicat oppoſitum veritatis.

Ignorantia iterum dividitur in invincibilem & in craſſam, ſeu, vincibilem. *Prima* eſt, quæ nullo ſtudio, nullaque diligentia vinci poteſt. *Secunda* ea eſt, quæ oritur ex negligentia cognoſcendi, quæ ſcire poſſumus & debemus.

Jam ad quæſitum dico, non poſſe dari ignorantiam poſitivam inculpabilem, ſeu, invincibilem exiſtentiæ Dei, ſaltem per longum vitæ tempus, ut ſolide probatur ex S. Scriptura: *Omnes homines vident eum, unusquisque intuetur procul.* Job. 36. v. 25. Hoc eſt, omnes Deum agnoſcunt, non quidem cognitione intuitiva, ſed abſtractiva *procul*; nam ex fabrica & gubernatione mundi, quaſi ex certis veſtigiis, *Deus* creator facile agnoſci poteſt.

Deinde Dei notitia nobis a natura inſita eſt: *ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, Domine*! Pſal. 4. Unde merito Apoſtolus ignorantes Dei exiſtentiam indiſcriminatim dicit *inexcuſabiles.* Rom. 2.

Probatur etiam ex Patribus: *ſumma eſt delicti nolentium recognoſcere, quem ignorare non poſſunt.* Tertullianus apol. 17. *Deus ubi-*

ubique eſt, quem nemo permittitur ignorare. Auguſtinus in Pſal. 74. *Deum nemo ratione utens ignorare poteſt.* Damaſcenus lib. 1. de Fide c. 1.

Tandem ſiquis poſſet Deum ignorare invincibiliter, non poſſet in Deum, utpote incognitum, peccare, nec Deus illum punire: *nulli enim imputatur ad culpam, quod invitus ignorat*, inquit Auguſtinus de libero Arbit. cap. 13.

Q. *Dantur homines nati in ſylvis vel in Inſulis, qui nihil unquam de Deo audiverunt; nunquid ſaltem illi Deum invincibiliter ignorant?*

R. Nequaquam; impoſſibile enim eſt, nt homines illi cœlum & terram, rupes & arbores, & ſylvas ſuas, & feras, cum quibus habitant, aſpicientes, & cum aliqua attentione conſiderantes, non veniant in aliquam Authoris eorum cognitionem: tanto magis, quod *cognitio exiſtentiæ Dei*, juxta Damaſcenum, *ſit nobis naturaliter impreſſa*, lib. 1. de Fide Orth. cap. 3. & quod *poſſit Deus*, inquit Auguſtinus, *inveniri per creaturas evidenter, dicente Apoſtolo: inviſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.* Tract. 2. in Joann.

Unde, niſi homines illi ratione careant, & ſtupidiores ſint ipſis brutis animalibus, Deum *invincibiliter* ignorare poſſe, non credibile eſt.

Dein Deus, qui *facienti, quod in ſe eſt,* gratiam ſuam non denegat: quique *illumi-*

nat omnem hominem venientem in hunc mundum, Joann. 2. tales homines, *ſiqui forent*, illuminaret.

Q. *Quot ſunt Dii?*

R. De fide eſt, unum eſſe Deum: *Audi Iſrael, Dominus Deus noſter Deus unus eſt.* Deut. 6. *Tu es Deus ſolus.* Pſ. 84. *Non eſt alius Deus, quam tu, cui cura eſt de omnibus.* Sap. 12. *Unus Dominus, una Fides, unum Baptiſma, unus Deus.* Epheſ. 4. Item *ſcimus, quod nullus eſt Deus, niſi unus.* 1. Cor. 8. v. 4. & ſic definitum eſt in Concilio Nicæno, *Credo in unum Deum, &c.*

Ipſamet ratio unicum eſſe Deum dictat, quia *Deus* eſt ens infinitum, quo nihil perfectius excogitari poteſt: ſed ſi darentur duo Dii v. g. neuter eſſet infinite perfectus, unus enim alterius perfectione caret, & ſic neuter eſſet Deus.

Q. *Sed nunquid Pater eſt Deus, Filius eſt Deus, & Spiritus Sanctus eſt Deus? ſi ita ſit, ſunt ergo tres Dii?*

R. Sunt quidem tres Perſonæ diſtinctæ, non vero tres Dii; & ratio eſt, quod eadem eſſentia, eadem divinitas, eadem potentia, eadem bonitas & ſapientia, quæ eſt in Patre, eadem eſt in Filio, & in Spiritu Sancto.

Q. *Des mihi hujus myſterii exemplum?*

R. Libenter, ſi v. g. Petrus, Paulus & Joannes haberent idem numero corpus, & eandem numero animam, eſſent tres Perſonæ, quia una eſſet Petrus, alia Joannes, alia Pau-

Paulus; nihilominus non forent tres homines, ſed unus ſolus; quia haberent eandem animam, & idem corpus.

Hoc non eſt poſſibile in creatis, ſed in Deo, cujus eſſentia eſt infinita. Et quamvis myſterium hoc SS. Trinitatis ſit ineffabile & incomprehenſibile, debemus tamen illud credere, quia a Deo revelatum eſt.

Q. *Sicut bene ſequitur; Petrus, Paulus & Joannes ſunt tres perſonæ, ergo ſunt tres homines: Nonne pariter bene infertur; Pater, Filius & Spiritus Sanctus ſunt tres Perſonæ, ergo & tres Dii?*

R. Certe non bene infertur: Petrus enim, Paulus & Joannes non ſunt tres homines præciſe, quia ſunt tres perſonæ, ſed quia ſunt tres perſonæ cum naturæ multiplicatione. Eadem enim numero natura humana, quæ eſt in Petro, non eſt in Paulo. Sed natura divina eſt immultiplicabilis; eadem, quæ eſt in Patre, eſt in Filio & in Spiritu Sancto; quo fit, ut non tres Dii, ſed unus ſit Deus.

Q. *Si Deus unicus eſt, cur ergo interdum in S. Scriptura homines Dii appellantur?*

R. Ob excellentem aliquam virtutem vel functionem, quæ Dei munere illis conceſſa eſt: non autem, quod in eis inſit aliqua divinitas; ut impie finxerunt Gentiles & Pagani.

Sic Principes terræ, ſeu Reges, vocantur Dii: *Ego dixi, Dii eſtis*; Pſal. 81. ob participationem divini imperii.

Moyſes dicitur *Deus*, propter commiſſam *miracula patrandi* virtutem: *Conſtitui te Deum Pharaonis*. Exod. 3.

Magiſtratus dicuntur *Dii*, propter dominationem: *Dii fortes terræ vehementer elevati ſunt*. Pſal. 45.

Judices, propter adminiſtrationem juſtitiæ, declarantur *Dii*: *Stetit Deus in Synagogo Deorum*. Pſal 81.

Eccleſiaſtici, propter imitationem divinæ Celſitudinis, *Dii* vocantur: *Diis non detrahes*. Exod. 32.

Male tamen ex præfatis textibus infertur pluralitas Deorum.

Q. *Fueruntne aliquando homines tam inſani, qui plures Deos admiſerint & coluerint?*

R. Certe non defuerunt, etiam ante Chriſtum natum. Hanc veritatem teſtantur tot antiqua monumenta, *Jovi, Herculi, Saturno, Marti, Soli, Mercurio, Veneri, Lunæ*, ut Diis, a Gentilibus dicata.

Inter Chriſtianos *Valentinus Ægyptius*, cum Epiſcopatum, quem ambiebat, obtinere non potuiſſet, aufugit in Regnum Cypri, ibidemque triginta eſſe Deos palam profeſſus eſt, quos *Cedron magus*, ſimiliter hæreticus, ad duos reſtrinxit; ad unum ſcilicet bonum, amabilem, benignum, juſtum; & ad alium malum, crudelem, auſterum, injuſtum.

Idem

Idem docuerunt *Marcioniſtæ*, *Luciniani-ſtæ*, *Gnoſtici*, *Manichæi*, qui & *Polythei* idcirco dicti ſunt, id eſt, plures Deos admittentes & prædicantes.

Q. *Quibus argumentis tantam inſaniam probare voluerunt?*

R. Ex quibusdam textibus utriusque Teſtamenti, male intellectis.

1. Ex Propheta Amos: *Si erit malum in Civitate, quod non fecerit Dominus.* Cap. 3.

2. Ex Iſaia: *Ego Dominus creans malum.* Cap. 55. &c.

Ergo, inquiunt, præter Deum bonum debet dari Deus malus, omnia creans mala: cum a Deo bono nequeat provenire malum; nec a Deo malo bonum poteſt exire, quoniam Chriſto teſtante, *non poteſt Arbor bona malos fructus facere, nec Arbor mala bonos fructus facere* &c.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

3. Ex Apoſtolo, qui ſcribens ad Corinthios, ait: *Siquidem ſunt Domini multi, & Dii multi.*

Tandem hanc afferebant rationem: Diverſitas effectuum a cauſis diverſis procedere debet: unde mala, quæ videmus in hoc mundo, & ſentimus, a Deo ſumme bono procedere nequeunt; ergo a Deo malo: igitur dari debet Deorum pluralitas.

Q. *Qualiter ſatisfieri debet his argumentis?*

R. Ad primum & ad ſecundum dicendum, interpretationem illorum textuum fu-

tilem & ridiculam eſſe ; cum ex iiſdem Prophetis habeamus, bonum malumque ex eodem principio provenire: Ex Iſaia cap. cit. v. 6. *Ego Dominus, & non eſt alter, formans lucem & creans tenebras; faciens pacem & creans malum: ego Dominus faciens omnia hæc.*

At illi mala, quæ creat & facit Deus, non ſunt *mala culpæ*, quæ ſola ex malitia hominis proveniunt, & quæ vere ſola mala ſunt; ſed *mala pœnæ*, quæ in ſe bona ſunt, utpote juſta, & bonorum defenſoria, & delictorum inimica, atque Deo digna.

Ad 3. Loquitur Apoſtolus de *Diis fictis*, qui puerilia & ridicula Numina ſunt. Et in hoc ſenſu negari non poteſt, quin plures Dii & Domini ſint, *immerito & falſo*, ea appellatione donati. Unde ſubdit Paulus: *nobis tamen unus Deus*, rerum omnium ſcilicet auctor & conditor, qui eſt *ſuper omnes Deos*, ſeu dæmonia, qui ſunt Dii eorum, qui verum Deum cognoſcere nolunt.

Tandem falſum eſſe, diverſitatem effectuum, ſemper arguere pluralitatem cauſarum; quandoquidem ſol, qui unicus eſt, plura & diverſa efficit; multo magis Deus, qui cum ſit infinitæ virtutis & potentiæ, quoslibet effectus producere poteſt, etiam ſibi diſparatos & contrarios, modo non repugnent divinæ Sanctitati, & de facto ipſi repugnat malum culpæ.

DE

DE DEI INCORPOREITATE.

Q. *Quis primus Deo corpus attribuiſſe dicitur?*

R. Diſcrepant Authores; quidam dicunt, Seleucum & Hermiam, Galatas, circa Annum Chriſti 380. regnante Valente Imperatore & Damaſo Pontifice, ſuſtinuiſſe Deum habere caput, brachia, ceteraque humana membra, ac proinde eſſe vere corporeum. Plures vero affirmant, *Tertullianum* eſſe primum iſtius hæreſis parentem, inter quos S. Thomas 1. contra gentes cap. 20. dicens: *his rationibus,* quibus ſcilicet probat, Deum eſſe incorporeum, *excluduntur deliramenta ſimplicium Judæorum, Tertulliani, Audeanorum, Antropomorphytarum, qui Deum corporeis lineamentis figurabant.*

At Auguſtinus ab hoc errore Tertullianum vindicat; agnoſcit quidem, ipſum Deo corpus finxiſſe, dixit enim: *quod non habet corpus, nihil eſt;* ideo animam pariter corporalem eſſe credidit. At, inquit S. Doctor, *non ob aliud, niſi quod eam incorpoream cogitare non potuit, & ideo timuit, ne nihil eſſet, ſi corpus non eſſet.* Voluit igitur Tertullianus, Deum eſſe corporeum, ea ratione tantum, qua corpus opponitur nihilo, ſeu quatenus corpus idem ſonat, ac ens reale; non vero ea ratione, qua corpus opponitur ſubſtantiæ ſpirituali.

Quidquid ſit de hac controverſia, quæritur.

Q. *Eſtne Deus corporeus?*

R. Nullo modo, cum ſit ſubſtantia pure ſpiritualis, ut ſacra teſtatur Scriptura: *Deus ſpiritus eſt.* Joann. 4. S. Paulus ad Corinthios ſcribens, ait: *Dominus autem ſpiritus eſt.* 2. Corinth. 3. Si Spiritus, corpore caret; *Spiritus enim carnem & oſſa non habet.* Deinde, Deus inviſibilis eſt, immenſus, immutabilis, &c. quæ prædicata non corpori, ſed ſubſtantiæ ſpirituali duntaxat convenire poſſunt, cum conſtet, quodlibet corpus eſſe viſibile, palpabile. Dico viſibile, cum intra objectum oculi corporei contineatur; Deus autem eſt inviſibilis oculo corporeo, nedum ratione loci inacceſſibilis, in quo habitat, ut voluit *Mahumetes*, *Turcarum Legifer*, ſed etiam ratione ſuæ ſubſtantiæ, quæ eſt ſpiritualis, ut monet Apoſtolus ad Timoth. cap. 1. ſic ſcribens: *Regi Sæculorum immortali & inviſibili*, &c.

Q. *Si homo, qui corporeus eſt, creatus ſit ad imaginem & ſimilitudinem Dei, nonne bene infertur, Deum habere corpus?*

R. Illa ſimilitudo ſe tenet ex parte animæ. Sicut enim in Deo tres ſunt perſonæ, & una eſſentia; ita in anima tres ſunt potentiæ: intellectus, memoria & voluntas, quæ unam tantummodo conſtituunt animam. Non igitur homo creatus eſt ſecundum *corpus* ad ſimilitudinem Dei, ſed ſecundum *animam* modo explicato. Q.

Q. *Scriptura tribuit Deo membra humana, oculos, manus, pedes, brachia &c. quæ ſpiritui puro non conveniunt; an non dicere licet, ipſum corporeum eſſe?*

R. Nequaquam. Locutiones illæ non litteraliter, ſed metaphorice intelligendæ ſunt; Scriptura enim humano ſe accommodans intelligendi modo, res ſpirituales & divinas ſolet interdum per corporeas & humanas hominibus explicare; quia homo prius concipit ſenſu, quam mente.

Quando ergo legimus in Scripturis, *omnia nuda & aperta ſunt oculis ejus.* Hebr. 4. *Manus tuæ fecerunt me.* Job. 10. *Fecit potentiam in brachio ſuo.* Luc. 1. &c. non debemus inferre, habere oculos, ſed intellectum infinitæ cognitionis. Et ſic de ceteris, quæ non debent accipi juxta litteram, quæ *occidit*, ſed juxta ſpiritum, qui *vivificat.*

Per *oculos* denotatur *ſcientia Dei*; quod nempe omnia cognoſcat ac videat.

Per *aures*, quod *omnia audiat*, ſignificatur.

Per *manus & brachia*, quod *omnia poſſit*, declaratur. Sic Scriptura adjuvat imbecillitatem humanæ mentis, a cognitione corporalium ducendo ad ſpiritualium cognitionem.

Quando igitur Scriptura tribuit Deo aliquot membrum, intelligendum eſt, Deo tribui virtutem illam, quæ in illo membro perfectior reperitur; v. g. ſiquis diceret,

Petrum eſſe agnum, certe ille, qui audiret, non conciperet Petrum vere animal irrationale, ſed hominem benignum, manſuetum, quarum qualitatum agnus eſt ſymbolum; & ſic de ceteris nominibus, quæ materiam ſignificant; alioquin tenerentur hæretici credere, Chriſtum eſſe vere animal irrationale, utpote *verum Leonem*, quia in Scriptura dicitur *Leo, Agnus* &c. imo, ipſum eſſe creaturam inanimatam, cum dicat: *Ego ſum oſtium, lapis angularis* &c.

Q. *Si abſolute Deus ſit corporis expers, quare ergo ſub formis corporalibus repræſentatur?*

R. Quia res ſpirituales, ut *Deus & Angeli*, non poſſunt, ut in ſe ipſis exiſtunt, ſenſibus noſtris repræſentari: unde ſub aliqua forma corporali exhibentur, & maxime ſub illa, in qua olim apparuerunt: v. g. Pater æternus depingi ſolet ut *ſenex*, quia ut talis Danieli Prophetæ apparuit, ubi *Antiquus dierum* dicitur Dan. 7. vel, ut æternitas, & ejus prudentia ſignificentur.

Spiritus Sanctus in forma *Columbæ* exprimitur, quia ſic viſus eſt, dum in Jordane Chriſtus a Joanne baptizabatur. Matth. 3. Secundo, ut ſignificentur effectus, quos producit Spiritus S. in cordibus fidelium, innocentia ſcilicet, puritas & ſanctitas: columba enim ſimplex eſt, fœcunda & amans,

Angeli depinguntur juvenes & alati, non quod tales ſint in ſe ipſis, ſed quod ſub hac

forma non raro hominibus videndos ſeſe exhibuerint.

Juvenes etiam depinguntur ad denotandum, quod formoſi ſint & vigoroſi.

Cum *alis*, ad exprimendam eorum promptitudinem in exequendis Dei mandatis, quocunque mittuntur. Cum *veſtimentis candidis & pretioſis*, quia puri, innocentes & glorioſi ſunt divinæ Majeſtatis miniſtri.

DE DEI IMMUTABILITATE.

Q. *Quis Dei immutabilitatem negare præſumpſit?*

R. Hæc veritas acerrime oppugnata fuit tempore S. Auguſtini circa Annum 405. Eccleſiam gubernante Innocentio I. a quodam *Secundino*, & ejus diſcipulis. Hæreticus ille vir, eo temeritatis auſu devenit, ut ad Auguſtinum, quem falſo amicum ſuum reputabat, Epiſtolam ſcripſerit, qua conabatur eum ad Manichæorum ſectam revocare, quam, ad Catholicam Religionem converſus, omnino deſeruerat. At S. Doctor ad eum reſcripſit, prætenſam ejus amicitiam denegans, cum vix ipſum noviſſet; verum benigne exhortans, ut ipſe ſuum errorem corrigeret, & alios complures, quos adinvenerat, & tandem Catholicam fidem amplecteretur. Sed incaſſum laboravit.

Q. *Eſtne Deus vere Deus immutabilis?*

R. Om-

R. Omnino. Primo quoad *exiſtentiam.* Non poteſt tranſire de non eſſe ad eſſe, quia ſemper fuit, eſt & erit. Ob hoc de ſe ipſo dicit: *Ego ſum, qui ſum.* Exod. 3. id eſt, qui ſum *neceſſario & indefectibiliter*, juxta dictum Davidis: *Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.* Pſal. 101.

Secundo *quoad locum*; quia ubique eſt: *cælum & terram ego impleo, dicit Dominus:* Jerem. 23. Sic de loco ad locum tranſire non poteſt.

Tertio *quoad tempus*; quia ſicut per immenſitatem in omnibus locis imaginabilibus præſens eſt; ita per æternitatem omnibus *temporibus* coexiſtit.

Quarto immutabilis eſt quoad omnia, cum nihil poſſit acquirere de novo, nec quidquam perdere; alioquin non eſſet ſumme perfectus. Unde de ſe ipſo ait: *Ego Dominus, & non mutor,* Malach. 3. & S. Jacobus in ſua Epiſt. cap. 1. ait: *Apud quem non eſt transmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio.*

Q. *Sed nunquid Deus mutatur, dum iraſcitur, dum odit, dum amat, dum obliviſcitur, dum recordatur, dum creat, aut aliquid novi producit?*

R. Verum eſt, quod S. Scriptura iræ, odii, amoris, & alios affectus Deo tribuit, ut cum dicit: *iratus eſt furore Dominus,* Pſal. 37. *non in perpetuum iraſcetur.* Non tamen inde ſequitur, Deum intrinſece mutari, quaſi

ſi aliquid novi in ſe experiretur; ſed illas paſſiones ipſi tribuit, quatenus earum effectus in nobis experimur: v. g. quando Deus infligit vel minatur pœnam, *iraſci* dicitur, quando gratiis & beneficils cumulat juſtos, *amare:* quando ſublevat miſerias noſtras; *miſereri:* quando aliquos, etiam bonos, affligi permittit, *illorum oblivìſci:* & *recordari*, cum eosdem conſolatur. Voluntas tamen divina tranquilla, immutata ſemper permanens, omnes illos effectus producit conſequenter ad decreta & leges ejus æternas.

Similiter, dum Deus aliquid novi producit, quod antea non producebat, nulla ſequitur in ipſo mutatio; quia non agit actione nova ab ejus eſſentia diſtincta, ſed actione, ſeu volitione æterna, quæ ſemper fuit, licet non pro æterno quoad effectum. Similiter, cum de non creatore factus eſt creator, nihil novi Deus in ſe recepit, quia ab æterno mundum voluit creare in tempore: tota mutatio eſt ex parte creaturarum, ſeu mundi, qui per creationem tranſiit de *non eſſe ad eſſe,* non vero ex parte Dei, qui mundum creando nihil aliud recipit, quam denominationem extrinſecam, per quam *Creator* dicitur; ſed non magis idcirco mutatur, quam paries, qui v. g. ex non viſo denominatur viſus per terminationem viſionis exeuntis ab oculo.

Q. *Non-*

Q. *Nonne ſaltem mutatus eſt Deus, cum naturam humanam aſſumpſit? factus enim tunc eſt homo, quod prius non erat.*

R. Sed cum non deſierit eſſe, quod erat, nec noſtram in ſe formam informantem & inhærentem receperit, quod requiritur ad veram mutationem, non poteſt dici mutatus. Perſona Verbi humanitatem aſſumens ſolum terminavit unionem hypoſtaticam illius, nihil autem intrinſecum in ſe recepit. Sed hoc ad Theologos.

Q. *Eſtne etiam Deus immutabilis quoad intellectum, & voluntatem? id eſt, poteſtne ſcire nunc aliquid, quod antea non ſciverit, vel nolle, quod antea voluerit, aut e contra?*

R. Hoc impoſſibile eſt. Cum intellectus divinus ſit infinitus, nihil ignorare poteſt: *Omnia nuda & aperta ſunt oculis ejus.* Maxima eſſet in ipſo imperfectio, & conſequenter deſineret eſſe Deus, ſi poſſet aliquid cognoſcere ſimpliciter, aut perfectius, quod antea nullo modo, aut non niſi imperfecte cognoſcebat.

Nec valet dicere, ſciviſſe Chriſtum naſciturum, quod non amplius ſcit, quia natus eſt. Non idcirco mutata eſt ſcientia Dei in ſe, cum ab æterno fuerit terminata ad Nativitatem Chriſti futuram pro tali tempore, præſentem pro reali, & præteritam pro alio: ſi quæ mutatio ſit, eſt in ipſo Chriſto, & in tempore.

Si-

Similiter loquendo de voluntate, quod voluit ab æterno, ſemper vult, & quod noluit ab æterno, ſemper non vult; quandoquidem non apparet ipſi alia ratio aliter volendi, aut nolendi, quam apparuerit ab æterno: ſic docet Fides Catholica: *Non eſt Deus, quaſi homo, ut mutetur.* Num. 3. *Multæ cogitationes in corde viri, voluntas autem Dei in æternum manet.* Prov. 19. Unde eodem actu amat Petrum pro tempore, quo juſtus eſt, & odit pro tempore, quo peccator eſt: ſemper habuit, ſemper habet & habebit hunc actum, ſemper erit verum dicere: amavit damnatos pro tempore, quo erant in gratia, & odio habuit Beatos pro tempore, quo peccatores extiterunt, non tamen pro tempore præſenti.

Q. *Si Deum pœnituerit hominem feciſſe*, Gen. 6. & *conſtituiſſe Saulem in Regem.* 1. Reg. 15. *Nonne ſignum eſt, voluntatem mutaſſe?* 2. *Si multa prædixerit, quæ non evenerunt*, ut quod *Ezechias eſſet moriturus ſtatim.* 4. Reg. 20. Quod *Ninivitarum Civitas eſſet ſubvertenda.* Jonæ 3. *Nonne ſignum eſt, retractaſſe ſententiam?*

R. Non ſequitur. Locutiones iſtæ metaphorice & conditionate intelligendæ ſunt; non proprie, formaliter & abſolute.

Pœnitet Deum feciſſe hominem, quaſi vero vellet non feciſſe, quod fecit; ſicut ab æterno voluit hominem fieri, & Saulem Regem, ſic ſemper vult factum fuiſſe; quia

au-

autem hominem delevit, & Saulem Regno privavit, *pœnitere* dicitur, ſed improprie & comparative ad homines, qui, cum non proſequuntur ea, quæ cœperunt, & proſecuturi arbitrabantur, dicuntur *pœnitere.* Similiter, quia Deus homines per diluvium delevit, a Saule regnum abſtulit, *pœnitere* eos feciſſe, dicitur; licet revera ab æterno ſtatuiſſet mundum conſervare ſolum ad dies Noe, & Saulem in throno pro uno tempore, & deponere pro altero.

Quantum ad ea, quæ prædixit Deus, & non evenerunt, fuerunt ſolum prædicta *conditionate*, non *abſolute.* Sic Ninivitarum prædixit ruinam, ni pœnitentiam egiſſent: unde, quia egerunt, non perierunt. Prædixit, Ezechiam moriturum, quia ſecundum curſum cauſarum naturalium debebat mori, ni ipſum præſervaſſet; & ſic de aliis.

DE DEI ÆTERNITATE.

Q. *Eſtne Deus æternus? ſed prius quid eſt æternitas, & quæ differentia inter æternitatem, ævum & tempus?*

R. Æternitas ex Boetio eſt *interminabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio*: dicitur *vitæ*, id eſt, exiſtentiæ actualis; ita, quod æternum ſit illud, quod ſemper exiſtit. *Interminabilis*; per quod excluditur deſitio actualis & poſſibilis: ita, ut ſi Deus creaſſet hominem ab æterno, non eſſet æternus, quia poſ-

poſſet habere initium & finem. *Tota ſimul*, ſic excluditur variatio & ſucceſſio, cum in æternitate non ſit prius & poſterius. *Perfecta poſſeſſio*, per hoc excluditur dependentia in exiſtendo.

Unde, qui a Deo reciperet eſſe æternum, non eſſet æternus, quia ab alio dependeret.

Differentia extrinſeca inter æternitatem, ævum & tempus eſt, quod *Æternitas* non habet principium, nec finem: *Ævum* habet principium, ſed non finem: *Tempus* habet utrumque, principium ſcilicet, & finem.

Jam ad quæſitum. Deus eſt vere & proprie æternus, & quidem ſolus: hoc Scriptura teſtatur: *Dominus in æternum permanet, Deus regnabit in æternum.* Pſal. 9. *Tu autem permanes, & anni tui non deficient.* Hebr. 10. *Poteſtas ejus poteſtas æterna, quæ non auferetur* &c. Daniel. 7. Æternus Pater, æternus Filius, æternus Spiritus S. *Symb. Athan.*

Ratio etiam ſuadet. Deus eſt Ens a ſe, immutabile, ſumme perfectum. Si *Ens a ſe*, non incœpit eſſe, alias illud eſſe haberet ab aliquo, & ſic non eſſet *a ſe*. Si *immutabile*, non potuit tranſire de non eſſe ad eſſe. Si *ſumme perfectum*, nec incipere, nec deſinere poteſt.

Quod ſoli Deo æternitas competat, habetur ex Apoſtolo: *qui ſolus habet immortalitatem.* 1. Timoth. 6. Deinde ſi Deus creaſſet hominem ab æterno, & in æternum duraturum, non eſſet, ut jam diximus, pro-

prie æternus, quia a Deo dependeret in eſſe, & in conſervari; poſſet quidem aliqualiter dici æternus a *parte poſt*, quia ſupponendo, quod Deus decreviſſet illum perpetuo conſervare, non haberet finem; non tamen a *parte ante*, quia non careret principio, nec eſſet independens, cum eſſe a Deo, licet ab æterno, accepiſſet.

DE DEI IMMENSITATE.

Q. *Quid eſt immenſitas, & quæ differentia inter immenſitatem & ubiquitatem?*

R. Immenſitas eſt perfectio Dei, ſecundum quam Deus natus eſt ad eſſe præſens infinitis locis, ſi darentur.

Ubiquitas eſt actualis præſentia Dei in omni loco.

Immenſitas convenit Deo ab æterno, ubiquitas vero in tempore, a rerum creatione.

Q. *Quæ fuit antiquorum Philoſophorum opinio circa Dei immenſitatem?*

R. Erraſſe veteres Philoſophos circa divinam immenſitatem, conſtat teſtimonio Juſtini Martyris, & S. Thomæ lib. 3. contra gentes cap. 66. Plato præſertim, & Ariſtoteles crediderunt, Deum eſſe tantum in primo cœlo, & in parte Orientali, ut primum omnium motorem, & in ea parte reſidere, unde motus cœleſtis erat incipiendus. Ipſe enim Ariſtoteles in libro de mundo, loquens

quens de Deo ad Alexandrum , confert Deum cum Rege Perſarum his verbis : *Sicut enim*, inquit, *ille in regia urbe Ecbatanis, aut Suſis commorari ſolebat , & inde reliquas ſui imperii civitates gubernabat ; ita Deus in cælo eſt , & inde reliquas mundi partes regit & gubernat.*

Verùm non ſolum Philoſophi, ſed etiam Judæi , qui , ut refert Hieronymus in illud Iſaiæ cap. 66. *Cælum ſedes mea*, crediderunt, Deum eſſe præſentem in Templo Hieroſolymitano tantum ; & multi alii , ut Photinus, Polythæi, Steucus, Eugubinus &c.

Q. *Eſtne Deus revera immenſus ?*

R. Certiſſime ; cum Deum eſſe immenſum & ubique præſentem de fide ſit. *Deus in cælo ſurſum , & in terra deorſum.* Joſue 2. *Immenſus eſt , & non habet finem.* Baruch. 3. *Cælum & terram ego impleo.* Jerem. 23. *Si aſcendero in cælum , tu illic es ; ſi deſcendero in Infernum, ades.* Pſal. 138. *Immenſus Pater , immenſus Filius , immenſus Spiritus Sanctus.* Symb. Athan.

Ratio hujus aſſerti petitur ex infinitate Dei ; cum ſit infinite perfectus in omni genere perfectionis , neceſſario debet eſſe immenſus , & natus ad eſſe ubique : unde Cornelius Muſſio ait : *ſi Deo immenſitatem negaveris , auferes ei Divinitatem.*

Nec refert , quod ſit in rebus ſordidiſſimis ; quia, cum ſit ſpiritus , ab eis inquinari non poteſt ; ſicut nec anima in corpore le-

proſo, aut radius ſolaris a locis fœtidis, quæ illuminat.

Q. *Si Deus ubique ſit, quomodo ergo dicit Scriptura, ipſum aſcendere, deſcendere, accedere, recedere; quæ omnia ſine motu locali fieri non poſſunt?*

R. Motus illi non ſunt proprii, ſed metaphorici, ad captum noſtrum accommodati: ut cum dicitur: *prope eſt Dominus invocantibus eum: ut quid Domine receſſiſti longe?* Pſal. 9. *Longe eſt ab impiis: inclina cælos, & deſcende. Utinam dirumperes cælos, & deſcenderes*, Iſa. 64. & ſimiles librorum ſacrorum textus nihil aliud indicant, quam effe- ctus ſingulares, quos in locis particularibus operatur Deus, & non, quod ipſe revera aſcendat & deſcendat, & accedat & recedat &c. *Deſcendit de cœlis*, v. g. in Incarnatione, non cœlum deferendo, ſed humanam naturam in terris aſſumendo. *Aſcendit ad cælos*, naturam humanam ad cœlos elevando. *Accedit ad nos*, per gratiam ſuam; *recedit a nobis*, eam juſte auferendo. *Ambulavit in Paradiſo*, Gen. 3. quia primis parentibus in forma ambulantis videndum ſe præbuit.

Q. *Explica mihi ſequentia Scripturæ loca, quæ Deum in cælo recludere videntur, ut: Cælum mihi ſedes eſt*, ait Dominus, Iſa. 66. *Cælum cæli Domino, terram autem dedit filiis hominum.* Pſal. 113. *Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cælis.* Pſal. 132. Imo, Chriſtus ipſe voluit, ut diceremus orantes: *Pa-*

ter

ter noſter, qui es in cœlis &c. Nonne ex his bene infertur, *Deum non eſſe immenſum & ubique?*

R. Certè non bene ſequitur, quia illa & ſimilia loca non probant, Deum *tantum* eſſe in cœlo, & non alibi; ſed ſolum indicant, illum in cœlis exiſtere modo quodam ſpeciali, ſcilicet per majeſtatis & gloriæ manifeſtationem: ibi enim gratiæ & gloriæ ſuæ divitias magis expromit, divinam ſuam eſſentiam Angelis & Sanctis animabus intuendam præbens ac fruendam: ſicut eſt in inferno per juſtitiam vindicativam: in hominibus juſtis per gratiam, &c.

Q. *Antequam Deus conderet cœlum & terram, ubi erat?*

R. Ad hoc quæſitum nimis curioſum, minus utile, reſpondet tamen Auguſtinus, *eum in ſe ipſo fuiſſe*, lib. de Fide contra Manichæos, & ante ipſum Tertullianus lib. contra Praxeam cap. 5. *Ante omnia Deus*, inquit, *erat ſolus, ipſe ſibi & mundus, & locus, & omnia.*

Auctor antiquus incognitus, ubi Deus erat ante mundum conditum, his verſibus expreſſit.

Dic, ubi tunc eſſet, cum præter eum nihil eſſet?
Tunc, ubi nunc, in ſe, quoniam ſibi ſufficit ipſe.

DE SCIENTIA DEI.

Q. *Eſtne ſcientia in Deo?*

R. Cum Deus ſit Ens perfectiſſimum, & ſcientia ſit perfectio ſine imperfectione, non eſt illi deneganda. Ipſum autem res omnes & ſingulas cognoſcere prædicant ſacræ Litteræ: *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* Gen. 1. Hæc viſio perfectam cujusque rei notitiam deſignat. *Ipſe fines mundi intuetur, & omnia, quæ ſub cœlo ſunt, reſpicit.* Job. 28. *Deus ſcientiarum Dominus eſt.* 1. Reg. 2. *Ecce Domine, tu cognoviſti omnia noviſſima & antiqua.* Pſal. 138. *Domino Deo omnia ſunt agnita.* Eccleſ. 23. *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei.* Ad Rom. Ex quibus colligitur, quam temerarie impii dicant: *quomodo ſcit Deus? & ſi eſt ſcientia in Excelſo?*

Q. *Quotuplex eſt ſcientia Dei?*

R. Si ſumatur formaliter ſecundum ſuam entitatem, eſt una. Terminative vero eſt multiplex, ſecundum objectorum ſecundariorum diverſitatem. Quod ſit una, & ſimplex actus, petitur ex ipſamet infinitate ſcientiæ Dei; ſi enim per unam ſcientiam unum objectum intelligeret, & aliud per aliam, quælibet eſſet finita; ergo, cum ſit infinita, debet repræſentare intellectui divino omnia intelligibilia.

Deinde

Deinde objectum formale ſcientiæ Dei, cum ſit ipſa eſſentia divina, neceſſario debet eſſe in ipſo unica ſcientia.

Sed ſi diverſitas objectorum ſecundariorum conſideretur, ad quæ ſcientia terminatur; dividitur communiter a Theologis in ſcientiam *ſimplicis intelligentiæ*, & in ſcientiam *viſionis*.

Prima eſt, per quam Deus cognoſcit res pure poſſibiles, quæ nunquam extiterunt, nec exiſtent, poſſent tamen exiſtere, ſi Deus vellet.

Secunda eſt, per quam cognoſcit res vel defacto exiſtentes, vel præteritas, quæ quondam extiterunt, vel futuras, quæ exiſtent aliquando.

Scientia *ſimplicis intelligentiæ* eſt naturalis & neceſſaria, omne decretum voluntatis divinæ antecedens.

Scientia *viſionis* eſt libera; cum enim futuritio & exiſtentia, & præteritio dependeat a Dei voluntate; ita & ſcientia de illis.

Diverſimode iterum ſcientia Dei ſubdividitur, ſed hoc ad Theologos ſcholaſticos. Patres Societatis *mediam* ponunt inter ſcientiam ſimplicis intelligentiæ & viſionis, quam dicunt eſſe eam, qua *Deus ab æterno ante decretum, non abſolute, ſed ſub conditione cognovit, quid homines & Angeli facturi eſſent pro ſua libertate, ſi cum hac vel illa gratia, ſi cum his vel illis circumſtantiis, in tali vel tali rerum ordine collocarentur:* ſed hæc ſcientia a

Thomiſtis & Scotiſtis communiter rejicitur.

Q. *Nonne revera Deus cognoſcit futura conditionate, quæ quidem non evenient; evenirent tamen, ſi apponeretur conditio?*

R. Certiſſime cognoſcit, cum multa conditionate prædixerit; ut, *quod Ceilitæ traderent Davidem, ſi ibi maneret, in manus Saulis*, 1. Reg. 23. quod non contigit, quia ab illis receſſit. Sic etiam prædixit pœnitentiam Tyriorum & Sidoniorum, ſi Chriſtus miracula apud eos patraſſet: *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes, quæ olim operatæ ſunt in vobis, in cinere & in cilicio pœnitentiam egiſſent.* Matth. 11.

Alia adduci poſſunt Scripturæ loca, ut: *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus.* Sap. 4. *Si cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.* 2. Corinth. 2. Cognovit ergo mutationem juſti, ni raperetur; & Chriſti conſervationem, ſi Judæi ipſum cognoviſſent: nec ullum eſt dubium, quin Deus perfecte cognoſcat, quid ego fuiſſem facturus, ſi Romæ manſiſſem.

Q. *Si Deus certam de futuris conditionate notitiam habeat, cur ergo de illis* dubitative ſolum loquitur, *ut cum* ait: *noli ſubtrahere verbum, ſi forte audiant.* Jerem. 26. & Luc. 20. *forte verebuntur filium meum &c.*

R. Ita loquitur, non quaſi dubitans, ſed ad oſtendendum, homines eſſe liberos ad agen-

agendum vel non agendum ; vel malitiam eorum tantam eſſe, ut vix aliquid boni ab eis expectari queat. Verbum enim ambiguum Majeſtati Domini convenire non poteſt, *qui abſconditorum eſt cognitor*, & *omnia novit, antequam fiant.* Dan. 13.

Q. *Sed quid de futuris contingentibus a libera hominis voluntate dependentibus?*

R. Etiam de illis Deus certam & infallibilem habet cognitionem: *Qui noſti omnia, antequam fiant.* Dan. 13. v. 42. *Intellexiſti cogitationes meas de longe, & omnes vias meas prævidiſti.* Pſal. 138. *Omnia nuda & aperta ſunt oculis ejus.* Hebr. 4. *Deum eſſe confiteri, & præſcium futurorum negare, apertiſſima inſania eſt*, inquit S. Auguſtinus lib. 3. de Civit. cap. 9. & Tertullianus: *Præſcientia tantos habet teſtes, quantos fecit Prophetas*, lib. 2. contra Marcionem.

Ratio etiam ſuadet: Scientia Dei eſt perfectiſſima, & ſic nihil ignorare poteſt. 2. Quod novit Deus in tempore, novit ab æterno; ſed negare non poteſt, quin cognoſcat futura contingentia libera, dum accipiunt exiſtentiam in determinato tempore; ergo ſemper illa noverat, alias poſſet eſſe ignarus & mutabilis, quod de Deo dici nequit, ſalva ejus Deitate.

Deinde multa prædixit futura a voluntate humana dependentia, quæ infallibiliter evenerunt, ut v. g. *negationem Petri* &c.

Q. *Præſcientia illa nonne officit humanæ libertati?*

R. Minime. Sola neceſſitas deſtruit libertatem, ut definitum eſt ab Eccleſia contra *Janſenium*: præſcientia autem Dei nullam imponit homini neceſſitatem; ergo illam non perimit: non enim ideo Petrus Chriſtum negavit, quia Deus præviderat & prædixerat eſſe negaturum; ſed Deus negationem ejus præſcivit, quia Petrus ſe libere determinaturus erat ad negandum Chriſtum.

Sicut non cogerem peccare hominem, quem peccaturum præſcirem, quia ſua voluntate, non aliqua neceſſitate peccaturus eſſet: ita Deus neminem ad peccandum cogens, prævidet tamen eos, qui propria voluntate peccabunt. Audiatur S. Auguſtinus: *Non ideo peccat homo, quia Deus illum eſſe peccaturum præſcivit: imo ideo non dubitatur ipſum peccare, cum peccat, quia ille, cujus præſcientia falli non poteſt, non fatum, non fortunam, non aliquid aliud, ſed ipſum eſſe peccaturum præſcivit. Qui ſi nolit, utique non peccat: ſed ſi peccare noluerit, hoc etiam ipſe præſcivit.* Lib. 5. de Civit. Dei, & alibi: *Sicut tu memoria tua non cogis facta eſſe, quæ præterierunt; ſic Deus præſcientia ſua non cogit facienda, quæ futura ſunt.* Lib. 3. de libero Arbit. cap. 5.

DE

DE BONITATE ET MISERICORDIA DEI.

Q. *Quid de Bonitate Dei ſentire debemus?*

R. Ipſum eſſe ex natura ſua neceſſario, abſolute, infinite, immutabiliter, undequaque bonum, fontem, originem, cauſam omnis creati boni: *aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.* Pſal. 103. Unde Chriſtus dixit: *nemo bonus, niſi ſolus Deus.* Matth. 19. v. 17. Bonitatem ejus declarant omnes ſacri Scriptores: *Confitemini Domino, quoniam bonus.* Pſal. 117. *Bonus es tu.* Pſal. 118.

Q. *Quæ ſunt Dei Bonitatis indicia?*

R. Tria principaliora enumerantur.

Primum. Quod licet ab æternitate ſe ſolo contentus, omni felicitate gauderet: Angelos tamen & homines creare voluerit, quibuscum ſuam bonitatem communicaret.

Secundum. Quod omnia a ſe producta conſervet, etiam peccatores perduelles & ingratos, quibus beneficia generalia naturæ ordinem ſpectantia ex æquo diſpenſat: *Solem enim ſuum oriri facit ſuper bonos & malos; & pluit ſuper juſtos & injuſtos.* Matth. 5. Et gratiæ dona ſingulis & omnibus offert.

Tertium. Quod poſt Adæ lapſum, in quo omnes peccaverunt, & a regno cœleſti excluſi

cluſi ſunt, Filium ſuum incarnari voluerit, ut eos a ſervitute Diaboli redimeret, & ejusdem Filii cohæredes efficeret, & ad ſupernam gratiam perduceret. *In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te, miſerans tui.* Jerem. 31.

Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret. Et alibi: *Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.* 1. Job. 4. Et ibidem: *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam ille pro nobis animam ſuam poſuit.*

Alia & prope innumera ſunt Dei bonitatis indicia, quæ brevitatis cauſa omittimus, & quæ in dies in nobismet ipſis experimur.

Q. *Eſtne Deus ſumme miſericors & juſtus?*

R. Deum eſſe miſericordem, negarunt olim Novatiani & Montaniſtæ hæretici; ſed quam inepte & impie, declarant ſequentes S. Scripturæ textus.

Omnes viæ Domini miſericordia. Pſal. 24. *Miſericordia Domini plena eſt terra.* Pſal. 32. *Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam.* Pſal. 50. *Faciens miſericordias Dominus, & judicium omnibus injuriam patientibus.* Pſal. 102. *Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis.* 2. Corinth. 1.

Deum pariter juſtum eſſe teſtatur Propheta Regius: *Juſtus es Domine, & rectum judicium tuum.* Pſal. 118. *Juſtitia plena eſt dextera tua.* Pſal. 47.

Q.

Q. *Habemusne exempla oſtenſæ miſericordiæ Dei erga homines?*

R. Quam plurima ex veteri Teſtamento adducuntur.

Miſericordia Dei *Noemum* a diluvio mundi liberavit. *Gen.* 7.

Quid *Loth* de Sodomis & de flammis ignis eripuit? nunquid miſericordia Dei? *Gen.* 19.

Populum ab Ægyptiaca ſervitute liberavit miſertcordia Dei. *Exod.* 14.

Davidi Regi culpam utramque remiſit bonitas Dei. 2. *Reg.* 12.

Populum e captivitate Babylonica eripuit Dei miſericordia. 1. *Eſdr. c.* 1.

Deus reprehendit Jonam Prophetam, quaſi dolentem de ipſius in Ninivitas miſericordia. *Jonæ cap.* 49. &c.

Prætereo innumera prope exempla, quibus lex vetus referta eſt.

Q. *Probarine poteſt etiam ex Evangelio, Deum eſſe miſericordem & peccata dimittere?*

R. Maxime, & quidem multis argumentis.

1. Ex parabola Conſervi, cui omne debitum dimiſerat. &c.

2. Ex verbis Chriſti: judicium fiet ſine miſericordia ei, qui non fecerit proximo ſuo miſericordiam. Ergo faciens miſericordiam, miſericordiam conſequi debet; ergo Deus eſt miſericors.

3. Do-

3. Docuit nos Chriſtus Orationem dominicalem, in qua habetur: *& dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. &c.*

Ergo, ſi dimittimus aliis, remiſſionem noſtrorum delictorum jure a Deo ſperare poſſumus.

Colligi etiam poteſt miſericordia Dei ex poteſtate, quam dedit Apoſtolis peccata dimittendi: *Quorum remiſeritis peccata, remiſſa ſunt.* Nullum ibi peccatum, quantumvis grave, excludit Chriſtus.

Deinde Apoſtoli, maxime Petrus & Paulus incitabant peccatores ad pœnitentiam: fruſtranea foret hæc exhortatio, ſi nulla ſpes veniæ adeſſet.

Figuram inſuper habemus in Patre Filii prodigi. Cum hic totam ſubſtantiam ſuam conſumpſiſſet, vivendo luxurioſe cum meretricibus, ad Patrem rediens, non dure, non aſpere, ſed benigne, imo amanter, & ſumma cum lætitia receptus fuit.

Omnes SS. Patres, Filium prodigum hominem peccatorem, & Patrem Prodigi Deum eſſe hac in parabola, agnoſcunt: ergo ſicut prodigus receptus fuit a Patre; ita recipit Deus peccatores ad ſe converſos. Non mirum igitur, ſi dixerit: *Gaudium eſſe in cœlis ſuper uno peccatore pœnitentiam agente.* &c.

Aliud exemplum habemus in ipſomet Petro, Apoſtolorum Principe. Cum Chriſtum abnegaſſet, etiam cum juramento, flenti

ti pro ſua pietate indulſit Chriſtus,& in gradum priſtinum reſtituit. *Joann.* 21.

Latroni in cruce pendenti magna miſericordia facta eſt: plus enim ipſi conceſſum eſt, quam petierat. *Luc.* 22.

Q. *Eſtne major Miſericordia Dei, quam ejus Juſtitia?*

R. Utraque perfectio *infinita* eſt, non ſuſcipiens majus & minus; miſericordiam tamen magis exercet Deus, quam juſtitiam: *Superexaltat autem*, ait S. Jacobus, *miſericordia judicium.* Jac. 2. Et Propheta Regius: *Suavis Dominus univerſis, & miſerationes ejus ſuper omnia opera ejus.* Pſal. 144.

Et, non ſolum in hoc mundo oſtendit Deus miſericordiam ſuam, ſed etiam in altero erga ipſosmet damnatos, *non quidem totaliter pœnam relaxans*, inquit S. Thomas, *ſed aliqualiter allevians, dum punit citra condignum* 1. part. quæſt. 21. art. 4. quamvis eorum tormenta æterna ſint & graviora, quam quidquid excogitari poteſt; minora tamen ſunt, quam mereantur, ſpectatis illorum in Dei majeſtatem ac bonitatem infinitam offenſis & injuriis.

Nec idcirco minuitur juſtitia Dei, quia ita miſericordiæ juncta eſt, ut *miſerendo Deus* ſit juſtus, & *puniendo* miſericors.

Q. *Quid Concilia & SS. Patres de Miſericordia Dei protulerunt?*

R. Omnes miſericordiam Dei mirifice ſuperexaltaverunt.

Le-

Legatur Concilium Tridentinum Seſſ. 6. & 7. & audiatur Concilium Colonienſe, in explicatione primi Præcepti Decalogi.

Jucundum eſt, *inquit*, quam differenter hic de ſeveritate & miſericordia loquatur: *Severitatem* in tertiam & quartam generationem prædicit: *Miſericordiam* in mille ſe facturum pronunciat; ut diſcamus miſericordiam Dei ſeveritate tanto eſſe majorem, quanto millenarius ternario aut etiam quaternario eſt major.

Quia millium finito numero pro infinito utitur: cum miſericordia Dei infinite exſuperet judicium, in quo non ſuperexaltet miſericordia judicium: *Miſericordia* enim *Domini ſuper omnia opera ejus &c.*

Quantum ad Patres attinet, *S. Auguſtinus* ait: miſericordia & gratia Dei convertit hominem, de qua Pſalmus dicit: *Deus meus, miſericordia ejus præveniet me, ut juſtificetur impius*; hoc eſt, ex impio fiat juſtus, & incipiat habere meritum bonum, quod coronabit, quando judicabitur mundus. *Epiſt.* 46. *ad Valentinum.* Item: *Miſericordia Domini plena eſt terra.* Et merito quidem; nam in mundo abundat Domini miſericordia. Miſeria hominis plena eſt terra; at ſi terra plena eſt miſericordia divina; nunquid ea cœlum vacabit, ubi nulla eſt miſeria? Abſit: omnia indigent Domino, & miſera & felicia; ſine illo miſeri non ſalvantur, ſine illo felix non regitur. *In Pſal.* 82.

S. Joannes Chryſoſtomus non minus miſericordiam exaltat.

Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam. Dixiſti *magnam*: edicito, *quantam*? Quanta ſit, neſcio. Quod grandis ſit, novi; quantum autem, non valeo apprehendere, neſcio magnitudinis quantitatem, non comprehenditur verbo. Video namque fructum miſericordiæ grandem; niſi enim in immenſum extenderetur, admodum pauci ſalvarentur.

Miſerere mei Deus. Si impius es, cogita Publicanum: ſi immundus es, attende Meretricem; ſi homicida es, perſpice Latronem: ſi iniquus es, cogita blaſphemum, conſidera Paulum, prius blaſphemantem & Dei Eccleſiam perſequentem, poſtea ſanctiſſimum Apoſtolum miſericorditer effectum.

Nolo mihi dicas; blaſphemus fui: nolo dicas, perſecutor ſum, immundus ſum: habes omnium oſtenſiones, in quem volueris portum, confugito: vis in novum, vis in veterem? in veteri David; in novo Paulus. *Hom.* 2. *in Pſal.* 50.

Tandem accedit *Anſelmus.* Quid miſericordius intelligi valet, quam quod peccatori æternis tormentis damnato, & non habenti, unde ſe redimat, Deus Pater dicit: *accipe unigenitum meum, & da pro te.* Et ipſe Filius: *tolle me, & redime te*; quaſi enim hoc dicant, cum ad Chriſtianam Fidem nos trahunt? *Lib. Cur Deus Homo. cap.* 9.

DE PROVIDENTIA DEI.

Q. *Quid intelligis per Providentiam?* R. Providentia juxta Grammaticos componitur ex particula *Pro*, & verbo *Video*; idem quaſi ſignificans, ac pro vobis video, cum cura ſcilicet & ſolicitudine.

Unde Providentia eſt virtus, per quam Deus rebus omnibus proſpicit, ut recte & congruenter gubernentur.

Q. *Unde conſtat, dari in Deo Providentiam?*

R. Ex utroque Teſtamento, ubi habetur, Deum omnia gubernare, & ad fines proprios per media ſuffieientia dirigere. *Dei ſapientia attingit a fine usque ad finem fortiter, diſponens omnia ſuaviter; & æqualiter eſt illi cura de omnibus: & in omni providentia occurrit illis.* Sap. 8.

Chriſtus ipſe hanc veritatem confirmavit, dicens: *Reſpicite volatilia cœli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater veſter cœleſtis paſcit illa.* Matthæi 6. Et alibi: *Nonne quinque paſſeres veneunt dipondio, & unus ex illis non eſt in oblivione apud Deum?* Luc. 12. Et S. Petrus ait: *Omnem ſolicitudinem veſtram projicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis.* 1. Pet. 3.

Q. *Poteſtne Dei Providentia ratione probari?*

R.

R. Certe. Si parentes naturaliter filios ſuos diligunt, & eorum curam habent; ſi Reges emeritis militibus ſuis annonam & ſtipendia procurant; ſi Domini ſervis ſuis cibaria miniſtrant: quanto magis Deus creaturarum, quique *nihil odit eorum, quæ fecit*, curam eorum ſuſcipere, eisque providere debet? & niſi continuo eis adeſſet, easque conſervaret, ad nihilum reciderent, juxta illud: *Aperiente te manum tuam omnia implebuntur bonitate. Avertente autem te faciem turbabuntur, auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in pulverem ſuum revertentur.* Pſal. 103.

Deinde, ſi in Deo non eſſet providentia, & creaturas ſuas non dirigeret; vel eſſet, quia ignoraret modum eas ad finem dirigendi, & ſic non eſſet ſumme ſapiens; vel quia de illis curam habere nollet, & tunc non eſſet ſumme bonus: vel quia non poſſet illis miniſtrare neceſſaria; & tunc non eſſet omnipotens.

Q. *Nonne videtur indignum Deo ad omnia etiam viliſſima animalia attendere?*

R. Minime. Sicut enim non fuit indignum Deo ea creare; ita nec ipſi indignum eſt ea adminiſtrare, & eisdem providere: abſurdum quidem, dixit *Hieronymus*, ad hoc Dei deducere majeſtatem, ut ſciat, quot naſcantur pulices, quotve oriantur & moriantur muſcæ; in cap. 1. Habac. non denegavit idcirco providentiam, cum dicat expreſ-

ſe in cap. 36. Jerem. *Curæ Dei eſt omnia regere*: voluit ſolum dicere, Deum non ſcire *ſucceſſive* quot naſcantur, v. g. muſcæ &c. nihil enim novit in tempore, quod non noverit ab æterno: vel Deum non habere eandem curam benevolam & paternam erga muſcas & alia vilia animalia, quam habet erga homines; dicit enim in cap. X. *Matth. Si parva animalia abſque Deo Auctore non decidunt, & in omnibus ſemper eſt providentia; & quæ in his peritura ſunt, ſine Dei voluntate non pereunt: vos, qui æterni eſtis, non timere debetis, quod abſque Dei vivatis providentia.*

Q. *Quomodo ergo S. Job dicere potuit, Deum circa cardines cæli ambulare, & noſtra non conſiderare?* cap. 22. Et S. Paulus: *nunquid cura eſt de bobus Deo?* 1. Cor. 9.

R. Non locutus eſt S. Vir in propria perſona, ſed in perſona impiorum, quos impugnat & arguit.

Et S. Paulus ſolum voluit indicare, Deum ſingulari providentia magis curare de hominibus, quam de bobus, quibus nullam legem dedit, quaſi diceret: *nunquid de bobus æqualis cura eſt Deo, ac de hominibus?*

Q. *Si Deus curam hominum gerit, cur ergo non auſert ab eis tot mala, quibus ſunt obnoxii?*

R. Quia mala illa, quæ experiuntur homines, licet ipſi diſpliceant, ordinantur tamen ad bonum: *nobis enim datum eſt*, teſte

Apo-

Apoſtolo, *non ſolum ut in Deum credamus, ſed etiam ut pro illo patiamur.* Ad Philipp. 2. Unde Seraphicus Doctor ait: *malum eſt ſub divina providentia, non tanquam ab eo factum, ſed quatenus ab eo ad bonum ordinatum.* Sic Deus promiſit filiis Jacob, ut fratrem ſuum, *Joſeph* nempe, ex odio venderent, & *occaſionem inde accepit efficiendi, ut regnaret.* S. Cyrillus. Hieroſol. Cath. 8.

Q. *Peccata, quæ quotidie committuntur, quomodo ſubſunt divinæ providentiæ, cum ad bonum ordinari non poſſint?*

R. Etſi ad bonum *per ſe* ordinari non poſſunt, *occaſionaliter* tamen etiam ad bonum ordinantur: vel ad electorum, qui in ea quandoque prolabuntur, majorem humiliationem, pœnitentiam ferventiorem, divinæque miſericordiæ in illos commendationem: vel juſtitiæ ſuæ manifeſtationem in reprobis, ut habetur Prov. 16.: *Omnia propter ſemet ipſum operatus eſt Deus; impium quoque ad diem malum.* Vel alias, quas novit Deus utilitates &c. Quid Diabolo nequius; & de illius nequitia quanta bona fecit Deus? Quid Judæorum facinore gravius? & tamen ex eo Chriſti mors, & totius generis humani ſalus ac vita ſecuta eſt: *Non funderetur*, ait Auguſtinus, *pro ſalute noſtra Sanguis Redemptoris, niſi per nequitiam Judæ deſertoris: melius judicavit Deus, de malis benefacere, quam nulla mala eſſe permittere.* Enchir. c. 7.

Q. *Peccatores ſubjiciunturne etiam ipſi divinæ Providentiæ?*

R. Cum Deus ordinet peccatores vel ad juſtitiam ſuam circa eos exercendam, vel ad propriam eorum correptionem, vel ad bonorum exercitationem, juxta illud S. Auguſtini: *omnis malus aut ideo vivit, ut corrigatur, aut ut per eum bonus exerceatur*, in Pſal. 54. nullum ſubeſſe poteſt dubium, quin divinæ ejus providentiæ ſubjiciantur.

Q. *Libenter ſcirem, cur juſti & innocentes in hoc mundo plerumque calamitatibus opprimantur, dum impii divitiis & voluptatibus abundant. Eſtne æqua in hoc Providentia?*

R. Etſi de hac temporali impiorum proſperitate atque juſtorum afflictione quidam Prophetæ conqueſti ſint, ut Jeremias, dum dixit: *quare via impiorum proſperatur, & bene eſt iis, qui inique agunt?* cap. 12. Et S. Job: *quare impii vivunt, ſublevati ſunt, confortatique divitiis, & non eſt virga Dei ſuper illos?* cap. 12.

Item & David: *zelavi ſuper iniquos, pacem peccatorum videns*, Pſal. 72. &c. omnia tamen recto Dei nutu accidere, atque in bonum ordinari credendum nobis eſt: imo in hoc apparet æquitas ejus. Cum enim nullum bonum relinquere poſſit irremuneratum, & malum impunitum, electis in hoc mundo, qui ſine peccatis ſaltem venialibus non vivunt: *in multis enim offendimus omnes*; pœnas infligit, ne in futuro durius puniantur;

tur; impios vero, qui abſque aliquo bono opere ſaltem morali vitam non ducunt, temporaliter remunerat. *Placuit divinæ Providentiæ*, inquit Auguſtinus, *præparare in cœlo bona juſtis, quibus non fruentur injuſti, & mala impiis, quibus non excruciabuntur boni.* Lib. de Civit. Dei cap. 8. Præterea caſtigatio illa Dei, qua in hoc ſæculo juſtos exercet, non ſolum proficua eſt ad delenda peccata commiſſa, ſed etiam a præſentibus retrahit, & ad vitandum futura diſponit, dum occaſiones peccandi removet, & peccatorem terret, cautumque efficit: *Vexatio quippe*, ſecundum Iſaiam, *dat intellectum, & qui virgam expertus eſt, amplius metuit.*

Denique tribulatio juſtis ſalutaris eſt ad virtutis exercitium, ad gratiæ amplioris augmentum, ad majus meritum, & coronam fulgentiorem in cœlis adipiſcendam; *momentaneum hoc & leve tribulationis, æternum gloriæ pondus operatur.* 2. Cor. 4. & ob alias rationes &c.

Q. *Suntne ergo periculoſæ proſperitates mundanæ?*

R. Nihil periculoſius: tanto plus quis vereri debet inter reprobos computari, quanto ſe conſpicit amplius proſperari, impunite peccare, adverſa non perpeti, corporis commodis gloriari, magisque ad libitum converſari; quanto inſuper ſe videt magis placere hominibus, & laudari, honorari, ſeu acceptari ab eis, quia, ut ait Pſalmiſta: *Deus*

pavit oſſa eorum, qui hominibus placent: confuſi ſunt, quoniam Deus ſprevit eos. Pſal. 52. Idem quoque teſtatur Apoſtolus, dicens: *ſi hominibus adhuc placerem, Chriſti ſervus non eſſem.* Ad Gal. 1. Et ipſe Salvator: *Væ cum benedixerint vobis homines.* Luc. 6. 26.

Hinc ſcite profecto Auguſtinus ait: *periculoſior eſt hic mundus blandus, quam moleſtus.* Oremus igitur Deum, ut nos corrigat in præſenti, ne poſtmodum nos condemnet in æternum. &c.

Omnia ſapienter ſi Deus diſponat, cur ea, quæ rectæ gubernationi obeſſe videntur, permittit?

R. Miratus eſt Salomon, & quodam modo conqueſtus eſt, divinam Sapientiam ſuaviter mundum dirigentem replere bonis & divitiis, honoribusque eos, qui male agunt, dum juſti & boni in ſtatu humili derelinquuntur, & ad officia & dignitates inepte judicantur.

Vidi, *ait*, quaſi malum ſub ſole; *ſtultum poſitum in dignitate ſublimi*, & divites *ſedere ſeorſum &c.* Vidi *ſervos in equis*, & principes *ambulantes quaſi ſervos* ſuper terram. *Eccleſ. c.* 10.

Et alibi proſequitur: per tria movetur terra, & quartum, quod non poteſt ſuſtinere: per *ſervum* cum regnaverit, per *ſtultum* cum ſaturatus fuerit, per *odioſam mulierem* cum in matrimonio fuerit, & per *Ancillam*, cum hæres fuerit Dominæ ſuæ. *Prov. c.* 30.

Me-

Merito igitur exclamat Jeremias: *quare via impiorum proſperatur?* Et Propheta Habacuc: *quare non reſpicis ad iniqua agentes, & taces devorante impio juſtiorem?*

Jam ad quæſtionem. Si providere nihil aliud ſit, quam ſubdita bene diſponere, & ad bonum perducere, non videntur ſuperius relata ad rectum & pacificum Regimen eſſe convenientia. Verum eſt; ea, quæ ſunt & fiunt in mundo, extrinſeca ſi ſolum conſiderentur, inordinata videri: reſpectu tamen divinæ providentiæ ſuæ optime diſpoſita; & quod arbitratur eſſe confuſio, eſt recta Dei ordinatio.

Quod in mundo *mali* ſurſum ſint in dignitate & abundantes divitiis, pariter & ſtulti; & *ſapientes* inferius in miſeriis & tribulationibus, ſicut & juſti; licet non ſit bene ordinatum, tamen reſpectu divinæ providentiæ eſt ordinatiſſimum, quæ ſemper ordinat ad bonum: ſive ſint bona; ſive mala: unde quia mali ſunt ſurſum, iſtud prodeſt bonis: imo prodeſſe poteſt ipſis malis. Bonis fere mala adveniunt ad eorum probationem & meritum, juxta illud Tobiæ: *quia acceptus eras Domino, neceſſe fuit, ut tentatio probaret te.* Cap. 13. Malis omnia ſæpe feliciter ſuccedunt; ſic ordinante providentia, ut revocentur a malo.

DE HOMINE, EJUSQUE FINE.

Q. *Cum Scriptura dicat, hominem factum eſſe ad imaginem & ſimilitudinam Dei*, Gen. 1. *libenter ſcirem, in quo conſiſtat hæc ſimilitudo?*

R. In anima, in qua duplex eſt Dei imago, *eſſentialis* una, *accidentalis* altera. Prima eſt; quæ nullo caſu deperditur; & conſiſtit in ipſa animæ ſubſtantia & potentiis, præſertim in mente, in libertate arbitrii &c. nempe, ſicut Deus eſt incorporeus, ſpiritualis, immortalis, præſens in toto, & totus in qualibet parte univerſi, intellectu producens Verbum, voluntate Amorem divinum; omnia regens, vegetans ac ſuſtentans; ita ſuo modo, & in ſuo ordine eſt, & in corpore agit anima hominis.

Altera imago, quæ *ſupernaturalis* & *accidentalis* dicitur, conſiſtit in gratia ſanctificante, qua, teſte S. Petro, anima *conſors fit divinæ naturæ.* Hæc imago, quoties homo mortaliter peccat, prorſus deperditur ac deletur: ſed eodem pœnitente tota redditur, atque inſtauratur. Ita Tirinus in Gen. c. 1.

Q. *Quid igitur eſt homo?*

R. Creatura rationalis, anima & corpore conſtans. Dicitur *creatura*, quia principalior pars, quæ eſt anima, a Deo creatur, dum corpori infunditur; imo corporis princi-

ci-

cipalis formator eſt etiam ipſe Deus, licet ipſum trahamus a parentibus ſecundum materiam, teſte Machabæorum generoſa matre, filios ſuos alloquente: *Neſcio, qualiter in utero mea apparuiſtis; neque ego ſpiritum & animam donavi vobis, & vitam, & ſingulorum membra non ipſa ego compegi, ſed mundi creator. &c.* 2. Machab. 7. Et B. Job: *Manus tuæ fecerunt me, & plasmaverunt me, pelle & carnibus veſtiſti me, oſſibus & nervis compegiſti me. &c.* Job. c. 7.

Q. *Quid homo conſiderare debet circa animam?*

R. Tria potiſſimum. Primo dignitatem & præcellentiam ipſius, quæ in eo poſita eſt, quod ſpiritualis & immortalis ſit, intellectu, memoria & voluntate prædita, ad imaginem & ſimilitudinem Dei creata: Quod Deus Pater ſic eam dilexit, ut pro ea filium ſuum unigenitum dederit.

2. Pericula prope innumera, quibus obnoxia eſt: circumſtant undique hoſtes ferociſſimi, ut capiant eam; dæmon nempe, homo, mundus & caro: dæmon cum vitiis & concupiſcentiis, homo cum beſtiis, mundus cum elementis, caro cum ſenſibus. *Caro concupiſcit adverſus ſpiritum, ſpiritus adverſus carnem.* Dæmon, *ut Leo rugiens, circuit quærens, quem devoret.* &c.

3. Miſerias prope innumeras, quibus in corpore tanquam in ergaſtulo obnoxia eſt, quæ Prophetam Regium & Apoſtolum move-

vebant, ut ab iisdem liberari a Deo petere non ceſſarent: *Educ de cuſtodia animam.* Pſal. 141. *Infelix ego homo! quis me liberabit. de corpore mortis ejus?* Rom. 7.

Certe nusquam quies & tranquillitas, nusquam pax, nec ſecuritas; ubique timor & tremor; ubique labor & dolor &c.

Q. *Quid inde concludendum eſt?*

R. Cum tanti ſit anima, & tantis expoſita periculis, totque vallata miſeriis, id enixius curandum eſt, & magna ſolicitudine agendum, ne pereat. *Quid prodeſt homini, ſi univerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur?* Matth. 26.

Perit anima, & in æternum perit per peccatum mortale: *anima quæ peccaverit, ipſa morietur:* igitur *tanquam a facie colubri fugiamus peccatum.*

Q. *Quid conſiderandum eſt circa corpus humanum?*

R. Quod de luto & cinere formatum eſt, quodque vilius eſt, de ſpurciſſimo ſpermate conceptum in pruritu carnis, in fervore libidinis, in fœtore luxuriæ; quodque mille malis ſit obnoxium. Herbæ & arbores producunt flores & fructus, & corpus humanum lendes, pediculos & lumbricos; illi de ſe fundunt oleum, vinum & balſamum; corpus humanum ſputum, urinam & ſtercus: illæ de ſe ſpirant ſuavitatem odoris, & corpus humanum reddit abominationem fœtoris. O vilis conditionis humanæ indignitas!

tas ! o indigna vilitatis humanæ conditio ! quod ſi id homines ſerio perpenderent, non ſuperbirent, ſed demiſſe de ſe ſentirent, quia *eorum omnium unus eſt introitus ad vitam, & ſimilis exitus.* Sap. 7.

Secundo, perverſitas & malitia ejus notanda eſt : corpus enim ſemper gratiæ Dei adverſatur , & ſaluti ſemper infenſum exiſtit ; cupiditatibus noxiis plenum eſt, & continuo contra ſpiritum militat : unde , ni voluptates ei ſubtrahantur, & laboribus dometur , infallibiliter animam perdet.

S. Franciſcus carnis titillatione pulſatus in vepres & in nives corpuſculum ſuum nudatum injecit , ut libidinis flammas extingueret. *S. Ludovicus Franciæ Rex,* cilicium ad carnem geſtans ſe immunem a peccato mortali in deliciis regalibus cuſtodivit. &c.

Tertio, conſiderare debemus, corpus eſſe animæ habitaculum , & ejus in bonis actibus & virtutibus inſtrumentum ; quod, ſi particeps fuerit paſſionis , ita erit & in gloria æternæ beatitudinis.

Q. *Eſtne utilis homini ſui ipſius cognitio ?*

R. Nihil æque neceſſarium eſt : *multi,* inquit S. Bernardus , *multa ſciunt , & ſe ipſos neſciunt* : unde S. Auguſtinus frequenter repetebat : *noverim te Domine , noverim me.* S. Pater noſter Franciſcus dicere ſolebat : *Quis tu Domine ? quis ego ? tu abyſſus ſapientiæ , potentiæ , virtutis , omniſque boni : Ego*

abyſ-

abyſſus nihili, ignorantiæ, infirmitatis, peccatorum, omniſque mali. &c.

Q. *Quis eſt Finis Hominis?*

R. Audiatur S. Auguſtinus: *Factus eſt homo*, inquit, *ut ſummum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando poſſideret, & poſſidendo frueretur.* Enchir. cap. 9.

Hæc, homines ſi attente conſiderarent, non eos deciperet fugax & vana illecebra voluptatum carni blandientium; non illuderet momentaneus honoris fumus: in momento hæc omnia abeunt: ad alia nati ſumus, ad æterna creati. Huc mentis aciem dirigamus, & ita vitam inſtituamus, ut felices æternum vivamus, & a fine non aberremus.

S. Pauli exhortationem ergo ſectemur: *Nunc autem*, inquit, *deponentes vos omnia, iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore veſtro. Nolite mentiri invicem; exſpoliantes vos veterem hominem cum artibus ſuis, & induentes novum, eum, qui renovatur in agnitionem Dei, ſecundum imaginem ejus, qui creavit illum.* Ad Coloſſ. c. 3.

Q. *Quem conceptum habuerunt SS. Patres de homine, & quid de eo publicarunt?*

R. *S. Gregorius* ait, hominem ad contemplandum Creatorem ſuum conditum eſſe; *Moral. lib.* 8. & quia homo de *humo* ſumptus eſt, judicia Dei diſcutere illius non eſt. *Lib.* 17.

S.

S. Chryſoſtomus : Animalia fecit Deus propter hominem, hominem propter ſeipſum : ſi ergo animalibus miniſtrat propter hominem, quomodo hominibus non miniſtrabit propter ſeipſum? *Sup. Matth.*

Et alibi : Omnem creaturam ſenſibilem Deus armatam & munitam creavit : alios veloci-pedum curſu, alios unguibus, alios pennis, alios cornibus; hominem ſolum ſic diſpoſuit, ut victus illius ſit ipſe Deus; & in eo, quo inferiorem eum fecit, in ipſo fortiorem eſſe voluit in ſe; ut neceſſitate, infirmitate coactus, ſemper neceſſe habeat, Dominum ſuum requirere. *Ibid.*

Et proſequitur : Præ omnibus malis, *homo eſt peſſimum malum*: quælibet beſtia unum habet; homo autem omnia. Diabolus ad juſtum accedere non audet; ſed malus homo *nihil* timet, ſed contemnit.

S. Auguſtinus : Alia vita pecorum, alia hominum, alia Angelorum; vita pecorum terrenis voluptatibus æſtuat, id eſt, ſola terrena quærit : Vita Angelorum ſola cœleſtia : Vita hominum media eſt inter vitam Angelorum, & vitam pecorum.

Si vivit homo *ſecundum carnem*, pecoribus conjungitur; ſi *ſecundum ſpiritum*, Angelis ſociatur. *Supra Joann. Serm.* 18.

S. Bernardus : Cor hominis ſemper eſt in motu, nunquam quieſcit; ſed, ſive dormiat, ſive vigilet, ſomniat & cogitat, quidquid illi occurrit. *Cogitatio amara* eum pertur-

turbat, *immunda* eum maculat, *vana* eum inquietat & fatigat; &, dum futurum non curat, nec divinum quærit auxilium, ab amore cœleſti elongatur & involvitur in iſtis vanis. *Vanitas* illud recipit, *curioſitas* deducit, *cupiditas* allicit, *voluptas* ſeducit & polluit *luxuria*, torquet *invidia*, turbat *iracundia*, cruciat *triſtitia. Lib. Medit. cap.* 8.

Et alibi: Homo nihil aliud eſt, quam ſperma, ſeu ſemen fœtidum, ſaccus ſtercorum & cibus vermium. *Cap.* 3.

Poſt hominem vermis, poſt vermem fætor & horror.

Sic in hanc ſpeciem vertitur omnis homo.

Innocentius: Formatus eſt homo de luto & cinere, quodcunque eſt, viliſſimo & ſpurciſſimo ſpermate conceptus in fœtore luxuriæ; quodque deterius eſt, in labe peccati, natus ad laborem, timorem, dolorem, miſerrimus ad mortem.

Agit *prava*, quibus offendit Deum, offendit proximum, offendit ſeipſum. Agit *turpia*, quibus polluit famam, polluit perſonam, polluit conſcientiam. Agit *vana*, quibus negligit ſana, negligit utilia, negligit neceſſaria. &c. *De miſeria humana.*

O homo! quid gloriaris? Videas, quis es tu? Quid agis? perpende & conſidera. Quo finaliter tendis & properas? ad Cœlum, aut ad infernum? Hæc mediteris; *hoc eſt enim omnis homo.* Quare ſingulis diebus,

bús, mane indutus, & abſolutis precibus ſeipſum quilibet alloquatur, dicens:

Recordare, o Chriſtiane, te hodie habere

Deum unum diligendum,
Chriſtum JEſum imitandum,
Mariæ auxilium implorandum,
Angelos honorandos,
Sanctos invocandos,
Animam ſalvandam,
Corpus mortificandum,
Virtutes acquirendas,
Peccata fugienda,
Paradiſum conſequendum,
Infernum devitandum,
Æternitatem meditandam,
Tempus bene impendendum,
Proximum ædificandum,
Mundum pertimeſcendum,
Dæmones debellandos,
Paſſiones vincendas,
Mortem forte perferendam,
Et Judicis Sententiam.

DE HOMINE CHRISTIANO.

Q. *Quid hoc nomen, Chriſtianus, ſignificat?* R. Significat fidelem ſectatorem JEſu Chriſti. Quod nomen primum in Concilio Antiocheno ab Apoſtolis ſub Petro ce-

lebrato anno 57. inditum eſt, ut diſtinguerentur a Judæis.

Unde non eſt fides adhibenda iis, qui dicunt, Chriſtianum nomen tempore Tiberii Imperatoris in ſæculum primum introiviſſe: cum manifeſte contrarium dicat ſacra Scriptura; in Actibus enim Apoſtolorum cap. 11. habetur: *ita ut cognominarentur primum Antiochiæ Chriſtiani.*

Q. *Quomodo olim Chriſtiani vocabantur?*

R. Multiplici nomine gaudebant: *Nazareni*, *Fratres*, *Sancti* appellabantur, ſed communius *Diſcipuli*: Nazareni vero & Gallilæi non niſi per contemptum. Verum, cum Hæreſiarcharum quorumdam, quales fuere Doſithæus, Judas & Joannes, qui dogmata Chriſtianæ Religioni oppoſita promulgabant, ſequaces pariter *Diſcipuli* dicerentur: motivum inde ſumpſerunt Apoſtoli, ſtatuendi, ut deinceps veri Diſcipuli Salvatoris, *Chriſtiani* nominarentur.

Q. *Cur Catholici modo dicti ſunt?*

R. Quia paulo poſt Hæretici etiam ſe *Chriſtiano* nomine gaudere effutiebant. Ad diſtinguendum ergo veros Chriſtianos ab hæreticis, *Catholici* dicti ſunt, utpote dogmata Eccleſiæ univerſalis profitentes, & non ſingulares hæreticorum opiniones ſequentes.

Catholicus, vox græca eſt, univerſalem, ſeu generalem ſignificans. Hinc Eccleſia JEſu Chriſti, quæ ad Orbem totum, &

ad

ad omnia tempora extenditur, *Catholica* dicitur.

Pacianus ſcribendo contra Novatianos ſic loquitur: *Chriſtianus* mihi nomen eſt, *Catholicus* vero cognomen; *illud me nuncupat, iſtud oſtendit: hoc probor, inde ſignificor.*

Q. *Quo motivo, & quo anno Hiſpaniarum Reges* Catholici *dicti ſunt?*

R. Glorioſus hic titulus originem habuit Anno 638. in Concilio Toletano, in quo Patres ſanciverunt, nulli Regi permittere regalem thronum aſcendere, quin prius juramentum præſtitiſſet, ſe non toleraturum in regno ſuo perſonas, quæ Catholicam Fidem non profiterentur.

Hinc Alphonſus, qui Concilio intererat, præclarum, venerandumque *Catholici* titulum adeptus eſt, ſibique proprium fecit, & hæreditate ad poſteros transmiſit.

Q. *Tu, esne Chriſtianus?*

R. Ita ſum per gratiam Dei, qui me ad hanc Chriſtianorum ſortem vocare dignatus eſt per Baptiſmi Sacramentum, quo regeneratus, & ex mancipio Diaboli filius Dei effectus fui.

Q. *Quæ eſt hominis Chriſtiani obligatio?*

R. Obligatio iſtius eſt Chriſtum imitari: quid enim prodeſt homini vocari, quod non eſt, & nomen uſurpare alienum? *Si quis ſe Chriſtianum eſſe delectat, quæ Chriſtianitatis*

 ſunt

ſunt gerat, & merito ſibi nomen Chriſtiani aſſumet. Auguſtin. de Vita Chriſti.

Nemo certe *Chriſtianus* recte dici poteſt, niſi qui Chriſto, & moribus ejus, *prout valet*, coæquatur.

S. Auguſtinus, de quo ſupra, interrogatus, *qui eſſet vere Chriſtianus?* ſic reſpondet: *ille vere Chriſtianus eſt, qui omnibus miſeri ordiam facit; qui nulla omnino movetur injuria; qui alienum dolorem tanquam proprium ſentit; cujus menſam nullus pauper ignorat; qui coram hominibus inglorius habetur, ut coram Deo & Angelis glorietur; qui terrena contemnit, ut poſſit habere cœleſtia; qui opprimi pauperem ſe præſente non patitur; qui miſeris ſubvenit, qui ad fletum fletibus provocatur alienis, quod bene faciebat Paulus: quis infirmatur, & ego non infirmor? uno verbo, ille Chriſtianus eſt*, qui Chriſti JEſu veſtigia ſectatur. *S. Auguſtin. in Vita Chriſti.*

Q. *Quis nomen* Chriſtianiſſimi, *Galliarum Regibus impoſuit, & quam ob cauſam?*

R. Celſiſſimus hic, & ſupereminens titulus, *Chriſtianiſſimus*, ex Franciæ Monarchis primo collatus fuit *Carolo Martello*, ſic dicto a virtutibus ejus bellicis ſeu martialibus, a Gregorio III. Summo Pontifice, Anno 740. dum auxilium ipſius piiſſimi Regis imploravit contra Longobardos, qui immaniſſime Eccleſiam divexabant.

Hunc auguſtum venerabilemque titulum, tanquam hæreditarium, tenuerunt ſucceſſores

res Caroli, & quidem jure merito; cum ſæpius Pontifices exules in ſinum ſuum receperint, & oppreſſam Eccleſiam validiſſimis ſuis armis propugnarint, eamque magnificis donis cumularint, & provinciis integris locupletarint.

Cardinalis Pallavicinus in Hiſtoria Concilii Tridentini lib. 2. cap. 1. refert, Maximilianum Imperatorem conqueſtum fuiſſe, quod hic titulus, *Chriſtianiſſimus* nempe, Galliarum Regi adſcriberetur, cum in publicis Eccleſiæ precibus ſoli Imperatori tribuatur feria 6. In Paraſceve: Oremus & pro *Chriſtianiſſimo* Imperatore noſtro N.

Quidquid ſit, nihil innovatum eſt; & hodiedum per Regem *Chriſtianiſſimum* non alius a Rege Franciæ deſignatur; quod, ſi in Eccleſiæ precibus Imperator tali decoretur nomine, forte eſt, quia tunc temporis, quando fuerunt ordinatæ preces illæ, Reges Galliarum erant *Imperatores*. Plures enim numerantur, qui ſupremam hanc dignitatem poſſederunt.

Q. *Quot & qui fuerunt Cæſares, ſeu Imperatores Francici?*

R. Novem numerantur hoc ordine.

Carolus Magnus. Regnavit ann. 13. Ingelheimii natus, Patre *Pipino*, Matre *Berta*, coronatus a Leone Papa, Aquisgrani ſepultus, cum hoc Epitaphio:

Sub hoc conditorio ſitum eſt Corpus Caroli Magni, atque Orthodoxi Imperatoris, qui Re-

gnum Francorum nobiliter ampliavit, & per annos XLV. *feliciter tenuit. Deceſſit ſeptuagenarius, anno Domini* DCCCXIV. *Indict.* VII. *Kalend. Februar. ætatis* 72. Symbolum: *Chriſtus regnat, Chriſtus vincit, Chriſtus triumphat.*

Ludovicus Pius, Caroli Magni Filius. Obiit Moguntiæ, ætatis 46. Regn. ann. 26. Symbolum: *Omnium rerum viciſſitudo.*

Lotharius I. Regn. ann. 19. menſ. 2. Symbolum: *Par ſit fortuna labori.*

Carolus II. *Caluus*, veneno necatus a Judæo, medico ſuo. Regn. ann. 2. menſ. 2. Symbolum: *Juſtiniani injuſtitia perit.*

Ludovicus III. *Balbus*, veneno interfectus. Regn. ann. 1. menſ. 6.

Carolus III. *Craſſus*. Imp. ann. menſ. 6. a proceribus Imperii deponitur. Sepultus in Monaſterio *Augea*, habetque hoc Epitaphium: *Carolus Rex Germanorum; Patritius Francorum, Romanorumque Imperator.* Symbolum: *Os garrulum intricat omnia.*

Arnulphus Spurius. Imp. ann. 12. paralyſi vitam finiit. Symbolum: *Facilis deſcenſus averni.*

Ludovicus IV. in oppido *Fercherino* Imperator creatur. Regn. ann. 12. In hujus obitu ſtirps Caroli Magni defecit, cum jam annos 112. regnaſſet. Symbolum: *Multorum unus, paucorum Conſilium.*

Conradus I. Imp. ann. 6. In hoc definit Francorum linea in Catalogo Imperatorum.

Sym-

Symbolum: *Fortuna, cum blanditur, fallit.*

Q. *A quo, & quibus motivis Sereniſſimus Luſitaniæ Rex glorioſiſſimum* Fideliſſimi *titulum adeptus eſt?*

R. A Benedicto XIV. paucis abhinc annis. Hic Pontifex proſpiciens in Sereniſſimo *Joanne* heroicas animi dotes, morales, Chriſtianasque avitas virtutes magis ac magis ſplendeſcere, prudentiam, magnanimitatem, juſtitiam, in fide conſtantiam, indefeſſum ſtudium in conſervando illam illibatam in omnibus ſuis Regnis, ſicut & in procuranda infidelium converſione & inſtructione, quos diverſis in orbis partibus ditioni ſuæ ſubjecit, ſanctum, laudabilemque zelum, eos ſic alliciens ad amplectendam Religionem Catholicam: his & aliis motivis ductus præfatus Pontifex, cogitavit quodam glorioſo & apto titulo tanti meriti Principem condecorare: unde illum primo *Fideliſſimum* nominavit, & ſucceſſores e Regio ſanguine, virtutum ſuarum præclariſſimarum hæredes, eo honorifico titulo, nuncupari pariter in perpetuum, & dici voluit.

Hæc omnia clarius expreſſa ſunt in Bulla ad *Sereniſſimum Principem Joannem*, ea occaſione & motivo, directa, quam hic, etſi non integram, daturus ſum, pro Lectorum notitia ſatis erit.

„ Chariſſimo in Chriſto Filio noſtro *Joan-*
„ *ni* Portugalliæ & Algarbiorum Regi *Fi-*
„ *deliſſimo.* „

Benedictus Papa XIV.

Chariſſimo in Chriſto Filio noſtro Salutem & Apoſtolicam Benedictionem.

„ Maxima ac tam præclara illuſtrium Re-
„ gum Portugalliæ & Algarbiorum ha-
„ bentur, & re ipſa ſunt, non tam invictiſſi-
„ mæ in debellandis, ſibique ſubjiciendis tot
„ barbarorum, remotiſſimarumque natio-
„ num populis, Provinciis & Regnis poten-
„ tiæ decora, quam Chriſtianæ pietatis, at-
„ que incredibilis, flagrantiſſimique pro Ca-
„ tholica Fide, in vaſtiſſimas illas, quas ſub
„ ſuam redigebant poteſtatem, ſtatim inve-
„ henda, propagandaque, & neceſſaria, op-
„ portunisque ingentium pecuniarum, ſa-
„ crorumque Miniſtrorum ſubſidiis foven-
„ da, confirmandaque zeli inſignia facinora,
„ ut jure ac merito non ſolum ubique gen-
„ tium ab omnibus commendati, ſed a Ro-
„ manis præſertim Pontificibus, Prædeceſ-
„ ſoribus noſtris, ad quos ſupremas JEſu
„ Chriſti, Regis Regum & Domini Domi-
„ nantium, vices in terris gerentes circum-
„ ſpecta ſua providentia, egregios viros de
„ eadem Catholica Fide, & Apoſtolica hac
„ ſancta Sede bene meritiſſimos ſingularibus
„ laudibus, ac peculiaribus honorum titulis
„ de-

„ decorare & illuſtrare inprimis ſpectat, debitis Apoſtolicæ laudationis præconiis, & „ eximiis Pontificiæ benignitatis gratiis, favoribus, privilegiis & indultis fuerint cumulati. „

„ Quemadmodum autem Majeſtas tua, „ præ ceteris Portugalliæ & Algarbiorum „ Regibus, Prædeceſſoribus tuis, magno „ pii, Regiique animi tui fervore Catholicam Fidem non modo in omnibus ditionum tuarum, ſed in alienis quoque Regionibus ab inita Regnorum tuorum poſſeſſione promovere & urgere, verum etiam „ tot ſapientiæ, induſtriæ, pietatisque conſiliis, & immenſis opum profuſionibus tueri & conſervare contendens, maximus „ emineas & prædiceris. . . . Nos, qui „ Majeſtatem tuam præcipua charitate complectimur, paterna ſolicitudine affecti, ut „ ingentem aliquem honoris titulum, qui „ & Majeſtati tuæ de Catholica Fide bene „ mereri pergenti ad majorem gloriam, & „ Succeſſoribus tuis, Portugalliæ & Algarbiorum Regibus, ad luculentiſſima pietatis, & virtutis tuæ potiſſimum exempla „ imitandum, & pro Catholica Fide pari via „ ac ratione adlaborandum pari deinceps „ eſſet incremento. „

„ Eapropter motu proprio, non ad tui, „ ſive alterius pro te nobis deſuper oblatæ „ petitionis inſtantiam; ſed ex certa ſcientia, maturaque deliberatione, & mera li-

„ beralitate noſtra, ac de ſupernæ noſtræ
„ Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, nec
„ non ducti exemplo tam aliorum Præde-
„ ceſſorum noſtrorum, qui Viris Principi-
„ bus Catholicæ Fidei, & Apoſtolicæ Sedis
„ ſtudioſiſſimis titulos & ornamenta largiti
„ ſunt &c. . . .

„ Te, tuosque, Portugalliæ & Algarbio-
„ rum Reges, pro tempore Succeſſores, in
„ perpetuum, tanquam Catholicæ Fidei pro-
„ pugnatores, titulo, ſeu denominatione *Fi-
„ deliſſimi*, Apoſtolica auctoritate, tenore
„ præſentium ornamus & inſignimus, atque
„ etiam ab omnibus Regem *Fideliſſimum* no-
„ minari, appellari, inſcribi, dici, haberi ac
„ tractari debere volumus, præcipimus &
„ mandamus. . . .

„ Ceterum, chariſſime in Chriſto Fili
„ noſter, Rex *Fideliſſime*! perge certamen
„ bonum, certamen Fidei, ut vitæ æternæ
„ præmia ab Auctore Fidei noſtræ, & Con-
„ ſummatore JEſu Chriſto conſequeris;
„ dum nos Majeſtati tuæ Apoſtolicam Be-
„ nedictionem cœleſtis præſidii auſpicem
„ amantiſſime impertimur.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris, die 21. *Decembris* 1748. *Pontificatus noſtri anno nono.*

Hac occaſione ſummus Pontifex Benedictus, ad Cardinales perpulchrum diſcurſum habuit, cujus initium eſt.

Ve-

Venerabiles Fratres!

„ Conſentaneum planē, imo neceſſarium „ arbitramur declarare vobis, quemadmodum in præſentia declaramus, chariſſimo „ Filio noſtro *Joanni*, Portugalliæ & Algarbiorum Regi, ejusque Succeſſoribus, „ collatum a nobis fuiſſe perhonorificum *Fideliſſimi* titulum, qui merito quidem ipſi „ tribuendus videbatur.

„ Etenim *toto vitæ ſuæ curſu* præclariſſima geſſit, ut Catholicæ Religionis gloria, „ & hujus ſanctæ Sedis dignitas magis amplificaretur. Dubitandum quoque non „ eſt, Succeſſores ipſius hoc honoris titulo „ inflammandos eſſe vehementer, & maximo ſtudio excitandos, ut propoſitum ante „ oculos exemplum pari virtute æmulentur....

„ Nos ipſi jure ac merito teſtari poſſumus, revera teſtamur, eundem Regem „ *Joannem*, ſuam nunquam operam a nobis „ deſiderari paſſum eſſe, ubi res fuit vel de „ retinenda, augendaque Religione, vel de „ hujus ſanctæ Sedis dignitate tuenda. Inſuper nobis Pontificatum gerentibus non „ nullos Epiſcopatus fundavit in remotiſſimis Dominii ſui partibus, ubi ſolum infideles verſabantur, videlicet ut Chriſtiana „ Fides ibidem propagaretur.

„ Omittemus hic verba facere de maximis, ac plane Regiis ſumptibus, qui ab ipſo

fiunt,

„ fiunt, ut Miniſtris ad obeundas ſacras Miſ-
„ ſiones neceſſaria ſuppeditentur. . . .

„ Habetis, Venerabiles Fratres, quæ a
„ nobis peracta ſunt, quæque nos ad ea per-
„ agenda impulerunt. „

Q. *Quo jure Maria Thereſia Imperatrix* Apoſtolica *dicitur?*

R. Ratione Regni Hungarici, cujus Reges claro, venerabilique hoc titulo decorati fuere a tempore *S. Stephani.* Hic Princeps primus Chriſti fidem & Regium nomen in ſpatioſum hunc dominatum invexit, obtenta a Romano Pontifice corona. Archiepiſcopatum Strigonienſem, Epiſcopatus decem admirabili Religione & munificentia fundavit: hinc ob ingentem dilatandi Catholicam Religionem zelum, illius gentis *Apoſtolicus* merito nuncupatus eſt: facta inſuper a ſummo Pontifice ipſi, poſterisque Regibus præferendæ Crucis poteſtate.

Tractu temporis, ſtirpe S. Stephani extincta, Regnum illud in poſſeſſionem diverſarum ſupremarum Familiarum tranſiit, & paulatim nomenclatura *Apoſtolici* deſiit.

Ut autem ſublimis hic titulus ab aliis poteſtatibus mirifice diſtinctivus, reaſſumeretur, Clemens XIII. initio ſui Pontificatus, laudatam Imperatricem, Hungariæ Reginam, per ſingulare diploma ad ſuam Majeſtatem transmiſſum paterna exhortatione induxit, voluitque, quod reverenti animo recepit; ita, ut jam vocari *Apoſtolica* glorietur,

tur, quod præclariſſimum nomen Poſteri diligentius, religioſe obſervabunt, & præ ceteris titulis m ximi facturi ſunt.

Cum Breve Apoſtolicum Benedicti XIV. quo Reges Luſitaniæ *Fideliſſimi* appellandi ſint, dederimus; ita pariter Breve Clementis XIII. exponimus pro ornamento noſtri operis, & ſatisfactione Lectorum. Hoc ultimum Breve typis datum non reperii; copiam tamen, non ſine labore & interceſſore obtinui.

BREVE CLEMENTIS XIII.

„ Chariſſimæ in Chriſto Filiæ noſtræ, *Ma-*
„ *riæ Thereſiæ*, Hungariæ Reginæ *Apo-*
„ *ſtolicæ*, nec non Bohemiæ Reginæ illu-
„ ſtri, in Romanorum Imperatricem ele-
„ ctæ. „

Clemens Papa XIII.

Chariſſimæ in Chriſto Filiæ noſtræ ſalutem &c.

„ Cum multa alia Romani Pontifices, qui-
„ bus nos plane quidem immerentes
„ ſucceſſimus, tum hoc præclare, ſapienter-
„ que fecerunt, ut quæque provinciæ ac na-
„ tiones, in finibus perpetuorum Chriſtiani
„ Nominis hoſtium poſitæ, tanquam valli
„ quidam atque aggeres munitiſſimi contra
„ ipſorum impetus exiſtimantur, eas illi
„ quam diligentiſſime obſervarent, præci-

„ pua

„ pua benevolentia complecterentur, & ſin-
„ gularibus etiam, ubi res foret, beneficiis
„ exornarent. „

„ Ejusmodi eſt florentiſſimum Hungariæ Regnum, quod tu, chariſſima in Chriſto Filia noſtra, hæreditarium accepiſti, quodque ad Chriſtianæ ditionis & gloriæ terminos proferendos, vel propter bellicoſiſſimæ gentis fortitudinem omnium aptiſſimum, vel propter locorum naturam opportuniſſimum adhuc quidem ſemper habitum eſt, & fuit. Neque vero quisquam ignorat, quam multa, & quam egregia facinora, pro tuenda, propagandaque JEſu Chriſti Religione geſſit nobiliſſima Hungarorum Natio: quam ſæpe manus conſeruit cum teterrimis hoſtibus, iisdemque ad communem Chriſtianæ Reipublicæ perniciem erumpentibus ſuo veluti corpore aditum intercluſit, maximasque de illis, atque incredibiles victorias reportavit. „

„ Celebrantur ea quidem fama, ſcientiaque omnium, clariſſimisque prodita ſunt monumentis Litterarum. „

„ Hic autem ſilentio nullo modo prætere rire poſſumus, *Stephanum illum ſanctiſſimum, fortiſſimumque Hungariæ Principem*, cujus memoriam cœleſtibus honoribus conſecratam, atque in Sanctorum numero collocatam rite veneramur. Ejus autem virtutis, Sanctitatis, Fortitudinis veſtigia ex-

„ extant iſtis in locis, ad Laudem Hungarici
„ Dominii ſempiternam. „

„ Neque illius pulcherrima exempla vir-
„ tutum reliqui in Regno Succeſſores non
„ ſunt perpetuis temporibus imitati; quam
„ ob rem nemini mirum videri debet,ſi ſum-
„ mi Pontifices Hungaricam Nationem,
„ ejusdemque Principes & Reges, ob maxi-
„ ma & egregia illorum erga Catholicam
„ Fidem, & Romanam Sedem merita, am-
„ pliſſimis ſemper laudibus ac privilegiis
„ condecoraverint; quale eſt illud inprimis
„ ſane honorificum, quod ante Reges, quan-
„ do prodeunt in publicum, tanquam ſplen-
„ didiſſimum Apoſtolatus inſigne, Crucem
„ geſtat Epiſcopus; idque ex hujus ſanctæ
„ Sedis conceſſione, quo oſtendatur, Hun-
„ garicam Nationem, atque ejus Reges glo-
„ riari unice in Cruce Domini noſtri JEſu
„ Chriſti; atque in eo ſigno pro Catholica
„ Fide & dimicare ſemper & vincere con-
„ ſueviſſe. „

„ Habent hoc etiam Hungariæ Reges,
„ ut e plerisque omnibus iſthac appellatio-
„ ne, certe magnifica & glorioſa, Reges *Apo-
„ ſtolici* ſalutari & nominari ſoleant. Cujus
„ quidem ſive conſuetudinis, ſive privilegii
„ fons & Caput ignoratur. Nos autem,
„ qui Prædeceſſorum noſtrorum, quando
„ ſapientiam aſſequi non poſſumus, certe in
„ exornandis, honeſtandisque iis Principi-
„ bus & Regibus, quos ſanctæ Sedi devin-

„ ctos

„ ctos maxime, atque addictos novimus, in-
„ ſtitutum imitari ſtudemus, nunquam me-
„ lius hæc Pontificatus noſtri initia auſpica-
„ ri poſſe exiſtimamus, quam ſi animum ad
„ dignitatem Majeſtatis tuæ Apoſtolicæ, at-
„ que iſtius Hungarici Regni amplificandam
„ ſtatim convertamus. „

„ Id autem recte atque ordine præſtabi-
„ mus, ſi perhonorificæ illi Apoſtolatus ap-
„ pellationi, modo, quam diximus, Pontifi-
„ cia authoritate vim ac robur, quatenus
„ opus ſit, adjungamus. „

„ Eapropter motu proprio, & certa ſci-
„ entia, ac matura deliberatione noſtra, de-
„ que Pontificiæ authoritatis plenitudine,
„ Majeſtatem tuam Apoſtolicam, tanquam
„ Hungariæ Reginam, tuosque in illo Re-
„ gno Succeſſores, titulo, appellatione, no-
„ mine *Apoſtolici* Regis, harum vi littera-
„ rum in forma Brevis ornamus, honeſta-
„ mus, condecoramus, inſignimus, atque
„ etiam ab omnibus Te quidem Reginam
„ *Apoſtolicam*, Tuos vero in Hungarico Re-
„ gno Succeſſores, Reges *Apoſtolicos* nomi-
„ nari, appellari, inſcribi, ſalutari ac tractari
„ mandamus; non obſtantibus quibuscun-
„ que, quæ huic noſtræ voluntati adverſari
„ poſſe videantur. „

„ Gratum igitur, acceptumque habeas,
„ chariſſima in Chriſto Filia noſtra, hunc ti-
„ tulum, non eum quidem indicem potentiæ
„ ac Dominatus, quales ad inanem oſtenta-

„ tio-

„ tionem ambitio excogitavit, ſed propriam
„ Chriſtianæ modeſtiæ notam. & Miniſterii
„ JEſu Chriſti: quo tamen JEſu Chriſt fa-
„ mulatu veriſſima, ac nunquam interitura
„ Regni gloria continetur. „.

„ Habeas hoc ſive teſtimonium, ſive
„ præmium ardentiſſimi illius propagandæ
„ Catholicæ Religionis ſtudii, quod a majo-
„ ribus tuis antiquiſſima, laudabiliſſimaque
„ ſerie deductum ſervare ſemper, majorem-
„ que in modum augere ſtuduiſti. Quod
„ quidem honoris ornamentum trades opti-
„ mo, ſuaviſſimoque Filio, ad quem mater-
„ næ Hæreditas gloriæ, & factorum imita-
„ tio pertinet. Habeas denique has, quaſi
„ primitias Pontificiæ charitatis & benevo-
„ lentiæ, qua Majeſtatem Tuam Apoſtoli-
„ cam proſequimur, & cui pignus alterum
„ addimus in Apoſtolica Benedictione, quam
„ tibi, chariſſimæ in Chriſto Filiæ noſtræ,
„ amantiſſime impertimur. Datum Romæ
„ die 19. Auguſti 1758. &c. „

Q. *Nonne parentes fideles gignunt filios ſibi ſimiles; id eſt, fideles & Chriſtianos?*

R. Nequaquam. *Naſcimur omnes filii iræ, filii vindictæ:* Nullus autem fidelis & Chriſtianus, quantumvis parentes ejus eſſent ſanctiſſimi. David ipſe agnoſcit, ſe eſſe in peccatis conceptum: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum.* Pſalm. 50. Et Paulus clamat: *nos eſſe filios iræ.* Eph. 2.

Ut quis ergo fidelis evadat, & Chriſtianus, debet denuo renaſci per Baptiſmi Sacramentum, per quod homo peccatis inquinatus in novam renaſcitur creaturam, & ex filio Diaboli fit filius Dei adoptivus.

Q. *Hoc donum Dei eſtne in magno pretio habendum?*

R. In maximo. *Non fecit taliter Deus omni nationi.* Pſal. 147. Etiam ſiquis omnes mundi divitias, & mundi regna poſſideret, quid illi hæc omnia prodeſſent, ſi animam perderet? Econtra, ſi ſit Chriſtianus, & omnia deſint, erit nimium felix.

Audi S. Petrum hanc Chriſtianorum ſortem extollentem: *Vos genus electum, regale Sacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis; ut virtutes annuncietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen ſuum.* 1. Petri 2.

Non mirum, ſi Sancti & prope infiniti Martyres honores, dignitates, opes perdere maluerint, imo horrendiſſima tormenta, crudeliſſimamque mortem ſubire, quam Chriſti fidem abnegare.

S. Ludovicus, Rex Francorum, dicere ſolitus erat, ſe plus majeſtatis & dignitatis & beneficii accepiſſe *Poſſiaci, ubi baptizatus eſt,* quam *Rhemis,* ubi in *Regem* inauguratus fuerat.

Q. *Cur Chriſtiani a Chriſto potius, quam Jeſuitæ a nomine JEſu dicti ſunt?*

R. 1.

R. 1. Quia nomen *JEſu* eſt hebraicum, & nomen *Chriſti* eſt græcum. Unde quia mutatio nominis Apoſtolorum facta eſt in Græcia, & non in Judæa, nempe *Antiochiæ*, ideo potius dicti ſunt *Chriſtiani*, quam *Jeſuitæ.*

Deinde Nomen *JEſu* reſpicit Divinitatem; idem eſt enim *JEſu* ac Salvator, & ſalvare ad Deum pertinet. Nomen autem *Chriſti* eſt nomen Humanitatis: nam *Chriſtus* idem eſt ac Unctus, Divinitate ſcilicet: unde, cum Chriſtiani ſint uncti unctione Baptiſmi & Confirmationis, tanquam milites, ideo juſte hoc nomine vocantur *Chriſtiani.* Nomen Chriſtianorum duntaxat in Scripturis reperimus, Act. cap. 11. & 26. & 1. Petri Epiſt. c. 5.

Q. *Quis tandem dicendus eſt verus Chriſtianus, atque Catholicus?*

R. Qui JEſu Chriſti veri Dei ac Hominis ſalutarem Doctrinam in ejus Eccleſia profitetur; neque ſectis, vel opinionibus ullis ab Eccleſia Catholica alienis adhæret. Explico: dicitur *JEſu Chriſti*, quia ab ipſo ejus ſequaces *Chriſtiani* dicti ſunt, ut pluries dictum eſt. Dicitur *in ejus Eccleſia,* quia in in ea ſola eſt veræ fidei profeſſio, atteſtante Apoſtolo, qui Eccleſiam vocat *columnam & firmamentum veritatis*, 1. Tim. 3. *adverſum quam portæ inferi prævalere non poſſunt.*

Q. Quid indicant verba ſequentia: *neque ſectis, vel opinionibus ullis &c.* numquid

forte *quilibet in ſua Religione ſalvari non poteſt* ?

R. Recte verba illa appoſita ſunt: verus enim Chriſtianus debet ſectas omnes a fide Catholica alienas, ut ſunt Judaica, Mahometana, & Hæretica, deteſtari tanquam peſtiferas, & auctore Diabolo, qui eſt *Pater mendacii*, introductas. Nec debet quis ſibi blandiri,in omni Religione poſſe ſalvari. Unus eſt Deus, unus eſt Dominus,unum Baptiſma,una Fides, Eccleſia una, *extra quam non eſt ſalus*.

Q. *Quare Lutherani*, *Calviniſtæ*, *& alii* Hæ*retici, cum ſint Chriſtiani*, *non poſſunt ſalvari* ?

R. Falſum eſt, ipſos eſſe *proprie Chriſtianos*; Chriſti enim doctrinam deſeruerunt. Unde, ſicut quis dici non poteſt *Scotiſta*, qui Scoti dogmata non profitetur; ita nec *proprie* Chriſtianus, qui Chriſti doctrinam non amplectitur; ſed eſto, ſint *Chriſtiani* ob receptum Baptiſmum, non tamen ſunt *Catholici*.

Q. *Eſtne ergo differentia inter Chriſtianum, & Catholicum* ?

R. Ita. Catholicus ille eſt, qui Sacramento Baptiſmi initiatus in Eccleſia profitetur veram doctrinam Chriſti: ſi autem opiniones ab Eccleſia Romana alienas teneat, Chriſtianus quidem, *ſuo modo*, dici poteſt, non tamen *Catholicus*: ſic omnis Catholicus abſolute eſt Chriſtianus, non omnis Chriſtianus eſt Catholicus.

Q *Si*

Q. *Si extra Eccleſiam Catholicam non ſit ſalus, ſalvabunturne omnes, qui in ea veram Chriſti fidem profitentur?*

R. Non ſufficit, ut quis ſalvus fiat, quod Chriſti Fidem profiteatur, ſed debet Chriſti mores & vitam præterea imitari, ejusque præcepta ſervare. Dicebat Chriſtus Judæis: *Si filii eſtis Abrahæ, opera Abrahæ facite.* Si Chriſtus, o Chriſtiani, Pater & Magiſter veſter eſt, opera Chriſti facite.

Duo ſunt in Eccleſia Chriſtianorum genera; boni alii, alii mali; ſicut fuere in Arca Noe animalia munda & immunda. *Qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam qui vero mala, in ignem æternum.*

Mali Catholici *confitentur quidem, ſe noſſe Deum, factis autem negant.* Ad Tit. 1. *Et qui dicit, ſe noſſe Deum,* ait Joannes Apoſtolus, *& mandata ejus non cuſtodit, mendax eſt.*

Q. *Quid cenſes de Prædicatoribus, qui, quod alios docent, ipſi non faciunt?*

R. Dico, illos ſimiles eſſe fabricatoribus Arcæ Noe, qui aliis, qualiter diluvium evaderent, præſtiterunt, & ipſi perierunt. Vel ſimiles ſunt lapidibus milliaribus Romanis, qui in bivio erecti erant, & itinerantibus viam oſtendebant, nec tamen ipſi ſe movebant aut ambulabant. Vel ſunt ſimiles Herodi, qui, cum reſciviſſet a Scribis & Doctoribus legis, Meſſiam debere naſci in Bethlehem, & a Magis nativitatem ejus annunciantibus, ob ſtellam, quam viderant, jam na-

tum certo ſibi perſuadere poterat, non tamen Hieroſolymis diſceſſit, iturus ad eum adorandum.

DE SIGNO HOMINIS CHRISTIANI.

Q. *Quodnam eſt ſignum externum Chriſtiani hominis?*

R. Signum ſanctæ Crucis, a Patribus appellatum *ſpirituale Vexillum Chriſti*, quo milites ejus ab Eccleſiæ hoſtibus, Idololatris, Turcis, Judæis, Hæreticis diſtinguuntur. Et docet hoc quotidiana experientia: quando enim quis ingreditur noſtram Eccleſiam, & ſignat ſe *Signo Crucis*, omnes colligimus, illum eſſe Chriſtianum; &, cum tranſimus per regiones, urbes, pagos alioquin nobis ignotos, atque cernimus in compitis, agris, ædibus, vel turribus erectum Signum Crucis, dicimus illum locum eſſe Chriſtianum. Econtra, cum videmus aliquem intrare noſtram Eccleſiam, qui *ſe munire* ſancta Cruce *omittit*; vel cernimus in aliquo loco deſtructas, diſſipatas & conculcatas imagines ſanctæ Crucis, & econtra in turribus erecta vexilla Aeris, quæ ſunt ſigna Dæmonum ſeu *Poteſtatum aerearum*, ſtatim colligimus, talem hominem & locum eſſe extra Dei Eccleſiam veram, neque militare Chriſto.

Signum Crucis ergo eſt ſignum proprium verorum Chriſtianorum, gloria & decus eorum.

Q.

Q. *Eſtne antiquus in Eccleſia Signi Crucis uſus?*

R. Antiquiſſimus, ab ipſis Apoſtolorum temporibus. Unde inter Apoſtolicas Traditiones numeratur: *Ad omnem progreſſum & exitum, ad veſtitum, ad menſas, & cubilia, ad ſedilia, quæcunque nos converſatio exerceat, frontem Crucis ſignaculo terimus.* Tertullian. lib. de Coron. milit. c. 3.

S. Joannes morti proximus, in ſepulchro decumbens, Signo ſanctæ Crucis ſe munivit: ita narrat Nicephor. lib. 2. hiſt. c. 42.

Et in Actis S. Theclæ habetur, quod ad comprobandam Chriſti fidem, *ſpeciali Spiritus ſancti inſtinctu*, facto Signo Crucis, *ſe in flammas projecit, ex quibus illæſa evaſit.*

Q. *Quid ſub hac ceremonia Signi Crucis continetur?*

R. Præcipua noſtræ Religionis Myſteria: Unitas & Trinitas Dei; Incarnatio & Paſſio Salvatoris noſtri JEſu Chriſti.

Q. *Qualiter ſuper nos hoc Signum efformatur?*

R. Hoc modo. Manum extendimus ad frontem, dicendo, *in Nomine Patris:* illam dimittimus ad pectus, dicendo, *& Filii:* poſtea deducimus illam a ſiniſtro humero ad dexterum, dicendo, *& Spiritus ſancti. Amen.* Hoc Signo demonſtratur, nos a peccatorum miſeriis ad felicitatem Gratiæ Dei tranſiviſſe.

Q. *Eſtne alius modus Signum Crucis efformandi?*

R. Ita, illum exhibet *Innocentius III.* nempe, manum deducere non a ſiniſtro humero, ſed a dextro ad ſiniſtrum, ad exprimendam Salvatoris prædicationem, quæ a Judaiſmo ad Gentilitatem tranſiit.

Et hoc ſolis tribus digitis unitis, Symbolum Sanctiſſimæ Trinitatis.

Hac forma utuntur *Græci* & *Carthuſiani*, in quorum ſtatutis legitur: *Quoties autem Signum Crucis facimus ſuper nos, ſive alios, tribus digitis dextræ manus, ſcilicet pollice, indice & medio extenſis, & ſimul junctis, reliquis duobus digitis contractis, illud facimus.* Cap. 14.

Q. *In quo relucet Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis in hoc Signo?*

R. In hoc, quod dicendo *in Nomine*, ſingulariter indicatur una Dei majeſtas, eſſentia, unusque Deus; & ſubjungendo *Patris* & *Filii*, & *Spiritus ſancti*, Perſonarum Trinitas demonſtratur.

Q. *Quomodo ſignificatur per Signi Crucis formationem Myſterium Incarnationis & Paſſionis Filii Dei?*

R. Per hoc, quod deducentes manum a fronte ad pectus, dicendo, *in Nomine Patris & Filii*, indicamus Filium, ab æternitate æqualem Patri, in uterum Virginis deſcendiſſe, & naturam humanam aſſumpſiſſe. Et eo ipſo, quo manum a ſiniſtro latere ad dexterum retrahimus, non ſolum Paſſionem Chriſti in Cruce exprimere volumus, ſed etiam, quod per mortem ejus a ſiniſtris, ubi cum hæ-

hœdis eramus, ad dexteram cum electis translati ſumus: item quod a rebus tranſitoriis ad æternas, a peccato ad gloriam, a morte ad vitam tranſiverimus.

DE USU ET FRUCTU SIGNI CRUCIS.

Q. *Quandonam Signo Crucis nos munire convenit?*

R. Toties, quoties in aliquod diſcrimen ſpirituale aut temporale impingimus: & alia quavis occaſione operis inchoandi, ſive jam perfecti. Et ratio eſt: *primo*, quod per Signum Crucis Dei adjutorium imploramus. *Secundo*, quod per ipſum Dæmonum tentationes ſuperamus; quaſi diceremus: *Domine Deus per Crucem & Paſſionem JEſu Chriſti propitius eſto nobis in hoc negotio, in hoc periculo. &c.*

Q. *Pertimeſcitne Dæmon Crucem Chriſti?*

R. Omnino, quia per ipſam victus fuit & deſtructum eſt ejus imperium. Unde hoc Signo conſpecto ſtatim declinat & recedit. S. Ignatius Martyr & Epiſcopus, qui S. Petro Apoſtolo ſucceſſit in Epiſcopatu Antiocheno, & vixit circa Annum Chriſti ſeptuageſimum, ita ſcribit referente Georgio Herleto: *Crucis ſignum Trophæum eſt contra mundi Principis virtutem, quod videns expaveſcit, & audiens timet.* Et Eccleſia in ſua antiphona: *Ecce Crucem Domini; fugite partes ad-*

verſæ, &c. propter quod etiam in conſecratione ſalis & aquæ contra operationes Diaboli ſolet adhiberi ſæpius Signum Crucis.

Refert S. Athanaſius in vita S. Antonii Abbatis,quod hic diſcipulis ſuis dederit hoc documentum: *Tam vos, quam domos veſtras, Crucis armate ſignaculo, & confeſtim ſolventur Diaboli in nihilum: quia metuunt illud trophæum, in quo Salvator aereas expolians virtutes, eas fecit oſtentui.*

Q. *Quare Epiſcopus in Sacramento Confirmationis frontes confirmandorum Cruce ſignat?*

R. Ut eo ſigno tanquam milites Chriſti roborentur ad certandum pro fide usque ad mortem & Martyrium. *Fronti Crucis Signum imprimitur*, ait Ambroſius, *quæ verecundiæ ſedes eſt,ne Chriſti Crucem erubeſcamus, ſed in ipſa nos gloriari profiteamur?*

Q. *Cur Signum Crucis in principio cujusvis actionis formamus?*

R. Ut profiteamur, nos cuncta facere in *Nomine Domini noſtri JEſu Chriſti*, Coloſſ. 3. juxta mandatum Apoſtoli. Atque etiam, ut omnia nobis feliciter ſuccedant ex merito ejusdem Domini noſtri JEſu Chriſti pro nobis crucifixi. Idcirco *S. Ambroſius* cunctos fideles monebat, ut ſurgentes Deo gratias agerent, & omne diei opus in Signo Salvatoris facerent. Serm. 43.

Q. *Quare præcipue ante orationem nos ſignamus?*

R.

R. Ne Diabolus impedimentum afferat, & mentem ſuis phantaſmatibus ab oratione diſtrahat. 2. Ut profiteamur nos nihil a Deo petere, niſi in Nomine Domini noſtri JEſu Chriſti crucifixi. 3. Signum Crucis formamus, ut efficacius conſequamur id, quod petimus: Signum enim Crucis nobis in memoriam reducit Chriſtum virtute Crucis, Paſſionis & mortis ſuæ, acceſſum nobis impetraſſe apud Patrem, a quo in nomine ejus omnia ſperare poſſumus.

Crucis ſigno ſe conſignaſſe veteres Chriſtianos, cum ad orationem accedebant, auctor eſt Tertullianus, in lib. ad Uxorem: imo dum orationi inſiſtebant, brachia in modum Crucis extendebant.

Quod etiam Ethnicis familiare fuit, ut colligitur ex Virgil. lib. 9. Æneid.

Et duplices cum voce manus ad ſidera tendit.

Q. *Quare in Eccleſiis imago Crucifixi in ſublimi loco ſtatuitur?*

R. Ut introeuntibus palam proponatur conſpicienda, &, ut fideles ſciant, per ipſum Crucifixum omnia petenda, impetrandaque eſſe.

Verum non ſolum imago Crucifixi in Eccleſiis expoſita cernitur, ſed ipſæmet Eccleſiæ *in modum Crucis* conſtructæ ſunt: nullam pene Eccleſiam conſpicimus, quæ Crucis figuram non referat, niſi forte ab Hæreticis, *Crucis Chriſti inimicis*, de novo aliqua fuerit ædificata.

Q.

Q. *Ad quid velatur Crux in Eccleſia a Veſperis diei Dominicæ Paſſionis, ad diem Paraſceves, ſeu Veneris ſanctæ?*

R. Hoc fit ad repræſentandum Chriſti fidelibus, quod fecit JEſus. Chriſtus in die illo Sabbati, in quo Concilium inierunt Judæi, ut ipſum caperent: abſcondit ſe enim ab oculis eorum; quia tempus ejus necdum advenerat, & in publico non comparebat.

Die vero Veneris ſancti velum aufertur, quia eo die Redemptor noſter nudus publice ſuper montem Calvarium in ignominioſo patibulo ſuſpenſus apparuit: ſic nobis revelantur Myſteria Judæis abſcondita,

Q. *Qua de cauſa ergo velamentum illud, quo Crux obtegitur, non uno ſimul, ſed paulatim tollitur?*

R. Quia Chriſtus non ſubito omnibus ſe manifeſtum dedit. Unde brachium unum diſcooperitur ad cornu Epiſtolæ, *Populi Hebraici Symbolum,* cui venturum Meſſiam pronunciatum erat.

Poſtea aliud brachium, & demum totum corpus in medio Altari, ad denotandam publicam Crucifixi & Evangelii prædicationem per univerſum orbem.

Sacerdos ter vocem elevans, & Crucem ſimul, cantat: *Ecce lignum Crucis &c.* nec mentitur, etiamſi Crux foret argentea, quia veram Chriſti Crucem æqualiter repræſentaret.

Q.

Q. *Cruce totaliter diſcooperta, quid agit Sacerdos?*

R. Illam portat ad locum ante Altare præparatum, & genuflexus ibidem eam collocat: mox depoſitis calceamentis, accedit ad adorandam Crucem, ter genua flectens, antequam eam deoſculetur.

Hoc facto revertitur, & accipit calceamenta & Caſulam. Poſtmodum Miniſtri Altaris, deinde alii Clerici & Laici bini & bini, ter genibus flexis, ut dictum eſt, Crucem adorant.

Interim, dum fit adoratio Crucis, cantantur *improperia*, & alia, quæ ſequuntur, vel omnia, vel pars eorum, prout multitudo adorantium, vel paucitas requirit.

Improperia continent verba *latina* & *græca* in laudem Chriſti, non *Hebræa*, quia Judæi negavere Chriſtum, & reprobavere.

Q. *Hæc Crucis adoratio quoties in Hebdomada majori olim fieri conſueverat?*

R. In Eccleſia latina hæc publica Crucis adoratio ſemel tantum, & hoc in die Paraſceves, fieri ſolita fuit, & adhuc viget hæc conſuetudo. Qua finita ordinatur proceſſio, & cantatur Hymnus, *Vexilla Regis prodeunt &c.* cujus auctor eſt *Venantius Fortunatus*, ſicut & alterius: *Pange lingua glorioſi, Lauream certaminis.* &c.

Attamen, primitus in Eccleſia Conſtantinopolitana ter in Hebdomada ſancta fiebat.

Ex-

Exponebatur verum Lignum ſanctæ Crucis, ab *Heraclio Imperatore*, ex Templo Hieroſolymitano transportatum, & in ſumptuoſiſſima *S. Sophiæ Eccleſia*, repoſitum.

Prima die Imperator, & omnes aulici & alii ſeculares laici ad adorationem procedebant.

Secunda die Imperatrix, & omnes fœminini ſexus.

Tertio die tandem Patriarcha, & omnes Eccleſiaſtici.

Q. *Quid prodigii accidiſſe narratur hiſce tribus diebus, in quibus expoſitum erat ſalutiferum hoc Crucis Lignum?*

R. Refert Baronius, quod lignum iſtud, præfatis diebus, odorem ſuaviſſimum exhalarit, qua Eccleſia replebatur, ac liquorem pretioſiſſimum ſcaturientem e fixuris ejus, quo curabantur infirmitates. *Baron. ad ann.* 633.

Hujus liquoris meminit S. Gregorius Magnus in una ſua Epiſtola *ad Leontium*: gratias ei agens, quod tantum Donum ad ſe miſiſſet, ab eo vocatum *Oleum Crucis*. Lib. 7. Epiſt.

Q. *Qualis erat Crux, qua utebatur primitiva Eccleſia?*

R. Crux tunc temporis, tum in Eccleſiis, tum in Oratoriis,tum in domibus ſimpliciſſima erat, ſine Crucifixi imagine,quæ tunc nec in picturis, nec in tabulis, aut alia quavis materia exprimebatur.

Si

Si quæratur cauſa iſtius, dicam; ad condeſcendendum debilitati infidelium, qui Templa intrantes, ad audiendam Evangelii prædicationem, ſcandalizati remanſiſſent, videndo Chriſtum ut criminoſum, & malefactorem Cruci appenſum.

Crux iſtis temporibus ſupplicium adhuc erat latronum, & aliorum reorum.

Unde, ut ſuaviter allicerentur ad Fidem Chriſtianam amplectendam, depingebant Crucem gemmis, variiſque arte factis laboribus ornatam, ſub cujus pede *agnum velut occiſum*, Chriſtum figurantem apponebant.

Similes figuræ adhuc cerni poſſunt pluribus in Eccleſiis Romæ. S. Paulinus de his ita loquitur:

Sub Cruce ſanguinea niveo ſtat Chriſtus in Agno.

Cum autem *Conſtantinus Magnus Imperator*, inſignem virtute Crucis, de Maxentio reportaſſet victoriam, *legem ſancivit, ne Crux deinceps ad ſupplicium cuiquam adhiberetur*: & ita factum eſt, ut Crux, quæ antea hominibus probro ac ludibrio fuerat, venerationi & gloriæ eſſe cœperit.

Tractu temporis, ſcandali motivo ablato, crucifixum Chriſtum in Cruce pendentem depinxerunt.

Q. *Cur toties in Sacramentorum adminiſtratione, & Sacrificii celebratione Signum Crucis efformatur?*

R.

R. Ad ſignificandum, Sacramenta & Miſſæ Sacrificium omnem ex Domini JEſu Chriſti Cruce, Morte, Paſſione energiam ſumere.

Cruce Domini gloriamur, inquit S. Cyprianus, *cujus virtus omnia peragit Sacramenta; ſine quo nihil eſt ſanctum, neque aliqua conſecratio meretur effectum.* Lib. de Bapt. Chriſti.

Q. *Quid ſibi vult, quod ad Evangelium Crucis Signum pollice ad frontem, ad os, & ad pectus formamus?*

R. Ut indicemus, nos Chriſti Evangelium habere velle in memoria, in ſermone, & in affectibus noſtris.

Q. *Cur cibos, & omnem aliam creaturam ſacro Signo benedicimus?*

R. Ut purgemus & ſanctificemus per illud omnem creaturam, & Dæmonum poteſtati ſubtrahamus. S. Paulus dicit: *ſanctificatur eſca per Verbum Dei & orationem.* 1. Tim. 5. id eſt, per benedictionem & preces, quæ ante ciborum ſumptionem præmitti debent.

Pius ille mos apud omnes pene Chriſtianos jam invaluit, cibum & potum Cruce ſignandi, ſub hac vel ſimili verborum formula: *Benedic Domine nos, & hæc tua dona, quæ de tua largitate ſumus ſumpturi, per Chriſtum Dominum noſtrum.* Amen.

Q. *Qui non præmiſſa menſæ benedictione cibos ſumunt, malene ſibi conſulunt?*

R.

R. Certe. S. Gregorius narrat: Religioſam hortum ingreſſam, lactucam concupiſcentem, eamque avide ſine benedictione, prout ſolebat, comedentem, fuiſſe a Dœmonio abreptam; ſed liberata fuit precibus S. Aquitii, Monaſterii Directoris. Lib. 1. Dial. cap. 4.

S. Benedictus mortem forte non evaſiſſet, ni vas, in quo perverſi homines venenum apposuerant, prius ſigno Crucis benedixiſſet: quo facto, vas confractum eſt, & liquor venenatus per terram effuſus.

Q. *Eſtne Signum Crucis remedium contra ingruentes tempeſtates, fulmina, tonitrua, terræ motus &c.*

R. Quis dubitat, cum ex plurimis, & quaſi quotidianis exemplis comprobetur?

Unum memoratu dignum hic referre liceat de duobus Geneva Lauſanam euntibus: cum tempeſtas gravis ingrueret cum tonitru & fulgure, atque alter illorum ſe *ſignaculo ſanctæ Crucis*, antiquiſſimo Chriſtianorum ritu, muniret; alter eum irridens: *Siccine*, inquit, *vis muſcas a naſo tuo abigere?* Nam hujusmodi facetiis omnia Sacra ludificantur, non ab hæreticis ſolum, utinam non etiam a malis Catholicis! Et ecce, protinus denuo cœlum intonat, idemque ille irriſor fulmine percuſſus emoritur; altero Cruce ſignato incolumi manente: qui mox rem geſtam per totam Genevam divulgavit. *Tilm. Brenden. lib.* 8. *collat. ſacr. cap.* 58.

At, non ſolum tonitrua & fulmina, imo virtutem pellendi morbos etiam peſtientiales habet. S. Rochus ex utero rubra Cruce ſignatus fuit, & omnes peſte afflictos facto ſigno Crucis ſanabat. Romæ exiſtens, Cardinalem quemdam ſic curavit, ut Crux facta, fronti ipſius impreſſa perpetuo remanſerit: innumera propemodum ſunt exempla, quæ prætereo, utpote communia.

Q. *Cur oſcitando Crux efformatur, & ſternutando ſalutem apprecamur?*

R. Dicam: Anno Domini 590. tempore Agilulphi Italorum Regis IV. vehementer in dies ſæviebat peſtilentia; ad ceteros autem caſus, quibus homines fœde paſſim abſumebantur, hoc etiam mali acceſſerat, quod multi, cum ſternutarent, alii, cum oſcitarent, repente Spiritum emittebant. Quod, cum ſæpius eveniſſet, conſuetudo inducta eſt, quæ nunc etiam obſervatur, ut *ſternutantibus* ſalutem apprecemur, & *oſcitantes*, ſignum Crucis admovendo, præſidium quærant. *Car. lib. 1. de Regno Italico.*

Q. *Quare Cruces per vias & compita paſſim eriguntur?*

R. Cum Gentiles olim in triviis, aut quadriviis Idolorum imagines, quas *Hermas* vocabant, conſtituere ſolerent; Chriſtiani in earum locum publicis in locis Gruces erexerunt: de quo teſtem habemus S. Chryſoſtomum, qui demonſtratione adverſus Gentiles dicit: *Crucem celebrari, videri licet in viis.*

Dici

Dici igitur poteſt: Cruces per vias & compita erigi; *primo*, ut ubique locorum recordemur myſteriorum in Cruce peractorum, quaſi iſta Crucis imago Perſonam Chriſti repræſentans dicat: *O vos omnes, qui tranſitis per viam, attendite & videte, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus.* Lament. Jerem. 1.

Secundo vero, ut in omni loco frangatur poteſtas Diaboli ad præſentiam Crucis; quaſi per erectionem ejusmodi ſigni dicatur: *Ecce Crucem Domini, fugite partes adverſæ.* &c.

Q. *Quandonam mos incœpit publicis in locis exponendi?*

R. A tempore Conſtantini Imperatoris. Narrat *Euſebius*, quod parta victoria, gratias Deo victoriæ auctori impertiit, claraque voce, atque columellis erectis, omnibus hominibus hoc ſignum triumphale prædicavit; inque media urbe, quæ omnium Princeps eſt, hoc inſigne Trophæum contra omnes hoſtes erexit.

At, poſt Helenæ reditum, Hieroſolymis tres, immenſa magnitudine Cruces ex ære fabrefieri fecit, cum hac inſcriptione: *JEſus Chriſtus vincit*; quarum unam collocavit ſuper Fornicem, ſeu Arcam Triumphalem in Foro.

In Gallia, jam a tempore *Clodovæi primi Regis Chriſtianiſſimi*, hæc etiam pietas, erigendi ad vias publicas Cruces viguit.

Sedente in Principe Cathedra *Sixto V.* Anno Chriſti 1586. Pontificatus ſui ſecundo *Obeliſcus Vaticanus*, qui tamdiu loco abſtruſo & obſcuro latuerat, in ampliorem Aream ante Principum Apoſtolorum Ædem, magnis ſumptibus & admirandis operibus collocatus fuit, & Crucis auratæ imagine inſignitus, cum hac inſcriptione: *Sixtus V. Pont. Max. Obeliſcum Vaticanum* DIIS *gentium impio cultui dicatum, ad Apoſtolorum limina operoſo labore transtulit.* Extat Icon in æs inciſa, cum his verſibus:

Ecce Cruci excelſæ nunc ſubjiciuntur honores
*Induperatorum, * munere Sixte tuo.*
Dum transfers montes Montalto e monte reciſſos,
Illud Sixte facis, quod facit ipſa Fides.

Crux in Navibus.

Olim *durato fulgebat Apolline puppis* apud Gentiles, quorum in locum Chriſtianis Cruces ſucceſſere.

Crux in Urbium portis.

Conſueverant Chriſtiani pro Urbium ſuarum tutela, Crucem in portis ſtatuere. Andreas Cretenſis Archiepiſcopus, ad hanc conſuetudinem alludens, vocat Crucem, *Civitatum Cuſtodem.* Hom. de Exalt. Crucis.

Crux in Domibus privatis.

Hanc

* Induperatorum, pro *Imperatorum.* Senſus eſt, quod honores Imperatorum Cruci nunc ſubjiciuntur.

Hanc pietatem ita ſartam & tectam videmus, ut vix quemquam Catholicum reperias, qui non Imaginem Crucis domi ſuæ habeat.

Ut paucis abſolvam: Crux in Vexillis, in nummis & pecunia, in tumulis & ſepulchris, in annulis inſculpta apparet.

Q. *Licetne etiam Cruces humi ſculpere aut pingere?*

R. Minime. In Codice Juſtiniano, *Lege unica Tit.* 12. ab Imperatoribus Theodoſio & Valentiniano lata, habetur; ne cui liceat Signum Salvatoris noſtri ſculpere, vel pingere; in hæc verba: *Cum ſit nobis diligens cura per omnia Superni Numinis Religionem tueri, Signum Salvatoris nemini liceat, vel in ſolo, vel in ſilice, vel in marmoribus* humi poſitis *inſculpere, vel pingere; ſed quocunque reperitur, tolli; graviſſima pœna mulctando eum, qui contrarium ſtatutis noſtris tentaverit, ſpecialiter imperamus.*

Conſtantinus Imperator, Tabulam, cui Crux inſculpta erat, de terra levari fecit: Paulo Diacono teſte.

Tiberius quoque optimus Imperator, Theodoſii legem ſecutus, cum vidiſſet in Palatio humi Crucem marmori inciſam, mox erigi juſſit, dicens: *Cruce Domini frontem & pectus munire debemus, & nos eam pedibus terimus.* P. Diac. Lib. 18. Rerum Roman.

Q. *Cur ante morituros, ſeu in agone exiſtentes ſtatuimus Signum Crucis?*

R. Duplici ex cauſa. 1. Ut terror inimici, tunc maxime rugientis, procul pellatur. 2. Ut moriturus contra deſperationem muniatur, & meritis Chriſti confidat.

Legantur vitæ Sanctorum: omnes fere reperientur, in amplexu Sanctiſſimæ Crucis, & in oſculo JEſu Chriſti crucifixi animam reddidiſſe.

Q. *Crux illa, quæ tantam infamiam & dolorem Chriſto attulit, nonne religioſius a nobis execratione potius, quam veneratione afficienda foret? nonne vituperandus eſſet filius, qui patibulum, in quo pater ejus ſuſpenſus fuit, honoraret?*

R. Ita loquuntur Heterodoxi. Concedimus, crucifixionem Chriſti fuiſſe ignominioſam, & graviſſimos cruciatus ipſi intuliſſe. Nec Crucem ſub hoc reſpectu honoramus: neque de morte Salvatoris cum Judæis lætamur. Cum autem Crux ipſa honorem ſimul & triumphum Chriſto, redemptionem & ſalutem nobis dederit, eam veneramur, & de morte Chriſti, qua a captivitate Dæmonis, & a morte perpetua liberati ſumus, de hoc beneficio per Crucem nobis collato gaudemus.

Nec in dedecus filio, ſed potius ipſi honori verteretur, ſi patibulum, in quo pater ejus vitam pro liberatione patriæ perdidiſſet, in magno haberet pretio.

Crux iſta olim reorum ſupplicium, tranſlata eſt ad frontes & coronas Imperatorum. Jam quan-

quantumcunque patiaris, ait Auguſtinus, *ad Crucem non pervenies; quia jam de pœnis generis humani ſublata eſt. Cum enim ab antiquis ſcelerati crucifigerentur, modo nullus crucifigitur: hoc prohibuit Conſtantinus Magnus. Honorata eſt, & finita. Einita eſt in pœna, manet in gloria. A locis ſuppliciorum fecit tranſitum ad frontes Imperatorum &c.* S. Auguſt. in Pſal. 36.

Q. *Unde provenit, quod multi Signum Crucis efformantes nullum exinde fructum percipiunt?*

R. Quia, licet Crucis Signum in fronte gerant, non tamen Crucifixum in corde habent: non enim ſimpliciter Crucem digito in corpore, ſed magna fide oportet formare in mente.

DE FIDE ET SYMBOLO.

Cum fides ſit veluti prima noſtræ ſalutis janua & initium, ſpiritualis ædificii fundamentum, & radix omnis juſtificationis, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum ejus conſortium pervenire, merito ab ipſo in tradenda Chriſtiana doctrina incipiendum eſſe diximus.

Q. *Quid eſt Fides?*

R. Fides multipliciter accipi poteſt. 1. Pro *fidelitate*, quam quis ſervat in promiſſis adimplendis, ut 1. Machab. 20. *Servate fidem.* 2. Pro *fiducia* conſequendi petita, ut

Jacobi 1. *poſtulet in fide, nihil hæſitans.* 3. Pro *conſcientia*, ut Rom. 14. *quod non ex fide, peccatum eſt.* Relictis his & aliis fidei acceptionibus

Fides, de qua hic agimus, *eſt donum Dei ac lumen, ſeu virtus Theologica a Deo infuſa, qua illuſtratus homo firmiter aſſentitur omnibus, quæ Deus revelavit, & nobis credenda propoſuit, ſive illa ſcripta ſint, ſive non ſint.*

Q. *Explica mihi clare hanc definitionem.*

R. Dicitur *donum Dei*: quia non habemus a nobis ipſis, ſed eſt nobis gratis datum pro noſtra ſalute, ut aſſerit Joannes dicens: *hoc eſt opus Dei, ut credatis in eum.* Joann. 6. Et alibi: *gratia eſtis ſalvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt.* Ad Philipp. 11.

Dicitur, *lumen*; ſicut enim Sol illuminat oculos noſtros, ut omnia viſibilia conſpicere poſſint: ita fides intellectum noſtrum illuminat ad credendum & cognoſcendum, quidquid Deus, *qui nec fallere, nec falli poteſt*, nobis revelavit, quantumvis ſenſui, aut rationi contrarium videatur.

Q. *Fides eſtne neceſſaria ad ſalutem?*

R. Qantum ad adultos, fides actualis abſolute ad eorum ſalutem requiritur: *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo*; &: *accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt &c.* Hebr. 11.

Quod vero ſpectat ad parvulos, cum non ſint capaces eliciendi actum fidei, utpote rationis

tionis expertes, fides actualis ab ipſis non exigitur, quamvis non juſtificentur aut ſalventur ſine fide habituali, quæ in Baptiſmo ſimul cum gratia a Deo infunditur.

Q. *Sufficitne ſola Fides ad ſalutem?*

R. Hoc prætendunt hæretici ex quibusdam textibus S. Scripturæ male ab illis intellectis; quales ſunt: v. g. *fide juſtificatur homo*, Rom. 5. *juſtus ex fide vivit*, Rom. 1. & aliis ſimilibus: qui textus nihil aliud indicant, quam, fidem eſſe initium & fundamentum juſtificationis, ut jam dictum eſt.

Quod autem ſola fides non ſufficiat ad ſalutem, aſſerit clariſſime idem Apoſtolus, dicens: fidem juſtificantem eſſe eam, *quæ per Charitatem operatur*, ad Galat. 5. ſeu, quæ bona opera habet adjuncta: Fides ergo, quæ juxta Apoſtolum juſtificat impium, non eſt illa fides inanis & otioſa hæreticorum; ſed quæ per Charitatem in pia opera ſe diffundit.

Quid prodeſt, fratres mei, ait S. Jacobus, *ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat: Nunquid fides poterit ſalvare eum?* & ſubdit: *fides ſine operibus mortua eſt.* Epiſt. Canon. c. 2.

Quam idcirco ex Canone expunxerunt hæretici.

Q. *Qua neceſſitate fides eſt neceſſaria ad ſalutem?*

R. Sciendum, dupliciter poſſe eſſe aliquid ad ſalutem neceſſarium. 1. *Neceſſitate*

medii, ſeu finis, & eſt illud, ſine quo etiam inculpabiliter ignorato, finis ultimus obtineri nequit: & *neceſſitate præcepti*, ſine quo inculpabiliter omiſſo finis poteſt obtineri.

Sciendum ulterius, fidem dividi in explicitam & implicitam. *Explicita* ea eſt, qua aſſentimur alicui articulo determinato, ut, quod Chriſtus ſit in Euchariſtia. Secunda, ſeu *implicita* eſt, qua aſſentimur omnibus articulis a Deo revelatis, & per Eccleſiam propoſitis, nulla facta ad ſpecialem articulum reflexione.

Q. *Quæ myſteria fidei neceſſario neceſſitate medii credenda ſunt?*

R. In omni ſtatu fuit ad vitam æternam neceſſarium *neceſſitate medii* explicite credere Deum eſſe, Remuneratoremque eſſe bonorum operum: juxta illud Apoſtoli: *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator eſt.* Hebr. 11.

Qualis vero ſit illa remuneratio, declarat Chriſtus Matth. 26. ubi loquens de reprobis ait: *ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam.*

Poſt ſufficientem Evangelii prædicationem ad ſalutem æternam cujusvis hominis *fides explicita* myſteriorum Trinitatis & Incarnationis Filii Dei eſt neceſſaria *neceſſitate medii.* Ita S. Bonaventura in 3. diſt. 5. art. 2. quæſt. 3. & alii graviſſimi Auctores.

Hæc ſententia in praxi omnino ſuadenda eſt, non quia probabiliſſima, ſed quia tu-

tutior: & ſi tutior eſt, nihil juvabit probabilitas ſententiæ oppoſitæ.

Ita colligitur ex illo Joannis: *hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti JEſum Chriſtum.*

Dixi *explicita*; quia perfectior fides requiritur poſt adventum Chriſti, quam ante; ſed ante ſufficiebat implicita; ergo requiritur explicita.

Q. *Quæ ſunt credenda neceſſitate Præcepti?*

R. Quilibet fidelis *ſub mortali* explicite credere & ſcire tenetur, *ſaltem quoad ſubſtantiam*, Symbolum Apoſtolorum, Orationem Dominicam, Præcepta Decalogi, & Eccleſiæ Sacramenta; ſaltem Baptiſmum, Euchariſtiam & Pœnitentiam. *Implicite* vero, quidquid Deus nobis revelavit, & per Eccleſiam credendum propoſuit.

Debent ulterius ita eſſe animo comparati, ut velint credere quosvis articulos ab Eccleſia propoſitos, ubi ad eorum cognitionem pervenerint.

Q. *Sufficitne omnibus Chriſtianis ſcire Symbolum, Orationem, &c.*

R. Nequaquam. Epiſcopi, Parochi & alii, quibus ex officio incumbit alios inſtruere, quique *parati eſſe debent ad rationem fidei reddendam poſcenti*, 1. Pet. 3. Tenentur inſuper notitiam habere earum rerum, ſine qua functiones ſui officii, ac Ordinis recte exercere non poſſunt.

Q.

Q. *Cur tam firmiter credendi ſunt Articuli Fidei?*

R. Quia Deus, qui eſt prima & infallibilis veritas nobis illos revelavit, & credendos propoſuit.

Q. *Unde conſtat, unde ſcis, Deum illos revelaſſe?*

R. Hoc accipio ab Eccleſia, quæ in iis, quæ fidei ſunt, errare non poteſt propter ſpecialem Spiritus ſancti aſſiſtentiam; quam proinde *qui non audierit, habendus eſt*, ex Chriſti ſententia, *ut ethnicus & publicanus.* Matth. 18.

Hinc S. Auguſtinus ait: *Evangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ Catholicæ moveret Authoritas.* Lib. contra Ep. Manich. c. 5.

Q. *Eſtne licitum aliquando negare Fidem?*

R. Dixere quidam Hæretici, licere ad evitanda graviſſima tormenta, dummodo in anima retineatur.

Nos vero aſſerimus, in nullo caſu licitum eſſe verbo vel ſigno veram fidem negare, aut falſam profiteri, etiam exterius tantum.

Eſt de fide, & conſtat ex verbis Chriſti: *qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* Matth. 20. Idem habetur apud Lucam: *Quicunque erubuerit ſermones meos, hunc Filius hominis erubeſcet.* Luc. 12.

Q. *Quandonam obligat præceptum de profitenda exterius Fide?*

R.

R. Quando agitur de honore Dei, & utilitate proximi. Unde, ſi quis prævideat, ex ſua taciturnitate vel diſſimulatione, quod ſubtrahendus ſit honor Deo debitus, vel inde ſecuturum proximorum ſcandalum ſeu ruinam; econtra vero ex publica confeſſione magnum incrementum fidei noſtræ, aut cultus Dei, cui vita corporalis merito poſtponenda eſt, tenetur publice fidem confiteri.

Audiatur Apoſtolus: *Si confitearis in ore tuo Dominum JEſum, & in corde tuo credideris, ſalvus eris... Corde creditur ad juſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Rom. 10. *Qui autem negaverit me... negabo ego eum &c.* Ex his verbis colligitur, duo extare præcepta circa fidem: unum confitendi, quod eſt poſitivum; & non negandi, nec erubeſcendi, quod eſt negativum.

Unde merito Chryſoſtomus: *Non ſolum ille proditor eſt veritatis, qui transgrediens veritatem, palam mendacium loquitur, ſed etiam, qui libere veritatem non pronunciat, quando oportet.*

Q. *Tyrannus perſequens ex odio fidei Chriſtianos, interrogat Petrum, an ſit Chriſtianus? teneturne Petrus confiteri, ſe vere eſſe Chriſtianum?*

R. Ita; & patet ex citatis verbis Chriſti. Et, quia in his circumſtantiis, ubi honor Deo debitus, & proximi utilitas periclitantur, præceptum divinum obligat ad pu-

publice profitendam fidem; & peccaret mortaliter contrarium faciens.

Baronius ad Annum 1175. adducit decretum quoddam Epiſcopi Lugdunenſis contra Albigenſes, his terminis conceptum: *Dicimus, quod fidem Catholicam non habet, qui eam non confitetur quando interrogatur, vel fides periclitatur.*

Q. *Nunquid ſaltem licebit fugere ex iis locis, ubi ex odio fidei Chriſtiani multopere vexantur?*

R. Quare non? per ſe loquendo licet. Fugere non eſt negare fidem; imo ipſa fuga teſtatur homo ſe eſſe Chriſtianum: Chriſtus enim ipſe exemplum præbuit; adhuc enim infans *fugit in Ægyptum*; & grandior factus, pariter fugiſſe legitur: *Tulerunt lapides Judæi, ut jacerent in eum, JEſus autem abſcondit ſe, & exivit de templo.* Joann. 8.

Hoc & docuit oraculo, dicens: *Cum perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam.* Matth. 18.

Et hoc etiam fecerunt quam plurimi Pontifices; imo & Paulus ipſe, qui cum e Civitate exire non valeret, *per murum demiſſus eſt in ſporta.* 2. Corinth. 12.

Dixi, *per ſe loquendo*, quia, ſi quis v. g. eſſet Epiſcopus vel Curatus ſeu Paſtor animarum, & ex fuga ſua ſequeretur periculum perverſionis in proximo, cui ex officio tenetur aſſiſtere, poſſet fuga ejus *per accidens* eſſe illicita.

Non

Non pauci ſunt Paſtores, qui, cum viderent ex fuga ſua periclitari fidem Gregum ſuorum, ſtatim redierunt ad pugnam, & Martyrium fortiter ſubierunt.

Q. *Eſtne licitum ſimulare falſam Religionem?*

R. Non licet Chriſtiano profeſſionem Religionis falſæ ſerio ſimulare; poteſt quidem aliquis in Tragœdiis & Comœdiis repræſentare ſe tanquam Paganum, Turcam, Lutheranum, &c. in aliis autem circumſtantiis ſupradictis non poſſet ſine gravi peccato. Ratio eſt, quod mendacium ex ſua natura eſt illicitum, & ille, qui fingit aut ſimulat falſam Religionem, mentitur, ſi non verbo, ſaltem facto.

Exemplum aſſertionis noſtræ habemus in Eleazaro ſene, qui nunquam acquieſcere voluit conſilio illorum, qui ipſi ſuadebant, ut carnem ſuillam in lege prohibitam fingeret manducare: ipſe enim reſpodit, dicens: *præmitti ſe velle in infernum, non enim ætati noſtræ dignum eſt fingere.* 2. Machab. 6.

Q. *Poteſtne ſaltem quis occultare fidem ſuam quibuſdam ſignis ab infidelibus uſitatis.*

R. Si ſigna illa ſint ex ſe indifferentia, & non inſtituta ad profitendam falſam Religionem, qualia ſunt illa, quibus una natio ab alia diſtinguitur, vel unus ſtatus ab altero: v. g. militis a mercatore; non eſt difficultas, quin illis uti poſſit ad fidem occultandam: unde Chriſtianus inter infideles peregrinans

vul-

vulgari eorum habitu veſtiri poteſt, quamvis ab iis, qui illum non norunt, pro infideli ſit habendus; cum ejusmodi veſtes non ſint ſigna falſæ ſectæ.

Si vero ſigna illa ſint *ex ſe*, aut ex *inſtituto*, ad profitendam falſam Religionem ordinata, non ſolum veram Religionem occultare, ſed falſam quoque profiteri cenſeretur; quod omnino illicitum eſt, inquit *Maſtrius*, etiamſi hoc faceret absque animo negandi fidem.

Unde infertur, peccare contra Præceptum negativum fidei, qui Idolis ſacrificat, vel illis genuaflectit; circumciſionem in ſe admittit more Judæorum, Cœnam Euchariſticam ſummit inter Calviniſtas, aliasque ceremonias facit, ſeu actiones falſæ Religionis ex ſua natura proteſtativas, etiamſi ficte eas faceret; quia actiones hujusmodi inſtitutæ ſunt ad actum Religionis ſignificandum, nec alium habent moralem uſum; idcirco intrinſece malæ & ſuperſtitioſæ; ergo nemini licitæ. *Diſp.* 10. *q.* 1. & 2.

Q. *Peccaretne, qui Templa infidelium & hæreticorum ingrederetur, eorumque concionibus intereſſet &c.?*

R. Diſtinguendum eſt. Qui curioſitatis cauſa, vel ad tractanda cum ipſis ſæcularia negotia introiret, aut concionibus, & eorum ceremoniis intereſſet animo confutandi eorum errores, & abeſſet ſcandalum & perverſionis periculum, non videtur, quod

ea

ea bono fine peragens, vel ſaltem indifferenti, ſine animo deferendi cultum Dei; non videtur, inquam, fore prohibitum.

Si vero Princeps iſta præciperet in contemptum fidei, vel ad profitendam eorum ſectam; tunc Templa eorum ingredi, ac concionibus vel ceremoniis intereſſe non liceret.

Q. *Licetne Catholico peregrinanti, aut degenti inter hæreticos veſci carnibus prohibitis, v. g. diebus Veneris & Sabbati?*

R. Si de morte aut carcere, vel bonorum amiſſione ageretur, nec aliunde a tali caſu ſe defendere valeret, non peccaret contra confeſſionem fidei carnibus utens. Ratio eſt: Primo, quia eſus carnium præciſe ex ſe eſt indifferens, neque eſt inſtitutus ad profeſſionem falſæ Religionis indicandam; nec abſtinentia ab illis ſtatutis quibusdam diebus fuit ab Eccleſia introducta ad diſcernendos Catholicos ab hæreticis: alioquin Catholici nunquam poſſent, etiam titulo infirmitatis, illis diebus veſci carnibus; ſed introducta ſolum fuit ad macerationem carnis.

Si tamen ab hæretico apponerentur carnes ad explorandum, an ſit Catholicus; & exinde ſequeretur notabilis divini honoris diminutio, vel proximi ſcandalum: non liceret comedere. *Maſtr. ibid.*

Exemplum habemus in Eleazaro, qui maluit mori, quam carnem ſuillam comedere; ratio hujus eſt; quod Ethnici volebant per

hoc, ut Judaiſmi fidem abjuraret, quod erat tunc lege divina prohibitum.

DE INFIDELITATE.

Q. *Quid eſt Infidelitas, & quotuplex?*

R. Infidelitas eſt vitium Chriſtianæ veritati oppoſitum, quo illi omnes, qui non habent fidem, infideles dicuntur.

Duplex eſt infidelitas, *negativa* una, contraria ſeu *poſitiva* altera: *negativa* ea eſt, quæ reperitur in illis, qui nihil unquam audiverunt de fide.

Poſitiva *infidelitas* ea eſt, quæ reperitur in illis, qui fidem ſibi ſufficienter propoſitam contemnunt, vel ei pertinaciter contradicunt.

Q. *Quale peccatum eſt Infidelitas?*

R. Infidelitas *negativa* per ſe non eſt peccatum; qui enim nihil unquam audivit de Deo, nec audire potuit, ut ſupponuntur ii, qui terras adhuc nobis ignotas inhabitant, non peccant peccato infidelitatis, nec propter illud damnabuntur; ſed propter peccatum originale, aut alia peccata, quæ ſine fide remitti non poſſunt. Ipſi enim de numero eorum cenſentur, de quibus loquitur Apoſtolus: *quomodo credent ei, quem non audierunt?* Rom. 10. Ergo non peccat, eo quod tali notitia careret, quam, ut ſupponitur, habere non potuit.

Con-

Confirmatur ex verbis Chriſti: *ſi non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent.* Joann. 15. Ergo, cum illi, de quibus loquimur, nihil de Evangelio audierint, peccatum non habent, ſi Evangelio non crediderint.

Nec refert, quod Evangelii ſonus in omnem terram exierit; hoc eſt ad principales partes, non in omnes & ſingulas mundi partes.

Deinde Eccleſia ſequentem Baii propoſitionem damnavit: *Infidelitas negativa in his, quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt;* ergo contradictoria vera eſt: *infidelitas negativa peccatum non eſt:* quia ſcilicet ignorantia eſt invincibilis.

Infidelitas *poſitiva* eſt peccatum graviſſimum ex genere ſuo, cum propter eam quis inferno adjudicetur: *Qui non crediderit, condemnabitur.* Marci ult. Quod intelligendum eſt de adultis, qui credere potuerunt, & non crediderunt.

Eſt enim per ſe gravis injuria non credere Deo dicenti poſt ſufficientem rerum fidei propoſitionem, quia parvi penditur prima veritas &c.

Alia eſt infidelitas, quæ *privativa* dicitur, & reperitur in eo, qui nec credit, nec diſſentit, aut culpabiliter res fidei ignorat, & voluntarie circa illas errat: *privativa* vocatur, quia eſt abſentia formæ, ſeu actus, qui debe-

re: ineſſe: nam iſti non habent actum vel habitum, quem deberent habere.

Q. *Quomodo dividitur Infidelitas poſitiva?*

R. In Paganiſmum, Judaiſmum & Hæreſim, ad quam Apoſtaſia reducitur.

Paganiſmus, ad quem reducitur Atheiſmus & Mahumetiſmus, eſt, quando nullius myſterii revelati fides habetur, & ſcripturæ utriusque Teſtamenti rejiciuntur: ut faciunt Gentiles & Ethnici, qui *Pagani* dicuntur.

Q. *Unde ortum habuit Paganorum nomen?*

R. A Conſtantini Imperatoris tempore. Cum enim ſtatuiſſet, ut, qui vellent militare cum ipſo, deberent baptizari; illi, qui noluerunt hoc Sacramentum ſuſcipere, remanſerunt in Pagis ſuis, & inde *Pagani* dicti ſunt: *ſic falſorum Deorum cultores, uſitato nomine,* Paganos *vocamus*, inquit Auguſtinus 2. Retract. 43.

Judaiſmus eſt eorum, qui admittunt tantum Vetus Teſtamentum, rejiciuntque Novum; & ſic negant Chriſtum, ſeu Meſſiam de facto veniſſe: *hi Judæi* ſunt, qui olim *Populus electus* dicebantur; propter eorum infidelitatem nunc a Deo *populus reprobatus* dicuntur.

Hæreticiſmus eſt eorum, qui fidem Chriſti ſuſceperunt, & ab ea quoad aliquas veritates defecerunt in errores oppoſitos abeuntes

tes cum pertinacia. Quod ſi fides ſuſcepta in tótum abjiciatur, *apoſtaſia* dicitur.

Hæreticiſmus ſubdividitur in plures ſpecies, quæ denominantur vel ab Auctoribus earum: ut, *Lutherani* a Luthero, *Calviniſtæ* a Calvino, *Janſeniſtæ* a Janſenio &c. vel ab erroribus, quos tuentur: ut *Trinitarii* propter hæreſim de Trinitate; *Sacramentarii*, *Anabaptiſtæ*, propter errores circa Baptiſmum & Sacramenta.

Q. *Negans fidem verbo vel facto, interius tamen fidem ſervans, eſtne hæreticus?*

R. Minime. Hæreſis enim eſt *error intellectus, liber & pertinax contra fidem in eo, qui fidem ſuſcepit*: ſed qui fidem ſolum exterius abnegat, non poteſt dici habere errorem in intellectu liberum & pertinacem; cum nullum interius judicium ferat contra fidei veritates: non eſt igitur *hæreticus*, neque pœnas contra hæreticos latas incurrit, ſaltem in foro conſcientiæ; nam in foro externo poſſent Inquiſitores contra ipſum procedere, quia ex ſignis externis internum hæreſis peccatum præſumitur.

Q. *Dubius in fide eſtne hæreticus?*

R. Aliqui docent, non eſſe hæreticum; quia, inquiunt, hæreſis eſſentialiter conſiſtit in judicio contra fidem, dubius vero non habet tale judicium, ſed potius judicii ſuſpenſionem; ergo non eſt hæreticus.

Melius tamen alii affirmant, ipſum eſſe hæreticum; & probatur auctoritate Stepha-

 ni

ni Papæ dicentis: *dubius in fide eſt hæreticus*, cap. 1. de Hæret. Item ex Hugone Victorino: *Ubi dubitatio eſt, fides non eſt.* Lib. 1. de Sacr. c. 2.

Ratio hujus aperta eſt; quia dubius de re fidei ſufficienter propoſita judicat illam rem non eſſe certam, aut non eſſe certo revelatam, adeoque forte eſſe falſam; & ſic facit injuriam Deo revelanti aut proponenti tales regulas, quibus ſufficienter colligitur talem articulum eſſe a Deo revelatum.

Q. *Aliquis natus & educatus inter hæreticos, invincibiliter ignorans Myſteria fidei, vivensque ſine pertinacia, cenſendusne eſt hæreticus?*

R. Sic ad quæſtionem reſpondet S. Auguſtinus *Epiſt.* 162. „ Qui ſententiam ſuam, „ inquit, quamvis falſam atque perverſam, „ nulla pertinaci animoſitate defendunt, „ præſertim, quam non audaciæ ſuæ præ- „ ſumptione pepererunt, ſed a ſeductis, ac „ in errorem lapſis parentibus acceperunt; „ quærunt autem cauta ſolicitudine verita- „ tem, corrigi parati cum invenerint; ne- „ quaquam ſunt inter hæreticos deputan- „ di. „

Q. *Poteſtne Eccleſia cogere infideles non baptizatos ad fidem ſuſcipiendam?*

R. Certum eſt, quod, qui ſemel baptizati ſunt, ſive in infantia, ſive invitis parentibus, ſive in adulta ætate, poſſit ipſos cogere Eccleſia ad fidem ſuſcipiendam, & ſervandas

das leges Eccleſiaſticas; cum per Baptiſmum ſubditi facti fuerint Eccleſiæ.

Ad quæſitum dicendum eſt: infideles non baptizatos cogi non poſſe, ſive ſint ſubjecti Principibus Chriſtianis, ſive non. Et patet ex dicto Apoſtoli: *quid enim mihi de iis, qui foris ſunt, judicare?* 1. Corinth. 1. Et confirmatur ex Concilio Tridentino, ſeſſ. 24. cap. 4. ubi dicitur: Eccleſiam in neminem judicium exercere, qui non prius in ipſam per Baptiſmi januam fuerit ingreſſus.

Q. *Habetne Eccleſia jus prædicandi Evangelium in terris infidelium?*

R. Eccleſiam habere jus prædicandi Evangelium infidelibus, colligitur ex illo Matth. c. 28. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra; euntes ergo docete omnes gentes.*

Hinc ſequitur, licere Principibus Chriſtianis infideles prædicationi Evangelii reſiſtentes cogere ad non reſiſtendum.

Q. *Poteſtne Eccleſia vel Princeps Chriſtianus infideles ſibi ſubjectos cogere ad audiendam prædicationem Evangelii?*

R. Ita eſt, cum videamus Romæ Pontifices cogere Judæos ſibi ſubjectos ſub quibusdam pœnis ad prædicationem ſemel in hebdomada audiendam. Ratio eſt, quia prædicatio poteſt conſiderari ut aliquid pertinens ad bonum politicum, cum ordinetur proxime ad tollendam ignorantiam circa vir-

tutes neceſſarias; ergo non excedit poteſtatem Pontificiam.

Quod autem non poſſit Princeps Ethnicus ſimiliter ſuos ſubditos cogere ad audiendam prædicationem Gentiliſmi, non oritur ex defectu poteſtatis; ſed ratione materiæ, quæ turpis eſt.

Quod ſi Princeps Chriſtianus nullam in infideles jurisdictionem habeat, non poteſt illos cogere: Chriſtus quidem dedit Eccleſiæ poteſtatem ubique prædicandi, non vero cogendi ad audiendum.

Q. *Licetne Principi Chriſtiano tolerare Judæos in ſuis provinciis?*

R. Quid vetat, cum videamus Judæos Romæ, & in aliis locis ſtatus Eccleſiaſtici, Domicilia & Synagogas habere cum libero ſuæ Religionis exercitio? Non licet tamen cuiquam eorum Ritus approbare.

Ratio autem, quare tolerari poſſunt Hebræi, ea eſt, quod licet Chriſtiani nominis infenſiſſimi ſint inimici, ab ipſis tamen Eccleſia quoddam Teſtimonium veritatis accipit: admittunt enim Vetus Teſtamentum, Meſſiamque in eo præmiſſum venturum exſpectant. At Eccleſia ex ipſomet veteri Teſtamento jam veniſſe Meſſiam contra ipſorum cæcitatem & pertinaciam manifeſte comprobat; & ipſum eſſe Dominum noſtrum *JEſum Chriſtum.*

Quædam tamen conditiones ipſis imponuntur: 1. Ut ſuos Ritus non exerceant

cum

cum ſcandalo, nec alliciant Chriſtianos ad eorum ſynagogas, nec JEſum Chriſtum blasphement. 2. Ut nova templa non excitent, præter ea, quæ ipſis conceſſa ſunt, maxime extra limites ſuorum domiciliorum, & Eccleſiis Chriſtianorum vicina. 3. Ut in die Veneris ſanctæ, ſeu Paraſceves in publicum non exeant, ſed januas, & feneſtras clauſas teneant. 4. Ut aliquo ſigno diſtinctivo utantur, quo a Fidelibus diſcerni valeant.

Q. *Cur potius tolerantur Judæi Romæ & alibi, quam hæretici?*

R. Hoc provenit ex eo, quod hæretici majus perverſionis periculum inducunt quam Judæi: pauci enim Chriſtiani Judaiſmum amplectuntur. Res eſt quaſi inaudita, quod Chriſtianus factus ſit Judæus; plures vero ad hæreticos tranſierunt. Hæreſis ut plurimum occulte graſſatur, & errores in fide non ita paſſim ab omnibus deteguntur: &, cum ordinarie libertati humanæ faveant, non mirum, ſi plures ad ſui ſequelam facilius alliciant.

Q. *Poteſtne Princeps in ſuo Regno permittere libertatem conſcientiæ?*

R. Princeps habens hæreticos & alios infideles ſibi ſubditos, poteſt negative circa illos ſe habere, dummodo Fidei Catholicæ nullum detrimentum adferant, & aliter ſe gerendo gravia mala Regno imminerent.

Exemplum habemus in Evangelio. Interrogatus Chriſtus, an zizania evellenda

eſſent? Reſpondit: *Sinite utraque creſcere usque ad meſſem, ne forte colligentes zizania eradicetis ſimul cum eis & triticum.*

Verum quidem eſt, Principi Chriſtiano incumbere de vera Religione in ſuo Regno eſſe ſolicitum; id tamen fieri debet juxta regulas prudentiæ, quæ dictat non ſolum cohibenda eſſe mala, ſed etiam ex duobus malis minus eſſe eligendum. Ultra quod Ordo Charitatis poſtulat; ut correctio non fiat ſine fructu: ſed ſi ex coactione hæreticorum, Apoſtatarum ſequeretur rebellio, diſſidium & ſchiſma in populo & provincia, fidelium oppreſſio; hoc eſſet majus malum, quam eorum permiſſio, & correctio fieret ſine fructu; ergo præſtat Principi, in tali caſu quemlibet relinquere in ſua Religione.

Nemo tamen diffitetur, Principem Catholicum jus habere infideles, hæreticos, apoſtatas, qui per Baptiſmum Chriſti fidem ſuſceperunt, compellendi, ut fidem ſuſceptam ſervent, cum in Baptiſmo eam ſervare promiſerint, aut per ſe, aut per Patrinos. Si vero nusquam baptizati fuerint, jurisdictioni Eccleſiæ, ſeu Principum Chriſtianorum non ſubſunt quoad animam & ſpiritualia. Non *Eccleſiæ*, quia Baptiſmus eſt janua Eccleſiæ. Non *Principi Chriſtiano*, quia in ſupernaturalibus omnes homines ſoli Deo ſubjecti ſunt.

In his omnibus ſagaci mente, prudenti conſilio, debet Princeps ſe gerere, ne Aca-

tho-

tholici, idem agere erga orthodoxos, in ſuis ditionibus commorantes, excitentur.

DE S. SCRIPTURA.

Q. Dixiſti in definitione fidei: *ſive illa ſcripta ſint, ſive non ſint.* Num forte non eſt S. Scriptura fidei noſtræ *ſufficiens fundamentum?*

R. Sic eſt. Non omnia Religionis noſtræ dogmata in Scripturis diſerte ſunt expreſſa, ut videbimus infra.

Unde recurrendum eſt ad Traditiones.

Q. *Quid eſt S. Scriptura?*

R. Eſt totum corpus Bibliorum conſtans partibus in Concilio Tridentino enumeratis, veteri ſcilicet & nova lege, Moſaica & Chriſtiana.

Q. *Quare hæ leges Vetus & Novum Teſtamentum dicuntur?*

R. Quia Déus utramque legem condens, pactum quoddam teſtamentarium cum homine iniit faciendi illum cœleſtium bonorum hæredem, ſi ſuam legem obſervet. Hinc David ait: *Et juſtitia ejus in filios filiorum, his qui ſervant teſtamentum ejus;* nempe, ut ſubdit, veluti explicans, quod dixerat: *& memores ſunt mandatorum ipſius, ad faciendum ea.* Pſal. 102.

Q. *Quot, & qui ſunt libri Veteris Teſtamenti?*

R.

R. Libri Veteris Teſtamenti ſunt quadraginta quinque; & ex iis alii ſunt Legales, alii Hiſtorici, alii Prophetici, alii Morales.

Libri *Legales* Veteris Teſtamenti ſunt, *Pentateuchus*, ſeu libri quinque Moyſis; id eſt, *Geneſis*, *Exodus*, *Leviticus*, *Numeri*, *Deuteronomium*.

Hiſtorici ſunt, *Joſue*, *Judicum*, *Ruth*, quatuor *Regum*, duo *Paralipomenon*: *Æſdræ* primus & ſecundus, qui dicitur *Nehemiæ*, *Tobias*. *Judith*, *Eſther*, *Job*, duo *Machabæorum*, primus ſcilicet & ſecundus.

Prophetici ſunt, *Pſalterium Davidicum centum quinquaginta Pſalmorum*: quatuor Prophetæ Majores; ſcilicet *Iſaias*, *Jeremias* cum *Baruch*, *Ezechiel* & *Daniel*: & duodecim Prophetæ Minores; ſcilicet *Oſee*, *Joel*, *Amos*, *Abdias*, *Jonas*, *Michæas*, *Nahum*, *Habacuc*, *Sophonias*, *Aggæus*, *Zacharias*, *Malachias*.

Morales ſunt, *Proverbia Salomonis*, *Eccleſiaſtes*, *Canticum Canticorum*, Liber *Sapientiæ* & *Eccleſiaſticus*.

Q. *Dicas mihi breviter & ſummatim, quid quilibet horum librorum contineat?*

R. Deſiderio faciam ſatis, ex Francolino, qui in ſuo Tyrocinio Theologico cujusvis ſacri libri argumenta paucis complectitur. Incipiamus per *Pentateuchum* ex quinque libris Moyſis compactum: in primo, qui eſt *Geneſis*, Moyſes narrat creationem mun-

mundi & geſta Adami, Evæ, Noe, Abrahæ, Iſaac, Jaçob, & aliorum, usque ad mortem Joſeph.

In *Exodo*, perſecutionem Pharaonis, indeque decem plagas Ægypti; egreſſum Hebræorum ex Ægypto, & peregrinationem per deſertum; ubi in Sina Decalogum, ceterasque leges a Deo acceperunt.

In *Levitico* deſcribuntur ſacra & ſacrificia, cibi vetiti, feſta, aliique ritus, luſtrationes, & ceremoniæ tam populi, quam Sacerdotum & Levitarum.

In *Numerorum* libro, numerantur Populus, Principes & Levitæ: item quadraginta duæ manſiones Hebræorum, horumque ac Dei geſta in deſerto recenſentur. Inſuper effertur Prophetia Balaam, ac deſcribitur bellum Hebræorum cum Madianitis.

In *Deuteronomio*, ſive ſecunda lege repetuntur & inculcantur Hebræis leges antea in Exodo, Levitico & Numeris a Deo datæ.

Q. *Quis verus auctor horum librorum?*

R. Indubitatus *Auctor* eſt *Moyſes*, qui illos conſcripſit per modum Diarii vel Annalium: Joſue tamen eosdem in meliorem ordinem digeſſit, & ſententias nonnullas addidit. Sic in fine Deuteronomii mors Moyſis, eo utique mortuo, a Joſue, vel forte ab aliquo alio deſcribitur, ſicut & manſuetudo ejus in libro Numerorum.

Porro, quæ narrat Moyſes, partim traditione, partim divina revelatione, partim ocu-

oculari inſpectione didicit & accepit, omniaque *divino inſtinctu* conſcripſit.

De Libro Josue.

In hoc libro geſta ipſius deſcribuntur, qualiter terram Chanaam bello ſubegerit, illamque in duodecim Tribus diviſerit. Narratur, quomodo Rempublicam Iſraelis in eadem conſtituit, eamque tam in pace, quam in bello, prudentiſſime gubernavit. Quæ in eo narrantur, primo ab ipſomet Joſue conſcripta ſunt; eorum vero collector nonnulla addidit: nempe ejus mortem, & quæ poſt ejus mortem contigere, uti ſunt ea, quæ cap. 15. de Axa filia Caleb, & cap. 19. de filiis Dan narrantur.

De Libris Judicum & Ruth.

Liber Judicum horum geſtà proſequitur.

Q. *Qui erant Hebræorum Judices?*

R. Ii, qui eos ingreſſos in Palæſtinam a vicinarum gentium inſultibus & jugo liberarunt, eisque in judiciis præfuerunt, præfectura fere Monarchica.

Q. *Quot erant ſimul Judices?*

R. Non plures, ſed unicus erat Judex ad jus populo dicendum; in cauſis tamen difficilioribus ſententiam ſupremi concilii exquirere, ejusque decretis ſtare debebat. Supremum illud Concilium *Sanhendrin* dicebatur. Judex ille Regiam poteſtatem non habebat: quare nec leges condere poterat,

nec

nec diademate aut ſceptro utebatur, nec ſatellitio cuſtodiebatur. Non ungebatur, nec hæreditario jure ſuccedebat, ſed electione Dei vel Populi creabatur.

Electus per omnem vitam manebat Judex: jus demum vitæ & necis non habebat, ſed reos juxta legem morti adjudicabat, aut aliter plectebat.

Q. *Quot fuerunt Hebræorum Judices, & quot annis eorum Magiſtratus duravit?*

R. Fuere quindecim, nempe: Othoniel, Aod, Samger, Barac cum Debora, Gedeon, Abimelec, Thola, Jair, Jephte, Abeſan, Ahialon, Abdon, Samſon, Heli, Samuel, poſt quem populus Regem petiit.

Hic Judicum magiſtratus duravit annis 356. In hoc tamen duorum ultimorum Judicum, Heli nempe & Samuelis acta non deſcribuntur, ſed in libro primo Regum.

Quis librum hunc ſcripſit?

R. Non plane conſtat. Veriſimile eſt, Eſdram, vel Prophetam aliquem poſteriorem, aut potius Samuelem ex antiquis Diariis & Annalibus, quæ Judex quisque aut alius ſuo tempore conſcribebat, collegiſſe, & in hunc librum redegiſſe.

Q. *Quid continet liber Ruth, & quis ejus auctor?*

R. Genealogiam Judæ Patriarchæ, a Phares filio ejus usque ad Davidem: Eſt autem appendix libri Judicum: Ruth enim hiſtoria contigit ſub Judicibus, & eſt velut

præ-

præludium & manuductio ad librum primum Regum, in quo geſta Davidis deſcribuntur.

Auctor hujus libri incertus eſt; aliqui credunt, fuiſſe Ezechiam Regem, alii Eſdram; a pluribus creditur fuiſſe Samuel, id quod veriſimilius eſt.

De Libris Regum & Paralipomenon.

Q. *Quid in quatuor libris Regum continetur?*

R. Hiſtoria Regni Hebraici. Duo priores, acta Saulis & Davidis; duo poſteriores enarrant acta Salomonis, & ſucceſſorum ejus usque ad ultimum Regem Sedeciam.

Item geſta Jeroboam & poſteriorum, qui regnarunt in Iſrael ſuper decem Tribus usque ad ultimum Regem Oſeam.

Q. *Qui eorum auctores ſunt?*

R. Primum librum ſcripſit Samuel usque ad mortem ſuam: ejus vero mortem & geſta poſt ipſum usque ad finem libri ſecundi ſcripſit David, aut potius Nathan & Gad Prophetæ, qui David erant a ſecretis.

Duos poſteriores ſcripſit partim Iſaias, partim Jeremias, partim Eſdras.

Libris Regum attexuntur duo libri Paralipomenon, id eſt, relictorum ſeu reſiduorum; quia hi ſupplent ea, quæ in libris Regum de Regibus Juda prætermiſſa ſunt. Horum auctor probabiliter fuit Eſdras.

De

De duobus Libris Esdræ.

Q. *Eſtne Eſdras auctor horum librorum?*

R. Solius primi auctor eſt, ſecundi vero Nehemias. Attribuuntur tamen Eſdræ, quia olim apud Hebræos & Græcos uterque hic liber unus erat.

Q. *Quis fuit ille Eſdras, & quid præclare geſſit?*

R. Fuit Sacerdos, Propheta, Scriba, Doctor, & totius S. Scripturæ deperditæ in vaſtatione Babylonica ex memoria dictator & reſtaurator, vel potius vitiatæ correctór.

Q. *Quis Nehemias, & quid Populo obſequii præſtitit?*

R. Etiam ipſe Sacerdos fuit, & Artaxerxis Perſarum Regis Pincerna. Is reducem e captivitate populum numeravit, ac templi & murorum reſtaurationem deſignavit & perfecit.

Q. *Quid iſti libri Eſdræ continent?*

R. Complectuntur ea, quæ circa prædictam populi liberationem contigerunt ab anno primo Monarchiæ Cyri usque ad annum ſeptimum Artaxerxis Regis, quo Eſdras e Babylone cum aliis Sacerdotibus & Levitis rediit in Jeruſalem: quod eſt ſpatium 3. annorum.

Liber vero Nehemiæ continet reædificationem urbis Jeroſolymæ, aliaque ab anno ſeptimo usque ad annum 32. ejusque Artaxerxis.

De Libris Tobiæ, Judith, Esther & Job.

Liber Tobiæ deſcribit vitam, geſta & mores utriusque Tobiæ. Auctor primæ partis fuit Pater, auctor ſecundæ partis libri Filius. Contigit hæc hiſtoria ſub Ezechia & Manaſſe. Argumentum libri Judith eſt ejus victoria de Holoferne & Aſſyriis.

Argumentum libri Eſther eſt humiliatio ſuperborum in Perſona Vaſthi Reginæ, Aman; & exaltatio humilium in Perſona Eſther & Mardochæi, ac liberatio oppreſſorum in Perſona Judæorum.

Eodem Tempore, quo vixere Eſther & Mardochæus, floruerunt Eſdras, Nehemias, Daniel, Zorobabel, Jeſus filius Joſedech, Aggæus, Malachias, Zacharias &c.

Auctor libri Eſther fuit, ut creditur, ipſe Mardochæus cum Eſther.

Argumentum libri Job eſt exemplum inſigne patientiæ Job, & Providentiæ divinæ circa ipſum, reliquosque juſtos; quos tentari permittit Deus, ut eos probet & poſtea coronet.

Hujus libri auctor cenſetur Moyſes a Cardinale Bellarmino & aliis: at, a nonnullis auctor habetur ipſe Job, qui natus dicitur anno mundi 2230.

De

De Libro Pſalmorum.

Is liber continet laudes Dei, ejusque legis, & viri juſti & ſancti; ſed præſertim Chriſti Domini, qui eſt præcipuum libri Argumentum. Omnes 150. Pſalmi, quibus is liber conſtat, Davidi attribuuntur. Controverſia tamen eſt inter eruditos, an revera ſint omnes ipſius Davidis.

De Libris Salomonis.

Salomon, inquit S. Hieronymus in Commentariis in Eccleſiaſten, tria volumina edidit: Proverbia, Eccleſiaſten & Canticum Canticorum.

In *Proverbiis* parvulum docens, & quaſi de officiis per ſententias erudiens; unde & ad filium ejus ſermo crebro repetitur.

In Eccleſiaſte vero, maturæ virum ætatis inſtituens, ne quidquam in mundi rebus putet eſſe perpetuum, ſed caduca & brevia univerſa, quæ cernimus.

Ad extremum jam conſummatum virum & calcato ſæculo præparatum, in Cantico Canticorum ſponſi jungit amplexibus.

Q. *Canticum Canticorum fuitne Spiritus ſancti inſpiratione conſcriptum?*

R. Nonnulli de ejus inſpiratione dubitarunt, etiam ex ipſis Judæorum Rabbinis. Alii, ut Anabaptiſtæ, tanquam pernicioſum rejiciunt, prætendentes Canticum non eſſe aliud, quam *carmen amatorium*, in gratiam

I 2 filiæ

filiæ Pharaonis, in nuptiis cum Salomone ab ipſo compoſitum, exprimens garritum conjugum, leveſque amantium ſub noctem ſuſurros.

Verum Eccleſia hunc librum recepit tanquam ſacrum Epithalamium Nuptiarum Chriſti, & ipſius Eccleſiæ; vel cum anima Chriſtiana.

Etenim impium eſt aſſerere, Eccleſiam quæ a Spiritu ſancto regitur, inter libros Canonicos recipere carmen amatorium, prophanos amores, & carnalium nuptiarum arcana exprimens.

Ut igitur hujus libri ſenſus aſſequamur, non ad carnem & ſanguinem, ſed omnia ad Chriſti cum Eccleſia & cum anima juſti nuptias, referenda ſunt.

Q. *Quomodo liber hic ſacer eſſe poteſt, cum in eo ne quidem una vice nomen Dei ſcriptum inveniatur?*

R. Etſi nomen Dei expreſſum non habeatur, ſufficienter tamen ſignificatur ſub nominibus *Sponſi, Amici, Dilecti*, quæ ad amorem exprimendum & excitandum aptiora ſunt, quam nomina Majeſtatis & Poteſtatis.

Deinde libri ſacri non ex Dei nomine, ſed ex Dei revelantis auctoritate cenſentur. Sic in libro Eſther, qualem habent Hebræi, nomen Dei pariter non legitur.

Cum igitur in libro hoc Dei Filius ſub *Sponſi* allegoria inducitur, debuit proinde

juxta

juxta allegoriæ leges, ejus nomen ſileri, & ſponſus induci.

Q. *Eſtne conſultum, lectionem hujus libri junioribus permittere?*

R. Minime. Cum Hebræi ipſi lectionem hujus libri ante annum trigeſimum vetuerint, ne, ſi nimis ad litteram in eo contenta intelligerentur, potius ſcandalum, quam ædificationem caperent; quod & a Chriſtianis ſervatum eſt, teſtibus *Origene*, *Hieronymo* &c.

Certe hominibus carnalia ſapientibus liber iſte exitio eſſe poteſt, ac illum legentes, de excutienda erga ſacram Scripturam veneratione, & de animæ ſalute periclitantur.

Videatur S. Bernardus, qui in expoſitione hujus libri præ cæteris excelluit, & expreſſiones quasdam obſcuriores eleganter explicavit.

Q. *Eſtne Salomon ſalvus, an damnatus?*

R. Nemo certo dicere poteſt. Illum ſalutem conſecutum fuiſſe, cenſent multi SS. Patres, inter quos Hilarius, Cyrillus Hieroſolymitanus, Ambroſius, Hieronymus &c. rationem afferentes, quod Deus de Salomone ad Davidem loquens dixerit: *Ego ero illi in Patrem, & ipſe erit mihi in filium: qui, ſi inique aliquid geſſerit, arguam eum in virga & in plagis filiorum hominum, miſericordiam autem meam non auferam ab eo.* 2. Reg. 7. & 1. Paralip. 17.

Deinde liber Eccleſiaſtes ſalutis ejus apertum eſt monumentum: & textus ille Proverbiorum: *Noviſſime ego egi pœnitentiam.* c, 24. n. 30.

Nonnulli, illum æternum periiſſe autumant, ut Tertullianus, S. Cyprianus, S. Gregorius &c. quia, *inquiunt*, de lapſu ejus & Idololatria aperte Scriptura loquitur, nihil vero de ejus Pœnitentia habet. Quæ in ejus favorem adducuntur ex libris Eccleſiaſtis & Proverbiorum, nihil ad rem faciunt, quia libri illi, ut opinio eſt, ſcripti ſunt ab ipſo, antequam in luxuriam & Idololatriam incideret.

Ex his, cum Salomonis æterna ſalus vel damnatio, nullo Scripturæ loco certo probari poſſit, neque ex traditione, neque ex conſenſu Patrum, vel Eccleſiæ judicio; melius faciunt illi, qui quæſtionis deciſionem ad inſcrutabilia judicia Dei referunt.

De Libris Sapientiæ & Ecclesiastici.

Liber *Sapientiæ* tractat de vera Sapientia non tam ſpeculativa, quam practica, quæ ſcilicet eſt ratio agendorum ſecundum Deum: ac proinde non eſt aliud quam Dei cognitio, conjuncta cum ejus timore, religione & cultu. Hujus ergo originem, mores, opera, effectus & prœmia is liber exponit.

Quis ſit auctor? Incertum eſt, an Salomon, an Jeſus Sirach, an Philo ſenior, qui vixit annis 160. ante Chriſtum, diſputant Auctores graviſſimi. Li-

Liber *Eccleſiaſtici* brevibus ſententiis docet omnem moralem Philoſophiam uberius, quam liber Proverbiorum Salomonis: Agit enim de Virtutibus non tantum *Ethicis*, quæ Perſonam cujusque concernunt & perficiunt; ſed *Oeconomicis*, quæ ad Familiam; & *Politicis*, quæ ad Rempublicam gubernandam vel utiles ſunt, vel neceſſariæ.

Auctor hujus libri a multis creditur Salomon; ſed Cornelius a Lapide fuſe probat eum fuiſſe *Jeſum* filium Sirach civem Hieroſolymitanum, virum eximie ſapientem & Prophetam, qui floruit paulo poſt *Alexandrum Magnum*, tempore Ptolomæi Philadelphi, & ſeptuaginta duorum Interpretum.

De Libris PROPHETARUM Majorum.

Dicuntur Prophetæ Majores, qui ſinguli ſuos ſcripſere libros integros; Minores autem, quorum Prophetiæ ſimul unico libro apud Hebræos continentur.

Primus Majorum Prophetarum eſt *Iſaias*, cujus Prophetia eſt de Adventu Chriſti, de Nativitate ejus ex Virgine, de Vita, de Prædicatione, de Regno, de Miraculis, de Sepultura: item de Vocatione gentium, de gloria Eccleſiæ &c.

Secundus eſt *Jeremias*, qui hortatur populum, ejusque Principes ad pœnitentiam. Prædicit enim imminentem ruinam Hieroſolymæ, Templi Domini, & totius Regni. Multa etiam de Adventu Chriſti, de Teſta-

mento Novo, deque aliis Chriſtianis Myſteriis apertiſſime.

Addit in fine libri Threnos, id eſt, *Lamentationes*, carmine ſcriptas ordine alphabetico, quibus deplorat ærumnas gentis ſuæ.

Epiſtolam quoque ad populum captivum in Babylone, qua eum hortatur, ut in fide perſiſtat. Hanc Epiſtolam poſuit Baruch in extremo libro ſuo.

Fuit autem *Baruch* miniſter & Amanuenſis Jeremiæ, & præter ea, quæ ſcripſit Jeremia dictante, ſcripſit proprium volumen quinque capitum, in quibus prædicit apertiſſime divinam Incarnationem.

Tertius eſt *Ezechiel*, qui prædicit liberationem ſui populi a Captivitate, Adventum Chriſti Domini, aliaque Myſteria, & ſtructuram Templi, ſed obſcure.

Quartus & ultimus eſt *Daniel*, qui ſcripſit multa de Chriſto, nec non de morte ejus, & de excæcatione Judæorum: item de Antichriſto & præliis ejus. Prædixit progreſſum quatuor præcipuorum Regnorum, & de bellis futuris inter Græcos & Perſas, & inter Succeſſores Alexandri Magni, tam perſpicue, ut ejus Prophetia rerum geſtarum hiſtoria videatur.

De Prophetis Minoribus.

Duodecim hi ſunt, quorum primus *Oſeas*. Prædixit hic Captivitatem decem Tribuum, & deinde Captivitatem etiam aliarum duarum.

2. *Joel*,

2. *Joel*, prædixit duabus Tribubus, quibus Propheta datus erat a Deo, Babylonicam Captivitatem: & in extremo Vaticinio prædicit Adventum Meſſiæ, & Spiritus ſancti in Apoſtolos, & ultimum judicii diem.

3. *Amos*, prædixit & ipſe Captivitatem, & alia gravia flagella, & graviſſime in ſcelera invectus eſt.

4. *Abdias*, prophetavit contra Idumæos, & non ſolum prædixit eorum exitium, ſed etiam cauſam exitii; quia videlicet tempore Captivitatis Babylonicæ futuri eſſent ſocii Chaldæorum contra filios Iſrael.

5. *Jonas*, prophetavit contra Ninivitas: & quamvis agentibus illis pœnitentiam, Deus tunc pepercerit, tamen poſtea reverſis ad iniquitatem Deus exitium immiſit, quod *Jonas* prædixit, ut dicitur in libro Tobiæ cap. 14.

6. *Michæas*, prædixit primam Captivitatem decem Tribuum, & ſecundam duarum Tribuum: prædixit etiam Adventum Chriſti, & Nativitatem in Bethlehem, & Converſionem Gentium.

7. *Nahum*, prædixit exitium Regis Aſſyriorum, & vaſtationem Ninive per Chaldæos, nec hos prævalituros contra Jeruſalem, ſicut prævaluerant contra Samariam.

8. *Habacuc*, diverſus ab eo, qui attulit prandium Danieli, prædixit adventum Chaldæorum, & Babylonicam Captivitatem, & vaſtationem eorundem Chaldæorum, quæ

facta eſt per Medos & Perſas: & tandem prædixit Adventum Chriſti, Paſſionem, Reſurrectionem, & ſecundum Adventum in gloria.

9. *Sophonias*, prædixit excidium Palæſtinorum, Moabitarum, Ammonitarum, Æthiopum, & aliarum gentium: prædixit etiam converſionem gentium, & ruinam Idololatriæ. Denique prædixit Chriſti Reſurrectionem, Judæorum excæcationem & exitium ultimum; tandem Eccleſiæ gloriam & felicitatem.

10. *Aggæus*, hortatur Populum ad reædificationem Templi, quod dicit fore multo glorioſius quam primum; ſubintelligit enim Eccleſiam Chriſti.

11. *Zacharias*, ſimiliter hortatur ad ædificationem Templi, & ad timorem Domini &c. prædicit quoque multa per varias ſimilitudines de Felicitate Eccleſiæ Chriſtianæ, & de ultima Judæorum ruina.

12. *Malachias* ultimus, prædicit abolitionem Sacrificiorum Judæorum, & inſtitutionem Sacrificii novi, toto orbe offerendi: prædicit quoque ultimum judicium, & converſionem præcedentem Judæorum per Eliam. Invehitur vehementer in negligentiam Sacerdotum, & in alia vitia.

De Libris Machabæorum.

Scopus horum librorum eſt conſcribere geſta, & prælia Judæ, Jonathæ & Simonis Fra-

Fratrum Machabæorum contra Antiochum, aliosque Hebræorum hoſtes per annos circiter 60.

Judas omnium primus dictus fuit *Machabæus*, id eſt, extinctor, ſeu occiſor: inde ſic appellati etiam Jonathas & Simon, eorumque poſteri.

Fuerunt autem Judas, ejusque fratres & poſteri electi a populo, & conſtituti Duces, aut Principes, non autem Reges.

Probabile eſt, primum librum ſcriptum fuiſſe a Joanne Hircano filio Simonis fratris Judæ Machabæi, qui Patri Simoni in Principatum æque ac Pontificatum ſucceſſit.

Secundi libri hiſtoria fuſe a Jaſone Cyrenenſi quinque libris conſcripta fuit; quam in Epitomen contraxit, & librum ſecundum confecit primarius Sacerdos.

De ſacro Evangelio

ſeu

De Novo Teſtamento.

Q. *Primum quæro, quid Evangeliſta denotat?*

R. Evangeliſta, ſi nomen ſpectemus, virum ſignificat bonum nuncium ferentem, hoc eſt, *læta & fauſta annunciantem.* Sic Angeli Chriſto nato dicunt paſtoribus: *evangelizo vobis gaudium magnum.*

Quare, non de iis tantum, qui ſcriptis mandarunt, ſed de illis etiam, qui Evangelium

lium Chriſti viva voce nunciarunt; ac tandem de omnibus, qui læti aliquid afferunt, uſurpatur. Sic S. Paulus de Miniſtris Eccleſiæ diſſerens, enumerat *Evangeliſtas*, & Timotheum admonet, ut opus faciat *Evangeliſtæ*.

Cæterum communiter accipitur vocabulum *Evangeliſta* velut per eminentiam, pro uno aliquo illorum, qui ſacra Evangelia conſcripſerunt, & poſteris tradiderunt.

Q. *Quid Evangelium ſignificat?*

R. Evangelium derivatur a verbo græco *Evangelion*, id eſt, *bonum nuncium;* quod quidem nomen jure optimo de hiſtoria Vitæ, Miraculorum, & rerum geſtarum JEſu Chriſti uſurpatur: quid enim jucundius homines audire potuerunt? Quid gratius aut melius, quam gratiæ generi humano per Chriſtum facta annunciatio?

Itaque geſtorum Chriſti narrationem, ait Euthimius, *Evangelium* dixerunt, quod bona hominibus nunciet, Redemptorem ſcilicet tot ſæculis deſideratum.

Q. *Qui, & quot ſunt Evangeliſtæ?*

R. Crebri fuere primis Eccleſiæ ſæculis Evangeliſtæ, qui nullis Eccleſiis addicti, pro Spiritus ſancti ductu, Regiones Evangelica Prædicatione percurrebant. Illud vero nomen ejus obtinuit, ut Sanctis *Matthæo, Marco, Lucæ* & *Joanni*, quatuor Evangeliorum Canonicæ authoritatis, ſcriptoribus tribuatur.

In-

Inter hos, primus & ultimus e numero Apoſtolorum; duo medii ex diſcipulis eorumdem Apoſtolorum, Petri ſcilicet & Pauli: huic Lucas, illi vero Marcus adhæſit, & in functione cooperatus fuit.

Cauſam reddit Tertullianus, cur ex utroque ordine ad Evangelium ſcribendum electi fuerint: quia, ait, Diſcipulorum Prædicatio ſuſpecta fieri potuiſſet de gloriæ ſtudio, ſi non adſtitiſſet illis auctoritas Magiſtrorum, quales fuerunt Marcus & Lucas.

Q. *Cur Animalia divinitus Ezechieli oſtenſa, Evangeliſtis attribuuntur?*

R. Animalia illa, cum facies *Hominis*, *Leonis*, *Vituli* & *Aquilæ* præſeferebant, quatuor Evangeliſtas præfiguraſſe videntur: nec mirum, ſi unum cuilibet aſſignetur. Ratio hæc eſt: *Matthæus*, quia Evangelium ſuum exorditur a Chriſti Hominis Nativitate & Proſapia, Animal habens *faciem hominis* ei aſſignatur.

Marcus Evangelium incipiens a Solitudine, & voce clamantis in deſerto, *Leonem* figurat.

Lucas a Sacerdotii miniſterio auſpicatur, & ipſam Vituli immolationem diffudit; ideo *Vituli effigies* ei aſſignatur.

At *Joannes* a divina generatione exorſus, velut ſolem inſtar Aquilæ irretortis oculis, altius cæteris evolando intuetur, ideo *Aquilæ* & faciem, & nomen obtinuit. Habemus de his Carmen Sedulii.

Hoc

Hoc Matthæus agens hominem generaliter implet:
Marcus ut alta fremit vox per deſerta Leonis:
Jura ſacerdotii Lucas tenet ore juvenci:
More volans Aquilæ verbo petit aſtra Joannes.

Q. *Quam cauſam habuerunt ſcribendi Evangelium?*

R. Communes cauſæ fuerunt Fidei Confirmatio, ac Traditionum obſervatio & veritas, quæ facile interiiſſent, ſi ſolum viva voce prolata fuiſſent.

Deinde abſentibus quoque annunciandus erat Chriſtus; ac iis inſuper, qui, mortuis Apoſtolis, primisque Diſcipulis ſupervicturi erant; neve hæreſum calumniis pateret Prædicatio Chriſtiana, ſi firmari Teſtimoniis ſcriptis non poſſet.

Tandem, ut ex Scripturis *conſultationem & ſpem hauriremus.* Unde Auguſtinus Epiſtola 122.: *Multo uberius nos Dominus conſolabitur, ſi Scripturas ejus intenſiſſime legeritis?*

Q. *An non exiſtentibus hæreticis fuerit neceſſarium Evangelium propter credentes?*

R. Quod ſic. Primo, propter memoriam, quia per longa tempora, quibus duratura erat Eccleſia, ſi non fuiſſet Evangelium ſcriptum, jam oblivioni traditum eſſet. Hinc S. Hieronymus dixit, Matthæum Evangelium Fratribus ob memoriam reliquiſſe.

Se-

Secundo, ad devotionem noſtram movendam. Nam, ſi nos neſciremus facta Chriſti, dato, quod crederemus in eum, non toto affectu incitaremur ſicut nunc, cum geſta ejus legimus, quæ magnifica ſunt.

Tertio, propter doctrinam morum; quia Chriſtus non ſolum oſtendit nobis, quid credendum eſſet, ſed etiam, quod agendum: & iſta in Evangelio traduntur.

Quarto, propter tollenda dubia; quia etiam inter credentes dubia multa oriri poſſent tam de fide, quam de operationibus; niſi eſſet Evangelium, in quo certificamur de his, quæ ſunt maxime neceſſaria.

Q. *Quatuorne tantum ſcripſere Evangelia?*

R. Multi Evangelia ſcripſerunt, apocrypha tamen, quorum adhuc plura ſuperſunt. Catalogum quorumdam hic, pro curioſitate Lectoris, ſatisfacienda, ſubjicimus.

Evangelium duodecim Apoſtolorum: Mathiæ, Thomæ, Bartholomæi, & ſingulorum aliorum. Evangelium ſecundum Ægyptios: Evangelium Nativitatis Sanctiſſimæ Virginis, extat latine. Evangelium Infantiæ JEſu, extat græce & arabice. Evangelium Nicodemi. Evangelium Judæ Iſcariotæ, & multa alia, quæ videri poſſunt apud Auctores.

Q. *Peccaruntne illi, qui præter quatuor enumerata, Evangelia ſcripſerunt?*

R. Imo graviter peccarunt, licet non omnes æqualiter, quia non eadem intentione &c. Pri-

Primo, quia multi eorum apponebant falſa in Evangeliis, cum intentione fallendi Eccleſiam.

Secundo, quia conabantur uſurpare ſibi auctoritatem, aſſumpto falſo nomine; nam ex nominibus Apoſtolorum Evangelia ſcripſerunt.

Tertia, quia multa appoſuerunt ex proprio cerebro, quæ non reperiuntur in quatuor Evangeliſtis, & quæ eorum hæreſibus favebant.

Tandem peccabant, quia officium uſurpabant, facientes ſe Evangeliſtas, cum non eſſent: ſicut peccat, qui dicit ſe eſſe Prophetam a Deo miſſum, cum non miſſus fuerit.

Q. *Quare ſunt quatuor Evangelia, & non plura, neque pauciora?*

R. Relictis cauſis figuralibus a SS. Patribus quibusdam adductis, cauſa naturalis, ſeu litteralis præcipua eſt, quia neceſſe erat iſtos quatuor Evangeliſtas recipi, eoquod omnes erant approbati: & ſic ſaltem non poterat Eccleſia pauciora quam quatuor Evangelia habere.

De *Matthæo* & *Joanne* quod eſſent approbati, patet, quia erant Apoſtoli, & viderant res geſtas, nec mentiri, & errare poterant, cum confirmati eſſent per Spiritum ſanctum: ideo neceſſe erat eorum auctoritati ſtare.

De

De *Marco* & *Luca* non erat idem, quia non erant Apoſtoli, erant tamen approbati: quia Marcus erat Diſcipulus B. Petri, & ſcripſit ea, quæ prædicabat Petrus, & ipſe poſtea approbavit Evangelium ejus.

De *Luca* idem dicendum eſt: quia ipſe fuit Diſcipulus B. Pauli. & ſocius ejus usque ad Paſſionem; & ſcripſit Evangelium, ſicut Paulus prædicaverat, qui illud *per revelationem a Deo acceperat*. Galat. 1. Paulus autem approbavit Evangelium Lucæ, dicens, laudem ejus *eſſe in Evangelio, quod ſcripſerat*; ideo neceſſarium etiam erat recipi Evangelium ejus.

Alii autem, qui Evangelium ſcripſerant, non erant ſic approbati: ideo non obligabatur Eccleſia illos recipere.

Q. *Quare Evangelium non fuit unicum, cum materia ſit unica, nempe geſta & dicta Chriſti; & facilius cuſtodiretur unum Evangelium, ne corrumperetur ab hæreticis, quam quatuor?*

R. Primo, quia conveniens fuit, ut Eccleſia plura haberet Evangelia, quæ tamen juxta Auguſtinum, *unum ſunt,* propter fidem magis completam: plenior enim fides adhibetur iis, quæ a multis ſcribuntur, quam ſi ſcriberentur ab unico; ideo expediens fuit plures eſſe Evangeliſtas. Patet hoc in fide teſtium, tam in S. Scriptura, quam in jure humano. Nam in S. Scriptura ad teſtimonium unius hominis nemo condemnatur. Legitur enim Numer. cap. 36. quod *teſtimo-*

nium duorum vel trium, teſtimonium verum eſt. Idem habetur in Deuteronomio cap. 19. Chriſtus ipſe legem hanc allegavit contra Judæos, dicens: *Teſtimonium duorum hominum verum eſt*; id eſt, verum reputatur, & ſufficiens. Joann. cap. 8.

Idem eſt in juribus humanis; nunquam uni ſoli creditur. Rationes non adduco, quia praxis ſufficienter docet, unicum nunquam recipi in teſtem, nec facere probationem. Nunc ad propoſitum: quia multi Evangeliſtæ ſcribentes idem, faciebant majorem probationem, quam unicus; ideo conveniens fuit multos eſſe.

Nec refert, quod ſit *eadem materia* omnium Evangeliſtarum, ſcilicet dicta & facta Chriſti; tamen, quia unus non perfecte, id eſt, omnia ſcripſerat, ſupplebat alius. Dato etiam, quod unus Evangeliſta complete ſcripſiſſet omnia, quæ pertinebant ad Chriſtum; adhuc utile erat alios eſſe Evangeliſtas, ut eſſet major fides Evangelio ex concordia multorum in unam ſententiam, ut ſupradictum eſt.

Et cum dicitur: quod facilius erat unum Evangelium cuſtodire incorruptum ab hæreticis, quam quatuor; dicendum, quod verum eſt: tamen non debebant rejici cætera Evangelia, ſi ad aliquid proficiebant: quia tunc Eccleſia deberet rejicere omnes libros Veteris & Novi Teſtamenti, & retinere ſibi unum vel duos; quia facilius eſt unum,

vel

vel duos incorruptos ſervare, quam quadraginta quatuor libros duorum Teſtamentorum: & tamen non debuit propter timorem iſtius corruptionis rejicere quemquam, cum omnes ſint ſibi utiles.

Q. *Quare Chriſtus ipſe non ſcripſit Evangelium?*

R. Ideo Chriſtus non ſcripſit, quia honeſtius erat, quod, quidquid ſcriberetur, per alios ſcriberetur, quam per ipſum. Nam omnia, quæ ſcribenda erant, pertinebant ad laudem Chriſti: erat autem honeſtius, quod alius ſcriberet hoc, quam quod ipſe; & minus ſuſpectum erat, quia nulli laudanti ſe creditur: ſicut Judæi dixerunt Chriſto: *Tu Teſtimonium perhibes de te ipſo, Teſtimonium tuum non eſt verum;* id eſt, non probatur eſſe verum, quia dictum tuum pro te nihil probat. Cum autem alii dicerent hoc de Chriſto, non eſſet ita ſuſpectum.

Deinde, nihil proderat Chriſtum ſcribere; quia, ſi per ſe ſcriberet, non niſi pertinentia ad noſtram ſalutem ſcriberet; ſcilicet de fide & moribus, hoc eſt, eadem, quæ Evangeliſtæ ſcripſerunt.

Nihil ergo proficiebat potius ſcribere Chriſtum, quam quod alii ſcriberent; niſi forte in quantum ſcriptura illa, quæ erat de manu Domini, eſſet majoris honoris.

Sed non poterat ille idem liber eſſe in toto orbe, ſed transferretur, ſeu transſcriberetur, & tunc jam non maneret eadem digni-

ta: quia non eſſet ille liber per manum Domini, ſed manu hominis ſcriptus. Nihil ergo melius erat, quod Chriſtus ſcriberet, quam quod Evangeliſtæ ſcriberent.

Q. *Qua linqua Evangelia ſcripta ſunt ab Evangeliſtis ?*

R. Ex S. Hieronymo, in prologo ſuper Evangelia, qui incipit: *Beatiſſimo Papæ Damaſo.* De Matthæo planum eſt, quod in Hebræo ſcripſit; quia, poſtquam ipſe prædicaverat in Judæa, volens tranſire in Æthiopiam, quæ ei ſorte prædicationis evenerat, voluit relinquere Evangelium, quod prædicaverat, ſcriptum Judæis, quibus prædicaverat: ideo in Hebræo ſcripſit.

Dicunt tamen quidam, quod converterit illud poſtea in Græcum: & ſic fuerunt duo exemplaria Matthæi, Hebræum & Græcum: de quo autem dubium eſt; quia Hebræum vidit Hieronymus in Bibliotheca Cæſarienſi, Græcum autem non vidit.

Lucas, in Græco ſcripſit; Græci enim ſermonis non ignarus erat, & Evangelium ſuum ſcripſit in Græcia.

Joannes etiam ipſe in Græco ſcripſit; & hoc rationabile videtur, quia ſcripſit in Aſia minori, in urbe Epheſi, quæ nunc pertinet ad Turcas: & tota illa terra ſequebatur idioma Græcum, maxime inter peritos, quod adhuc hodie fit.

De *Marco* aliquod oritur dubium, qua in lingua ſcripſerit: volunt aliqui, eum ſcri-

pſiſſe

pſiſſe *latine*, quia in Italia ſcripſit, cum ibi eſſet cum Petro. Unde videtur, quod potius latine, quam græce ſcripſerit, maxime, quod adhuc tempore ſuo floreret Romanum Imperium, & in urbe Roma Evangelium digeſſerit.

Veroſimilius eſt, ſcripſiſſe in lingua *græca*; quia, licet Romæ per aliquot tempus fuerit, non erat ſatis inſtructus in lingua latina. Deinde ſcripſit Evangelium, antequam mitteretur Alexandriam: & forte jam ſciebat, quod B. Petrus volebat illuc eum mittere, & intendebat Evangelium ſecum ferre, quod fecit: &, quia Alexandria & totus Ægyptus ſequebatur linguam græcam quantum ad peritos, ſicut poſtea ſemper fecit; manente Eccleſia in partibus illis, voluit ſcribere in græco, ut proficeret toti illi genti, ad quam ibat.

Deinde, volumen illud *Marci* quantumvis græce ſcriptum, etiam Romanis inſervire poterat: cum, teſte Juvenali, omnibus exploratum ſit, Romanos S. Marci ætate, græco perinde ac latino familiariter, ne fœminis quidem exceptis, uti conſueviſſe. Satyr. 6.

- - - - - - *Omnia græce*
Cum ſit turpe magis noſtris neſcire latine.

Si turpe magis erat Græcis ignorare linguam latinam, etiam turpe fuiſſet Romanis neſcire linguam græcam: hoc ſatis innuit Juvenalis citatus.

Q. *Evangelium Marci Autographum, hoc eſt, propria manu ejus* latino ſermone *ſcriptum, aſſervatur Venetiis: quod ſignum manifeſtius, non græce, ſed latine Marcum ſcripſiſſe?*

R. Ad conciliandas ſententiarum diſcrepantias, aliqui cenſuerunt S. Marcum græce pariter & latine ſcripſiſſe, vel ſaltem Evangelium ſuum ex Græco in latinum vertiſſe. Quidquid ſit, non eſt compertum, Evangelium iſtud Venetiis aſſervatum eſſe autographum Marci; traditione potius, & ſparſo longe lateque rumore habetur, quam certis aliquibus vetuſtatis monumentis.

Verum, dato, quod ſit Autographum & genuinum Marci: non certo conſtat, quo idiomate ſcriptum ſit.

Sciendum, codicem illum longa ætate *Aquilejæ* ſervatum fuiſſe, ibidem a Marco relictum, cum Roma a Petro Aquilejam miſſus eſſet: qua civitate everſa, Forojulium translatus eſt; Venetias tandem delatus religioſiſſime noſtra adhuc ætate cuſtoditur. Hoc accidiſſe fertur decimo quinto ſæculo, circa annum 1420.

Cornelius a Lapide datis litteris ad Canonicum, cui pretioſi Depoſiti cura demandata fuerat, ut rei veritatem ſibi detegere dignaretur, reſponſum ab eo accepit: *græcum eſſe Codicem*; quamquam, ait idem Cornelius, alii, quos antea ea de re interrogavi, certiorem me fecerint, Codicis vetuſtate

cha-

characteres omnes adeo oblitteratos eſſe, ut ne littera quidem exprimi queat.

Eundem Codicem *Mabillonius* in itinere ſuo Italico pag. 32., cum Venetiis eſſet, inſpicere maxime optans, minime impetravit, cauſantibus Venetis: in Arcula quadam pretioſa, ſigillis munita ita claudi, ut nemini permitteretur.

Felicior tamen *Bernardus Montfaucon*, & librum inſpexit, & ſequentia obſervavit. „ Codex, *inquit in ſuo Diario Italico cap.* 4. „ *pag.* 55. eſt manuſcriptus, ex *Papyro Ægy-* „ *ptia*, membranaceum alii cenſuerunt; ſed „ bombicinum eſſe nemo jam ambigit poſt „ ſedulam inſpectionem factam a D. Scipio- „ ne Maffejo, teſte earum rerum maxime „ idoneo. „

Vetuſtate autem adeo corruptus eſt, eaque loci, in quo aſſervatur, eſt humiditas, ut niſi ſtatim occurratur, brevi tandem marceſcens diſſipandus ſit. Raræ quædam litterulæ hic, illic integræ, ſed latine omnes exhibentur.

Addit, nullum ſe vetuſtiorem codicem unquam vidiſſe, nullas habentem vocum diſtinctiones: agglutinari autem adeo ejus folia humiditate & ſitu, ut ne ſeparari quidem poſſint.

Quadratum eſt manuſcriptum, cujus papyrus marceſcentium foliorum colorem exhibet.

Ex his omnibus nihil certi concludi poteſt &c.

Q. *Quibus tempòribus Evangeliſtæ ſcripſerunt?*

R. Vivente Chriſto nullum Evangelium ſcriptum eſt; imo non legitur, unquam præcepiſſe Apoſtolis, ut vitam ſuam & doctrinam litteris mandarent, nec ipſe ea, quæ geſſerat & docuerat, per ſe poſteritati ſcripſit, ut oſtenſum eſt. Contentus tantum voce populos, ſive concione, ſive privatis colloquiis docuiſſe, cætera neglexit.

Nec major Apoſtolis ſcribendi ſolicitudo: prius enim illi, Præceptoris ſui exemplum ſecuti, docendos, inſtituendosque *viva voce* populos ſuſceperunt; ita firmiter memoria retinebant ea, quæ a JEſu Chriſto audierant & viderant; potiſſime, cum illa eſſent facta admiranda & famoſiſſima, ut non poterant leviter in oblivionem venire.

Poſt mortem etiam Chriſti aliquanto tempore fuit Eccleſia ſine Evangeliis; quia illi, quibus Evangelium, ſeu Lex gratiæ annunciabatur, cum tempore Chriſti vixiſſent, facta & dicta non ignorabant; ideo non indigebant libro.

Et, quia Chriſtus dixerat eis, quod *irent ad prædicandum per univerſum mundum*, Matth. cap. 28. diviſerunt provincias inter ſe per ſortem, & provenit Matthæo Æthiopia; rogatus a fidelibus, quibus prædicaverat, ut litteris mandaret, quæ ab ipſo voce acceperant,

rant, ne tractu temporis quædam difficultates orirentur, Evangelium ſcribere aggreſſus eſt in Hebræo, & illud reliquit in Judæa. Eodem conſilio cæteri Evangeliſtæ in diverſis locis exiſtentes, pariter Evangelium ſcribere ſuſceperunt.

Matthæus ſcripſit circa Annum Chriſti XLI.

Marcus circa Annum Chriſti XLV. ſub Claudio Imperatore.

Lucas circa annum LVIII.

Joannes, poſtremus ſuum Evangelium evulgavit, quando jam creſcente fide, & fidelibus capacioribus ad illius Myſteria intelligenda, altiora Myſteriorum dogmata proponi debebant ſub Annum XCIX. ſub Nerva Imperatore, ætatis ſuæ XC. a Chriſti Aſcenſione LXV. *Ita Aug. præſ. Joann.*

Q. *Qui primarius & principalis Auctor Evangeliorum?*

R. Deus ipſe, & qui ab eo auctoritatem ſummunt, ideoque & verbum Dei nuncupantur: *Spiritu enim ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines*, ait Apoſtolorum Princeps. Et Paulus dicit: *ſe annunciare Evangelium, quod nec ab homine accepit, nec didicit, ſed per revelationem JEſu Chriſti.* Ad Galat. cap. 1.

Inde, quæ ab iis traduntur, indubitatæ & certiſſimæ ſunt veritatis, cum a Spiritu ſancto dicta ſint, & ab illo Evangeliſtæ ex-

exceperint. Legatur Auguſtinus *lib.* 1. *de moribus Eccleſiæ Catholicæ, cap.* 29.

Q. *Eſtne Evangelium diſcooperto capite, ſtando legendum & audiendum?*

R. Nulla quoad hoc eſt obligatio determinata, nec præceptum ex jure divino vel humano, aut naturali: tamen ex quadam Eccleſiæ conſuetudine valde laudabili, & SS. Patrum admonitionibus, juſtum eſt, nos illud ſic facere; & eſt inhoneſtas quædam, & irreligioſitas illud non obſervare.

S. Paulus ſcribens ad Corinthios, ait: *omnis vir orans aut prophetans velato capite, deturbat caput ſuum.* 1. Corinth. cap. 11. Quia ſicut ille, qui prophetat, dicit verba, quæ Deus ſibi revelavit; ita, qui dicit Evangelium, dicit verba Dei, quæ Chriſtus ore ſuo protulit; & ſunt majoris reverentiæ, quam verba omnium Prophetarum.

Secundo, hoc fit ſpecialiter propter ſignificationem: nam ſtare nudato capite, cum legitur Evangelium, ſignificat promptitudinem ad audiendum & complendum omnia, quæ dicuntur in Evangelio.

Tertio, propter ſimilitudinem ad honorem Dominorum temporalium: quia, ſi quis ſedeat, & Domiuus ei loqui incipiat, continuo aſſurgit & ſtat, & caput nudat: cum autem Evangelium legitur, Chriſtus videtur nobis loqui, quia illa ſunt verba ejus; ideo aſſurgendum eſt, & ſtandum nudo capite.

Q.

Q. *Quare, cum legitur Evangelium Joannis, & dicitur* Verbum caro factum eſt, *fle-ctuntur genua?*

R. Hoc fit ſpecicliter exhibendo vicem pro beneficio ibi commemorato; quia Chriſtus, *cum eſſet Deus, exinanivit ſemet ipſum formam ſervi accipiens.* Pfiilipp. cap. 2. id eſt, humiliavit ſe, accipiendo carnem] humanam.

Iſta autem humiliatio ſignificatur in Evangelio Joannis, cum dicitur: *Verbum caro factum eſt.* Ideo humiliamur nunc in reverentiam ejus, qui ſe pro nobis humiliavit.

Eadem ratio eſt, quare humiliemur in Symbolo, cum dicitur: *& Homo factus eſt.* Quia illa fuit prima humiliatio Verbi.

Similis humiliatio fit etiam, quando legitur Evangelium Matthæi die Epiphaniæ de tribus Regibus, de quibus dicitur: *& procidentes adoraverunt eum.* Nam nunc nos ſimiliter procidimus & adoramus Chriſtum.

Eſt autem hæc antiqua & laudabilis valde ceremonia, quam etiam ipſi Dæmones coguntur interdum laudare, & punire contemptores circa hoc.

Exemplum.

Legitur apud authenticos Scriptores: quemdam Monachum, cum audiret quodam tempore Miſſam, non flexiſſe genua, cum legeretur iſtud: *Verbum caro factum eſt,* Dæmon quidam gravem alapam ei intulit, di-

cens:

cens: *Flecte miſer & inſenſate genua*: quia, ſicut dicitur, *Verbum caro factum eſt*, ſi diceretur, *Verbum dæmon factum eſt*, nos a genuflexione nunquam ceſſaremus.

Similes ergo ceremoniæ ſunt honeſtæ & laudabiles valde in homine Chriſtiano. Qui autem ad iſta non attendit, dicitur proprie *irreligioſus*; nec ſignificat ſe habere perfectionem Religionis Chriſtianæ, nec fervorem aliquem.

Q. *An Evangelium poſitum ſuper languentes, aliquando ſanet eos, & unde ſit iſta virtus?*

R. Sanatos fuiſſe plures languentes & deſtitutos officio membrorum, appoſito ſuper eos Evangelio, clara habemus ex hiſtoriis teſtimonia: qua autem virtute ſanationes iſtæ prodeant? certe non ex ipſis Evangeliis: quia papyrus, vel membranæ & litteræ, nullam virtutem habent ad aliquid efficiendum; quia, ſi eſſet virtus naturalis, quandocunque ponerentur Evangelia ſuper ægros, *ſanarentur*; ſed falſum eſt.

Dicendum ergo eſt, quod, cum per impoſitionem Evangeliorum aliquis ſanatur, non fit hoc per aliquam virtutem, quam Deus communicat Evangeliis; quia nulla eſt in membranis, ſeu chartis, nec in litteris, ſed fit per virtutem infinitam Dei.

Facit tamen illud, impoſitis Evangeliis ſuper ægros, propter fidem eorum, qui imponunt, vel eorum, quibus imponuntur;

tur; vel, ut oſtendat veritatem & dignitatem Evangelii; ut ſic magis prompti ſimus ad credendum ei, & ad obediendum præceptis ejus.

Sic enim Apoſtolis datum eſt, quod, cum imponerent manus ſuper ægrotos, ſanarentur, ut colligitur ex Evangelio Marci cap. 16.

Impoſitio autem iſtarum rerum irrationabilium ad ſanandum ægros ab antiquo fuit; nam *Eliſæus* miſit baculum ſuum ad ponendum ſuper filium Sunamitis mulieris mortuum, ut ſuſcitaretur, *ex lib.* 4. *Reg. c.* 4., licet non fuerit ſuſcitatus; quod forte fuit propter demerita *Giezi*, qui portabat baculum, vel propter aliam cauſam. Si tamen hoc non conſueviſſet fieri, vel non putaſſet Eliſæus, quod per hoc poterat puer ſuſcitari, non miſiſſet baculum.

Sic etiam B. Joannes fecit poni veſtem ſuam ſuper mortuos, & ſic ſuſcitati ſunt, ut patet in ejus Legenda.

Q. *Quot, & qui ſunt libri Novi Teſtamenti?*

R. Viginti ſeptem, & ex iis alii ſunt legales: nempe quatuor Evangelia, ſecundum Matthæum, Marcum, Lucam & Joannem.

Hiſtoricus unicus eſt; nempe liber Actuum Apoſtolorum, a Luca Evangeliſta conſcriptus.

Pro-

Propheticus unicus eſt; ſcilicet Apocalypſis Joannis Apoſtoli.

Morales, ſunt quatuordecim Epiſtolæ B. Pauli Apoſtoli: Ad Romanos; duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes. Duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos.

Petri Apoſtoli duæ: Joannis Apoſtoli tres. Jacobi Apoſtoli una. Judæ Apoſtoli una.

Q. *Quare hæ ſeptem ultimæ Epiſtolæ Catholicæ vocantur?*

R. Catholicæ dicuntur, id eſt, *univerſales*, eo quod non ad perſonam privatam, ut multæ ex Epiſtolis Pauli, ſed ad univerſam Eccleſiam directæ ſunt.

S. Petrus in ſuis Epiſtolis totus eſt in ſanctitate Chriſtiana; S. Joannes in Charitate; Jacobus in oratione; S. Judas in fide Orthodoxa commendanda.

Q. *Quid continetur, aut quid enarratur in libro Actuum Apoſtolorum?*

R. In eo deſcribitur infantia Eccleſiæ, nempe ejus fundatio in Judæa & Samaria; mox propagatio Evangelii per Syriam, Licaoniam, Pamphiliam, Græciam, aliaſque gentes: opera Apoſtolorum, & præſertim S. Pauli facta.

Ejus Auctor, ut diximus, fuit S. Lucas Medicus Antiochenus; inde S. Pauli diſcipulus.

Q.

Q. *Omnes libri recenſiti utriusque Teſtamenti ſuntne canonici?*

R. Ante reſponſionem ſcire oportet, quod Canon duo ſignificet: 1. Normam, ſeu Regulam, quam ſequimur.

2. Catalogum, ſeu numerum aliquarum rerum. Utroque ſenſu libri Scripturæ vocantur canonici. *Priori* quidem, quia continent normam, ſeu regulam, quam in fide & moribus ſequi debemus. *Poſteriori*, quia in Catalogum librorum divinorum relati ſunt.

Si quis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri Vulgata Latina Editione habentur, pro ſacris & canonicis non ſuſceperit &c. Anathema ſit. Concilium Trident. Seſſ. 4.

Q. *Si libri iſti omnes ſint canonici, cur ergo Lutherani & Calviniſtæ ex Veteri Teſtamento libros Judith, Sapientiæ Eccleſiaſtici, Machabæorum; & ex Novo Epiſtolam ad Hebræos, Jacobi & Judæ* ex Canone expunxerunt?

R. Ex eadem cauſa, qua omnes Veteris Teſtamenti libros rejiciebant *Manichæi*, & alii Hæretici; de quibus S. Auguſtinus in libro de Dono Perſeverantiæ: *Scripturas ſic accipiunt; ut ſuo quodam privilegio, imo ſacrilegio, quod volunt, ſummant; quod nolunt, rejiciant.*

Q. *Præfati libri non fuerunt in Canone Judæorum; nonne etiam excludi debent ex Canone Chriſtianorum?*

R. Certe non ſequitur: Non enim Canon Hebræorum, ſed Eccleſiæ facit libros canonicos. Deinde, Canon Judæorum conſignatus fuit ab Eſdra: at ſuo tempore nondum ſcripti erant v. g. libri Machabæorum; quid ergo mirum, ſi in illum Canonem relati non fuerint.

Nec refert, quod antiqui Patres in primitiva Eccleſia ſupradictos libros pro canonicis non habuerint; quia Eccleſia tunc nondum definierat, illos eſſe recipiendos ut a Spiritu ſancto dictatos: eſſe autem genuinos S. Scripturæ libros, teſtantur S. Hieronymus in Epiſtola ad Paulinum; Innocentius primus Pontifex Maximus, qui vixit circa annum 402., in Epiſtola ad Exuperium Toloſanum Epiſcopum: & tandem pluribus in Conciliis, ut, Carthaginenſi tertio, Can. 47. ſub Gelaſio I. Romano, ſub Eugenio IV., & Tridentino citato, definitum fuit.

Fatemur ergo, aliquos libros ante definitionem Innocentii I. non fuiſſe habitos pro canonicis; & ſic Patres primorum Sæculorum potuiſſe de iis vel dubitare, vel aliter ſentire. At nunc, facta & approbata legitima declaratione, dubitationi, vel contrariæ opinioni locus non eſt.

Q. *Quotuplex eſt S. Scripturæ ſenſus?*

R. Duplex. *Litteralis*, ſeu hiſtoricus unus; *ſpiritualis*, ſeu myſticus alter. *Litteralis* eſt ille, quem ipſa verba proxime & im-

immediate nobis exhibent; ſive verba illa ſint propria, ſive metaphorica. *Spiritualis* eſt, qui non per ipſa verba, ſed per rem ſignificatam nobis a Spiritu ſancto exhibetur. Ut v. g. *Aqua* litteraliter ſignificat Elementum: *Congregentur Aquæ in locum unum.* Gen.

Alio loco ſpiritualiter tribulationes ſignificat, ut Pſal. 63: *Tranſivimus per ignem & aquam.* Alio loco gratiam, mundi proſperitates, Baptiſmum &c. Sic Manna eodem loco litteraliter ſignificat cibum cœleſtem datum Iſraelitis in deſerto, myſtice Euchariſtiam.

Q. *Quotuplex eſt ſenſus ſpiritualis?*

R. Triplex juxta Theologos. Nempe, Allegoricus, Anagogicus & Moralis, ſeu Tropologicus, qui omnes hoc duplici verſu deſignari ſolent:

Littera geſta docet: quid credas, Allegoria:
Moralis quid agas: quid ſperes, Anagogia.

Sicut enim tres ſunt virtutes Theologicæ: fides, ſpes, charitas; ita tres ſunt ſenſus myſtici. *Allegoricus* eſt; dum verba ultra ſenſum litteralem ſignificant aliquid pertinens ad *fidem*, aut Eccleſiam militantem. Sic *Serpens æneus* allegorice ſignificat *Chriſti Crucem.*

Anagogicus: dum voces præter ſenſum naturalem important aliquid ſpectans ad *ſpem*, ſeu Beatitudinem, aut Eccleſiam triumphantem, aut vitam æternam, quam ſperamus.

mus. Sic hæc verba : *introibunt in requiem meam,* Pſal. 94. *litteraliter* ſignificant *Terram Promiſſionis* in Palæſtina ; *Anagogice* cœleſtem patriam, ubi eſt vera requies..

Moralis, ſeu Tropologicus eſt ; quando verba Scripturæ ultra ſenſum litteralem important aliquid pertinens ad inſtructionem morum, vel ad officia Charitatis : quo pacto illud Deuteronomii 25. : *non allegabis os bovi trituranti*, ſecundum litteram intelligendum eſt de *veris bobus* : at moraliter de *operariis Evangelicis* ; qui non debent impediri, quo minus recipiant ſuſtentationem a populo, juxta illud Apoſtoli ; *dignus eſt operarius mercede ſua.* Et aliud : *qui Altari ſervit, de Altari vivere debet.*

Q. *Ex dictis agnoſco, quadruplicem eſſe ſenſum S. Scripturæ : quinam ex ſcriptoribus Eccleſiaſticis hos ſenſus clarius explicarunt?*

R. Recte dicis : Senſus S. Scripturæ quatuor ſunt. 1. Litteralis, 2. Allegoricus, 3. Anagogicus, 4. Moralis ; quos dilucide expoſuerunt quatuor Eccleſiæ Doctores. Hieronymus *Litteralem*, qui eſt de rebus geſtis ; Ambroſius *Allegoricum*, qui eſt de credendis : Auguſtinus *Anagogicum*, qui eſt de ſperandis ; Gregorius *Moralem*, qui eſt de faciendis. Non, quod quilibet horum Patrum modo unum, modo alterum ſenſum non expoſuerint ; ſed quod in recenſitis quilibet in particulari excelluerit. Sixtus Senenſis lib. 3. Bibliorum, cujusque laus fuerit, his verſibus declarat. *Hi-*

Hiſtoriam Hebræis & Græcis fontibus hauſtam,
Hieronymo diſces duce.
Allegorias, Anagogiasque recludent
Origenes & Ambroſius.
Exponent ſenſus formandis moribus aptos
Chryſoſtomus & Gregorius.
In dubiis, altaque locis caligine merſis,
Auguſtinus lucem feret.

Q. *Eſtne ſenſus Scripturæ obſcurus, aut clarus?*

R. Hæretici, docentes Lectionem Scripturæ eſſe omnibus utilem, etiam docent, eam eſſe omnibus intelligibilem, perſpicuam & facilem. Nos vero, licet fateamur in quibusdam locis claram eſſe, in multis tamen obſcuram eſſe declaramus cum S. Petro, qui loquens de Epiſtolis Pauli, ait: *in quibus ſunt quædam difficilia intellectu* &c. 2. Pet. 2. Quod confirmatur exemplis ipſiusmet S. Scripturæ. 1. Diſcipulorum euntium in Emaus, qui non intelligebant Scripturam, donec Chriſtus interpretaretur, Luc. 22.

2. Eunuchi Reginæ Æthyopum, qui Philippo interroganti, an intelligeret Iſaiam, quem legebat? reſpondit: *quomodo poſſum, ſi non aliquis oſtenderit mihi.* Act. 8.

3. Ipſorummet Apoſtolorum; qui multa eorum, quæ a Chriſto dicebantur, non intelligebant, ut habetur Lucæ 18. *Ipſi nihil horum intellexerunt.* Et Matth. 15. Dominum requirebant, ut *ipſis explicaret parabolam zizaniorum.*

 Dein-

Deinde, ſi Scriptura eſſet intellectu facilis, ad quid tot interpretes, tot commendaria, tot quæſtiones, tot circa illam inter ipſosmet Hæreticos altercationes & diſſenſiones? Quare Lutherani & Calviniſtæ diverſimode interpretantur illud Chriſti: *hoc eſt Corpus meum*; & multa alia loca circa fidem? Vel debent ſe ipſos accuſare de perverſa interpretatione; vel fateri, Scripturæ ſenſum non eſſe ſemper facilem & obvium.

Q. Quid reſpondendum Hæreticis, dum ſequentes nobis opponunt textus: *Mandatum, quod ego præcipio tibi, non eſt ſupra te.* Deut. 30. *Præceptum Domini lucidum.* Pſal. 19. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis.* Pſal. 118. &c.

R. Non negamus aliquam partem Scripturæ eſſe claram, ut ſunt v. g. Præcepta Decalogi, Præcepta ceremonialia, & judicialia legis Moſaicæ; ſed ſuſtinemus, id non poſſe dici de tota S. Scriptura. Et ad præfatos textus alios opponimus ex iisdem Pſalmis: *Revela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua. Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam. Faciem tuam illumina ſuper ſervum tuum, & doce me juſtificationes tuas.* Pſal. 118. &c. Ergo Scriptura non eſt clara, cum David ſingulari auxilio Dei indigeat, ut ipſam intelligat.

Unde, ſi dicatur *Lux*, *Lucerna*, *Lumen &c.* non eſt talis, niſi quando bene intellecta & perſpecta eſt quoad omnem ſenſum; tunc

tunc dirigit hominem in actibus ſuis inſtar lucernæ vel luminis, ut clare videre poſſit, quid ex Dei voluntate agendum ſit, & quid omittendum.

Q. *Unde provenit Scripturæ ſacræ obſcuritas?*

R. Ob duas potiſſimum cauſas. Prima eſt, *ex parte rerum*, quæ tractantur in Scriptura; ut Prophetiæ, Myſteria Fidei; præſertim de Trinitate, Incarnatione, Prædeſtinatione, de Præſentia Chriſti in Euchariſtia &c. quæ omnia certe ſuperant humanum captum.

Secunda ratio obſcuritatis eſt ex parte modi, quo res tractantur, & qui ſæpe obſcurus eſt ſequentibus de cauſis: quia in Scriptura multæ ſunt locutiones figuratæ, tropi, metaphoræ, allegoriæ, quibus multæ veritates occultantur.

Quia in ipſa occurrunt apparentes contradictiones, quæ Lectoribus magnam pariunt difficultatem; in quibus contradictionibus conciliandis, multum inſudarunt SS. Patres, quorum labores, ſi ad nos non perveniſſent, in magnis adhuc tenebris verſaremur.

Quia non ſervatur in ea ordo rerum geſtarum; &, quia ſæpe occurrunt Hebraiſmi, qui a paucis intelligi poſſunt: & ob multas alias cauſas, quæ videri poſſunt apud Auctores.

Q. *Cur Deus obſcuram voluit Scripturam?*

R. Plures hujus rei cauſas Doctores reddunt, cur Scripturam de ſe obſcuram, etiam ex modo tractandi obſcuriorem Deus voluerit.

Siquidem voluit, uti in rebus aliis, ita in Eccleſia eſſe Ordinem; ut alii eſſent, qui diſcerent, alii, qui docerent & interpretarentur: quomodo in corpore humano variæ ſunt functiones membrorum, ut obſervat S. Paulus.

Secundo, facilitas Scripturæ multum diminueret illius auctoritatem, etiam apud infideles; & ita Sanctum daretur canibus, qui eam conculcarent.

Tertio, daretur multis occaſio arrogantiæ & præſumptionis, ut videmus apud Hæreticos, quibus Scriptura eſt perſpicua. Cum in hac obſcuritate prudentes & timorati ſuæ imbecillitatis conſcii, ad Deum vel Eccleſiam confugiant, ut verum illius ſenſum aſſequantur; dicendo cum Davide: *Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam.* Pſal. 118.

Q. *Eſtne liberum unicuique legere S. Scripturam idiomate vernaculo?*

R. Hoc juſtiſſime vetuit Eccleſia per regulam quartam indicis librorum prohibitorum, editi juſſu Concilii Tridentini, ubi hæc ratio affertur: *Experimento manifeſtum eſt, ſi S. Biblia, vulgari lingua paſſim ſine diſcrimi-*

ne

ne permittatur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quam utilitatis oriri.

Cum non omnes ſint capaces verum Scripturæ ſenſum intelligendi, facile in falſum detorquent, & ſemel ſeducti in errore perſeverant, ut quotidie videmus in Lutheranis & Calviniſtis.

Sunt enim multa, ait S. Petrus, *in Epiſtolis Pauli intellectu difficilia, quæ indocti & inſtabiles depravant, ſicut & cæteras Scripturas, ad ſuam ipſorum perditionem.* 2. Petri 3.

Unde jure merito Lectionem S. Scripturæ non omnibus indifferenter concedit Eccleſia, ſed ſolum iis, quibus convenire judicat.

Aliis notitia Myſteriorum fidei & Præceptorum ſufficienter traditur Catechiſmis, concionibus, lectionibus piorum librorum, Parochorum inſtructionibus &c.

Eſto igitur, quod antiquitus Biblia legeretur communiter, indifferenterque ab omnibus, teſte Theodoreto *Sermone de Natura;* modo tamen Eccleſia Catholica, fidei, morumque Magiſtra ſancivit ob rationes adductas, absque licentia legi non poſſe in lingua vernacula, citra temeritatem & peccatum mortale. *Concil. Trident. ſeſſ.* 22. *cap.* 8. *can.* 9.

DE SCRIPTURÆ TEXTIBUS SIBI APPARENTER CONTRARIIS.

Non defuerunt, nec forte adhuc deſunt impii & perverſi homines, qui S. Scripturam in contemptum habent, allegantes, ſe in ea propoſitiones contradictorias reperiſſe, adeoque non poſſe reputari Verbum Dei: quo falſo prætextu omnem reſpuunt Religionem, ut fecit *Julianus Imperator*, qui, hac de cauſa Chriſtianam Religionem deſerens, factus eſt *Apoſtata*, Chriſti Diſcipulos terribiliter perſequens &c. Cum vero Catechiſta ipſe non raro reſpondere debeat interrogantibus de ſanctitate & veritate Verbi Dei: juvabit hic demonſtrare, nullos eſſe in S. Scriptura textus ſibi contradicentes, etiamſi videantur aliqui quodammodo inter ſe oppoſiti.

Omnes omnino referrè non aggredior, ſed ſolum magis apparenter contrarios, quos paſſim & temere, nullius Religionis viri, objicere ſolent: de aliis recurratur ad Interpretes. Prænotandum, contradictionem eſſe affirmationem & negationem; ita, ut ſi una vera ſit, altera falſa eſſe debeat; quod de S. Scriptura dici nequit, utpote a Deo inſpirata, qui falli & fallere, mentiri, & quemquam decipere non poteſt.

Ve-

Verum eſt, quod pluribus in libris & voluminibus propoſitiones iſtæ apparenter oppoſitæ explicentur & conciliantur: nihilominus tranſcribendas hic eſſe conſultum fuit, quia fieri poterit, ut, qui præſentem hunc librum habiturus ſit, nullum alium noverit, in quo referantur & enucleantur tales propoſitiones. Ordinem librorum Bibliæ ſequemur, & primo

De Genesi.

1. In primo capite narratur: *Deum ſex dierum ſpatio mundum creaſſe.* Et Eccleſiaſtici cap. 18. v. 2. dicitur: *Omnia ſimul condidiſſe.*

Reſpondendum: creaſſe Deum omnia ſimul quoad *ſubſtantiam*, ſucceſſive vero quoad *formationem*, ſcilicet rerum diſtinctionem & ornatum.

2. Gen. c. 1. v. 26. dicitur: Deum feciſſe *hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam.*

Et Joann. 8. v. 44. dicit Chriſtus: *vos ex patre Diabolo eſtis*, ergo non ad imaginem Dei &c.

R. Creatum eſſe hominem *ad imaginem Dei* quoad naturam, *phyſice conſideratum*, moraliter vero per peccati malum jam corruptum, *ex patre Diabolo prodiiſſe.*

3. Ibid. *Lux* dicitur creata prima die, cap. 2. v. 3. & 16. *Luminare majus*, ſeu *ſol*, die quarta, ſine quo nec lux nec dies eſt.

R. Lux primæ diei fuit *ſpiritualis*, quartæ vero diei *corporalis*, & ad determinatos effectus. Quod, ſi ſol quoad ſuam ſubſtantiam fuerit prima die creatus, lumen ipſius erat informe; quarta vero die attributa eſt ei virtus ſingularis illuminandi perfectius totum mundum.

S. Chryſoſtomus dicit: Moyſen ſolis creationem narrare quarta die, ut populum removeret ab Idololatria: oſtendens eum non eſſe Deum, ex quo a principio non fuerit.

4. Ibid. cap. 2. v. 2.: *Requievit Deus ab univerſo opere, quod patrarat.*

Et Joann. 5. dicit Chriſtus: *Usque modo Pater meus operatur.* Quomodo requievit ab omni opere, ſi continuo laboret?

R. Prior textus eſt *de opere creationis*, ceſſavit Deus novas rerum ſpecies creare: poſterior autem eſt *de opere conſervationis & gubernationis*; cum continuo conſervet & gubernet creatas rerum ſpecies, nova continuo producendo, *ſi deficiant* rerum omnium individua.

5. Ibid. cap. 4. dicitur: *Enos cœpiſſe invocare nomen Domini.* Et v. 4. *Abel quoque obtulit de primogenitis Gregis ſui.*

Ergo Enos, multo poſterior Abel, non fuit primus, qui invocavit nomen Domini.

R. Quod *Enos* incœperit invocare Dominum, *publice* congregato populo ad laudes, actionesque gratiarum perſolvendas, cer-

certisque præſcriptis ritibus. *Abel* autem tantum *privatim* offerebat ſacrificia.

6. *Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt, eruntque dies illius* 120. *annorum.* Gen. 6. v. 3. Et tamen plures homines vixerunt ultra 120. annos, ut Sem Filius Noe, 600. Arphaxa, 338. &c.

R. Per hunc textum non decernitur terminus vitæ cuilibet homini particulari; ſed præſcribitur *ſpatium pœnitentiæ,* durante quo, niſi pœnitentiam egerint homines, minatur Deus omnes diluvio ſubmerſuros.

7. Cap. 6. Deus dicitur *pœnituiſſe feciſſe hominem.* Et 1. Reg. cap. 15.: neque ipſe eſt *homo, ut agat pœnitentiam.*

R. Pœnitentia Dei metaphorice intelligenda eſt; non quod mutet effectum, ſed quod retractare cenſeatur ea, quæ fecerat, & tamen, quæ retractanda decreverat in tali circumſtantia temporis.

8. Cap. 48. dicitur, quod *cunctæ animæ, quæ ingreſſæ ſunt in Ægyptum, 66. fuerunt.* Et Act. 7. v. 14. legitur: *mittens Joſeph, accerſivit Jacob patrem ſuum, & omnem cognationem in animabus 75.*

R. In primo textu non numerantur *Jacob & Joſeph*, nec duo filii Joſeph, *nec ejus quinque nepotes*; Bene in ſecundo.

Ex Libro Exodi.

9. Exodi cap. 14. dicitur: quod, dum Hebræi mare rubrum tranſirent, *erat nubes te-*

tenebroſa illuminans noctem. Si tenebroſa, quomodo illuminabat?

R. Nulla eſt contradictio. *Tenebroſa* erat reſpectu Ægyptiorum inſequentium Hebræos ſecundum poſteriorem ſui partem; & *lucida* ſecundum priorem, monſtrans Iſraelitis iter.

10. Cap. 20. *Ego ſum Dominus viſitans iniquitatem patrum in Filios, usque ad tertiam & quartam generationem.* Et Ezechielis cap. 18. v. 20. *Filius non portabit iniquitatem Patris.*

R. Prior textus loquitur de *pœna temporali*: poſterior de *pœna ſpirituali privationis gratiæ & damnationis æternæ.* Vel: prior intelligitur de filiis iniquorum patrum mores imitantibus, non vero de filiis, iniquorum parentum vitia fugientibus.

11. Cap. 31. *Dedit Dominus Moyſi duas tabulas teſtimonii lapideas, ſcriptas digito Dei.* Et cap. 34. dicitur: *Moyſes fuit cum Domino dies ... & ſcripſit in tabulis verba fœderis decem*: Ergo non erant ſcripta digito Dei.

R. Tabulas tam priores, quas Moyſes indignabundus fregerat ob adorationem vituli, quam poſteriores, ipſo Dei digito ſcriptas fuiſſe, juxta illud cap. 34. v. 1.: *Præcide tibi duas tabulas lapideas inſtar priorum, & ſcribam ſuper eas verba, quæ habuerunt tabulæ, quas fregiſti.*

Quando ergo dicitur: *& ſcripſit in tabulis*; hoc non de Moyſe, ſed de Deo intelli-

gi

gi debet, ut manifeſte conſtat ex eo, quod Deus Moyſi promiſit, ſe ſcripturum in hujusmodi tabulis ſecundis verba fœderis, quæ fuerunt in prioribus &c.

Quando vero Deus ad Moyſen dixit: *ſcribe tibi verba hæc,* quibus & tecum & cum Iſrael pepigi fœdus; non loquitur de verbis, ſeu *Præceptis Decalogi ſcriptis in tabulis illis*; ſed de *Præceptis ceremonialibus*, quaſi dicens: ſcribe hæc Præcepta ceremonialia in libro aliquo in perpetuam mei cultus & fœderis memoriam, quod & fecit Moyſes.

Ex Levitico.

12. Levitici cæp. 2. v. 1.: *Anima, cum obtulerit oblationem Sacrificii Domino, ſimila erit ejus oblatio, fundetque ſuper eam oleum & ponet thus.*

Et cap. 5. v. 11.: *Offeret pro peccato ſimilæ partem. . . . Non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato eſt.*

R. Prior locus intelligitur de *Sacrificio pacifico,* ſeu Euchariſtico ad gratiarum actiones pro beneficiis acceptis ordinato.

Poſterior autem de *propitiatorio*, ſeu de ſatisfactorio *pro peccato*; in quo prohibetur & oleum & thus; quia iſta ſunt lætitiæ Symbola, quæ in peccatis locum non habent, ſed a peccatore pœnitente procul abeſſe debent.

13. Cap. 18. v. 17. dicitur: *Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis.*

At

At oppoſitum præcipitur in Deuteronomio, cap. 25. v. 5. *Fratris uxorem accipiet frater ejus, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui.*

R. Prior textus prohibet ſolum uxorem fratris ducendam *eo adhuc vivente*, vel eo mortuo, ſi liberos reliquerit: poſterior intelligitur *de fratre mortuo absque liberis*: tunc frater ſuperſtes tenebatur uxorem fratris accipere, & primogenitum ex ea filium, nomine illius appellare, ut non deleatur nomen ejus ex Iſrael, ut ibi legitur, *v.* 6.

Ex Libro Numeri.

14. Cap. 14. v. 29. dicit Dominus: *Omnes, qui numerati eſtis a 20. annis & ſupra, murmuraſtis contra me, non intrabitis in terram, ſupra quam levavi animam meam, ut habitare vos facerem, præter Caleb Filium Jephone, & Joſue Filium Nun.*

Et tamen *Eleazarus* ſummus Sacerdos, tunc 20. annis major, terram promiſſionis ingreſſus eſt, ut conſtat *ex libro Joſue cap.* 14. *v.* 1.

R. Quod *Eleazarus* conſcius non fuit murmuris & rebellionis Hebræorum contra Moyſen, quando dixerunt: *utinam mortui eſſemus in Ægypto: nonne melius eſt reverti in Ægyptum? .. Conſtituamus nobis Ducem, & revertamur in Ægyptum.* Unde Eleazarus, & multi Levitæ non debuerunt *eadem pœna* cum murmurantibus & rebellantibus puniri. Nec obſtat, quod ibidem omnis turba voci-

fe-

feraſſe dicatur contra Moyſen & Aaron; quia illa vox *omnis* ſumenda eſt pro majori parte.

Ex Deuteronomio.

15. Cap. 13. v. 6. dicitur: *Fænerabis Gentibus multis.* Et cap. 23. v. 19. *Non fænerabis fratri tuo ... ſed alieno*: & econtra Pſal. 14. v. 5. legitur: *Quis habitabit in Tabernaculo tuo? ... Qui pecuniam non dedit ad uſuram.* Et Lucæ cap. 6. *Mutuum date nihil inde ſperantes.*

Contradicunt ergo ſibi illi textus. Duo priores *uſuram approbant*; duo poſteriores *prohibent.*

R. Quod in prioribus non approbetur uſura, quæ Jure divino, naturali & humano vetita eſt. Nam iſta propoſitio: *Fæneraberis multis gentibus*, idem ſignificat, ac *mutuum dabis* multis gentibus, ut colligitur ex hac Antitheſi, quæ ſic eſt: *& ipſe de nullo accipies mutuum.* Unde in Hebræo, Græco 70. Interpretum legitur: *mutuabis*, quod idem eſt ac latine *fænerabis*: ut ſcilicet Deus oſtenderet divitias Judæorum, quarum erit tanta copia, ut potuerint non ſolum contribulibus ſuis, ſed & exteris gentibus pecunias mutuare.

Quantum ad illud: *Non fænerabis fratri tuo, ... ſed alieno*: inde ſolum colligitur, *uſuras* permiſſas fuiſſe Judæis *reſpectu alienarum gentium*, ad duritiam cordis eorum, *&*

ad

ad evitandum majus malum, ne ſcilicet a fratribus ſuis exigerent, & extorquerent, & opprimerent.

Præterea S. Ambroſius lib. de Tobia, cap. 15. per alienos intelligit *gentes hoſtiles*, & Amalecitas, Chananæos, Amorrhæos; ſic enim ait: *Quis erat tunc Alienigena, niſi Amalec, niſi Amorrhæus, niſi hoſtes? Ab his uſuram exige, quos non ſit crimen occidere: ergo ubi eſt Jus Belli, etiam Jus uſuræ.*

Itaque dico, quod Deus rerum omnium Dominus hoc ſuperexcreſcens fœnus, *Judæis* concedere potuit eo modo, quo eis permiſit olim *Ægyptios ſpoliare*, libellum repudii dare, & *plures uxores habere*.

Verum, cum hæc jam dudum ceſſaverit conceſſio, cum ceſſaverint omnia Synagogæ privilegia, finita ſit & ipſa Synagoga, omnibus etiam Judæis, *Jure Naturæ*, vetita remanet uſura.

Ex Libro Josue.

16. Cap. 10. v. 13. dicitur; *quod ſol ſtetit in medio Cæli, & non fecit occumbere ſpatio unius diei. Non fuit antea & poſtea tam longa dies: una enim dies facta eſt quaſi duo, ut dicitur* Ecclef. cap. 46. v. 8.

Atqui hoc pugnat contra id, quod narratur cap. 38. v. 8. *Reverſus eſt ſol, decem lineis, per gradus, quos deſcenderat.*

Unde patet, quod ſol percurrerit ter decem lineas *in horologio Achaz*: ſubindeque fecit

fecit *diem* 32. *horarum* ad minus, ergo & longiorem, quam fuerit illa dies tempore Joſue.

R. Multi Interpretes, ut Abulenſis, Cajetanus, Cornelius a Lapide, dicunt, quod lineæ horologii Achaz deſignabant tantum *medias horas*; unde, quod ſit aucta illa dies decem horis tantum. Alii dicunt; in Joſue Libro Sermonem eſſe de longitudine diei reſpectu Palæſtinæ, in qua tam longa dies nunquam fuerit viſa.

Ex Libro primo Regum.

17. Cap. 13. v. 13. dixit Samuel ad Saul: *Stulte feciſti, nec cuſtodiſti mandata Dei tui:... Quod ſi feciſſes, jam nunc præparaſſet Regnum tuum ſuper Iſrael in perpetuum.*

Verum, cum longe ante promiſeratDeus ſceptrum, ſeu Regnum non ablatum iri a Juda usque ad adventum Meſſiæ juxta Vaticinium Jacob: *non auferetur ſceptrum de Domo Juda &c.*

Quomodo ergo ſceptrum Iſraeliticum poterat promitti in Domo Saulis ſempiternum permanſurum, ſi prius Domui Judæ facta fuerat promiſſio?

R. Eſſet re ipſa contradictio, ſi eodem modo promitteretur Sauli & Judæ Regnum perpetuo permanſurum. Prior textus promittit Sauli *conditionate,* ſi mandata ſervaſſet. Et quia longe ante præviderat Deus, Saulem a tali conditione deflexurum; ideo longe

ante abſolute, & ore Jacobi prædicere potuit, ſceptrum in Domo Judæ permanſurum usque ad Meſſiæ Adventum.

Ex Libro ſecundo Regum.

18. Cap. 8. v. 18. dicitur: *Filii autem David Sacerdotes erant:* quod falſum videtur, cum David non erat de *Tribu Levi,* ſed de *Tribu Juda,* de qua nihil de Sacerdotibus locutus eſt Moyſes.

R. Quod, licet vox hebraica *Choben* ſignificet Sacerdotem proprie dictum; uſurpatur tamen interdum ad deſignandum *Principem, Magnatem,* & viros Regi familiares, & primos ad manum ejus: & in hoc caſu Filii Regis David, cum *primi ad manum ejus erant,* ut habetur 1. Paralip. cap. 18. v. 17. dici potuerunt *Sacerdotes;* ſicuti Sadoc filius Achitob, & Achimelech filius Abiatar dicuntur *Sacerdotes.*

Ex Libro tertio Regum.

19. Lib. 3. cap. 6. v. 38. dicitur: Templum Salomonis ædificatum & perfectum eſſe *intra ſeptem annos* : cum fuerit cœptum anno Salomonis quarto, & perfectum undecimo. *Anno quarto fundata eſt Domus Domini, . . . & anno undecimo . . . perfecta eſt in opere ſuo.*

Atqui Joannis cap. 2. v. 20. dixerunt Judæi: *quadraginta & ſex annis ædificatum eſt Templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?* Con-

Contradicunt ergo ſibi duo illi textus.

R. Scire neceſſe eſt, ter ædificatum fuiſſe Templum Hieroſolymitanum. *Primo* a Salomone per ſeptem annos. *Secundo*, poſt reditum a Captivitate Babylonica per *Zorobabelem & Socios*, ut habetur 1. Eſdræ cap. 3. *Tertio* denique reædificatum eſt *ab Herode Aſcalonita*, qui incœpit ædificare anno ſui Regni 18. Unde, cum Chriſtus natus ſit anno Herodis 35., ſequitur, a cœpta illa fabrica usque ad Nativitatem Chriſti annos 16. fluxiſſe, quibus ſi addantur triginta anni vitæ Chriſti, reperientur 46.: nam anno trigeſimo vitæ ſuæ Chriſtus baptizatus fuit, & cœpit prædicare, & contigit hæc Chriſti cum Judæis diſputatio, in qua dixere Judæi Chriſto: *quadraginta & ſex annis ædificatum eſt Templum hoc &c.*

Unde prior locus intelligitur de ædificatione Templi *Salomonis.* Secundus de reædificatione ab *Herode.* Quod ſi quis objicit: hoc Herodis Templum *juxta Joſephum* fuiſſe ab Herode *octo annis perfectum*; id de eo quoad primarias & præcipuas partes intelligi dicendum: nam in eo perficiendo & exornando, quoad alias partes laboravit per ſe, vel per ſuos poſteros usque ad annum Chriſti trigeſimum.

20. Cap. 15. v. 14. dicitur de Rege Aſa: *Excelſa non abſtulit.* Econtra 2. Paralip. c. 14. v. 2. dicitur, quod *Aſa ſubverit Altaria*

peregrini cultus , *& excelſa*. Sed hæc ſine contradictione dici nequeunt.

R. Erant enim apud Judæos duplicis generis excelſa, hoc eſt, *Altaria* , templaque *in altioribus locis erecta*, alia Idolis, alia Deo vero dicata: priora abſtulit & evertit Aſa, ut dicitur 2. *Paralip*. poſteriora vero non abſtulit, ut habetur loco citato: & ſic veri ſunt textus præfati.

Ex Libro quarto Regum.

21. Cap. 8. v. 26. dicitur: *Viginti duorum annorum erat Ochozias, cum regnare cæpiſſet*. Et 2. Paralip. cap. 22. v. 2. dicitur, *quod quadraginta annorum erat Ochozias*, *cum regnare cæpiſſet*. Frgo &c.

R. Quod textus Paralip. ſit mendoſus, vel incuria Typographorum, vel Interpretum textus Hebraici. Contigit autem error ex eo, quod notæ Arethmicæ 22. & 42. ſunt valde ſimiles in Hebræo.

Debet igitur poni & legi: 22. *annorum erat Ochozias &c*.

Et ratio eſt, quia tam in textu Syriaco, quam Arabico legitur 22. *annorum*.

Alioquin ſequeretur, Ochoziam immediate poſt obitum patris ſui *Joram*, biennio ſeniorem fuiſſe: nam *Ochozias* immediate poſt obitum patris ſui Joram cœpit regnare: vixit autem *Joram* 40. *duntaxat annis*; ergo ſi quadraginta annorum fuiſſet *Ochozias*, ſequitur evidenter, quod biennio fuit pa-

patre ſuo ſenior, quod eſt plus quam abſurdum.

Ex Libro ſecundo Paralipomenon.

22. Cap. 24. v. 21. dicitur, *Zacharias interfectus in atrio domus Dei.* Et Matthæi 23. dicitur: *occiſus inter Templum & Altare.*

R. Templum ſummi poſſe ſtricte & late. *Stricte* ſumptum, ſignificat ſolam partem tectam: *large*, totum ſpatium muris clauſum, in quo eſt atrium, ſeu area, in qua erat ſub dio Altare Holocauſtorum. Quando Zacharias dicitur occiſus in atrio domus Domini. Ly *Domus*, ſeu Templum ſumitur *ſtricte*; Quando vero dicitur occiſus inter Templum & Altare, ſumitur *late* pro toto ſpatio muris clauſo: ita, ut ſenſus ſit: quod ſit occiſus inter Templum muris clauſum, & Altare Holocauſtorum ſub dio poſitum.

Ex Libro Job.

23. Cap. 7. v. 20. Job dixiſſe fertur: *peccavi, quid faciam tibi o cuſtos hominum?* Et tamen cap. 27. dicit idem: *Neque enim me reprehendit cor meum in omni vita mea.* Sic peccavit, & non peccavit: quia, ſi peccaſſet, reprehenderet eum ſua conſcientia.

R. Dum dicit: *peccavi*, loquitur de *levi aliquo peccato*, ſuam ante tribulationem commiſſo: cum econtra dicit: *neque reprehendit me cor meum*, loquitur de *gravibus illis peccatis*, ſibi ab amicis ſuis objectis, ſeu de pecca-

tis illis gravibus, quæ conſcientiam ſtimulare ſolent & torquere.

Ex Libro Psalmorum.

24. Pſal. 31. v. 3. dicit Propheta Regius: *Quoniam tacui, inveteraverunt oſſa mea, dum clamarem tota die.* Si tacuit, quomodo clamavit?

R. Tacuit & clamavit ſub diverſo reſpectu. *Tacuit* per novem menſes, *celando adulterium & homicidium*, non confitendo illud Domino, miſericordiam implorans: dum interim *clamaret tota die*, ob oſſa morbo inveterata, ob dolorem in delicti pœnam a Deo miſſum.

25. Pſal. 70. v. 15. *Quoniam non cognovi litteraturam, introibo in potentias Domini.*

Et Pſal. 118. idem Propheta ait: *Super omnes docentes me intellexi.* Sibi ergo contradicit.

R. Quod, quando dicit: *non cognovi litteraturam*, intelligendus eſt, *ſcientiam profanam*, nec aſtutiam hujus mundi, quia *paſtor & miles fuit:* dum econtra dicit, *ſe intellexiſſe ſuper omnes docentes ſe*, intelligendus eſt, loqui de *ſcientia ſalutis*, ſive de neceſſariis ad Deum laudandum & colendum. *Introibo in potentias Domini*, id eſt, ingrediar ad contemplanda & miranda Dei omnipotentis opera, ut explicat S. Hieronymus.

26.

26. Pſal. 114. ipſe Pſaltes dicit: *Omnis homo mendax*: atqui ipſe es homo, ergo tu mendax.

R, Ipſe eſt mendax, *in quantum homo*, ſicut cæteri homines; in quantum vero *a Deo inſpiratus*, non eſt mendax, cum ſcripſerit Pſalmos inſpiratus a Deo, qui nec fallere, nec mentiri poteſt.

Ex Libro Proverbiorum.

27. Cap. 26. v. 4.: *Ne reſpondeas ſtulto juxta ſtultitiam tuam, ne efficiaris illis ſimilis.* Et v. 3.: *Reſponde ſtulto juxta ſtultitiam ſuam, ne ſapiens eſſe videatur.*

R. Et dico: reſpondendum eſſe ſtulto, & non reſpondendum; non tamen in eodem ſenſu & in iisdem circumſtantiis. Prior ſic intelligendus: *non reſpondendum ſtulto*, verbis ſcilicet reciprocis, hoc eſt, ſpurcis & probroſis, & injurioſis ab illo prolatis, quia hoc eſſet ipſum imitari: reſpondendum vero, quando ejus ſtultitia *vergit in offenſam Dei*, puniendo & corrigendo illum, non zelo vindictæ, ſed *Charitatis*, ut humilietur, & ne deterior fiat, & petulantior evadat.

28. Cap. 30. v. 2. Salomon dicit: *Stultiſſimus ſum virorum, & ſapientia hominum non eſt mecum: non novi ſcientiam, & non novi diſciplinam.*

Et libro Eccleſiaſtis cap. 1. v. 16. dicit; *Præceſſi omnes ſapientia, qui fuerunt ante me in Jeruſalem.*

 R.

R. Quod Salomon in priori loco agnoſcit ſe *ſine Dei dono* nullam habere ſcientiam aut ſapientiam, attento ſui nihilo. Sic etiam locuti ſunt plurimi Sancti: at, ut a Deo recepit ſapientiam infuſam, *præceſſit omnes ſapientia.* Stultiſſimus igitur & ſapientiſſimus fuit *ſub diverſo reſpectu.*

Ex Libro Ecclesiastis.

29. Cap. 3. v. 19. dicitur: *Unus interitus eſt hominis & jumentorum.... Sicut moritur homo, ſic & illa moriuntur, ... & nihil habet homo jumento amplius.*

Et tamen cap. 12. v, 7. dicitur: *Revertatur pulvis in terram ſuam, & ſpiritus redeat ad Deum ſuum, qui dedit illum.*

R. Loquitur Scriptura in priori textu in perſona & ſententia *hominum carnalium, & voluptatibus corporeis ita indulgentium,* ut ſibi perſuadere nitantur, non aliam poſt mortem ſupereſſe vitam, morique homines, ſicut & bruta, *etiam quoad animam.*

In poſteriori vero loquitur in perſona & ſententia *hominum vere Fidelium,* pieque ac vere de immortalitate animæ, & de altera poſt mortem futura vita, ſentientium: unde nulla inter hos textus pugna.

De Libro Ecclesiastici.

30. Cap. 40. v. 29. dicitur: *Fili in tempore vitæ tuæ non indigeas: melius eſt enim mori, quam indigere.*

At

At Chriſtus econtra: *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus.* Matth. 19. v. 25. Ergo Spiritus ſanctus, & Chriſtus pugnantia conſulunt.

R. Minime: prior textus ſolum damnat *otioſi hominis inertiam*, quæ illum ad egeſtatem & mendicitatem redigat: at Chriſtus commendat & ſuadet *Paupertatem Evangelicam*, ſecundum quam verificatur illud Apoſtoli: *nihil habentes, & omnia poſſidentes.*

Ex Isaia.

31. Cap. 18. v. 1. dicitur: *Clama, ne ceſſes.* Et Paulus econtra dicit: *Omnis amaritudo; & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur a vobis.* Eph. cap. 4. v. 31.

R. Alius eſt clamor, qui de Prædicatione vel poſtulatione veniæ, alius, qui de ira procedit; & hunc clamorem prohibet Apoſtolus, non alterum, qui de Prædicatione &c. vel poſtulatione veniæ peccatorum oritur, quem imperat Iſaias; qualis eſt ille, quo Propheta Regius ait: *De profundis clamavi &c.* Et alibi: *Voce mea ad Dominum clamavi.*

Ex Jeremia.

32. Cap. 36. v. 38. contra Regem Joakim pronunciat Deus: *quod non erit ex eo, qui ſedeat ſuper ſolium David.*

Et lib. 4. Reg. cap. 24. v. 5. legitur: *Et dormivit Joakim cum patribus ſuis, & regnavit Joakim filius ejus pro eo.*

R. Licet Joakim filius conſcendere tentaverit ſolium David per tres menſes circiter; tamen, quia pacifice non ſedit in eo, ſed captus & adductus eſt Babylonem cum univerſa familia ſua, ſediſſe dicendus non eſt; poſteri vero ejus Reges non fuerunt.

Ex Ezechiele.

33. Cap. 1. v. 12. de myſticis Animalibus dicitur; *illuc gradiebantur, & revertebantur, cum ambularent.*

Et v. 14. dicitur: *Animalia ibant & revertebantur.*

R. Quod Animalia ibant recta ad metam aurigæ ſpiritus Dei, & non revertebantur, ſcilicet ſic euntes: at, ubi metam attigerant, *revertebantur.* Ubi nulla contradictio ſecundum litteralem ſenſum: revertebantur, ad alia pergendum, quocumque ducere vellet auriga Deus.

Ex Daniele.

34. Cap. 1. v. 21. dicitur: *Fuit autem Daniel uſque ad annum primum Cyri Regis.*

Et cap. 6. v. 28. dicitur: porro Daniel perſeveravit uſque ad Regnum Darii, Regnumque Cyri Perſæ: tamen cap. 10. v. 1. dicitur: *anno tertio Regis Perſarum verbum revelatum eſt Danieli.* Ergo textus illi ſibi contradicunt; cum primus mortuum eſſe Danielem primo Regni Cyri anno ſignificet,

&

& poſterior tertio ejusdem Cyri anno Danielem adhuc vivere notet.

R. Quod Daniel usque ad annum primum Regni Cyri in Aula Regis *fuit in honore & gloria*, hoc eſt, toto tempore captivitatis Babylonicæ, & quod tunc non ſit mortuus. Relicta poſtmodum Aula reverſus eſt Jeruſalem, ubi perſeveravit, id eſt, vixit per duos annos usque ad tertium annnum Cyri Regis Perſarum, juxta poſteriorem textum.

35. Danielis cap. 9. v. 1. Darius dicitur *Aſſueri filius*: & tamen 1. Eſdræ cap. 4. v. 6. *Aſſuerus longe poſterior Dario* dicitur, ergo Aſſuerus non fuit pater Darii.

R. Quod, ſicut illud nomen *Pharao* in Ægypto non erat nomen *proprium*, ſed commune Regibus, ſicut *Cæſar* erat nomen commune Imperatoribus, *Chriſtianiſſimus*, Regibus Galliarum: ita *Aſſuerus* erat nomen commune Regibus Medorum. Unde, cum ibi dicitur Darius filius Aſſueri, idem eſt, ac ſi diceretur filius Regis Medorum, ſcilicet *Aſtyagis*. Unde alter Aſſuerus, id eſt, alter Rex Medorum fuit Dario poſterior; in libro Eſdræ & Eſther.

Ex

Ex Evangelio.

Ex Matthæo.

36. Cap. 3. v. 4. dicitur de Joanne Baptiſta: *Eſca ejus erat locuſtæ, & mel ſylveſtre:* & cap. 11. v. 18. de eodem dicitur: *Venit Joannes neque manducans, neque bibens.*

R. Eſca illa locuſtarum & mellis ſylveſtris *tam modica erat*, ut pro cibo & potu non reputaretur, *quia non erat uſitata apud Judæos.* Dicit autem Chriſtus: *venit Joannes non manducans, neque bibens*, id eſt, de iis, quæ manducabant & bibebant Judæi.

37. Cap. 10. v. 5. dixit Salvator Apoſtolis; *in viam gentium ne abieritis, & in Civitatem Samaritanorum ne intraveritis.*

Et tamen cap. 28. v. 19. ipſis mandat: *Euntes docete omnes gentes.*

R. Primus textus eſt *ante deſcenſum Spiritus ſancti*, quo tempore nondum erant in gratia confirmati, & eis præcipitur, ne fines Judææ tranſiliant: at poſtquam facti ſunt Epiſcopi, & *gratia Spiritus ſancti corroborati*, miſſi ſunt in univerſum mundum ad omnes gentes.

38. Cap. 10. v. 9. prohibet Chriſtus ſuis Diſcipulis Virgam deferre, dicens: *nolite poſſidere aurum ... neque peram in viam .... neque Virgam.*

Et

Et Marci cap. 6. v. 8. præcepit eis, *ne quid tollerent in via, neque calceamenta, neque virgam, dignus eſt operarius mercede ſua &c.*

Econtra Marci 6. v. 8. præcepit eis, *ne quid tollerent in via; niſi virgam tantum.*

R. Quod Matth. 10. præcepit Chriſtus, quod nihil deferant ſecum ad vitæ ſuſtentationem neceſſarium, neque minimas res per *Virgam* ſignificatas: cum dignus ſit operarius mercede ſua. Hoc enim ſubminiſtrabunt ii, quibus Verbum Dei annunciabitis. Verum Marci 6. per *Virgam* intelligitur jus, ſeu poteſtas annunciandi Evangelium.

Quidam apud Matthæum intelligunt prohiberi *Virgam* deferri *ferro armatam,* ad ſui defenſionem: & apud Marcum præcipit Chriſtus *Virgam deferre* ad tranſeundum per vias abruptas & difficiles, qualibus Virgis utuntur mendici.

Ex Marco.

39. Cap. 11. v. 13. Chriſtus quæſivit *ficus in arbore extra tempus ficorum.* Et Matth. 21. v. 19. *maledixit illi arbori, . . . & arefacta eſt continuo ficulnea.*

Ut quid Chriſtus ficus quærit extra tempus ficorum: ut quid arefacit ficulneam?

R. Quod Chriſtus per hoc miraculum ſignificat Judæis Synagogam ipſorum, licet *arborem a Deo plantatam & excultam*, ſubtracto cœleſtium gratiarum humore, arefactam, *eradicandam eſſe*: quia non offerebat Deo, niſi

niſi cæremoniarum ſterilium folia, *nec dignos pœnitentiæ fructus faceret*, quos omni terrore decet facere; cum illud ſit inter arbores & homines diſcrimen: ut illæ non niſi certo anni tempore fructus dare; iſti vero, *toto vitæ ſuæ tempore*, teneantur benefacere &c.

Ex Luca.

40. Cap. 2. v. 34. de Chriſto dicitur a Simeone: *Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum.*

Et cap. 9. v. 56. econtra dicitur: *Non venit Filius hominis animas perdere, ſed ſalvare.*

R. Dico, quod Chriſtus directe, *per ſe*, & *ex ſincera voluntate*, venit tanquam Redemptor animas ſalvare: tamen, *indirecte* & per accidens, dicitur, *poſitus in ruinam multorum*, propter ipſorum incredulitatem, perfidiam & ingratitudinem.

41. Cap. 3. v. 23. Lucas texendo Chriſti Genealogiam, dicit, quod *Joſeph fuit filius Heli*: Matthæus autem, cap. 1. v. 26. dicit: *Jacob autem genuit Joſeph.*

R. Quod Joſeph fuit *filius naturalis* Jacob, & *filius legalis* Heli ſecundum Legem. Heli mortuus eſt ſine Liberis; Lex autem jubebat, quod mortuo Fratre ſine liberis, Frater ejus ſuperſtes, viduam ejus in uxorem duceret, ut mortui Fratris ſemen ſuſcitaret, ſeu prolem, quæ familiæ nomen retineret & hæreditatem.

Ja-

Jacob autem & Heli erant *Fratres*; &, cum ſine liberis mortuus eſſet *Heli*, Jacob Frater ejus duxit in uxorem viduam ejus, e qua genuit Joſeph; qui ideo *vere* fuit filius Jacob, & *filius legalis* Heli. Dum autem Matthæus dicit: Joſeph fuiſſe filium *Jacob*, & Lucas dicit fuiſſe filium *Heli*; Matthæus loquitur de *filio naturali*, & Lucas de *filio legali*.

Unde eſt, quod Lucas non utitur verbo *genuit*, quo utitur Matthæus; ſed verbo *fuit*, ut indicet, quod Joſeph fuerit *Heli*, non tamen fuit filius *Heli* &c.

Ex Joanne.

42. Chriſtus cap. 5. v. 31. dicit: *Ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum.*

Econtra cap. 8. v. 14. *Etſi teſtimonium perhibeo de me ipſo, verum eſt teſtimonium meum:* ergo non ſibi cohærent iſti textus.

R. Hi duo textus non ſub eodem, ſed ſub diverſo ſenſu a Chriſto prolati ſunt: nam in priori loquitur de ſuo teſtimonio de ſe ipſo prolato in judicio ſecundum vos o Judæi! quia teſtimonium unius juxta vulgarem hominum ſententiam non eſt firmum, & a fortiori, quando eſt unius de ſe ipſo teſtantis.

In poſteriori vero dicit: *teſtimonium meum eſt verum:* quia non unius tantum, ſed duorum, mei ſcilicet, & Patris mei teſtimonium

perhibentis de me, qui ſumus duæ Perſonæ Divinæ, duoque de mea Divinitate teſtes, omni exceptione majores.

43. Chriſtus de Lazaro languente dicit: *infirmitas hæc non eſt ad mortem*: cap. 11. v. 4.

Et tamen v. 14. dicit: *Lazarus mortuus eſt*. Pugnantia ſunt ergo iſta &c.

R. Infirmitas Lazari non fuit usque ad *mortem ordinariam*, qua, qui moriuntur, *mortui manent*; ſed potius ad miraculum, pro Dei manifeſtanda gloria per defuncti reſurrectionem; unde ſubjunxit: *Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado, ut a ſomno excitem eum.*

44. Cap. 15. v. 15. Chriſtus dicit: *Omnia, quæcunque audivi a Patre meo, nota feci vobis.*

Et cap. 16. v. 12. dicit: *Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo.*

Ergo, ſi multa adhuc habeat dicenda, non omnia eis nota fecit.

R. In priori textu declarat Chriſtus, quod, *quæcunque audivit a Patre*, nota fecit Diſcipulis quantum ad *munus eorum*, non quantum ad ea, quæ ſpectant *Regimen totius Eccleſiæ*, de qua habebat multa poſt Reſurrectionem dicenda, circa veteris Legis abolitionem, in qua ſunt *nova Sacramenta virtute majora*, numero *pauciora*; ait S. Auguſtinus.

45. Cap. 9. v. 29. dicitur de Chriſto: *Hunc autem neſcimus, unde ſit.*

Econ-

Econtra cap. 7. v. 17. *Hunc ſcimus, unde ſit.* Ergo &c.

R. Quod in priori textu dicunt Judæi, *neſcimus, unde ſit*; unde ſit *ſcilicet* miſſus, a quo, vel cujus auctoritate.

In poſteriori, de Chriſti Patria & Parentibus; ita, ut ſenſus ſit: *hunc ſcimus, unde ſit*, id eſt, *e qua patria, e quibus parentibus ſit ortus.*

Deinde, verba ſunt Judæorum mendacium.

Ex Actibus Apostolorum.

46. S. Lucas cap. 1. v. 1. ait: *Primum quidem ſermonem feci de omnibus, o Theophile, quæ cœpit JEſus facere & docere.*

Econtra Joannis ultimo dicitur: *Sunt & alia multa, quæ fecit JEſus, quæ, ſi ſcriberentur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.*

R. Quod S. Lucas loquitur *de præcipuis geſtis & documentis Chriſti*, ab infantia usque ad aſcenſum ejus in Cœlum: at S. Joannes *de omnibus abſolute* loquitur, & per quamdam hyperbolen, ut SS. Patres exponunt: nam innumera miracula, Doctrinæ oracula Salvatoris noſtri, non enarrantur in quatuorEvangeliis.

47. Cap. 15. v. 28. Apoſtoli ſimul congregati ſic definiunt: *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum & a ſanguine &c.*

Econtra Paulus 1. ad Timoth. 4. v. 3. dicit: *doctrinam eſſe dæmoniorum,* abſtinere a cibis quos Deus creavit.

R. Dictum Apoſtoli intelligendum eſſe *de abſtinentia ſuperſtitioſa* a quibusdam cibis quaſi per ſe malis, & a malo Deo, ſeu Dæmone procreatis, eo modo, quo *Ebionitæ & Manichæi* abſtinebant, & alii hæretici.

Unde abſtineri a certis quibusdam cibis, ex motivo obedientiæ, vel temperantiæ, vel pœnitentiæ, exemplo *S. Joannis Baptiſtæ,* vel ſecundum praxim & præceptum Eccleſiæ, vel ſtatus religioſi, non Dæmoniorum, ſed Spiritus ſancti Doctrina eſt.

Ex Epistolis S. Pauli.

48. Primæ ad Corinth. cap. 1. v. 17. dicit Paulus: *non me miſit Chriſtus baptizare, ſed evangelizare.*

Econtra Matthæi cap. ult. v. 19. dicit Chriſtus: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos &c.*

Ergo Chriſto contradicit Paulus.

R. Dum Paulus ait, ſe non a Deo miſſum ut baptizaret, vel alia Sacramenta *Parochis committi ſolita* miniſtraret, intelligit *principaliter* vel ordinarie; ſed quod primarium ſui Apoſtolatus munus, ſuæque legationis ſit prædicare: unde & Tridentinum prædicandi munus exercere Epiſcopis præcipit.

49.

49. Paulus 2. ad Corinth. c. 5. v. 10. dicit: *Omnes enim nos manifeſtari oportet ante Tribunal Chriſti.*

Econtra Pſal. 1. v. 6. dicitur: *non reſurgent impii in judicio.*

R. Quod Pſalmiſta, per Ly *non reſurgent*, intellexit, non conſiſtent, *non ſtabunt*, juxta textum Chaldaicum, quia *cauſa cadent, & damnabuntur*, quando coram divino tribunali ſimul cum juſtis congregati judicabuntur, & ſumma cum ignominia procul a Deo, & a juſtorum Cœtu damnati diſcedent: *Non reſurgent* igitur *ad vitam æternam.*

50. 2. ad Corinth. cap. 4. v. 8. confidenter ait Apoſtolus: *Repoſita eſt mihi Corona Juſtitiæ &c.*

Sed hoc contradicit Eccleſiaſti cap. 9. v. 1. dicenti: *neſcit homo, utrum amore, an odio dignus ſit.*

R. Quod *naturaliter* neſcit homo, an amore vel odio ſit dignus, prædeſtinatus vel reprobus: hoc autem ſcire poteſt *ſupernaturaliter*, per divinam revelationem, ut de facto ſcivit Apoſtolus.

51. Paulus ad Romanos cap. 7. v. 18. ait: *Velle adjacet mihi, perficere autem non invenio.*

Econtra ad Philippenſes cap. 4. v. 13. dicit: *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.*

R. Quod Apoſtolus in priori loco fatetur, quod perficere non invenit *propriis viribus*

ribus ſuæ naturæ: at in ſecundo loco dicit: *ſe omnia poſſe viribus gratiæ.*

52. Apoſtolus ad Hebræos cap. 9. v. 4. dicit: *Arcam teſtamenti eſſe circumtectam ex omni parte auro, in qua Urna aurea habens Manna & Virgam Aaron, quæ fronduerat, & Tabulas Teſtamenti.*

Atqui hoc contradicit cap. 8. lib. 3. Regum v. 9., ubi ſic legitur: *In Arca autem non erat aliud, niſi duæ Tabulæ lapideæ, quas poſuerat in ea Moyſes in Hoſeb*: ergo &c.

R. Dum dicitur a Paulo, hæc omnia in Arca fuiſſe: Ly *in*, ſumitur juxta, vel juxta Arcam, vel cum Arca, erat Urna illa cum Manna & Virga Aaronis: nam in inferiori Arcæ ſinu nihil aliud erat præter duas Teſtamenti Tabulas.

Ex Epistola Jacobi.

53. Cap. 1. v. 13. dicitur: *Deus neminem tentat.*

Atqui legitur Gen. cap. 22. v. 1. *Deus tentavit Abraham.*

Et Deuteron. cap. 13. v. 3.: *Tentat vos Deus veſter*: ergo.

R. Quod ſit duplex tentatio, una *ſeductionis*, quæ inducit ad peccatum: alia *probationis* ad majus meritum. De prima tentatione loquitur Jacobus; de ſecunda Moyſes &c.

Ex

Ex Apocalypsi.

54. Cap. 7. v. 4. dicitur: *Audivi numerum ſignatorum* 144. *millia ſignati, ex omni Tribu filiorum Iſrael*; & tamen nulli referuntur ex *Tribu Dan*, *nulli pariter ex Tribu Ephraim*: ergo non ex omni Tribu.

R. Quod ex omni Tribu referuntur, excepta Tribu *Dan*; quia non multi futuri ſunt ex illa ſignati, plerisque adhærentibus Antichriſto ex *Tribu Dan* oriundo, ut exiſtimant SS. *Irenæus, Ambroſius & Auguſtinus.*

Tribus vero *Ephraim* non eſt omiſſa; quia eſt ipſa *Tribus Joſeph*, qui fuit Frater *Ephraim*: hæc autem Tribus nomine Patris ſui nominatur in Scriptura, quia amplior & nobilior fuit pro *Tribu Manaſſe*, licet ſenioris.

55. Cap. 22. v. 11. dicitur: *Qui nocet, noceat adhuc, & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc.*

Econtra Eccl. cap. 15. v. 21. *Nemini mandavit impie agere, & nemini dedit ſpatium peccandi.*

Et paſſim Scriptura hortatur ad fugam peccati: *Declina a malo, & fac bonum. Quaſi a facie colubri fuge peccatum*: ergo contradictio eſt in iſtis textibus, in quibus ſuadetur & vetatur peccatum.

R. Quod ubique Scriptura vetat peccatum; dum autem dicit: *qui nocet, noceat adhuc*, ſolum per hoc ſignificat, ſe hominem

quemque pium & impium ſuæ permittere libertati, quaſi dicens: *qui nocet, & injurius eſt proximo ſuo, noceat adhuc*, ſua utatur libertate, non impedio: & *ſordeſcat adhuc*, ſi velit, in cœno criminoſo ſuæ vitæ; *Ecce, venio cito, & merces mea mecum eſt reddere unicuique ſecundum opera ſua*, puniendo peccata, & coronando merita.

Ex his ergo ſufficienter ita prælibatis, facile percipiet quilibet Theologiæ Candidatus, pugnantia quæ videantur in Scripturis, non ita eſſe. Multa alia ſunt Scripturarum antilogiæ ſeu oppoſitiones apparenter tales, ſed pro nunc ſat eſt, quod celebriores conciliaverimus. Ubi recurrerit aliqua difficultas, recurratur ad Interpretes.

Attendamus ſemper ad id, quod ſcripſit S. Joannes Chryſoſtomus, hom. I. in Matthæum: *Hoc ipſum*, inquit, loquens de contradictionibus apparentibus, *maximum eſt teſtimonium veritatis. Si enim ex toto, & in omnibus conſonarent ſacri Scriptores, & cum nimia diligentia & cura, atque ad tempora ac loca omnia, usque ad ſingula æqualiter verba concurrerent, nemo inimicus credidiſſet unquam, quin illi communi ad decipiendum conſilio congregati, quaſi ex humana quadam conſpiratione, Evangelium condidiſſent: Non enim ſimplicitatis fuiſſe tam ſolicitam conſonantiam judicarent.*

Nunc vero, quæ videtur in rebus exiguis diſſonantia, ab omni illos ſuſpicione defendit, &

& ſatis clare ſcribentium exiſtimationem tuetur, &c.

DE TRADITIONIBUS.

Q. *Quid nomine Traditionis ſignificatur?*

R. Per Traditionem, de qua hic agimus, intelligitur *Doctrina ſacra non ſcripta, ſed viva voce ab uno ad alterum transmiſſa, parem cum Scriptura auctoritatem habens.*

Dixi, *non ſcripta*, ſaltem a ſui exordio; ſucceſſu enim temporis per SS. Patres conſcripta fuit, & in eorum codicibus reperitur.

Q. *Quotuplex eſt Traditio?*

R. Triplex; Divina, Apoſtolica, Eccleſiaſtica. *Divina eſt*, quæ immediate a Chriſto, Apoſtolos docente, proceſſit.

Apoſtolica, quæ ab ipſis Apoſtolis tradita eſt. Quod ſi fuerit a Deo inſpirata, etiam *divina* dicitur.

Eccleſiaſtica, quæ nec a Chriſto, nec ab Apoſtolis, ſed ab Eccleſiæ Prælatis introducta eſt.

Q. *Quæ ſunt illa noſtræ Religionis Dogmata, quæ fide credimus, & in ſacris Litteris non ſunt expreſſa?*

R. Plurima, inter quæ, 1. Quod Symbolum fidei ſit vere canonicum & Apoſtolicum. 2. Quod Spiritus ſanctus procedat a *Patre & Filio*, quod aperte in Scriptura non habetur. 3. Quod infantes ſint baptizan-

di, licet fidei actualis capaces non ſint, quam tamen requirere videtur Chriſtus, docendo: *qui crediderit & baptizatus fuerit*; &, *docete omnes gentes, baptizantes eos &c.*

4. Quod baptizati ab Hæreticis non ſint rebaptizandi?

5. Quod in Baptiſmo debeat pronunciari hæc verborum forma: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti.* Dixit quidem Chriſtus, ut Apoſtoli baptizarent *in Nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*, ſed non *expreſſe* juſſit, ut hæc verba pronunciarent, ſine quibus tamen nec nos, nec Hæretici Baptiſmum validum haberemus.

6. Quod ſit certus & determinatus Sacramentorum numerus.

7. Quod Evangelia Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis ſint a Spiritu ſancto dictata.

8. Quod Maria Mater Chriſti ſemper fuerit Virgo, etiam poſt partum &c.

Hæc in Scripturis non continentur, ſunt tamen fidei Doctrina non ſcripta, igitur tradita.

Q. *Quæ ſunt Traditiones Apoſtolicæ?*

R. Sequentes inter alias recenſentur. 1. Exorciſmi & Cæremoniæ, quæ adhibentur in Baptiſmo. 2. Chriſmatis renovatio ſingulis annis facienda. 3. Trina Merſio in Baptiſmo. 4. Mixtio aquæ cum vino in Calice Euchariſtico. 5. Benedictio aquæ. 6. Quatuor temporum inſtitutio &c. 7. Invocatio Sanctorum. 8. Cultus ſacrarum Ima-

Imaginum. 9. Jejunium Quadrageſimæ. 10. Feſtivitas diei Dominicæ loco Sabbati &c.

Q. *Quæ ſunt Traditiones Eccleſiaſticæ?*

R. Inter alias hæ numerantur: 1. Solemnitas & obſervatio quorumdam feſtorum. 2. Jejunium in pervigiliis aliquorum Sanctorum. 3. Abſtinentia a carnibus die Veneris & Sabbati. 4. Antiquus Candelarum, Cinerum, Palmarum & ſimilium Benedictionis uſus, aliæque hujusmodi, quæ licet parem non habeant cum Traditionibus divinis & Apoſtolicis auctoritatem, merito tamen a Chriſtianis ſervari debent. *Inſolentiſſimæ inſaniæ eſt diſputare, an faciendum ſit, quod tota per orbem frequentat Eccleſia*, ait Auguſtinus Epiſt. 118.

Q. *Traditiones ſuntne neceſſariæ?*

R. Negant Hæretici, volentes ſufficere Verbum Dei ſcriptum; ſed inepte. Admittunt S. Scripturam eſſe Verbum Dei, & quod tota illa Scriptura, præſertim in iis, quæ ad fidem & ſalutem neceſſaria ſunt, incorrupta perſeveret: ergo admittere neceſſario debent Traditiones; tum quia, quod hi libri ſint Scriptura divina ab initio a Deo inſpirata & dictata, antequam ab Eccleſia definiretur, ex ſola Traditione habebatur.

Et licet Scriptura diceret, ſe *eſſe a Deo*, niſi aliunde mihi conſtet, non teneor magis ei credere, quam Alcorano, ſi in ipſo legerem, ſe eſſe miſſum a Deo.

Tum quia S. Scriptura docet eſſe aliquas Traditiones, easque admittendas.

Q. *Qui ſunt illi textus, ex quibus colligi poteſt tenendas eſſe Traditiones?*

R. Varii ſunt ex utroque Teſtamento: *Narrabis filio tuo, quod fecit Dominus. &c.* Exod. 8. *Interroga Patrem tuum, & annunciabit tibi; majores tuos, & dicent tibi.* Deut. 32. *Ubi ſunt mirabilia Dei, quæ narraverunt? Patres noſtri annunciaverunt nobis opus, quod operatus es in diebus eorum.* Pſal. 43. *Quanta mandavit Patribus noſtri nota facere ea filiis ſuis.* Pſal. 77.

Ex quibus conſtat Traditionem fuiſſe Judæis a Deo præceptam; & licet multa forent ſcripta, ad Scripturam tamen non remittebantur, ſed ad Traditionem; forte, quia Scriptura pro tunc non erat collecta in unum volumen, vel quia Liber Deuteronomii, qui erat præcipuus inter libros Veteris Teſtamenti, non habebatur paſſim a populo. Unum ſiquidem exemplar a Rege, alterum a Sacerdotibus cuſtodiebatur in Arca Domini.

Confirmatur etiam aſſertio noſtra ex novo Teſtamento. S. Paulus ad Theſſalonicenſes ſcribens: *Itaque fratres*, ait, *ſtate & tenete Traditiones, quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram.* 2. Theſſal. cap. 2. Et ad Timotheum: *Tu ergo Fili mi... quæ audiviſti a me per multos teſtes;*

hæc

hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. 2. ad Tim. 2.

Ex his patet, quod non omnia per epiſtolam tradiderit Apoſtolus, ſed multa ſine litteris: eadem vero fide digna ſunt tam illa, quam iſta. Chryſoſt. hom. 4. in 2. ad Theſſal.

Q. *Habent ergo Traditiones parem vim & auctoritatem cum Scriptura?*

R. Æqualem omnino. Verbum enim Dei *viva voce* prolatum æqualiter eſt infallibile, & conſequenter *noſtræ Fidei Regula,* ac ſi foret *litteris exaratum*: non ſortitur ſuam auctoritatem ab attramento aut characteribus, ſed ab ipſo Deo, qui eſt Veritas ipſa. Unde non magis *doctrina* Matthæi & aliorum Evangeliſtarum *ſcripta* eſt Verbum Dei, quam doctrina Philippi, Andreæ, Bartholomæi &c. quam ipſi viva voce prædicarunt; quia Deus his, ſicut & aliis eam inſpiravit.

Chriſtus ipſe ſuam doctrinam non ſcriptis mandavit, nec præcepit unquam Apoſtolis, ut aliquid ſcriberent, ſed ut prædicarent & docerent.

Ante Moyſen nulla extabat Scriptura, & tamen ſola Traditione per bis mille annos fuit conſervata in ipſis hominibus vera Religio.

At, non ſolum ante Moyſen Religio per Traditionem conſervata fuit: verum etiam antequam Evangeliſtæ quidquam litteris exararent.

Cer-

Certum eſt enim, quod poſt deſcenſum Spiritus ſancti, qui Apoſtolos omnia edocuit, non ſtatim ſcriptum fuit Evangelium. Primus Evangelii Scriptor fuit *Matthæus*: concordant omnes, ipſum non ſcripſiſſe librum ſuum niſi octavo anno poſt acceptum Spiritum ſanctum.

Attamen per totum illud ſpatium, quod interfuit inter deſcenſum Spiritus ſancti, & Evangelii ſcriptionem, erant fideles, & conſequenter credebant ea, quæ per Apoſtolos annunciabantur, & quæ nos pariter crederemus, ſi nihil ſcripſiſſent.

Non ergo credebant, quia *ſcripta*, cum novum Teſtamentum necdum eſſet, ſed quia *ab Apoſtolis tradita.*

Si igitur nihil credendum fuiſſet præter ea, quæ ſcripta eſſent, primi illi Chriſtiani nullam fidem habuiſſent; nec Chriſti Eccleſia incœpiſſet, niſi poſt habitum Matthæi Evangelium.

Tandem Hæretici ipſi, qui Traditiones rejicere profitentur, eas de facto admittunt. Credunt enim, quod infantes ſint baptizandi; quod Evangelium *Matthæi* ſit Canonicum, non vero *Nicodemi* &c. atqui, non continentur clare hi articuli in Scripturis; ergo re ipſa credunt, quæ ſcripta non ſunt: ergo velint nolint, ſunt neceſſariæ ipſis æque ac nobis Traditiones.

Q. Quid reſpondendum eſt, dum objiciunt, Deum prohibuiſſe addere ad ea, quæ præ-

præcepta ſunt: *Non addetis ad verbum, quod ego loquor vobis, nec auferetis ex eo.* Deut. 4. Et Paulum anathematizare *etiam Angelos, ſi aliquid aliud evangelizant, præterquam quod evangelizatum eſt.* Ad Galat. 1,

R. Dicendum eſt, Deum in primo loco nihil aliud exigere, quam ut Iſraelitæ præcepta cæremonialia & judicialia integre & perfecte obſervarent; quaſi diceret: nihil in eorum obſervatione vel addatis, vel detrahatis; non vero prohibuit addere nova præcepta, alioquin non liceret recipere *Evangelium.*

Poteſt etiam dici; prohibuiſſe, ne quis privata auctoritate, vel prava interpretatione mandata corrumpendo, aliquid de ſuo ſuperaddat.

Deinde, prædicta verba vel ad Judæos & Chriſtianos ſimul diriguntur, vel ad Judæos ſolum: ſi primum, cur Adverſarii Legem Moſaicam non obſervant? cur ſe non circumcidunt? cur alias legales cæremonias intermittunt? Si ad ſolos Judæos; cur illa adducunt contra nos? *Non addetis, non auferetis &c.* quæ æque militant contra ipſos.

Ad ſecundum dicendum: Apoſtolum anathematizare eum, qui contraria, non qui conſona evangelizaret.

Damnat ſolum quosdam falſos Apoſtolos, qui prædicabant Circumciſionem & alias cæremonias Moſaicas ultra fidem in

Chri-

Chriſtum, neceſſarias eſſe ad ſalutem: non vero Traditiones, quas dixit *tenendas* eſſe.

Hoc argumentum retorqueri poteſt contra Adverſarios hoc modo; Apoſtolus dixit: *Tenete Traditiones*; Adverſarii contrarium docent: ergo aliud ab Apoſtolo evangelizant; ergo *anathĕma ſunt.*

Q. Quomodo intelligendum eſt illud Joannis: *Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper ipſum plagas ſcriptas in libro iſto. Et ſi quis diminuerit, auferet partem ejus de libro vitæ.* Apoc. 22.

R. Sic accipienda ſunt hæc verba: puniendos eſſe illos, qui apponerent aliquid de ſuo, tanquam eſſet pars hujus Prophetiæ, aut aliquid detraherent, quaſi ad illam non pertineret: non vero intendit Joannes rejicere omnia præter librum ſuum Apocalypticum; alioquin non liceret admittere Prophetias Iſaiæ, & aliorum, nec ipſamet Evangelia.

Mirum, qua ratione Lutherani & Calviniſtæ hunc textum nobis objiciant, qui non ſolum diminuunt de libro hoc, ſed nec eum pro Canonico habent.

Q. *Si Scriptura,* ut dicit Apoſtolus, *divinitus inſpirata utilis ſit ad docendum, ad erudiendum in juſtitia, ut perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus.* 2. Timoth. 3. Nonne ſuperfluæ ſunt Traditiones?

R. Puerile eſt iſtud argumentum; idem fere eſt, ac ſi quis diceret: utilis eſt cibus ad nu-

nutriendum; ergo ſupervacaneus eſt potius: utile eſt Vetus Teſtamentum; ergo Novum eſt inutile: utilis eſt oratio ad ſalutem; ergo ſuperfluit eleemoſyna: ſimiles argumentationes ſunt ridiculæ, nec reſponſione indigent.

Q. *Si neceſſariæ aut utiles ſint Traditiones:* cur ergo Judæos reprehendit Chriſtus, dicens: *irritum feciſtis mandatum Dei propter Traditionem veſtram?* Matth. 15.

R. Loquitur ibi Chriſtus contra Phariſæos, & ipſos reprehendit, non quod Traditiones a Moyſe & aliis Prophetis acceptas ſervarent; ſed, quia ipſis male utebantur ad jactantiam & vanam gloriam, juxta illud: *Omnia opera ſua faciunt, ut videantur ab hominibus.* Matth. 23.

Secundo, ipſos redarguit propter certas Traditiones humanas, quarum aliquæ *inutiles* erant: ut, quod ante ſumptionem cibi lavandæ eſſent manus. 2. Quod etiam inter comedendum illa lotio ſæpius eſſet repetenda &c.

Aliæ *periculoſæ,* ut, quod cum peccatoribus non eſſet ſumendus cibus. 2. Quod ne quidem permittendum eſſet, ut quis a peccatoribus tangeretur.

Aliæ *falſæ,* ut, quod in Sabbato non liceret ægros ſanare. 2. Spicas eo die vellere & comedere, etiam ſi quis fame premeretur. 3. Quod omnium rerum etiam minimarum decimæ offerendæ eſſent. 4. Quod filii

non

non tenerentur re ipſa parentes ſuos honorare, aut illis benefacere; ſed, quod abunde ſufficeret munus aliquod offerre, & multæ aliæ ſimiles.

Q. *Unde cognoſcendum eſt, Traditionem aliquam eſſe divinam vel apoſtolicam?*

R. Bellarminus ſequentes tradit regulas:

Prima eſt, quando Eccleſia univerſa credit aliquid tanquam de fide, quod non reperitur in S. Scriptura.

2. Quando ſervat aliquid non ſcriptum, quod a ſolo Deo potuit conſtitui: ut, quod parvuli poſſint baptizari; quod talis materia & forma in Sacramentis ſit adhibenda.

3. Dum aliquid ſemper in Eccleſia ſervatum eſt, nec legitur inſtitutionis initium; ut, quod aqua miſcenda ſit vino in Calice &c.

Quod univerſa tenet Eccleſia, inquit S. Auguſtinus, *nec in Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum, non niſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſime creditur.* Lib. 1. contra Donat. c. 24.

DE SYMBOLO FIDEI CHRISTIANÆ.

Q. *Quid eſt Symbolum?*

R. Symbolum vox græca eſt, quæ multipliciter ſumitur, 1. pro plurium rerum in commune collatione; 2. pro ſigno

que-

quodam militari, quo veri milites ab aliis diſcernuntur: 3. pro Regula Fidei, ſive Summa capitum fidei, quæ omnibus credenda proponuntur.

Q. *Quid eſt Symbolum Apoſtolorum?*

R. Eſt collectio præcipuorum Articulorum Fidei Chriſtianæ per Apoſtolos facta, non quidem litteris, ſed *viva voce* tradita.

Q. *Unde conſtat, hoc Symbolum fuiſſe vere ab Apoſtolis editum?*

R. Ex ſuperius relata celebri regula S. Auguſtini: *quod univerſa tenet Eccleſia, nec in Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſime creditur:* atqui tale eſt *Symbolum*, quod vulgo dicitur *Apoſtolorum*: ſemper enim in Eccleſia retentum fuit, nec ab ullo Concilio vel Pontifice invenitur inſtitutum: ergo &c.

Credatur, inquit S. Ambroſius, *Symbolum Apoſtolorum, quod Eccleſia Romana intemeratum ſemper cuſtodit & ſervat.* Epiſt. 7. ad Syricium.

Q. *Cur Symbolum iſtud inter Scripturas Canonicas non recenſetur?*

R. 1. Ideo eſt, quia non fuit ab Apoſtolis ſcripto traditum. 2. Quia Eccleſia nullibi definivit *de fide eſſe*, Symbolum iſtud fuiſſe ab Apoſtolis conditum & traditum. Temerarium tamen foret oppoſitum aſſerere; quia hoc communi Patrum conſenſui & Traditioni repugnaret.

Licet ergo Symbolum hoc ſit vere Apoſtolicum; quia tamen non eſt ab his ſcripto traditum, nec per Eccleſiam definitum, non poteſt eſſe Scriptura Canonica: cum Scriptura Canonica ſit ſcripto tradita; & de fide eſt, quod ſit ab Auctoribus ſacris.

Nec obſtat, quod *S. Lucas*, qui acta Apoſtolorum ſcripſit, vel alius Evangeliſta de Symbolo hoc mentionem non fecerit. Multa enim ſunt certa, quorum non meminit *S. Lucas*, vel alter Evangeliſta: *ut de Adventu S. Petri ad urbem Romam*; ergone inde falſus ille Petri Romam adventus?

Q. *Quare Apoſtoli Symbolum illud condiderunt?*

R. Variis de cauſis: 1. ut ipſimet Apoſtoli haberent eamdem fidei Regulam, quam omnes omnibus populis proponerent.

Secundo, ut præcipua Fidei dogmata breviter & ſummatim collecta facilius a fidelibus addiſcerentur, retinerentur, crederentur, & ubi opus eſſet, aliis exponerentur: *Ideo breviter confectum eſt Symbolum*, ait Auguſtinus, *ut mentem inſtruat, nec oneret memoriam.* Serm. de Temp. 119.

Tertio, ut omnes fideles per orbem diſperſi in eadem doctrina convenirent.

Quarto, ut fideles recitantes Symbolum, Fidei & Spei Chriſtianæ profeſſionem facerent.

Quinto, ut per dictum Symbolum fideles ab infidelibus diſtinguerentur.

Sex-

Sexto, ut Doctores ex principiis in Symbolo contentis plurima, quæ ad fidem Chriſtianam pertinent, deducere poſſent.

Septimo, ut doctrina Symboli omnium Apoſtolorum teſtimonio comprobaretur.

Octavo, ut per hanc fidei regulam occaſio errandi in Fide tolleretur.

Q. *Quandonam illud Apoſtoli compoſuerunt?*

R. Eodem anno, quo paſſus eſt Chriſtus, ut vult Ruffinus: vel certe anno decimo poſt Paſſionem, ut docet Baronius. Probabilior eſt prima ſententia. Unde Apoſtoli, accepto mandato a Domino JEſu Chriſto, ut in univerſum proficiſcerentur mundum, *& omni Creaturæ Evangelium prædicarent,* hanc doctrinæ ſummam compoſuerunt, & iis, qui obedirent Evangelio, tradendam cenſuerunt, ut ubique una eademque eſſet, & ſervaretur doctrina; & ut fideles ab infidelibus per ejusdem Fidei Regulæ profeſſionem internoſcerentur.

Q. *Compoſueruntne Apoſtoli Symbolum in commune, an vero ſinguli ſingulas Symboli ſententias protulerunt?*

R. Symbolum conflatum eſſe ab omnibus ſimul Apoſtolis, volunt nonnulli: alii contendunt, quemlibet illorum ſuum ſingillatim articulum appoſuiſſe. Res tamen incerta eſt. Ultimæ opinioni favere videtur S. Leo, dicens: *Ipſa Catholici Symboli brevis & perfecta Confeſſio, quæ duodecim*

Apoſtolorum totidem eſt ſignata ſententiis. Epiſt. 13.

Hanc opinionem amplexi ſunt graviſſimi Theologi, inter quos S. Bonaventura *in* 3. *ſtinct.* 25. *art.* 1. *quæſt.* 2. & noſter Doctor ſubtilis Joannes duns Scotus *in* 3. *ſent. diſt.* 25. *quæſt.* 1. *lit. C.* ubi, Theulo referente in ſuo libro intitulato, *Scotus Moralis*, hæc habet:

Petrus tres Articulos complexus eſt in unum: ſcilicet quantum ad unitatemEſſentiæ, Credo *in unum Deum*: quantum ad Omnipotentiam Patris, *Patrem omnipotentem*: quantum ad Opus Creationis, *Creatorem cœli & terræ.*

Joannes poſuit Articulum de Perſona Filii; *Et in JEſum Filium ejus unicum Dominum noſtrum.*

Jacobus Zebedæi ſeu major, conjunxit Articulos de Conceptione, & de Nativitate: *Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine.*

Andreas poſuit Articulum de Paſſione: *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & ſepultus.*

Philippus egit de Deſcenſu ad inferos: *Deſcendit ad inferos.*

Thomas poſuit Reſurrectionem: *tertia die reſurrexit a mortuis.*

Bartholomæus Aſcenſionem: *Aſcendit ad cælum, ſedet ad dexteram Dei Patris.*

Mat-

Matthæus Adventum ad judicium: *Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos.*

Jacobus Alphæi ſeu minor, Articulum de Spiritu ſancto: *Credo in Spiritum ſanctum.*

Articulum quoad opus gratificationis duo Apoſtoli poſuerunt: nam *Simon* poſuit effectum gratiæ quoad collationem boni, *Sanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum Communionem*; & *Judas* Jacobi poſuit effectum gratiæ quoad mali remotionem, *Remiſſionem peccatorum.*

Matthias tandem poſuit glorificationem, *carnis Reſurrectionem, & Vitam æternam.*

Q. *Quare hæ ſententiæ Articuli vocantur?*

R. Sicut corporis membra articulis diſtinguuntur; ſic etiam in Symbolo, quidquid diſtincte & ſeparatim ab alio peculiarem continens Divinitatem, nobis credendum proponitur, apte Articulus vocatur.

Q. *Continetne Symbolum Apoſtolorum omnia, quæ Chriſtiani credere debent, ut ſalutem conſequantur?*

R. Non continet quidem *explicite* omnia, quæ ſunt credenda; bene vero *implicite.* Primum patet oculis; nulla enim in hoc Symbolo fit mentio de Sacramentis, de Euchariſtia, de Invocatione Sanctorum, de Purgatorio, de Indulgentiis, de Summo Pontifice, de ejus Primatu &c.: quia ſi de omnibus his & ſimilibus loqueretur, non eſſet proprie

Symbolum,ſeu compendium Fidei, nec infirmorum juvaret memoriam.

Quoad ſecundum, patet ex eo, quod Symbolum Apoſtolorum continet articulos, qui ſunt fundamenta, & generalia Fidei noſtræ principia.

Ex quibus principiis aliæ veritates elici poſſunt; v. g. omnia, quæ citata ſunt, reducuntur ad articulum, quo credimus *ſanctam Eccleſiam;* credendo enim ſanctæ Eccleſiæ, credere oportet Indulgentias, Purgatorium, Præſentiam Chriſti realem in Sacramento Altaris, Sanctos eſſe colendos & invocandos, Papam Vicarium eſſe Chriſti, ſupremumque in Eccleſia habere regimen, Miſſam eſſe verum Sacrificium &c. Et multa alia, quæ Eccleſia tanquam orthodoxa determinavit &c.

Q. *Omnes illi Articuli in Symbolo expreſſi, habenturne in Evangelio?*

R. Quod *Chriſtus deſcenderit ad inferos,* non habetur in Evangelio: & tamen hoc tenendum eſt ſicut articulus fidei, quia ponitur in Symbolo Apoſtolorum. Multa etiam de Sacramentis Eccleſiæ non ſunt expreſſa in Evangelio, & tamen Eccleſia tenet illa eſſe tradita certitudinaliter ab Apoſtolis.

Nec Chriſtus ipſe docuit omnia pertinentia ad diſpenſationem Sacramentorum; dixit enim diſcipulis ſuis: *Adhuc habeo multa vobis dicere, quæ non poteſtis portare modo:* *cum*

cum autem venerit ſpiritus ille veritatis, docebit vos omnem veritatem. Joann. c. 16.

Multa igitur eos Spiritus ſanctus docuit, quæ non ſunt ſcripta in Evangelio.

Q. *Quot ſunt Symboli partes ?*

R̸. Tres: Prima primam SS. Trinitatis Perſonam, *Patrem* ſcilicet reſpicit: ſecunda *Filium*: tertia *Spiritum ſanctum*; prout videbimus poſtea.

Q. *Eſtne neceſſarium cuilibet homini credere diſtincte omnes illos articulos fidei ?*

R̸. Minime. Deus enim ad impoſſibile non cogit: ideo, ſi ſit aliquis rudis, qui non poſſit concipere, quid eſt *Natura*, & quid eſt *Perſona*, non eſt neceſſe, quod habeat actum explicitum de articulo pertinente ad Eſſentiæ unitatem & Perſonarum Trinitatem *diſtincte*, ſicut habent litterati.

Si non poſſet talia intelligere, ſufficit, quod credat, ſicut Eccleſia credit. Ita Scotus *in 3. ſent. diſt. 25. quæſt.* 1.

Q. *Teneturne quilibet Chriſtianus ſcire memoriter totum Symbolum Apoſtolorum ?*

R̸. Sic eſt: ſaltem *quoad ſubſtantiam.* Profeſſio enim Chriſtianæ Religionis exigit, ut non ignorentur præcipua ejus myſteria Divinitatis, Humanitatis Chriſti, ac Redemptionis naturæ, & ſtatus vitæ futuræ, quæ omnia in Symbolo collecta ſunt.

Olim tenebantur Catechumeni, antequam ad Baptiſmum eſſent admiſſi, memoriter recitare illud. Sic fuerat ſtatutum in

Concilio Laodicenſi, his verbis: *Baptizandos oportet fidei Symbolum diſcere*: Can. *non licet*. Et quidem lingua, quam noverant, quia aliter vix habere poſſunt notitiam ſufficientem Myſteriorum.

Dixi, *ſaltem quoad ſubſtantiam*. Quædam ſunt circumſtantiæ, quæ non cadunt ſub ſtrictam obligationem: ut, quod paſſus fuerit Chriſtus *ſub Pontio Pilato*: quod reſurrexerit *tertia die &c.*

Nec abſolute requiritur, ut ſciant articulos eo ordine, quo poſiti ſunt: ſufficit, quod de iis interrogati poſſint reſpondere.

Q. *Cur præter Symbolum Apoſtolorum alia Symbola ſunt?*

R. Ad clarius profitendam Fidem Catholicam contra varios errores, qui poſt tempora Apoſtolorum ſubinde pullularunt. Omnia Symbola quoad ſubſtantiam ſunt unum & idem: in hoc ſolum differunt, quod unum alio ſit clarius & explicatius: imo fuerunt neceſſaria fidelibus, maxime in iis locis, ubi exortæ ſunt hæreſes, ne facile deciperentur.

Q. *Nunquid iſta Symbolorum multitudo indicat aliquam in fide contrarietatem?*

R. Nullo modo; quia Symbolum poſterius nihil aſſerit, quod ſit contrarium Symbolo Apoſtolorum; ſed tantum illud magis explicat, addendo aliqua verba articulis illis, circa quos errores novi exoriebantur.

Q.

Q. *Quæ ſunt illa præcipua Symbola in Eccleſia recepta?*

R. Duo: Symbolum nempe Conſtantinopolitanum, & aliud S. Athanaſii; principaliora recenſentur, quia in Eccleſiis magis uſitata.

Q. *Quandonam fuerunt condita?*

R. Primum confectum fuit in Concilio Conſtantinopolitano anno 381. celebrato: & eſt expoſitio & auctarium ejus, quod in Concilio *Nicæno* anno 325. congregato, tempore Conſtantini Imperatoris, ſub S. Sylveſtro Papa, a trecentis & octodecim Epiſcopis, ſanctitate, miraculis & doctrina conſpicuis, compoſitum fuerat, in urbe ſcilicet Nicæa; quam ob rem & *Nicænum* appellatum eſt.

Secundum eſt *S. Athanaſii*, a Concilio *Auguſtodunenſi in Galliis*, anno 670. commendatum.

Dicitur *Athanaſii*; quia ſummam Fidei continet, cujus S. Athanaſius aſſertor fuit & vindex; non vero, quod fuerit ab ipſo compoſitum, prout communis opinio inter eruditos jam invaluit. Non deſunt tamen graviſſimi Auctores contrarium ſentientes, Symbolum nnmpe Athanaſii eſſe ipſius genuinum fætum.

Guilielmus Baldaſanus in ſua Hiſtoria, quæ conſervatur Taurini in Bibliotheca *Sereniſſimorum Ducum Sabaudiæ,* dicit: S. Athanaſium Romæ profugum propter Arianos,

anno 340. Symbolum compoſuiſſe, illudque *Julio Papæ* Marci Succeſſori obtuliſſe, & in præſentia ſua recitaſſe *in lingua latina*, ad quam traductionem ex lingua græca in latinam, opem illi contulit *S. Euſebius Vercellenſis Epiſcopus*.

Si ita ſit, hoc Symbolo Athanaſius ſe immortalem omnibus Orthodoxæ Fidei cultoribus reddidit.

Antiquitus recitabatur quotidie ad primam in Officio divino: pro nunc dicitur ſolum diebus Dominicis.

Q. *Quare Symbolum Apoſtolorum ſubmiſſa voce dicitur in officio divino; Symbolum vero Conſtantinopolitanum alta voce recitatur vel canitur in Miſſarum ſolemniis?*

R. Ratio eſt, *quod Conſtantinopolitanum fuerit conditum Fide jam manifeſta, & Eccleſia pacem habente; propter hoc publice in Miſſa cantatur: Symbolum autem Apoſtolorum, quod tempore perſecutionis conditum fuit Fide nondum publica, occulte dicitur in prima & Completorio, quaſi contra tenebras errorum præteritorum & futurorum.* S. Thomas 2. 2. quæſt. 2. art. 9.

Q. *Qua de cauſa omiſſa ſunt in Symbolo Miſſæ hæc verba:* deſcendit ad inferos, *quæ recitantur in Symbolo Apoſtolorum?*

R. Ratio eſſe poteſt; quod circa hunc articulum nullum unquam fuerit motum dubium, nec unquam, quod ſcitur, ab ullo hæretico negatus fuit deſcenſus Chriſti ad inferos: hinc nova non indigebat confirma-

matione, nec ſpeciali declaratione a Patribus in Concilio congregatis ſicut alii articuli.

Q. *Quare Eccleſia Romana ſemper retinuit Symbolum Apoſtolorum, prout ab ipſis traditum fuit?*

R. Quia nulla Hæreſis ortum ibi habuit, ſicut in aliis Eccleſiis Orientalibus: unde neceſſe non fuit aliquid prædicto Symbolo addere, quo refutarentur hæreſes; & ſic intactum permanſit.

DE I. SYMBOLI ARTICULO:

CREDO IN DEUM PATREM OMNIPOTENTEM CREATOREM COELI ET TERRÆ.

Credo.

Q. *Quis ſenſus iſtius Verbi,* Credo?

R. Credo, hoc eſt, pro certo habeo, quod in his duodecim articulis continetur. Et ratio hujus mei aſſenſus eſt *Deus ipſe*, qui hos revelavit Apoſtolis.

Apoſtoli deinde eos Eccleſiæ tradiderunt, & Eccleſia eas nobis proponit: *Et quia impoſſibile eſt mentiri Deum*, Hebr. 6. majori certitudine adhibeo ipſis fidem & aſſenſum, licet ſuperent rationis meæ comprehenſionem, quam iis rebus, quas cerno propriis oculis, & propriis tango manibus, & humana ratione cognoſco: eligeremque potius

mori,

R. Verum eſt, quod, qui facile credit *credulitate humana*, facile decipiatur; non autem *fide divina*.

Nec nos Myſteria, quæ a Deo & ab Ecclesia nobis credenda proponuntur, vera eſſe ſine ratione credimus, cum, teſtante Propheta; *Teſtimonia Dei credibilia facta ſunt nimis*. Pſal. 92.

Q. *Quæ ſunt iſtæ rationes, ſeu motiva credibilitatis*?

R. Multa ſunt & tanta, ut homini, *paſſione non prævento*, non poſſit Fides noſtra non apparere vera. Sunt autem ſequentia:

1. Prophetarum Vaticinia, 2. Miracula 3. Populorum conſenſus, 4. Evangelii propagatio, 5. Conſtantia Martyrum, 6. Doctrinæ Chriſtianæ ſanctitas.

Quantum ad primum, certum eſt, prædictionem futurorum non poſſe eſſe niſi a Deo, juxta illud: *Annunciate, quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus, quod Dii eſtis vos*, Iſaiæ 41. atqui, quæ Prophetæ longe ante prænunciarunt, v. g. de Chriſti Nativitate ex Virgine, Paſſione, Morte, Reſurrectione, Aſcenſione &c. ad amuſſim completa eſſe cernimus; ergo Fides noſtra a Deo eſt; ergo vera eſt. Multa adhuc prædicta remanent, quæ necdum advenerunt, ut, quod Chriſtus judicaturus ſit vivos & mortuos; quod homines reſurgere debeant in corporibus ſuis; quod vita futura erit æterna. Hæc non videmus, ſed ſperamus &c.

Q.

Q. *Quid reſpondendum Ethnico dicenti, libros Prophetarum confectos eſſe poſt factum a Chriſtianis?*

R. Opponendum eſt teſtimonium inimicorum, Judæorum nempe, a quibus libros illos accepimus. Ipſi nobis porrexerunt codices Iſaiæ, Aggæi, Pſalmorum, & aliorum Prophetarum, quos longe ante Adventum Chriſti legebant in ſynagogis ſuis: atqui libri iſti futura pronunciabant ea omnia, quæ de Chriſto diximus, & adimpleta nunc cernimus. Ridiculum eſt ergo dicere; Chriſtianos conſcripſiſſe *ut futura* ea, quæ viderunt fieri; cum libri citati non ſint Chriſtianorum, ſed Judæorum Chriſti inimicorum, qui eoſdem libros adhuc hodiedum legunt, & religioſe conſervant.

Q. *Quomodo ex miraculis fides noſtra eſſe vera comprobatur?*

R. Quia miracula, cum ſuperent vires naturæ, ſola virtute divina fieri poſſunt. Deus autem fallere & falli incapax, miracula patrare non poteſt in confirmationem falſæ Doctrinæ: igitur ex illis bene ſequitur, Religionis ChriſtianæDoctrinam veriſſimam eſſe.

Ut merito dixit Hugo de S. Victore: *ſi error eſt a te, Domine, decepti ſumus; nam iſta, quæ credimus, tantis prodigiis confirmata ſunt, quæ non niſi a te fieri poſſunt.*

Q. *Prodigioſa illa miracula, quæ narrantur, nonne poſſunt eſſe fictitia?*

R.

R. Nequaquam; conſcripta enim ſunt a perſonis fida dignis, a diſcipulis JEſu Chriſti, & aliis viris ſanctis, qui eorum oculati teſtes fuerunt; nec ullum habebant motivum homines fallendi: unde prodigia ab illis relata negare, eſt prodigium omnium maximum in medium afferre; illud nempe, quod innumeri homines terreni, carnales, ſuis ſuperſtitionibus addicti, nullis viſis ſignis aut prodigiis, amplexati ſunt Religionem carni, ſanguini & cupiditatibus omnino adverſantem, ubi prædicatur Deus crucifixus, ubi præcipitur peccatorum Confeſſio, Amor inimicorum, divitiarum contemptus, corporis mortificatio &c.

Unde recte concludit S. Auguſtinus contra infideles, miracula facta eſſe negantes: *hoc unum nobis grande miraculum ſufficit, quod terrarum orbis ſine ullis miraculis credidit.* Lib. 22. de Civit. Dei, cap. 5.

Et alibi ait: *quisquis adhuc prodigia, ut credat, inquirit, magnum eſt ipſe prodigium, qui mundo credente non credit.* Cap. 8.

Q. *Perſeveratne adhuc iſtud donum miraculorum?*

R. Ita: in Eccleſia Catholica Romana hoc donum perſeverabit usque ad finem mundi: & quamvis amplius ita frequentia non ſint miracula noſtro tempore, nec forſitan erunt in poſterum ſicut in principio, utpote non ita neceſſaria propagata jam & confirmata Religione Chriſtiana; Deus tamen

men Omnipotens miracula per ſervos ſuos patrare non ceſſat, ubi neceſſe eſt ad confirmandamFidem,ad ſopitam fidelium devotionem excitandam, ad magnificentiæ gloriæ ſuæ oſtenſionem, ad hæreticorum pervicaciam confundendam, & multis aliis de cauſis.

Q. *Explices paucis reliqua motiva.*

R. Tertium motivum petitur *ex hominum conſenſu* in Religionem, quæ tam multa proponit credenda ſenſibus repugnantia, & omnem intelligentiam ſuperantia; quæ præcepta tradit ardua, duraque, naturalem hominum inclinationem invertentia, & alia, ut ſupra retulimus.

Quartum argumentum eſt *ſtupenda fidei noſtræ propagatio.* Quid enim mirabilius, quam quod piſcatores illiterati, pauperes, abjecti, omni humano ſubſidio deſtituti, ſine armis, nulli vim inferendo, non divitias, honores, voluptates proponendo, ſed cruces, perſecutiones, tribulationes annunciando, cum obligatione illas æquo hilarique animo ferendi tolerandique, ſola bona inviſibilia pro altera vita promittendo; quid, inquam, mirabilius, quam quod viri illi ignobiles potuerint homines carnales, non ſimplices & plebejos ſolum, ſed etiam ſapientiſſimos Philoſophos, Politicos, potentiſſimos Reges, Imperatores; imo fere totum mundum ad hanc ſtrictiſſimam Religionem amplectendam adducere?

Quin-

Quintum eſt *Conſtantia Martyrum*, quos nec tormentorum vis, nec exquiſitæ crudelitatis ſupplicia, non mortes acerbiſſimæ, nec munerum & dignitatum oblatio, nec cujusvis generis tentatio, imo nec tota dæmonum machina potuit avertere: imo quo magis ſæviebat perſecutio, eo magis creſcebat fidelium numerus. *Sanguis Martyrum*, inquit Tertullianus, *ſemen eſt Chriſtianorum*. Apolog. cap. 1.

Sextum eſt *Doctrinæ Chriſtianæ Sanctitas.* In ea enim docetur Charitas Dei & Proximi, concupiſcentiæ, omniumque paſſionum refrænatio, vitæ innocentia, pudicitia non corporis tantum, ſed & animi; mundi, ſuique ipſius contemptus; inimicorum amor, beneficentia, miſericordia, humilitas, manſuetudo; in adverſis patientia: uno verbo, vitiorum deteſtatio, & omnium virtutum exercitatio.

Poſt hæc cum Pico Mirandulano concludere debemus: *magna*, inquit, *inſania eſt Evangelio non credere, cujus veritatem ſanguis Martyrum clamat, Apoſtolicæ reſonant voces, prodigia ſtupenda probant, ratio confirmat, doctrinæ puritas docet, elementa loquuntur, dæmones confitentur &c.*

DE MARTYRIO.

Q. *Hæretici, qui pro ſua fide mortem ſubeunt, nonne & ipſi Martyres dici poſſunt?*

R. Minime, quia non moriuntur pro vera fide JEſu Chriſti, quæ in ſola Eccleſia Romana reperitur: *Martyrem, non ſupplicium, ſed cauſa facit*, ait S. Cyprianus Epiſt. 104.

An illi damnantur? affirmat S. Fulgentius, his verbis: *firmiſſime tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum cum Diabolo*, in æterni ignis incendium, *præcipitandum, niſi ante finem vitæ Catholicæ fuerit incorporatus Eccleſiæ.* De Fide ad Petrum, cap. 39.

Q. *Quid eſt Martyrium?*

R. Martyrium nomen græcum eſt, quod ſignificat *Confeſſionem* ſeu *Teſtimonium* Deo datum per paſſionem aut mortem pro ipſo toleratam. Dixi per *paſſionem*; quia antiquitus Martyres etiam vocabantur, qui aliqua ſupplicia pro Fide ſuſtinuerant. Dixi pro *Deo*: nam, non pœna, ſed cauſa Martyres facit. Pœna eſt communis latroni & Martyri, Hæretico & Catholico, qui omnes mortem pati poſſunt; ſed diſpar eſt cauſa: quia Martyr moritur ut Teſtis, hoc eſt, pro tuenda Divinitate, aut Fide Catholica.

Q. *Qui ſunt Martyrii effectus?*

R. Cum Martyrium Baptiſmo comparetur, gratiam confert tam parvulis quam adultis; & hos ultimos penitus purgat ab omni cul-

culpa tam mortali quam veniali, niſi vo u-tatem actualiter peccato inhærentem hab e-rint.

Secundo, remittit peccatum originale cum omnibus aliis, ſi quæ ſint; & hoc ex ſpeciali privilegio, aut publica proteſtatione a Chriſto facta: *qui perdiderit animam ſuam*, id eſt, vitam ſuam, *propter me, inveniet eam*, Matth. 16. v. 25. & quidem ex *opere operato*, ut docent non nulli; & patet in Parvulis ab Herode occiſis, in quibus Martyrium non potuit cauſare gratiam ex *opere operantis*, defectu uſu rationis: unde de Martyribus dicitur: *laverunt ſtolas ſuas in ſanguine Agni.* Apoc. 7. Et idcirco Eccleſia Innocentes a temporibus usque Apoſtolorum ſemper coluit ut *veros Martyres.*

Tertio tandem Martyrium remittit omnem pœnam peccato debitam, tam æternam quam temporalem, & quidem infallibiliter; quatenus nempe Chriſtus voluit, ut Martyri imitatori ſuæ paſſionis remittatur tota culpa & pœna.

Hinc Auguſtinus clare confitetur, *injuriam facere Martyri eum, qui orat pro Martyre, cujus debemus orationibus commendari.* Serm. 17. de Verb. Apoſt.

Q. *Quæ requiritur in Adultis acceptatio mortis ad Martyrium.*

R. Ut mors Martyrem faciat, requiritur, *quod ſit ab ec ceptata*; quia adulto non datur gratia nui volenti, nec Deus in ſuam

tem neminem habere, quam ut animam ſuam ponat pro amicis ſuis. Cap. 15.

Quarto, cauſa mortis debet eſſe *honeſta*, ex motivo *ſupernaturali*, cum ſit actus virtutis: quia, ſi non ſit cauſa honeſta, erit Martyr Diaboli, non Chriſti. Si non ſit ex motivo ſupernaturali, moritur non ut *Chriſtianus*, ſed ut *Philoſophus*.

Unde, ſi quis mortem ſibi in odium Chriſti illatam ſuſtineret ob *vanam gloriam*, ut conſtans & fortis appareret, non eſſet Martyr. Ut igitur aliquis ſit verus Martyr, debet mortem pati ob *honeſtam cauſam*, qualis eſt conſervatio Fidei, Religionis, Caſtitatis, Immunitatis Eccleſiæ, vel ob aliam qualemcunque Chriſtianam virtutem.

Q. *Quæ diſpoſitio requiritur ad Martyrium?*

R. In homine juſto & in gratia Dei exiſtente non alia requiritur diſpoſitio, quam ipſe ſtatus gratiæ.

Quod ſi quis non foret baptizatus, teneretur ante Martyrium ſuſcipere Baptiſmum, ſi occaſionem haberet. Quod ſi negligeret, non haberet gratiam per Martyrium, neque per Pœnitentiam. Si vero baptizatus ſit, & in peccato mortali, tenetur, ſi poteſt, peccata confiteri, etiamſi per contritionem deleta, ſi necdum fuerint clavibus ſubjecta.

Item tenetur conari elicere actum amoris Dei ſuper omnia, & contritionis, ſaltem, ſi peccata occurrant; ſubiturus enim Mar-

tyrium, non liberatur ab obligationibus, quæ ſunt omnibus *etiam juſtis communes.*

In Peccatore præter acceptationem mortis requiritur *Pœnitentia* ſeu *dolor ſupernaturalis* de peccatis, vel *formalis*, vel ſaltem *virtualis.*

Colligitur ex Concilio Tridentino, ubi Seſſ. 14. Can. 1. declaratur: Pœnitentiam univerſis *hominibus, qui ſe mortali aliquo peccato inquinaſſent*, quovis tempore *ad gratiam conſequendam neceſſariam eſſe, etiam illis, qui Baptiſmi Sacramento ablui petiviſſent.*

Si ergo ſemper neceſſaria fuit Pœnitentia ad effectum Baptiſmi & Sacramenti Pœnitentiæ, a fortiori requiritur ad effectum Martyrii; cum dicta Sacramenta ſint media *per ſe* inſtituta ad juſtificationem peccatoris, non Martyrium.

Q. *Quid eſſet de illo, qui exiſtens in peccato mortali, & dormiens in odium Chriſti occideretur?*

R. Actum eſſet de ſalute ipſius, ſuppoſito, quod ante ſomnum peccatum non retractaverit, nec actum doloris, ſeu contritionis, aut ſaltem attritionis elicuerit.

Sicut enim Baptiſmus in re, vel in voto eſt ad ſalutem neceſſarius his, qui ante peccaverunt; ita & Pœnitentia his, qui peccaverunt poſt Baptiſmum. Qui dicit: *Niſi quis renatus fuerit*; etiam dixit: *Niſi Pœnitentiam egeritis, omnes peribitis.* Ita, ut ſi quis mortem pro Chriſto ſubiret, & actualiter

liter adhæreret peccato mortali, aut, cum jam in Martyrii agone conſtitutus eſſet, peccata in mentem ipſius venirent, & de iis non doleret, non ſalvaretur, ſed ad infernum deſcenderet: *nihil enim coinquinatum intrabit in Regnum Cælorum.* Apoc. 11. Dormiens autem in peccato læthali eſt coinquinatus; ergo ſi tunc occidatur, non admittetur in Regnum Cœlorum. Quamquam eo ipſo, quo quis mortem obiret ob Dei cauſam, ipſamet Martyrii ſuſceptio voluntaria eſſet actus amoris,quo præcepto divinæ Dilectionis ſatisfaceret.

Unde ſuadendum eſt omnibus Catholicis, ut ante quam mortem ſubeant, actum amoris Dei eliciant, quam poterunt perfectiſſimum, imo ad id tenentur, in quantum in mortis articulo urget præceptum amoris Dei, & morituri ex Charitate erga ſe ipſos tenentur, quam poſſunt certiſſime ſuæ ſaluti conſulere: *Si corpus meum tradidero*, inquit Paulus, *ita, ut ardeam, Charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Corinth. 13.

Idem ſuadendum eſt omnibus & ſingulis, ut frequenter in vita ſe Deo offerant ad ſubeundum pro Chriſto Martyrium, quod maximæ Charitatis indicium eſt. Etenim nulla ſecurior via perveniendi ad coronam immortalem, quam pro Chriſto mortem ſubire.

Idcirco Eccleſia in ſolemnitatibus Martyrum ita canit: *Gaudent in cælis animæ San-*

ſtorum, qui Chriſti veſtigia ſunt ſecuti; & quia pro ejus amore ſanguinem ſuum fuderunt, ideo cum Chriſto exultant ſine fine.

Hoc eſt: Meruerunt habere coronam illam perpetuam, quia tradiderunt corpora ſua *propter Deum* ad ſupplicia.

Q. *Quinam hæretici Martyrium improbaverunt?*

R. Plures numerantur. Aliqui, ut *Cerinthiani*, blasphemiis Martyres afficiebant; alii negabant abſolute meritorium eſſe Martyrium. *Baſilidiani* tempore *Adriani* Imperatoris, & *Alexandri I.* Papæ circa annum 224. ſtultum fore, tempore perſecutionis mori pro fide Chriſti profitenda, reputabant: credebant enim, vitam eſſe ita rebus omnibus proferendam, ut ab unoquoque poſſet citra crimen Chriſtus negari pro vita ipſa conſervanda.

Paulo poſt, anno ſcilicet 239. regnante *Julio Maximo* Imperatore, & *Fabiano* Pontifice Eccleſiam regente, eamdem hæreſin amplexi ſunt *Elcheſaitæ*, ſic dicti a quodam Pſeudopropheta, nomine *Elcheſae.* Hi dicebant: negare Chriſtum non eſſe peccatum; ac proinde Martyrium nedum eſſe ſuperfluum, imo pernicioſum, & de genere homicidii: quia putabant, velle mori pro Chriſto idem eſſe, ac velle *ſe occidere inordinate & indebite*; & ideo aſſerebant; nullum hominem poſſe aſſequi vitam æternam moriendo, etiam ex motivo Dilectionis Dei &

Cha-

Charitatis, quia, ut dicebant, hæc dilectio non diſpenſat in præcepto: *non occides.*

Eorum ratio erat, quia, *qui in corde ſuo fixus eſt ſe in fide permanſurum, poteſt Chriſtum lingua negare tempore perſecutionis &c.*

At, hæc ratio eſt impia, ut colligi poteſt ex ſupradictis gratiæ & benedictionis effectibus Martyrio annexis, qui certe non niſi a cauſa bona, & Deo grata provenire poſſunt.

Q. *Si conſervatio vitæ ſit homini naturalis, qua ratione poteſt inculpabiliter ſe voluntarie Martyrio exponere?*

R. Quia Martyrium eſt actus virtutis quadruplicis; Fortitudinis ſcilicet, Patientiæ, Charitatis & Fidei, quo ad vitam æternam pervenitur, prævalet conſervationi vitæ corruptibilis absque eo, quod violetur præceptum: *non occides.*

Nonne licet civibus pro defenſione Reipublicæ mori, & militibus pro defenſione Regis, etiam cum vitæ periculo militare? A fortiori licebit nobis exponere vitam, dum urget neceſſitas tuendi exiſtentiam & veritatem Auctoris vitæ: quippe, cum ab ipſo & in ipſo vivamus, moveamur & ſimus, certumque habeamus teſtimonium de gloria cœleſti ſtatim in æternum conſequenda.

Q. *Si quis pro ſuis peccatis, & cœlo ſecurius acquirendo ſe ipſum interimeret, eſſetne Martyr?*

R. Nequaquam, ſed verus homicida foret.

Refert Auguſtinus lib. de hæreſ. cap. 69. quod anno Domini 349. tempore *Conſtantii* Imperatoris & *Julii* Papæ, quidam hæretici, *Circumcelliones* dicti, terram circuirent, ut ille, qui eos inveniret, occideret eos: imo ii quibus occurrerent, ipſos cogebant ad tantum nefas perpetrandum; quod tamen rem meritoriam & honorabilem falſo exiſtimabant, credentes ad Martyrium nihil aliud requiri præter occiſionem, illumque eſſe Martyrem, qui ab alio occiſus eſſet, quacunque ex cauſa.

Dum vero non inveniebatur, qui vellet occidere eos, per mortes varias, maxime præcipitiorum, aquarum & ignium ſe ipſos necare conſueverant: & in hunc furorem alios ſeducebant, ut ſe ipſos occiderent, ſi vellent pervenire ad Palmam Martyrii.

Petilianus, ſecta Donatiſta, pariter ſuſtinebat eos, qui ſe pro peccatis interimunt, debere Martyres nuncupari, eo quod in ſe puniant delicta, quæ commiſerunt, & moriantur pro eo, pro quo mortuus eſt Chriſtus, ſcilicet pro *peccato*.

Q. *Quid opponendum iſtis hæreticis?*

R. Primo dicendum, quod Deus ob peccatum commiſſum non exigat a delinquente mortem ſui corporis, ſed pœnitentiam; ait enim: *Nolo mortem peccatoris, ſed ut magis convertatur & vivat.*

Se-

Secundo, occidens ſe ipſum aut petens ab alio occidi, non poteſt eſſe Martyr,quia Martyrium pro objecto Deum habet; unde mori pro ſe, aut pro alio motivo diſtincto a Deo, non poteſt habere vim, nec naturam Martyrii, cum non interficiatur pro ejus gloria, adeoque potius homicida eſt quam Martyr.

Deinde, Deus hoc præcepto: *non occides,* quamlibet homini occaſionem prohibet, ſi excipiatur illa, quæ fit ex mandato judicis in vindictam malefactorum, juxta illud: *maleficos ne patiaris vivere.* Exod. 22. v. 18. Unde, ſi non licet occidere alium, multo minus licebit ſe ipſum occidere, aut velle occidi ab alio, præciſo motivo Charitatis, aut ſublata neceſſitate profitendi Fidem Chriſti.

Audiatur Auguſtinus: *Vide, ne tibi ſubrepat,* inquit, *ut te ipſum velis occidere, ſic intelligendo: quod debes odiſſe in hoc mundo* animam tuam.

Hinc enim quidam maligni atque perverſi homines, & in ſe ipſis crudeliores ac ſceleratiores homicidæ, flammis ſe donant, aquis ſe præfocant, præcipitio ſe collidunt & pereunt.

Hinc Chriſtus non docuit; imo etiam Diabolo ſibi præcipitium ſuggerenti reſpondit: redi retro Satanas, *ſcriptum eſt enim: non tentabis Dominum Deum tuum.*

Petro autem dixit: Cum eſſes junior, ibas, quo volebas: cum autem ſenueris, alter te feret, quo tu non vis. *Ubi ſatis expreſſit,*

preſſit, non a ſe ipſo, ſed ab alio debere occidi, qui veſtigia ſequitur Chriſti. Tractat. 31. in Joann.

Q. *Qua ratione ergo Eccleſia celebrat Martyria quarumdam Virginum & Confeſſorum, qui ſe ipſos in flumen aut ignem projecerunt?*

R. Verum eſt, quod plura referantur exempla tam in veteri Teſtamento, quam in Eccleſiaſtica Hiſtorica. *Fortiſſimus Samſon,* ſe ipſum cum hoſtibus ruina domus oppreſſit: quod ſi de facto hoc laudetur, hoc eſt, inquiunt SS. Auguſtinus & Thomas: *Quod latenter Spiritus ſanctus hoc juſſerat, qui per illum miracula faciebat.*

Idemque de ſanctis quibusdam Virginibus & fœminis, quæ ſibi ipſis mortem procurarunt, ut *S. Apollonia*, *S. Pelagia*, ejusque ſorores & mater, & nonnullæ aliæ; quæ, ut inſectatores ſuæ pudicitiæ devitarent tempore perſecutionis, ſpeciali Spiritus ſancti impulſu mortem ſibi ipſis procreaſſe pie creditur. Et hæc exempla ſuſcipienda ſunt, no imitanda: *ne violemus præcepta, dum paſſim ſectamur exempla.* Auguſt. contra Mend. cap. 9.

Niſi ergo conſtet de revelatione Dei, nullus poteſt ſe ipſum morti tradere. Nemo tamen facile huic revelationi credere debet: &, niſi ſit evidens utilitas Eccleſiæ, Cultusque divini, rejicienda eſt tanquam illuſio Diaboli: ſic neque in pœnitentiam alicujus peccati commiſſi poteſt quis mortem in-

injungere; Pœnitentia enim fieri debet juxta *præſcriptum Eccleſiæ*, & non juxta *exemplum Judæ* proditoris, qui pœnitentia ductus *laqueo ſe ſuſpendit.*

Hanc autem occiſionem fuiſſe factam propter peccatum commiſſum, conſtat ex propria ipſius confeſſione: *Peccavi tradens ſanguinem juſtum;* & tamen Judas non obſtante hac morte eſt damnatus.

Neque etiam ad evitandum periculum proximum peccati poteſt quis ſe ipſum interficere; quia debet expectare auxilium a Deo, qui fidelis, non permittet nos tentari ſupra vires. Taliter quoque virgo proxime opprimenda ab infideli nequit ſe interficere, ut conſervet Virginitatem: non enim eſt crimen mulieris per violentiam violatæ, ſi conſenſus non adſit; quia *non inquinatur corpus niſi de conſenſu mentis*; ut præclare teſtata eſt Lucia ad Paſchaſium Præfectum, ad Lupanar eam duci volentem; cui B. Virgo corde virili reſpondit: *Si invitam juſſeris violari, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam.* In tali igitur caſu Virgo voluntate diſſentiens non peccat, & remanet intrinſece Virgo, licet in corpore corrupta.

Q. *Num licet carnem macerare jejuniis, flagellis, vigiliis, & aliis pœnitentiæ modis & inſtrumentis, quibus citius mors infertur?*

R. Hæc omnia licita ſunt & laudanda, modo tendant ad bonum ſpirituale animæ, ut caro ſpiritui ſubjiciatur; non autem ad

mor-

tem, quæ omnibus prohibetur hoc præcepto Decalogi: *non occides.* Apoſtolus de ſe ipſo dicebat: *Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo.* 1. Corinth. 9.

Hæc autem ſervitus non erat ad mortem, ſed ad fugam peccati; id quod eſt virtutis opus.

Falſum tamen eſt, inquit Maſtrius, licere ſic ſe macerare *ex intentione citius moriendi*, quia hoc eſſet directe ſe ſenſim occidere. Unde, ſi quis adverteret vitam ſuam jejuniis & macerationibus carnis notabiliter minui, & nihilominus continuaret, *graviter peccaret.* Quod ſi moderate iis afflictionibus ſe afficeret ex intentione *placendi Deo,* & ſubjiciendi *carnem ſpiritui*, jam diximus eſſe licitum. Quare, concludendum eſt cum communi Doctorum; quod ſi quis contra regulas prudentiæ indiſcrete ſupra vires ſuas ſeſe cruciaret & affligeret, unde notabiliter vitam ſibi breviorem redderet, peccati *homicidii* reus eſſet. *Ita Maſtrius diſp.* 11. *quæſt.* 6. *art.* 2.

Nullus enim ita Dominus eſt vitæ ſuæ, ut poſſit ſe occidere, quin injuriam faciat Deo, qui eſt vitæ & mortis Dominus.

Merito igitur Concilium Bracarenſe eos damnat, qui ſe ipſos voluntarie & ſponte occidunt, cum pro illis orare prohibeat: *Placuit, ut, qui ſibi ipſis voluntarie, aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut per ſuſpendium, vel quolibet modo violentam*

in-

inferunt mortem, nulla prorſus pro ipſis in oblatione fiat commemoratio. Cap. 34.

In Deum.

Q. *Eſtne idem, credere in Deum, credere Deum, & credere Deo?*

R. Non certe idem eſt; *credere Deo*, eſt credere verum eſſe, quod Deus dixit, & in Scripturis revelavit, & per Eccleſiam nos docuit. *Credere Deum*, eſt credere Deum eſſe. *Credere in Deum*, eſt amando credere in ipſum, *ſeu ire amore in Deum* credendo. Unde duo iſti verſus formati ſunt.

Crede Deo, credasque Deum, plus crede valere,
Si credas in eum, quam quod ei, vel eum.

DE CHARITATE DEI.

Q. *Quid eſt Charitas?*

R. Charitas *eſt virtus Theologica, qua Deus propter ſe ipſum, proximus autem,* per quem omnem hominem accipimus, *propter Deum diligitur.*

Duplex igitur eſt Charitas; Dei & Proximi.

Prior eſt amor *amicitiæ*, ſeu *benevolentiæ.* quo Deus propter ſe diligitur: hoc eſt, quo ei bonum volumus; quod ſi bonum illius ad nos referamus, ac potius nobis ipſis illud velimus, erit amor *concupiſcentiæ.*

Qnan-

Quando autem ex illo Dei amore, ſeu propter Deum, diligimus Proximum, eſt Charitas proximi.

Q. *Eſt*[illegible] *a nobis diligendus Deus?*

R. Maxime, cum ipſum diligendi ſit utriusque Teſtamenti primum & maximum mandatum: *Audi Iſrael, Dominus Deus noſter unus eſt. Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.* Deuteron. 6.

Item: *Quid Dominus Deus tuus petit a te, quam ut timeas eum, & ambules in viis ejus, & diligas eum?* Deuteron. 10.

Ex novo Teſtamento. Interrogatus JEſus a Legis Doctore, quod eſſet mandatum magnum in Lege? Reſpondit: *Diliges Dominum Deum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua; hoc eſt maximum & primum mandatum.* Matth. 22. v. 37. &c.

Q. *Quid eſt amare Deum ex toto corde &c.*

R. Eſt illum ita diligere, ut Dilectio ipſius omnes alias ſuperet dilectiones: plus diligere ipſum, quam cuncta omnia alia: id eſt, plus quam omnes parentes: ſcriptum enim eſt: *qui amat patrem aut matrem plus quam me, non eſt me dignus*; plus quam divitias, uxorem, liberos, & ſe ipſum: *ſi quis venit ad me, & non odit,* id eſt, minus amat, *patrem & matrem, & uxorem & filios, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe Diſcipulus:* Et ratio eſt, quod Deus præ omnibus abſolute ſimpliciter *ſit bonus,* ita & præ omnibus

eſt

eſt amandus; ita ut parati ſimus omnia prorſus relinquere, omnia ſupplicia perferre, vitam ipſam effundere, quam ut ipſum ullo modo offendamus.

In hoc conſiſtere Charitatem in Deum, declarat Paulus; *Quis nos ſeparabit a Charitate Chriſti? Certus ſum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus... neque creatura alia poterit nos ſeparare a Charitate Dei.*

Q. *Habemusne iſtius fortiſſimi in Deum amoris exempla?*

R. Prope infinita ſunt. Unum ex veteri Teſtamento referre lubet: Machabæi ſeptem fratres neque ingentibus Regis promiſſis corrupti ſunt, neque minis territi. Ad perferenda fortiter ſupplicia Mater hortatrix aderat; & magis ipſa animo torquebatur, verens, ne tormentis victi contra Dei Legem aliquid agere inclinarentur. Sed & feliciter conſumpti, plus Deum, quam ſemetipſos diligendo, documento fuere; & Mater ſic amando filios, ut eos *quocunque mortis genere* affici maluerit, quam *peccare.*

Ac, ne in ſe, quam in liberos indulgentiorem fuiſſe putes, quos ad necem præmiſerat, continuo ſequi voluit: & quidem tanto lubentius, quia jam de eorum erga Deum fide magis fuit ſecura. Non ſupplicia reputabat; ſed, an *Deum amarent*, glorioſa experientia, multaque Charitate ardens, proba-

ri tam ſe, quam alios, pœnis acerbioribus geſtiebat. *Lege librum Machabæorum.*

In novo Teſtamento intenſiſſimum in Deum amorem teſtati ſunt tot centena millia Martyrum,quorum Dei Charitas non modo divitiarum, dignitatumque ſæcularium atque bonorum, verum etiam vitæ contemptores fecit. Nullis Tyrannorum minis ſuppliciisve abſterreri potuerunt, ne nomen Dei ubique palam prædicarent atque extollerent. Dulcia illis tormenta erant, per quæ ad Chriſtum aſcendere, & cum illo jungi properabant. Nihil illis formidini, nihil timori eſſe poterat, quoniam *perfecta Charitas foras mittit timorem.* Vehementiores pœnas expetierunt, ut *majoris amoris* teſtimonium redderent. Sed nulla tam vehemens a perſecutoribus excogitari potuit, ut æquaret patientium affectum; graviora tolerare parati erant, quam noverat inferre rabies inimici in ipſos debacchantis.

Q. *Quo motivo Deum amare convenit?*

R. Propter ſe ipſum, quia eſt infinite *bonus*, infinite *potens*, infinite *pulcher*, ſumme *amabilis*, igitur *ſumme diligendus.* Unde, ſi quis Deum amaret propter ſe, propter ejus beneficia recepta vel futura, pro adipiſcenda gloria æterna, vel pro quocunque alio motivo, non eſſet *amor perfectus*; quia revera non amaret *Deum propter ſe ipſum*; ſed eſſet amor *complacentiæ*, ſeu *concupiſcentiæ*, qui po-

potius ad ſpem pertinet, quam ad Charitatem perfectam.

Debemus ergo Deum amare, quantum in nobis eſt, non ſpe præmii, nec timore pœnæ, ſed, quia eſt ſummum bonum; ita, ut ſi nullus eſſet paradiſus, nec infernus exiſteret, nihilominus ipſum *ratione ſui*, adhuc *toto corde* diligeremus.

Q. *Poſſetne hoc aliquo confirmari exemplo?*

R. Ita, narratur de S. Ivone in vita ejus, quod deſignatus Orator a *Ludovico Pio* Galliarum Rege ad Sultanum Damaſcenum, obviam alicubi habuerit fœminam quamdam vetulam, altera manu teſtam prunis plênam, altera phialam aquæ geſtantem.

Miratus ille, quid ſibi id vellet, inquirit, cur ſic ignem & aquam deferret; reſpondit illa: hoc igne *paradiſum* comburere; aqua *infernum* extinguere volo. *Et quid tam arduam rem moliris?* inquit Ivo, quomodo paradiſum, centrum & fontem omnis boni & felicitatis, qui homines ad virtutes magis arduas tam efficaci fune attrahit, deſtruere velis; & infernalem ignem undis necare, qui perverſiſſimos quosque a vitiis retrahere valeret, haud capio: remque talem approbandam, minus tolerandam non cenſeo: Dic, quæſo, *qua ratione id peragere velis, & intendas?* Reſpondit Chriſtiana mulier: *ut nemo in poſterum bene operetur* præmii ſpe *inductus*, metuque *pœnarum* nullus a ſcelere deſiſtat; *ſed ut omnes vero amore*, quem Deo debemus,

accenſi, rectè vivamus. Joinvil in Vita Ludovici c. 57.

Q. *Quandonam tenetur homo elicere actum Dilectionis Dei ſuper omnia?*

R. Theologi docent, hominem ad actum amoris eliciendum teneri: 1. dum uſum adeptus eſt rationis, & ei proponitur Deus amandus, & præceptum de illo amando.

2. Cum homo adultus ſanctum Baptiſmi Sacramentum ſuſcipit; quia, cum ſe totum Deo conſecret, certo certius debet ſuum propoſitum firmare per amorem ipſius.

3. Ad exercendum divini amoris actum tenetur; cum ad juſtificationem ſe præparare debet extra Sacramentum Pœnitentiæ per contritionem, quæ ex Charitate procedit, deficientibus miniſtris.

4. Cum ſingulare aliquod beneficium a Deo accipit; cum enim ſit ſignum ſpecialis amoris Dei erga nos, tunc eum magis redamare debet: ingrati animi vitium eſt immane, ſi non redamaveris beneficentiſſimum amantem, nihil ab alio poſtulantem præter amorem.

5. Obligat hoc præceptum amandi Deum ſpecialius, juxta mentem Scoti, diebus *Dominicis & feſtivis*: quia, ut ait, in hoc præcipue conſiſtit ſanctificatio Feſtorum, ut homo apud ſe maneat *ſe recolligendo & aſcendendo ad Deum.* Cum Eccleſia his diebus recolere ſoleat Dei Perfectiones, Myſteria & Beneficia, & ad ſimiles actus Fidei, Spei & Cha-

ri-

ritatis nos hortetur inter ſolemnia, & inſtruat ad illos formandos; ergo ſignum eſt, quod hos a nobis exigat.

6. Cum ad ſacram menſam accedit Euchariſtiam ſumpturus, quæ eſt pignus ſingulariſſimi amoris, quo Deus dilexit nos; rationabile videtur, ut ipſe per actum ſimiliter amoris Deo JEſu Cſiriſto uniatur.

7. Quando gravi pulſatur tentatione; cum tunc periculum ſit, ne ſeparetur a Charitate Dei, debet illico auxilium Dei implorare, proteſtando, ſe illum ſuper omnia diligere, & ſic potius velle mori, quam tentationi ſuccumbere, & peccatum committere.

8. Quando eſt neceſſitas ſubeundi Martyrium.

9. Cum Deus blasphemiis impeditur, ſacrilegiis inhonoratur, contemnitur, aut gravi quodam ſcelere offenditur; & hæc qui videt vel audit, ſi zelo Dei incenſus ſit, pro tantarum injuriarum reparatione, in actum vehementis amoris proſiliet.

Tenetur tandem quilibet inſtante morte Actum amoris Dei elicere; quia tunc urget receptio Sacramentorum Pœnitentiæ, Viatici & extremæ Unctionis: quia hæc non proſunt ſine quodam Dei amore.

Certum & indubitatum eſt, quod teneamur ipſum diligere: *Diliges Dominum Deum tuum &c.* Præceptum hoc, in quantum eſt affirmativum, obligat aliquando; ergo maxime imminente morte, quia tunc eſt pericu-

lum, ne occaſio ejus nobis eripiatur, ut uniamus nos Deo.

Alia ratio eſt, quod debeamus omni conatu æternam noſtram ſalutem, quantum in nobis eſt, certam facere; id fit principaliter cum Actu perfecto amoris Dei idoneo cum gratia Redemptoris ad hominem juſtificandum. Poſſet dari caſus, ut homo non foret rite & veraciter Baptizatus, vel quod non eſſet a peccatis abſolutus ob aliquem defectum, ſive ex parte pœnitentis, ſive Confeſſarii; talis autem juſtificationis gratiam conſequi poteſt per actum perfectum contritionis, ſeu amoris Dei: ergo in articulo mortis pro majori ſecuritate ad talem actum tenemur.

Hinc conſultiſſimum eſt toto mortalis hujus vitæ tempore, divini amoris Actus exercere quam frequentiſſime poſſumus.

Q. *Qua ratione vera Charitas cognoſci poteſt?*

Q. Si reapſe quis *ex toto corde Deum* diligat, & peccare deſinat; quia, ſicut Charitas eſt fortis, ut mors; &, ſicut mors eſt finis peccatorum, ita & Charitas: quoniam, qui diligit Deum, peccare deſinit, & in præceptis ejus vult nimis. Legitur in Evangelio: *Bene Magiſter cum veritate dixiſti, quia unus eſt Deus, & non eſt alius præter eum, ut diligatur Deus ex toto corde.* Marc. 12. *Hæc eſt enim vera Charitas Dei, ut mandata ejus cuſtodiamus.* 1. Joann. 5.

Au-

Audiatur Apoſtolus : „ Si linguis homi-
„ num loquar, *ait*, & Angelorum, Charita-
„ tem autem non habeam, factus ſum velut
„ æs ſonans & cymbalum tinniens; & ſi
„ habuero omnem fidem, ut montes trans-
„ feram, Charitatem autem non habuero,
„ nihil ſum; & ſi diſtribuero in cibos pau-
„ perum omnes facultates meas; & ſi tra-
„ didero corpus meum, ut ardeam, nihil
„ mihi prodeſt.

„ Charitas patiens eſt, benigna eſt, non
„ æmulatur, non agit perperam, non infla-
„ tur, non eſt ambitioſa, non quærit, quæ
„ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum,
„ non gaudet ſuper iniquitate, congaudet
„ autem veritati; omnia ſuffert, omnia cre-
„ dit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. „ 1. *Corinth. cap.* 3.

Hæc eſt vera Charitas, diligere Deum ex toto corde ſuo, abſtinere a peccatis, & mandata ejus cuſtodire; qua Charitate veri Chriſtiani a fictis internoſcuntur; quod ſequentibus verſibus expreſſit Auctor Anthologiæ ſacræ.

Serica cum ſpectas indutum pallia Regem,
Qua Regem agnoſcas, non tamen inde liquet,
An caput eximio cinctum diademate cernens,
Regis habes certum jam diadema decus.
Non modo Chriſticolas jejunia longa laborque,
Non mihi cum lacrymis vota precesque notant

Chriſticolam; eſt aliud ſignum, quod prodat aperte:

Chriſticolas veros exprimit unus amor.

Ex tota ergo mente tua, o Chriſtiane, dilige Deum, ut in omnibus actibus tuis placeas illi: Deus enim non tantum vult verbis diligi, ſed corde puro & operibus juſtis.

Q. *Quandonam Charitas dici poteſt perfecta?*

R. Charitas perfecta eſt, quando efficit, ut homo ſervet omnia mandata exacte, & Conſilia Evangelica:

Qui ſervat verbum ejus, vere in hoc Charitas Dei perfecta eſt.

Et ſi diligamus invicem, Deus in nobis manet, & Charitas ejus in nobis perfecta eſt. Joann. 2. 4.

Et Chriſtus: *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me.*

Perfectior in eo, qui non tantum ſervat mandata & *conſilia omnia*, ſed etiam ſic paſſiones edomat, ut nunquam, vel rariſſime inſurgant & trahant eum in peccatum. Talis eſt in illis, de quibus dicit Apoſtolus: *Qui Chriſti ſunt, carnem crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis.*

Et, ut loquitur S. Hieronymus: *Caro noſtra, Caro Chriſti eſt, quam crucifigimus mortificantes per eam ſuper terram fornicationem, immunditiam, paſſiones &c.* & tales fuerunt plurimi Sancti.

Digitized by Google

Perfectiſſima, ſeu *heroica eſt*, quando per eam homo paratus eſt vitam exponere pro cauſa Dei; nam inquiebat Chriſtus: *Majorem hac Charitatem nemo hebet, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Joann. 23.

Hoc autem, inquit S. Auguſtinus, *beati Martyres ardenti dilectione fecerunt: ipſi impleverunt Charitatem, qua Dominus dixit, non poſſe eſſe majorem.* Tract. 5. in Joann.

Hæc eſt perfectio Charitatis, & major omnino non poteſt inveniri. Idem Tract. 6. in Ep. Joann.

Hinc notatur triplex ſtatus Charitatis: *perfecta* incipientium, *perfectior* proficientium, *heroica* perfectorum; ſed hæc ad Myſticos & Contemplativos.

DE CHARITATE ERGA PROXIMUM.

Q. *Eſtne diligendus proximus?*

R. Dari præceptum divinum de amando proximo ex Charitate, eſt de Fide, & quidem ſub gravi peccato, dicente Chriſto: *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Matth. 20. Item: *Mandatum novum de vobis, ut diligatis invicem.* Joann. 15.

Ipſe Joannes Apoſtolus in prima ſua Epiſtola cap. 4. ſcribit: *Hoc mandatum habemus a Deo, ut, qui diligit Deum, diligat & Fratrem ſuum: qui autem non diligit Fratrem ſuum,*

quem videt, Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere?

At, præceptum hoc non tantum eſt poſitivum divinum, ſed etiam naturale: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*: & viciſſim, *quod tibi vis fieri, alteri feceris.* Quod confirmat Evangelium: *Omnia, quæcunque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis, hæc eſt Lex & Prophetæ.*

Deinde, ſi tenemur diligere inimicos, & benefacere his, qui nos oderunt; quanto magis cæteros homines, cum ne quidem inimici excipiantur.

Hinc Paulus ait: *Qui diligit proximum, legem implevit. Nam, non adulterabis, non occides, non furaberis, non falſum teſtimonium dices, non concupiſces; & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo inſtauratur: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum: dilectio proximi malum non operatur: plenitudo ergo legis eſt dilectio.* Ad Rom. cap. 13.

Lex vetus pariter amorem proximi commendat & præcipit, prohibetque, ne quid mali ipſi inferatur, his poſitivis verbis: „ Non decipiat unusquisque proximum „ ſuum; non facias calumniam proximo, „ nec vi opprimas eum. Non morabitur „ opus mercenarii tui apud te usque mane.

„ Non maledicas ſurdo, nec coram cœ„ co ponas offendiculum; ſed timebis Do„ minum Deum tuum. Non eris crimina„ tor, non ſuſurro in populis. Non ſtabis con-

„ contra ſanguinem proximi tui. Nolite „ facere iniquum aliquid in judicio, in re„ gula, in pondere, in menſura. Statera „ juſta & æqua ſint pondera. Juſtus mo„ dius æquusque ſectarius. „ *Levit. c.* 19.

Concludamus ergo verbis Chriſti, dicentis: *In hoc cognoſcetis omnes, quod mei Diſcipuli eſtis, ſi invicem vos dilexeritis.* Joann. c. 23.

Q. *Quis eſt Proximus?*

R. Nomine proximi intelliguntur omnes homines Beatitudinis capaces; ſive juſti, ſive injuſti, ſive fideles, ſive infideles, ſive amici, ſive inimici: cum iſti omnes ſint Beatitudinis capaces, proximus noſter cenſeri debent.

Q. *Damnati ſuntne noſter Proximus?*

R. Minime; cum enim ſint irrevocabiliter a Beatitudine excluſi, proximus noſter cenſeri non debent, nec recta ratio ſuadet, ut illis Beatitudinem velimus, aut per ordinem ad Beatitudinem eos diligamus: Deinde, Dæmones & damnati ſunt a Deo in perpetuum ſeparati, & ſic non poſſunt amari ex Charitate erga Deum, bene vero Sancti, & animæ exiſtentes in Purgatorio.

Q. *Qua ratione tenemur inimicos diligere?*

R. Quia hoc expreſſe præcipit Chriſtus: *Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos.* Matth. 5. Et hoc non eſt ſolum conſilium, ſed vere præceptum: unde neceſſe eſt inimicos amare, non quatenus inimici

mici ſunt, ſed in quantum homines ſunt, & Beatitudinis capaces.

Idem præceptum non modo de non odio habendo, ſed etiam de benefaciendo inimicis expreſſe quoque habetur in veteri Lege: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ.* Luc. 3.

Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, ſi ſitierit, da illi bibere. Proverb. 25.

Q. *Quæ ſigna Charitatis, ſeu Dilectionis exhibenda ſunt Inimicis?*

R. Ea, quæ communiter aliis hominibus ejusdem conditionis exhibere ſolemus. Non tamen tenemur eos peculiari actu diligere, nec ſpecialia amoris ſigna eis exhibere, niſi omiſſio talium ſignorum ſcandaloſa eſſet: aut ſi per aliquod illorum ſine noſtro incommodo poſſemus inimicum nobis & Deo reconciliare, id omittere eſſet grave; *cuilibet* enim *mandatum eſt de proximo ſuo,* & quilibet tenetur ſcandalum, & Proximi ſui ruinam evitare, quoties poteſt absque gravi ſuo incommodo.

Q. *Si inimicus ſe contritum de offenſa demonſtraret, veniamque expoſceret, teneremurne illi offenſam dimittere?*

R. Sic eſt, teſtante Chriſto: *Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter cæleſtis dimittet vobis peccata veſtra.* Matth. 6. Nec quis ſibi imaginetur ſufficere externam condonationem; etiam interiori cordis affectu hanc præſtandam eſſe declarat: *Sic & Pater*

meus

meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis unusquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris. Matth. 8. Unde ſigna reconciliationis, dum opus eſt, exterius exhibenda ſunt.

Q. *Eſtne præceptum hoc obſervatu impoſſibile?*

R. Minime. *Multi putant,* inquit S. Hieronymus, *impoſſibilia eſſe, quæ præcepta ſunt, & dicunt: ſufficere virtuoſis non odiſſe inimicos. Sciendum eſt, Chriſtum non præcipere impoſſibilia, ſed perfecta: hæc autem & docuit, & fecit ipſe.* S. Hieronym. in Matth. 5.

Docuit: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos: orate pro perſequentibus & calumniantibus vos.

Tobias inſtruens filium ſuum, dixit illi: *Quod ab alio oderis tibi fieri, vide ne tu aliquando alteri facias.* Tob. c. 4.

Oſtendit David, ſe diligere inimicum in planctu Saul. 2. *Reg.* 1. Filium quoque ſuum Abſalon, licet malum ſibi, rebellem & adverſarium flevit. 2. *Reg.* 18. 19.

Fecit ipſemet JEſus; qui de Cœlo deſcendens genus humanum a Diabolo vulneratum ſanavit, pro quo mortem ſæviſſimam Crucis paſſus eſt: & ut perfectiſſimæ Charitatis exemplum daret, *pro Crucifixoribus ſuis oravit: Pater dimitte illis.* Luc. 10.

Miram quoque dilectionem ad Proximum habuiſſe monſtratur *B. Stephanus*; qui Dominum imitatus, & ipſe pro lapidatoribus

ſuis

ſuis devotius, quam *pro ſe*, oraſſe videtur. Nam pro illis genua poſuit, & voce magna clamavit: *pro ſe* ſimpliciter dixit: *Domine JEſu ſuſcipe ſpiritum meum.* Act. cap. 7.

Et multi alii, quorum exempla referre non eſſet finis. Hoc unanime attendendum eſt: quod inimicus quantumcunque ſit noſter adverſarius, a nobis bonum avertat, & malum inferat, non deſinat eſſe noſter proximus; adeoque diligendus, non ratione inimicitiæ ſuæ, quia non eſt bonus, imo eſt malus: peccator enim ut peccator non eſt diligendus, ſed ut homo eſt, & Chriſtianus.

Q. *Quid obſervandum in Dilectione inimicorum?*

R. Aſſignat S. Chryſoſtomus varios gradus obſervandos in Dilectione inimicorum, & quomodo ſe gerere debeat Offenſus: 1., inquit, *ne prior injuriam ordiaris.* 2. *Ubi eſt injuria cœpta, ne eandem eodem pacto propellas.* 3. *Ne par pari referas, ſed quieſcas.* 4. *Præbeas te ipſum ad injuriam ſuſtinendam.* 5. *Ut ad majora te præbeas, quam vult ille, qui facit.* 6. *Non odiſſe illum, a quo iſta perpetrantur.* 7. *Etiam diligere lædentem.* 8. *Beneficiis quoque eum libenter afficere.* 9. *Etiam Deum pro adverſario deprecari &c.* Hom. 18. in Matth.

Nec eſt, quod quis dicat; præceptum diligendi inimicum, ante Legem Evangelicam non extitiſſe, imo potius ab amore exclu-

de-

debantur inimici, quia dicebatur antiquis: *diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum,* ait ipſe Chriſtus:

Reſpondendum eſt, Chriſtum non hoc dixiſſe, quaſi *alicubi legeretur præceptum,* ſed ut argueret perverſam illam Traditionem, quæ apud Judæos percrebuerat; & ſenſus eſt juſta meliores interpretes: Dictum eſt antiquis veſtris, *odio habebis inimicum:* Ego autem Traditionem & dictum illud impugno, & reprobo, & dico: *diligite inimicos veſtros.*

Certe, ſi fuiſſet aliquod præceptum Legis, non tacuiſſent Judæi, non peperciſſent huic contradictioni, quam faciebat Legi: nec ipſe Chriſtus vere dixiſſet: *non veni ſolvere legem, ſed adimplere &c.*

Q. *Quis ordo in Dilectione Proximi ſervandus eſt?*

R. Certum eſt, quod in Charitate aliquis reperiatur ordo, juxta illud: *ordinavit in me Charitatem,* Cant. c. 1. Ex quo ordine Deus præ cæteris diligendus eſt, cum de ipſo diligendo ſit primum & maximum mandatum: unde Chriſtus ait: *qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non eſt me dignus.* Matth. 10.

Deo enim potius bonum velle debemus, eumque offendere deterius æſtimare, quam Proximum, idque propter ſummam illius Eminentiam & Bonitatem: cum ergo diligere nihil aliud ſit, quam bonum velle; & Deo bonum velle potius, quam proximo debeamus;

mus; ſequitur, quod ſuper omnia amandus ſit.

2. Tenetur unusquiſque magis diligere ſe ipſum, quam proximum: & patet ex citatis S. Scripturæ textibus, ubi dilectio ſui proponitur ut regula & exemplar amoris Proximi: *Diliges Proximum tuum ſicut te ipſum.* Non dicitur, *quantum te ipſum*, ſed *ſicut*, id eſt, ad inſtar tui; ita ut, quæ quisque ſibi vult, venire bona, illi velit; & quæ ſibi accidere mala non vult, illi nolit accidere.

Unde, ſi quis pro alterius vita temporali, v. g. ſuam ipſam temporalem perdit, non eſt hoc diligere illum *ſicut ſe ipſum*, ſed *plus quam ſe ipſum*, quod ſanæ doctrinæ regulam excedit; plus enim tenetur homo providere vitæ ſuæ, quam alienæ: dummodo tamen omnia ſint paria, nec intercedat quidquam quod ſit altioris ordinis: ſic vitam temporalem pro ſpirituali Proximi ponere tenemur in caſu neceſſitatis, ut v. g. ſi baptizandus eſſet aliquis, aut abſolvendus moribundus; & alius non adeſſet, qui faceret: tunc teneremur cum vitæ periculo baptizare, & moriturum abſolvere: deſumitur ex Scriptura: *debemus pro Fratribus animas ponere.* 1. Joann. 3.

Tandem poſt Deum & ſeipſum, 1. diligendus eſt *Pater*, cum ab eo acceperimus, quidquid habemus, 2. *Mater*, a qua etiam ducimus originem, 3. *Uxor*, quæ una caro re-

reputatur cum ſponſo, 4. *Filii*, qui ſunt conjunctiores, utpote de ſubſtantia Parentum, 5. poſt filios, *Fratres*, *Sorores*, & alii conſanguinei, ſervato ordine; ut ſcilicet diligantur primo, qui ſunt conjunctiores. 6. *Amici*, qui ſunt magis diligendi inimicis, & *domeſtici* & *familiares*, qui magis diligendi ſunt, quam extranei.

Q. *Quare prius & magis diligendus eſt Pater, quam Mater, cum uterque ſint noſtri principium?*

R. Ex ordine, qui agnoſcitur in divino præcepto; *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam. Qui maledixerit Patri aut Matri, morte moriatur.* Exod. 20. Semper enim Pater præponitur Matri.

Secundo, quia major conjunctio eſt cum Patre, quam cum Matre in natura; cum ſemen Patris activius ſit, & magis conferens ad generationem filiorum. Et hoc maxime probatur in ſententia eorum, qui negant Matrem active concurrere ad generationem.

Q. *Cur magis diligendi ſunt Parentes, quam Filii?*

R. Natura quidem magis inclinat ad filios, quam ad Parentes, eo quod illi ſint aliquid generantium: & experientia communis id comprobat.

Verum eſt, Filios eſſe aliquid generantium; & ad eos diligendos magis inclinat natura ipſa. Magis tamen æſtimari debent Parentes, licet tenerius amentur Filii. Imo,

2. Pater præferri debet Matri, quia vir eſt caput mulieris, & Pater nobilius concurrit ad generationem.

3. Parentes præferendi ſunt Uxori, quia filius accepit ab ipſis bonum ſui eſſe, non a Conjuge: nec refert dictum illud: *Relinquet homo Patrem & Matrem, & adhærebit Uxori ſuæ*, Gen. 1. quia non quantum ad omnia deſeritur Pater & Mater, ſed quantum ad habitationem, & ad res domeſticas, facilius & commodius peragendas &c.

Inter conſanguineos conjunctioribus prius ſuccurrendum eſt &c.

Q. *Eſtne fundata opinio eorum, qui dicunt, uxorem prius & magis eſſe diligendam, quam Patrem & Matrem.*

R. Sententia hæc motivo non caret. A nonnullis Doctoribus, inter quos Cardinalis noſter de Laurea in medium profertur. Ratio eorum eſt, quia Uxor eſt una caro cum viro. Ex Gen. 2. & Matth. 19: *Erunt duo in carne una*: ſed quilibet poſt Deum debet ſe prius quam alios, Parentes aut Filios diligere, ergo & Uxorem. Hoc patet ex textu: *Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro.*

Idem confirmat Apoſtolus Paulus ad Epheſios ſcribens cap. 1.: *Ita viri debent diligere uxores, ſicut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſe ipſum diligit. Nemo enim unquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam.* Et poſt aliqua: *Verumtamen & vos ſinguli,*

unusquisque uxorem ſuam ſicut ſe ipſum diligat.

Deinde Chriſtus ait: *Propter hoc dimittet homo Patrem & Matrem, & adhærebit Uxori ſuæ.* Matth. 19.

Et quærenti, cur Eva ex coſta Adæ formata eſſet? Reſpondit doctiſſimus noſter Liranus: *ut uxor pars viri diceretur, & eſſet.* Igitur tanquam aliquid ſui debet quis uxorem diligere; at, nec parentes, nec filii ſunt hoc modo aliquid ſui, ergo prius & magis diligenda eſt uxor, & cunctis parentibus præferenda.

Quod vero idem de muliere reſpectu viri ſit dicendum, patet, quia eadem eſt ratio; cum etiam Vir ſit pars mulieris: uterque enim una ſunt caro. Et *Liranus* in Gen. 2. Homo, ait, communis eſt generis, & ideo ſignificat maſculum & fœminam. Unde, ſi propter uxorem debet homo dimittere patrem & matrem; ita pariter mulier propter virum: & ſicut vir debet uxorem magis diligere, quam parentes; ita & uxor magis virum, quam eosdem.

Attamen oppoſita ſententia eſt magis conformis naturæ rationali & juſtitiæ: nihil enim vir eſſe ſui recepit ab uxore, nec uxor eſt aliquid viri, ſicut vir eſt aliquid ſui Patris, de ſubſtantia ejus productus. Lex naturalis, & gratitudo cordi humano impreſſæ dictant & urgent reddendum Patri, quod ab ipſo accepimus. Vir & Uxor ſunt

una

una caro, non, quod unus alteri ſubſtantiam communicarit; ſed ſunt una caro unitate affectus, & unitate principii in ordine ad generationem.

Pace igitur Eminentiſſimi noſtri *Cardinalis de Laurea*, & aliorum, exiſtimo, Patrem amandum, & præferendum eſſe Uxori, quæ mortua alia ſuccedere poteſt. At mortuo Patre ſecundus haberi nequit. In Decalogo nihil de uxore: primum præceptum ſecundæ Tabulæ eſt honorare Patrem & Matrem; ſi eis præferenda foret Uxor, & magis honoranda & amanda; alicubi Deus clare expreſſiſſet, ne contra reverentiam uxori debitam ageretur, obſequium parentibus prius præſtando.

Q. *Quis amor Dei erga homines?*

R. Immenſus eſt & ineffabilis: Deus enim Charitas eſt, *& in hoc apparuit Charitas Dei in nobis, quod Filium ſuum Unigenitum miſit Deus in mundum, ut vivamus per eum.* 1. Joann. 4. & 9.

Et S. Paulus ſcribens ad Romanos, ait: *Commendat ſuam Charitatem erga nos Deus, quod, cum adhuc eſſemus peccatores, Chriſtus pro nobis mortuus eſt.* Rom. 1. v. 8.

Et iterum S. Joannes: *In hoc cognovimus Charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit.* 1. Joann. 3. 16.

Pertranſeo prope innumeros S. Scripturæ textus, quibus comprobatur ſummus erga nos Dei amor eo usque porrectus, ut ſe-

 met

met ipſum dederit redemptionem pro omnibus. 1. *Tim.* 2. *v.* 6.

Quod attendens S. Bernardus exclamat: *O bone JEſu, quid tibi eſt? mori nos debuimus, & tu ſolvis? Nos peccavimus, & tu luis? Opus ſine exemplo, gratia ſine merito, Charitas ſine modo.* Bern. in Serm.

Quam magna & inexplicabilis ſit Chriſti Charitas, ita exponit S. Chryſoſtomus.

„ Magna eſt profecto, atque inennarrabilis; ſacrificavit ſe ipſum pro inimicis: „ pro his, qui eum oderant, pro averſis a ſe; „ id quod neque pro amicis, neque pro Filiis, neque pro fratribus faceret quiſpiam; „ hoc fecit pro ſervis Dominus, pro hominibus Deus, pro inimicis denique Dei „ Filius. Nam, ſi illi antea converſationis „ merito & virtute placuiſſent; minus mirabilis Charitas illa videri potuiſſet; & „ certe ad illam nulla humana dilectio accedere poteſt. „ *In Epiſt.* 1. *ad Timoth. cap.* 2. *hom.* 7.

„ Hoc curemus ergo dilecti, ut Charitatem Dei cognoſcamus: nempe, quæ ſit „ illius latitudo, longitudo, profunditas & „ ſublimitas. Magnum hoc eſt: nihil quippe nobis ita proderit, nihil ita compunget. „ *Idem in* 3. *cap. ad Eph. hom.* 7.

Q. *Adſuntne exempla divinam hanc Dilectionem erga homines comprobantia?*

R.

R. Quam plurima referuntur ab Auctoribus Eccleſiaſticis, hic unum & alterum enarrare ſatis erit.

Primum.

B. Virgo Gertrudis aliquando divinitus edocta fuit, quod homo attendens imaginem Chiſti JEſu crucifixi, in corde ſuo æſtimare debet ipſum JEſum ſibi blanda voce dicere:

En vides, quomodo cauſa tui amoris pependerim in Cruce nudus, deſpectus, totoque pectore vulneratus, ac per ſingula membra diſtentus. Et adhuc tanta Charitatis dulcedine Cor meum *erga te afficitur*, ut, ſi ſaluti tuæ expediret, aliterque æternam felicitatem conſequi non poſſes, vellem *pro te ſolo* tolerare omnia, quæ toleravi pro toto mundo. *Lud. Bloſius monit. ſpirit. cap.* 2.

Aliud exemplum quaſi ſimile.

Chriſtus, audiente in Spiritu *S. Birgitta*, ait: Ego ſum Charitas ſumma: Nam omnia, quæ ab æterno feci, & quæcunque facio, atque in futurum faciam, ſimiliter ex mea Charitate procedunt, procedentque.

Dilectio mea erga hominem, modo æque grandis atque incomprehenſibilis eſt, ſicut erat tempore Paſſionis, quando per mortem meam ex nimia Charitate liberavi genus humanum: Et ſi fieri poſſet, ut toties morerer, quot ſunt animæ in inferno, ego prom-

ptiſſima voluntate,& perfectiſſima Charitate Corpus meum traderem, eandemque Paſſionem & mortem pro qualibet anima ſuſtinerem, quam ſuſtinui pro omnibus: *hæc Chriſtus.*

Ecce, quam tenere & ardenter diligit Deus animam rationabilem, & quam vehementer deſiderat quemlibet hominem pervenire ad cœleſtem Beatitudinem.

Sed ipſe Dominus creavit hominem nobiliter ad imaginem ac ſimilitudinem ſuam, dans ei rationem, & arbitrii voluntatisque libertatem, ut, ſi vellet Deo obedire & ſervire, reciperet in Cœlo prœmium æternum; ſi vero nollet, reciperet in inferno ſupplicium nunquam finiendum. *Et hæc eſt Juſtitia.*

Qui autem peccando Deum contempſit, eique non obedivit, ſi ex Charitate per veram pœnitentiam revertatur ad Deum,quantumcunque multa & gravia ſint peccata ejus, recipietur a Domino, & non peribit, modo perſeveret in bono: *Et hoc eſt miſericordia.*

DE SPE.

Q. *Cum debeamus amare Deum, tenemurne etiam in ipſum ſperare?*

R. Quidam olim dixerunt: nullum extare præceptum Spei affirmativum,ſed ſolum negativum; ſcilicet nunquam de Deo deſperandum. Certum tamen eſt de fide, extare præceptum Spei, non tantum negati-

vum,

vum, ſed etiam affirmativum, quo aliquando obligamur elicere actum Spei, ut luculenter deducitur ex Scripturis: *Sperate in Domino.* Pſal. 4. *Beatus vir, qui ſperat in eo.* Pſal. 33. *Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum.* Hebr. 11. *Spem non habentes ſunt ſine Deo in hoc mundo.* Epheſ. 3. *Divitibus hujus ſæculi præcipe non ſublime ſapere, neque ſperare in incerto divitiarum; ſed in Deo vivo.* 1. Timoth. 6.

Unde Auguſtinus: *Quam multa*, inquit, *nobis mandata ſunt de ſpe; quis poteſt omnia colligere?* Tract. 33. in Joann.

Ratio Theologorum eſt, quod omne medium ad ſalutem neceſſarium cadit ſub præcepto; ſed actus Spei eſt medium ad ſalutem neceſſarium, ergo cadit ſub præcepto.

Q. *Quid eſt Spes illa neceſſaria ad ſalutem?*

R. Spes eſt virtus nobis a Deo infuſa, qua deſideramus Deum ut Bonum infinitum ſecundum ordinem divinæ Sapientiæ. Hæc definitio eſt Scoti in 3. diſt. 26. quæſt. unica. Unde præcipuus ejus actus eſt amor concupiſcentiæ erga Deum, quo Deum & Divina præ omnibus aliis nobis concupiſcimus: ita, ut parati ſimus potius omnia perdere, quam Deum & Divina.

Q. *Quandonam obligat præceptum Spei?*

R. Præceptum Spei affirmativum obligare aliquando in vita certiſſimum eſt ex ſupradictis. Alexander VII. propoſitionem ſequentem proſcripſit & condemnavit:

Homo nullò unquam tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei & Charitatis, ex vi Præceptorum divinorum; ad eas virtutes pertinentium.

Duo tempora aſſignat Maſtrius, in quibus homo per ſe tenetur ad actum Spei eliciendum. Alterum initio vitæ, quando quis ſufficienter inſtructus de rebus Fidei ad Deum ſe convertere tenetur, tanquam ad ultimum finem per actus Fidei, Spei & Charitatis, juxta illud: *Credere oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator eſt.* Hebr. 21.

Quando ergo homo ſufficienter eſt inſtructus de æterna Beatitudine, ad quam conditi ſumus, & de mediis ad illam aſſequendam neceſſariis, tenetur elicere actum Spei.

Alterum tempus eſt finis vitæ, quando homo in extremo conſtitutus maxime in Deum ſperare tenetur, ad quem migrandum eſt. *Diſp.* 10. *quæſt.* 2. *art.* 1.

Tenetur inſuper aliquoties in vitæ decurſu: Quoties autem, aut quo præciſe tempore, non eſt determinatum.

Obligat autem per accidens, quando urget præceptum quarumdam virtutum, quæ exerceri non poſſunt ſine Spe, ut ſunt actus orationis, pœnitentiæ &c.

Item, quando quis graviter tentatur deſperatione cum periculo conſenſus; niſi tentationi reſiſtat per actum Spei. Tandem bo-

bonus Chriſtianus ſæpe in actum Spei prorumpere debet.

Q. *Poſſumusne ſperare in homine?*

R. Cum ſolus Deus Beatitudinis & donorum ſupernaturalium auctor ſit, ab illo ſolo ea ſperare poſſumus, non vero ab homine, ſcilicet tanquam a cauſa principali; unde ſcriptum eſt: *maledictus homo, qui confidit in homine.* Jerem. cap. 17.

Poſſumus tamen ſperare ab homine, tanquam a cauſa inſtrumentali; quatenus unus homo poteſt a Deo impetrare gratiam pro alio homine, & proinde Beatitudinem. Quo ſenſu S. Auguſtinus ita cum Virgine Maria loquitur: *Tu es ſpes unica peccatorum, per te ſperamus delictorum veniam, & in te Beatiſſima, noſtrorum eſt expectatio præmiorum.* Serm. 18. de Sanctis.

Q. *Quodnam eſt motivum Spei?*

R. Eſt Liberalitas, eſt Miſericordia Dei; ideo enim ſperamus nos aliquando conſecuturos Beatitudinem, quia Deus illam nobis per ſuam Bonitatem promiſit; & auxilia ad illam acquirendam neceſſaria nobis pollicitus eſt.

Q. *Eſtne licitum operari intuitu mercedis æternæ?*

R. Hoc negant hæretici, affirmant Catholici ex Concilio Tridentino Seſſ. 6. Can. 31. *Si quis dixerit hominem juſtificatum peccare, dum intuitu mercedis æternæ bene operatur, anathema ſit.*

Unde

Unde Deus ipſe proponit hoc motivum bene operandi: *Obſerva & audi omnia, quæ præcipio, ut bene ſit tibi.* Deut. 12. Et David: *Inclinavi cor meum ad faciendas juſtificationes tuas propter retributionem.* Pſal. 18.

Et Lucæ 16. habetur: *Facite eleemoſynas, ut recipiant vos in æterna tabernacula.*

Ratio eſt, quia operari bene ob mercedem, non eſt ex ſe malum, nec ulla lege prohibitum. Quod ſi S. Bernardus dixerit, Deum eſſe diligendum *abſque mercedis intuitu*, de Charitate perfecta locutus eſt.

Q. *Eſtne certa Spes?*

R. Spes, quæ nititur promiſſis divinis, certiſſima eſt. *Spes non confundit.* Rom. 5. Idem Apoſtolus ad Titum 1. *in ſpem vitæ æternæ, quam promiſit, qui non mentitur Deus.*

Ex parte igitur Dei certitudinem futuritionis rei ſperatæ habemus.

Ex parte vero noſtra certitudo dependet ex meritis noſtris: nam Dei promiſſio eſt quaſi conditionata: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.* Item, *hoc fac & vives*: ſed meritorum ſuorum nemo eſt certus, *nullus enim ſcit, an amore vel odio dignus ſit*: idcirco Spes ex parte noſtra non eſt adeo certa: ſine revelatione divina nemo poteſt eſſe certus de ſua Prædeſtinatione ad gloriam: *Portamus theſaurum in vaſis fictilibus. Juſtus ſepties in die peccat.* Unde Sancti merito timebant de ſua ſalute, timore ſcilicet ſe tenente

ex

ex parte illorum, neſcientes utrum perſeveraturi eſſent.

Q. *Quot ſunt præcepta in materia Spei?*

R. Quatuor. Duo negativa; quorum uno prohibemur deſperare; altero præſumere de Miſericordia divina.

Alia duo affirmativa, quorum altero Beatitudinem ſperare jubemur, & media ad illam conſequendam neceſſaria: altero timere ſupplicium & pœnam æternam. *Matth. loc. cit.*

Q. *Quis timor eſt actus Spei?*

R. Cum timor duplex ſit, ſervilis & filialis, ut omittam mundanum, quo mala temporalia timentur, ut paupertas, morbus, deſpectio &c.

Servilis timet offenſam Dei metu pœnæ.

Filialis timet offenſam amore Dei & virtutis.

Filialis dicitur, quia filii ingenui hoc timore timent offendere parentes.

Servilis, quia ſervi metu verberum, aut damnorum propriorum timent offendere dominos; non enim ex amore eorum ipſis obſequuntur, ſed ex amore proprii boni, & ne pœnis plectantur; & ſic timent mala proprio bono contraria, & ea fugere ſtudent.

Servilis dividitur in *ſimpliciter* ſervilem, & *ſerviliter ſervilem.*

Serviliter ſervilis eſt, quo aliquis timet offenſam propter ſolam pœnam; ita, quod admittat ſemper complacentiam in peccato;

&

& vellet perſeverare in peccato, ſi pœna non mulctaretur. Et hic eſt vitioſus, & non eſt per conſequens actus Spei, quæ eſt virtus.

Servilis ſimpliciter eſt ille, quo quis ex metu pœnæ timet peccatum, ita, ut nullam complacentiam retineat ad illud. Et hunc eſſe bonum tenent omnes, & eſſe actum Spei. De timore *filiali* dicitur: *quid Dominus Deus petit a te, niſi ut timeas Dominum Deum tuum.* Deut. 10. De timore vero *ſervili* habetur Lucæ 11.: *Timete eum, qui, poſtquam occidit corpus, habet poteſtatem & corpus & animam perdere in gehennam.*

Q. *Quotuplex eſt vitium virtuti Spei oppoſitum?*

R. Duplex. Unum per defectum, nimirum deſperatio; aliud per exceſſum, nimirum præſumptio.

Q. *Quid eſt Præſumptio?*

R. Præſumptio eſt fiducia inordinata obtinendi a Deo gratiam & gloriam, cœteraque dona ſupernaturalia, aliter quam Deus obtinenda ſtatuit.

Duobus modis hoc contingere poteſt: *Primo,* cum quis præſummit divinam gratiam, aut gloriam ex ſe ipſo & naturæ viribus adipiſci poſſe, ut faciebant Pelagiani.

Secundo, quando quis præſummit econtra, ſe ſola Dei Miſericordia & Liberalitate, ſine pœnitentia, & bonis meritis, Beatitudinem conſecuturum: quæ præſumptio eſt Lutheranorum.

Præ-

Præſumptio aliquando eſt conjuncta cum infidelitate, ut patet in præſumptione Pelagianorum & Lutheranorum.

Aliquando tamen eſt ſine infidelitate, ut patet in eo, qui ex præſumptione Dei gratiæ differt pœnitentiam usque ad finem vitæ.

Q. *Quid eſt Deſperatio?*

R. Deſperatio eſt animi dejectio, qua quis voluntarie Beatitudinem refugit, tanquam Bonum arduum ſibi impoſſibile conſequendum.

Q. *Ex quibus cauſis oritur deſperatio?*

R. Ex falſo judicio intellectus, quo quis putat peccata ſua eſſe irremiſſibilia ex eorum gravitate, multitudine, duratione, & peccandi habitudine; quam dum experitur peccator, deſperat de venia, & refugit eam petere. Talis fuit in Juda & Cain: *Major eſt iniquitas mea, quam ut veniam merear.* Gen. 4.

Secundo, ex falſo judicio de divina Bonitate & Miſericordia, quam putat peccator, ſe non poſſe mereri, & ideo ceſſat exorare.

Tertio, ex acedia erga ſpiritualia ob nimiam proclivitatem in corporalia, ut deplorat S. Bernardus; quaſi dicant: *Quid facis? vitam iſtam perdis & futuram per peccata tua maxima, & nimium multa. Nequaquam pro tot & tantis, nec, ſi te excories, ſufficis ſatisfacere. Ignoras miſer, quam facile Omnipotentis Bonitas, quæ neminem vult perire, cuncta*

ſta illa diſſolveret, ſequiturque hinc impœnitentia. Serm. 38. in Cant.

Q. *Quale peccatum eſt Præſumptio?*

R. Præſumptio eſt proprie ſpecies peccati in Spiritum ſanctum; quia per hujusmodi præſumptionem tollitur vel contemnitur adjutorium Spiritus ſancti, per quod homo revocatur a peccato.

Ita ferme ſe habet præſumptio ac deſperatio. Sicut falſum eſt, quod Deus pœnitentibus non indulgeat; ita falſum eſt, quod in peccato perſeverantibus veniam concedat. Et, ideo præſumptio eſt peccatum mortale, minus tamen, quam deſperatio; quoniam magis proprium eſt Deo *miſereri & parcere*, quam punire, propter ejus infinitam Bonitatem; illud enim ſecundum ſe Deo convenit; punire autem ſecundum noſtra peccata.

Q. *Quid repræſentandum eſt Præſumptuoſis?*

R. Id, quod dicit Sapiens: *Ne dixeris, peccavi, & quid mihi accidit triſte? Altiſſimus enim eſt patiens redditor. De propitiato peccato noli eſſe ſine metu, neque adjicias peccatum ſuper peccatum, & ne dicas: miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur.*

Miſericordia *enim &* ira *ab illo cito proximant, & in peccatores reſpicit ira illius.*

Non

Non tardes converti ad Dominum, & ne diſſeras de die in diem; ſubito enim venit ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te. Eccl. cap. 5.

Q. *Eſtne grave peccatum Deſperatio?*

R. Graviſſimum, ex ſuo genere mortale, & gravius, quam omnia alia peccata, quæ ſunt contra virtutes morales; cum ſit contra unam ex virtutibus Theologicis, quæ ſunt omnium præſtantiſſimæ.

Qui deſperat, proinde ſe habet, ac ſi crederet Deum peccatori pœnitenti gratiam denegare, aut nolle peccatores per ſuam gratiam ad ſe convertere: quod valde eſt injurioſum Miſericordiæ divinæ.

Unde Iſidorus dicit: *Perpetrare flagitium aliquod mors eſt animæ; ſed deſperare eſt deſcendere in infernum.* Lib. de ſummo Bono.

Q. *Quid proponendum eſt Deſperabundis?*

R. Proponenda eſt eis immenſitas Miſericordiæ Dei, ejusque Bonitas, qui non vult mortem peccatoris, ſed magis ut convertatur & vivat.

Declaretur eis, quod *Miſericordia Dei plena ſit terra.* Quod hanc loquantur & commendent paſſim Scripturæ ſacræ, præſertim Evangelicæ, omnia Incarnationis Dominicæ Myſteria, omnia Sacramenta & remedia pro peccatis a Chriſto Domino Redemptore noſtro inſtituta.

Denique, quod nullum peccatum Deo magis exoſum ſit, quam Deſperatio &c.

Q. *Habeſne exemplum, quo valeas convincere Deſperationem ſupra omnia alia peccata Deo diſplicere?*

R. Habeo, & refertur in Vita S. Catharinæ Senenſis. Deus loquens ſacræ huic Virgini ait: *Peccatores, qui in mortis extremitate deſperant de Miſericordia mea,* multo gravius me offendunt, & magis mihi diſplicent hoc uno peccato. *quam omnibus aliis iniquitatibus, quas unquam commiſerunt; qui enim deſperat, contemnit aperte ipſam Miſericordiam meam, & perverſe exiſtimat, iniquitatem ſuam majorem eſſe, quam ſit eadem Miſericordia & Bonitas mea.*

Unde detentus hujusmodi peccato non dolet de offenſa in me admiſſa; ſed dolet de irremediabili ſuo malo. Qui, ſi in veritate doleret, quod me offendiſſet atque contempſiſſet, & in Miſericordia mea fideliter ſperaret, *ipſe eam certiſſime inveniret; quoniam* in infinitum major eſt ipſa Miſericordia mea, *quam ſint omnia peccata, quæ unquam fuerunt commiſſa, vel quæ committi poſſunt ab aliqua Creatura.*

Q. *Quem ſenſum debemus habere de Miſericordia Dei, ejusque Bonitate?*

R. Illum ipſum, quem exprimit pœnitens Regius David: *Quomodo miſeretur Pater filiorum, miſertus eſt Dominus timentibus ſe, quoniam ipſe cognovit figmentum noſtrum.* Pſal. 102.

Et: *Tu Domine ſuavis & mitis, & multæ miſericordiæ omnibus invocantibus te.* Pſal. 85.

Q.

Q. *Si Deus revelaret alicui, quod ſit certe damnandus, poſſetne deſperare?*

R. Licet non congruat divinæ Bonitati & Sapientiæ, ut ſic anticipate damnet hominem; iſte enim ſummum perciperet dolorem æquivalentem eſſentiali pœnæ damni: nec legimus, Deum id aliquando feciſſe ulli peccatori in hac vita. Dato tamen iſto caſu, quidam dicunt, quod poſſet deſperare de ſua ſalute & Beatitudine æterna, & quidem ſine peccato; imo deberet deſperare, quia, *inquit*, non licet opinari contra revelationem divinam, quæ eſt infallibilis.

Objectum Spei non eſt Beatitudo, ut ſic conſiderata, ſed ut *poſſibilis;* ſed in caſu poſito homo non judicat Beatitudinem poſſibilem & futuram, cum certus ſit de oppoſito; ergo non poteſt illam ſperare, quia opponeret ſe Dei voluntati & decreto ejus: ergo, cum nulla ſpes affulgeret, poſſet poſitive deſperare.

Relicta hac opinione, communi Doctorum ſententiæ adhærendum eſt, & tenendum abſolute; quod miſer ille non poſſet *poſitive* deſperare, ſed quod deberet *quoad hoc* mere negative ſe habere non ſperando, nec deſperando, ſed ſe conformando voluntati Dei, dicendo cum Heli Sacerdote: *Dominus eſt, quod bonum eſt in oculis ſuis, faciat.* 1. Reg.

Q. *Peccaretne, qui Deo libenter cedens cælum, deſideraret perpetuo manere in terra?*

R. Si deliberate id deſideraret, peccaret mortaliter contra præceptum Spei divinæ, qua quilibet homo obligatur Deum & Divina præ omnibus ſibi concupiſcibilibus concupiſcere. Sane homo talem actum eliciens vel eſt Atheiſta, vel Atheiſmo vicinus.

Q. *Dixiſti exhortandos eſſe Chriſtianos ad eliciendos ſæpius actus Fidei, Spei & Charitatis, des mihi formulam iſtorum actuum.*

R. Libenter pietati tuæ & ſancto deſiderio ſatisfaciam.

Actus Fidei, Spei, Charitatis & Reſignationis.

O Sapientia infinita, quæ falli non poteſt! Bonitas immenſa, quæ fallere non poteſt! Prima & æterna Veritas Deus meus! credo in Te, & credo Tibi in omnibus, quæ Tu revelaſti, & per Eccleſiam Sponſam tuam mihi credenda proponis: & pro hac ſancta Fide per tuam gratiam mori ſum paratus.

Spero in Te, o æterna Beatitudo noſtra! Teque per infinitam Miſericordiam tuam, & pretioſiſſima Merita tua, veniam, gratiam & gloriam cum omnibus neceſſariis mediis mihi promiſſam daturum confido: & me totum a Te pendere, & nihil ſine Te, omnia vero per Te poſſe agnoſco & profiteor.

Amo & amabo Te, & omnia, quæ Tu amas, propter Te, o fons omnis boni! quia bonus es in Te, & infinite amabilis: gaudeo de

in-

infinita Perfectione, Beatitudine & Amabilitate tua, & de omni obſequio, laude, honore & gloria tibi ab electis tuis, & creaturis omnibus unquam reddita, reddenda, poſſibilique ut reddatur.

Hæc omnia Tibi intime voveo, præbeo & offero, cum omni affectu, obſequio & vita mea.

Te, tuumque in omnibus Beneplacitum brachiis Dilectionis & Reſignationis arctiſſime complector, omnique poſſibili reverentiæ, fiduciæ, amoris & pietatis affectu veneror & exoſculor; ac amplecti, venerari & oſculari cupio in æternum: licet me velles beata viſione carere, modo gratia & amore tuo nunquam deſtituar.

Quidquid in me eſt affectus erga creaturas, in Te ſolum transferatur. Quidquid egero in omnem æternitatem, aut paſſus fuero cedat ad tuam gloriam. Tuus ſum ego, fac de me, quidquid vis nunc & in æternum. Amen.

DE SANCTISSIMA TRINITATE.

Q. *Quid eſt Trinitas?*

R. Eſt unus Deus in tribus Perſonis: Patre, Filio & Spiritu ſancto.

Q. *In quibus conveniunt, & in quibus differunt tres Perſonæ Trinitatis?*

R. 1. Conveniunt in eadem & unica Natura ſeu Eſſentia Divinitatis; in omnibus Attributis abſolutis, Potentia, Sapientia, Bonitate, Immenſitate, Infinitate & aliis.

2. Conveniunt in omnibus Actionibus *ad extra*, id eſt, quibus agunt aliquid circa creaturas: unde axioma Theologicum: *Actiones Dei ad extra ſunt communes toti Trinitati.*

Diſtinguuntur in eo, quod Pater a nullo eſt, nullum habens principium: item, quod ſit generans, & ideo *Pater*. Filius non eſt generans, nec *Pater* eſt, ſed genitus, & eſt *Filius*. Spiritus ſanctus non eſt genitus nec Filius; ſed eſt procedens a Patre & Filio ſimul, tanquam ab uno Principio: unde Patri proprium eſt, ut ſit *Generans*; Filio, ut ſit *Genitus*; Spiritui ſancto, ut ſit *Procedens*.

Q. *Unde conſtat, in Divinis Trinitatem eſſe Perſonarum?*

R. Ex utroque Teſtamento. 1. Deus volens condere hominem, dixit: *Faciamus hominem ad Imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Gen. 1. Verbum *faciamus*; & pronomen *noſtram*, Perſonarum pluralitatem inter ſe colloquentium indicant.

Dicunt Hebræi, Deum alloqui ibi Angelos: ſed ſequentia verba contrarium probant, *ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*; cum non ſit una Dei & Angelorum ſimilitudo.

Nec eſt, quod dicant, Principes etiam plurali numero uti, licet v. g. in regno unicus ſit Rex: *Ordinamus* ait, *volumus &c.* hoc fit dum loquuntur nomine totius ſtatus, cui præſunt: cum vero Rex ſolus eſt, non dicit *ſcribamus*, *dormiamus &c.*

Idem

Idem habetur cap. 18. ejusdem Geneſis: *Venite, deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum.*

Clamabant alter ad alterum: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth. Iſa. 6.

Cum ter dixiſſet Sanctus, Sanctus, Sanctus, addidit ſingulariter; Dominus Deus Sabaoth: *ut oſtenderet Trinitatis unam eſſe Deitatem*, inquit S. Ambroſius lib. 2. de Fide ad Gratian. cap. 4.

Hoc impenetrabile Myſterium lucidius exprimitur in novo Teſtamento.

Euntes, inquit Chriſtus Diſcipulis ſuis, *docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Matth. ult.

Ubi tres Perſonæ clare & diſtincte enumerantur. Et, cum dicitur *in nomine*, Eſſentiæ unitas ſignificatur. Sicut quando dicitur: *Tres ſunt, qui Teſtimonium dant in cœlo; Pater, Verbum & Spiritus ſanctus*, & hi Tres *unum ſunt.* 1. Joann. 5.

Accedit concors SS. Patrum ſententia, & Conciliorum canones & decreta, unanimisque totius Eccleſiæ Catholicæ conſenſus & profeſſio in Symbolo Apoſtolico, & Nicæno ſeu Conſtantinopolitano expreſſa.

Q. *Quinam fuerunt iſtius adorandi Myſterii oppugnatores?*

R. Inter alios celebrior fuit *Sabellius* circa annum 257. Aſſerebat, quod eadem Perſona dicatur *Pater*, in quantum Creator; *Fi-*

lius, in quantum Redemptor, & *Spiritus ſanctus*, in quantum Sanctificator: ſicut v. g. idem homo eſt *Sacerdos*, in quantum conſecrat Corpus Chriſti; *Prædicator*, in quantum annunciat Verbum Dei; & *Confeſſarius*, in quantum excipit fidelium Confeſſiones.

Utebatur etiam exemplo Solis, qui licet unicus ſit, dicitur illuminativus, calefactivus, productivus &c. eo quod vim habeat illuminandi & producendi &c.

Textus allati ſufficienter Perſonarum Trinitatem demonſtrantes hunc errorem refutant. Si quis v. g. diceret: *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in judicio, ſeu coram Judice: Petrus, Jacobus & Joannes*; nonne ineptiſſime diceretur, unicam eſſe perſonam teſtem: ita & in noſtro caſu, dum ſcilicet audimus: *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo; Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus &c.*

Q. *Extinctam hanc hæreſim quis renovavit?*

R. Socinus Senenſis, a quo diſcipuli *Sociniani* dicti ſunt: inter quos excelluit *Crellius*. Hi Sæculo XVI. omnia Scripturæ loca ſola ratione metientes, ſolum Patrem Deum dixerunt, Chriſtum vero purum hominem, & Spiritum ſanctum *Patris* virtutem & efficaciam.

Floruerunt maxime in Polonia; unde *Fratres Poloni* dicti ſunt. Eodem Sæculo *Michael Servetus* Hiſpanus, etiam ſuſtulit

Per-

Perſonarum divinarum diſtinctionem, quam ob cauſam Genevæ fuit combuſtus.

Q. *Si tres Perſonæ ſint realiter diſtinctæ, & quælibet ſit Deus, nonne erunt tres Dii?*

R. Ad hoc quæſitum jam reſpondimus in procemio, illuc recurre.

Q. *Nunquid bene ſequitur: Pater eſt Deus, Filius eſt idem numero Deus; ergo Pater debet eſſe Filius? ergo* non *diſtinguuntur. Si aliquis v. g. vocaretur Joannes Franciſcus, bene ſequeretur, Joannes eſt homo, Franciſcus eſt idem numero homo, ergo Joannes eſt Franciſcus.*

R. Negatur conſequentia, quia licet Pater ſit idem numero Deus ac Filius, non tamen eſt Deus ſecundum omne, quod eſt Filius, cum non ſit ſecundum *perſonalitatem Filii*, & conſequenter Pater non eſt Filius.

Aliud eſt de Joanne Franciſco, cum enim Joannes ſit homo ſecundum omne, quod eſt Franciſcus, & econtra, bene ſequitur, quod Joannes ſit Franciſcus &c.

Alias objectiones fieri ſolitas contra hoc admirabile & inſcrutabile Myſterium, videas apud Theologos Scholaſticos.

Unam tamen & alteram hic adjungere operæ pretium duxi.

Dicunt ergo, cum Deus de ſe ipſo dicat, ſe eſſe unum & ſolum: *Videte, quod ego ſum ſolus.* Deut. 6. *Tu es Deus ſolus, & Dominus unus eſt.* Pſal. 33. Sæpius alibi iſtæ locutiones omnem excludunt pluralitatem.

2. Cum non legatur in tota S. Scriptura hoc vox, *Trinitas*, manifeſtum eſt, non dari Trinitatem in Deo.

3. Si daretur Perſonarum Trinitas, una eſſet ab alia,& conſequenter non eſſet Deus; quia non eſſet a ſe, quod eſt proprium Divinitatis.

Q. *Quomodo confutandæ ſunt rationes iſtæ?*

R. Ad *primum*, dicendum; quod Deus ſit *unus & ſolus*, quoad Naturam & Deitatem, qua excluduntur alii gentium Dii, non vero alias Perſonas in eadem Divinitate; quæ, cum una ſit & ſola; unus eſt Deus ſolus, & cum ſit in tribus ſuppoſitis, ſeu Perſonis, una & indiviſa, neceſſario ſequitur, quod in Deo ſit vera Trinitas, Pater nempe, & Filius & Spiritus ſanctus, & unus Deus ſolus, quoniam ex Scriptura, *hi Tres unum ſunt.*

Ideo Chriſtus ipſe dicit: *ſolus non ſum, ſed ego, & qui miſit me Pater.* Joann. 8.]

Ad *ſecundum*: verum quidem eſſe, vocem *Trinitatis* non haberi expreſſe & formaliter in Libris ſacris, habetur tamen virtualiter & æquivalenter in citatis ſupra textibus.

Ad *tertium*: non implicare, unam Perſonam divinam eſſe ab alia, Filium a Patre, & eſſe a ſe,quia natura Filio communicata eſt a ſe, cum ſit divina: & pariter Spiritui ſancto communicatur abſque ulla ſui diviſione. Omne,quod in Deo eſt, a ſe eſt, quatenus eſ-

ſe

ſe a ſe nullam ſui cauſam præſupponit; (non vero quatenus nullam præſupponit originem, nullumque principium) & in hoc ſenſu ſolus Pater eſt a ſe.

Q. *Reperiturne in creaturis aliquale veſtigium ſanctiſſimæ Trinitatis?*

R. Reperitur, ſed adeo tenue & improportionatum, ut nullo modo convincat.

In Anima rationali, quæ unica eſt in ſe, reperiuntur tres Potentiæ, Memoria, Intellectus & Voluntas: illæ tres Potentiæ non ſunt tres vitæ, nec tres animæ, ſed una anima: ita in Deo tres ſunt Perſonæ; Pater, Filius & Spiritus ſanctus, & non tres Dii, ſed unus Deus.

Aliam ſimilitudinem adducit S. Auguſtinus: *Illud omnes concedunt,* ait, *ſi ex uno fonte tria pocula impleantur, poſſe dici tria pocula,* tres autem aquas non poſſe dici, *ſed omnino unam aquam; quamquam de ſingulis poculis interrogatus in quolibet horum aquam eſſe reſpondeas.* Lib. de Fide & Symb. c. 9.

Verum, cum in omnibus, quæ proferri poſſunt ad explicandum utcunque adorandæ Trinitatis Myſterium, infinita ſit diſparitas, oremus Deum, ut, qui *ipſo revelante* id credimus, aliquando in æterna Tabernacula recepti, videamus. *Exiſtimabam, ut cognoſcerem hoc*, inquit Propheta Regius, *labor eſt ante me, donec intrem in Sanctuarium Dei.* Pſal. 72.

Q. *Una Perſona eſtne æqualis duabus aliis, vel toti Trinitati?*

R. Cum ſumma æqualitas ſit in divinis Perſonis, una æqualis eſt omnino duabus aliis: *Attende,* inquit Richardus de S. Victore, *quam incomprehenſibilis ſit in ſumma illa Trinitate omniſaria magnitudinis coæqualitas; ubi unitas* pluralitati non cedit, nec pluralitas unitatem excedit.

Q. Quis Auctor eſt Hymni, *Triſagium* dicti, in quo ter *Sanctus* canitur, hoc eſt: *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus & immortalis miſerere nobis?*

R. Angeli ſunt iſtius Hymni, ſeu Triſagii Auctores. Et hoc eruitur ex Epiſtola tertia Felicis III. Summi Pontificis ad Petrum Fullonem Patriarcham Antiochenum, ubi legitur:

„ Cum terræ motu Conſtantinopolis „ quateretur, populusque in campo oraret; „ infantulus toto populo ſpectante cum Pro„ clo Civitatis Epiſcopo, *in Cælum per unam* „ *horam raptus eſt,* ibique hujuſmodi didicit „ Hymnum, rurſumque deſcendens ſe au„ diviſſe nunciavit in æthere multitudinem „ pſallentium & dicentium: *Sanctus Deus,* „ *Sanctus fortis, Sanctus immortalis, miſere*„ *re nobis*, ſibique dictum fuiſſe, ut eam lau„ dationem populo indicaret; quam ubi po„ puli incœperunt, *Deo per hujusmodi laudem* „ propitio facto, ab imminenti ira liberati „ ſunt;

„ ſunt; *ſtetit terræ motus*, & in civitatem re-
„ dierunt. „

Q. *Quis compoſuit Officium Sanctiſſimæ Trinitatis?*

R. S. Presbyter Miſnenſis in *Epitome Hiſtoriarum* dicit; fuiſſe Alcuinum Magiſtrum *Caroli Magni* Regis Galliarum & Imperatoris. *Cum Princeps hic Chriſtianiſſimus circa Divinum cultum eſſet ſollicitus, rogavit* Magiſtrum ſuum Alcuinum, *ut Hiſtoriam & Officium componeret* de Sancta Trinitate, *ut per hoc errores emendarentur, & devotio & ſecuritas Fidei augeretur.*

Anonymus in Micrologio cap. 6. qui floruit ſub Gregorio VII. ſic habet: *Quidam* Leodienſis Stephanus *idem Officium, de Trinitate ſcilicet, compoſuiſſe aſſeritur, quod ab Apoſtolica Sede reſpuitur.*

Q. *Qualis erat ille error, qui tempore Caroli Magni circa Sanctiſſimam Trinitatem graſſabatur.*

R. Edicit Ado Archiepiſcopus Viennenſis in Galiis in ſuo Chronicorum libro: *Synodus magna Graniaquis*, vulgo Aix la Chapelle, *congregatur, in qua de Proceſſione Spiritus ſancti quæſtio agitur: utrum, ſicut procedit a Patre, ita procedat a Filio.*

Hanc quæſtionem Joannes Monachus Hieroſolymitanus moverat, cum Regula & Fides Eccleſiaſtica firmet, Spiritum ſanctum a Patre & Filio procedere.

Q. *Ubi-*

Q. *Ubinam primo celebratum eſt Feſtum Trinitatis?*

R. In Gallia, ſeu Francia & Germania, quorum Principum auctoritate fuerat ordinatum; & paulatim apud alias nationes, ut colligitur ex Gervaſio Cantuarienſi Monacho: *Conſecratus Thomas Archiepiſcopus inſtituit feſtivitatem principalem Sanctiſſimæ Trinitatis, ſingulis annis in perpetuum, die octava Pentecoſtes celebrandam &c.*

Q. *Quandonam incœpit hoc Feſtum celebrari Romæ, ſeu in Eccleſia Romana?*

R. Aliqui cenſent ſub Alexandro III. circa annum 1170. ſed falſo. De hac re requiſitus Papa Alexander, *inquit Anonymus citatus*, reſpondit: *juxta Romanum ordinem, nullum diem ſpecialiter adſcribi debere ſolemnitati SS. Trinitatis, ſicut* nec Sanctæ Unitatis, *præcipue cum in omni Dominica, imo ſingulis diebus*, Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto *& ſimilia dicantur ad laudem pertinentia Trinitatis.*

Hæc omnia inſerta ſunt a Gregorio IX. in Decretalibus. Ex quo apparet, in Romana Eccleſia hoc feſtum etiam tempore Gregorii IX. non fuiſſe celebratum.

Poſt Urbanum VI. circa annum 1390. cœptum fuiſſe ſcribit Randulphus Decanus Tongrenſis in ſuo libro, *de Canonum Obſervantia.* Ubi hæc habet: *Hodiernis temporibus Romæ & in Curia Romana ſolemnis habe-*

tur

tur Feſtivitas Sanctæ Trinitatis, *in Octava Pentecoſtes &c.*

Q. *Græci celebrantne Diviniſſimæ Trinitatis Feſtum?*

R. Feſtum hoc a Græcis usque modo non celebratum eſt, forte ob rationes ab Alexandro adductas. Etenim in Jure Græco-Romano Imperatoris *Manuelis Comneni,* Lex de feriis omnia Græcorum feſta enumerat, & de hoc feſto, officioque nullam facit memoriam.

In Dominica prima poſt Pentecoſten omnium Sanctorum feſtum ipſi celebrant, ut teſtis eſt Nicephorus: *Die Dominica poſt Pentecoſten ubique per univerſam terram exiſtentium ſive in Aſia, ſive in Africa, ſive in Europa, Auſtro, atque Septentrione Sanctorum omnium diem feſtum celebramus.*

Et Leo Imperator Græcorum in Orat. ait: Dominica *poſt Pentecoſten in univerſa terra Sanctos univerſos univerſalis Dei Eccleſia honorat.*

Patrem.

Q. *Qua ratione prima Trinitatis Perſona vocatur Pater?*

R. His potiſſimum de cauſis: 1. Quia ab æterno Filium a ſe genitum habet. Sic uſurpatur in Pſal. 78. *Ipſe invocabit me, Pater meus es tu*: & Matth. cap. 16. *Pater meus, qui*

qui eſt in cœlis &c. *Baptizantes eos in nomine Patris* &c.

2. Quia Creator, Proviſor atque Rector eſt omnium Creaturarum. Quemadmodum eum, a quo familia propagata eſt & regitur, *Patrem* appellamus; ita Deum, quem omnium Opificem & gubernatorem agnoſcimus, *Patrem* vocamus; & quidem jure merito, cum legamus in Deuteronomio cap. 32. *nunquid non ipſe eſt Pater tuus, qui poſſedit te, & creavit te?* JEſus Chriſtus nos alloquens ait: *Pater tuus, qui videt te in abſcondito, reddet tibi.* Matth. 6. Et alibi: *Eſtote miſericordes, ſicut Pater veſter cœleſtis miſericors eſt.* Luc. 6.

Q. *Si Deus Pater eſt, nonne erit prior & major Filio?*

R. Non ita eſt. Abſit hæc a fidelium mentibus impietas, dicere aut credere, eſſe in Trinitate prius aut poſterius, majus aut minus; cum *totæ tres Perſonæ coæternæ ſibi ſunt & coæquales.* Symb. Athan.

Q. *Cur in S. Scriptura nomen Dei ſæpius Patri tribuitur, quam aliis Perſonis?*

R. Quia *Pater* totius Trinitatis Principium eſt, ut loquitur S. Auguſtinus lib. 4. de Trinit. cap. 20. Filius enim, & Spiritus ſanctus, licet eandem habeant cum Patre Deitatem, Filius tamen illam habet a Patre, Spiritus ſanctus a Patre & Filio: Pater autem a nullo communicatam habet; cum ſit expers principii; hoc ſenſu Chriſtus ait:

Hæc

Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum. Joann. 17.

Per hoc ergo, quod quandoque in ſacris Litteris ſolus *verus Deus* appellatur *Pater,* non excluduntur a Deitate aliæ Perſonæ, ſed ſolum ii, qui *falſo* ab Ethnicis putabantur Dii, & pro Diis colebantur.

Unde verba illa: *ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti JEſum Chriſtum,* non *diviſive* accipienda ſunt: quaſi *veri Dei* appellatio ad ſolum *Patrem* referri deberet, ut volebant Ariani; ſed *copulative*, ita, ut ſenſus ſit ſecundum Auguſtinum & alios Patres: *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te, & quem miſiſti JEſum Chriſtum, ſolum eſſe verum Deum.*

Eodem ſenſu Eccleſia Sanctitatem, Dominationem, Magnitudinem infinitam *ſoli Filio* tribuit in Hymno Angelico, ad excluſionem ſcilicet rerum omnium creatarum, non ad excluſionem Patris & Spiritus ſancti, dicens: *tu ſolus Sanctus, tu ſolus Dominus, tu ſolus Altiſſimus,* JEſu Chriſte: unde ſubdit: *cum ſancto Spiritu in gloria Dei Patris.*

Q. *Cur Deus Chriſtianorum præcipue Pater dicitur?*

R. Quia nos in filios adoptavit: *Hanc enim Charitatem dedit nobis* Pater, *ut filii Dei nominemur, & ſimus.* 2. Joann. 5. & Chriſtus ipſe *dedit eis,* Chriſtianis ſcilicet, *filios Dei fieri.* Joann. 1.

Quam felices nos exiſtimaremus, ſi Regis amici eſſemus? Et tamen per gratiam Baptiſmatis non amici tantum, ſed *filii* Regis Regum, *Dei* ſcilicet efficimur: & hanc ſublimem adoptionis dignitatem non raro, eheu! parvipendimus.

Q. *Quid ex tantis beneficiis debent homines Chriſtiani Deo?*

R. Si Patri carnali ſollicite & pie obedire & ſervire debemus, quanto magis obſtricti ſumus Patri noſtro cœleſti, optimo, munificentiſſimo, qui nos veſtit, nutrit, paſcit, protegit, gubernat: qui denique vitam æternam, & hæreditatem opitulentiſſimam promittit.

Et tamen ingratiſſimi ſumus, qui tantum Benefactorem non ſolum toto corde non redamamus, ſed quotidie pro tranſitoriis impie offendimus.

Omnipotentem.

Q. *Eſtne Deus* omnipotens?

R. Indubitatum eſt, teſtantibus ſacris Litteris: *Ego Dominus omnipotens.* Gen. 17. *Scio, quia omnia potes.* Job. 42. Et Salvator JEſus Chriſtus Patrem alloquens, ait: *Abba Pater, omnia tibi poſſibilia ſunt.* Marc. 14. Idem clare exprimitur in diverſis locis tum veteris, tum novi Teſtamenti.

Q. *Cur dicitur omnipotens?*

R. His tribus potiſſimum rationibus:

1. Quia

1. Quia poteſt facere omne, quod abſolute eſt poſſibile; id eſt, quod non implicat contradictionem: ita, ut nihil ſit excogitabile, quod Deus efficere nequeat.

2. Quia de nihilo creavit cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt.

3. Quia poteſt facere omne, quod vult. Et in hoc maxime ſita eſt vis Omnipotentiæ, quod voluntati ejus quiſquam reſiſtere non valeat, aut effectum ipſius impedire: *Omnia, quæcunque voluit.* Pſal. 134. *Nec eſt, qui poſſit ejus reſiſtere voluntati.* Eſther. 13.

Q. *Poteſtne Deus facere montem ſine valle, triangulum ſine tribus angulis? poteſtne mentiri, fallere, peccare, mori &c.?*

R. Cum duo prima manifeſtam involvant contradictionem, adeoque non ſint factibilia, ea Deus facere non poteſt; reliqua vero dicunt ſummam imperfectionem; & ſic minime conveniunt Deo, cujus perfectiſſima eſt ſemper actio. *Poſſe mentiri, fallere, peccare &c.* infirmitatis eſt, non omnipotentis Virtutis & Majeſtatis: unde Apoſtolus de Deo ſcribit; *ſe ipſum negare non poteſt.* 2. ad Tim. 2. Et alibi: *impoſſibile eſt mentiri Deum:* ideo omnipotens eſt Deus, ait Auguſtinus, quia iſta non poteſt; *quæ ſi poſſet, non eſſet omnipotens.* Et proſequitur: *ne quis me temere dixiſſe arbitretur, aliquid Omnipotentem non poſſe, hoc & Beatus Apoſtolus dixit:* ſi non credimus, ille, qui fidelis permanet, negare ſe ipſum non poteſt; *ſed quia non*

vult, non poteſt; quia & velle non poteſt. Non enim poteſt Juſtitia velle facere, quod injuſtum eſt; aut Sapientia velle, quod ſtultum eſt; aut Veritas velle, quod falſum eſt. Serm. 214.

Q. *Eſtne Pater æternus potentior Filio & Spiritu Sancto?*

R. Nequaquam: Omnipotentia enim æque Filio & Spiritui ſancto convenit, ac Patri. Chriſtus ipſe dixit: *Ego & Pater unum ſumus*; & Apoſtolus ait: *qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, ſe eſſe æqualem Deo.* 1. Cor. 1. Si igitur unum ſit cum Patre, habens ſcilicet eandem Naturam & Eſſentiam divinam, non poteſt non eſſe omnipotens. Deinde dicitur de ipſo, quod *per ipſum facta ſint omnia.* Joann. 1. Quod dicitur de Filio, idem dicendum de Spiritu ſancto, qui cum Patre & Filio unus eſt Deus. Non tamen dici poſſunt tres Omnipotentes, ſed unus omnipotens, ſicut non tres Dii, ſed unus Deus propter unitatem naturæ.

Q. Cum Deus *velit omnes homines ſalvare, & ad agnitionem veritatis venire*, juxta Apoſtolum 1. ad Tim. 2. *cur omnes non ſalvantur, ſi voluntatis ejus effectum nullus poſſit impedire?*

R. Quia voluntas, qua vult omnes homines ſalvos fieri, non eſt abſoluta, ſed conditionata; id eſt, vult eos ſalutem conſequi, ſi velint mandatis ſuis obtemperare, & bene operari. Unde mirum non eſt, quod hæc ejus voluntas non adimpleatur, cum ſolum

ſit

ſit voluntas *conditionata* non abſoluta. *Abſoluta* voluntas: quæ & *antecedens* dici poteſt, ea eſt, qua Deus ex ſe vult aliquid ſine ulla conſideratione circumſtantiarum rerum. *Conditionata* ſeu *conſequens*; qua ex certis circumſtantiis vult aliquid, quod alioquin nollet.

Sic ergo Deus antecedenter quantum eſt *ex ſe*, vult omnes homines ſalvos fieri; & voluntate conſequente vult impios & peccatores a regno ſuo excludere. Sicut Judex abſolute vult hominem vivere, & conditionate ipſum hominem, ſi homicida fiat, ſuſpendi.

DE GRATIA.

Q. *Quid eſt Gratia & quotuplex?*

R. Gratia eſt auxilium ſupernaturale a Deo ex meritis Chriſti nobis conceſſum in ordine ad finem ſupernaturalem, hoc eſt, ad vitam æternam conſequendam.

Multipliciter dividitur per reſpectum ad finem, ob quem datur.

1. In gratiam gratis datam, & gratum facientem.

Prima eſt, quæ ad aliorum utilitatem & ſalutem procurandam conceditur: ut ſunt donum Prophetiæ, genera linguarum, gratia ſanitatum, hoc eſt, virtus ſanandi infirmos, diſcretio ſpirituum, operatio virtutum, interpretatio ſermonum, & alia, quæ ab Apoſtolo enumerantur. 1. *Cor.* 12.

Gratia gratum faciens eſt illa, quæ ad ipſius recipientis ſalutem, & Dei amicitiam obtinendam primario conceditur; ut eſt, gratia ſanctificans, quæ nos Deo gratos & amicos reddit.

Hæc dividitur in actualem & habitualem, quæ complectitur gratiam juſtificantem & ſanctificantem, & virtutes, quæ cum ea infunduntur in juſtificatione.

Q. *Quid eſt Gratia actualis?*

R. Eſt quoddam auxilium, ſeu motus in anima hominis divinitus excitatus, quo incitatur, & invocatur, & adjuvatur ad actiones virtutum exercendas, & malas vitandas. Tales ſunt piæ intellectus cogitationes, illuminationes, piæ voluntatis inſpirationes, ſeu motiones & affectiones ad bonum; ut, ad concionem audiendam, meditandum de Inferno, actum Contritionis & Charitatis eliciendum &c.

Q. *Quomodo dividitur Gratia actualis?*

R. Alia eſt interna, ut ſunt illuminationes & inſpirationes relatæ: alia externa, ut ſunt Incarnatio, Sacramenta, exhortationes, infirmitates, pericula, boni ſocii &c.

De utraque loquitur Auguſtinus, lib. 5. Homiliarum 23. Homil.: *Si adulter non fuiſti, hoc dicit tibi Dominus Deus tuus: regebam te mihi, ſervabam te mihi, ut adulterium non committeres: ſuaſor defuit; & ut ſuaſor deeſſet, ego feci: locus & tempus defuit; & ut hæc deeſſent, ego feci.* En gratia externa. Et profe-

ſequitur: *adfuit ſuaſor, non defuit locus, non deſuit tempus; ut non conſentires, ego terrui &c.* En gratia interna.

Q. *Eſtne alia Gratiæ actualis diviſio?*

R. Ita; dividitur ulterius in prævenientem, concomitantem & conſequentem.

Item in ſufficientem & efficacem.

Gratia *præveniens* ea eſt, quam Deus operatur in nobis antecedenter ad liberum voluntatis conſenſum. Et de hac fit mentio in Pſal. 20. *prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* Hæc gratia etiam dicitur *excitans*, in quantum impellit hominem ad bonum, & retrahit a malo: imo & *operans*; quia operatur, ut velimus & conſentiamus: ſive de facto conſentiamus, ſive non. Suaſor enim agit & laborat, ut, quod ſuadet, alter velit, ſive hic perſuadeatur, ſive non. Et ſic patet, gratiam prævenientem, excitantem & operantem eſſe unum & idem.

Q. *Quid eſt Gratia concomitans?*

R. Ea eſt, per quam Deus nobiſcum coefficit actum bonum, ad quem prævie nos excitavit. Et de illa loquitur Apoſtolus: *laboravi,* inquit, *non ego autem, ſed gratia Dei mecum.* 1. Cor. 15. *Concomitans* dicta eſt, quia concomitatur liberum voluntatis uſum. Dicitur enim *cooperans & adjuvans*, quatenus hominem jam vocatum & excitatum adjuvat & promovet ad perfectum conſenſum, ſive ad conſummationem ſuæ converſionis, aut actus ſalutiferi.

Q. *Quid eſt Gratia ſubſequens?*

R. Sicut gratia præveniens ea eſt, quæ liberum voluntatis conſenſum prævenit & antecedit; ita ſubſequens eſt illa, quæ eundem *ſubſequitur*, fovet & confirmat; & de hac fit mentio in Pſal. 22. ubi Propheta Regius ait: *miſericordia tua ſubſequetur me.*

Poteſt etiam dici gratia ſubſequens; quia ſubſequitur juſtificationem, daturque homini juſtificato, ut in Sanctitate accepta confirmetur ac perſeveret. Unde S. Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 11. de ſubſequente ſic ſumpta, ſicut & de præveniente præclare ait: *prævenit impium, ut juſtus fiat: ſubſequitur juſtum, ne fiat impius.*

Ex quibus ſequitur, gratiam prævenientem *ut talem* abſtrahere a poſitione actus ad quem impellit: concomitantem vero actum quidem importare, ſed abſtrahere ab actus continuatione: ſubſequentem denique continuationem importare.

Q. *Quæ differentia eſt inter Gratiam ſufficientem & efficacem?*

R. Gratia *ſufficiens* dicitur illa, quæ licet præbeat vires ſufficientes ad ponendum effectum, ad quem ultimate datur; nihilominus effectu quandoque caret ob humanæ voluntatis reſiſtentiam.

Gratia vero *efficax* illa eſt, quæ ſemper & infallibiliter infert effectum ultimate intentum, & cooperationem liberi arbitrii.

Q.

Q. *Poteſtne homo ſuam ſalutem operari ſine gratia JEſu Chriſti?*

R. Nullatenus poteſt, quidquid dixerit Pelagius, volens ſalutem & converſionem noſtram non a gratia, ſed a proprio voluntatis arbitrio pendere. Neceſſitatem vero gratiæ inviĉtiſſime comprobat S. Scriptura. Primo ſiquidem Propheta Regius dicit: *converte nos Deus ſalutaris noſter.* Pſal. 84. At, ſi Dei præcepta adimplere pie poſſemus, & ſanĉte vivere, & a peccatis reſurgere per ſolam liberi arbitrii poteſtatem, & ſecluſo quocunque auxilio ſupernaturali, ſine cauſa dixiſſet Deo: *converte nos Deus ſalutaris noſter:* nec Deus reſpondiſſet Paulo roganti, ut auferretur carnis ſtimulus: *ſufficit tibi gratia mea*; ſed dixiſſet: *tu ipſe ſufficis tibi*, aut tibi ſufficit libertas tua. Nec deberet unusquisque cum Propheta eodem dicere: *greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum.*

2. Dominus noſter JEſus Chriſtus ipſemet gratiæ neceſſitatem aſſerit, dicens: *ſine me nihil poteſtis facere.* Joann. 15. Et alibi: *nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum.* Joann. 6. hoc eſt per gratiam ſuam.

Ex quibus textibus manifeſte colligitur, liberum hominis arbitrium gratia Dei deſtitutum non poſſe elicere opus bonum, vincere tentationes, & ſalutem conſequi; *quoniam non ſumus ſufficientes*, ut ait Apoſtolus, *cogitare aliquid a nobis, quaſi ex nobis*, hoc eſt, ut

nobis totaliter tribui poſſit, *ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt*: ideo non nobis ſed Deo danda eſt gloria.

Vires liberi arbitrii ſunt naturales; ſalus autem animæ eſt opus ſupernaturale: ac proinde aliquo auxilio ordinis ſupernaturalis indigent: *quoniam Domini eſt ſalus*, inquit Pſalmiſta.

Deinde, definitum eſt in Concilio Tridentino: *Si quis dixerit, ſine præveniente Spiritus ſancti operatione, atque ejus adjutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.* Seſſ. 6. de Juſtific. Can. 3.

Concludendum igitur eſt, gratiam Dei ad omne opus bonum meritorium neceſſariam eſſe: cum ne quidem *nemo poſſit dicere Dominus JEſus, niſi in Spiritu ſancto.* 1. Corinth. cap. 12.

Q. *Sed, nunquid Gratia tollit liberum arbitrium?*

R Minime. Deſtrueret quidem, ſi illud cogeret, at non cogit; quin potius adjuvat. Homo præventus gratiæ auxilio, non neceſſario, non coacte, ſed libere agit, atque in ſua poteſtate ſitum eſt aut gratiæ aſſentire, aut diſſentire.

Non tollit liberum arbitrium ex gratiæ indigentia; quoniam, ut potentia ſit libera ad agendum vel non agendum, neceſſe eſt, quod habeat vel a ſe, vel ab alio omnia re-

qui-

quiſita ad agendum: nec per aliquid ipſorum deſtruitur, imo perficitur in ratione potentiæ activæ & principii operativi. Ideo cum gratiæ auxilium requiratur ad agendum ſupernaturaliter, quod homo ſtante illo gratiæ auxilio remanet liber: tunc enim poteſt agere, vel non agere, ſeu amare Deum, & non amare: alioquin ſequeretur, quod non poſſet divinæ inſpirationi reſiſtere, quod falſum eſt.

Q. *Daturne talis Gratia, cui poſſit noſtra voluntas reſiſtere?*

R. Si de facto tali gratiæ reſiſtatur, quæ ſufficiens dicitur; certum eſt, quod voluntas ab ea non neceſſitetur; cum ejus effectum ſua renitentia ſæpe impediat.

Dari autem talem gratiam, expreſſe habetur in S. Scriptura. Quoſdam textus producere ſufficiet.

Tota die expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem. Iſa. 64. *Vocavi, & renuiſtis.* Proverb. 1. v. 24. *Vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis.* Act. 7. v. 51. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti?* Matth. 23. v. 37.

Tandem S. Paulus Corinthios hortatur, *ne in vacuum gratiam Dei recipiant.* 2. Cor. 6. Quæ verba S. Thomas explicans, ait: *Quicunque ergo gratia percepta non utitur ad vitandum peccatum, & conſequendam vitam æternam, hic gratiam Dei in vacuum recipit.* Lect. 2.

Re-

Ratio etiam hanc veritatem ſuadet. Si non daretur gratia ſufficiens; vel nulla daretur, vel omnis gratia eſſet efficax: neutrum dici poteſt. Non primum, alias non poſſet Deus punire infideles aut peccatores, cum deeſſet ipſis auxilium, ſine quo converti non poſſunt. Neque ſecundum: quia, ſi omnis gratia eſſet efficax, ſuum ſemper ſortiretur effectum; & ſic Sancti irriſorie confiterentur, ſe fuiſſe ignavos, & Dei gratiis ingratos &c. imo Deus ipſe hominibus illuderet, cum per os Davidis dicit: *Hodie ſi vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Pſal. 94. ſi vox ejus, ſeu gratia ita eſſet efficax, ut illi non poſſet reſiſtere humana voluntas, nec obdurari.

Gravis igitur error eſt in Fide, dicere cum Calvino & Janſenio: *interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ hominem non reſiſtere.*

Q. *Daturne Gratia ſufficiens omnibus omnino & ſingulis hominibus?*

R. Deum neminem a gratia ſua excludere, multis conſtat rationibus. Primo ex generali vocatione & illuminatione per Chriſtum, ut ex auctoritate S. Scripturæ convincitur. Dicitur enim de Chriſto Domino: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Quod omnes SS. Patres explicant de *lumine gratiæ*: voluntque, hoc lumen dari omnibus, etiam iis, qui in extremis mundi partibus ſunt, ubi adhuc Evangelium non eſt annunciatum. Quod au-

tem gratia neceſſaria & ſufficiens, qua ad Fidem, lucemque veritatis venire poſſunt, ipſis non deſit, teſtatur S. Proſper: *Etiamnum*, inquit, *in extremis mundi partibus ſunt aliquæ nationes, quibus nondum Salvatoris gratia,* hoc eſt, Evangelium, *illuxit, quibus menſura tamen generalis auxilii, quæ deſuper omnibus ſemper hominibus eſt præſtita, non negatur.* Lib. 2. de Vocat. Gent. 17.

Secundo ex generali voluntate Dei ſalvandi omnes homines, tenetur Deus ſubminiſtrare media neceſſaria ad ſalutem conſequendam: qui enim ſincere vult finem, etiam vult media ad illum finem aſſequendum requiſita.

Deum autem ſincere velle omnium ſalutem, teſtatur Ezechias loquens Populo Hebræo ex parte Dei? *Quare moriemini Domus Iſrael? Dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, ſed ut convertatur & vivat.* Ezech. 33.

Apoſtolus etiam hanc veritatem apertiſſime tradit: *Hoc enim bonum eſt,* inquit, *& acceptum coram Salvatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſalvos fieri.* 1. Tim. 2. Quam utique veritatem triplici ratione confirmat: *Unus enim Deus; unus Mediator Dei & hominum homo Chriſtus JEſus, qui dedit Redemptionem ſemet ipſum pro omnibus.*

His verbis ſignificat Deum triplici titulo velle omnium hominum ſalutem. 1. Quia eorum omnium *Creator* eſt. 2. Quia omnium eſt *Redemptor*. 3. Quia omnium de-

bet

debet eſſe *Judex*: & ſanguis, quem pro omnibus effudit in Cruce, erit in teſtimonium, quod non fuerit ipſe in cauſa, cur aliqui reprobandi ſint & damnandi.

S. Petrus Apoſtolorum Princeps idem aſſeverat: *Nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reverti.* 2. Petr. 3. v. 9.

Voluntatem hanc ad omnes & ſingulos extendi docent S. Chryſoſtomus, S. Auguſtinus, & alii SS. Patres: atqui non poteſt Deus ſincere ſalutem omnium velle, niſi, *ut jam diximus*, proſpiciat omnibus de mediis, ſine quibus impoſſibilis eſt ſalus: ergo &c.

Media autem illa omnibus conferri, etiam docet S. Chryſoſtomus Homil. 7. in Joannem: *Gratia Dei in omnibus diffuſa eſt, . . . omnibus ſe facilem exhibet, omnes pari honore advocat.*

Auguſtinus lib. 2. Act. cum Felice Manichæo cap. 8. in fine: *Non eſt ergo indignum, ut Deus dicat: ite in ignem æternum, iis, qui per liberum arbitrium miſericordiam ejus reſpuerunt.* Ergo ſupponit omnibus dari gratiam, etiam reprobis: alias Chriſtus merito hanc ſententiam contra ipſos ferre non poſſet, ni habuiſſent in vita auxilium ſaltem ſufficiens ad faciendum bonum, & ad malum evitandum: cum ſine gratia utrumque ſit eis impoſſibile.

Tandem probatur ex Concilio Valentino anno 855. celebrato, cap. 2. ubi dicitur: *Malos non ideo perire, quia boni eſſe non potuerunt,*

runt, ſed quia boni eſſe non voluerunt. Si noluerunt & potuerunt, ergo habebant gratiam, ut poſſent eſſe boni.

Q. *Parvulis decedentibus ante Baptiſmum daturne Gratia ſufficiens ad ſalutem?*

R. Cum non habeant Parvuli uſum liberi arbitrii & rationis; nec ſint expediti ad bene agendum, non dantur iis gratiæ ſufficientes: quia gratia ſufficiens ideo tantum datur, ut excitetur is, qui eam recipit ad bene agendum, vel ut adjuvetur. Quod maxime verum eſt de iis, qui in utero materno decedunt. Nullis tamen deſunt media ſufficientia, quibus ad æternam felicitatem pervenire valeant.

Et probatur ex iisdem Scripturæ locis in ſuperiori quæſtione relatis de Voluntate Dei ſalvandi omnes, de univerſaliſſima Redemptione per Chriſtum &c. *Nunquid autem,* ait Auguſtinus, *homines non ſunt, ut non pertineant ad id, quod dictum eſt*: nempe, *vult omnes homines ſalvos fieri?* 4. Corinth.

Si velit eos ſalvos fieri, debet ipſis providiſſe de gratia: ſi non immediate ſufficienti, prout diximus, ſaltem mediate, ſeu de auxilio, quo poſſent ab originali peccato liberari, & ſalutem conſequi.

Ad hunc finem Baptiſmum inſtituit pro ſingulis hominibus, & vult omnibus illis applicari. Inſpirat Parentes, aut alios, ut vel vitent cauſas abortus, quo impediatur collatio Baptiſmi; vel ut natis Baptiſmum conferant

rant

rant : vel alios, ut orent, & precibus obtineant felicem partum, & amotionem cauſarum abortus aut necis infantium, aut aliorum impedimentorum Baptiſmi & Salutis.

Nunquid Medicus cenſeretur ſufficienter providiſſe de remedio alicui ægrotanti, & de applicatione illius, *quantum in ipſo eſt*, ſi non tantum ordinaſſet remedium efficax ad ſanitatem reddendam, ſed etiam illud ipſe præparaſſet, & miniſtris tradidiſſet ad illud applicandum ægroto : licet interim ægrotus diverſas ob cauſas ſupervenientes pharmacum ſumere non poſſet ?

Sic Deus, quantum eſt *ex ſe*, dicendus eſt ſufficienter providiſſe parvulis de remedio, & de ejus applicatione, dum Baptiſmum inſtituit, & Miniſtros deſtinavit, qui illum conferrent ; licet contingat aliquando, quod Miniſtri impediantur : aut quod parvulus extinguatur in utero Matris, aut extra per cauſas naturales, quæ Deo quodammodo ſervientes peccati originalis pœnam exigunt, illis parvulis mortem inferendo.

Q. Quomodo intelligendus celebris ille textus S. Auguſtini : *Plerumque feſtinantibus Parentibus, & paratis Miniſtris, ut Baptiſmus parvulo detur, Deo tamen nolente non datur.* Lib. de Dono Perſev. c. 12.

R. Per hoc non intendit Auguſtinus, quod Deus nolit poſitive Baptiſmum conferri : cum ab ipſo pro omnibus inſtitutum ſit ; ſed quod nolit perturbare ordinem cau-

ſa-

ſarum, quæ impediunt, quo minus Baptiſmus conferatur.

Deus voluntate *antecedenti* vult ſincere parvulos ſalvari, & ad Baptiſmum perveniře, & de hac non loquitur Auguſtinus, ſed de voluntate *conſequenti*; qua, non velle eorum ſalutem cenſetur in hoc ſenſu: quod nolit impedire curſum cauſarum ſecundarum, ne perturbet ordinem naturæ.

Q. *Cur Deus volens parvulorum ſalutem, non amovet cauſas mortis, donec ad Baptiſmum perveniant?*

R. Quia Deus non eſt Proviſor particularis, ad bonum ſpeciale unius duntaxat ordinatus; ſed eſt proviſor generalis, & ad bonum commune ſpectans; qui promiſit relinquere omnes cauſas ſecundas in exercitio libero, & unamquamque in propria virtute naturali. Unde non tenetur impedire lapſum lapidis puerum occiſuri; nec acceſſum lupi ipſum devoraturi; nec aſtrorum influentias, quæ in cauſa ſunt, cur moriatur infans in utero matris. Vim enim inferret lapidi, qui ob gravitatem ponderis ruere debet; ſicut & lupo, qui famem comprimere deſiderat: & cœlorum motibus, quorum natura eſt influere: & pro tunc Deus non eſſet omnium ſuavis Proviſor.

Hoc non obſtante, cum Deus præſcribendo leges communes naturæ, non ligaverit ſibi manus; poteſt quandoque viis extra-

ordinarlis ſervare puerum unum, donec baptizetur, & alium non.

Cur autem ſic agat, non eſt noſtrum quærere; ſed ad profunditatem Miſericordiæ cum *Auguſtino* recurrendum eſt, cur pro uno faciat miraculum, & non pro alio. Et cum *Apoſtolo* exclamandum: *O altitudo divitiarum Sapientiæ & Scientiæ Dei, quam inſcrutabilia & incomprehenſibilia ſunt judicia ejus!*

Q. *Filii infidelium, qui non habent uſum Baptiſmi, nonne privantur omni medio ad ſalutem?*

R. Nequaquam. Non habent quidem auxilium ſufficiens *proxime*, habent tamen *remote*; in quantum parentes illorum habent gratias ſufficientes, quibus ad ſalutem pervenire potuiſſent, & conſequenter ad fidem; ſicque procurare potuiſſent ſuis filiis applicationem Baptiſmi: & hoc eſt, quod dicit S. Proſper: *Omnia infantium initia ſub arbitrio jacent voluntatis alienæ.*

Q. *Daturne Gratia ſufficiens hominibus etiam in malo obduratis?*

R. Certiſſime. Nullis peccatoribus quantumcunque induratis & excæcatis denegat Deus gratias ſufficientes, quibus redire poſſunt ad pœnitentiam. Omnes textus S. Scripturæ, quibus probatur, Deum ſincere velle ſalutem omnium hominum, poſſunt etiam iſtis applicari. Non deſunt tamen alii textus particulares, quibus Deus ſuam bonam voluntatem erga impios & ſceleratos oſten-

oſtendit: *Vivo ego, nolo mortem peccatoris, ſed ut convertatur & vivat.* Ezech. 33.

Idem aſſerit Petrus Apoſtolus: *Patienter Deus agit, propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reverti.* 2. Pet. 3.

Sed, ſi Deus nolit mortem peccatoris, nec aliquos perire, neceſſario debet illis gratias ſufficientes concedere, quibus converti poſſint; alias non vellet, ut converterentur, ſed potius, ut in peccatis morerentur. Et qua ratione poſſet illos arguere, dicens: *Vocavi & renuiſtis; extendi manum meam, & non erat, qui aſpiceret?* Quomodo verificaretur dictum Chriſti Domini Salvatoris: *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores?* Neminem excludit, ergo nulli peccatori, quantumvis impio, atroci, ſcelerato, gratiam ſufficientem denegat, ſine qua non poſſet ad eum venire.

Concilia quam plurima, SS. Patres, tam Latini quam Græci noſtræ ſunt ſententiæ.

Quod ſi in aliquibus Scripturæ locis dicatur; quod Deus excœcet oculos, induret corda peccatorum, recedat ab eis, eos dimittat, & ab eis gratias auferat, & ſimilia: nihil aliud indicant, quam ſubtractionem gratiæ habitualis, amoris & amicitiæ, qua unitur juſtis, & quam negat peccatoribus, & quoad hoc ab eis recedit, eos deſerit & deſpicit.

Poſſunt etiam loca illa intelligi de gratiis potentioribus & efficacioribus, quas juſtiſſime denegare poteſt; non autem de gratiis ſufficientibus: quod ſi deeſſent, non im-

putaretur illis obduratio illa in peccatis, nec nova peccata, quæ ſine gratia nemo vitare poteſt.

Q. *Daturne etiam ultra Gratiam ſufficientem Gratia efficax?*

R. Certe. Id enim S. Litteræ pluribus in locis prædicant, ut Jeremiæ 31. *Converte me, & convertar.* Ezechiel. 36. *Dabo vobis cor novum, & ſpiritum novum ponam in medio veſtri; & faciam, ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea cuſtodiatis.* Ad Romanos 9. *Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei... O homo, tu quis es, qui reſpondeas Deo? .. Quid adhuc quæritur? voluntati enim ejus quis reſiſtit?* Ad Philipp. *Deus eſt, qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate.*

Eccleſia ipſa a Chriſto edocta & a Spiritu ſancto gubernata vim gratiæ efficaciſſimam agnoſcit, cum Deum oret, *ut noſtras etiam rebelles ad ſe propitius compellat voluntates.*

Ut largiatur nobis ſpiritum cogitandi, quæ recta ſunt, propitius & agendi.

Ut inſerat cordibus noſtris ſui amoris effectum?

Ut faciat nos amare, quod præcipit. Et in pluribus aliis &c.

Et de illa gratia efficaci loquitur Auguſtinus, dum ait: *quod a nullo duro corde reſpuatur.*

Q. *Hæc Gratia efficax nonne officit libertati?*

R.

R. Nequaquam. Quia illam non neceſſitat, nec ullam homini ipſi infert violentiam; licet ſemper effectum conſequatur, & humana voluntas nunquam ei reſiſtat: alias, ſi reſiſteret, non eſſet amplius *efficax*; poteſt tamen ei reſiſtere, ut declarat Concilium Tridentinum his verbis:

Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo motum & excitatum non poſſe diſſentire, ſi velit, anathema ſit. Seſſ. 6. Can. 4.

Clarius id etiam exprimit Concilium Senonenſe Decreto 15. ubi habet: *Nec tale eſt Dei trahentis auxilium, cui reſiſti non poſſit.* Ex quibus oraculis colligitur, gratiam efficacem, quæ ſcilicet indeclinabiliter & inſuperabiliter agit ſeu attrahit, ut loquitur Auguſtinus, humanam voluntatem, nullam tamen ei neceſſitatem imponere; cum ſuo fruſtrari poſſit effectu, ſi nempe voluntas ei reſiſteret: id quod poſſe jam demonſtratur.

Q. *In quo conſiſtit Efficacia Gratiæ, ſeu quomodo ſit efficax? Et qua ratione a Gratia ſufficiente diſtinguitur?*

R. Has quæſtiones in Catechiſmo diſceptandas non putamus, ideo Scholaſticorum contentionibus relinquimus. Quamvis, inquit *P. Fraſſen*, Catholici omnes fateantur, aliquod eſſe diſcrimen inter gratiam efficacem & ſufficientem: non conſentiunt tamen invicem in aſſignando utriusque diſcrimine; tam varia enim eſt, totuplexque oppoſita circa hanc aſſerendam veritatem Au-

ctorum ſententia & pugna, ut vix quidpiam certi hac in re definire liceat: cum utrinque graviſſimi ſuboriantur difficultatum fluctus, quos declinare vix poteſt, quantumvis exerta & illuſtrata humana mens.

Nec mirum ſane; exiſtimo namque concordiam gratiæ efficacis cum humana libertate tam obſtruſæ ac reconditæ eſſe indagationis, ut myſterii nobis in miſeriarum valle degentibus prorſus impervii nomen ac rationem ſibi jure vindicet.

Q. *Poteſtne eadem numero Gratia eſſe efficax reſpectu unius* v. g. *Petri*, *& reſpectu alterius* v. g. *Pauli?*

R. Certiſſime, & hoc probatur ex ore proprio JESu Chriſti exprobrantis habitatoribus Corozaim & Bethſaidæ, ubi frequenter nunciaverat Evangelium, & ingentem prodigiorum numerum patraverat; quod fidem amplecti, pœnitentiamque agere renuiſſent, quando Tyrii & Sidonii, qui infidelitate obvolvebantur, quique nec legem & Prophetas, nec bona piorum exempla, nec Prædicationem prodigiis fultam habebant, converſi fuiſſent.

Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida; quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. Matth. c. 11. v. 21.

Ergo per easdem gratias, quas neglexerunt Corozaitæ, poterant Tyrii & Sidonii converti, & de facto converſi fuiſſent, &

gra-

gratiæ illæ, quæ tantum *ſufficientes* remanſerunt & *inefficaces*, fuiſſent *efficaces*, & debuiſſent eſſe ipſis Corozaitis.

Ergo eædem gratiæ reſpectu unius poſſunt eſſe efficaces, & inefficaces reſpectu alterius.

Vel Tyrii & Sidonii habuiſſent easdem omnino gratias, vel potentiores: Si easdem, habemus intentum: ſi diverſas & fortiores; non currit, nec æqua eſt objurgatio Chriſti, quia tunc *Corozaitæ* reſpondere potuiſſent: ſi etiam nobis gratias illas validiores dediſſes, utique pœnitentiam egiſſemus.

Non defuerunt tamen *Tyriis* & *Sidoniis* alia ſufficientia auxilia, quibuscum pœnitentiam agere poterant; licet non in tanta abundantia, ſicut habuerunt *Corozaitæ* & *Bethſaiditæ*, qui ultra ſpeciales ulteriores gratias, virtutes & Chriſti miracula viderant.

Q. *Quæ Fidei in Deum omnipotentem Utilitas?*

R. Catechiſmus Concilii Tridentini dicit: nihil tam ad Fidem & Spem noſtram confirmandam valere, quam ſi fixum in animis noſtris teneamus, nihil non fieri a Deo poſſe.

Quidquid enim deinceps credere oporteat, quamvis humanæ mentis conceptum ſuperet, illi tamen facile humana ratio, poſtquam Dei omnipotentis notitiam perceperit, ſine ulla hæſitatione aſſentitur.

Præterea, ſi boni aliquid expectandum ſit, nunquam animus magnitudine rei, quam exoptat, frangitur; ſed erigit ſeſe, atque confirmat, ſæpe illud cogitans: nihil eſſe, quod ab omnipotenti Deo effici non poſſit.

Credamus ergo in eum, inquit S. Auguſtinus. *& omnia nobis de ipſius Miſericordia promittamus, quia* omnipotens eſt: *ideo in Deum Patrem omnipotentem credimus. Nemo dicat: non mihi poteſt dimittere peccata. Quomodo non poteſt omnipotens? Sed dicit: ego multum peccavi. Et ego dico;* ſed ille omnipotens eſt. *Et tu: ego talia peccata commiſi, unde liberari & mundari non poſſum. Reſpondeo;* ſed ille omnipotens eſt. *Videte, quid ei canitis in Pſalmo:* Benedic anima mea Domino, & noli oblivisci omnes retributiones ejus: Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas. Pſal. 101. *Ad hoc nobis eſt ejus Omnipotentia neceſſaria.* S. Auguſtin. Serm. 119. de Temp.

Utilis eſt etiam hæc Fides ad immenſa erga nos Dei beneficia cognoſcenda & celebranda: Nam, qui Deum *omnipotentem* cogitat, tam ingrato animo eſſe non poteſt, quin ſæpius exclamet: *Fecit mihi magna, qui potens eſt.*

Crea-

Creatorem Cœli & Terræ.

Q. *Quid intelligitur per Creatorem Cœli & Terræ?*

R. Quod Deum cœlum & terram ex nihilo condidit; idque non ſolum ſine præcedente materia, ſed etiam ſine adjutore, ſine inſtrumentis, ſine labore, nulla vi aut neceſſitate coactus, ſed ſolo voluntatis ſuæ imperio: *ipſe dixit, & facta ſunt.* Pſal. 148.

Q. *Quid intelligitur per Cœlum & Terram?*

R. Per Cœlum intelliguntur omnia cœleſtia: Sol, Luna, Sydera, & præcipue Angeli, quos Deus ſimiliter creavit, ut ipſi aſſiſterent & miniſtrarent.

Terra vero, quæ ſtat in medio mundi, comprehendit omnes res terreſtres: montes, colles, maria, flumina, fontes, arbores, animalia, & præcipue homines.

Hæc omnia *Cœli & Terræ verbis* intelligenda ſunt, quæ Propheta hac ſententia expreſſit: *Tui ſunt Cœli*; & *tua eſt Terra*; *orbem terræ* & *plenitudinem ejus tu fundaſti.* Pſ. 88.

Q. *Solusne Pater fuit Creator Cœli & Terræ?*

R. Cum in divinis actiones ad extra ſint communes tribus Perſonis adorandæ Trinitatis, dicendum: Filium & Spiritum ſanctum eadem actione mundum, & omnia, quæ in eo ſunt, produxiſſe. Nam per Verbum

omnia facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Joann. 1. Quod etiam de Spiritu ſancto dicitur: *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Pſal. 32.

Si quæratur, cur Creatio potius tribuatur Patri, quam Filio & Spiritui ſancto? Reſpondendum eſt: rationem eſſe, quia Pater eſt Origo & Principium duarum aliarum Perſonarum, & conſequenter uti talis omnium creaturarum, quæ ex nihilo ſunt productæ.

Q. *Quam ob cauſam Deus Cœlum & Terram condidit?*

R. Certe non propter ſe, quia nullius rei indigens eſt, ut inquit David: *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Pſal, 148. Nulla alia fuit cauſa, quam ut Angelis & hominibus Bonitatis ſuæ aliquod Teſtimonium communicaret; ipſiſque ſuæ Sapientiæ & Potentiæ veſtigium imprimeret: & ſic ad eum redamandum eos provocaret.

Q. *Quare in Concilio Conſtantinopolitano additum fuit Symbolo Apoſtolico:* Viſibilium & inviſibilium?

R. Ea addita ſunt contra Manichæos, qui duos rerum Conditores ponebant; nempe *Deum optimum, inviſibilium* Auctorem; & *Deum malum, viſibilium,* carnis ſcilicet corporumque Factorem, & eorum, quæ ſub ſenſum cadunt.

Duas

Duas etiam animas in homine aſſerebant; unam bonam a Deo bono, & malam ab adverſo Principio.

Quia ergo dicebant, omnia non fuiſſe facta ab uno ſolo Deo, ſed quædam a malo; idcirco additum fuit: *Factorem Cœli & Terræ, Viſibilium & Inviſibilium*: Quibus verbis ſignificatur, Deum produxiſſe tam ea, quæ ſub ſenſus cadunt, quàm ea, quæ mente ſolum a nobis percipi poſſunt.

Q. *Fuitne totus mundus creatus in eodem inſtanti?*

R. S. Auguſtinus, Philo junior & Origenes, & alii cenſent, mundum ſex dierum ſpatio non fuiſſe conditum, ſed eodem momento omnia ſimul fuiſſe procreata. Licet hæc ſententia propter auctoritatem S. Auguſtini admitti poſſit; attamen multo probabilius eſt, Deum in mundi Creatione ſex dies diſtinctos impendiſſe; & hæc ſententia propugnatur fere ab omnibus Patribus, qui Auguſtinum præceſſerunt, & quidem cum majori ratione utpote Moyſis narrationi magis conſentanea. Exodi enim habetur: *Sex diebus fecit Dominus cœlum & terram*, & in ſeptimo ab opere ceſſavit. Exod. 20.

Unde præcipit Populo Iſraelitico, ut diem Sabbati cuſtodirent, & ab omni opere ceſſarent; ad imitationem Dei, qui completis omnibus ſeptimo die quievit.

Duo S. Scripturæ textus, qui objici ſolent, non evertunt noſtram ſententiam. Primus

mus eſt: *iſtæ ſunt generationes cœli & terræ, quando creata ſunt in die, quo fecit Dominus cœlum & terram.* Gen. c. 2. Alter eſt: *Qui vivit in æternum, creavit omnia ſimul.* Eccl. 18. Nam in primis Ly in *Die* ſignificat idem ac ſucceſſive ſeu in *Diebus*, hoc eſt, tractu temporis: cum non raro S. Scriptura diem pro tempore uſurpet.

In ſecundo, Ly *ſimul*, ſignificat idem ac *pariter*, vel univerſim, ut cum dicitur: *Omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt.* Pſal. 13. Item *ſimul inſipiens & ſtultus peribunt.* Pſal. 48.

Q. *Mundus deſtrueturne aliquando? an erit in æternum duraturus?*

R. In æternum duraturum colligitur ex variiš Scripturæ locis: *Statuit ea in æternum, & in ſæculum ſæculi.* Pſal. 148. *Terra autem in æternum ſtat.* Eccl. 8. *Omnia opera, quæ fecit Deus, perſeverant in æternum.* ibid. 3. Deinde certum eſt, Beatos ſemper futuros in cœlo, & damnatos ignibus inferni perpetuo arſuros.

Nec obſtat id, quod habetur in Apoc. c. 1: *Vidi cœlum novum, & terram novam*; nec quod dixit Chriſtus: *Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.* Matth. 24. Item nec illud Iſaiæ cap. 65. *Ego creo cœlos novos, & terram novam.* Non ideo, *inquam*, concludendum eſt, mundum in æternum non duraturum, quia textus illi & alii, qui ordinarie citari ſolent, ſolum indicant *innova-*

novationem accidentalem, non vero creationem *ſubſtantialem*. Mundus ergo poſt judicium fiet novus quoad formam & figuram, non quoad ſubſtantiam. Corpora cœleſtia ceſſabunt a motu locali, & elementa a mutua actione & alteratione, ſubſtantiis eorum remanentibus.

Q. *Quando fiet iſta innovatio, ſeu quamdiu mundus pro ſtatu præſenti duraturus eſt?*

R. Judæi olim ex veteri Traditione autumabant, mundi ætatem intra 6000. annorum ſpatium claudendam; quorum duo millia in ſtatu Naturæ ante Legem; totidem ſub Lege: reliqui duo millia ſub Meſſia tranſigendi eſſent. Sex diebus, *ajebant*, mundus eſt conſtitutus, ita ſex annorum millibus conſiſtet: anni enim mille velut dies una coram Deo reputantur. Pſal. 19. *Mille anni ante oculos tuos tanquam dies heſterna, quæ præteriit?*

Cum vero ſextum millenarium jam valde defluxiſſe videant, nec eorum ſtatum in meliorem converſum, nec in melius vertendum ſpes ulla appareat: opinionem de mundo poſt ſex annorum millia perituro nunc penitus rejiciunt.

Verumtamen eadem de mundi ætate poſt annos ſex millenos abſolvenda ſententia apud Patres invaluit, & a quibusdam ultimi ſæculi Doctoribus defenditur. Eamdem amplexi ſunt Cyprianus, Lactantius, Ambroſius, Hieronymus, Irenæus, Hilarius, & multi alii,

quos

quos Cornelius a Lapide allegat in Apocal. cap. 20.

Quare juxta hanc Traditionem, & noſtram Chronologiam vulgo probatam, quæ Domini noſtri JEſu Chriſti Nativitatem poſt annos quater mille a creatione mundi conſtituit; ab hoc anno 1769. usque ad mundi exitum, anni ducenti triginta duo ſuperſunt, quibus elapſis ſex annorum millia completi erunt.

Verum S. Auguſtinus, qui, ut colligitur ex libro de Civit. Dei l. 20. c. 7. in eamdem inclinaſſe videtur opinionem: & alibi in Pſalmum 89. acrius invehitur contra illos, qui ſex annorum millia mundi ætati definiunt; cum poſtremæ diei tempus & horam unius Patris cognitioni reſervatam eſſe, JEſus Chriſtus in Evangelio pronunciaverit. Et hæc ſententia, relictis aliis opinionibus, eſt omnino populis prædicanda, juxta præceptum Ecleſiæ.

DE ANGELIS.

De Creatione & Lapſu Angelorum.

Q. *Quando, & ubi fuerunt creati Angeli?*
R. Creati ſunt eodem die, quo crevit Deus cœlum & terram. Et hæc eſt communis Patrum ſententia.

Quantum ad locum creationis; exiſtimatur fuiſſe cœlum Empyreum.

Quod

Quod ſi Lucifer dixerit: *in cœlum conſcendam*; non loquitur de cœlo Empyreo, in quo erat, ſed de cœlo Divinitatis, ut ſequentia verba denotant: *ſimilis ero Altiſſimo.*

Q. *Si in cœlo Empyreo creati ſunt Angeli, fueruntne ergo beati, & quomodo peccare potuerunt?*

R. Fuerunt revera beati beatitudine *naturali*, conſiſtente in cognitione & contemplatione Dei, in quantum naturaliter cognoſci poteſt: Non autem beatitudine *ſupernaturali*, quæ conſiſtit in clara Dei viſione, a qua quis excidere non poteſt.

Q. *Quanto tempore mali Angeli in Gratia perſeveraverunt?*

R. Hoc incertum eſt. Aliqui dicunt, eodem die, quo creati ſunt, lapſos eſſe. Alii die ſexto, quando homo formatus eſt. Conſtat tamen peccaſſe, antequam Adam Dei mandatum transgrederetur: cum fructum vetitum guſtaverint primi parentes ex ſuggeſtione ipſius Dæmonis.

Q. *Quid eſt Angelus?*

R. Eſt ſubſtantia ſeu creatura incorporea, intellectualis, arbitrio libera, ſemper mobilis, Deo miniſtrans, gratia, non natura immortalis, cujus ſubſtantiæ ſpeciem & terminum ſolus, qui Creator eſt, novit, *ſecundum Joannem Damaſcenum*, Lib. 2. cap. 3.

Q. *Unde conſtat dari Angelos?*

R. Ex multis S. Scripturæ locis: *Apparuit Angelus Joſeph.* Matth. 1. *Miſſus eſt*

An-

Angelus Gabriel ad Mariam. Luc. 1. *Acceſſerunt Angeli & miniſtrabant ei.*

Habetur etiam in Symbolo ſub hoc verbo *inviſibilium.* Quaſi diceretur: Deus fecit cuncta viſibilia, & in eis hominem, tanquam iſtius generis rerum caput: & cuncta etiam inviſibilia, qui ſunt Spiritus ſeu Angeli.

In veteri Teſtamento multæ leguntur Angelorum apparitiones, multique textus eorum exiſtentiam declarantes: ut, *ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te.* Exod. 3. *Vivit Dominus, quoniam cuſtodivit me Angelus.* Judith. 13. *Angelis ſuis mandavit de te.* Pſal. 90.

Angelos a Deo creatos eſſe clare declarat Apoſtolus, dicens: *Quoniam in ipſo condita ſunt univerſa in cœlis, & in terra: Viſibilia & inviſibilia, ſive Throni, ſive Dominationes, ſive Principatus, ſive Poteſtates &c.* Coloſſ. c. 1.

Q. *Quid Angelus denotat?*

R. Angelus græce *Nuncius* dicitur, cum a Deo velut judiciorum vel miſericordiarum executor mittitur. Unde Angelus eſt nomen officii, non naturæ, qui etiam ſemper ſunt ſpiritus, ſed non ſemper Angeli vocari poſſunt; niſi dum eos mittit Deus annunciare, aut exequi, quod juſſerit.

Q. *Angeli ſuntne corporei?*

R. Aliqui ex SS. Patribus, inter quos numerantur Tertullianus, Juſtinus, Lactantius,

tius, Cyprianus, Auguſtinus &c. putarunt Angelos habere aliquod corpus tenuiſſimum: nec idcirco in Fide errarunt; quia Eccleſia nihil de hac controverſia definierat, nec definivit: pro certo tamen teneri debet, Angelos ſpirituales eſſe; & probari poteſt ex diverſis Scripturæ locis, ut ex Pſal. 103. *Qui facis Angelos tuos ſpiritus.* Item ex Epiſt. ad Hebr. c. 3. ubi habetur, quod Angeli *ſint adminiſtratorii Spiritus.* Tandem incorporeos eſſe declaratum eſt in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. *Deus utramque naturam de nihilo condidit, ſpiritualem & corporalem; nempe Elementarem, & Angelicam; & tertiam humanam compoſitam ex corpore & anima.*

Cur autem ſint ſpirituales, nulla de hoc dari poteſt ratio a priori, bene a poſteriori. Si Angeli eſſent corporei, non poſſet exiſtere in corpore obſeſſo *Legio* Dæmonum, quæ componitur ex 6666. id eſt, ex ſex millibus ſexcentis ſexaginta ſex: & tamen oppoſitum habetur Luc. 8. nec poſſet unus Angelus cubiculum ex omni parte occluſum ingredi; quod tamen multis exemplis falſum comprobatur.

Q. *Angeli mali patiuntur ab igne infernali, qui corporeus eſt: item depinguntur in forma Juvenum, cum alis &c. Nonne bene infertur, debere eſſe corporeos?*

R. Angelos ſeu Dæmones torqueri quidem igne inferni, qui materialis creditur,

 non

non phyſice, ſed moraliter ex viva apprehenſione ignis, maxime ipſis nocivi & diſconvenientis.

Quod autem ille ignis non eos cruciet per tactum phyſicum, ex eo colligitur; quod Dæmones ſentiant illum ignem etiam in aere exiſtentes, qui tamen longe eſt ab eis.

Quod ſi Angeli depingantur in forma juvenum cum alis &c. non eſt, quod reipſa tales ſint, ſed quia in humana forma pluries hominibus apparuerunt, cum ad eos miſſi ſunt a Deo.

Alæ vero, cum quibus repræſentantur, eorum fervorem & velocitatem in exequendis Dei mandatis demonſtrant.

Q. *Eſtne magnus Angelorum numerus?*

R. Quantus ſit Angelorum numerus, nullibi eſt revelatum. In maxima tamen eſſe multitudine colligitur ex eo, quod habetur Daniel. 8. *millia millium miniſtrabant ei, & decies millies centena millia aſſiſtebant ei.*

Q. *Suntne plures Angeli, quam homines?*

R. Si S. Cyrillum Hieroſolymitanum conſulamus, multo plures eſſe, quam homines, fatebimur: *Cogita,* inquit, *homines, qui fuerunt ab Adamo usque ad hodiernam diem, & futuri ſunt usque ad extremum judicii diem: magna quidem hæc multitudo; ſed hæc tamen parva eſt: plures enim Angeli. Nonaginta novem oves ſunt illi; tu vero centeſima, quoniam unum tantum eſt genus humanum.* Catech. cap. 16.

S. Ber-

S. Bernardus dicit: *ſolos Angelos in Paradiſo exiſtentes plures eſſe, quam ſint ſtellæ, quam ſint arenæ maris ac terræ, quam ſint folia & herbæ, quam ſint omnia quæcunque creata.* Tom. 4. ſerm. 48.

Q. *Quot ſunt Angelorum Ordines?*

R. Quamvis Fides non dicat, ſeque ignorare Auguſtinus fateatur, communis ſententia eſt, quam plurimorum Patrum auctoritate ſuffulta, novem eſſe Angelorum Choros ſive ordines, in tres Hierarchias diſtinctos.

PRIMA ANGELORUM HIERARCHIA

Tres Choros continet, nimirum Cherubim, Seraphim & Thronos.

Seraphim tales dicuntur ab igneo Charitatis ardore. *Iſaiæ c. 6.*

Cherubim a multitudine Scientiæ. *Gen.* 3. *Pſal.* 17. & 79.

Throni vero ob Celſitudinem, quod in eis Deus ſingulari modo requieſcat. *Colloſ.* 1.

Secunda Hierarchia continet Dominationes, Virtutes & Poteſtates.

Dominationes dicuntur, quia mira potentia præeminent, eisque cæteri Ordines inferiores ad obediendum ſubjecti ſunt. *Colloſſ.* 1.

Virtutes dicuntur ob firmitatem & vigorem, & quod per eos ſigna & miracula fiant. *Pſal.* 148. *Epheſ.* 1.

Poteſtates vero, quia eorum poteſtate Dæmones comprimuntur, ne hominibus noceant, quantum volunt. *Colloſſ.* 10.

Tertia Hierarchia continet Principatus, Archangelos & Angelos.

Principatus illi dicuntur, qui inferioribus ad explenda divina Miniſteria præſunt. *Colloſſ.* 1. *Epheſ.* 1. *Pſal.* 25.

Archangeli, qui maxima nunciant. *Theſſal.* 1.

Angeli, qui minora nunciant, & de his fit mentio per totas Scripturas.

Q. *Quæ ſunt miniſteria Angelorum circa Deum?*

R. Primum & principale eſt Deum ſemper amare; & nunquam a laude ejus ceſſare. Iſaias concentum ſic deſcribit cap. 6. *Seraphim clamabant alter ad alterum: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth, plena eſt omnis terra gloria ejus.* Et S. Joannes in ſua Apocalypſi cap. 5. ait: *Audivi vocem multorum Angelorum dicentium voce magna: dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere honorem & benedictionem &c.*

Ad eorum exemplum Clerici & Religioſi alternis Choris horas Canonicas decantant.

Si hæc Angeli faciant, quid nos vermiculi? Ardent Seraphim, dum laudant Deum; & nos frigemus!

Tremunt illi, & nos nullo pudore afficimur: ipſi volantes propius accedunt, & nos

ſe-

ſegniter agimus, nullo mentis greſſu de virtute in virtutem procedentes.

Q. *Quod Officium exercent Angeli erga nos?*

R. Preces noſtras & cætera pietatis opera ambitioſo famulatu ac miniſterio, ut loquitur S. Hilarius, ad Deum provehunt. *Quid cauſa putas,* inquit, *quod Angeli in ſcala aſcendentes & deſcendentes vidit Jacob? niſi quod continuo illi aſcendunt, preces & vota divinæ Majeſtati oblaturi.*

Q. *Poteſtne exemplo hoc confirmari?*

R. Omnino. Unus aliquis ex Angelis primariis Tobiæ dixit: *Ego obtuli orationem tuam Domino.* Tob. 1. Alius Cornelio Centurioni affirmavit Act. 10. *Orationes tuæ, & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei.*

Q. *Quare Moyſes Angelorum ſicut & cæterarum rerum creationem clare non enarravit?*

R. Reſpondet Theodoretus quæſtione ſecunda in Geneſim, ad omnem Idololatriæ occaſionem præſcindendam: *Qui lege,* inquit, *regebantur, ſolidæ & conſtantis fidei nihil habebant. Mox enim, poſt plurima & ineffabilia miracula, imaginem vituli Deum deſignaverunt. Quod ſi tam facile Deos ſibi finxerunt e jumentorum ſimulacris, quid non perpetraturi fuiſſent inviſibilis naturæ notitiam aſſecuti?*

DE ANGELIS CUSTODIBUS.

Q. *Habentne Regna, Provinciæ, Urbes, imo & Eccleſia ipſa particularem Angelum Cuſtodem?*

R. Certum eſt, ſingulos Angelos deſtinari a Deo ad cuſtodiam Regnorum, Provinciarum, Urbium & Eccleſiæ: nam S. Michael dicitur *Princeps populi Iſrael, & Cuſtos Synagogæ.* Sic teſtatus eſt Angelus Gabriel, dum Danielem allocutus, ait: *Michael Princeps veſter.* Daniel. 10.

Meminit etiam idem Angelus *Principis Perſarum; quo nomine Angelum ejusdem nationis* deſignari Interpretes autumant.

In Deuteronomio juxta textum 70. Interpretum legitur: *Conſtituit terminos populorum juxta numerum Angelorum Dei.* Deut. 32. Quæ verba de *Angelis* Populorum & Nationum *Cuſtodibus* dicta, Rabbini & Patres interpretantur.

De Eccleſia vero ſcribit S. Joannes *ad Angelos ſeptem Eccleſiarum* in Aſia minori; quod juxta SS. Patres non tantum de Epiſcopis illarum Eccleſiarum, ſed etiam de Angelis eisdem deſtinatis intelligendum eſt. *Apoc. c.* 18. 12.

Ibidem, ut putat S. Bonaventura, *Michael præliatur pro Eccleſia contra Luciferum.*

Et S. Dionyſius Sermone de Angelis, dicit: quod idem Michael, qui olim *Synagogæ,* nunc *Eccleſiæ præſidet.*

Non

Non tantum Regnis & Eccleſiæ, ſed etiam Exercitibus præſunt, ut patet ex his verbis: *Tollens ſe Angelus Domini, qui præcedebat Caſtra.* Exod.

Theologi etiam putant, aliquos Angelos ex præcipuis deputari cuſtodiæ Regum & Principum, Pontificum, Prælatorum, & aliarum perſonarum publicarum; imo & duos ſingulis, unum pro *Perſona*, & alium ſublimiorem pro *Regimine.*

Ex his conſtat, Angelos deputari Regnis, Provinciis, Urbibus, Congregationibus & Eccleſiæ.

Q. *Danturne Angeli Cuſtodes etiam ſingulis hominibus?*

R. Suum unicuique homini a Deo præpoſitum eſſe Angelum Cuſtodem, colligitur tum ex veteri, tum ex novo Teſtamento.

Jacob Angelum nominat omnium itinerum ſuorum ducem, & in periculis adjutorem: *Angelus, qui eripuit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis.* Gen. 48. & Pſal. 90. David ipſe Angelos protectores memorat, dicens: *Angelis ſuis Deus mandavit de te, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis.* Et Judith, amputato Holofernis capite, ait: *Vivit Dominus, quoniam cuſtodivit me Angelus ejus.* Judith. 3. Porro, *Petro* cum in carcere eſſet, *adſtitit Angelus Domini.*

Tandem Chriſtus JEſus monet in Evangelio Diſcipulos: *Ne contemnatis unum de*

puſillis iſtis, Angeli enim eorum ſemper vident faciem Patris. Matth. 18.

Ob hoc exclamat Hieronymus: *Magna dignitas animarum, ut unaquæque ab ortu nativitatis habeat Angelum ad cuſtodiam deputatum.*

Q. *Infideles & reprobi, habentne etiam ipſi Angelum Cuſtodem?*

R. Certiſſime. Nam, cum Deus velit omnes illos ſalvari, præparaveritque omnibus media neceſſaria ad ſalutem, etiam illis providet Angelum Cuſtodem.

Et ſicut permittit peccatores & reprobos tentari a Dæmone, & aliis hoſtibus; ita congruit Bonitati ſuæ, ut eisdem provideat de bono Angelo ad tutelam, ſi velint ea uti.

Dicit quidem Apoſtolus: *Omnes ſunt administratorii Spiritus, miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.* Hebr. 1.
Ex quibus verbis videtur excludere reprobos ab Angelorum cuſtodia: *Cum illi hæreditatem ſalutis non ſint unquam accepturi.*

At, non ita eſt; ideo enim hæc Apoſtolus dixit, quia Angeli ſunt *principaliter* & primario propter *Electos*: & *minus principaliter* propter alios, quos a plurimis malis & peccatis revocant.

Q. *Deſeritne Angelus ſaltem obſtinatos peccatores?*

R. Nequaquam. Bonus enim Angelus pronior eſt ad bonum ſui hominis, quam Dæmon ad malum: ſed malus Angelus nunquam

quam deſerit hominem ſive juſtum, ſive impium usque ad mortem; ergo nec bonus peccatorem.

Non diffiteor tamen, quandoque Angelos remittere officia cuſtodiæ ob clientum nimiam obſtinationem; ut videtur colligi ex illo textu: *Curavimus Babylonem, & non eſt ſanata, derelinquamus eam.* Jerem. 31.

Quod etiam indicant multi SS. Patres. Et ſic explicantur alii, qui videntur velle, Angelos abſolute tales deſerere, ſaltem remiſſius agendo.

Q. *Habuitne Chriſtus Angelum Cuſtodem?*

R. Minime. Non indigebat ipſe cuſtodia; nec decebat eum, quia cuſtodia dicit in cuſtodiente quamdam præſidentiam, & in cuſtodito indigentiam.

Deputari tamen potuerunt plurimi, vel omnes; non ut Cuſtodes, ſed ut *miniſtri*. Ideo legimus, quod victo Sathana, *acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei,* ſcilicet ut ſervi Domino.

Q. *Habebitne Antichriſtus Angelum Cuſtodem?*

R. Certe. Erit enim homo ſicut alii: &, ſi Deus vult omnes homines ſalvare, ita & iſtum. Et ideo providebit ei Angelum, ut nihil ei deſit ex parte Dei de neceſſariis ad ſalutem.

Putant aliqui, quod, cum ad ſummum creverit ejus malitia, ut ſe fingat *Deum*: for-

X 5 te

te penitus ab eo recedet Angelus, & deſeret eum in malitia ſua.

Sed nihil certum.

Q. *Quæ Beneficia præſtant hominibus Angeli Cuſtodes?*

℞. Plurima recenſet S. Bonaventura, inter quæ: 1. Monent, ne peccemus, & cum peccamus, increpant, imo & aliquando præveniunt, non ex ira, ſed ex Charitate: *Venit Angelus ad populum aberrantem a ſalute, & increpavit.* Judic. 2.

Imo & Deus per illos ſæpe nos caſtigat, ſicut & per malos: nam qui miſſi ſunt ad Sodomam ſubvertendam, erant ex bonis.

Tandem ordinarie *mittit* in peccatores *iram indignationis ſuæ, immiſiones per Angelos malos.* Pſal. 117.

2. A peccatis deterrent, & liberant ab eorum ſervitute; fœditatem eorum oſtendunt, atrocitatem, pœnas temporales & æternas; ad horrorem excitant, & deteſtationem inſpirant, oſtendunt virtutis bona &c.

His & aliis revocant nos a peccato, & ad virtutem juvant.

3. Dæmones coercent, ne gravius tentent, aut alia mala inferant: ſic Raphael *Dæmonem ab uxore junioris Tobiæ expulit.* Tob. 12.

4. Orationes Clientum deferunt ad Deum; non, quod ipſe per ſe non audiat, & videat: ſed, quia meritis & orationibus ſuis vires eis addunt & elevant & intercedunt.

dunt. Unde Raphael Tobiam alloquens, dixit ei: *Ego obtuli orationem tuam Domino.* Tob. 12. Imo & ipſimet orant pro nobis, ut aſſerunt SS. Patres.

5. In afflictionibus conſolantur nos; ut patet de Agar ancilla Abrahæ: *Angelus conſolatus eſt Agar fugientem.* Gen. 32.

Multa alia tum corporalia tum ſpiritualia præſtant beneficia: quorum exempla ſubminiſtrat Scriptura ſacra.

Duo Angeli domum Loth a nefariorum hominum impetu ſervaverunt immunem. Gen. 19.

Angelus tres pueros de camino ignis liberavit. *Daniel.* 3.

Alius Prophetam ipſum Danielem in lacu Leonum ſervavit illæſum. *Cap.* 11. *&* 12.

In Evangelio legimus: Angelum Domini S. Joſephum de ſeceſſu in Ægyptum cum Maria Matre & Puerulo JEſu admonuiſſe. *Matth.* 2.

Tres Magos, ut per aliam viam redirent in regionem ſuam, induxiſſe.

Tandem quotidiana experientia manifeſte probat indefeſſam erga Clientes Angelorum vigilantiam & beneficentiam.

Q. *Quid debemus Angelo noſtro Tutelari pro tantis Beneficiis?*

R. Audiatur S. Bernardus ſuper Pſalmum *Qui habitat in adjutorio*, qui ſic diſcurrit: *Debemus*, inquit, *Angelo Cuſtodi reverentiam pro præſentia, devotionem pro benevolen-*

tia,

tia, fiduciam pro cuſtodia; in quovis diverſorio, in quovis angulo Angelo tuo reverentiam habe. Ne audeas illo præſente, quod vidente me non auderes.

Ne ſimus Spiritibus illis ingrati; redamemus eos, honoremus eos, quantum poſſumus. *Fideles ſunt, prudentes ſunt, quid trepidamus? Tantum ſequamur eos; adhæreamus eis, & in protectione Dei cœli commoremur.* Angelis ſuis mandavit de te, *ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis.*

Imitemur S. Patrem noſtrum Franciſcum: qui, ut ſcribit S. Bonaventura, Angelis Spiritibus inſeparabili erat amoris vinculo copulatus; & ob devotionem ipſorum ab Aſſumptione Virginis glorioſæ, quadraginta diebus jejunans, Orationi jugiter inſiſtebat.

Q. *Quam ob cauſam Eccleſia Catholica Angelorum Ordines veneratur?*

R. Triplicem ob cauſam. *Primo*, quia ſunt puriſſimi Spiritus, in ſanctitate confirmati, noſtri amantes, qui ſemper aſſiſtunt ante faciem Dei, laudantes & benedicentes eum, quem intuentur, & in quem ſemper deſiderant proſpicere, cœleſtes hymnos inceſſabili voce canentes, ſicut Prophetæ teſtantur.

Secundo, quia Angeli inſerviunt divinæ Oeconomiæ: nam ex Scripturis conſtat, non ſolum hominibus deputatos eſſe, eorumque curam gerere, ne illos lædant Poteſtates infernales, eiſque perniciem afferant, verum

etiam

etiam nonnullos eorum præeſſe cœlis, elementis, provinciis, regnis, rebusque nobilioribus naturæ, & ad annunciandum hominibus Dei voluntatem, vel ad certa opera ſalutifera deſtinatos.

Tertio, quia Angeli ultra quod nobis aſſiſtant in hac noſtra peregrinatione, & quam plurimum nos adjuvent in mortis articulo contra Dæmonum aſtutias, & periculoſiſſimas eorum in ultimo iſto certamine tentationes: animas noſtras deferunt ad Tribunal JEſu Chriſti Salvatoris; a quo, favorabili ſententia obtenta, eas in ſinum Abrahæ conducunt, in æternum cum univerſitate Beatorum regnaturas: *Factum eſt, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ.* Luc. 6.

Quare Paulus V. ſpeciale Officium de Angelis Cuſtodibus ab univerſa Eccleſia recitari juſſit; ut Cuſtodes Angeli ſingulorum hominum ab illis venerarentur.

Quoties ergo graviſſima cernitur urgere tentatio, & tribulatio vehemens imminere, *invoca Cuſtodem tuum*, inquit S. Bernardus, *Ductorem tuum, Adjutorem tuum; inclama eum, & dic*: Domine ſalva nos, perimus. *Serm. in Pſal.* Qui habitat.

Q. *Gaudentne Angeli, dum felicem ſuæ cuſtodiæ ſucceſſum reportant?*

R. Certiſſimum eſt, quod illorum accidentale gaudium augeatur: *ſi enim gaudent Angeli Dei*, ut Evangeliſta teſtatur, *ſuper uno*

peccatore pœnitentiam agente, Luc. 15. a fortiori lætabuntur & exultabunt de Salute & Beatitudine noſtra, quæ eſt Pœnitentiæ finis.

Q. *Quid, ſi illorum Cuſtodia non bene ſuccedat?*

R. Certe, ſi mœrore affici poſſent, nullum eſt dubium, quin lapſus hominis in peccatum foret ipſis immenſi cauſa doloris. Verum, cum ſemper videant faciem Patris Cœleſtis, adeoque non poſſint non eſſe omni tempore beatiſſimi: nullam exinde triſtitiam accipiunt; cum triſtitia ſit Beatitudinis gaudio prorſus repugnans: Unde, ſi Iſaiæ 33. dicatur: *Angeli pacis amare flebant*, hoc debet intelligi per exaggerationem, ſicut & de Deo dicitur Geneſis 6. *Quod Deus fuerit tactus dolore cordis intrinſecus.*

Q. *Poteſtne eſſe inter Angelos Cuſtodes aliqua diſſenſio?*

R. Licet legatur in Daniele Propheta, cap. 10. v. 13. Altercationem fuiſſe inter Angelos Perſarum & Medorum: ita, ut primus viginti & uno diebus ſecundo reſtiterit; hæc tamen diſſenſio non fuit contra Charitatem: inter Angelos enim non poteſt eſſe voluntatum oppoſitio, cum voluntates eorum ſint divinæ voluntati conformes: ſed quia de futuris ignorant, niſi Deus eis revelet, ideo Deum conſulendo de futuro aliquo circa animas, quibus præſunt, contraria merita allegant, & ſic dicuntur ab invicem diſ-

ſen-

ſentire. Dum poſtea ſciunt Divinam voluntatem, ſimpliciter uniuntur ad invicem.

Q. *Poſſuntne Angeli corpora aſſumere?*

R. Indubitatum eſt. Exemplum firmiſſimum habemus in Abrahamo: Tres viros vidit, & hoſpitio ſuſcepit, *qui erant Angeli*; ergo corpora aſſumere poſſunt; alioquin Abraham nec eos videre,nec hoſpitio ſuſceptos cibis reficere potuiſſet.

Duo Angeli eduxerunt Loth de Sodomis: *Raphael* multis diebus & longo itinere converſatus eſt cum Tobia.

Gabriel viſibiliter apparuit Virgini Mariæ &c.

Si quæratur, ex qua materia corpora formare valeant? dicam: ex denſo aere, vel ex aliquo cœleſti elemento.

Q. *Apparitiones illæ ſuntne reales vel imaginariæ?*

R. Unum & alterum eſſe poſſunt: quando apparitiones ſunt pure imaginariæ, ſignificatur in Scripturis: Jacob dicitur vidiſſe ſcalam & Angelos *dormiens*; & Angelum apparuiſſe Joſeph *in ſomnis*.

Non ita eſt de Abraham, de Tobia, nec de Chriſto & Matre ejus, & ſimilibus; Apparitiones enim illæ fuerunt *reales*.

Quomodo enim *Jacob* ex lucta cum Angelo remanſiſſet *claudus*, ſi Angelus verum corpus non habuiſſet? Et quomodo luctatus eſſet cum corpore imaginario?

Q. *Angeli poſſuntne in aſſumptis corporibus manducare, bibere, actiones vitales elicere?*

R. Non poſſunt proprie, ſed tantum metaphorice; in quantum producunt actiones externas, quæ vitalibus ſunt ſimiles. Unde Raphael Tobiam alloquens dicebat: *Quando eram vobiscum, videbar manducare; ſed ego cibo inviſibili utor.* Tob. 12. Non fuit ergo vera, realis & organica manducatio; ſed tantum apparens. Ratio eſt, quia actio vitalis eſt a principio vitæ conjuncto: actiones autem formatæ ab Angelo non ſunt a principio vivente conjuncto, quia corpus illud non vivit; nec Angelus eſt illi conjunctus intrinſece tanquam forma informans; ergo non poſſunt manducare, bibere, videre, loqui &c. Quod ſi dicatur fuiſſe locutos, hoc eſt tantum, quia ſonos ediderunt humanis vocibus ſimiles.

Q. *Quibus de cauſis angelici illi Spiritus in aſſumptis corporibus apparent?*

R. Non propter ſe ipſos; corporibus enim non indigent: non feliciores ſunt, cum habent; non deterioris conditionis, cum carent: æque commode ſine corporibus Dei conſilia hominibus nota facere poſſunt: corpora tamen quandoque aſſummunt, ſic ordinante Deo, & quidem propter varias rationes.

Primo, ne impoſſibile judicaremus, quod cum Angelis communem quandoque in cœlis vitam acturi eſſemus immortalem; quando

do & ipſis cum hominibus eandem quaſi vitæ conditionem in hoc infelici rerum ſtatu ſubire voluerunt.

Secundo, ut mens noſtra corpori, tanquam carceri, incluſa corporeis etiam argumentis promoveretur: eoque duceretur & aſſurgeret externo Angelorum miniſterio, quod per ſe vix penetrare poſſet.

Tertio, corpora aſſummunt, & in corporibus viſi ſunt, ut afflictos erigerent & & conſolarentur. *Gen.* 21. Ut itineris ſe duces & comites præberent. *Tob.* 6. Ut vim creaturarum, ne piis obeſſent, frangerent. *Daniel.* 3. Ut impiorum conatus retardarent, & peccata ulciſcerentur. 4. *Reg.* 6. Ut Dei voluntatem hominibus revelarent. *Luc.* 1. Et multis aliis de cauſis.

Q. *Quid cenſendum de ſpirituum humanorum apparitionibus?*

R. Licet non deſint, qui hujusmodi apparitiones fabulæ loco habeant, & velut muliercularum ſomnia explodant; nihilominus Scriptura ſacra, hiſtoriæ probatiſſimæ, & experientia ipſa Spiritus aliquando apparuiſſe fidem faciunt indubiam.

Primo, exempla nonnulla in Scriptura habentur. Defunctus *Propheta Samuel* apparuit Sauli Regi Iſraelitarum, 1. *Reg.* 28. eique vitæ finem prædixit.

Libri Machabæorum docent, *Oniam Sacerdotem*, & Jeremiam Prophetam longe poſt mortem Judæ Machabæo apparuiſſe, eique

ad bellandum adverſus hoſtes animum addidiſſe. *Lib.* 2. *c.* 15.

Moyſes & *Elias* apparuerunt cum Chriſto loquentes in monte Thabor. *Matth.* 17. *& Luc.* 10.

Cum *Chriſtus Dominus* poſt Reſurrectionem Diſcipulis apparuiſſet, illi exiſtimarunt, ſe Spiritum videre, quibus proinde dixit: Videte manus meas, & pedes meos, quia ipſe ſum: *Spiritus carnem & oſſa non habet,* ſicut me videtis habere. *Luc.* *c.* 24. Si Spiritus apparere non poſſunt, errorem correxiſſet Chriſtus, dixiſſetque eis, quid timidi & conturbati eſtis? *ſi Spiritus nunquam appareant, nec apparere poſſint*; ſed in hac opinione ipſos reliquit, quod ſcilicet Spiritus ſub forma quadam viſibili apparere poſſent.

Hiſtoria Eccleſiaſtica plurium Spirituum apparitionibus referta eſt.

Narrat Gregorius Nyſſenus, Gregorio Taumaturgo B. Virginem apparuiſſe ea ſpecie, quam vix oculi illius ferre poſſent. *In ejus vita.*

S. Ambroſius, S. Agnetem apparuiſſe Conſtantiæ Conſtantini Imperatoris filiæ. *Serm. de Paſſ. S. Agnetis.*

Probus Rheatinæ Urbis Epiſcopus, vidit SS. Juvenalem & Eleutherium Martyres. *S. Greg. Lib.* 4. *Dial. c.* 21.

Idem Gregorius cap. 30. refert viſum Theodoricum Regem Arianum detrudi in ollam Vulcani, & cap. 51. aſſerit, viſam eſſe

Mo-

Monialem in Eccleſia S. Laurentii Romæ ante Altare per medium ſecari.

Apparitiones Animarum Purgatorii non minori certitudine a graviſſimis Auctoribus referuntur, quas nimium longum eſſet recenſere.

Non facile tamen fides adhibenda eſt iis, qui dicunt ſe ſpiritum vidiſſe; quia ut plurimum ſunt læſæ phantaſiæ effectus, aut Dæmonum illuſiones. Multæ ſunt regulæ diſcernendi apparitiones reales ab imaginariis, ſuper quibus conſulendi ſunt homines docti, & graves, Deum timentes, qui veritatem a falſitate deprehendere valeant.

DE MALIS ANGELIS, SEU DÆMONIBUS.

Q. *A quo Dæmones creati ſunt?*

R. Ab ipſo Deo omnipotente viſibilium & inviſibilium conditore.

Angelos omnes decoros forma, præſtantes ſapientia, & in omni gratia perfectos effecerat: ſed illi pravo libertatis abuſu in Cacodæmones transformati ſunt.

Q. *Quale peccatum commiſerunt?*

R. Superbiam, proprium, primumque Diaboli peccatum fuiſſe, Scriptura teſtatur; *initium omnis peccati ſuperbia.* Eccleſ. 10. Et Iſaiæ habetur; *detracta eſt ad inferos ſuperbia tua.* Cap. 14. Id etiam perſpicue ſignificat Apoſtolus, cum Neophitum ad Epiſcopa-

tum provehi vetat; *ne in ſuperbiam*, inquit, *elatus, in judicium incidat Diaboli.* 1. Tim. 3.

S. Gregorius lib. 3. Moral. c. 17. loquens de peccato Luciferi, ait: *Ei, a quo conditus fuerat, ſubeſſe deſpexit: & ut præeſſet cæteris, & nulli ſubeſſet*, dixit: *aſcendam ſuper altitudinem nubium, & ero ſimilis Altiſſimo,* Iſa. 14. *cujus eo ipſo ſimilitudinem perdidit, quo eſſe ei ſuperbe ſimilis in celſitudine concupivit.*

Scotus vero noſter, peccatum Angelorum dicit fuiſſe ex parte ſuperbiam, & ex parte luxuriam ſpiritualem, ſeu appetitum inordinatum Beatitudinis.

Q. *Angelus ille, qui primo peccavit, cujus Angelorum ordinis erat?*

R. Ex ſupremo Angelorum ordine, qui Seraphinorum eſt. Et probatur ex illo Jobi cap. 31. ubi loquens de Lucifero, ait: *ipſe eſt Principium viarum Dei;* id eſt præcipuus inter omnes creaturas. S. Auguſtinus dicit: ipſum fuiſſe cæteris clariorem & Principem multorum, quorum ſocietate ad impium certamen contra Michaelem deſcendit.

Q. *Supremus ille Dæmon Lucifer, præeſtne Angelis malis?*

R. Ita. *Ipſe eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.* Job. 41. Et Matth. c. 12. habetur, Judæos exprobraſſe Chriſto, quod in *Beelzebub Principe dæmoniorum ejiceret dæmonia.* Ex quo non leve argumentum deduci poteſt ipſos crediſiſſe, Beelzebub potiri aliqua auctoritate ſupra cæteros Dæmones.

Q. *Angeli mali ſuntne in æternum damnati?*

R. Cum ratione ſtatus non poſſint de peccato commiſſo pœnitere; cumque Deus ſtatuerit non concurrere ad eorum converſionem: ſic damnati in æternum remanent. Id clare exprimit Apoſtolus Judas in ſua Epiſtola Canonica: *Angelos vero, qui non ſervaverunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in judicium magni Dei vinculis æternis, ſub caligine reſervavit.*

S. Petrus id ipſum etiam aſſerit: *Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos in judicium reſervari.* 2. Petr. 2.

Tandem ulterior ratio eſſe poteſt; quod ita ſint obſtinati in malo, & tanto odio habent ipſum Deum, ut ne quidem actus doloris, ſeu pœnitentiæ naturalis elicere valeant.

Q. *Quare Deus non Redemit Angelos ſicut Redemit homines?*

R. Quis hoc inveſtigare poterit? forte, quia Angeli ex pura malitia peccaverunt; cum nihil eſſet, quod eos ab obedientia retraheret: homines vero ex infirmitate, & violentia tentationum lapſi ſunt. Angeli, cum eſſent natura ſublimiores, minus quam nos peccare debuerunt; & ideo eorum culpa damnabilior. quam noſtra judicata fuit.

Quidquid ſit, melius eſt exclamare cum Apoſtolo: *O altitudo divitiarum ſapientiæ, &*

ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus? Rom. 11.

Q. *Eſtne major numerus Angelorum beatorum, quam eorum, qui damnati ſunt?*

R. Multo major eſt numerus Angelorum, qui fideles permanſerunt cum Michaele Archangelo, quam qui rebelles fuerunt cum ſuperbo Lucifero. *Plures ſunt Angeli,* inquit Hugo de S. Victore, *qui nobiſcum ſunt in auxilium, quam qui nobis adverſantur.*

Q. *Suntne omnes Dæmones in inferno ita incluſi, ut exinde exire non poſſint?*

R. Minime. Conſtat plurimos; permittente Deo, per aera diſcurrere, ibique ſedem ſuam conſtituere ad hominum exercitationem & infeſtationem: unde Paulus Diabolum vocat *Principem aeris hujus.* Epheſ. 1. cui ſubjecti ſunt Dæmones in aere degentes. Et apud Lucam iidem illi, cum ſe ex obſeſſis corporibus exturbandos viderent a Chriſto, rogaverunt illum, ne imperaret illis, ne in abyſſum irent, *Luc.* 8. quo nomine Tartara, infernosque deſignant.

Q. *Quomodo ergo cruciantur igne infernali, ſi ibi non ſint alligati?*

R. Torquentur ſeveriſſime ex vividiſſiapprehenſione. Hoc ipſo enim, quod ſciunt cruciatus illos, & alligationem ſibi deberi, ſeque ſempiternis ignibus deſtinatos, acerbiſſimos patiuntur dolores, nec ullo modo illorum pœna, ſicut nec gloria beatorum An-

ge-

Angelorum, qui e cœlo ad nos deſcendunt, minuitur.

Poſt diem vero judicii, qui in aere, vel in quovis alio loco relicti ſunt, cum eorum ſociis & damnatis in eodem perpetuo carcere claudentur, nunquam inde exituri.

Q. *Cum Deus ſciret, tot Angelos eſſe caſuros, quare eos creavit?*

R. Reſpondet ad hoc quæſitum S. Bonaventura in 2. diſt. 3. quæſt. 3. quia quamvis præſcierit infidelitatem & rebellionem eorum, tamen eos creare voluit; eo quod ſimul etiam prævidit, quibus bonis uſibus accommodaret; & quod majora bona inde eliceret, ut dicit Magnus Auguſtinus in Enchyridion, videlicet bonorum Angelorum, & ſanctorum hominum victorias, & amplitudinem coronæ &c.

Q. *Ultra Angelum ad hominis Cuſtodiam deputatum, aſſignavitne Deus ſimul eidem Dæmonem, qui ipſum tentet, & a bono retrahat?*

R. Aliqui hoc olim falſo crediderunt. Scriptura contrarium indicat pluribus in locis: Deum ſcilicet potius malignorum ſpirituum poteſtatem coercere. Nunquid homo ſufficienter tentatur a carne, & a concupiſcentia ſua, nec non a mundo, & a pravis hominibus &c.?

Probabile tamen eſt, quod Lucifer ad imitationem Dei unum aut plures Dæmones deputet unicuique homini, ut ipſum a vir-

tute retrahant, & ad ſpeccatum inducant: ſic permittente Deo pro meliori bono.

Q. *Suntne a nobis valde timendi Dæmones?*

R. Potentiores, nequioresque inimicos cnm non habeamus, qui tanqucm leones rugientes circumeuntes nos, continuo quærunt nos devorare, pertimeſcendos eſſe a nobis in hac carne fragili decertantibus, nullus inficiari poteſt. Plus tamen timendam Dei eſſe offenſam, quam Diaboli potentiam, admonet S. Ambroſius: *Venit Chriſtus & alligavit Diabolum*: Et ſubdit Auguſtinus: *latrare poteſt, ſolicitare poteſt, mordere omnino non poteſt, niſi volentem.* Serm. 97. de Tempore. Unde ne quidem porcorum gregem ingredi auſi ſunt Dæmones, niſi Domini noſtri JEſu Chriſti permiſſu. *Matth.* 5.

Licet, ut diximus, *non ſit poteſtas ſuper terram, quæ comparetur dæmoniorum poteſtati.* Job. 45. non tamen ſunt invi[illegible]ibiles, teſte Joanne Apoſtolo: *ſcribo vobis adoleſcentes, quoniam viciſtis malignum.* 1. Joann. 1.

Dæmonum eſt mala ſuggerere, inquit S. Bernardus: *noſtrum eſt non conſentire. Quoties eis reſiſtimus, toties eos ſuperamus, Angelos glorificamus, Deum honoramus, qui viſitat, ut pugnemus; adjuvat, ut vincamus; conſolidat, ne deficiamus.* In Serm.

Q. *Eſtne Diabolus auctor omnium malorum?*

R. Ma-

R. Maxime. Audiatur S. Auguſtinus : *Quid pravius, quid malignius, quid noſtro adverſario nequius, qui poſuit in cœlo bellum, in Paradiſo fraudem, odium inter primos fratres, & in omni noſtro opere zizania ſeminavit? Nam in commeſtione poſuit* gulam ; *in generatione* luxuriam ; *in exercitatione* ignaviam ; *in converſatione* invidiam ; *in gubernatione* avaritiam ; *in correctione* iram ; *in præſulatu, ſive dominatione* ſuperbiam. *In corde poſuit* cogitationes malas ; *in ore poſuit* locutiones falſas ; *in membris* operationes iniquas ; *in vigilando movet ad* prava opera ; *in dormiendo ad* ſomnia turpia ; *lætos movet ad* diſſolutionem ; *triſtes autem ad* deſperationem. *Sed ut brevius loquar* ; omnia mala mundi ſua ſunt pravitate commiſſa. *S. Auguſtin. in Serm. comm. ſerm.* 4.

Q. *Quæ Diaboli adverſum nos tanti odii cauſa eſt?*

R. Jacobus Billius ſequentibus verſibus nobis cauſam indicat.

Dic mihi, cur tantis odiis nos perfidus hoſtis
Exagitat, bellis tam gravibusque petit?
Cauſam odii, tanti*que cupis cognoſcere belli?*
Hoc odio ſummi Numinis *ipſe facit?*
Exitium in noſtri generis ruit impetu cæco
Quod nequeat ſupero bella movere Patri :
Ut *ſi quis* Regem *nequeat cum lædere*, Regis
Arreptam ſtatuam *dente, manuque petat.*

Q. *Quæ media adhibenda ſunt ad eorum tentationes vincendas?*

R. Fidem, Orationem, Jejunium, Eleemoſynam &c. Hæc ſunt arma, quibus hos malignos hoſtes proſtravere tot glorioſi Chriſti Diſcipuli; hisce etiam & nos victores erimus, ſi eis uti velimus. Conſilium Apoſtoli ſequamur: *induite vos*, inquit, *Armaturam Dei*, id eſt, Fidem, Orationem, &c. ut *poſſitis ſtare adverſus inſidias Diaboli.* Epheſ. 6. *Et Deus Pacis conteret Satanam ſub pedibus veſtris.* Rom. 16. Dicamus ergo cum Propheta: *Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo?* Pſal. 26.

Tandem *reſiſtamus Diabolo* armis ſupra dictis, *&*, ut aſſerit S. Jacobus, *fugiet a nobis.* Jac. 4.

Hinc optime dixiſſe judicandus eſt S. Antonius Abbas: *Mihi credite, Fratres, pertimeſcit Satanas piorum vigilias, orationes, jejunia, paupertatem, miſericordiam, humilitatem, ac ardentem in Chriſtum amorem.* Ita Athanaſ. in Vita.

Plurimum etiam valet ad repellendas Dæmonum tentationes formatio ſigni S.Crucis. Hacce armatura muniti SS. Patres, ut Antonius, Hilarion, Martinus, & alii prope innumeri, terribiles ſuperarunt Dæmonum tentationes.

Item Invocatio Sanctorum: *In periculis,* inquit S. Bernardus, *in anguſtiis, in rebus dubiis. Mariam cogita, Mariam invoca &c.*

Item occaſionum Fuga. Joſeph Patriarcha ad turpitudinem allectus, relicto pallio in uxoris Putipharis manibus tentationem vicit.

Q. *Poſſuntne Dæmones hominibus viſibiliter apparere?*

R. Quamvis ſint incorporei, corporeis tamen oculis ſe viſibiles præbere poſſe, experientia docet. Non ita raro corpus ex elementis ſibi coaptant, vel cadaver ſubingrediuntur & circumferunt, ſive humanum, ſive ferinum, & ita illud attemperare poſſunt, ut tactum fallant, Deo ſic permittente. Quamvis plerumque frigida ejusmodi corpora exiſtant: imo cuidam de hoc frigore ſciſcitanti Dæmon reſpondit: *ſe non poſſe melius facere,* Deo ſcilicet obſiſtente, vel ſaltem non permittente.

Apparuiſſe autem, & viſos eſſe Dæmones S. Scriptura teſtatur: & olim quidem primis Parentibus in ſerpente locutus eſt. Gen. 3.

Tempore vero gratiæ ita Chriſtum tentatum a Diabolo noſtris oculis objicit S. Matthæus cap. 4. ut vix aliam, quam poſſibilem formam habuiſſe, conjicere poſſimus.

Q. *Quæ loca Dæmonum apparitionibus & infeſtationibus ſunt magis obnoxia?*

R.

R. Quamvis nulla propemodum loca ſint quæ non infeſtantes admittant ſpiritus, quædam tamen ſunt magis eorum infeſtationibus expoſita, ut *deſertæ & incultæ ſolitudines.* Hoc inſinuare videtur Iſaias Propheta cap. 34. quando deſertas Idumæorum civitates docet futuras domicilia dæmoniorum &c.

Hoc ſuo exemplo obſervare potuerunt olim eremi incolæ, inprimis Magnus Antonius Abbas, qui in ſuo deſerto a Dæmonibus ſub forma leonum, luporum, taurorum, aſpidum & ſerpentum ſæpiſſime timore quodam perculſus fuit.

Secundo, ſunt *loca humida & paludoſa.* Hoc inſinuare videtur Chriſtus apud Lucam cap. 11. dum docet ejectos ab hominibus ſpiritus in locis inaquoſis non invenire requiem, & idcirco ad priores ſedes reverti: Hinc eſt, quod apud Aquilonares populos ſpectra plura inveniantur.

Tertio, ſunt *ſpecus ſubterraneæ*, præſertim ubi metalla & alia uſibus hominum neceſſaria effodiuntur. Vix aliquam invenias, quæ non ſpectrorum nomine ſit infamis. Idem eſto de locis, ubi *reconditi* dicuntur *Theſauri.*

Quarto, ſunt *vaſtæ & amplæ arces* derelictæ & ſemideſtructæ;

Quinto, ſunt *loca memorabili & crudeli cæde aliqua clara.*

Sexto, loca ubi *innocentis ſanguinis effuſi verſantur rei*, & crudeles homicidæ.

Se-

Septimo, ubi homines *gravius Deum offenderunt.*

Horum omnium plurima in Auctoribus fide dignis adducuntur exempla, quæ referre ſphæram hujus Catechiſmi excederet.

Q. *Danturne Dæmoniaci, ſeu homines a Dæmone obſeſſi?*

R. Dari homines a Dæmone obſeſſos, ſeu in quibus Dæmones ſunt, eosque vexant; & qui idcirco *Dæmoniaci*, ſeu *Energumeni* dicuntur, certum eſt apud nos Catholicos, idque probamus ex opinione ipſorum Judæorum, qui Chriſto objiciebant, *quod Dæmonium haberet.* Joann. 8.

Chriſtus ipſe plures Dæmones non ſolum ab hominibus profligavit, ſed etiam eosdem ejiciendi Apoſtolis ſuis facultatem dedit, eosque modum docuit ejiciendi Dæmones inſigniores, dicens: *Hoc genus Dæmoniorum non ejicitur niſi in oratione & jejunio.* Matthæi 17. quam facultatem ad uſum redegiſſe conſtat ex his verbis: *Domine etiam in nomine tuo ſubjiciuntur nobis Dæmonia.* Luc. 29.

Notandum, quod prius dixerat Chriſtus: *Signa, quæ crediderint, hæc ſequentur: in nomine meo Dæmonia ejicient.* Marc. 16.

Adde Sanctorum exempla, qui Dæmones orationibus, exorciſmis, aliisque rebus ab Eccleſia inſtitutis ejecerunt: quod nulli hactenus hæretici, quantumvis Dæmonum amici, mox ſocii futuri, unquam valuerunt.

Nonne

Nonne in Judam, *poſt bucellam, Diabolus ingreſſus eſt*? Joann. 13.

Nonne Dæmonia, quæ hominum corpora ſubintraverunt, eos reddiderunt cæcos, ſurdos, mutos; & eos nunc in aquam, nunc in ignem præcipitaverunt, nunc per agros & montes agitarunt? Hoc certè conſtat ex Matth. 12. 13. & 17.

Si ergo fuerunt Dæmoniaci tempore Chriſti & Apoſtolorum, cur & nunc eſſe non poſſunt? Ad quid data eſſet Eccleſiæ poteſtas ejiciendi Dæmones, ſi poſt promulgationem Evangelii hominum corpora amplius poſſidere non poſſent?

Q. *Sub qua forma inſunt Dæmones obſeſſis*?

R. Sub forma eorum naturali, non enim requiritur, ut aliquod corpus aſſummant, cum poſſint homines affligere ſine corpore aſſumpto. Poſſunt tamen ea aſſummere, & ſub illis corporibus manere, puta ſub ſpecie muſcæ, pulicis, avis &c. Sic, cum S. Germanus Epiſcopus Pariſienſis exorcizaret mulierem obſeſſam, Dæmon exivit in forma muſcæ. Et S. Fortunatus a Diacono quodam Dæmonem expulit ſub ſpecie parvæ avis.

Q. *Qua de cauſa Deus permittit Dæmoni, ut corpora hominum invadat, aut poſſideat*?

R. Variis de cauſis.

1. Ut innoteſcat Dei clementia, inquit Chryſoſtomus, dum oſtendit, a quali hoſte per Filium ſuum nos liberaverit: adverſus

quem

quem homini poteſtatem dedit, ut poſſit eum ſuperare & expellere, ejusque vires peſſumdare.

2. Id Deus permittit ad demonſtrandam ſuam juſtitiam, qua vult in hac vita peccata punire,ut homines timorem conciperent pœnarum infernalium, cum vident earum miniſtros tantam exercere truculentiam.

Quod autem ob peccata Dæmones intrent hominum corpora, patet præter alia exempla in *Maria Magdalena*, ex cujus corpore JEſus Chriſtus *ſeptem Dæmonia* ejecit: cujus reiterationem reddens Evangeliſta, ait: *erat in civitate peccatrix.* Marc. ult.

At, non ſolum ob propria, ſed etiam ob aliena peccata hoc modo homines puniuntur, ut docet exemplum Eleutherii, ob cujus peccatum denuo Dæmon diſcipulum, quem reliquerat, invaſit. Mulier libenter auſcultans filium de Epiſcopo detrahentem, ipſum a Dæmone extinctum vidit: quod, ſi reprehendiſſet, ne quidem Dæmon eum attigiſſet. Hæc exempla referuntur a S. Gregorio Papa lib. 3. Dial. c. 20. & 31.

Q. *Quæ ſunt peccata ſpecialia, ob quæ homines ut plurimum a Dæmone obſidentur?*

R. Sequentia aſſignari ſolent:

1. *Infidelitas.* S. Cyprianus in quodam ſermone de lapſis dicit: multos olim a Dæmonibus idcirco obſeſſos fuiſſe, quod a fide receſſiſſent. Surius refert, Nicomachum, poſtquam Chriſtum in tormentis negaſſet,

&

& idolis ſacrificaſſet, ab immundo ſpiritu occupatum fuiſſe.

2. *Sacroſanctæ Euchariſtiæ abuſus.* Idem S. Cyprianus aſſerit, viros & mulieres a ſpiritibus malis obſeſſos fuiſſe, quod ſine Confeſſione atque Pœnitentia peccatorum ad menſam Domini acceſſiſſent.

3. *Blaſphemia.* Narrat Gregorius Turonenſis, juvenem quemdam in S. Lupum blaſphemias evomentem, divinam ultionem ſenſiſſe: nam & lingua, qua blaſphemias in Deum & S. Virum effudit, obriguit, & ſtatim a Dæmone obſeſſus vitam in cruciatibus finivit.

Prætereo multa alia exempla ab auctoribus fide dignis recenſita.

4. *Luxuria.* Ob hanc Corinthius ille nequam, qui uxorem Patris habere non verecundabatur, nec formidabat, ab Apoſtolo traditus eſt *Satanæ.* Et forte ob impudicitiam ſeptem Dæmoniorum tyrannidem paſſa eſt Magdalena: commodum Dæmoniorum domicilium eſſe luxurioſos, nullus non ſcit.

5. *Avaritia*, quæ eſt idolorum ſervitus: Dæmonibus facile aditum præbet, cum juxta Apoſtolum, qui divitiis ſtudent in laqueos Diaboli, & in varias tentationes incidant.

6. *Filiorum in Parentes Impietas.* In vita S. Parthenii legitur, quod rogatus a parentibus pro incolumitate filii poſſeſſi, reſponderit: *Sinite, torqueatur a Diabolo: parricida eſt,*

eſt, parentibus vobis ſæpe moleſtus fuit; & quam eidem optaſtis, juſtam ſuſtinet caſtigationem.

7. *Imprecationes.* Novum non eſt a Dæmonibus poſſideri eos, quibus alii illis imprecati fuerunt. Refert Cæſarius lib. 5. cap. 6. Patrem quemdam filiæ lac ſuggenti imprecatum eſſe, ut una cum lacte Diabolum voraret, quod ſtatim evenit.

Aliud exemplum habemus in vita Zenonis Martyris. Ibi Mater, cum febricitanti filio poculum aliquoties præbuiſſet, nec filius petere deſiſteret; impatientia victa, eidem poculum offert, & cum poculo Dæmonium imprecatur; & mox ille a Dæmone miſere cœpit torqueri.

Q. *Suntne peccata cauſa unica poſſeſſionis?*

R. Nequaquam. Ex hiſtoriis habemus, aliquando homines absque ulla culpa a Dæmonibus obſideri. *S. Auguſtinus*, & *S. Hieronymus* narrant; ſe vidiſſe pueros, ubera adhuc lactantes, a nefariis ſpiritibus obſeſſos.

Sed *Marcus Evangeliſta* exemplum nobis præbet indubitatum in juvene illo, qui ab infantia graviſſimam Dæmonis vexationem ſuſtinuit, quemadmodum Pater pueri Domino JEſu Chriſto interroganti eſt, confeſſus. *Marci cap. 9.*

Legimus: Eremitam quemdam a Deo poſtulaſſe, & impetraſſe, ut per menſes aliquot ejus corpus ab inhabitante Dæmonio affligeretur, propter periculum peccati, quod

timebat, ſuperbiæ. Cognovit profecto vir pius, non ſemper ob præterita & commiſſa peccata tribui Dœmonum torturam, ſed quandoque permitti, ne in peccata homines incidant, Deumque offendant.

Q. *Quibus modis expelli poſſunt Dœmones ex corporibus obſeſſis?*

R. Joſephus Judæus lib. 8. Antiquitatum cap. 2. dicit: Deum oſtendiſſe Salomoni radicem quamdam adverſus Dæmones; ſeque vidiſſe, Eleazarum Judæum abſtraxiſſe per nares Dæmonem a filio Tribuni cujusdam exercitus. Veſpaſiani, inferendo naribus ejus præfatam radicem.

An Salomon hac arte uſus fuerit, dubitatur: unde dicunt aliqui: artem illam ejiciendi Dæmones per certam radicem, eſſe ſuperſtitioſam, illicitam & meram impoſturam: quod ſi revera eadem uſus fuerit, antequam depravatus per mulieres idola coleret; tunc volunt, ex Dei inſtitutione radicibus illis vim expellendi Dæmones adſcribendam eſſe; non vero virtuti illius naturali. Porro herba illa a quibusdam vocatur *Bardas*. Angelus Raphael docuit Tobiam *jecore piſcis ſuper carbones poſito*, fumo ſuo *expellere omne genus Dæmoniorum*, Tob. c. 6. 8. & 9. & hoc in dubium revocari non poteſt; ſed Interpretes dicunt, fuiſſe in hoc caſu particulari inditam divinitus quamdam virtutem iſti jecori, non vero fuiſſe intimam & naturalem.

Q.

Q. *Quis ſecurior modus pro nunc ejiciendi Dæmones?*

R. In Lege Evangelica plures aſſignantur.

1. *Oratio,* dicente Chriſto: aliquod genus eſſe Dæmoniorum, quod non ejicitur *niſi in oratione & jejunio.* Idcirco orationem ſemper adhibuit Eccleſia, dum obſeſſos liberare ſuſcepit.

2. *Nominis JEſu Invocatio.* Hanc formam ſeu modum expellendi Dæmones per nominis ſui Invocationem ipſe Dominus præſcripſit, dicendo: *in nomine meo Dæmonia ejicient.* Marci ult. Sic S. Paulus præcepit Dæmonio in *Nomine JEſu,* ut a puella exiret. Act. 6.

Sic S. Bernardus Dæmoniacam liberavit his verbis: *in Nomine JEſu Chriſti præcipio tibi* Dæmon, *exi; nec hanc mulierem rurſus ingrediaris.*

3. *Uſus Reliquiarum ſanctarum,* ut plurima teſtantur exempla. Habetur in Breviario Romano, quod quidam Comes Othonis Imperatoris familiaris, occupatus ab immundo ſpiritu, ſe ipſum dentibus dilaniaret; juſſu vero Imperatoris ad Joannem Pontificem ductus ſit. Hic, ut S. Petri Catenam attigit, erumpens nefarius ſpiritus hominem liberum reliquit.

Agnovit hanc reliquiarum virtutem Pipinus *Caroli Magni* Parens. Cum enim Clericum ſuum (*Branco* is vocabatur) a Dæ-

monis tyrannide cuperet abſolvi, S. Maximi *Reliqnias* imponi ſuper eum juſſit; nec ſpes fefellit: ſtatim curatus eſt *Branco*.

Cum nihil proficerent Religioſi Monaſterii Bellevallencis in exorcizando Dæmoniacum; *Pontius* loci *Abbas* ſtola, qua utebatur S. Bernardus, Energumenum cooperuit; & ſubito malignus ſpiritus eum reliquit.

4. *S. Crucis Uſus.* Mirum certe videri non debet, per ſignum Crucis ex humanis corporibus Dæmonem profligari, cum id innumera prope demonſtrent exempla.

Gregorius Lingovicus Epiſcopus, ex Energumenis ad ſe adductis, tantum facto Crucis ſigno, jubebat Dæmonia recedere.

Scribit S. Epiphanius *lib. Hæreſ.* 30. Joſephum quemdam, nondum Chriſtianum, Chriſti Cruce Dæmonia ejeciſſe: & deinde Chriſtianum effectum eodem ſigno Judæorum incantationes deſtruxiſſe.

Eadem Cruce uſa eſt *S. Catharina Senenſis* ad expellendos Dæmones.

Patroclus Eremita plurimos Dæmoniacos curavit ſolo Crucis ſigno adhibito.

Nec mirum eſt, ſignis Crucis Dæmones ex hominum corporibus pelli, cum extra homines conſtituti hujus vim ferre nequeant.

S. Gregorius Neocæſarienſis ſæpiſſime his armis ſpiritus infernales oppugnavit.

S. Margarita Dæmonem in forma Draconis ſibi appropinquantem ſigno Crucis profligavit.

S. An-

S. Antonius Abbas hoc armorum genere ſpiritibus immundis terribilem ſe præbuit: & contra omnes terrores ſolo Crucis ſigno jubebat ſecuros eſſe Monachos.

Hæc exempla ſufficiunt ad probandam Crucis Domini noſtri JEſu Chriſti virtutem.

Q. *Cum Angeli quandoque appareant hominibus, quis modus dignoſcendi bonum a malo?*

R. Omnis Angelus ſive bonus, ſive malus, hominibus apparens, initio timorem incutit, quia inferior natura a ſuperiore ſubjici naturaliter timet; at bonus ante receſſum conſolationem præbet; malus autem perterritum hominem relinquit.

Dignoſcitur etiam Angelus malus, ſi ad præſentiam rerum ſacrarum effugiat, nimirum ſigni Crucis, Aquæ benedictæ, Nominis JEſu, B. Mariæ Virginis, aut alicujus Sancti Reliquiarum.

Item, ſi hæc improbet aut diſſuadeat, manifeſta ſunt indicia, Dæmonem eſſe.

Animadvertendum inſuper, quod Angeli boni ſub una eademque forma humana, & quidem virili appareant: Dæmones vero non ſemper ſub humana forma; ſed ut plurimum ſub forma quadrupedum, volatilium, reptilium, & aliarum beſtiarum ſeſe viſibiles exhibeant.

A columbæ tamen, vel Agni ſpecie abſtinent; tum, quia myſtice Spiritum ſan-

ctum, & Chriſtum deſignant; tum, quia hæc animalia felle carentia truculentis Satanæ moribus non conveniunt. Et loquendo de forma humana, ſi eam Dæmones aſſummunt, atra ut plurimum eſt, deformis, mutila & inuſitata, & quæ malum ſub ea ſpiritum latere demonſtrat.

Q. *Poſſuntne Dæmones generare aſſumptis corporibus?*

R. Licet nonnulli hoc affirment, generationes tamen illæ non ſunt proprie a Dæmone, nec veræ generationes; quia hoc non fit per ſemen a Dæmonibus demiſſum, aut a corporibus aſſumptis; ſed per ſemen alicujus hominis acceptum: quando ſcilicet idem Dæmon, qui eſt ſuccubus ad virum, fit incubus ad mulierem.

Unde generationes ille ſunt a viris, ex quibus deciditur ſemen, & a mulieribus, quæ illud excipiunt. Sic rem explicat S. Bonaventura, qui addit: quod illæ generationes tribuuntur non quidem Angelo bono, quia abſit, quod talibus vilibus ſe immiſceat; ſed Dæmoni, ſuppoſito, quod modo enarrato generare queat, de quo non conveniunt omnes.

Q. *Poſſuntne Dæmones formam aſſummere Angeli boni?*

R. Certe. Non ſemel permittente Deo, ſe transfigurarunt in Angelos lucis: & Chriſti Domini, Beatiſſimæque Virginis, & ſanctarum perſonarum formam ſæpius aſſummere

mere auſi ſunt, ut referunt graviſſimi auctores citati a Lambertino Summo Pontifice, lib. 2. cap. 51. num. 3. Idque tanta calliditate & verſutia, ut viros etiam probatæ virtutis non ſemel in errorem induxerint; quodque notatu dignum eſt, aliquando in ſuis viſionibus & apparitionibus bonum perſuaſerunt, ut majus bonum impedirent: & ad aliquem actum virtutis hortati ſunt, ut facilius incautos deciperent, & ſucceſſu temporis ad horribiles lapſus ſenſim inducerent.

A quibus ut caveatur, tum orationis præſidium, tum virorum prudentum, & in diſcretione ſpirituum verſatorum, conſilium eſt neceſſarium.

Q. *Quid concludendum de illis, qui dicunt, ſe apparitiones Angelorum habuiſſe?*

R. Concludendum eſt, ne ſimiles æſtiment ſpirituum viſiones, quæ & ſi fuco carerent, parum admodum ad perfectionem hominis faciunt.

Si Spiritus aliquid præcipiant, aut exigant, dicant, ſe prius ad Confeſſarium rem velle deferre, ſeque ab ejus judicio in omnibus velle pendere.

DE PARADISO TERRESTRI.

Q. *Quid eſt Paradiſus terreſtris, quandonam, & ubi creatus fuit?*

R. Paradiſus terreſtris eſt locus amœniſſimus, ſeu hortus delicioſiſſimus voluptates cujusvis generis in ſe complectens: Creatus die tertia mundi conditi ad Orientalem plagam, in Haram Palæſtinæ non longe a Meſopotamia, ſeu Arabia Felice. Colligitur ex cap. 2. Geneſis, ubi habetur: *Plantaverat autem Dominus Paradiſum voluptatis a principio, in quo poſuit hominem, quem formaverat, produxitque lignum vitæ in medio Paradiſi, lignumque ſcientiæ boni & mali &c.*

R. Quidquid dicant aliqui, periiſſe aquis diluvii; probabile eſt etiam nunc extare, ſi non quoad cultum & amœnitatem, ſaltem, quoad ſubſtantiam. Voluit tamen Deus hominem latere in pœnam peccati. *Et collocavit ante Paradiſum Cherubim,* id eſt, Angelos ex ordine Cherubinorum, *cuſtodes ligni vitæ, flammeo gladio*, Gen. 3. ut nempe ab illius acceſſu arceant non ſolum homines, ſed & Dæmones.

Q. *Quid erat illud lignum vitæ poſitum in medio Paradiſi?*

R. Arbor erat excellenter vivificans, cujus fructus vim quamdam naturalem a Deo ſibi inſitam habebat, ut deguſtatus vitam hominis prolongaret, quoad usque Deo placuiſſet hominem ſine morte in Cœlum transferre.

Neque ſolum hominem reddidiſſet longævum, ſed ſanum inſuper, valentem ac ro-

robuſtum, a morbis, ſenectute & melancholia immunem.

Q. *Qualis erat Arbor ſcientiæ boni & mali?*

R. Erat altera e præcipuis Paradiſi arboribus, & ſola in ſua ſpecie, quæ poma, ſeu fructus non minus ſuaves quam pulchros proferret. Sic dicta, non quod comedenti tribuerit aliquam ſcientiam, ſed quod mendax Dæmon fallaciter promiſiſſet transgreſſoribus datum iri ſcientiam boni & mali: *aperientur*, inquit, *oculi veſtri, & eritis ſicut Dii, ſcientes bonum & malum.* Gen. 3. v. 5.

Non diffitendum tamen eſt, quin Adamo experimentalem notitiam dederit magni mali, cum reipſa docuerit, quantum interſit inter bonum & malum, obedientiam & inobedientiam, inter meritum & pœnam, inter miſeriam & felicitatem, &c.

Q. *Quales erant fructus iſtius arboris?*

R. Probabile eſt, fuiſſe poma ſeu mala. Scriptura enim dicit: ex *arbore malo* ſponſum fuiſſe ſuſcitatum ad humanam carnem aſſummendam: *Sub arbore malo ſuſcitavi te: ibi corrupta eſt mater tua &c,* ſcilicet Eva per hujus pomi eſum.

Aliqui tenent fuiſſe ficum; cum ex foliis iſtius arboris ſibi fecerint perizomata, ut tegerent nuditatem ſuam. *Non eſt veriſimile,* inquit Gennadius, *cum deguſtationem illico ſecutus ſit pudor,* relicta proxima arbore, *alias errabundos quæſiiſſe, quarum foliis tegerentur.*

Sed contrarium probabilius eſt, quod ſcilicet ſub illa arbore non manſerint veniente Domino, nec ſe foliis illius tegere voluerint, cujus contactu ſe reos agnoſcebant.

Præterea ficus non eſt fructus tam pulcher oculis, aſpectuque aſpectabilis, ut quam plurima poma: lignum autem ſcientiæ dicitur, *pulchrum oculis, aſpectuque delectabile.*

DE CREATIONE ADAMI ET EVÆ.

Q. *Ubi factus eſt Adam, & de qua materia?*

R. Ex Scriptura conſtat, factum fuiſſe primum hominem, non ex nihilo, ſed ex pulvere: non parvulum, *ait Auguſtinus,* ſed perfecta mole membrorum. En textus: *formavit igitur Deus hominem de limo terræ. . . . Tulit eum & poſuit in Paradiſo voluptatis. . . .* Ex qua ſententia conſtat, fuiſſe factum extra locum illum amœniſſimum. *Præcepitque ei dicens: de ligno ſcientiæ boni & mali ne comedas, in quacunque die comederis, morte morieris.* Gen. 3. v. 7. 15. 16. & 17.

Q. *Quare Deus hoc præceptum dedit Adamo, ne ſcilicet comederet de ligno ſcientiæ &c.?*

R. Audiatur Auguſtinus: *Homo,* inquit, *poſitus in Paradiſo audivit de Domino Deo: noli tangere. Quid? Hanc arborem. Quid eſt enim illa arbor? Si bona eſt, quare non tangat? Si mala eſt; quid facit in Paradiſo? pror-*

prorſus ideo eſt in Paradiſo, quia bona eſt; ſed nolo tangas. Quare? quia obedientem te volo, non contradicentem ſervum. S. Auguſtin. in Pſal. 70.

Hoc igitur præceptum dedit Deus Adamo, ut demonſtraret, ſe eſſe ſupremum omnium creaturarum Dominum; & obedientiam hominis comprobaret, quem libero donaverat arbitrio, multisque donis, gratiis, favoribus cumulaverat: &, ut obediendo glorioſiorem palmam referret.

Q. *Sed, ſi Deus ſciebat ipſum eam legem non eſſe obſervaturum, cum tanto ſui & poſteritatis detrimento; cur ei illam impoſuit?*

R. Quia multum conveniens erat, ut aliqua lege teneretur Adamus, ut ſic dependentiam ſuam per aliquod obſequium Domino Deo, a quo creatus eſt, & cui debebat omne quod erat, exhibendum, agnoſceret.

Nec ex eo, quod Præceptum transgreſſurus erat, *ſine lege vivere debebat*; alioquin nullæ leges conderentur.

Sicut ergo ſuperiores a lege condenda abſtinere non debent ex eo, quod a *paucis ordinarie* obſervanda ſit; ita nec Deus a præcepto homini imponendo, ex eo, quod illud non erat adimpleturus. Nec Deus illud Adamo impoſuit, ut non adimpleret; ſed, ut obediendo ſuum auctorem & Dominum cognoſceret.

Q. *Ubi creata eſt Eva?*

R. In

R. In Paradiſo terreſtri: in aliqua tamen parte diſtante ab ea parte loci, in qua vir ejus dormiebat; & hunc ſenſum important hæc verba: *adduxit eam ad Adam.* Gen. 2. v. 22. Quod revera formata fuerit Eva in Paradiſo, clare cognoſcitur ex eodem cap. 2. Geneſis: *Tulit ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eum in Paradiſo voluptatis*, v. 15. Et poſtea ſubditur: *Immiſit Dominus ſoporem in Adam: cumque obdormiſſet, tulit unam de coſtis ejus, & replevit carnem pro ea. Et ædificavit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adamo, in Mulierem &c.* Gen. 2. v. 21. 22. Quæ omnia peracta ſunt, poſtquam Adam translatus fuit in Paradiſum.

Q. *Fuitne corpus Evæ revera formatum ex coſta Adæ?*

R. Negavit Cajetanus, verba citata de formatione Evæ ex coſta Adami ad ſenſum metaphoricum detorquens. Communis tamen Patrum ſententia docet, præfata Geneſis verba intelligenda eſſe & ſummenda litteraliter, quia clariora eſſe non poſſunt. Unde Apoſtolus dicit: *Non enim vir ex muliere eſt, ſed mulier ex viro.*

Nec valet argumentum Cajetani, dum ait: aut coſta illa erat de neceſſariis Adæ, aut ſuperflua? Si primum, mutilus remanſit Adam; ſi ſecundum, monſtroſus creatus eſt. Etenim, licet coſta illa non pertineret ad integritatem corporis, & ſic dici poſſet aliquo modo ſuperflua: neceſſaria tamen

erat ad formationem Evæ, juxta decretum Dei. Nec ulla contigit Adamo deformitas ex ablatione talis coſtæ, cum ſtatim Deus repleverit carnem pro ea.

Q. *Quare Deus formavit mulierem de coſta Adami?*

R. Sic congruebat fieri, quia mulier futura erat viri ſocia; ideo de ejus coſta producta eſt. Non enim voluit Deus eam formare de pede, quia non erat viri ſerva, nec de capite, quia viri Domina eſſe non debebat. Ita ad quæſitum reſpondet Lyranus noſter in cap. 2. Gen. Theodoretus vero dicit; Deum ex latere Adami fœminam finxiſſe, ut duas ſpecies inter ſe conjungeret, & amore conciliaret; & naturali quadam amicitia inter ſe copularet; quod, ut arctius atque tenacius fieret, nuptiarum vinculo etiam conjugavit.

Q. *Cur Eva non fuit ſimul formata cum viro?*

R. S. Bonaventura multas affert rationes, inter quas: Ut per hoc, *inquit*, imago Dei magis in homine appareret: quia, ſicut Deus omnibus rebus Principium extitit creationis; ita homo omnibus hominibus Principium generationis.

Tandem, juxta Auguſtinum, ut, dum cognoſcerent homines ſe ex uno individuo propagatos eſſe, ſe quaſi unum invicem amarent.

Q. *Quomodo fuit Eva ſeducta?*

R.

R. Certe ſeducta fuit a Diabolo utente ſerpentis organo: quidquid dicant aliqui; volentes non fuiſſe verum ſerpentem, qui ipſam alloqueretur, ſed Dæmonem ſub ſpecie ſerpentis. Quod autem verus eſſet ſerpens, patet ex textu: lingua tamen ejus uſus eſt Diabolus alloquendo mulierem, ſicut Angelus ore aſinæ uſus eſt, ut loqueretur Balaam.

Q. *Cur Eva ſerpentem non abhorruit, ſicut Moyſes territus ad ejus aſpectum auſugit?*

R. Quia ſerpens pro tunc errorem non incutiebat; cum omnia animalia ante peccatum forent homini ut Domino ſubdita, & ipſi non noxia.

Deinde ſerpens pulcher erat & gratioſus nitore & pulchritudine inſignis, habens quaſi faciem juvenculæ fœminæ, ut quidam interpretes aſſerunt. Unde non mirum, ſi Eva aurem ipſi præbuerit, ignorans, forte defectu experientiæ, loquelam non eſſe animalibus conceſſam.

In pœnam vero peccati ſerpens præ cæteris animalibus factus eſt noxius, inviſus, probroſus, execrabilis, ſuper pectus gradiens, herbam comedens, ſtuporem & horrorem cuilibet incutiens.

Si quæratur, cur hæc pœna ipſi inflicta fuerit? dicam, fuiſſe ad noſtram utilitatem; ut viſo ſerpente, maledictionis antiquæ recordaremur.

Q. *Quale fuit peccatum Adami?*

R. In ſuo peccato multas ſpecies peccati enumerat Auguſtinus, quæ ſunt ſequentes:

1. *Superbia,* qua in ſua potius eſſe, quam in Dei poteſtate dilexit.

2. *Inobedientia,* quia mandatum Dei transgreſſus eſt.

3. *Sacrilegium*, quia Deo non credidit, quod eſſet moriturus, ſi comederet.

4. *Homicidium*, quia ſe & poſteros præcipitavit in mortem.

5. *Furtum,* quia cibum prohibitum, contradicente Deo, ſibi uſurpavit.

6. *Avaritia,* quia plus quam illi ſufficere debuit, appetivit. *S. Auguſtin. in Enchyrid. cap.* 45.

Q. *Qui ſunt effectus peccati Adæ?*

R. Varii, tum ex parte corporis, tum ex parte animæ. *Ex parte corporis*: pœna mortis, & poſt vitam ejuſdem corporis incineratio juxta illud: *Terra es, & in terram reverteris.* *Ex parte animæ*: privatio juſtitiæ originalis, quæ ultra gratiam ſanctificantem importabat varia dona, tum interna, tum externa. Interna erant, Fides, Spes, Charitas, Gratiæ actuales &c.

Externa, ſingularis Dei protectio, præſervatio a noxiis tum animæ, tum corporis &c. Ex eo ipſo, quod peccavit Adam, prodiit in genus humanum moriendi neceſſitas, morbus, dolor, ſitis, fames, & aliæ corporis

&

& animæ ærumnæ, a quibus in illo felici ſtatu innocentiæ fuiſſemus liberi.

Q. *Si Eva peccante Adam non peccaſſet, poſteri ejus contraxiſſentne peccatum originale?*

R. Non: quia præceptum de non comedendo fructu fuit datum Evæ tanquam *perſonæ privatæ*: Adamo vero tanquam *capiti morali generis humani.* Unde Scriptura dicit: *nos omnes in Adam peccaſſe*, in Adam mori, non autem *in Eva.* Quod ſi Scriptura dicat: *a muliere initium factum eſt peccati*, Eccleſ. intelligendum hoc venit, per modum occaſionis & ſuaſionis; non autem per modum principii transfuſionis.

Q. *Eſtne ergo mors pœna peccati Adæ?*

R. Reſpondet Scotus in ſecundum ſententiarum diſt. 11. quæſt. unica, lit. H. quantum ad potentiam, mors non eſt pœna peccati: quia, ſi Adam non peccaſſet, adhuc habebat potentiam moriendi; ſed illa potentia non fuiſſet redacta ad actum, niſi peccante ipſo. Et ideo propter primi Parentis peccatum illa potentia fuit redacta ad actum.

Q. *Si Adam humiliter ſe accuſaſſet, & culpam non retorſiſſet in Evam; fuiſſetne a Paradiſo expulſus?*

R. Huic quæſtioni ſatisfacit S. Auguſtinus Serm. 19. de Sanctis. *Cum Adam*, ait, *de inobedientia argueretur a Domino*, non ſe, ut culpa exigebat, accuſavit, ſed *Evam*, dicens: *mulier, quam dediſti mihi:* & hæc dicendo ſe putavit excuſatum. Qui, ſi humi-

militer ſe accuſaſſet, a Paradiſo non exulaſſet.

Q. *Quis gravius peccavit? Adam, an Eva?*

R. Gravius peccaſſe Adam indubium eſt, cum longe fuerit fortior Eva. *Sane negare non poſſumus*, inquit S. Ambroſius Lib. de Inſtit. Virg. c. 4. *quod erraverit mulier: quid miraris tamen, ſi infirmior lapſus eſt ſexus, cum ſit lapſus etiam fortior. Mulier excuſationem habet in peccato, vir non habet &c.* Si Adam, quod a Domino Deo audierat, ſervare non potuit, quomodo potuit ſervare mulier, quod audivit a viro.

Q. *Cum primi illi noſtri Parentes fructum ligni vitæ guſtarint, cur non evaſerunt immortales?*

R. Ad hoc quæſitum ſic reſpondet Magiſter ſententiarum: Quare ergo, *inquit*, perpetua ſoliditate & beata immortalitate veſtiti non ſunt, ut nulla infirmitate vel ætate in deterius mutarentur? Hanc enim virtutem naturaliter illud lignum habuiſſe dicitur. Sed forte hoc non conferebat, niſi ſæpe de illo ſumeretur.

Potuit ergo fieri, ut de illo ſummeret ſemel, & non ſæpius, qui per aliquam moram in Paradiſo fuiſſe intelligitur, cum Scriptura dicat: eum ibi ſoporatum fuiſſe, quando coſta de latere ejus ſumpta eſt, & inde formata mulier, & animalia ante eum ducta, quibus nomina impoſuit.

Q. *Si Adam in ſtatu innocentiæ perſeveraſſet, fuiſſentne nati ſolum ii, qui modo ſunt electi?*

R. Reſpondet Scotus affirmative, quia Prædeſtinatio æterna non variatur propter ſtatum naturæ lapſæ: & ſic non fuiſſent nati, niſi illi, qui ſunt ad beatitudinem deſtinati. Unde poterant variari parentes, non variato numero prædeſtinatorum; cum non repugnet ab intrinſeco, filium eſſe Abrahæ, qui nunc eſt filius Adæ. *In 2. Sent. diſt. 20. quæſt. 2. Lit. A.*

Ex qua doctrina ſequitur, quod, ſi Adam non peccaſſet, Judas, & cæteri damnati non fuiſſent nati.

Idem aſſerit S. Gregorius: *Si Parentem primum nulla peccati putredo corrupiſſet, nequaquam ex ſe filios gehennæ generaret; ſed illi, qui nunc per redemptionem ſalvandi ſunt, ſoli ab illo naſcerentur electi.* Lib. 4. Moral. 36. vel 28.

Probari etiam poteſt hac ratione: quia, ſi Adam non peccaſſet, remanſiſſet in ſtatu innocentiæ; ergo in eo non erat futurum peccatum, & conſequenter nec damnatio.

Id enim videtur Deum ſtatuiſſe cum Adamo, ut, ſi innocens perſeveraret, ipſe cum filiis ſalvaretur; ergo ipſo non peccante, ſoli electi tunc nati fuiſſent.

Nec juvat dicere: quod, ſi nullus reprobus tunc fuiſſet natus, non manifeſtaretur gratuita Dei Liberalitas, ipſiusque Juſtitia:

Imo

Imo magis commendaretur Dei gratia, quod omnes elegiſſet ad gloriam, & nullos reprobaſſet poſitive aut negative; ad Juſtitiam autem commendandam ſufficiebat comminatio mortis contra prævaricantes.

Verum quidem eſt, quod ex Angelis aliquos elegerit, qui ſteterunt; alios reprobaverit, qui ceciderunt; quia Angeli non habebant originem ab invicem; & ſtantes nihil participabant a cadentibus, vel iſti ab aliis. Homines vero omnes ab uno erant deſcenſuri, cujus merito & intuitu potuiſſet Deus velle omnibus gloriam. Qui plura vult, legat Theologos.

Q. *Cur Deus permiſit Protoparentes tentari, quos prævidebat vincendos?*

R. Quia per tentationem probatur & exercetur virtus, inquit Auguſtinus: & eſt *palma glorioſior non conſenſiſſe tentatum, quam non potuiſſe tentari.*

Præterea, non debebat homo præmiari & coronari ſine victoria, nec vincere ſine pugna & tentatione.

Tandem ſufficiebat Dei Miſericordiæ, quod illum armaſſet ad pugnam, ſic, ut potuiſſet vincere, ſi voluiſſet: & poſt victoriam coronari per confirmationem in gratia, & aliquando per immortalitatem, & translationem in cœlum.

Q. *Adam & Eva ſuntne ſalvati?*

R. Cum pœnitentiam de delicto egerint, credit ſancta Mater Eccleſia ipſos eſſe ſalva-

Colligitur ex cap. 10. Lib. Sapientiæ, v. 1. & 2. qui textus nedum de Adamo, ſed etiam de Eva ejus conjuge & complice intelligendus eſt, juxta communem interpretum mentem; quamvis de homine uno ſit litteralis ſenſus; ibi enim legitur: *Hæc illum, qui primus formatus eſt a Deo Pater orbis terrarum, cum ſolus eſſet creatus, cuſtodivit & eduxit illum a delicto ſuo, & dedit illi virtutem continendi omnia &c.* Ex hoc textu recte infertur, Adamum Dei miſericordia ſalutem conſecutum fuiſſe: cum ipſe ſolus ſit ille, quem Deus formavit Patrem cunctorum viventium.

Eadem veritas probatur etiam ex SS. Patribus. Auguſtinus in Epiſtola 99. ad Evodium ait: *De illo quidem primo homine, quod Chriſtus, cum deſcendit ad inferos,* id eſt, Limbos, *inde eum liberavit, Eccleſia fere tota conſentit, eam non inaniter crediidiſſe credendum eſt.*

S. Irenæus lib. 3. cap. 37. *Adamus*, inquit, *transgreſſionis fecit pœnitentiam, pœnitentibus autem largitur benignitatem ſuam Deus.*

Tandem Can. *Hi duo ſolummodo.* Diſt. 2. de Conſecratione habetur: *In Chriſto reſurgente reſurrexit lapſus ille Protoplaſtus.*

Quantum ad Evam, Hugo Victorinus exponens hæc verba ad ſerpentem: *Inimicitias pouam inter te & mulierem, & ipſa conteret caput*, Geneſis 30. colligit Evam in Dei amicitiam rediiſſe, & Dæmonem viciſſe.

Hoc

Hoc merito dixit, quia caput ſerpentis conterere, & peccatum *ſerpente ipſo ſuadente* commiſſum delere per pœnitentiam, idem ſonant. Et ſic ruit ſententia oppoſita Tatiani & Encratitarum.

Q. *Ubinam Adam ſepultus dicitur?*

R. S. Auguſtinus ſcribit ſepultum eſſe Protoparentem in loco, ubi crucifixus fuit *JEſus Chriſtus Salvator noſter.* Ratio hujus ſepulturæ eſſe poteſt, ut, qui primus peccati fuerat auctor, primus etiam ſalutaris medicinæ fieret particeps. Verba Auguſtini ſunt hæc: *Etiam hoc antiquorum relatione refertur, quod & Adam primus homo in ipſo loco, ubi Crux fixa eſt, fuerit aliquando ſepultus: & ideo* Calvariæ *locum dictum eſſe, quia Caput humani generis ibi dicitur eſſe ſepultum.* Serm. 71. de Tempore.

Hæc opinio, licet ſit tanti Doctoris, & multorum aliorum, non eſt ab omnibus modernis eruditis recepta.

Verum quidem eſt, Noemum oſſa Protoparentis Adæ, ut legitur in S. Scriptura, in Arcam reduxiſſe; ubi vero poſt diluvium ea depoſuerit, non declaratur; ſed de hoc iterum poſtea, loquendo de Chriſti Crucifixione,

DE PECCATO ORIGINALI.

Q. *Quid eſt Peccatum originale?*

R. Thomiſtæ dicunt, eſſe privationem juſtitiæ originalis, cum hæc privatio potius effectus peccati videatur, quam ipſum peccatum. Sicut Deus illam liberaliter Adamo dederat, ita illam citra omne peccatum auferre poterat; ergo privatio juſtitiæ originalis non eſt proprie & formaliter peccatum originale, cum eſſe poſſit ſine ulla culpa. Unde melius dicendum: *Peccatum originale eſſe ipſum Adæ peccatum, prout moraliter noſtrum, in nobis perſeverans,*

Q. *Contrahuntne omnes ab Adamo deſcendentes Peccatum originale?*

R. Ita, ſi B. Virginem Mariam excipiamus; omnes ab Adamo deſcendentes via communi, id eſt, per generationem humanam, contrahere Peccatum originale Fides docet: ita, ut in primo inſtanti, quo anima corpori unitur, peccato illo inficiantur,

Probari poteſt hoc Dogma Catholicum innumeris Scripturæ locis, & præcipue ex ſequentibus.

Etenim David Deum ipſum alloquens, ait: *Ecce in iniquitatibus conceptus ſum; & in peccatis concepit me Mater mea.* Pſal. 50. Ubi certe non loquitur de peccatis actualibus parentum; cum natus non ſit ex adulterio, ſed ex caſto conjugio piorum parentum: idcirco non affirmat ſe a peccatoribus ſeu peccantibus conceptum fuiſſe, ſed ſolum conceptum fuiſſe peccatorem, non peccato proprio, ſed peccato a primo homine in eum

per

per generationem tranſfuſo. Quod, ſi loloquatur pluraliter *in iniquitatibus*, & *in peccatis*, hoc ideo dicit, quia Peccatum originale eſt principium & fons multorum peccatorum. *Ita Auguſtin. in Pſal.* 50.

Idem infertur ex illo Eccleſ. 40. *Jugum grave ſuper Filios Adam a die exitus de ventre Matris eorum.* Certo jugum illud nihil aliud eſt, quam Peccatum originale.

Confirmatur hæc veritas ex illo Job cap. 74. *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Nonne tu, qui ſolus es?* Clarius & apertius teſtimonium adducit Paulus: *Sicut per unum hominem peccatum in mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccaverunt.* Ad Rom. cap. 5. Ex quo loco invincibile argumentum deducunt SS. Patres. Si omnes in eo, per quem peccatum intravit in mundum, peccaverunt, & per peccatum mors; ergo datur Peccatum originale. Nam omnes non peccaverunt *perſonaliter*, cum tunc non eſſent, quando ſcilicet peccatum intravit in mundum; ergo peccaverunt *originaliter* in Adamo tanquam capite totius generis humani.

Nec refert id, quod habetur Ezechielis cap. 18. *Non portabit filius iniquitatem patris.* Quia Peccatum originale non eſt peccatum ſolius Adami, ſed & filiorum ejus, quorum voluntates in ipſo tanquam in capite conſtitutæ erant.

Textus vero intelligendus eſt de peccatis perſonalibus parentum, quæ in proles non refunduntur: non de peccato communi totius familiæ, hoc eſt de peccato, quod committitur a patre prout talis eſt, & caput totius familiæ; tunc enim filii portant iniquitatem patris apud legis transgreſſæ conditorem; quia talia peccata nocent filiis, ut habetur in Lamentationibus Jeremiæ: *Patres noſtri peccaverunt, & non ſunt, & nos iniquitates eorum portavimus.*

Q. *Quomodo Peccatum illud originale in Adæ poſteros traducitur?*

R. Traducitur per naturalem propagationem, qua quis filius Adæ conſtituitur: eo enim ipſo, quo anima corpori unitur, infans peccatum illud contrahit. Ita declarat Concilium Tridentinum: *Sicut revera homines, niſi ex ſemine Adæ prognati naſcerentur, non naſcerentur injuſti; cum ea propagatione per ipſum, dum concipiuntur, propriam injuſtitiam contrahant.* Seſſ. 6. cap. 3.

Per naturalem propagationem intelligitur ſeminalis commixtio maris & fœminæ. Unde JEſus Chriſtus Peccatum originale non contraxit; inter alias rationes, quia de *virili ſemine* genitus non fuit.

Omnes ergo deſcendentes ab Adamo via generationis ordinaria, contrahunt Peccatum originale, non quidem præciſe, quia Adamus eſt principium & caput phyſicum naturæ humanæ: alias non unum tantum, ſed

om-

omnia ejus peccata contraherent, ſed, quia caput eſt morale: quatenus ſcilicet Deus pactum cum illo inierat, ut, ſi de fructu vetito comederet, omnem poſteritatem ſua inobedientia inficeret.

Q. *Si lex de non comedendo fructu vetito data fuit Adamo, & non poſteris ejus, quomodo iſti rei eſſe poſſunt?*

R. Quia omnium poſterorum voluntates moraliter in Adamo, etiam ipſo *non conſentiente & inconſulto*, conſtituit; ſeu voluntati ejus alligavit Deus, voluntatem omnium hominum ſupremus Dominus; ita, ut ſe, & ſuos poſteros morti tum corporali, tum ſpirituali obnoxios redderet, *ſi ex illo fructu comederet*: Cum ergo Adamus in ſe perſonam omnium ſuorum deſcendentium gereret, lex ipſi data cenſetur; & moraliter data fuiſſe illius poſteris: &, ſicuti illius poſteri juſtitiam originalem accepiſſent, ſi in obedientia perſeveraſſet; ita & ejus transgreſſionis participes facti ſunt.

Q. *Quid eſt Juſtitia originalis?*

R. Juſtitia originalis ſecundum Doctores, eſt donum gratuito a Deo naturalibus hominibus ſuperadditum, propagandum cum natura, quamdiu homo divino pareret præcepto, quo ratio Deo, & potentiæ inferiores rationi ſubdebantur, corpusque ab omni incommodo præſervabatur infirmitatis, doloris, famis, triſtitiæ & mortis.

Q. *Quodnam fuit remedium Peccati originalis ante diluvium?*

R. Utrum aliquod fuerit, vel ſi fuit, quale fuerit, corporale atque viſibile regenerationis ſignum ante diluvium, ſicut Abrahæ Circumciſio poſtea eſt imperata, S. Hiſtoria tacet.

Sacrificaſſe tamen Deo etiam illos antiquiſſimos homines non tacet, quod & in duobus primis fratribus claruit. Et Noe poſt Diluvium, cum de Arca fuiſſet egreſſus, hoſtias Deo legitur immolaſſe. Probabile igitur eſt, remedium Peccati originalis ante diluvium fuiſſe vel Orationem, vel quoddam Sacrificium.

Q. *Parvuli decedentes ſine Baptiſmo patiunturne pœnam ſenſus ob Peccatum originale?*

R. Nequaquam. Solummodo habebunt pœnam damni, conſiſtentem in privatione Viſionis beatificæ. Nullatenus vero cruciabuntur igne infernali, & aliis tormentis, quibus afficientur damnati ob peccata propria.

Rationem affert Scotus: *quia in hac vita nullam habuerunt inordinationem ſenſitivam, cui correſpondeat acerbitas pœnæ ignis infligentis ut propria pœna.* In 2. Sent. diſt. 33. quæſt. unica, Lit. L.

Cum ergo pœna ignis correſpondeat inordinatæ delectationi ſenſuali: & pueri in proprio corpore nullam experti ſint delectationem per peccatum originale, pœna ignis non punientur. Quod confirmatur ex illo

Apo-

Apocalypſ. cap. 18. *Quantum glorificavit ſe & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum.* Quod de pueris ante ſuſceptum Baptiſmum decedentibus verificari non poteſt; qui, cum nec glorificaverint ſe, nec in deliciis vixerint, nec tormenta peccatis illis correſpondentia pati debent.

Q. *Quam ergo pœnam habebunt hujusmodi pueri?*

R. Pœnam *damni*, quæ conſiſtit in privatione Viſionis beatificæ; in cœlum nunquam intrabunt, nec Deum videbunt. Hæc eſt ſententia communis Patrum, & probatur

1. Ex illo Joannis 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.*

2. Ex Innocentio III. *Cap. Majores de Baptiſmo,* ubi docet in terminis pœnam Peccati originalis eſſe carentiam Divinæ viſionis.

Q. *Parvuli illi, habebuntne aliquam triſtitiam interiorem?*

R. Minime; nam triſtitia ſecundum Auguſtinum eſt de his, quæ nobis invitis accidunt: Si illi triſtarentur de ſtatu ſuo, involuntarie ſuſtinerent ſtatum ſuum, & tunc vellent oppoſitum, & ideo murmurarent contra Diſpoſitionem divinam. Tales enim parvuli nullam habuerunt voluntatem inordinatam, quam ob rem nullam triſtitiam habebunt. *Ita Scotus* ſupra relatus.

Q.

Q. *Saltem triſtabuntur de carentia Beatitudinis & Viſionis divinæ?*

R. Nec idcirco ulla afficientur triſtitia: quia, *inquit ſubtilis Doctor*, ſi triſtarentur de tali carentia, haberent pœnam graviſſimam inter pœnas damnatorum, ſcilicet triſtitiam ex deſperatione habendi Beatitudinem: nam eſt major pœna damnatorum, ratione voluntatis, quam dolor, qui eſt in parte ſenſitiva. *Ibid.*

S. Thomas aliam adducit rationem: Nullus homo prudens, *inquit*, dolet de abſentia ejus, ad quod poſſidendum eſt improportionatus: ſic non dolet homo ſapiens, quod non poſſit volare, nec plebejus prudens, quod non poſſit Regis aut Imperatoris dignitatem obtinere: ſed pueri illi fuerunt improportionati ad vitam æternam poſſidendam; cum nec eis deberetur ex principiis naturæ, nec potuerint illam per actus proprios mereri; ergo &c. *S. Thom.* 2. *Diſt.* 33. *Art.* 2.

Q. *Si parvuli nullam pœnam ſeu triſtitiam habent, non erunt infeliciores Patribus in Limbo exiſtentibus ante Chriſti mortem. Quid ad hoc?*

R. Non ſequitur. Licet enim SS. Patres eſſent amici Dei, parvuli vero morientes in peccata ejus inimici; eſſent tamen hi prioribus infeliciores; quia SS. Patres privabantur Dei viſione ſolum ad tempus, & ejus ſpe gaudebant, & aliis conſolationibus internis

&

& externis; puerorum vero privatio eſt æterna, & ſine ſpei lenimento. Unde ſemper eſſent aliis infeliciores.

Q. *Verumne eſt Auguſtinum docuiſſe, parvulos puniendos pœna ignis?*

R. Aliqui hoc dicunt, ſed ſine rationabili fundamento: cum ſanctus ille Doctor infantium *pœnam* vocet *mitiſſimam*; & ſi aliter dicere videatur, debet exponi in ſenſu diviſo, id eſt, punientur pœna privationis Divinæ viſionis, quæ pœna ſtat etiam in æterno igne; ſed non punientur carentia viſionis ſimul, & ignis ſupplicio. Vel dicendum, quod tunc Auguſtinus loquebatur per exceſſum. *Scotus in* 2. *Sent. Diſt.* 33. *quæſt. unica, Lit. C.*

Q. *Quo in loco collocantur pueri ſine Baptiſmo decedentes?*

R. In ipſomet Inferno, ubi torquentur Dæmones & damnati; licet, ut diximus, nihil ab igne ipſi infantes patiantur. Et hoc variis modis probari poteſt.

Primo ex S. Scriptura: *Qui non eſt inventus ſcriptus in libro vitæ, miſſus eſt in ſtagnum ignis.* Apocal. 10. Atqui pueri tales ſunt; ergo locus eorum eſt ſtagnum ignis.

2. Ex Concilio Florentino ſub Eugenio IV. ubi dicitur: *Decedentes in mortali vel originali, mox in infernum deſcendere*; ſed pœnis inæqualibus puniendos.

3. Ex S. Auguſtino: *Nullus*, ait, *relictus eſt tertius locus, ubi ponere queas infantes.* Serm. 14. de Verb. Apoſt.

Nec

Nec inde inferendum eſt, ipſos eſſe comburendos: cum citra miraculum, ad quod ſine neceſſitate recurrendum non eſt, eſſe non poſſint in medio ignis, & non ardorem ejus ſentire, ſeu non comburi; quia Deus activitatem ignis impediet, ne illis noceat, utpote combuſtionem non merentibus.

Et, licet ſæpe Scriptura per *Infernum* intelligat Limbum, ut cum dicebat Jacob, qui tamen erat juſtus: *deſcendam ad filium meum lugens in infernum*, Gen. 37. ubi per *infernum* deſignat *Limbum*. in quo loco filius detinebatur: cum nullus, niſi poſt Chriſtum in Cœlum aſcendere poſſit. Nihilominus eadem Scriptura nullum nobis dedit motivum credendi extiturum Limbum poſt judicium univerſale, mentionem ſolum faciens cœlorum & infernorum.

Audiatur, quid dicat Seraphicus Doctor: *Cum valde durum illud dicere videatur, quod Deus tam dure & tam aſpere agat cum parvulis ſic decedentibus; qui omnino non potuerunt vitare, nec mortem culpæ, nec mortem naturæ.. Eſt magis conforme pietati fidei dicere*: quod pœna illa non puniantur; *ſed viſione Dei priventur.* Et quia *in carne* fuit fœditas, *locentur in loco vili*, nempe infernali. *Sed quia non habuerunt in ſe delectationem peccati nec in ſpiritu, nec in carne, ideo non ſentiunt* pœnæ ignis *acerbitatem.*

Q. *Comparebuntne pueri illi in judicio univerſali?*

R.

R. Affirmative. Non quidem in judicio diſcuſſionis, quia non habebunt opera, quæ ſint examinanda; ſed approbationis: ut videant, quod jure ſint damnati ad privationem æternam Viſionis divinæ. Sed de hoc iterum poſtea, ubi de Judicio univerſali.

DE BEATISSIMA VIRGINE.

Q. *Dixiſti cum Apoſtolo, omnes in Adam peccaviſſe, comprehenditurne etiam B. Virgo Maria?*

R. Non eſt regula tam generalis, quæ aliqualem non patiatur exceptionem: certuum cum ſit, nec Chriſtum nec Evam in Adam peccaviſſe. Idem dicimus de B. Virgine, quam, *cum de peccatis agitur*, comprehendere noluerunt Patres Concilii Tridentini, ita nec nos: maxime, cum Ordo Seraphicus illam ſub titulo *Immaculatæ Conceptionis* ſibi Patronam elegerit, ſicut & plurimæ Univerſitates; inter quos eminet *ſacra Pariſienſis Sorbonica Facultas.* Et hæc ſententia adeo facta eſt communis a tempore Scoti, ut jam nemo poſſit oppoſitum populo in concionibus exponere, præſertim poſt prohibitionem Pauli V. & Gregorii XV. Summorum Pontificum.

Q. *Qualiter probari poteſt B. Virginem fuiſſe immunem a peccato originali?*

R. Ex Auctoritate Eccleſiæ, quæ Virginis Conceptionem celebrat; quod certe non faceret, niſi illam ab omni labe expertem cre-

crederet, cum non niſi *quod ſanctum eſt* celebrare ſolet.

Sixtus IV. approbavit Officium ſolemne, quod per totum orbem ſolemniter recitant Franciſcani, cujus officii invitatorium ſic incipit: *Immaculatam Conceptionem Virginis Mariæ celebremus &c.*

Sexta Synodus generalis vocat Virginem Deiparam *ſanctam & ab omni contagione liberam.*

Concilium Lateranenſe ſub Martino I. Can. 3. habet, *Sancta & Immaculata Maria.*

Omnes SS. Patres omnium fere ſæculorum, quos refert Cavellus in 3. Lib. Sentent. Scoti, eam pronunciant *Immaculatam, nunquam immundam, ab omni labe integram, ab omni contagione primæ originis alienam &c.* Quam ſententiam confirmavit ipſamet Beata Virgo S. Birgittæ: *Veritas eſt*, inquit, *quod ego concepta fui ſine peccato originali.* Ex lib. 6. Revelat.

Tandem probatur ratione Scoti: Potuit Chriſtus Matrem ſuam ab originali præſervare, decuit ut faceret; ergo fecit.

Potuiſſe conveniunt omnes, cum nulla ſit contradictio. Sicut enim Angelos, Adamum & Evam in puritate creavit, ita & Virginem Matrem. Decuiſſe, declarat in terminis Anſelmus, Lib. de Concept. Virgin. *Decens erat, ut ea puritate, qua major ſub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret.*

Et

Et certe, ſi S. Thomas dicit: Virginem nunquam peccaſſe venialiter, *quia non fuiſſet idonea mater Dei, ſi peccaſſet aliquando.* 3. p. q. 27. 4. Fuiſſetne idonea, ſi contraxiſſet originale, cum pro tunc fuiſſet *hoſtis* Dei, *ſerva* Diaboli, *mancipium* peccati?

Concludendum igitur eſt, quod, ſi potuit Deus eam a contagio peccati originalis præſervare, decuitque ut eam præſervaret, revera eam præſervaſſe. *Potuit, decuit*, ergo *fecit*.

R. *Eſtne Scotus hujus ſententiæ primarius auctor?*

R. Nequaquam: quidquid dicant aliqui in Patribus nullatenus fundati, qui certe non obſcure B. Virginem Mariam *Immaculatam* prædicaverunt longe ante Scotum; unde potius dicendum eſt: Doctorem noſtrum hujus piæ & paululum antiquatæ Sententiæ fuiſſe reſtauratorem: „ juſſu enim Pontifi-
„ cis, *verba ſunt Cavelii in Roſario Sæculi*
„ *XIV.* habita in ſolemni diſputatione co-
„ ram Facultate Pariſienſi, præſentibus A-
„ poſtolicæ Sedis Legatis, de *Immaculata*
„ *Conceptione Mariana*, ipſius Matris fretus
„ auxilio, tanto argumentorum pondere,
„ tot tamque urgentibus rationibus com-
„ probavit & munivit, quod celeberrimam
„ illam Facultatem, *Matrem Univerſitatum*,
„ in ſuam traxerit ſententiam; quæ in gra-
„ tificationem nomine *Doctoris ſubtilis* ip-
„ ſum condecoravit, & acerrimis ejus di-

„ ſputationibus inducta, *ſacrum illud & cele-*
„ *bre Marianum decretum condidit*: ne ſcili-
„ cet in poſterum quisquam ad *magiſterii*
„ *gradum admitteretur*, qui tota vita ſe pro-
„ pugnaturum *Immaculatam Conceptionem* ju-
„ rejurando non adſtringeret. „

Inde tantus ardor pro ſuſtinenda, amplectenda, propaganda Virginis Conceptione Immaculata ubique terrarum dimanavit, ut fere orbem univerſum inflammaverit. *Hennonius Tract. de Incarnat.*

Qui plura vult de B. Mariæ Virginis Immaculata Conceptione, legat *Diſſertationem Scoto-Thomiſticam, Dogmaticam & Hiſtoricam* circa hanc materiam *Patris Stephani Chieſa*, noſtri Ordinis, & olim mei Profeſſoris.

Q. *Cum B. Virgo peccatum originale non contraxerit; ſi fuiſſet mortua ante Paſſionem vel Aſcenſionem Filii, fuiſſetne ſtatim ingreſſa Paradiſum?*

R. Hoc dubium movet Scotus, & reſpondet negative. Nam, *inquit*, licet SS. Patriarchæ in Limbo fuiſſent purgati a peccato originali, tamen illis clauſa fuit janua cœli usque ad ſolutionem pœnæ debitæ, & usque dum Chriſtus illam aperuit Paſſionis merito, & ingreſſu ſuo triumphali.

Ita eſſet de Maria; quia ita determinaverat Deus, non aliter admittere filios Adam in Paradiſum, antequam Chriſtus ſatisfeciſſet de facto pro peccato Adæ.

Q.

Q. *Fuitne B. Virgo etiam immunis ab omni peccato actuali?*

R. Id negant Hæretici, præſertim Lutherus & Calvinus, impie aſſerentes, Virginem Mariam multoties peccaſſe in vita; *incredulitate* ſcilicet, *ambitione, negligentia &c.*

Nos vero Catholici ſuſtinemus, ipſam nullo unquam peccato etiam leviſſimo fuiſſe infectam.

Spiritus ſanctus de ea loquens, ait: *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.* Cant. 4. Et alibi: *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.* His certo conſtat, quod B. Virgo nullum peccatum contraxit, nec mortale nec veniale: *Decuit* enim, ut ait Anſelmus, *B. Virginem ea puritate nitere, qua ſub Deo nulla major poteſt intelligi*: Sed ſi Maria non eſſet immunis ab omni peccato actuali, poſſet intelligi major puritas ſub Deo, quam puritas Matris ejus, ſcilicet puritas Angelorum, qui nullatenus peccarunt, ergo &c.

Eandem veritatem tuetur S. Auguſtinus. *Excepta*, inquit, *Virgine Maria, de qua propter honorem Domini, cum de peccatis agitur, nullam prorſus habere volo quæſtionem: inde enim ſcimus, quod ei plus collatum gratiæ fuerit ad vincendum ex omni parte peccatum, quod concipere ac parere meruit eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum.* Lib. de Natura & Gratia.

Sophronius in Epiſtola ad ſextam Synodum ſcribit: *Virginem dici Immaculatam, quia in nullo corrupta eſt.*

Et S. Bernardus ad Canonicos Lugdunenſes ſcribens, ait: *Magna fuit Jeremiæ Sanctificatio, qua potuit vitare facilius culpam mortalium: Major Sanctificatio Joannis Baptiſtæ, qua potuit vitare frequentiam venialium: Maxima Virginis Mariæ, qua potuit vitare, imo vitavit omne peccatum.*

Alii Patres toti ſunt communiter in repellenda omni ſuſpicione peccati vel leviſſimi ab illa puriſſima Virgine, quæ ne quidem peccare potuit, ex Privilegio ſpeciali a Deo ipſi conceſſo.

Tandem Concilium Tridentinum decernit, B. Virginem in tota vita ſua immunem fuiſſe ab omni peccato, etiam veniali: *Si quis dixerit, hominem juſtificatum . . . poſſe in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, ex ſpeciali Dei Privilegio*, quemadmodum de B. Virgine tenet Eccleſia, *Anathema ſit.* Seſſ. 6. Can. 23.

Q. *Quæ peccata ab hæreticis Mariæ Virgini imputantur?*

R. Multipliciter peccaſſe contendunt: 1. Peccato *incredulitatis*, ut, cum dixit Angelo Incarnationem nunçianti: *Quomodo fiet iſtud?* 2. *Superbiæ*, his verbis, quibus propriam laudem prædicabat: *Fecit mihi magna, qui potens eſt. . . Beatam me dicent omnes generationes &c.* 3. *Negligentiæ* erga Filium, quando

quando illum amiſit; & nonnulla alia ipſi falſo impingunt ex textibus male intellectis, quibus facilis eſt reſponſio.

Ad *primum* dicendum: B. Virginem, non ex incredulitate, ſed ex affectu obediendi quæſiiiſſe, quomodo fieri poſſet Mater, & eſſe Virgo. *Sic reſpondens*, ait Bernardus Hom. 4. ſuper miſſus eſt, *non dubitat de facto, ſed modum requirit & ordinem: neque enim quærit, an fiet iſtud, ſed quomodo?*

Ad *ſecundum*; ſic locuta eſt, non ut gloriam ſuam oſtenderet, cum qualitatem Ancillæ ſibi aſſummat; ſed ut gloriam Dei manifeſtaret, & Miſericordiam ejus extolleret, quod non eſt peccare peccato ſuperbiæ, ſed Deum laudare.

Ad *tertium*: illa Pueri JEſu per triduum perditio negligentiæ Parentum tribui non poteſt. Sciebant enim, JEſum eſſe verum Deum, ideoque poterant illum arbitrio ſuo relinquere abſque ulla negligentia. Deinde, ipſum quæſierunt *dolentes*, ut teſtatur Evangeliſta: ergo non fuerunt negligentes, quia dolor denotat, quod fecerint omne id, quod potuerunt, ut JEſum invenirent.

Perditio igitur Filii imputari non debet negligentiæ Parentum, ſed myſterio & Sapientiæ Filii, qui ſponte remanſit in Jeruſalem, & ſe Parentum vigilantiæ ſubduxit, ut Patri cœleſti obtemperaret.

Sunt & aliæ objectiones ejuſdem, at minoris momenti, quæ videri poſſunt apud Controverſiſtas & Interpretes.

Q. *Si nullatenus peccavit, qua ratione igitur Orationem Dominicam recitare potuit & dicere, dimitte nobis debita noſtra?*

R. Nullum, ut puto, eſt dubium, quin B. Virgo præfatam Orationem a Chriſto ſuis ſequacibus præſcriptam recitarit; non tamen inde ſequitur, quod haberet peccata dimittenda: quia ſic loqui potuit in Spiritu Eccleſiæ, quæ ſic orat, ſcilicet pro peccatis fidelium, quibus unitur per Charitatem.

Non igitur audiendi ſunt illi, qui abſolute negant, Mariam recitaſſe unquam Orationem illam, ex eo, quod non potuiſſet illam recitare, niſi ironice & deluſorie.

Ipſis ſatisfacit Cardinalis Toletus in cap. 11. Luc. ubi demonſtrata & ſtabilita Virginis immunitate ab omni peccato, ait: *Nec propter hoc exiſtimes, B. Virginem non fuiſſe in hoc ſæculo uſam Oratione Dominica; uſa enim eſt, non quidem in hac parte*: dimitte nobis debita noſtra, *pro ſe*, ſed *pro Corpore Fidelium.*

Petitiones enim hæ ſunt communes, uti verba declarant, in quibus generaliter pro omnibus fidelibus petimus, & etiam pro ſe, *ſi quis indiget, cum ſit de Corpore.*

DE

DE II. SYMBOLI ARTICULO:

ET IN JESUM CHRISTUM FILIUM EJUS UNICUM, DOMINUM NOSTRUM.

Q. *Eſtne neceſſaria & utilis hujus Articuli fides?*

R. Maxime. Hoc declarat aperte S. Joannes: *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti JEſum Chriſtum.* Joann. 17. Satis indicans primum ad æternam vitam gradum homini eſſe Deum agnoſcere, & Chriſtum ejus Filium Deo Patri coæqualem. Additur *ſolum verum Deum,* hoc eſt, cum JEſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto unus eſt Deus.

Hoc iterum declarat in Epiſtola ſua: *Quisquis confeſſus fuerit, quoniam JEſus eſt Filius Dei, Deus in eo manet, & ipſe in Deo.* 1. Joann. 4.

Hoc fundamentum firmiſſimum eſt noſtræ ſalutis ac Redemptionis, Fides ſcilicet in Deum & Dominum noſtrum JEſum Chriſtum; Fides autem non ſterilis conſiſtens in pura & ſimplici contemplatione ſeu cognitione, ſed ea, quam Charitas & bona opera comitantur: quæ ſi abſint, mortua eſt & inutilis.

Q. *Quale eſt proprium Nomen Filii Dei Incarnati?*

R. JEſus eſt Nomen ejus, quod *Salvatorem* ſignificat. Hoc nomen non ab hominibus, ſed Dei præcepto illi impoſitum eſt. Angelus enim Mariæ nuncianti dixit: *Ecce concipies in utero, & paries Filium, & vocabis Nomen ejus JEſum.* Luc. 1. v. 31. Deinde Angelus Joſepho apparens non ſolum præcepit, ut eo nomine Puerum appellaret, ſed etiam rationem nominis declaravit his verbis: *Noli timere accipere Mariam Conjugem tuam: quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Pariet autem Filium, & vocabis Nomen ejus JEſum; ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum.* Matth. 1. v. 20. & 21. Igitur congruenter hoc Nomen ipſi impoſitum fuit, cum veniſſet ſalvaturus genus humanum, quod perierat.

Q. *Si nomen illud ſit proprium Filio Dei, cur ergo multis aliis tribuitur?*

R. Verum eſt, quod Scriptura hoc venerabile Nomen plerisque tribuat, ut Filio Nave, Joſedecho, Syracho &c. qui *JEſus* appellari, non omnimode, ſed æqualiter, meruerunt, id eſt, non quod reipſa fuerint *Salvatores totius mundi*, ſed ob quædam beneficia ab eis, populo Hebræo præſtita, hoc nomen *JEſus* ſortiti ſunt.

Filius Nave *JEſus* dictus eſt, eo quod populum a Moyſe ex Ægypto liberatum in terram promiſſionis, quod ipſi Moyſi nega-

tum

tum fuerat, deduxit. Et ſic de aliis, qui eundem populum a Babilonico dominatu oppreſſum liberarunt.

longe vero potiori jure Salvatori noſtro hoc Nomen impoſitum eſt; quia non uni alicui populo, ſed univerſis hominibus libertatem & ſalutem dedit: *Nec enim eſt aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.* Act. cap. 3.

Q. *Quæ ſunt ſancti hujus Nominis JEſu virtutes?*

R. Hoc Nomen ſanctum eſt & terribile, potens & cunctis Spiritibus tremendum: *in Nomine enim JEſu omne genu flectitur Cæleſtium, Terreſtrium & Infernorum.* Sacramentis virtutem remittendi peccata tribuit, ſicut & conferendi gratiam, & ſalutem operandi &c.

Nomen *JEſu* miracula operatur, Dæmones expellit, ſerpentum morſus, & hauſtus venenoſos inanes reddit.

Nomine *JEſu* infirmos, claudos & cœcos ſanatos fuiſſe Judæi ipſi referunt.

In Nomine *JEſu* a Deo impetramus, quidquid petimus, ſi ut oportet petamus: ſic enim orationes ſuas concludit Eccleſia: *Per Dominum noſtrum JEſum Chriſtum &c.*

Uno verbo, Nomen *JEſu* virtutes roborat, vegetat mores bonos atque honeſtos; caſtas fovet affectiones; extinquit libidinis flammam; in periculis depellit metum; in

adverſis dat fortitudinem; morbos corporis & animæ lanquores ſanat.

JEſus Mel in ore, in aure melos, in corde jubilus.

Nil canitur ſuavius,
Nil auditur jucundius,
Nil cogitatur dulcius,
Quam JEſus *Dei Filius.*

Q. *Apoſtoli & SS. Patres habueruntne hoc ſanctum & amabile Nomen in magna reverentia?*

R. Indubitatum eſt: cum prope innumera in Nomine *JEſu* patraverint miracula. Petrus claudo ad Portam Templi dicens: *in Nomine JEſu Chriſti Nazareni ſurge & ambula: protinus baſes ejus & plantas ita conſolidavit*, ut intraverit cum eo in Templum, *ambulans & laudans Deum.* Act. 3.

Magnus ille Apoſtolus Vas Electionis ad portandum Nomen JEſu Chriſti coram gentibus, Regibus & filiis Iſrael, quanto zelo *JEſum* toto orbe prædicaverit, notum eſt, tum ex Scriptura ſacra, tum ex Hiſtoria Eccleſiaſtica.

2. Ex iisdem liquet, quanta pro Nomine JEſu paſſus ſit.

3. Tantus erat erga hoc ſacratiſſimum Nomen ejus affectus, ut in ſuis Epiſtolis reperiatur illud *ducentis & viginti vicibus* ſcriptum, nomen vero Chriſti *quadringenties & ſemel* legatur expreſſum.

Imo

Imo cum jam capite plecteretur, etiamnum tertio Nomen *JEſu* pronunciavit; & id quidem non abſque prodigio & approbatione hujusce devotionis; nam ad tres ſaltus exſecti capitis tres limpidiſſimi fontes ſcaturierunt, qui etiamnum Romæ oſtenduntur.

S. Pater noſter Franciſcus tanta cordis & oris ſuavitate illud repetebat Nomen, ut, cum illud pronunciaſſet, labia ſua propter ſuavitatem lamberet; & præcipiebat fratribus, ut ubicunque illud reperirent in chartis forte diſperſis, colligerent, & in loco honorifico reponerent.

Prætereo alios Sanctos, ut Bernardum, Bernardinum, Hermannum, & qui hoc ſanctum Nomen ſummo habuerunt in honore.

Summa igitur & nos animi devotione veneremur & invocemus *ſanctum & admirabile Nomen JEſu*, quod Angeli reverentur; quo audito contremiſcunt Dæmones: & eo majori amore proſequamur, quo propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, & noſter, non Angelorum *JEſus*, id eſt, Salvator, appellatus eſt.

Demus operam, ne Judicem experiamur, quem nolumus habere Salvatorem.

Chri-

Chriſtum.

Q. *Cur Nomini JEſu Nomen Chriſti additum eſt?*

R. Sciendum, Nomen Chriſti, quod *Unctum* ſignificat, officii nomen eſſe ac honoris &c.

Ungebantur olim Prophetæ, Sacerdotes & Reges. Porro, cum JEſus Salvator noſter Prophetæ, Sacerdotis & Regis officia ſuſceperit, ideo *Chriſtus* dictus eſt, *unctus* ſcilicet ad illorum munerum functiones, quæ ſimul nullus unquam poſſedit.

Præter hanc ſignificationem *Chriſtus* etiam interpretatur *Meſſias*, id eſt, *Miſſus* ad humani generis Redemptionem. Sic Judæi vocem illam accipiebant, quando vocabant eum *Chriſtum*, ut patet ex illo Joannis 1. *invenimus Meſſiam, quod eſt interpretatum Chriſtus.* Similiter & nunc univerſa Eccleſia per Chriſtum *Meſſiam* intelligit.

Q. *Qua unctione unctus fuit JEſus?*

R. Certe non alicujus mortalis opera, ſed Cœleſtis Patris virtute, non terreno unguento, ſed ſpirituali oleo, ſcilicet Spiritus ſancti plenitudine, gratiæque & omnium donorum uberrima in ſanctiſſimam ejus animam effuſione, ut innuit Propheta Regius: *Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem; propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Pſal. 44.

Idem

Idem etiam multo apertius Iſaias demonſtravit, cum dixit: *Spiritus Domini ſuper me, eo quod unxerit Dominus me, ad annunciandum manſuetis miſit me.* Iſa. 62.

Q. *Eſtne Chriſtus verus hominum Redemptor?*

R. Sic Scriptura teſtatur: *Eripuit nos de poteſtate tenebrarum.* 1. Tim. 2. *Fecit Redemptionem plebis ſuæ . . . ut ſine timore de manu inimicorum noſtrorum liberati*, Luc. 1. *juſtificati gratis per gratiam ipſius, per Redemptionem, quæ eſt in Chriſto JEſu.* Roman. 3. Unde S. Leo Serm. de Nativit. ait: *Sicut a reatu neminem liberum reperit, ſic liberandis omnibus venit.*

Deinde Redemptor ille verus eſt, qui vindicat aliquem a poteſtate alterius; ſed Chriſtus per mortem ſuam omnes homines liberavit a captivitate & ſervitute peccati & Diaboli; eſt igitur verus Redemptor: unde aſcendens in cœlum, *captivam duxit Captivitatem.* Epheſ. 4.

Q. *Qua ratione Chriſtum Prophetam fuiſſe dicis?*

R. Variis de cauſis, præcipue vero ſequentibus:

1. Quia nos docuit Fidem & Cultum unius verique Dei, ejus Præmium, quod eſt Regnum Cœlorum, & viam, qua ad illud pervenitur.

2. Propheta fuit, quia multa futura prædixit: ſuam Mortem, Paſſionem, Reſurre-

ctio-

ctionem, Ruinam Jeruſalem, Judicium univerſale, Perſecutiones Eccleſiæ, Lapſum ſeu negationem Petri, & multa alia. Hoc ipſum teſtabantur Judæi dicentes: *hic eſt vere Propheta, qui venturus eſt in mundum.* Joannis 6.

Q. *Quomodo probas fuiſſe Sacerdotem?*

R. Ex Scriptura ſacra: 1. quidem ex Pſal. 109. ubi de JEſu dicitur: *Tu es Sacerdos in æternum.* Ex Epiſtola ad Hebræos: *Habentes Pontificem magnum, JEſum Filium Dei,* cap. 4. 1. Ex eo, quod fuerit Mediator inter Deum & homines, pro eis orando ac ſacrificia offerendo &c.

Q. *Quæ ſacrificia Chriſtus JEſus obtuliſſe fertur, & cujus ordinis fuit Sacerdos?*

R. Duo Sacrificia æterno Patri obtuliſſe manifeſtum habemus: unum *cruentum*, id eſt, cum ſanguinis effuſione in Cruce veluti in Ara: ubi ſimul fuit Sacerdos & Victima, ut ſcribit Paulus: *Tradidit ſemet ipſum oblationem & hoſtiam Deo.* Hebr. 9. Alterum *incruentum* in ultima Cœna, in qua ſub ſpeciebus Panis & Vini modo ineffabili æterno Patri ſe obtulit: quod ſacrificium quotidie in Miſſa ſub iisdem ſpeciebus renovatur: unde dici poteſt, fuiſſe Sacerdotem ſecundum ordinem *Aaron*, ratione ſacrificii Crucis: & ſecundum ordinem *Melchiſedech*, ratione ſacrificii Altaris, quod, ut dictum eſt, ſub ſpeciebus Panis & Vini Corpus ſuum & Sanguinem obtulit.

Q.

Q. *Unde habetur, quod Dominus JEſus fuerit Rex?*

R. Ex proprio ipſius teſtimonio, ut modo dicturi ſumus. David in Perſona ipſius loquens, ait: *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus.* Pſal. 2. Et alibi: *Ecce Rex tuus veniet tibi juſtus, & Salvator, ipſe pauper & aſcendens ſuper aſinam.* Zachar. 9.

Gabriel Angelus Mariæ dixit, dum ei Filii Dei Incarnationem nunciaret: *Regnabit in domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis.* Luc. 1.

Magos ipſum Regem palam agnoviſſe clarum eſt, *ubi eſt,* inquiunt, *qui natus eſt Rex Judæorum?* Matth. 2.

Tandem ipſe Pilato interroganti: *an eſſet Rex Judæorum?* libera mente faſſus eſt, ſed adjunxit: *Regnum meum non eſt de hoc mundo,* Matth. 2. id eſt, quod nullum terrenum Regnum temporaliter adminiſtravit, *licet eſſet Rex Regum & Dominus Dominantium.* Apocal. 19. Cum enim paupertas & humilitas, quas venerat exemplo ſuo hominibus inculcare, non congruant cum exercitio regnandi, ideo illud non aſſumpſit.

Q. *Fuitne revera & ſpeciali titulo Rex Judæorum?*

R. Non aliter fuit Rex Judæorum, quam totius Univerſi. Duplici titulo Rex aliquis eſſe poteſt, Jure hæreditario vel Electione: neutro modo fuit Chriſtus Rex Judæorum: non

non *Jure Electionis*, cum poſt multiplicationem Panum in deſerto fugerit in montem ſolus, ne Rex fieret: imo cum diceret Pilatus: *Regem veſtrum crucifigam?* Reſponderunt; *non habemus Regem niſi Cæſarem.*

Non etiam *Titulo Succeſſionis*: vel enim petitur Chriſti Genealogia per Mariam, vel per Joſeph. Si per Mariam non deſcendit a Davide per Salomonem, ſed per Nathan alium filium David, ad quem non pertinebat Regni ſucceſſio.

Et ideo docent Expoſitores communiter, Genealogiam per Salomonem deſcriptam a S. Matthæo cap. 1. non eſſe propriam Beatæ Virginis, ſed Joſeph: ſed eſto deſcenderet Virgo per Salomonem: unde conſtat, inter innumeros ex Davide deſcendentes ipſam eſſe proximiorem?

Si per Joſeph: ille quidem deſcendit per Salomonem; ſed ubi legitur, eſſe caput familiæ directe deſcendentis? Accedit, quod Chriſtus non eſſet filius Joſeph naturalis, ſed putativus, ſeu adoptivus, ad quem proinde non pertinebat Regni ſucceſſio. Non enim transmittitur per adoptionem in præjudicium naturalium filiorum.

Et, licet de Chriſto dicatur: *Super ſolium David ſedebit.* Iſa. 9. *Suſcitabo David ſemen juſtum, & regnabit Rex.* Jerem. 23. *Dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus.* Luc. 1. Illa & alia intelligi debent de Regno ejus *ſpirituali*, ſeu *Eccleſia.* Non

poſſe

poſſe autem iſta applicari Regno temporali Davidis, inde patet, quod jam a ſeptemdecim ſæculis ceſſavit. Ita *Hennonius de Incarn. Diſp.* 17.

Et probatur etiam ex reſponſo Chriſti ad Pilatum: *Regnum meum non eſt de hoc mundo.* Luc. 12. *Non negat, ſe eſſe Regem*, inquit Cyrillus, *mentiri enim non poteſt, ſed Regni Cæſaris non eſſe hoſtem oſtendit, quia Principatus ſuus mundanus non erat.*

Q. *Quis Salvatori noſtro hoc nomen* Chriſtus *donavit?*

R. Deus ipſe, qui per os Prophetarum *Meſſiam* venturum prænunciavit. *Meſſias*, ut ſuperius dictum eſt, nomen eſt græcum, quod interpretatur *Chriſtus*, latine *unctus.* Et nos ab hoc nomine *Chriſtiani* denominamur, id eſt, *uncti*, per Doctrinam illius illuminati, per Sacerdotium & Sacrificium a peccatis expiati, per Regiam poteſtatem contra inimicorum incurſus, & Dæmonum tentationes invicti.

Q. *Poteſtne Chriſtus dici Rex Eccleſiæ?*

R. Ita; ipſe enim eam regit, ab hoſtium impetu atque inſidiis tuetur, adeo, ut Potentiæ infernales contra eam minime *hucusque* prævaluerint, nec prævalebunt *in æternum.* Ipſe leges ei præſcribit obſervatu facillimas & ſuaviſſimas: *jugum enim ejus ſuave eſt, & onus ejus leve.* Tandem commilitones cohæredes in Regno cœlorum inſtituit, ibi cum ipſo in æternum regnaturos.

Filium ejus unicum.

Q. *Eſtne revera Chriſtus Filius Dei?*

R. Negarunt olim Ariani, Macedoniani, & nonnulli alii hæretici. Sæculo autem XVI. extinctam hæreſim renovavit *Fauſtus Socinus* Italus Senenſis, eamque per Poloniam, Bohemiam, Tranſylvaniam diſſeminavit, a quo Diſcipuli *Sociniani* dicti ſunt: plurium aliorum errorum auctor fuit impius ille Socinus, qui miſerrime vitam finivit *Luclaviciis* in Polonia, Anno Domini 1604. ætatis vero ſuæ 65. Vide, quæ jam diximus de SS. Trinitate.

Verum tota Scriptura clamat, Chriſtum vere eſſe Filium Dei. Pſal. 2. v. 7. Pater æternus ipſum alloquens, ait: *Filius meus es tu.* Et iterum Matth. 3. v. 17. *Hic eſt filius meus dilectus.* Angelus Gabriel Mariæ dixit: *Ecce concipies in utero, & paries filium ... Hic erit magnus, & Filius Altiſſimi vocabitur.* Luc. 5. v. 31.

Hæc veritas de Cœlo non modo allata eſt, ſed etiam de terra prolata eſt.

Petrus Apoſtolorum Princeps cecinit: *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*, cui confeſſioni annuit Chriſtus dicens: *Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cælis eſt.* Matth. 16. v. 16. 17.

Joannes Evangeliſta Divinitatem ejus luculentiſſime aſſerit: *in Principio erat Verbum,*

&

& Deus erat Verbum. Joann. 1. v. 1. Item S. Thomas: *Dominus meus & Deus meus.* Joann. 20. v. 28.

Martha Chriſti hoſpita clare confitetur, dicens: *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum veniſti.* Joann. 11. v. 17.

Clamant denique Dæmones ipſi: *exibant autem Dæmonia a multis clamantia & dicentia: quia Tu es Filius Dei.* Luc. 4. v. 41.

Tandem, ipſe Deus Homo Chriſtus veritatem confirmat, dicens: *Ego & Pater unum ſumus.* Joann. 20. v. 30.

Hic accedit omnium Conciliorum & Patrum conſenſus.

Cum ergo clamet cœlum, annunciet terra, prædicet infernus, & confirmet Veritas ipſa, ſeu Chriſtus ipſe, ſe eſſe *verùm Dei Filium*, confundantur, quicunque de divina Trinitate male ſentiunt, Fidem Catholicam amplectantur, & Deum Unum in Eſſentia, & Trinum in Perſonis adorent: *Fides enim Catholica hæc eſt, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in Unitate veneremur.*

Q. *Cur dixiſti unicum ejus Filium?*

R. Quia eſt unicus Dei Patris Filius naturalis, ut habetur Joann. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret.* Multi enim ſunt Filii Dei adoptivi, de quibus idem Apoſtolus ait: *dedit eis poteſtatem Filios Dei fieri.* Evang. 1. Et alibi: *ut Filii Dei nominemur & ſimus.* 1. Joann. 2. At Chriſtus Dei Filius eſt *natura & æterna gene-*

ratione, non autem *voluntate* & *electione*, ſicut filii adoptivi.

Sic Pater Cœleſtis, ut dictum eſt, Chriſtum Hominem Filium eſſe ſuum teſtatus eſt: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite.* Matth. 3.

Q. *Quare additum fuit in Symbolo Nicæno: Deum de Deo, Lumen de Lumine, Deum verum de Deo vero?*

R. Ad confundendos Arianos, qui dicebant: Chriſtum eſſe primam Patris Creaturam, & Filium ejus adoptivum tantum, non vero naturalem de ejus Subſtantia genitum.

Specialiter additum fuit: *Lumen de Lumine*, ut oſtenderetur, quod, ſicut lumen producit aliud ſine ſui diminutione, ita & Pater æternus non eſt imminutus in generatione Filii, omnino ſibi æqualis.

Q. *Si Filius ſit æqualis Patri, quomodo ergo Filius dicere potuit: Pater major me eſt?*

R. Cum JEſus Chriſtus non ſolum verus Deus ſit, ſed & verus Homo, quædam in Scripturis de ipſo dicuntur, quæ ad divinam, & alia, quæ ad humanam naturam ſunt referenda: nam de ſe ſecundum formam Dei dixit: *Ego & Pater unum ſumus,* Joann. 10. idemque de ſe ipſo dixit ſecundum formam ſervi: *Pater major me eſt.* Joann. 14.

Sic explicandæ ſunt omnes aliæ Scripturæ locutiones de Filio Dei & Filio Hominis: quod ſcilicet Dominus JEſus Chriſtus, juxta Symbolum Athanaſii, *æqualis ſit Patri ſecun-*

dum

dum Divinitatem ; minor Patre ſecundum Humanitatem.

Q. *Quare Filius Dei Verbum Patris dicitur ; & Verbum Caro factum eſt, .. Et Deus erat Verbum?*

R. S. Auguſtinus reſpondet Lib. 15. de Trinit. cap. 14. : *Verbum* illud , non eſt ſonus tranſiens, aut exterior locutio ; ſed ideo Filius *Verbum Patris* appellatur, quia per ipſum innoteſcit Pater.

Sicut verbis noſtris animus noſter innoteſcit audienti : ſic Sapientia illa, quam Deus Pater genuit ; quoniam per ipſam innoteſcit dignis animis ſecretiſſimus Pater , Verbum ejus convenientiſſime nominatur.

Dominum noſtrum.

Q. *Cur JEſus Chriſtus Dominus noſter dicitur , cum ſit Dominus omnium?*

R. Multiplicibus rationibus :

1. Quia , licet ſit omnium creaturarum Dominus, tamen nos Chriſtiani eum Dominum & Deum ſingulari cultu agnoſcimus, & publica profeſſione profitemur, quod non faciunt Judæi & Pagani.

2. Quia Redemptor noſter eſt , morteque ſua nos a peccatis, & a ſervitute Diaboli liberavit, ſibique vindicavit.

3. Quia curam particularem habet Chriſtianorum , eos paterno amore gubernans, proprio Corpore & Sanguine enutriens ,

 plu-

plurimaque auxilia, quibus ad Paradiſum pervenire poſſint liberaliter præbens.

4. Quia non ſolum ab eo creati, & redempti ſumus, ſed quia in Baptiſmo nos totaliter ei tradidimus.

Q. *Quid Chriſto JEſu ut Domino noſtro debemus?*

R. Ipſum debemus venerari, adorare, gratias ipſi agere, quod nos a Diaboli ſervitute ereptos, in libertatem Filiorum Dei vocatos, ſuo imperio addixerit. *Si Chriſti ſervi ſumus*, ait Origenes, *non carni, non ſanguini, non vanæ gloriæ, non cupiditati, non avaritiæ, non iracundiæ, non invidiæ; ſed ſoli Chriſto Domino noſtro, id eſt, omnibus ſimul virtutibus ſerviamus*. Origen. in cap. 1. ad Rom.

Fruſtra certe gloriamur nos habere Dominum JEſum Chriſtum, ſi ipſum imitari detrectamus. Quid enim prodeſt vocari Chriſti ſervus, & mandatis ejus non obtemperare? Nonne hoc eſt alienum nomen ſibi temerarie uſurpare? *Si te Chriſtianum eſſe delectat*, inquit Auguſtinus, *quæ Chriſtianitatis ſunt, gere, & merito tibi nomen Chriſtiani, ſeu Chriſti diſcipuli aſſumme*. Auguſtinus de Vita Chriſti.

DE

DE III. SYMBOLI ARTICULO:

QUI CONCEPTUS EST DE SPIRITU SANCTO, NATUS EX MARIA VIRGINE.

Q. *Quis eſt hujus Articuli ſenſus?*

R. Quod Dominus JEſus Chriſtus Dei Filius humanam Carnem ſuſcepit in utero Virginis, non ex virili ſemine, ut alii homines, ſed Spiritus ſancti virtute conceptus ſit: ita, ut eadem Perſona Deus permanens, quod ex æternitate erat, Homo fieret, quod ante non erat, circa ullam ſui mutationem.

Q. *Quare Verbum æternum Caro factum eſt?*

R. Propter nos homines & propter noſtram ſalutem: ut ſcilicet nos a captivitate Dæmonis liberaret, & Hæredes Regni cœlorum conſtitueret.

Et hoc probatur ex Evangelio: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret, non ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus.* Joann. 3. Et ipſe Chriſtus: *Venit Filius hominis ſalvum facere, quod perierat.* Luc. 10. Et Apoſtolus: *Chriſtus venit in mundum peccatores ſalvos facere.* 1. Tim. 1.

Q. *Cur voluit potius hominem lapſum, quam ipſosmet Angelos apoſtatas Redimere?*

R. Quia per peccatum Angelorum non fuit coinquinata tota natura Angelica, cum multi fideles & obedientes remanſerint, ſicut infecta fuit per Adæ peccatum tota natura humana.

2. Quia Angeli propria voluntate, & ex pura malitia peccarunt. Homines vero voluntate aliena, & ex infirmitate, inſtigante Dæmone, peccaverunt: non mirum igitur, ſi horum miſertus eſt Deus, & ſi alii miſericordiam non invenerunt.

Q. *Quandonam operatum eſt Myſterium Incarnationis?*

R. Aliqui dicunt, cum Angelus Mariæ dixit: *Ave gratia plena, Dominus tecum.* Sed communis & vera opinio eſt, perfectum fuiſſe ad iſta verba conſenſus Virginis expreſſiva: *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum.*

Audiatur deſuper S. Bernardus: *Ex ore tuo, o Virgo, pendet conſolatio miſerorum, redemptio captivorum, liberatio & ſalus denique univerſorum filiorum Adam.* Homil. 4. ſuper miſſus.

Q. *Incarnatio Filii fuitne opus ſolius Spiritus ſancti?*

R. Minime. Tota Trinitas adorandum Incarnationis ſive Conceptionis Myſterium communiter & indiviſe operata eſt; cum opera ad extra, id eſt, quæ Deus extra ſe operatur, ſint toti Trinitati communia.

Q.

Q. *Quare ergo Filii Conceptio Spiritui ſancto tribuitur?*

R. Pluribus ex motivis:

1. Quia Spiritus ſanctus eſt Amor Patris & Filii, hoc autem Incarnationis opus, cum ſit ſummi erga hominem amoris & benevolentiæ argumentum, merito & convenienter Spiritui ſancto tribuitur; ſicut Sapientia Filio, & Potentia Patri.

2. Quia miracula & opera ſupernaturalia Spiritui ſancto adſcribuntur: Conceptio autem Chriſti miraculorum omnium maximum eſt. Statim atque corpus ex puriſſimo Virginis Sanguine formatum eſt, ei Anima rationalis conjuncta eſt, & in eodem inſtanti Filius perfectus Deus, & perfectus Homo fuit.

Fuiſſe autem opus Spiritus ſancti, nemo dubitare poteſt, cum ſervato ordine naturæ nullum corpus niſi intra præſcriptum temporis ſpatium hominis anima informari poſſit.

Concepit Maria de Spiritu ſancto, inquit Hugo de S. Victore, *non quia de Subſtantia Spiritus ſancti ſemen partus acceperit; ſed quia per amorem & operationem Spiritus ſancti ex Carne Virginis Divino partui Subſtantia miniſtraretur.*

Q. *Cum Chriſtus conceptus ſit ex Spiritu ſancto, poteſtne Spiritus ſanctus dici Pater Chriſti?*

R. Hoc certe dici nequit. Ut aliquis vere & proprie Pater dici poſſit, non ſufficit aliquam rem quoquo modo facere, ſed debet illam ex propria ſubſtantia, ſecundum viventis naturæ ſimilitudinem in eadem ſpecie producere: ideoque non dicimus fabrum murarium eſſe *patrem domus alicujus a ſe factæ*, ſed opificem, ſiquidem ex calce & lapidibus, non vero ex propria ſubſtantia illam conſtruxit.

Jam vero Spiritus ſanctus corpus Filii Dei formavit de Carne Virginis: non vero de *ſua propria Subſtantia*: idcirco *Filius Dei* non eſt *Filius Spiritus ſancti*, ſed eſt Filius *Dei Patris* in quantum *Deus*, quoniam ab illo *Divinitatem* accepit: & eſt Filius *Virginis* in quantum *Homo*, quia ab illa *carnem humanam* accepit.

Q. *Si Incarnatio opus ſit totius Trinitatis, quomodo ſola Filii Perſona Carnem induit?*

R. Quia ſoli Perſonæ Filii acceſſit natura humana. Proprietates enim perſonales ita uni Perſonæ conveniunt, ut alteri non competant. Non enim ipſe Pater eſt, qui Filius eſt; nec Spiritus ſanctus eſt aut ipſe Pater, aut Filius; quo fit, ut aliquid a Patre & Filio & Spiritu ſancto factum dici & eſſe poſſit, quod tamen a ſolo Filio ſit acceptum.

Q. *Poteſtne hoc aliquo exemplo clarius declarari?*

R. Maxime, ſaltem pro noſtro modo con-

concipiendi. Si unus homo veſtem induat, & duo alii in induendo juvent, tres in illo opere occupantur, & tamen unus ſolus induitur: ſic in Opere Incarnationis Filii Dei, tres Perſonæ quidem ſibi invicem præſto fuerunt, ſed ſolus Dei Filius humanam Carnem induit. *Et Verbum Caro factum eſt.* Si cui hæc ſimilitudo non placet, dicat cum Chryſoſtomo: *Scio, quod Caro Verbum factum eſt, & quomodo factum ſit neſcio: miraris, quia ego neſcio, omnis creatura ignorat.* Hom. 5.

Q. *Quare potius Filius, quam Pater & Spiritus ſanctus incarnatus eſt?*

1. Ut per illum reſtaurarentur omnia, per quem omnia facta ſunt: cum autem per Filium Pater hominem condidiſſet; congruum fuit etiam, ut collapſum hominem per eundem Filium repararet.

2. Ut Imago Dei per peccatum in homine fœdata, per Imaginem Dei naturalem, nempe Verbum divinum reformaretur.

3. Ut Filius naturalis filios adoptandos Patri ſuo reconciliaret.

4. Ut idem eſſet in tempore Filius Matris ſine Patre, qui ab æterno fuerat Filius ſine Matre.

5. Ut vitaretur idiomatum confuſio: nam, ſi Pater fuiſſet Incarnatus, fuiſſet Pater & Filius: Pater reſpectu ſecundæ Trinitatis Perſonæ; & Filius reſpectu Virginis: ſi

vero

vero Spiritus ſanctus Incarnatus fuiſſet, duo fuiſſent in Trinitate Filii.

6. Ut eadem Perſona, quæ eſt media in Trinitate, mediatrix foret inter Deum & hominem.

Fatendum tamen eſt, potuiſſe etiam Incarnari Patrem & Spiritum ſanctum, licet revera non ſint incarnati. *Hennonius Tract. de Incarn. Diſp.* 1.

Q. *Quæ differentia eſt inter Myſterium SS. Trinitatis & Incarnationis?*

R. Differentia eſt, quod SS. Trinitas in eadem naturâ contineat tres Perſonas: Incarnatio vero econtra in eadem Perſona continet duas Naturas, divinam ſcilicet & humanam.

Q. *Quæ eſt differentia inter Naturam & Perſonam?*

R. In ſubſtantia rationali, qualis eſt Homo, Angelus & Deus, ſemper duo conſiderantur. Unum eſt Perſona, ſeu ut Philoſophi dicunt, *ſuppoſitum*; & eſt illud, quod in dictis ſubſtantiis operatur; unde eſt illud dictum Philoſophicum: *actiones ſunt ſuppoſitorum.* Aliud eſt *Eſſentia*, & poteſt dici illud, quo Perſonæ ſuas exerceant operationes. Quod poteſt exemplo declarari. Etenim in homine duo conſiderantur; Primo *Perſona*, id eſt, ipſe homo, veluti Petrus, Paulus &c. Secundo *Eſſentia* hominis, id eſt, anima & corpus: & homo, ſeu Petrus eſt ille, qui operatur, veluti ſcribit, currit,

rit, intelligit; anima vero & corpus ſunt illud, quo talia facit.

Q. *Quot ſunt Perſonæ in Chriſto?*

R. Unica, in quam natura Divina & Humana conveniunt: qui enim verus eſt Deus, idem verus eſt homo, verus Dei Filius, & verus hominis Filius.

Unicam JEſu Chriſti eſſe Perſonam in duabus naturis ſubſiſtentem Epheſina Synodus Generalis, *Cæleſtino I. Pontifice*, definivit; declaravitque hæreticum *Neſtorium* Epiſcopum Conſtantinopolitanum, duas in Chriſto Perſonas aſſerentem.

Si forent duæ Perſonæ in Chriſto, Chriſtus non eſſet unus; unum vero eſſe Chriſtum teſtatur Eccleſia in Symbolo Athanaſii: nam *ſicut anima rationalis, & caro unus eſt homo; ita Deus & homo unus eſt Chriſtus.* Et hæc veritas paſſim in Scriptura habetur: *unus Dominus JEſus Chriſtus.* 1. Corinth. 8. v. 6.

Sicut ergo ex animæ rationalis & corporis mutua inexiſtentia una hominis perſona concreſcit, ita ex intima immeatione & pervaſione utriusque Naturæ in Chriſto, ſive ex eo, quod natura humana divinæ conſerta ſit, ab illaque ut a nobiliori & potentiori ſuſtentetur, una eſt Perſona Chriſti &c. id eſt, illud, quod facit Perſona humana in natura hominis; illud facit Perſona Filii in natura hominis, quæ ab illo aſſumpta eſt.

Q.

Q. *Natura Divina & Natura Humana retinueruntne in Chriſto ſuas Proprietates & Operationes?*

R. Retinuerunt. Proprietates Naturæ divinæ ſunt, quod ſit *æterna*, *increata*, *infinita*, *immortalis*, *creatrix*, *gubernatrix*, & alia multa.

Proprietates naturæ humanæ ſunt, quod ſit *finita*, *creata*, *paſſibilis & mortalis &c.*

Proprietates illæ utriusque ſcilicet naturæ, licet utraque natura unita ſit in Chriſto, non poſſunt de ſe invicem prædicari; non enim poteſt dici, quod Natura divina ſit creata, finita &c. neque quod natura humana in Chriſto ſit infinita, increata &c. quia unio naturarum in Chriſto Proprietates illarum non confundit.

Omnia Divinitatis & Humanitatis jura viciſſim ſervata ſunt, nulla ex parte diminuta: ita, ut de eodem ipſo JEſu Chriſto Scriptura nunc ſecundum Humanitatem, unde ſecundum Divinitatem promiſcue loquatur.

Q. *Omnes proprietates & actiones tum naturæ divinæ, tum humanæ conveniuntne Perſonæ Chriſti?*

R. Conveniunt, ita, ut Chriſtus poſſit dici Deus, Homo, Creator, mortuus &c. quidquid enim convenit Naturæ, convenit etiam Perſonæ illi, cujus illa natura eſt. Cum ergo Perſona Filii ſit Perſona tum Naturæ divinæ, tum humanæ, quidquid convenit

utri-

que naturæ, vere Perſonæ Chriſti tribui poteſt.

Pono exemplum: corpus & anima ſunt unita in perſona hominis: quidquid verificatur de corpore, vel de anima hominis, quatenus de illius natura ſunt, poteſt de homine verificari. Ideo, ſi corpus Petri dicitur mortuum, infirmum, claudum; Petrus dicetur mortuus, infirmus, claudus, & ſic de aliis.

Q. *Quotuplex eſt in Chriſto intellectus & voluntas?*

R. Duplex. Et eſt de fide contra Cyrum Patriarcham Alexandrinum & Sergium Conſtantinopolitanum, ut definitum eſt in Conciliis Florentino & Lateranenſi: Ratio etiam eſt, quod in Chriſto ſint duæ Naturæ completæ, perfectæ & diverſiſſimæ: ergo quælibet diverſas facultates habet, ſingulis naturis proprias & inſeparabiles, quales ſunt intellectus & voluntas.

Hoc ipſum declaravit Chriſtus, nempe ſe voluntatem & volitionem habere a voluntate & volitionibus Patris diverſas, ut cum dixit: *Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.* Matth. 26. *Deſcendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, ſed ejus, qui miſit me &c.* Ergo erat in ipſo voluntas alia a voluntate Patris, ergo duæ.

Idem dicendum de intellectu, ut, cum mirabatur fidem Centurionis: cum dicitur, quod *proficiebat ætate & ſapientia*, id enim

dici

dici non poteſt de Intellectu divino, qui non recipit majus & minus.

Q. *Fuitne unquam Voluntas humana Chriſti contraria Voluntati divinæ.*

R. Nequaquam. Semper inter eas fuit perfectiſſima conformitas, etiam in his, quæ Chriſtus ipſe liberrime faciebat; ut conſtat ex ſequentibus textibus. *Ego pono animam a me ipſo,* ſcilicet volens: *hoc mandatum accepi a Patre meo. Ego a me ipſo non ſum locutus, ſed qui miſit me Pater, ipſe mandatum dedit, & ſicut mandatum dedit Pater, ſic facio: meus cibus eſt, ut faciam voluntatem Patris.* Joann. 10. 12. 14.

Et alibi: *Non quæro voluntatem meam, ſed ejus, qui miſit me:* & cap. 8. ſubjungit: *quæ placita ſunt ei, facio ſemper.*

Probatur etiam hac ratione. Si Voluntas humana contraria fuiſſet divinæ, peccaſſet Chriſtus volendo aliquid contra Voluntatem divinam; hoc dici nequit &c. Deinde Voluntas humana Chriſti directa fuit per ſpecialem Dei aſſiſtentiam, & ſic non poterat velle contrarium eorum, quæ volebat Deus.

Nec refert, quod oraverit pro morte vitanda; quia hæc oratio ſolum denotat actum inefficacem Voluntatis humanæ contrarium fuiſſe actui efficaci tum Voluntatis divinæ, tum humanæ; cum ſubjunxerit: *Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu: fiat voluntas tua:* ex quo patet, Chriſtum habuiſſe voluntatem efficacem conformem voluntati efficaci divinæ

næ de morte ſubeunda; non enim dubitat de æterno illo decreto, quo ſibi moriendum erat: ſed ſic locutus eſt humano modo, infirmitatem carnis humanæ demonſtrans.

Q. *Quomodo ſtare poteſt voluntas efficax moriendi cum triſtitia quam habuit? ipſe enim dixit*: Triſtis eſt anima mea.

R. Voluntas efficax faciendi aliquam rem, optime ſtare poteſt cum triſtitia, quam quis in illa re facienda experitur. Sic mercator urgente tempeſtate vult efficaciter projicere merces in mare, & tamen triſtatur, & dolet, dum illas projicit. Triſtitia igitur non arguit nolitionem efficacem. Modo Chriſtus volebat quidem efficaciter mortem pro Redemptione generis humani, ſed quia videbat ſe perpeſſurum graviſſimos dolores in executione ſuæ voluntatis efficacis, ideo in eam triſtitiam incidit.

DE S. JOSEPHO, ET DE EJUS MATRIMONIO.

Q. *Si Chriſtus conceptus ſit de Spiritu ſancto, qua ergo ratione dicitur Filius Joſeph?*

R. Pluribus de cauſis: 1. Quia Judæi Chriſtum pro Filio Joſephi habebant: *nonne*, inquiunt, *hic eſt filius Fabri?* quin imo ipſamet B. Virgo Filium ſuum alloquens, ait: *Ego & Pater tuus dolentes quærebamus te.*

Ratio autem præcipua, quare Chriſtus Filius Joſephi dici poteſt, eſt: quia Chriſtus

 fuit

fuit fructus Conjugii Joſeph & Mariæ: natus enim eſt in utriusque Conjugio, ac proinde utrique jure adſcribendus eſt tanquam Patri & Matri: quia Joſeph per Conjugium Corporis B. Virginis quaſi Dominus effectus eſt; ergo & fructus Corporis B. Virginis, puta Chriſtus, ad Joſephum pertinuit; uti metalla nata in agro ad dominum agri pertinent; quod enim in agro meo naſcitur, meum eſt, ait Jurisconſultus. Ita *Cornelius a Lapide.*

Tandem Joſeph Pater Chriſti dicitur, quia, uti Pater Chriſtum nutriebat, & Patris auctoritatem in ipſum exercebat; & quia Chriſtus Joſephum ut Patrem coluit, amavit, honoravit, eique obedivit: ut patet Lucæ 2. v. 51. *Et erat ſubditis illis?*

Q. *Fuitne magna Joſephi Sanctitas?*

R. Eminentiſſimæ fuit Sanctitatis S. Joſeph, quod colligitur:

1. Ex ejus Officio: fuit enim ipſe, ut diximus, Pater Chriſti, ipſum aluit, fovit, cuſtodivit, ac eum in arte fabrili ſecum exercenda direxit &c.

2. Fuit legitimus Virginis Sponſus, ut conſtat ex Evangelio: inter ſponſos autem ſolet eſſe æqualitas, id eſt, proportio, ut ſit matrimonium congruum & commodum: ergo præ omnibus Joſeph acceſſit ad Sanctitatem B. Virginis.

3. Si B. Virgo unica ſalutatione ſanctificavit Joannem Baptiſtam, quantum Sanctitatis

tatis afflavit Joſepho crebra ſalutatione, imo continua converſatione & alloquio tot annorum ?

4. Joſephus quotidie JEſum videns & audiens miro incendebatur amore erga eum & reverentia, ut Angelus potius, quam homo cenſendus ſit.

Hinc nonnulli Patres opinantur, Joſephum in gratia & gloria antecellere Apoſtolis, & Joanni Baptiſtæ, quia ejus officium illorum officio præcellebat. Plus enim eſt eſſe Patrem & Rectorem Chriſti, quam Præconem & Præcurſorem ejusdem.

Verum eſt, quod Chriſtus dixerit: *inter natos mulierum non ſurrexiſſe majorem Joanne Baptiſta.* Sed hæc verba intelligi poſſunt de hominibus natis ſub veteri Teſtamento: Joſeph vero ut Pater Chriſti ſpecialius ad novum Teſtamentum pertinet.

Q. *Magna polletne apud Deum S. Joſeph auctoritate ?*

R. Cum Chriſtus fuerit ei ſubditus in terris, nullum poteſt eſſe dubium, quin ei concedat in cœlis, quidquid ab eo petierit in favorem ſuorum clientum devotorum.

S. Thereſia, quæ mira devotione B. Joſephum colebat, eundemque omnibus commendabat, aſſerit: ſe per interceſſionem ejus multa & magna, imo omnia, quæ habebat, impetraſſe.

Ejusdem opinionis eſt S. Auguſtinus: *Gaude itaque Joſeph, qui ſolus meruiſti virginalem affectum poſſidere Conjugii; quia per meritum Virginitatis ita ſeparatus es a concubitu uxoris, ut Pater dicaris Salvatoris.* Serm. 14. in Nativit. Domini.

S. Petrus Damiani aſſerit pariter Virginitatis laudem Joſepho, dicens: *Eccleſiæ fides eſt, ut Virgo fuerit.* Opuſc. 17. 2. 3.

Hæc hodie ſententia invaluit apud Fideles.

Q. *Matrimonium inter Mariam & Joſeph fuitne verum Matrimonium?*

R. Nullum de hac re poteſt eſſe dubium, cum Scriptura *ſexies* vocet Mariam *Conjugem.*, & Joſeph *Virum* ejus: matrimonium enim facit non copula, ſed conſenſus. Unde SS. Patres communiter docent, fuiſſe inter ipſos verum Conjugium: *non concubitu,* ait S. Auguſtinus, *ſed affectu; non commixtione corporum, ſed copulatione,* quod eſt Charitas animorum. Lib. 23. contra Fauſtum, cap. 8.

Q. *Sed nunquid B. Virgo ſuam Virginitatem Deo voverat?*

R. Verum eſt, & quidem abſolute; quod conjicitur ex illo verbo ſuæ interrogationis ad Gabrielem: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* Hoc eſt: *Quomodo concipere poſſum in utero, & filium parere, ſi votum Virginitatis emiſi?* Quod quæſitum fuit de modo ſupermirabili, ait Scotus, quia fir-

miſſime diſpoſuerat nunquam ſe cognoſcendam a viro: & ad hunc intellectum expoſuit Angelus reſpondendo: *Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi.* Luc. 1. Id eſt, *proteget & roborabit te*, inquit Hilarius, *ut Activitatem Spiritus ſancti in tanto opere, & Filio Dei concipiendo ſuſtinere valeas* Lib. 2. de Trinit.

Q. *Stante tali voto abſoluto, potuitne B. Virgo verum contrahere Matrimonium?*

R. Certe, Jus enim Matrimonii non repugnat Religioni & voto Caſtitatis. In contractu matrimoniali, ait Scotus: eſt quidem mutua datio corporis ad copulam; ſed cum conditione implicita, *ſi petatur*. Unde contrahentes cum propoſito ſtatim vovendi caſtitatem, vere contrahunt matrimonium.

Sic pariter B. Virgo Maria, *emiſſo voto Caſtitatis*, potuit cum Joſeph contrahere matrimonium, edocta cum eſſet divinitus, *quod Joſeph uſum corporis nunquam exigeret.* Scot. in 4. diſt. 30. quæſt. 2.

Joſeph ergo per matrimonium habebat jus in B. Virginem, ſed per Caſtitatis propoſitum. & ut videtur votum, hoc jure ſuo non eſt uſus, nec uti voluit: hæc enim duo valde diſtincta ſunt, habere jus ad copulam, & copula uti: prius requiritur ad matrimonium, non poſterius.

Q. *Certumne eſt, Mariam voviſſe Virginitatem ante deſponſationem?*

R.

R. Non eſt adeo certum, quandoquidem S. Thomas docet, Dei Matrem, antequam Joſeph deſponſaretur, abſolute Virginitatem non voviſſe, ſed eam in deſiderio habuiſſe, voluntatemque ſuam divino arbitrio commiſiſſe: at abſolute tantum voviſſe poſtquam ſibi innotuit hoc eſſe Deo acceptum, quod ei manifeſtatum eſt, antequam ab Angelo annunciaretur, acceptoque Sponſo ſimul etiam cum ea votum Virginitatis emiſiſſe. 3. *Part. quæſt.* 28. *art.* 4.

Si ergo, juxta S. Thomæ mentem, Maria votum emiſit ſolum poſt Deſponſationem; potuit legitime contrahere cum Joſeph, & una ſimul cum ipſo ante conſummationem Virginitatem Deo in perpetuum conſecrare.

Q. *Qui ſunt effectus Matrimonii virginalis?*

R. Suarez ſequentes enumerat: *Primus* eſt, ut Conjux Virgo non poſſit alteri nubere. *Secundus* eſt, ut, licet per copulam votum violet, non tamen ſit fornicaria. *Tertius*, ut proles divinitus data, uti Chriſtus hic conceptus ex Spiritu ſancto, ſit & habeatur legitima, utpote ex legitimo Conjugio prognata.

Q. *Quare voluit Chriſtus, ut Mater ejus Virgo foret deſponſata?*

R. Inter plures rationes congruas, hæ a Patribus adducuntur.

1. Ut Joſeph eſſet Teſtis Virginitatis Mariæ.

2. Ut eſſet obſequium Virgini ac puero JEſu, quem cuſtodivit, aluit & educavit.

3. Ut per generationem Joſeph origo Mariæ demonſtraretur.

Sed præcipua ratio eſt, ait Scotus, quia Chriſtus noluit incipere ab injuria legis, ne daret occaſionem Judæis & Herodi perſequendi ipſum ut illegitimum, cum partus innuptæ lege damnaretur, & ob alia motiva &c.

Q. *Fuitne revelatum Incarnationis Myſterium Joſepho, antequam fieret?*

R. Nequaquam: alias ſi fuiſſet Myſterii conſcius, dum ex tumore uteri deprehendit, B. Virginem Conjugem ſuam concepiſſe, non cogitaſſet eam dimittere: ut non dimitteret, apparuit ei Angelus in ſomnis, dicens: *Joſeph noli timere accipere Mariam Conjugem tuam; quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt.* Matth. 1.

Q. *Cur Joſeph non interrogavit B. Virginem, unde eſſet gravida?*

R. Reſpondetur; fuit hic primus quaſi motus mentis Joſephi, quem ex verecundia tacuit. Sciebat, hanc Virginem eſſe ſanctiſſimam; gravidam tamen cernebat, & ſciebat, quod non ex ſe. Incertus ex quo, & quomodo, an forte a ſponſo aliquo priore; an vi oppreſſa? poterat revera auctoritate maritali rem ab ipſa inquirere; non fecit

cit tamen, ne pudorem uxoris, de cujus integritate & fide certus erat, offenderet, vel ſic diſponente divina Providentia, ut ab Angelo myſterium addiſceret.

Q. *Cur B. Virgo videns anguſtias Mariti, ſuæ graviditatis cauſam non expoſuit?*

R. Reſpondet Cornelius a Lapide, Mariam ex modeſtia noluiſſe Secretum hoc divinum Joſepho pandere, ne ſua dona tanta, & tam divina jactare videretur. Unde Deo, Deique Providentiæ & curæ, cujus totum hoc opus erat, id ipſum commiſit, certiſſime confidens, Deum ſuam Innocentiam & Famam tutaturum, ac rem totam opportune vel patefacturum, vel directurum omnia ad majorem ſuam gloriam, & conſequenter ad majorem Conceptionis hujus honorem & venerationem.

Q. *Quam artem exercuit S. Joſephus?*

R. Certiſſimum eſt, fuiſſe fabrum. An autem fuerit faber ferrarius, an lignarius, non omnes conveniunt. Evangelium Apocryphum S. Jacobi docet, ipſum fuiſſe domorum ædificatorem, hoc eſt, cœmentarium. S. Ambroſius credit cædendis arboribus, ædibus ædificandis, & ſimilibus exercendis incubuiſſe. S. Hilarius putavit, illum artem ferrariam exercuiſſe. Relictis his opinionibus, vetuſtiſſima & maxime recepta opinio tenet, lignariam illum exercuiſſe; qui, ſi in domibus ædificandis fuerit conductus, non aliter quam ut faber lignarius.

Q. *Quando obiit S. Joſeph, & ubi ſepultus fuit?*

R. Cum ab illo tempore, quo JEſus duodennis in Templo delituit, & ab utroque Parente inventus eſt, nihil quidquam de Joſepho loquantur Evangeliſtæ, communiter creditur, illum vitam clauſiſſe, antequam JEſus aut prædicandum Evangelium ſuſciperet, aut a Judæis in mortem traderetur. Vocato JEſu ad Nuptias in Cana Gallilæa, venerunt cum eo Mater ejus & Diſcipuli, non Joſephus. Tandem JEſus in Cruce pendens Matrem ſuam Joanni Evangeliſtæ commendavit, Joſepho potius commiſſurus, ſi in vivis egiſſet: non enim JEſus diſſidiis gaudet, ſed Concordia & Charitate.

Ubi vero obierit & ſepultus fuerit, incertum eſt. Creditur tamen obiiſſe Nazareth in patria ſua, ubi ſedem fixerat poſt reditum ex Ægypto, & ubi pariter morabatur JEſus, cum munus Prædicationis iniit: ibidemque ſepulturæ mandatum fuiſſe. Nihil tamen certi habemus nec de tempore mortis, nec de loco ſepulturæ. Monſtratur quidem ſepulchrum ejus hocce noſtro ſæculo in valle Joſaphat, non procul a Jeroſolyma: ſed nihil de illo apud Veteres. Nec credibile eſt, mortuum eo veniſſe Joſephum, ubi nunquam ſuperſtes moratus eſt.

Incertum eſſe hunc ſepulturæ locum ſatis probat ignoratio, qua de reliquiis ejus tene-

nemur : nullibi enim locorum ſacra ejus oſſa coluntur.

Dies obitus ad decimam nonam Martii notatur in vetuſtiſſimis Martyrologiis, ante octingentos annos ſcriptis, quem diem feſtum agit in ejus memoriam Eccleſia Latina.

Q. *Quo Menſe, & quo Die, & qua hora fuit Chriſtus in utero Beatæ Mariæ Virginis conceptus?*

R. Recepta opinio eſt, ipſum fuiſſe conceptum in æquinoctio veris, in Menſe ſcilicet *Martio*, *die vigeſima quinta* : ut, ſicut primus Adam die veneris creatus fuerat, ſecundus Adam eodem die ejuſdem menſis conciperetur, ſeu Homo fieret.

Quantum vero ad horam, nihil certi habemus. Aliqui dicunt ad auroram; alii ad meridiem ; alii ad occaſum ſolis.

Diverſitas harum opinionum fundatur in eo, quod Eccleſiæ mos invaluerit pulſare campanas in relatis diei partibus.

Q. *In qua domo peractum eſt Incarnationis Myſterium? An Parentum, an Mariti?*

R. Probabilius eſt in ædibus paternis; quia teſte Scriptura, necdum Joſeph duxerat eam in domum ſuam, quando deprehendit eſſe gravidam. In Nazareth ergo cum habitaret B. Virgo cum Joſepho Sponſo ſuo, Chriſtum concepit. Unde Chriſtus ab ea, quaſi a patria, cognominatus eſt *Nazarenus*.

Porro

Porro Domus vel cubiculum Virginis, in quo Angelo nunciante Chriſtum concepit, a S. Jacobo, aliiſque Apoſtolis conſecrata fuit in Eccleſiam Anno Chriſti 42.

Poſt trecentos vero annos S. Helena elegans Templum exædificavit. Eandem domum viſitarunt S. Paula, S. Ludovicus Rex Francorum, & multi alii Sancti peregrinantes.

Eadem tandem poſt mille annos e Nazareth ab Angelis translata eſt in Dalmatiam, inde in Italiam, puta *Loretum*, ubi etiamnum conſiſtit, & totius orbis concurſu pie viſitur.

Natus ex Maria Virgine.

Q. *Quinam fuerunt B. Virginis Parentes?*
R. Clare non colligitur ex Evangeliſtis. Communis ſententia eſt, B. Virginem *Joachimum* habuiſſe Patrem, & *Annam* Matrem, cum eſſent ſexagenarii, adeoque ſteriles.

Accedit, quod, cum in templo Sacrificium offerre vellent, Sacerdos prohibuerit, eo quod viro poſteritate in Iſraele orbato, nullum eſſet in ſacrificiis offerendis jus.

Joachim pudore ſuffuſus in deſerta ſe recepit; jejuniis, precibusque vacans. Anna pariter amaris lacrymis ſterilitatem deflebat. Paulo poſt adfuit ei Angelus, nuncians ei, futurum, ut Mater tandem efficeretur: eadem

dem & Joachimo per alium Angelum nunciata ſunt.

Joachim Domum repetens cum uxore, poſt evolutam novem menſium periodum Mariæ Pater effectus eſt. *Euſeb. Hiſt. Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 30.

Unde Conceptio Virginis miraculoſa fuit, ut ad maximum miraculum via per miraculum ſterneretur, inquit Damaſcenus.

Quantæ autem eſſent ſanctitatis Conjuges illi feliciſſimi, inde apparet, quod meruerint generare illam, quæ nec primam ſimilem viſa eſt, nec habere ſequentem.

Q. *Ubi nata eſt B. Virgo Maria?*

R. Cum Parentes ejus habitarent in Nazareth, quæ civitas erat Gallilææ ſuper montem ædificata, trium dierum itinere a Jeruſalem diſtans; dicendum, ibidem fuiſſe conceptam & natam, juxta Hieronymum & Euſebium, non vero Jeroſolymis, ut quidam recentiores autumant.

Exactis tribus infantiæ annis, præſentata fuit in templo, ac ibidem undecim annis morata, donec quarto decimo ætatis anno completo deſponſata fuit Joſeph, & decimo quinto Chriſtum peperit.

Q. *Quo Menſe & qua Hora in lucem edita eſt Virgo Maria?*

R. Cum Eccleſia Virginis ortum celebret die octava Septembris, eadem die nata cenſetur, ſed concepta die octava Decembris, quo ejus Conceptionis Feſtum recolitur.

Quan-

Quantum ad horam præciſe, ignoratur. Durandus tamen aſſerit, Lib. 7. c. 28. fuiſſe revelatum cuidam Religioſo, Dei Matrem in mundum editam fuiſſe in aurora.

Q. *Qua diei Hora fuit ab Angelo ſalutata?*

R. Variæ ſunt circa hoc ſententiæ: Aliqui volunt, Angelum Virgini apparuiſſe in fine diei: alii media nocte; nonnulli mane in aurora.

Pro prima opinione ſtat S. Bonaventura; legitur enim in ejus vita, ipſum a Summo Pontifice obtinuiſſe, ut in honorem ſacroſanctæ Annunciationis Myſterii ſub Veſperam pulſus campanæ daretur, qui fidelibus ſignum eſſet recitandi *Ave Maria.* Ita habetur in antiquo noſtro Breviario in lectionibus feriæ ſextæ infra octavam ejus Feſti, his verbis: *Idem etiam piiſſimus Cultor glorioſæ Virginis Matris JEſu inſtituit, ut fratres hortarentur ad ſalutandum eandem ſigno campanæ, quod poſt completorium datur, quod creditum ſit, eandem ea hora ab Angelo ſalutatam.*

Q. *Cur ter in die, mane ſcilicet, veſpere & meridie campanæ pulſantur?*

R. Ad ſalutandam & venerandam Beatiſſimam Virginem. *Primo* pulſantur Veſpere juxta inſtitutionem *S. Bonaventuræ,* credentis tali hora fuiſſe Mariam ab Angelo ſalutatam, & a Spiritu ſancto fœcundatam.

Secundo, in aurora, quia exiſtimant nonnulli SS. Patres, Angelum tunc Mariæ ap-

pa-

paruiſſe, eique futuram Dei Genitricem annunciaſſe.

Tertio pulſantur campanæ in meridie, ad obtinendam pacem generalem. Et inſtitutum fuit ad inſtantiam *Ludovici XI. Francorum Regis*, initiumque habuit die prima Maji Anno Domini 1472. ita referente Gisnerto Genebrardi Theologo Pariſienſi, Regisque Profeſſore Linguæ Hebraicæ.

Ludovicus XI. Francorum Rex *inſtituit in hora meridiana; ſicut mos* erat ad veſperam, *ut ad pulſum campanæ quilibet e populo Virginem ſalutaret Angelica oratione, obtinendæ cauſa pacis. Id fieri cœptum eſt anno Domini MCDLXXII. prima die Maji.*

Unde Pater Sylveſter Pietra, S. Societatis JEſu, ſcribit, nos ter in die B. Virginem deprecari & ſalutare debere. *Nos interim*, inquit, *ter quotidie admonemur, ut implorare, & venerari eandem Virginem debeamus.* Veſpere *quidem ex pia inſtitutione S. Bonaventuræ, quod multis perſuaſio fuit, ipſam eo temporis veſtigio fuiſſe a ſydereo internuncio ſalutatam.* Meridie *inſuper ſtudio pacis obtinendæ, quam conſuetudinem induxit Ludovicus XI. Galliarum Rex.* Mane *item, ut ejus ope lucem auſpicari ſanctius & religioſius mereamur.*

Q. *Num rectius diceretur, Virginem ſalutatam fuiſſe media nocte, cum Chriſtum media nocte pepererit?*

R. Certe. Hæc opinio veriſimilior eſt. Cum media nocte 25. Decembris in lucem Chri-

Chriſtus editus ſit, media nocte humanam carnem in utero Virginis induiſſe cenſendus eſt, die 25. Martii, quo die Annunciationis Feſtum ab Eccleſia celebratur, tantum temporis exigente partus perfectione. Huic opinioni concordant ſacri Scriptores, imo Eccleſia ipſa, Chriſtum nempe media nocte natum eſſe, *dum medium ſilentium tenerent omnia.* Et conſequenter media ipſa nocte Incarnatum fuiſſe. *Dum nox in ſuo curſu medium iter haberet; omnipotens Sermo tuus de cælo a regalibus ſedibus venit.*

Q. *Fuitne tempus illud nocturnum tum Mariæ, tum Angelicæ ſalutationi opportunum?*

R. Quare non? Probabile enim eſt Mariam partem noctis meliorem bonis operibus impendiſſe, orationique & cœleſtibus contemplationibus ut plurimum vacaſſe; ſolent enim Sancti plus noctu, quam diu & ſero ſeſe ſpiritualibus exercitiis addicere, ſeu operam dare.

Q. *Fuitne Maria revera Mater Chriſti?*

R. Manichæi & Marcionitæ, qui in Chriſto veram Humanitatem non agnoſcebant, ipſique ſolum corpus imaginarium & phantaſticum tribuebant, & conſequenter Mariam fuiſſe veram Matrem negabant, quia nihil vere genuit.

Fides Catholica ex adverſo profitetur, B. Virginem vere Chriſti Matrem eſſe. Sic habetur Iſaiæ 7. *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium.* Sic Angelus Mariæ dixit: *Ec-*

ce concipies, & paries Filium: Et ad Joſeph: *Accipe Puerum, & Matrem ejus.* Et ipſamet Virgo vocat Chriſtum Filium ſuum: *Fili, quid feciſti nobis ſic?* & in nuptiis, *erat Mater JEſu ibi*: ergo eſt vere Mater.

Hoc enim ratione demonſtratur: Etenim Virgo in Conceptione & Generatione Chriſti præbuit omne id, quod aliæ Matres præſtare ſolent; materiam nempe, ex qua formatum eſt Corpus Chriſti, imo totam materiam, adeoque magis Mater eſt, quam aliæ Matres.

Deinde Corpus illud fovit, aluit, geſtavitque in utero novem menſibus, donec ad debitam magnitudinem perveniret, qua in lucem ederetur; eſt igitur vere Mater.

Q. *Quomodo Maria poteſt dici Chriſti Mater*, ſi totum, quod ex ea natum eſt de Spiritu ſancto eſt, *ut Angelus Joſepho aſſeruit?*

R. Explicandus eſt ille textus. Si litteraliter intelligendus foret, ſequeretur, Chriſtum nihil a Maria accepiſſe, & conſequenter non poſſet dici, nec eſſe ejus Filius.

Quando Angelus Joſepho dixit: *quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt*; ſolum indicare ipſi voluit integritatem & fidem ſuæ uxoris, quod non ex crimine & adulterio concepiſſet, nec alium Sponſum præter Spiritum ſanctum agnoſceret. Totum tribuitur Spiritui ſancto, quoad operationem ſupernaturalem & efficentiam principalem; ita, ut nullus vir ibi quidquam egerit: non

vero excluſive reſpectu Mariæ, quaſi nihil præbuerit ad formationem Corporis Chriſti; cum, ut diximus, totam materiam ſubminiſtraret. Suſpicionem igitur a Joſeph amovere volens Angelus, operationem cujuscunque viri excludit, cum Spiritui ſancto totum tribuit.

Q. *Poteſtne dici B. Virgo etiam Mater Dei?*

R. Non falſum dici poteſt, ſed reipſa eſt vere *Mater Dei.* Hoc quidem negavit Neſtorius: ſed nihil mirum, cum duas in Chriſto Perſonas, Divinam & Humanam agnoſceret, ſicut & duas Naturas. Mariam Matrem Dei negabat, ſolum eſſe Matrem hominis contendens; cum non niſi purum hominem generare potuerit.

Oppoſitum autem eſt de Fide, nimirum Mariam eſſe Dei Matrem. Sicut enim verus Deus ex ipſa genitus eſt, & ipſa vera Genitrix Dei dicitur: non enim hominem nudum genuit B. Virgo, ſed Deum verum; non nudum, ſed incarnatum.

Probatur ex Scriptura: Luc. 1. habetur: *Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei.*

Hinc eſt, quod Eliſabeth ad Mariæ Viſitationem exclamavit: *Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* cognoverat ergo Eliſabeth, Mariam eſſe Matrem Domini ſui, qui certo non eſt purus homo; ſed eſt Deus Dominus omnium, alioquin non

tanta

tanta fuiſſet admiratio Eliſabeth, nec exultaſſet Infans in utero ejus, nec ipſa repleta eſſet Spiritu ſancto.

Sic etiam determinatur in Concilio Epheſino: *Si quis non confitetur, S. Virginem eſſe Genitricem Dei, anathema ſit.* Et in Lateranenſi ſub Martino I. Can. 3. *Si quis non confitetur proprie, & ſecundum veritatem, Mariam eſſe Genitricem Dei, anathema ſit.*

Idem ſemper & conſtanter docuerunt SS. Patres, quos videre licet apud noſtrum Cardinalem Laurea.

Ratio hujus eſt: quia B. Virgo eſt Mater JEſu Chriſti, JEſus Chriſtus eſt vere Deus ab eodem inſtanti, quo eſt Conceptus in utero Matris; ergo eſt vera Mater Chriſti Dei.

Unde merito Angelicæ ſalutationi additum fuit: *Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus nunc, & in hora mortis noſtræ. Amen.*

Q. *Qualiter Dei Mater eſſe poteſt, cum Deitatem non genuerit?*

R. Eodem modo, quo fœmina dicitur mater hominis, licet ejus animam, quæ nobilior pars ejus eſt, non genuerit, cum Deus illam infundat: ſic licet Maria non genuerit Divinitatem, quia tamen genuit Humanitatem, ſeu hominem, cui ab inſtanti Conceptionis Deus ſe univit, tam vere Mater Dei dici poteſt, quam aliæ fœminæ dicuntur matres hominum: *nam,* inquit Athanaſius, *ſi-*

cut anima rationalis, & caro unus eſt homo, ita Deus & homo unus eſt Chriſtus.

Q. *Fuitne Maria ſemper Virgo?*

R. Perpetuam Dei Genitricis Virginitatem oppugnarunt nonnulli hæretici.

Quidam dixerunt, JEſum Chriſtum naturaliter, more aliorum hominum ex Joſepho & Maria genitum fuiſſe, ut Ebionitæ & Cerinthiani.

Alii docuerunt, Mariam poſt Chriſtum natum fuiſſe corruptam, & plures Filios genuiſſe ex Joſepho, ut Jovinianus, & multi Calviniſtæ.

Alii tandem volunt, quod in partu amiſerit Virginitatem.

At Eccleſia Catholica omnes illos anathematizavit, declarans, B. Mariam fuiſſe ſemper Virginem, ante Partum, in Partu, & poſt Partum.

Primo. Quod fuerit Virgo *ante Partum,* eruitur ex S. Scriptura: *Miſſus eſt Angelus Gabriel ad Mariam Virginem.* Luc. 1. *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium.* Iſa. 7. Ipſamet Maria Angelo Incarnationem Verbi nuncianti ſe Virginem proteſtata eſt his verbis: *Quomodo fiet iſtud; quoniam virum non cognoſco?* Quibus verbis reſpondit Angelus: *Spiritus ſanctus ſuperveniet in te;* aperte ſignificans; nullum inde Virginitatis paſſuram detrimentum.

In Symbolo Apoſtolorum dicitur: *Chriſtus natus ex Maria Virgine.* Idem habetur

in

in Concilio Conſtantinopolitano Can. 7. *Et incarnatus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine.*

Accedit conſenſus communis omnium Patrum. Sufficiat hic audire Auguſtinum: *Virgo genuit, quia Virgo concepit, inviolata peperit, quia in conceptu libido non fuit.* Serm. de Nativ.

Ratio etiam non deeſt. *Cum Chriſtus*, inquit S. Thomas, *ſit verus & naturalis Dei Filius, non fuit conveniens, quod alium Patrem haberet quam Deum, ne dignitas Patris transferretur ad alium.* 3. quæſt. 28. art. 1.

Deinde Chriſtus venit, ut omnes Filii Dei renaſcerentur, *non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo*, ſeu ex Dei Virtute; ergo ſi ipſe, qui erat cauſa exemplaris, æque ac meritoria noſtræ regenerationis non debuit concipi & generari ex voluntate carnis, aut viri, *ergo*, inquit S. Auguſtinus, *oportebat Caput noſtrum inſigni miraculo* naſci de Virgine ſecundum carnem, *ut ſignificaret membra ſua* de Virgine *Eccleſia* ſecundum ſpiritum *naſcitura.* De Serm. Virg. cap. 6.

Q. *Si Maria ſola genuit Chriſtum, qua ratione in Evangelio Joſeph Pater Chriſti dicitur, & ipſa mulier?*

R. Joſeph Pater Chriſti dicitur, non verus, non naturalis, quaſi concurrerit ad divinæ Prolis generationem, ſed putativus, eoquod Maria ipſi deſponſata erat. Unde

ſubditur in Evangelio : *ut putabatur Filius Joſeph.*

Quod ſi Maria *mulier* vocetur, non officit ipſius Virginitati ; quia ipſum nomen in lingua Hebraica nihil aliud ſignificat quam ſexum fœmineum, non vero conditionem, vel ſtatum Virginitati oppoſitum ; ſive ergo fœmina cognita ſit a viro, ſive non, *mulier* dici poteſt.

Hujus exemplum habemus in Eva, de qua dicitur: formavit eam in mulierem, antequam vel oſtenderet viro. Non incongrue tamen Maria *mulier* dici poteſt propter partum, *Virgo* vero, quod virile neſcierit conſortium, neque pariendo Virginitas ejus corrupta ſit.

DE VIRGINITATE MARIÆ IN PARTU.

Q. *Unde colligitur, Mariam permanſiſſe Virginem in Partu ?*

R. Ex locis jam antea citatis, maxime ex illo Iſaiæ 7. Propheta enim dicit non ſolum, *ecce Virgo concipiet;* ſed etiam addit, *pariet:* deſignans, non concepturam tantummodo Virginem, ſed & Virginem parituram.

Ezechielis 45. habetur : *Porta hæc clauſa erit.* Super quod S. Ambroſius ait : *Bona Porta Maria, quæ clauſa erat, & non aperiebatur ; tranſivit per eam Chriſtus, ſed non aperuit.* Lib. de Inſtit. Virg. cap. 8.

Ra-

Rationes convenientiæ ſunt :

1. Quod JEſus ad hoc venerat, ut noſtram corruptionem tolleret, unde non debuit Matris Virginitatem corrumpere: *Fas enim non erat*, inquit Auguſtinus, *ut per ejus Adventum violaretur integritas, qui venerat ſanare corrupta.* Serm. de Nativ. Dom.

2. Conveniens fuit, ut ille Matris honorem non minueret, qui præceperat, Parentes eſſe honorandos.

Ergo Maria fuit perfecte Virgo in Partu.

Q. *Si Chriſtus naſcendo Matris vulvam aperuit, quomodo ipſa Virgo permanſit?*

R. Tertullianus, & cum ipſo nonnulli SS. Patres, ut Ambroſius, Origenes, Chryſoſtomus &c. dixiſſe referuntur, Chriſtum egredientem ex utero aperuiſſe ejus vulvam antea clauſam: unde inferri poterat, Mariam in poſterum potius mulierem, quam Virginem dicendam eſſe.

At dici poteſt, præfatos Patres nihil aliud intendiſſe, quando dixerunt, Chriſtum aperuiſſe Matris vulvam, quam ex clauſo utero prodiiſſe, ac ſi illum aperuiſſet.

Solus Chriſtus, inquit Hieronymus, *clauſas portas vulvæ virginalis aperuit, quæ tamen clauſæ jugiter permanſerunt.* Libro 2. contra Pelag.

Quod autem aperire vulvam non ſummi debeat rigoroſe, ſed latiori modo pro exitu ex utero, ſat expreſſe habetur apud citatum Ambroſium, cum in libro de Inſtitutione

Virginum cap. 7. dicat, *Chriſtum non ſolviſſe Matris clauſtra*: duraſſe inviolata *ſignacula integritatis*, Chriſtum *tranſiviſſe per eam, & non aperuiſſe &c.*

Si quæratur, qualiter exire potuerit Chriſtus ex utero, ſine apertura clauſtri virginalis? Reſpondetur, id factum eſſe ſtupendo miraculo per Divinam Potentiam, qua Chriſti Corpus egredi potuit, ſicut ingredi potuit oſtium clauſum; ſicut enim ad diſcipulos januis clauſis intravit, & ex ſepulchro clauſo & obſignato egreſſus eſt, ita ex alvo materno ſine ullo maternæ Virginitatis detrimento editus eſt.

DE VIRGINITATE MARIÆ POST PARTUM.

Q. *Edito in lucem JEſu Chriſto, nullumne poſtea habuit Maria commercium cum viro?*

R. Minime. Virgo concepit, Virgo peperit, Virgo permanſit. *Porta hæc erit clauſa*; inquit Ezechiel, *& vir non tranſibit per eam.* Quid eſt illa porta Domini clauſa, niſi quod Maria ſemper erit intacta? Et quid eſt, homo non tranſibit per eam, niſi quod Joſeph non cognoſcet eam? Ita diſcurrit S. Auguſtinus Serm. de Nativit. Domini.

Contrarium autem aſſerere impium & abſurdum eſt.

Primo,

Primo, quia derogat Perfectioni Chriſti, nam, ſicut ſecundum Naturam Divinam, unicus eſt Patris Filius, ita ſecundum Humanitatem decuit, ut eſſet Unigenitus Matris.

Secundo, quia facit injuriam Spiritui ſancto; non enim decebat, quod uterus ille virginalis, qui fuerat Spiritus ſancti Sacrarium, in quo carnem Chriſti formavit, de cætero violaretur per commixtionem virilem.

Tertio, quia derogat Dignitati & Sanctitati Matris Dei, quæ ingratiſſima videretur, ſi tanto Filio non eſſet contenta, & ſi Virginitatem, quæ miraculoſe conſervata fuerat, ſponte perdere voluiſſet per carnis concubitum.

Quarto, quia ipſe Joſeph temeritatis notam incurriſſet, ſi eam, quam revelante Angelo de Spiritu ſancto Deum concepiſſe cognoverat, attentaſſet polluere.

Imo quidam Patres putant, eum ideo cogitaſſe ab ea recedere ex reverentia, non autem ex dubio de illius virtute; ergo multo magis debuit diſcedere poſt Divinum Partum.

Simpliciter igitur aſſerendum eſt, quod ſicut Mater Dei Virgo permanſit ante Partum, Virgo in Partu, & ſic poſt Partum, conformiter S. Scripturæ: *Porta hæc clauſa erit, & aperietur, & vir non tranſibit per eam; quoniam Dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam.* Ezech. 4.

Q. *Qui ſunt Evangelii textus, ex quibus hæretici deducunt Mariam poſt Partum non remanſiſſe Virginem, & quomodo intelligendi?*

R. Sequentes ab Helvidio, & aliis adducuntur:

Antequam convenirent, inventa eſt &c.

Non cognoſcebat eam, donec peperit Filium ſuum Unigenitum.

Ecce Mater tua, & fratres tui foris quærentes Te. Matth. 12. Ex quibus inferebant, Joſephum carnaliter cognoviſſe Mariam poſt Chriſtum natum. Eo vel magis, quod Chriſtus fratres habuerit; nullus enim poteſt eſſe alterius frater, niſi cum illo habeat eundem Patrem, vel eandem Matrem.

Reſpondemus ad *primum* cum Hieronymo: non inde ſequi, quod poſtea convenerint, hoc eſt, opus conjugii exercuerint, ſed ſolum Scripturam, quod factum non fuit oſtendere.

Ad *ſecundum*, malè infertur, poſtea cognoviſſe. Particula enim *donec* non neceſſario exprimit rem aliquam, de qua agitur, poſthac accidiſſe, aut poſtea factum deſiiſſe: ſed tantummodo nihil tale ad id usque uſuveniſſe. An, cum ſcriptum legitur Chriſtum ſeſſurum ad dexteram Patris, *donec* Pater ſub pedibus illius hoſtes ejus ſtraverit, reputemus ſedere deſiturum, poſtquam hoſtes ipſe ſubmiſerit.

Iſaiæ 46. habetur: *Ego ſum*, & donec *ſeneſcatis, ego ſum.* Nunquid propterea poſt-

poſtquam ſenuerunt, quibus *donec*, dictum erat, Deus eſſe deſivit?

Evangeliſta hanc reſtrictionem poſuit, *donec peperit*, ut oſtenderet, quod prius factum non erat.

Ad id, quod additur: *Filium ſuum primogenitum*, idcirco dictum eſt, quod ante illum non fuerit alius; *Primogenitus* enim dicitur ille eo ipſo momento, quo naſcitur ante illum alium, quamvis nec poſtea ullus naſcatur. Et hoc patet ex ipſo textu: *Peperit Filium ſuum Primogenitum.* Nam tunc Maria nullum alium Filium habebat præter Chriſtum, igitur non erat primo Unigenitus *reſpectu ſecundi & tertii*, actu exiſtentium, neque reſpectu futurorum, quia nulla ab ipſis poteſt deſummi actualis denominatio.

Remanet igitur, Evangeliſtam non locutum fuiſſe poſitive, ita ut voluerit poſt Chriſtum fore alios Filios, reſpectu quorum dictus fuit *Primogenitus*; ſed negative, id eſt, quia ante illum non fuit alius Filius.

Tandem, ſi aliqui *Fratres Chriſti* vocantur, non ideo vocantur Fratres Chriſti, quia ex eadem Matre aut Patre nati ſint cum illo, ſed quia cognatione, affinitate, aut aliquo ſpecialis amoris vinculo ipſi conjuncti erant.

Multipliciter enim in Scriptura aliqui dicuntur *Fratres*. 1. *Natura*, ut Jacob & Eſau, ex iiſdem parentibus geniti. 2. *Genere*, ut omnes Iſraelitæ. 3. *Cognatione*, ut affines, conſobrini &c. 4. *Affectu*, ſic amici di-

dicuntur fratres, & hujuſce rei exemplum habemus in Davide & Jonatha: *doleo ſuper te, frater mi Jonatha.* 5. *Profeſſione*, ſic Religioſi vocantur *fratres* &c.

Illi igitur homines, qui Chriſti Fratres & Sorores vocabantur, non erant ex Maria & Joſepho geniti, ſed erant propinqui, conſanguinei, affines, conſobrini, vel aliqua alia ratione conjuncti.

Q. *Suſcepitne B. Virgo Sacramenta novæ Legis?*

R. Cum Barrada, Tom. I. Lib. 10. c. 6. Suſcepit in primis *Baptiſmum*, tum ad gratiam augendam, tum ad Characterem conſequendum, præceptumque obſervandum. Suſcepit etiam *Euchariſtiam* & *Confirmationem*: Chriſtus enim in die Pentecoſtes Spiritum ſanctum miſit, & aſpectabili illo ſigno Confirmationis Sacramentum, ejusque effectum Virgini tribuit, & Apoſtolis.

Ordinis Sacramentum Virginis ſexui aptum non fuiſſe liquet.

Matrimonium Sacramenti ratione caruit, quoniam initum eſt cum Joſepho, antequam in *Sacramentum* novæ Legis inſtitueretur.

At Pœnitentiæ Sacramentum, ac Purificatio a tanta puritate longe abſuit: Pœnitentiæ materiam qui non ſuppeditat, recipere Sacramentum nequit.

Q. *Quis Baptiſmi Sacramentum Virgini Mariæ adminiſtravit?*

R.

R. Probabile eſt, fuiſſe Dominum noſtrum JEſum Chriſtum. Certum ſiquidem eſt, quod ipſe quosdam baptizarit, cum Joann. cap. 3. habeatur: *Poſthæc venit JEſus & Diſcipuli ejus in Judæam terram, & illic demorabatur cum eis, & Baptizabat.* Ex quibus verbis colligitur, Chriſtum propriis manibus Baptiſmum miniſtraſſe: quantumvis dici poteſt, Baptizaſſe Diſcipulorum manibus.

Nec refert, quod cap. 4. ejusdem Evangelii dicatur: *Audierunt Phariſæi, quod JEſus plures diſcipulos facit, & baptizat quam Joannes, quamquam JEſus non baptizaret, ſed diſcipuli ejus*, quia potuit JEſus in uno tempore baptizare per ſe, & in alio per Apoſtolos.

Dato igitur, quod Chriſtus baptizarit propriis manibus, quod Scriptura ſatis indicat, & SS. Patrum conſenſus confirmat.

Quæritur: qui ſunt illi fortunati, qui Verbi Incarnati manibus aquam Baptiſmi recipere meruerunt? Primum locum obtinuiſſe dicemus intemeratam Virginem Dei Gei Genitricem Mariam. Hujusrei rei teſtem habemus Euthymium, qui hoc habuit ab iis, qui circa Apoſtolorum tempora vixerunt, ait enim: *Scribunt quidam Apoſtolorum temporibus proximi, quod Chriſtus Petrum & Virginem Mariam baptizarit: Petrus vero reliquos Apoſtolos.* Euthymius in cap. 3. Joann.

Sub-

Subjungit doctiſſimus Suarez: *valde pium & probabile eſt*, quod ait Euthymius, *Chriſtum ante Apoſtolos baptizaſſe Virginem manibus ſuis.*

Et certe congruebat, ut excellentiſſima inter omnes creaturas, qualis eſt Virgo Maria, a digniori Miniſtro Baptiſmi Sacramentum reciperet.

Cernimus enim, quod in Baptiſmate filiorum Regum & Principum Miniſtri dignitate majori fulgentes, ut ſunt Cardinales & Epiſcopi eliguntur; Et quis alius Miniſter a Chriſto baptizare poterat ſanctiſſimam Virginem æterni Patris Filiam, Spiritus ſancti Sponſam, & Cœlorum Reginam? Ipſam igitur ante omnes alios a proprio Filio tinctam fuiſſe ſacra Baptiſmatis unda, non immerito proferimus.

Q. *Nonne lavacrum illud Virgini fruſtraneum erat; cum originalis culpæ maculam non contraxiſſet?*

R. Verum eſt, quod abſolute tali non indigeret Sacramento, cum originali peccato infecta nunquam extitiſſet. Illud tamen recipere potuit, ut dictum eſt, ad augmentum gratiæ, ad characterem conſequendum, & ut præcepto ſatisfaceret.

Congruum erat & decens, ut ad exemplum noſtrum baptizata foret, ut opera ſupererogationis exerceret: ſicut, licet Purificatione non indiguerit, cum non eſſet paſſa parturientium muliebria: Purificationem

ta-

tamen ſecundum Legem ſubiit, ſicut aliæ Puerperæ.

Deinde, cum Redemptoris Diſcipuli omnes baptizari deberent, noluit Maria, quamquam ab omni peccato immunis, ſeſe ab hoc Sacramento eximere: non ſolum, ut toti Fidelium poſteritati in exemplum eſſet, verum etiam, ne ſingularitatis notam incurreret, quæ ſemper vanitatem ſapit.

Q. *Quæ ſunt Epiſtolæ, quas B. Virgo ad nonnullos ſcripſiſſe perhibetur?*

R. Quamvis multi Viri docti refragentur, velintque illas ſuppoſititias eſſe: B. Virginem æque ac Filium ejus nihil ſcripſiſſe prætendentes; harum tamen, quæ circumferuntur tenorem, ut piæ curioſitati Lectorum ſatisfaciamus, hic exprimerè operæ pretium duximus.

Cum S. Ignatius Patriarcha Antiochenus & Martyr, Joannis Evangeliſtæ Diſcipulus, ad Mariam Dei Genitricem ſcripſiſſet, poſtulans ab ea corroborari in Fide divini ſui Filii, breve reſponſum accepit.

En Exemplar Epiſtolæ S. Ignatii.

Chriſtiferæ Mariæ ſuus Ignatius.

„ Me Neophytum, Joannisque tui diſcipulum confortare, & conſolare debueras: De JEſu enim tuo percepi innumera dictu, & ſtupefactus ſum ex auditu. A Te autem, quæ ſemper ei fuiſti familiaris

„ &

„ & conjunƈta, ſecretorum ejus conſcia, de-
„ ſidero animo fieri certior de auditis. Scri-
„ pſi tibi etiam alias, & rogavi. Valeas, &
„ Neophyti, qui mecum ſunt, ex Te, & per
„ Te, & in Te conſerventur. Amen. „
Cui B. Virgo ſequentem dedit reſponſivam Epiſtolam.

Ignatio dileƈto Diſcipulo

Humilis Ancilla Chriſti JEſu.

„ De JEſu, quæ a Joanne audiiſti, & di-
„ diciſti, vera ſunt: illis credas, illis inhæ-
„ reas, & Chriſtianitatis votum firmiter te-
„ neas, & mores & vitam voto conformes.
„ Veniam autem una cum Joanne Te, & qui
„ tecum ſunt, videre. Ita in Fide viriliter
„ age, nec te commoveat perſecutionis au-
„ ſteritas, ſed valeat & exultet Spiritus tuus
„ in Deo ſalutari tuo. Amen. „

Præter hanc Epiſtolam a B. Virgine Ignatio datam, præſtantior alia proditur ab eadem *Virgine Meſſanenſibus* tranſmiſſa, cujus mittendæ ſequentem fuiſſe occaſionem narrant Auƈtores, qui eam genuinam aſſerunt.

Cum B. Paulus Apoſtolus eſſet in Calabria, Regi ferventer evangelizans, fuit a populo Meſſanenſi mirabili devotione vocatus, unde venit & prædicavit primo die de Chriſti Salvatoris Paſſione. Secunda vero die de B. Mariæ Virginitate, & Incarnati Verbi Myſterio.

Qui-

Quibus auditis, ipſa univerſitas Meſſanæ, ubi hæc Deifera Virgo reſideret, inſtanter interrogavit: cui B. Paulus reſpondens, dixit: Jeroſolymis morari, & adhuc vivere.

Repleti itaque gaudio magno Meſſanenſes inſtituerunt Legatos, qui una cum Apoſtolo Jeroſolymam tandem navigio ſe contulerunt, ubi facta prius oratione, B. Virginem in Dominam ſuſceperunt, quæ ſanctiſſimis manibus propriis, hebraicis Litteris reſcripſit, in quodam chirographo, hisce ſequentibus terminis.

Maria Virgo Joachim Filia, humillima Dei Ancilla, Chriſti JEſu Crucifixi Mater, ex Tribu Juda, ſtirpe David.

Meſſanenſibus omnibus ſalutem, & Dei Patris omnipotentis benedictionem.

„ Vos omnes fide magna Legatos ac nun„ cios per publicum documentum ad nos „ miſiſſe conſtat, Filium noſtrum Dei geni„ tum, Deum & hominem eſſe fatemini, & „ in cœlum poſt ſuam Reſurrectionem aſcen„ diſſe, Pauli Apoſtoli electi Prædicatione „ mediante, viam veritatis agnoſcentes: ob „ quod vos & ipſam Civitatem benedici„ mus, cujus perpetuam protectricem nos „ eſſe volumus. Anno Filii noſtri quadra„ geſimo ſecundo, indictione prima, tertio

 no-

„ nonas Junii, Lunæ vigeſima ſeptima fe-
„ ria quinta. *Ex Hieroſolymis.* „

Maria Virgo, quæ ſupra, hunc chirographum approbavit.

Hanc Epiſtolam veram, germanamque autumant graviſſimi Auctores, inter quos *Melchior Inconfer*, qui librum compoſuit particularem, in quo objectionibus contra præfatam Epiſtolam adductis reſpondet.

Scriptam ferunt communiter vernaculo Hebræorum ſermone, deinde a Paulo græce, ac tandem a Conſtantino Laſcari latine redditam.

Florentini etiam gloriantur, ſe ab eadem ſanctiſſima Virgine ſequentem recepiſſe Epiſtolam.

„ Florentia Deo, & Domino JEſu Chri-
„ ſto Filio meo, & mihi dilecta. Tene Fi-
„ dem, inſta orationibus, roborare patientia;
„ his enim ſempiternam ſalutem apud Deum,
„ & apud homines gloriam conſequeris. „

Laudatur hæc Epiſtola a Caniſio, Franciſco Vicario, Joanne Cartagena, Menochio, & aliis. Moderni nihili illam faciunt, fictitiam exiſtimantes.

Q. *Quis tenor litterarum Abagari Edeſſæ Regis ad Chriſtum, & Chriſti ad Abagarum?*

R. Hæ litteræ a pluribus ſcriptoribus referuntur. Nos illas hic dabimus, prout extant in Dictionario hiſtorico S. Scripturæ Patris Auguſtini Calmeti, ubi ſequentia leguntur.

Aba-

Abagarus Edeſſæ Rex, moleſto & inſanabili morbo laborans, ſciensque JEſum prodigioſe in Judæa ægrotos curare, nuncium illi cum hac Epiſtola legavit.

Abagarus Princeps Edeſſæ JEſu Servatori bono, qui in ſinibus Hieroſolymarum apparuit, ſalutem.

„ Nunciatum eſt mihi de Te, & de curationibus, quas absque herbis & medicamentis operaris. Fama eſt enim, cæcis viſum, claudis greſſum abs Te reſtitui, leproſos mundari, Dæmones & immundos ſpiritus expelli, diuturnis morbis oppreſſos ſanari, mortuos denique ſuſcitari.

„ Quæ cum omnia de Te audirem, ſic in animum meum induxi, aut Te revera Deum eſſe, qui e cœlo delapſus hæc efficias, aut certe Dei Filium.

„ Proinde ad Te ſcripſi, orans, ut nos inviſere, morbumque noſtrum ſanare non graveris.

Audio enim Judæos tibi obtrectare, & inſidias in caput tuum ſtruere. Eſt mihi Civitas parva quidem illa, ſed ornata, quæ noſtrum utrique ſufficiat.

Cui JEſus reſpondit:

„ Beatus es, *Abagare*, quod in me credideris, quem non vidiſti. De me enim

Ff 2 „ ſcri-

„ ſcriptum eſt; eos, qui me viderint, non
„ credituros in me, ut ii, qui non viderint,
„ credentes vitam accipiant.

„ Quod vero ad me ſcribis, ut ad te proficiſcar, hic neceſſe habeo omnia implere, „ propter quæ ſum miſſus, iisque demum „ abſolutis ad illum, qui me miſit, reverti. „ Cæterum, cum primum ad eum me recepero, ex diſcipulis meis aliquem ad te mittam, qui & morbum tuum curet, & vitam „ tibi, tuisque omnibus præſtet. „

Q. *Quid cenſendum de iſtis Epiſtolis?*

R. Dicam ex eodem Calmeto. Hasce Epiſtolas, *inquit*, ex Edeſſæ monumentis & annalibus exſcripſiſſe profitetur Euſebius, Lib. 1. Hiſt. Eccl. cap. 13. additque, S. Thomam poſt Reſurrectionem Thadæum miſiſſe ex ſeptuaginta diſcipulis, *alium ab Apoſtolo S. Thadæo*, ut ibi Chriſtum annunciaret, Regemque infirmitate liberaret.

Thaddæus illuc profectus Regem ſimul & populum convertit; plurima inter ipſos prodigia patravit, & Regem ſanitati reſtituit.

Sunt, qui cenſeant, Chriſtum Dominum præter illam Epiſtolam etiam ſui Imaginem in ſudario impreſſam Abagaro miſiſſe. Plerique tamen Critici univerſam hanc narrationem reprobant, duasque Epiſtolas ſuperius relatas veluti nulla fultas auctoritate rejiciunt.

Vide

Vide Alexandrum, Duppin, Tillemontium &c.

Q. *Quid ſcripſit Chriſtus in terra, dum ei oblata fuit Mulier adultera?*

R. Cum Moyſes adulterii reos lapidibus obrui juſſiſſet, Phariſæi inventam in adulterio fœminam ad Chriſtum duxerunt, & quid de illa agendum, petiere. JEſus cognita eorum malitia *inclinatus digito in terra ſcribebat*: unde ſurgens dixit: *Qui ex vobis ſine peccato eſt, primus in eam lapidem jaciat.*

Rurſumque inclinatus ſcribere perrexit. Hoc audito, illius accuſatores unus poſt alium, & omnium primi Seniores, diſceſſere.

Tunc JEſus ſurgens, & ſe cum fœmina ſolum videns, quæſivit, an ullus eſſet, qui eam condemnaret; cui cum reſpondiſſet, ſe a nemine damnatam eſſe, ſubdidit: *Nec ego te damnabo, abi, nec in poſterum pecces.*

Quæritur igitur, quid ſcripſerit?

Quidam cenſent nihil ſcripſiſſe, cum pavimentum ob duritiem eſſet incapax impreſſionis, ſed ſolum diſſimulaſſe, quaſi accuſantes non audiret, atque aliud ageret. Quibus reſpondet Dionyſius Carthuſianus, *quod materia ceſſit Chriſti digito, vel quod aliquid humoris & pulveris ſuperjacuit pavimento, in quibus ſcripſit.*

Revera autem Chriſtum aliquam exaraſſe ſententiam, communis eſt opinio.

Audiatur Sebaſtianus Barradius, Lib. 1. cap. 13. Tom. 3. *Arbitror, Chriſtum, cum primo ſe inclinavit, verba illa ſcripſiſſe, quæ poſtea protulit:* Qui ſine peccato eſt &c.

Puto etiam, Phariſæos non intellexiſſe, vel non advertiſſe. Cum vero illi urgerent, reor, ſecunda ſcriptione *aliquas notas digito affixiſſe, quæ accuſatoribus ſcelera commiſſa in memoriam revocarent.*

Ejusdem opinionis extitit S. Hieronymus Lib. 2. contra Pelag. cap. 6. *Digito JEſus ſcribebat in terra, eorum videlicet, qui accuſabant peccata mortalia.*

Gloſſa interlinearis habet: *Scribebat in terra peccata eorum.*

S. Bonaventura Lib. de Vita Chriſti: *Erat illa ſcriptura tantæ virtutis, quod quilibet eorum cognoſcebat in ea peccata ſua.*

Unde non mirum, ſi ſeceſſerint unus poſt alium metuentes, ne ulterius eorum probra a Chriſto aperirentur, convincerenturque magis rei, quam mulier, quam ipſi accuſabant: quippe non ſemel experti erant, imas animi cogitationes, latebrasque ab illo pervadi.

Q. *Aliudne ſcripſit Salvator Mundi præter id, quod narratum eſt?*

R. Non colligitur ex Evangelio, Dominum noſtrum quidquam aliud ſcripſiſſe, quam ea, quæ digito litteris impreſſit in terra.

Non

Non defuerunt tamen Hæretici, & impoſtores, qui Redemptorem quoſdam ſcripſiſſe libros dixerunt; imo, eo dementiæ & temeritatis pervenere aliqui, juxta Auguſtinum, ut auſi fuerint aſſeverare, ſe libros de arte magica legiſſe a Chriſto compoſitos; virtute cujus artis tot & tanta prodigia operabatur; hos autem libros poſtea Petro & Paulo traditos eſſe finxerunt.

Verum hoc horrendum commentum validiſſimis rationibus ab eodem Patre confutatum, & penitus everſum eſt, qui ſic concluſit: *Stulte credis Chriſtum compoſuiſſe libros, qui nihil unquam ſcripſerat; ſed tantum aliis de ſe ſcribenda reliquit, ita exigente ipſius Doctrinæ præſtantiſſima ſublimitate &c.*

Q. *Ubinam vitam duxit B. Virgo poſt mortem Filii?*

R. Nihil ſuper hoc certi habetur, nec inter ſe conveniunt SS. Patres.

Quidam volunt, *Hieroſolymis* reliquum vitæ ſuæ exegiſſe. Alii aſſerunt, ipſam cum Joanne Evangeliſta, cui Chriſtus in Cruce pendens illam in Matrem dederat, ex Judæa profectam *Epheſum*, ibidemque vitam in ultima ſenectute abſolviſſe.

Porro Epheſi tumulatam fuiſſe, Patres Concilii Epheſini ſcribunt in Epiſtola Synodica.

Ea tamen Traditio non usque adeo obtinebat, cum eodem Sæculo V. quo Epiſtola illa data eſt, nonnulli Auctores ſcripſerint,

Virginem obiiſſe Hieroſolymis, ibidemque ſepulturæ mandatam in loco, qui dicitur *Gethſemani*, ubi noſtra adhuc ætate peregrinis oſtenditur.

Fieri autem potuit, ut Maria Epheſo ſe tranſtulerit Hieroſolymam. loca ſacra a Sanguine Filii ſui pretioſo conſecrata viſendi cauſa, vel ob alia pia motiva, &, cum tempus moriendi adveniſſet, ibi ad Cœlum migraverit.

Q. *Eſtne certum, Mariam vere mortuam eſſe per ſeparationem animæ a corpore?*

R. Dubitarunt aliqui eo fundamento, quod *per peccatum mors intravit in mundum.* Cum autem B. Virgo nullatenus unquam peccarit, nec originali culpa infecta fuerit, ipſis videbatur, eam pœnæ mortis non decere eſſe ſubjectam. *Quærant veſtigia Scripturarum*, inquit S. Epiphanius, de hoc etiam ipſe dubius hærens, *non invenient utique mortem Mariæ; neque enim an mortua ſit, aut non mortua, neque an ſepulta ſit, aut non ſepulta, ego non audeo dicere, ſed ſilentium mihi impono. Nec dico, quod immortalis manſit, ſed neque affirmo, quod mortua ſit.* Lib. Hæreſ. 79.

Dicendum tamen eſt, Mariam vere mortuam eſſe & ſepultam. Ita communiter creditur in Eccleſia. In qua legimus Homilias & libros de *Dormitione*, de *Tranſitu* & *Aſſumptione* ejus.

Quod autem mori debuerit, has rationes affert Bernardinus de Buſtis Serm. 1. de Aſſumpt.

ſumpt. 1. Quia dici potuiſſet, eam non fuiſſe de humano genere, aut ſaltem de ſtirpe Adæ. 2. *Propter Filii ſui conformationem*, ne diceretur melioris conditionis quam Filius, qui vere Deus & homo eſt. 3. *Propter meriti augmentum*; decuit enim gratiam plenam non ſolum mereri bonis operibus, ſed etiam paſſionibus: *patientia enim opus perfectum habet.*

Q. *Quo ætatis anno obiit B. Virgo, & quo genere mortis?*

R. Senex obiiſſe fertur communiter: certam tamen ætatem ejus definire nemo poteſt: res ſiquidem incerta eſt. Poterat Chriſtus in cœlum rediens Matrem ſociam aſſummere: at relinquere eam voluit ad tempus in hac lachrymarum valle, ut Apoſtoli materno ſolatio & eruditione fruerentur: qui quidem licet edocti eſſent a Spiritu ſancto, ab illa tamen potuerunt edoceri, quæ mundo Juſtitiæ Solem edidit, & fontem Sapientiæ ex prato virgineo intemerato nobis alvo produxit.

Quantum ad genus mortis, quidam putarunt illam fuiſſe gladio interemptam, juxta Prophetiam Simeonis: *tuam ipſius animam gladius pertranſibit*, ſed non ita ſe res habet. *Enſis enim a fabro excuſus*, inquit Timotheus Presbyter Hieroſolymitanus, *corpus dividit, animam non diſſecat.*

Textus Simeonis intelligendus eſt de ærumnis, calumniis, maledictis, verberibus,

ſuppliciis,quæ JEſus pertulit, & quæ cernere non potuit Maria, niſi acerbiſſimo doloris ſenſu cruciaretur. Illud vero ſæviſſimum illi fuit, cum illum in Cruce ſuſpenſum atque animam agentem vidit. Tunc certe illius animus gladio transverberatus eſt.

Melius ſentiunt, qui eam putant mortuam eſſe ex intenſiſſimo & vehementiſſimo Amore in Deum & in Chriſtum, juxta illud Cant. *Adjuro vos filiæ Jeruſalem, ſi inveneritis Dilectum, ut nuncietis ei, quia amore langueo.*

Non enim potuit mori, niſi ex morbo, vel ex ſenio, aut ex aliqua vehementi paſſione: non primum, quia non conſtat de ulla infirmitate corporali; non ſecundum, quia non erat admodum ſenex, ſed complexionis & temperamenti vegeti & optimi. Reſtat igitur, ut mortua ſit ex vehementia Paſſionis, quæ non potuit eſſe alia, quam Amoris vehementiſſimi in Deum, quo a primo inſtanti vitæ ejus Cor ſanctiſſimum adeo flagraverat.

Q. *Quæ ſunt circumſtantiæ mortis ejus & Aſſumptionis in Cœlum?*

R. S. Joannes Damaſcenus Serm. 2. de Dormitione Deiparæ ſub finem refert, Apoſtolos in varias orbis Regiones Evangelicæ Prædicationis gratia diſperſos, illico omnes Hieroſolymam translatos fuiſſe, ut obituræ Virgini ſupremum officium perſolverent.

Defunctum vero Corpus in valle *Gethſemani* ſepulturæ mandaſſe, ubi per triduum

Spi-

Spirituum cœleſtium concentus auditus eſt. Hiſce diebus evolutis, muſicæ voces ceſſarunt; & S. Thomas, qui morienti Virgini non adfuerat, cum Hieroſolymam perveniens, defunctæ corpus videndi deſiderio teneretur, ſepulchrum recluſum eſt.

Verum, præter expectationem Virginis Exuviæ non apparuerunt: quo indicio ſublatas illas in Cœlum, atque glorioſæ Virginis animæ redditas Apoſtoli intellexerunt.

Addit præfatus Joannes Damaſcenus: *Et ſi quæ in ſanctæ Dei Genitricis Mariæ morte contigerunt, ſacræ divinitus inſpiratæ ſcripturæ monumentis minime prodita ſint; tamen ex priſca & vetuſtiſſima Traditione hoc accepimus &c.*

Aſſumptam fuiſſe Virginem in Cœlum una cum Corpore aperte declarant innumeri SS. Patres, quos recenſere nimis longum, ſi non & tædioſum eſſet.

Melior & ſolidior probatio petitur *ex Traditione & Fide Eccleſiæ*, quæ in memoriam talis Aſſumptionis ſolemniſſimum ſanctificat diem; nam id facere non ſolet, niſi ex conſideratione, & pia fide alicujus ſacri myſterii, quod tunc commemorat. Unde in Officio ſolemniter canitur: *Exaltata eſt ſancta Dei Genitrix ſuper Choros Angelorum ad cœleſtia Regna.* Item: *Aſſumpta eſt Maria in Cœlum, gaudent Angeli &c.* Certe enim hoc non diceretur de ſolius animæ Aſſumptione, quæ non eſſet illi ſingulare Privile-

gium

gium, niſi aſſumpta eſſet cum corpore Virgineo.

Qui plura vult, legat P. Fraſſen, & noſtrum Dupaſquier &c.

Q. *Quid cenſendum de Virginis Imaginibus, quas pictis coloribus a S. Luca expreſſas fuiſſe vulgo traditur?*

R. Quod ipſe Pictoriæ arti, ſicut Medicinæ vacaverit, licet non habeatur in Evangelio, antiqua tamen Traditione tenetur, *Pictorem* extitiſſe & *Medicum*, luculenter ſatis affirmat Nicephorus, Sæculi XIV. Scriptor Hiſt. Eccl. lib. 2. cap. 43.

Verum, multo ante ipſum idem teſtatus eſt *Sæculo VI.* Theodorus Lector Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, referens, *miſſam fuiſſe Hieroſolymis ab Eudoxia ad Pulcheriam Imperatricem* Imaginem B. Virginis *a S. Luca pictam.* Lib. 1. pag. 551. Edit. Valeſ.

Pie igitur, & non levi fundamento credi poteſt, ſanctiſſimæ Virginis Mariæ effigies quasdam a S. Luca depictas fuiſſe, & ab iisdem exemplaribus depromptas fuiſſe nonnullas, quæ pluribus in locis videndæ exhibentur, ut ſunt venerandæ illæ a Sixto VI. Pontifice Maximo, *ſacro noſtro conventui Minorum Conventualium*, ſeu *Baſilicæ Aſſiſienſi donatæ*, quæ publicæ Venerationi *ſingulis annis in Dominica quinta poſt Paſcha*, una cum aliis inſignioribus Reliquiis exponuntur.

Sane, virum hunc Evangeliſtam S. Lucam, egregiam hanc Virginem perfecte noviſſe

viſſe, & arcta ſatis conſuetudine conjunctum cum ea fuiſſe, ex eo conſtat, quod plura de ea ſcriptis mandaverit, a nullo ſane commodius, quam ab ipſa Virgine accepta.

Q. *Quænam fuit B. Mariæ Virginis occupatio corporalis?*

R. Licet ex ſtirpe Regia ortum haberet, bonis tamen corporalibus locupletata non erat: unde, ſicut Maritus ejus familiæ indigentiis providebat ex lucro fabrilis artis, quam exercebat, ita & Ipſam proprio labore ſuam, & Filii vitam ſuſtentaſſe non incongrue aſſeritur.

Quam vero præciſe artem exercuerit, non conveniunt SS. Patres. Epiphanius dicit, fuiſſe artem *induſtriam.* Hieronymus *lanariam*, vel *textoriam*, veſtes nimirum ex lana, lino, ſerico, & biſſo texendi. Et hæc opinio probabilior eſt, cum Traditione habeamus, Tunicam Chriſti inconſutilem propriis manibus a B. Virgine Matre fuiſſe elaboratam opere *textili.* Unde textoriam artem exercuiſſe non immerito dicendum eſt.

Q. *Qualis fuit Corporis ipſius conſtitutio?*

R. Tanta fuit Deiparæ elegantia & corporea venuſtas, ut aliquid divinitatis videretur ſpirare: unde *pulcherrima Mulierum* jure merito dicitur. Audiatur, quid de ipſa protulit Salomon in Canticis: *Nigra ſum, ſed formoſa.* Et quidem jure merito. Cum enim anima ejus perfectiſſima eſſet, corpus etiam exigebat perfectiſſimum.

Tem-

Temperamento inſuper optimo, ſanitateque gaudebat integra: nulla labes tyrannicæ rebellionis eam colaphizabat, nullas in ſe commotiones illecebroſæ carnis ſentiebat, imo ſolo ejus intuitu homines ad caſtitatem excitabat. Vox ejus pariter divinum aliquod reſonabat, & audientes mira ſuavitate demulcebat.

Reliquæ dotes corporales Virginis, quæ ejus Corpus mirabili ordine decorabant, egregie deſcribuntur a Salomone in Cantico, & præcipue cap. 4. *Quam pulchra es Amica mea &c.*

Q. *Quæ erat Virginis forma, & corporis habitus?*

R. Nicephorus Virginis formam & corporis habitum deſcribens, ait: eam ſupra mediocrem ſtaturam erectam, ore ad tritici colorem accedente, flava coma, oculis vividis, itemque flaveſcentibus inſtar olivæ, quos nigro ambiebant ſemicirculo ſupercilia, naſo obducto, rubicundis labiis, manibus, ac digitis oblongis, toto denique corporis habitu ad ingenuam gravitatem compoſitam, cui laneæ veſtes, ſimplices illæ, nulloque colore fucatæ, modeſtiæ laudem cumulabant.

Q. *Quænam fuerunt illius Animæ dotes?*

R. Reſpondeo cum pio quodam Mariæ ſervo, quod fuerit in illa ingenium ſubtile, ſagax, nobile & perſpicax: judicium ſolidum & maturum; memoria expedita & tenax;

nax; contemplatio continua ſine fatigatione; indefectibilis ſine errore; prudentiſſima abſque inconſideratione: fuit in eà voluntas firma ſine levitate; recta ſine ulla inordinatione, ad omnem virtutem propenſa ſine rebellione; libera ſine peccato: fuit denique appetitus rationi obſequens, nunquam reſiſtens, nunquam impediens inDeum mentis elevationem, & ardens cordis in Deum amor, &c.

Q. *Ubinam JEſus Chriſtus natus eſt?*

R. Licet conceptus fuerit in Nazareth, ibidemque Parentes domicilium fixiſſent; non tamen eo in loco, ſed in Bethlehem natus eſt. Exierat ſiquidem Edictum a Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur *univerſus orbis*, nempe *Imperio Romano ſubjectus*, ut conſtaret numerus hominum ad vectigal ab unoquoque exigendum, quod in ærarium tot bellis exhauſtum inferretur. Singuli enim capitis ſui cenſum dabant.

Cum autem hæc deſcriptio fieri deberet in loco, unde ſinguli genus trahebant, profecti ſunt Joſeph & Maria ex Nazareth in Bethlehem civitatem David, itinere trium dierum, hoc eſt, triginta leucis a Nazareth diſtantem, ex qua originem ducebat Joſeph, & in qua probabiliter nullos amplius ſanguine propinquos habebat; ſecus enim in ſtabulum divertere coactus minime fuiſſet. Factum eſt autem, cum eſſent ibi, impleti ſunt dies, ut pareret; & cum non reperiſſent lo-

cum

cum in hoſpitiis, ob multitudinem adventantium & confluentium ob eandem cauſam: in proximum ſtabulum declinarunt; ubi circa mediam noctem B. Maria Virgo Infantem Divinum, gaudium Angelorum & ſalutem hominum, caſtis effudit viſceribus.

Hoc in loco primam lucem haurire voluit Dei Filius. Mira divinæ Providentiæ conſilia veneremur, ita rerum vices diſtribuentis, ut vaticinia impleantur: Prophetæ enim longe ante prædixerant Chriſtum Bethlehemi naſciturum.

Q. *Quomodo cognovit Maria, ſe eſſe partui proximam?*

R. Revelatione divina, nullatenus ex præviis doloribus, ut aliæ mulieres: nec ventris onus illi unquam incommodum fuit, quemadmodum cæteris mulieribus uſuvenit: alias tantum iter a Nazareth Bethlehem usque conficere nequiviſſet, maxime pedeſter; illam enim uſam eſſe jumento ad peragendum iter nuſpiam legimus: quamobrem pedibus ſuis iter habuiſſe, quemadmodum Joſephus, cenſetur.

Q. *Quomodo Filium ſuum JEſum peperit?*

R. Sicut manens Virgo & ſine concupiſcentia conceperat: ita manens Virgo, clauſo ſcilicet utero, peperit ſine dolore, ſine laſſitudine, ſine ſecundinarum fluxu, aliisque ſordibus partus, ſine obſtetrice: imo, cum indicibili exultatione, ut ipſa revelavit S. Birgittæ. *Peperi*, ait, *flexis genibus, orando*

do ſola in ſtabulo: peperi enim eum tanta lætitia animæ, quod non ſenſi aliquod gravamen, quando ipſe exibat de corpore meo, nec dolorem aliquem: ſed ſtatim involvi eum panniculis mundis, quos diu ante præparaveram. Quæ quando vidit Joſeph, miratus eſt cum magno gaudio & lætitia ex eo, quod ſine adjutorio pepereram.

Q. *Quid fecit Maria, dum vidit Chriſtum in lucem editum?*

R. Ribadeneira in Feſto Nativitatis ait, Traditionem eſſe, B. Virginem admirantem Deum humanatum, ac ad carnem infantilem humiliatum, coram ſe proſtraviſſe, atque hisce verbis cum profundiſſima reverentia ac cordis jubilo eum ſalutaſſe: *Exoptatus ades Deus meus, Dominus meus, & Filius meus! nihil prorſus dubitantem* ſe ab eo, licet Infante intelligi; ſicque eum adoraſſe, oſculando pedes illi quaſi Deo, manus quaſi Domino, & faciem quaſi filio: mox arctiſſime eum pectori admoviſſe, ulnisque ſtrinxiſſe.

Q. *Quo die natus eſt Chriſtus?*

R. Cum B. Virgo eum pepererit naturaliter, peracta ſcilicet naturali Conceptionis, temporisque ad pariendum uſitati periodo, ſequitur, quod, cum Chriſtus conceptus ſit die 25. Martii, natus ſit die 25. Decembris: inter utrumque enim intercedunt novem menſes.

Natus eſt igitur anno mundi 4000. Periodi Julianæ 4709. ante Æram vulgarem

 quar-

quarto, die Dominica, ut diximus, 25. Decembris, in hyeme, cum incipiunt creſcere dies, circa medium noctis, ut illuminaret ſedentes in tenebris, & in umbra mortis &c.

Q. *Cur Chriſtus Homo fieri voluit?*

R. Multa aſſignantur cauſæ, inter quas ſequentes adducimus.

1. Ut nos in carne patiens & moriens a peccatis & gehenna redimeret. Rurſum, ut nos doceret exemplo magis quam verbo viam ſalutis, daretque perfectum ſanctitatis omniumque virtutum exemplar.

2. Chriſtus carnis noſtræ parvitatem, vilitatem, ærumnas, famem, ſitim, frigus, æſtum, verbera, clavos & crucem ſuſcepit, non propter ſe, ſed propter nos, ut hoc efficaciſſimo amoris ſui ſtimulo corda hominum algida pungeret, eosque ad ſe redamandum ſtimularet, imo cogeret. Semper enim quaſi clamat: *Ego me totum tibi dedi: Tu te totum modo redde mihi.*

3. Depreſſit ſe in terram, ut nos eveheret in cœlum: ideo, ait Anſelmus: *Deus factus eſt homo, ut homo fieret Deus.* Veſtivit ſe carne noſtra, ut eum oculis cernere, auribus loquentem audire, & eo perfrui poſſemus, &c.

Q. *Quale erat ſtabulum, in quo naſcens Chriſtus exceptus eſt?*

R. Spelunca erat in petra excïſa in extrema Oppidi parte, meridiem verſus, extra mœnia, ut aſſerunt S. Juſtinus & Euſebius,

qui

id optime noſſe poterant, cum incolæ Regionis eſſent. Audi Hieronymum hujus rei oculatum teſtem: *Ecce in hoc parvo terræ foramine cælorum Conditor natus eſt, hic involutus pannis, hic viſus a Paſtoribus, hic adoratus a Magis &c.*

Dicitur autem Lucæ 2. B. Virginem reclinaſſe in præſepio Puerum JEſum, quia in ſpelunca illa erat præſepe, etiam exciſum in petra. Sed cum ligneum præſepe oſtendatur Romæ, dicaturque, illud eſſe, quod pro incunabulis Chriſto fuit; credendum eſt, quod intra ſaxeum præſepe lignea erat arcula, quæ deinde Romam delata eſt, & hodiedum in Baſilica S. Mariæ Majoris aſſervatur & colitur.

Q. *Unde proveniebant in ſtabulo derelicto & aperto duo illa animalia, inter quæ Dominus infans repoſitus fuit?*

R. Non conſtat ex Evangelio Bovem & Aſinum ibi adſtitiſſe, licet ordinarie præſepe ſic repræſentetur.

Occaſionem iſtius opinionis præbuit Iſaias cap. 1. *Cognovit Bos poſſeſſorem ſuum, & Aſinus Præſepe Domini ſui.* Et Propheta Habacuc: *In medio duorum animalium cognoſceris Domine*, cap. 3.

Primus Textus litteraliter intellectus eſt, quod bos brutum & ſtolidum animal agnoſcere ſoleat Dominum ſuum, eique ſe gratum & obſequentem exhibere arando, cur-

 rum

rum trahendo &c. Et, quod aſinus pareat ad nutum Domini ſui.

Secundus textus in noſtra vulgari Biblia latina non habet: *in medio duorum animalium cognoſceris Domine*: hæc verba inſerta ſunt in translatione ſeptuaginta Interpretum: in vulgata autem noſtra Latina habetur: *in medio annorum vivifica illud*, Habac. cap. 3. v. 2. & 3. *in medio annorum notum facies*, non vero in medio duorum animalium.

Tamen nonnulli SS. Patres exponunt textum Iſaiæ de Chriſto recens natò, & in Præſepio inter *bovem* & *aſinum* reclinato.

Q. *Cujus erant illa animalia?*

R. Non eſt certum, quod ibi fuerint, ut jam diximus. Qui tamen iſtius ſunt opinionis, dicunt, quod S. Joſeph ipſa ſecum conduxerit: Aſinum quidem, ut ſuper ipſum inſideret in itinere B. Virgo Maria; Bovem vero, ut venderet, & ejus pretio tributum, & inevitabiles expenſas pro reditu ſolveret, ſed hæc ſine ullo fundamento dicta ſunt. B. Virgo pedibus ſuis iter confecit, ut ſupra diximus. Si Aſinum conduxerunt, fieri potuit, ut victus & amictus onera portaret; at, quod Bovem a civitate Nazareth Bethlehemi vendendum adduxerint, non eſt credibile, quia non eſt veroſimile. Facilius ſiquidem & commodius pretium ejus ſecum detuliſſent, ſi eum Nazarethi venumdaſſent; cum non ſine aſſiduo improboque labore nemo bovem ad triginta leucas conducat.

Un-

Unde ergo eſſent illa duo animalia, quæ in ſtabulo reperiebantur, & ad quem pertinerent, neſcitur.

Hoc certum eſt, quod nemo ante Scriptorem *Libri de Promiſſionibus*, qui circa dimidium Sæculi V. floruit, luculentam faciat ejus rei memoriam.

Veterum Patrum locutiones, ut *Auguſtini, Ambroſii, Origenis, Hieronymi, Nazianzeni*, quorum auctoritas huc detorquetur, tropice explicandæ ſunt de Judæis ad Chriſtiana ſacra converſis, atque Ethnicis, qui JEſum Chriſtum Deum atque hominem, *in ſtabulo natum, & in præſepio poſitum agnoverunt.*

Q. *Quot fuerunt Paſtores Chriſtum adorantes?*

R. Tres fuiſſe Paſtores, ſicut tres fuerunt Magi, communis eſt opinio: cum in eo loco, ubi Angelus eis apparuit, ædificata ſit Eccleſia *Trium Paſtorum*, uno aut ſecundo lapide, ſeu milliario a Bethlehem diſſita.

Q. *Quis erat locus ille, & qualiter vigilare poterant in agro ſuper gregem ſuum media in hyeme?*

R. Qui Terram ſanctam deſcripſerunt, dicunt, locum illum fuiſſe eundem, in quo Jacob Patriarcha pavit greges ſuos, ut habetur Geneſ. cap. 31. v. 21. Qui inde dictus eſt *Turris Eder*, id eſt, Gregis, eo quod paſcuis pro gregibus alendis abundet.

Hic ergo Angeli Chriſto nato cecinerunt: *Gloria in excelſis Deo, & in terra Pax hominibus bonæ voluntatis.*

Nec mirum videri debet, ſi in Decembri Paſtores in agro cum gregibus commorarentur, cum in Palæſtina teſtibus itinerariis, per menſes Decembrem & Januarium greges ad viridia paſcua agantur, nocte degentes ſive ſub dio, ſive ſub mapalibus ad hoc comparatis, qualia in Turre Eder ob vicina paſcua erecta fuiſſe non eſt dubium; ut ſcilicet oves ad ea tempore congruo ſtatim exirent.

Sic in Italia & agro Romano videmus pecudes & pecora tota quaſi hyeme in campis degere & paſci.

Q. *Cur Angelus potius Paſtoribus, quam Principibus & Scribis Judæorum apparuit?*

R. Plurimæ aſſignantur cauſæ:

Prima eſt, quod omnia hic in Præſepio ſpirent paupertatem & humilitatem, paſtores quoque ſimplices, pauperes & humiles magis placeant Deo, quam ſuperbi divites, & increduli Scribæ ac Phariſæi, qui videntes Infantem pannis involutum, & poſitum in præſepio, dedignati fuiſſent ipſum adorare: dixiſſentque, is ne eſt apparatus congruus Salvatori hominum, Meſſiæ & Liberatori Iſraelis?

Q. *Quot Angeli adſtiterunt Chriſto naſcenti?*

R. Om-

R. Omnes Angeli Chriſtum Dominum in terra naſcentem comitati ſunt, & venerati. Hoc enim ſignificat Apoſtolus dicens: *Et cum iterum intraducit Primogenitum in orbem terræ, dicit: & adorent eum omnes Angeli Dei.* Hebr. 1. Quare tunc ſtabulum fuit quaſi verſum in cœlum Empyreum, utpote plenum Angelis, ut etiam colligitur ex hoc textu: *Facta eſt cum Angelo multitudo militiæ Cœleſtis, laudantium Deum, & dicentium Gloria in altiſſimis Deo.* Luc. 2. v. 13.

Q. *Quare tres Miſſæ celebrantur in die Natalis Domini?*

R. Ad repræſentandam triplicem Chriſti Nativitatem, nimirum Æternam a Patre, Temporalem a Matre, & Spiritualem in anima.

Fortaſſe dici poſſet: quia, ſicut Dei Majeſtatem tribus modis offendimus, corde, ore, opere; ita in ejus Nativitate, cum ad nos venit miſerans, ter ad illum convertimur ſacrificantes, media nocte, ad expianda peccata cordis, quæ in occulto latent, illuceſcente die, ad tollenda peccata oris, per quod patefieri incipiunt, pleno die, ad redimenda peccata operis, quæ in propatulo apparent.

DE CIRCUMCISIONE.

Q. *Quo die fuit circumciſus JEſus Chriſtus?*

 R.

R. Die octavo. Ante illud tempus non circumcidebantur infantuli ob tenerrimam ætatem, & quia ante ſeptimum diem verſantur in magno mortis periculo.

Nomen *JEſus*, quod eſt Salvator, impoſitum ei fuit, juxta id, quod prædixerat Angelus, antequam in utero conciperetur.

Q. *Indigebatne Chriſtus Circumciſione?*

R. Nequaquam, ſive Circumciſio ſpectetur, prout eſt ſignum diſtinctivum poſterorum Abrahæ, ſive prout erat remedium contra originale: non enim deſcendebat Chriſtus ex Abraham per viam ordinariam; neque originali peccato coinquinatus eſſe poterat; etenim ex Spiritu ſancto erat conceptus & natus, adeoque carens peccato primi hominis, ad quod abolendum inſtituta erat Circumciſio.

Deinde, cum ipſe eſſet Deus & Auctor Legis, non obligabatur lege Circumciſionis a ſe lata.

Q. *Cur ergo voluit circumcidi?*

R. Variis de cauſis:

1. Ut oſtenderet veritatem Carnis humanæ, contra *Manichæum*, qui dixit, ipſum habuiſſe corpus *phantaſticum.*

2. Ne videretur contemnere Cæremoniam a Deo inſtitutam.

3. Ne Judæi ut incircumciſum repellerent, eumque verum eſſe Meſſiam negarent, promiſſione facta a Deo, Meſſiam ex ſemine Abrahæ oriturum.

4. Ut

4. Ut obedientiæ nobis relinqueret exemplum, & humilitate ſua noſtram ſuperbiam retunderet. Et ob alia motiva &c.

Q. *Quis fuit Miniſter in Circumciſione Chriſti?*

R. Cum non eſſet Miniſter, nec locus ſpecialis ad hunc actum deputatus, quidam ex SS. Patribus crediderunt, S. Joſephum fuiſſe Miniſtrum, & Puerulum JEſum circumcidiſſe in ſtabulo, juxta S. Epiphanium, dicentem: *Chriſtus natus eſt in Bethlehem, circumciſus in ſpelunca, oblatus in Jeruſalem.*

Nonnulli tamen SS. Patres, ut *Hieronymus*, *Optatus*, *Maximus*, *Bernardus*, tenent, B. Virginem fuiſſe officio Miniſtri functam: quorum opinio longe probabilior eſt, validioribusque corroborata rationibus.

Primo. Quia jam conſuetudo quaſi invaluerat, ut Matres proprios Filios circumciderent; cum enim mitioris ſint naturæ, tenerrimumque habeant affectum, majori cautela cultro ad abſcindendum præputium utebantur, ut minus neonati Filii ſentirent dolorem.

Secundo. Quia B. Maria Virgo, cum ſe ſola, ſine virili commercio, carnem & ſanguinem formaverit Filio ſuo, convenientius erat, ut ipſa pro ſalute noſtra primæ hujus effuſionis pretioſiſſimi Sanguinis auctrix eſſet & miniſtra. An autem cultro lapideo, prout moris erat, vel ferreo uſa fuerit, res incerta eſt.

DE EPIPHANIA.

Q. *Quid intelligitur per Epiphaniam?*

R. Feſtum, in quo Manifeſtationis JEſu Chriſti hominibus in adoratione Magorum, in Baptiſmo ipſius, & in primo miraculo ad nuptias Canæ Gallilææ, memoria celebratur.

Q. *Qui erant Magi illi Chriſti adoratores?*

R. Erant Homines Sapientes, Philoſophi, ac Aſtronomiæ naturalis periti, quibus Arabes, & alii populi nomen *Magi* vulgo tribuebant.

Errant, qui putant, viros illos curioſas artes, atram & diabolicam divinationem, præſtigia, & Aſtrologiam judiciariam exercuiſſe: nihil enim in eorum ſtudiis reprehendendum fuit, quippe qui Magiam tantum naturalem callerent.

Eſt autem magis naturalis aſtrologia, licita & bona, licet ex Aſtrologorum abuſu tam nomen quam res in vitium abierit: hinc *Magos* jam vocamus Sagas & Incantatores, Ariolos & Genethliacos.

Porro Magi, qui ad Chriſti cunas perrexere, Sapientes, Aſtrologi & Philoſophi fuerunt, veri Dei cultores, qui uti Job & ejus amici, aliique facile plures, legem ſcriptam, cæteroſque Hebræorum ritus ignorantes, Deum tamen ſupremum rerum Arbitrum venerabantur.

Q. Cu-

Q. *Cujus Regionis erant illi Magi, & unde venerunt?*

R. Legimus in Evangelio, ipſos ab Oriente veniſſe, ſed ex qua parte Orientis omnino tacet.

Aliqui credunt fuiſſe Indos ex Perſia, alii perſuaſum habent, veniſſe ex tribus mundi partibus tunc cognitis, nempe ex Aſia, Africa & Europa. Vetus auctor ex ultimis Æthiopiæ finibus, Tertullianus e Regione Damaſcena veniſſe dixerunt: ſed Regiones illæ non ſunt Judææ Orientales.

Moderni Scriptores melius cenſent veniſſe ex Arabia.

1. Quia in *Arabia Aurum, Thus & Myrrha* abundant, quæ fuerunt munera, quæ Magi Chriſto obtulerunt.

2. Quia id proprie reſpondet vaticinio Iſaiæ, qui cap. 60. prædicit, *Sabæos, Madian & Epha* (hi omnes enim ſunt Arabes) *venturos ad Chriſtum cum muneribus.* Et ſic videtur vaticinium Iſaiæ intelligere Eccleſia, cum ipſum ſæpius repetat in officio Eccleſiaſtico. Id quoque plane reſpondet illi oraculo Davidis: *Reges Tharſis, & Inſulæ munera offerent: Reges Arabum, & Saba dona adducent.* Pſal. 71. Reges Tharſis, id eſt, *Maris rubri*, quod eſt in Arabia.

3. Quia Arabia vicinior eſt Judææ, quam Perſia & India. Perſia enim trecentis leucis diſtat a Judæa, quod iter licet tredecim dierum ſpatio conficere potuiſſent Magi Drome-

medariorum ope, qui ſunt animalia velociſſima, quique, *ut fertur*, quotidie quadraginta leucas decurrunt: verum cum Magi non ut curſores, ſed cum magno apparatu venerint Jeroſolymam *Magnatum more*, lento paſſu proceſſiſſe credendum eſt.

4. Quia Arabes ſicut & Chaldæi, qui Sapientiæ & Aſtrologiæ operam dabant, communi vocabulo Magi dicebantur.

Unde, cum *Magi* illi, de quibus ſermo in Evangelio, Sapientiam profiterentur, & ex intuitu ſtellæ Chriſtum agnoverint, facile Arabes fuiſſe dici poteſt.

Q. *Fueruntne hi Magi regia Dignitate condecorati?*

R. Magos Reges fuiſſe, communis eſt opinio, licet nihil certum de hac re habeatur apud Veteres. Eccleſia Regiam in ipſis Dignitatem agnoſcere videtur; quod quidem probatur.

1. Ex Pſalmo 71. *Reges Tharſis & Inſulæ munera offerent; Reges Arabum & Saba dona adducent.*

2. Ex Iſaia Propheta: *Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus tui.* Iſaiæ cap. 60.

3. Evangelium ipſum ita opinandi probabiliſſimas præbet conjecturas, dum ait: *Et apertis Theſauris ſuis obtulerunt ei munera, Aurum, Thus & Myrrham*, quæ dona ex theſauris apparatum regium denotant; theſauri

ri enim non ſunt niſi Magnatum & Principum.

Deinde commune erat apud Orientales regiam Dignitatem *Magis* deferre, teſte Tertulliano : *nam & Magos*, ait, *Reges fere habet Oriens*. Lib. 3. contra Marcion.

Non tamen imaginari debemus, fuiſſe Reges ita potentes, ac Rex Galliarum vel Hiſpaniarum, ſed Regulos, ſeu ſupremos in certa Provincia, & forte exigua.

Nec refert, quod titulum regium non tribuat illis Matthæus; nam ſacer Evangeliſta nec aſſerit Reges fuiſſe, nec negat, ſed ſolum ipſos Magos nominat. Et, cum ex ſtella Chriſti Nativitatem cognoverint, Magi potius, id eſt, Sapientes & Aſtrologi, quam Reges nominandi fuerunt; cum divinari futura vel remota Magorum potius ſit, quam Regum.

Q. *Quot fuerunt Magi, qui venerunt Chriſtum adoraturi?*

R. Aliqui in magno numero fuiſſe ex libris Apocryphis aſſerunt. Alii, duodecim ex omnibus nationibus electos fuiſſe, ſine ſolido fundamento etiam autumant. *Calvinus* quatuordecim enumerat, ſed qua ratione, non exprimit.

Longe probabilius eſt, ſolum fuiſſe tres. Et hæc ſententia communis eſt in Eccleſia; ipſamque luculenter adſtruunt S. Leo, Cæſarius, Auguſtinus, Rupertus &c. Non, quia tria munera obtulerunt, aurum, thus

&

& myrrham; cum potuerint horum quilibet tria iſta offerre, & feciſſe credendum ſit; nam dedecet Reges, quales erant iſti, ſolum myrrham aut thus in Arabia, unde venerant, valde communia, tanquam munera *Regi Regum* offerre; præſertim, cum ad hoc ex longinquo venerint cum magno apparatu; ſed quia talis eſt & conſtans Traditio ubique recepta; ideo tres tantum fuiſſe aſſerendum eſt.

Q. *Quæ nomina Magis adoratoribus traduntur?*

R. Noſtra ætate primus vocatur *Melchior*, venerandus ſenex & canus, barba prolixa, & capillis. Secundus *Caſpar*, juvenis robuſtus & rubicundus. Tertius *Balthaſar*, fuſcus & integre barbatus: & hac forte ratione pictores unum *nigrum Æthiopem* depinxerunt, quamvis certiſſimum ſit, *nullum ipſorum ex Æthiopia fuiſſe, aut oriundum fuiſſe.*

Hæc nomina, cum ante venerabilem Bedam in Eccleſia incognita fuerint, valde ſuſpecta ſunt, quemadmodum alia quædam recitata ab aliis nullius fidei auctoribus. Ita appellatos græcis nominibus tradunt, *Magalat, Galgalat, Sarrachin*; hebraicis vero, *Apellium, Amerum, Damaſcum.* Alii nominant *Atorem, Statorem, Paratoram*, quæ omnia commenta eſſe, & fabellas non ante Sæculum XII. procuſas, pronunciat doctiſſimus Calmetus in ſuis ſuper Scripturam commentariis.

Q.

Q. *Stella iſta, quæ Meſſiæ adventum Magis nunciavit, fuitne una ex cœleſtibus ſyderibus?*

R. Minime. Novam fuiſſe ſtellam miræ claritatis Nativitati Meſſiæ annunciandæ deſtinatam, non in cœlo, ſed in aere terræ vicino formatam dicit Auguſtinus, & cum eo multi SS. Patres, quæ ſtella æqualiter apparebat die ac nocte, & forte ſolum die, cum probabiliter nocte quieſcerent itinerantes Magi.

Q. *Hanc eandem ſtellam videruntne præter Magos alii?*

R. Probabile eſt, quod aliqui præter ipſos viderint ſi non omnes Orientales. Stella enim magna erat, tanta fulgoris gloria coruſcans, ut aſtra omnia vinceret, ſi ergo viſibilis fuit *Magis* adoratoribus, cur non & aliis? imo omnibus perſpectam fuiſſe pro certo Magi habuerunt, ipſi etenim Jeroſolymam ingreſſi conſtanter rogavere: *Ubi eſt, qui natus eſt Rex Judæorum? vidimus ſtellam ejus in Oriente.* Quibus verbis datum mortalibus omnibus ejus aſtri aſpectum credidiſſe videntur.

Q. *Unde potuerunt cognoſcere ex ſtella natum eſſe Chriſtum?*

R. Auctor operis imperfecti in Matth. tradit ſtellam iſtam veluti in medio ſinu puerum exhibuiſſe, cujus capiti Crux immineret, ſic oſtendens Chriſti Incarnationem & Crucem, ejusque pueri voce illos eſſe juſſos

ad

ad Judæam ſe conferre. Verum hoc gratis dicitur, nulla enim hiſtoria id narrat aut teſtatur, niſi præfatus Auctor incognitus, librique *Sethianorum hæreticorum*, quibus fidem adhibere pudet &c.

Agnoverunt igitur Magi, Chriſtum eſſe natum ex ſtellæ indicio.

Primò ex majorum Traditione, qua acceperant Regem Regum Meſſiam non ſolum ex Judæis naſciturum, ſed & Nativitatem ejus peculiaris ſtellæ ortu demonſtrandam, juxta Balaami vaticinium relatum in Lib. Numerorum cap. 24. *Orietur ſtella ex Jacob.* Spectantes igitur Magi flammeum illud novum Phænomenon, cognoſcere potuerunt Balaami Oraculum impletum eſſe.

Secundo, id cognoverunt præcipue ex inſtinctu & revelatione divina, & ad ejus ſequelam vi ſupernaturalis impulſus interioris excitati ſunt, ut ait S. Leo: *Dedit*, Deus, *aſpicientibus intellectum, qui præſtitit ſignum* Stellæ, *& quod fecit intelligi, fecit inquiri, & ſe inveniendum obtulit requiſitus.* Serm. 4. de Epiph.

Q. *Si Stella omnium, ut dictum eſt, obtutibus apparuit, volente Deo per eam toti mundo Chriſtum pateſacere, cur ſoli Magi eam ſecuti ſunt?*

R. Forte quia Myſterium hoc eos latebat, aut curis domeſticis nimium occupabantur. Vel melius, quia ſoli *Magi* ante omnes

nes interiori Spiritus ſancti virtute ad inquirendum Chriſtum pulſi ſunt.

Hinc diſcere debemus, quam neceſſaria ſit gratia potens & efficax ad quærendum Chriſtum, de qua ipſemet ait: *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum.* Joann. 6. v. 44.

Q. *Quare Magis appropinquantibus Jeruſalem ſtella evanuit?*

R. Deo ſic ordinante factum eſt, ut Magi intrarent hanc Regiam Civitatem, & Judæis Chriſti Nativitatem annunciarent, inquirerentque ab eis locum Nativitatis: *Ubi eſt*, inquiunt, *qui natus eſt Rex Judæorum?* Qui reſponderunt: *in Bethlehem Judæ &c.* quo reſponſo inexcuſabiles de Meſſiæ adventu ſe reddiderunt de obſtinata ipſorum incredulitate.

Q. *Quomodo Magi auſi ſunt venire Jeroſolymam vivente Herode Chriſtum adoraturi, cum eſſet ipſi injurioſum alium Regem in eodem Regno agnoſcere?*

R. Id fecerunt, quia ſciebant illum, a quo movebantur, & ad quem dirigebantur, eſſe Deum, & conſequenter nihil eſſe timendum: nam, *ſi Deus pro nobis, quis contra nos?* Rom. 8. Unde ſancti illi viri dicebant, quilibet intra ſe: *Dominus mihi adjutor, non timebo, quid faciat mihi homo.* Pſal. 117. Quod de facto evenit: nam cum adorato Infantulo JEſu immineret ipſis periculum ab Herode; qui ſtatuerat ipſos occidere, niſi Chri-

ſtum proderent, admonuit ipſos Angelus, *ne redirent ad Herodem, ſed per aliam viam reverterentur in regionem ſuam.*

Q. *Adoraveruntne Magi Chriſtum in ſtabulo, an in domo civili?*

R. Evangelium habet: *Et intrantes domum*, non ſtabulum, invenerunt Puerum. Probabile eſt igitur, quod decreſcente Advenarum multitudine ſacra hæc familia commodiorem aliquem locum in aliqua domo invenire potuerit.

Non deſunt tamen ex SS. Patribus contrarium ſentientes, nempe, quod in ſtabulo, ubi Puer natus fuerat, Magi eum adoraverint.

Nec refert, quod textus dicat: *Et intrantes domum*; Hebræi enim omne receptaculum, etiam beſtiarum, vocant domum; & fieri potuit ob continuum populi affluxum coactam fuiſſe B. Virginem, etiam tredecim a partu diebus, hærere in ſpelunca hac ſuburbana.

Q. *Quæ munera Magi obtulerunt B. Virgini & Chriſto?*

R. Hæc tria: *Aurum, Thus & Myrrham.* Si quæratur cauſa, reſpondet S. Bernardus in ſententiis, obtuliſſe *Aurum*, ut eorum paupertati ſuccurrerent: *Myrrham* ad conſolidanda infantilia Chriſti membra: *Thus* ad ſtabuli & animalium fœtorem abigendum.

Hic ſenſus eſt humilior & ad litteræ corticem. Alii Patres ſublimius docent, Magos

illu-

illuminatos a Spiritu ſancto obtuliſſe *Aurum* Chriſto, quaſi Regi: *Thus*, quaſi Deo, *Myrrham*, quaſi homini pro generis humani redemptione morituro & ſepeliendo. Quæ munerum Sacramenta Juvencus Presbyter uno verſiculo comprehendit.

Thus, Aurum, Myrrham, Regique, Hominique, Deoque dona ferunt &c.

Q. *Amplexati ſuntne Magi legem Chriſti?*

R. Ita eſt. Fertur, S. Thomam Apoſtolum adiiſſe Provinciam eorum, eosque baptizaſſe, & in lege Chriſtiana inſtruxiſſe, feciſſeque ſibi ſocios ſuæ prædicationis. Addunt aliqui, præfatum Apoſtolum ipſos ordinaſſe Epiſcopos.

Q. *Suntne ſancti? & ubi jacent eorum corpora?*

R. Sunt ſancti, & ut tales eos veneratur Eccleſia; imo Martyres ſunt. Cum enim Chriſtum prædicarent in Civitate Seſſaniæ Adrumentorum, ab Idololatris occiſi ſuerunt in odium Fidei, & ſic Martyrii lauream adepti ſunt, anno Chriſti 70. in Arabia Felice.

Sacra eorum Corpora ibidem jacuerunt usque ad *Conſtantinum Imperatorem*, inde translata ſunt opera S. Helenæ Conſtantinopolim; inde Mediolanum; Mediolano autem a Friderico cognomento Barbaroſſa funditus everſo, ſacra eorum oſſa Coloniam translata ſunt, ubi usque ad hodiernum diem magno hominum concurſu & religione coluntur.

DE IV. SYMBOLI ARTICULO:

PASSUS SUB PONTIO PILATO, CRUCIFIXUS, MORTUUS, ET SEPULTUS.

Paſſus.

Q. *Eſtne nobis neceſſaria hujus Myſterii cognitio?*

R. Plane neceſſaria. S. Paulus Doctor Gentium nihil aliud ſe ſcire profitetur, *niſi JEſum Chriſtum, & hunc Crucifixum.* Hoc enim eſt præcipuum noſtræ Religionis fundamentum, quod credamus, Chriſtum Dominum morte ſua peccatum ſuſtuliſſe, nosque Deo Patri in Sanguine ſuo reconciliaſſe.

Q. *Debemusne credere, Chriſtum Filium Dei vere paſſum eſſe, in Crucem ſublatum, & ibidem mortuum?*

R. Si, ut dictum eſt, hoc ſit præcipuum noſtræ Religionis Fundamentum, etiamſi mens refugeret, aſſentiri tamen debemus. Hæc omnia prædixerat ipſe Chriſtus: *Ecce aſcendimus Jeroſolymam, & Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent gentibus ad illudendum, flagellandum & crucifigendum.* Matth. 20. Veritatem hujus prædictionis comprobavit eventus.

Q.

Q. *Chriſtus, Deus cum eſſet, quomodo mori potuit?*

R. Cum in una JEſu Chriſti Perſona Natura divina & humana unitæ ſint, pati & mori potuit ſecundum humanitatem, non vero ſecundum Divinitatem.

Recte tamen dicitur, quod Deus pro peccatis noſtris mortuus ſit; & ſicut vere dicimus, homo iſte mortuus eſt; cum anima non interierit, ita recte dicimus: *Chriſtus Deus homo,* mortuus eſt, quamvis Divinitas Paſſioni & morti non ſit obnoxia.

Q. *Fuitne acerba Chriſti Paſſio?*

R. Doloroſiſſima & acerbiſſima fuit. Evangeliſtæ omnes teſtantur, ipſum graviſſimos dolores in anima, & in corpore perpeſſum fuiſſe.

Acerbitas interiorum animi dolorum in Chriſto colligitur ex multiplici illorum cauſa.

1. Fuerunt peccata totius generis humani, pro quibus æterno Patri ſatisfaciebat patiendo. Unde dixit: *Triſtis eſt anima mea usque ad mortem.* Matth. 26.

2. Proditio Judæ: Principis Apoſtolorum tertio repetita negatio, & fuga Diſcipulorum &c.

3. Inutilitas Paſſionis ejus pro maxima hominum parte, ſcilicet pro reprobis, maximeque pro Chriſtianis, qui gratia Redemptionis abutuntur. *Rurſum crucifigentes in ſemet ipſis Filium Dei.* Hebr. 6. Quorum quidem

dem crimen gravius eſt, quam Judæorum, qui *ſi cognoviſſent, nunquam Dominum Gloriæ crucifixiſſent.*

Chriſtiani plerique ſe noſſe Chriſtum profitentur, factis tamen negant.

Horum omnium & aliorum cognitio non poterat non excitare timorem, tædium, & dolorem acerrimum in interioribus animæ Chriſti viſceribus. Vim doloris teſtatus eſt *Sudor ejus ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram.* Luc.

Q. *Qui fuerunt corporis dolores ?*

R. Acerbiſſimi & univerſales ; nulla enim fuit corporis ejus pars, quæ graviſſimas pœnas non ſenſerit, nam *pedes* & *manus* clavis cruci affixæ, *caput* ſpinis compunctum, & arundine percuſſum; *facies* ſputis fœdata, alapis cæſa, *totum corpus* flagellis verberatum ac laniatum eſt.

Paſſus eſt *in Libertate*, quia captus & funibus vinctus. *In Fama*, quia blaſphemiis appetitus. *In Honore,* quia illuſus & contumeliis laceſſitus, & cum latronibus crucifixus. *In Guſtu*, quia felle & aceto potatus. *In Olfactu*, quia fœtore cadaverum in Calvariæ monte ſepultorum infectus. *In Auditu*, quia voces blaſphemantium, irridentium & exprobantium audivit. *In Viſu,* quia mœſtiſſimam Matrem, & dilectum Diſcipulum juxta crucem ſtantes & flentes vidit. *In toto Pectore,* quia & flagellatio ſæviſſima, & ſpinarum aculei, & crucis bajulatio,

&

& confixio, ſuſpenſioque in Cruce, mortisque diuturnitas, dolorem incomparabilem effecerunt.

Ex his omnibus ſimul junctis colligere eſt, quæ & quanta, qualia & quam varia dolorum, tormentorumque genera IEſus Chriſtus noſtræ Salutis cauſa pertulerit, & quanto jure nos invitet apud Prophetam ad ea conſideranda, dicens: *Attendite, & videte, ſi eſt dolor ſicut dolor meus.* Lament. Jerem. 1.

Q. *Cur voluit Chriſtus pro nobis tam dira pati?*

R. Ut manifeſtaret mundo immenſam ſuam erga homines Charitatem. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret.* Ad Tit. cap. 3. Et ut tali exemplo nos ad eum redamandum excitaret, peccatumque tantorum cruciatuum cauſam, ſummopere deteſtaremur.

DE JUDA PRODITORE.

Q. *Quam ob cauſam Judas Chriſtum prodidit?*

R. Ob ſuam avaritiam, de qua a Chriſto reprehenſus ægre correctionem tulerat. Cum enim vidiſſet, Magdalenam unxiſſe pedes *JEſu* decumbentis ad menſam in domo Simonis Leproſi; & fracto alabaſtro totum ſuper caput ipſius effudiſſe unguentum, indignatus eſt, quod hujusce unguenti pretioſi pretium datum potius non fuiſſet pauperibus, ex falſa in eos commiſeratione: cum re-

revera tota ipſius indignatio non ab alio orietur motivo, quam ex ſordida ipſius avaritia, & illorum denariorum, quibus inhiabat, cupiditate.

Verum, cum alios Apoſtolos in idem murmur adduxiſſet; etiam ipſi dixerunt: *Ut quid perditio hæc?* Sciens autem JEſus ait illis: *Quid moleſti eſtis huic mulieri? opus enim bonum operata eſt in me.* Matth. 26. v. 10. Solus Judas non reſipuit, ut cæteri Diſcipuli: ſed avaritia & ſcelere furens Principes Sacerdotum adiit: qui jam concilium inierant de modo capiendi Chriſtum; dixitque illis: *Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam?* arbitrio eorum relinquens pretium taxandi. *At illi conſtituerunt ei triginta argenteos*, ibidem pacto ſic inito & accepto, Chriſtum mundi Salvatorem, Magiſtrum & Dominum ſuum, tam *vili pretio* Judæis tradidit.

Q. *Cujus valoris erant illi argentei, quibus Judas Chriſtum JEſum vendidit?*

R. Variant Auctores. Aliqui cenſent Denarium, ſeu *argenteum* æquivalere Julio Romano: ſic Chriſtus venditus fuiſſet tribus Scutis Romanis. Verum hoc valde exile eſt pretium, quo ager figuli emi non potuiſſet.

Baronius ad annum Chriſti 34. & eo recentiores Rabbini autumant, *argenteum* fuiſſe argenti *libram unam*, quæ ſi duodecim *unciis* conſtituatur, triginta libræ efficerent *trecenta & ſexaginta Scuta Romana.* Verum minime probabile eſt, Judæos avaros tan-

tam

tam pecuniæ ſummam *homini vlli & indigno Peccatori* obtuliſſe propter actionem, cui nulla inerat induſtria, nullus labor; unice conſiſtentem in declarando loco, ubi Chriſtus inveniri poſſet, & ab aliis ſuis Diſcipulis dignoſci.

Melius opinari videntur, qui dicunt: *argenteum* fuiſſe monetam argenti, quæ tunc erat in uſu, & illam fuiſſe vel ſiclum, vel dimidiam partem ſicli: *ſiclus* vero comparatus cum *Romana moneta*, æquivalebat *quatuor Juliis*. In ea igitur ſuppoſitione *triginta argentei* efficiunt *duodecim ſcuta Romana*, quæ ſumma, ſi non fuerit ſatis pro emptione agri figuli, dicendum, huic fuiſſe adjunctam aliam pecuniam ex ærario Templi.

Q. *Nummi illi duo argentei, qui Romæ & Lutetiæ Pariſiorum oſtenduntur, ſuntne ex ipſis, quibus venditus eſt Chriſtus?*

R. Sic fert Hiſtoria, & favet Traditio. Et quamvis non niſi duarum drachmarum ſint ponderis, *duobus* ſolum *Juliis* æquivalentium: non obſtat, quo minus eſſe poſſint ex illis argenteis, quibus venumdatus eſt Chriſtus.

Siclus, ut diximus, quatuor Juliis conſtabat. Triginta *ſicli*, ſeu *argentei* Judæ numerati ſunt: non inde ſequitur, ſiclos illos fuiſſe integros; poterant enim inter eos eſſe ſicli dimidii, hoc eſt, æquivalentes duobus Juliis, qui cum aliis integris præfatam triginta argenteorum ſummam conficerent.

Attamen dimidii illi ſicli *argentei*, qui Romæ & Pariſiis aſſervantur, rei nummariæ eruditis, *inquit Calmetus*, cenſentur *Rhodia* eſſe numiſmata, quorum in parte altera eſt caput *Coloſſi* ſolem ſignificantis: in altera veræ *Roſæ* imago, urbis Rhodi Symbolum.

Idem refert P. Donatus Calvi in ſuo *Propriinomio.*

Nec inde inferri abſolute poteſt: ergo nummi illi non ſunt ex illis, quos recepit Judas in pretium ſuæ Proditionis; cum Rhodiana illa numiſmata in uſu eſſe potuerint apud Judæos, eo præſertim tempore, quo Romano Imperio ſubditi erant.

Q. *Cur Judas iis, qui Chriſtum capturi venerant, ſignum dedit, dicens*: Quem oſculatus fuero, ipſe eſt &c.

R. Id feciſſe dicit Hieronymus cum Origene, ne alium milites pro JEſu caperent: plerique enim Romani erant, quibus ignotus forſitan erat JEſus; multi etiam ex turba ſervi erant Sacerdotum, & aliorum particularium, qui non ſatis illum noverant. Unde, ne inter noctis tenebras, quamquam facium & laternarum ope parum diſſipatas, illum non diſcernerent, & ipſe aut effugeret, aut alteram vultus formam aſſumeret; idcirco ſigno oſculi Chriſtum deſignavit.

Timebat Proditor ille, ne, ſi Chriſtus capturam evaderet, triginta argenteis a Principibus ſibi deſignatis privaretur: illi enim Judæ forſan nondum numerati erant a Judæis,

ſed

ſed tantum promiſſi, ut ſatis colligitur ex verſu 13. ubi dicitur: conſtituerunt, id eſt, promiſerunt *ei triginta argenteos.* Ne igitur perfidiæ pretium amitteret, omnem adhibuit diligentiam, ut pactum cum Judæis initum adimpleret.

Q. *Num Judas una cum cæteris Apoſtolis, Corpus Dominicum in cœna receperit?*

R. Nonnulli SS. Patres Judam inſtitutioni Euchariſtiæ non adfuiſſe affirmant, ſed ſtatim atque ſe Proditorem a Chriſto deſignatum cognovit, e cœnaculo egreſſum eſſe.

Deinde, cum tanti ſceleris reus eſſet, indignus erat tantis Myſteriis, ideo ab ipſis merito arcendus fuit.

Plurimi tamen veteres, & recentiores cenſent, Judam re ipſa Euchariſtiæ inſtitutioni interfuiſſe, eamque ut cæteri Apoſtoli ſumpſiſſe. Multis autem rationibus hæc ſententia probatur.

Primo, quia Matthæus ait, Chriſtum diſcubuiſſe ad cœnam Agni & Euchariſtiæ cum duodecim Apoſtolis, ergo etiam cum Juda: *Cœnantibus autem illis, accepit* JEſus *panem &c.* & ait: *accipite & comedite*, 26. v. 26. Et accipiens Calicem ... *bibite ex eo omnes.* Unde, cum nullus excipiatur, dicendum eſt, Judam manducaſſe Carnem Domini, ac bibiſſe Sanguinem ejus; cum S. Marcus fateatur, omnes ex conſecrato Calice bibiſſe, dicens: *biberunt ex eo omnes.*

Se-

Secundo, quia, ut habetur Luc. 22. v. 21. Chriſtus poſt Conſecrationem Calicis illico ſubjecit: *verumtamen ecce manus tradentis mecum eſt in menſa.*

Tertio, quia Chriſtus poſt lotionem pedum dixit: *vos mundi eſtis, ſed non omnes.* Joann. 13. Si ergo JEſus lavit pedes Judæ, eidem dediſſe Euchariſtiam dicendum eſt, cum ſtatim fuerit ab eo inſtituta.

Tandem hæc ipſa veritas colligitur ex 1. cap Act. v. 2. ubi Judas dicitur Epiſcopus & Sacerdos, ſicut ſcriptum eſt Pſal. 108. *Epiſcopatum ejus accipiat alter.* Nam Apoſtoli ordinati ſunt Sacerdotes & Epiſcopi tantum in inſtitutione & manducatione Euchariſtiæ; tunc enim dixit illis: *Hoc facite in meam Commemorationem*: ergo ſimiliter Judas ordinatus fuit Sacerdos & Epiſcopus, cum *Epiſcopatum* ejus poſtea acceperit *Mathias*

Totum quod dictum eſt, confirmat Eccleſia in Hymno, qui incipit: *Pange lingua glorioſi &c.* in quo legitur: *cibum turbæ duodenæ ſe dat ſuis manibus.* Quod ſi Judas non recepiſſet Corpus Domini, turba illa non fuiſſet duodena: excluſo enim Juda non duodecim, ſed undecim tantum ſunt Apoſtoli.

Q. *Qua ratione Chriſtus ſacram Synaxim Peccatori tam indigno porrexit?*

R. Quamvis JEſus peccatum Judæ Apoſtolis detegere potuiſſet, utpote omnium famæ

mæ Dominus, & tanto magis, quod proditio ejus jam apud Principes & Sacerdotes erat publica, & Apoſtolis paulo poſt foret evulganda; noluit tamen id facere Chriſtus, ut perfectæ Charitatis daret exemplum, utque per eam Judam ad pœnitentiam alliceret.

Denique, ut doceret, occultos peccatores non eſſe prodendos, & publice traducendos, & infamandos; ideoque nec *a ſacra Synaxi* arcendos.

Q. *Quando Chriſtus dixit*: Unus veſtrum me traditurus eſt, *cur Judam non deſignavit?*

R. Pluribus de cauſis JEſus a Judæ nomine abſtinuiſſe fertur?

Primo, ut ejus famæ conſuleret, nosque idem facere doceret.

Secundo, ne Petrus nimio zelo fervens, imo & cæteri Apoſtoli in Judam inſurgerent, qui per tantum nefas ſumma totum Collegium afficiebat injuria.

Tertio, ut Judam hac lenitate & Charitate ad Pœnitentiam revocaret.

Unde S. Leo Serm. 7. de Paſſione ait: *Notam ſibi eſſe Proditoris conſcientiam demonſtravit: Non aſpera, nec aperta impium increpatione confundens; ſed leni, ac tacita admonitione convincens, ut facilius corrigeret pœnitendo, quem nulla deformaſſet abjectio.*

Q. *Eſtne Judas ſalvatus, aut damnatus?*

R. Salvatum eſſe Judam nonnulli hæretici dixerunt, teſtibus Auguſtino & Tertulliano,

liano, imo & ipſum Cainum, a quo *Caini* dicti ſunt. Ideo autem Judam ſalvatum eſſe volebant, eo quod fuerit cauſa Mortis Chriſti, cujus Sanguine ſalvati & liberati ſumus.

At contra eſt. Chriſtus diſcipulos alloquens ait: *Vos mundi eſtis, ſed non omnes.* Joann. 13. Sciebat enim, quis eſſet, qui traderet eum, propterea dixit: *non eſtis mundi omnes;* quaſi diceret: unus veſtrum eſt in peccato mortali, quod ipſe Judas Phariſæis confeſſus eſt, dicens: *Peccavi tradens Sanguinem iſtum.*

Deinde, Judas in peccato ſuo mortuus eſt, quod colligitur ex verbis ipſius Chriſti: *Væ homini illi, per quem Filius hominis tradetur, bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille.* Matth. 26. Ergo veram pœnitentiam non egit, ergo non eſt ſalvatus.

Præterea conſtat, quod poſt buccellam Panis intravit in eum Satanas, nullibi autem conſtat, quod ab eo receſſerit unquam. Imo Canone 38. Diſt. 3. de Pœnit. habetur: *Non ſolum non emendavit proditionis nefas; ſed proprii homicidii ſcelus addidit.*

Q. *Qua ratione peccaminoſa fuit Proditio Judæ, quæ tantum nobis contulit Beneficium per mortem Chriſti?*

R. Quia non tradidit Chriſtum, ut ſaluti generis humani prodeſſet, nec ut Chriſto mortem cupienti ſatisfaceret; ſed ut avaritiæ ſuæ, & Judæorum invidiæ conſuleret; quod ſatis clare probant verba ejus ad Princi-

ci-

cipes Sacerdotum: *Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam*? Matth. 25. Sciebat enim, quod Judæi Chriſtum quærerent, ut eum crucifigerent; non poterat igitur gravius peccare, quam Chriſtum ipſis perfidis tradendo.

Unde, ſi Eccleſia vocat Judæos perfidos, quia Chriſtum crucifixerunt, eandem incurrere debet ignominiam Judas, qui eis illum tradidit, ut Cruci affigerent.

Q. *Delicti pœnitentiam egit; nonne beatus ſeu ſalvus eſſe poteſt?*

R. Verum quidem eſt, quod Judas audiens Chriſtum morti adjudicatum eſſe, *pœnitentia ductus retulerit triginta argenteos Principibus Sacerdotum*, dicens: *Peccavi tradens Sanguinem juſtum*: ſed pœnitentia illa non erat vera & ſincera, qualis debet eſſe, ut peccata deleat, & ad vitam æternam conducat, ut legitur in Canone 36. Diſt. 3. de Pœnitentia, ubi habetur: *Judas pœnituit, ſed male: laqueo namque ſe ſuſpendit . . . Lachrymæ quippe illæ non erant pœnitentia, ſed animi violenti, & indignationis æternæ &c.*

Ex 39. *Sceleratior omnibus o Juda, & infelicior omnibus extitiſti, quem non Pœnitentia revocavit ad Dominum*; ſed deſperatio traxit ad laqueum. *Si exſpectaſſes conſummationem criminis tui, & donec* Sanguis Chriſti pro omnibus funderetur peccatoribus, *informis lethi ſuſpendium diſtuliſſes.*

Sub

Sub Pontio Pilato.

Q. *Quam ob cauſam exprimitur hic Pontius Pilatus?*

R. 1. Quia Pilatus tunc temporis ſub *Tiberio Imperatore* Judææ Præſes erat & Judex.

2. Quia ipſe JEſum morti adjudicavit, per ſummum nefas tradendo eum voluntati ſeu furori Judæorum contra propriam conſcientiam, poſtquam ipſum innocentem declaraverat.

3. Hic memoratur *Pontius Pilatus* ad exploratiorem Hiſtoriæ Paſſionis & temporis, quo contigit, cognitionem habendam.

Q. *Cujus nationis erat Pilatus?*

R. Non clare conſtat. Aliqui in *Ponto*, ex quo illi nomen *Pontius* ortum fuiſſe putant. Alii *Romanum*, ſeu Italum faciunt. Non deſunt tamen, qui ipſum *Gallum*, in Delphinatu prope urbem S. Valerii ad Rhodanum natum eſſe aſſeverant. Sed ſine fundamento, quia, cum Viennam, quæ eſt urbs Delphinatus, relegatus fuerit ob diverſa crimina, quibus Romæ accuſatus erat, ibique in extremas anguſtias redactus ſe ipſum interfecerit, non eſt probabile, ibi ortum eſſe, cum nemo in proprium natale ſolum exul mitti ſoleat. Ita cenſent Euſebius, Caſſiodorus, & Ado in Cronicis, qui ultimus hæc habet in terminis: *Pilatus, qui ſententiam damnationis in Chriſtum dixerat, & ipſe perpe-*

tuo exilio Viennæ in Galliis recluditur, tantisque ibi, irrogante Cajo Imperatore languoribus coarctatus eſt, ut ſua ſe transverberans manu, multorum malorum compendium mortis celeritate quæſierit.

Q. *Cur Judæi Chriſtum non occiderunt, cum illum mortis reum judicaſſent, ſed Pilato Provinciæ Præſidi crucifigendum tradiderunt?*

R. Quia tunc temporis nullam in hominum vitam jure fruebantur. Cum enim Romani eos imperio ſuo ſubegiſſent, jus necis & poteſtatem occidendi ipſis ademerunt, ſibique vendicarunt; unde dicenti Pilato, ut eum acciperent, atque ex patriis legibus interficerent, reſponderunt; *nobis non licet occidere quemquam.* Joann. 18.

Quod ſi Stephanum lapidarint, & ut Chriſtum interficerent ſæpe lapidibus manum admoverint, id non jure, ſed injuria & impetu furentis populi factum eſt.

Q. *Quare ergo Pilatus dixit, ut ipſi JEſum acciperent, & necarent?*

R. Idcirco hoc dixit Pilatus, ut iniquiſſimæ damnationis invidiam a ſe averteret; Judæi vero oblata poteſtate uti noluerunt, quod populum metuerent, ſeſeque multitudini inviſos, ejus necis cauſa reddere formidarent.

Q. *De quibus criminibus accuſarunt Judæi JEſum Chriſtum apud Pilatum?*

R. Quamvis ipſi jam Chriſtum ut *blasphemum* damnaſſent, quod ſe *Meſſiam* & *Dei*

Filium nominaſſet; tamen de blaſphemia eum non accuſarunt, ſcientes, Pilatum utpote *Gentilem* ea, quæ Religionis ſunt, non magni facturum: unde, ut ipſum in JEſum ſtrictius concitarent, de tribus ſequentibus capitalibus delictis reum eum detulerunt.

Primo, de Seditione, quod ſcilicet turbas in populo cieret, & ad rebellionem adduceret: *Hunc invenimus ſubvertentem gentem noſtram.*

Secundo, quod vetaret, ne Tributum Cæſari penderetur: *Et prohibentem tributa dare Cæſari.*

Tertio, quod, cum homo vilis eſſet, ſe Regem faceret Judæorum, & ſic *Cæſari* repugnaret: *Et dicentem ſe Chriſtum Regem.* Luc. 23.

Sed duo prima ita apparuerunt Pilato falſa, & ex odio & invidia Principum in Chriſtum conficta, ut non fuerit dignatus de hac re ipſum interrogare, ſed tantum, an eſſet Rex Judæorum.

Q. *Cur faſſus eſt Chriſtus ſe eſſe Regem Judæorum?*

R. Duabus de cauſis.

1. Quia revera erat Rex totius mundi: *Rex Regum & Dominus Dominantium.* Apoc. 19. Et conſequenter Judæorum, licet non ſpeciali titulo. Unde potuiſſet dicere: *non ſum Rex Judæorum*, ſcilicet temporalis, ut eſt *Herodes* aut *Imperator Romanus*, nec affectavi; vel ambivi Regnum Judææ &c.

2. Quia, cum Judæi per Regem Judæorum intelligerent *Meſſiam* a Prophetis promiſſum; hinc Chriſtus, ne ſe negaret eſſe *Meſſiam*, hoc eſt, Chriſtum, confeſſus eſt *ſe eſſe Regem Judæorum*: id eſt, ſe eſſe *Meſſiam* Regem Judæis, a Prophetis promiſſum: qualis erat de facto Chriſtus.

Q. *Voluitne Pilatus vere & ſerio Chriſtum dimittere?*

R. Certiſſime; quidquid dicat Rupertus, putans Pilatum ex ſimulatione egiſſe, inſtar vulpis, quaſi prius ſecreto Judæos excitaſſet contra Dominum.

Sed contrarium aſſerunt communiter SS. Patres, præſertim Auguſtinus. Et variis rationibus probatur.

1. Ex illo textu Actorum 3. v. 13. ubi Petrus Judæis improperans mortem Chriſti, ait: *Quem vos quidem negaſtis ante faciem Pilati, judicante illo dimitti.*

2. Ex tot modis & inſtantiis, quibus ſategit ſalvare vitam Chriſti.

3. Si voluiſſet Judæis favere necem ejus poſcentibus, cur dixiſſet, *nullam invenio in eo cauſam*? Ad quid enim propoſuiſſet illum cum Barabba, niſi ſperaſſet quodammodo, ipſos potius JEſum liberaturos quam Barabbam? Cur ipſum flagellaſſet, ac flagellatum compaſſionis ergo, populo oſtendiſſet? Prævidebat quidem, *quod per invidiam ipſum traderent*, & Barabbæ forte poſtponerent, ex eo, quod multa audiverat de JEſu San-

ſtitate, Doctrina & Libertate, qua Principum Sacerdotum & Scribarum vitia taxaverat, eorumque odia & iras in ſe excitarat: tamen optionem alterutrius porrexit, exiſtimans fore, ut *contra opinionem* Chriſtum liberare in talibus circumſtantiis potius eligerent, quam virum latronem, ſeditioſum & homicidam, toti populo maxime exoſum.

DE FLAGELLATIONE.

Q. *Cur Pilatus Chriſtum flagellari juſſit?*

R. Mos erat Romanorum, condemnatos ad mortem lata ſententia flagellandi, tanquam viles & ſervos effectos: flagellatio enim apud ipſos vile Supplicium ſervorum erat, ſicut liberorum erat fuſtigatio, ut patet ex lege *Porcia* & *Simphronia.*

Attamen Pilatus juſſit Chriſtum flagellari, non cauſa mortis ſubeundæ, ſed evadendæ, ut per flagellationis atrocitatem feroces Judæorum animos leniret, efferatam eorum rabiem mitigaret, & ſic caſtigatum dimitteret: vel ſi perſiſterent, uti de more ac legibus Romanorum, crucem anteiret flagellatio. Unde hæc flagellatio impedivit, quo minus ad crucem jam damnatus non amplius fuerit flagellatus.

Q. *Fuitne dira & atrox Chriſti flagellatio?*

R. Atrociſſima & crudeliſſima fuit, imo & ignominioſiſſima.

Præ-

Præſciendum eſt, quod tribus modis reum flagellabant Romani.

1. Fuſtibus, ſeu vitis palmitibus, & hic modus minus probroſus erat.

2. Virgis ex betula, ulmo & ſalice confectis: Virgæ enim ſunt extremitates frondium arborumque, & hic flagellandi modus majori cum dedecore & infamia, majoribusque cum doloribus fiebat.

3. Flagellis & loris. Lora ſunt corrigiæ ex corio exſectæ, quod flagellationis genus erat probroſiſſimum, & proprium hominum vilium, mancipiorum, furum &c. & hoc modo fuit flagris cæſus ſeu verberatus Salvator mundi.

Flagellationis atrocitas colligi poteſt

1. Ex delicatiſſima Chriſti complexione, qua factum eſt, ut longe magis verberum ictus ſenſerit, quam nos ſentiremus.

2. Ex eo, quod vellet Pilatus per hanc flagellationem Judæorum barbariem flectere, ipſum illorum oculis oſtendendo, non tanquam hominem, ut erat, dum ei traditus fuit, ſed tanquam ovem jugulatum totoque corpore cruentatum, ut ſic eos mitiores erga eum redderet.

3. Ex immanitate & multitudine lictorum, qui homines bruti, feri ac valentiſſimi fuerunt, quique forte pretio a Judæis conducti erant, ut acrius in Chriſtum verberando ſævirent.

4. Supplicii atrocitatem vincebat omnimoda Virginalis corporis denudatio in ampliſſima impuriſſimorum hominum corona, Judæorum ſcilicet, ac Romanorum. *Alligatus autem nihil omnino operimenti habebat; ſed ſicut natus eſt, ſic ſtabat, & patiebatur erubeſcentiam nuditatis ſuæ.* S. Birgitta Lib. 1.

Q. *Quot ictus accepit JEſus in flagellatione?*

R. Solebant Judæi novem & triginta duntaxat virgarum ictibus in reos animadvertere. Unde Paulus, qui ab eis *quinquies cæſus eſt*, teſtatur, ſe quadragenas *una minus* accepiſſe. Ex præſcripto enim Legis divinæ, Deuter. 25. v. 3. non poterat plagarum numerus excedere quadragenarium. Id, ut ſervarent Judæi, unum ictum a præſcripto tollebant, & non niſi triginta novem ictus infligi jubebant.

At, nullus erat Romanis modus. Ferunt nonnulli, Chriſtum in Flagellatione *quinque millia* verberum accepiſſe, quod incredibile non apparebit, ſi attendamus, triginta hominum paria ſibi ſucceſſiſſe, ut Magdalena de Pazzis in extaſi cognoviſſe dicitur.

Naturaliter ex tot verberibus mori ſæpius debuiſſet Chriſtus; ſed Deitas carnem ſuſtentabat, ut plura pati, & tandem crucifigi poſſet.

Ve-

Verum numerus ictuum incertus eſt, & a variis varie aſſignatur: volunt aliqui & probabilius quatuor ſolum fuiſſe Lictores.

Viſitur adhuc Romæ columna, ad quam milites Chriſtum vinxere, ſacro illius cruore adhuc imbuta.

Q. *Interfuitne B. Virgo crudeli huic Flagellationi?*

R. Si Revelationibus B. Birgittæ fides adhibeatur, præſens erat: audiatur narratio ejus. *Ad primum ictum,* inquit, *ego, quæ adſtabam propinquius, cecidi quaſi mortua, & reſumpto ſpiritu vidi corpus ejus verberatum, & flagellatum usque ad coſtas, ita, ut coſtæ ejus viderentur. Et, quod amarius erat, cum retraherentur flagella, carnes ipſis flagellis ſulcabantur.* Lib. 1. Revel. cap. 10.

Q. *Cur milites impoſuerunt ei Coronam ſpineam?*

R. Certe non juſſu Pilati, ſed ſua ſponte & protervia, milites Chriſtum ſpinis coronarunt, duabus hisce de cauſis: videlicet ad Ludibrium, & ad Tormentum. Ad Ludibrium quidem, ſimulantes, velle ipſum inaugurare Regem cum omnibus Regum inſigniis; & ideo adducunt 1. totam cohortem, quaſi Regis exercitum, 2. collocant ipſum in Lapide, vel ſcamno elevato quaſi Throno. Paludamentum fuit chlamys coccinea; ſceptrum arundo; corona ſpinea diadema: populi acclamationes & reverentiæ,

ludibria militum, genuflexiones & ſalutationes: *Ave Rex Judæorum.*

Ad Tormentum vero, tum, quia ſpinæ erant acutiſſimæ; tum, quia capiti & cerebro infixæ, ubi viget omnium muſculorum, nervorum, ſenſuum & ſenſationum origo. Unde B. Birgitta Lib. 5. Revel. cap. 10. *Et tunc Corona ſpinea capiti ejus arctiſſime impoſita fuit, quæ ad medium frontis deſcendebat, plurimis rivis ſanguineis ex aculeis infixis decurrentibus per faciem ejus, crines & oculos & barbam replentibus, ut, quaſi mihi nil niſi ſanguis totus videretur. Nec ipſe me adſtantem videre potuit, niſi ſanguine expreſſo per ſuperciliorum compreſſionem.*

Q. *Hæc Corona ex quo genere ſpinarum contexta fuit?*

R. Aliqui putant fuiſſe ex junco marino, cujus ſpinæ longiſſimæ ſunt & acutiſſimæ: ſed Baronius dicit, fuiſſe ex Rhamno, eo quod ſolum hoc ſpinarum genus circa Jeruſalem reperiatur.

Q. *Quid crudelitatis & ludibrii commiſerunt milites erga Chriſtum Regem?*

R. Ut tabulam ſuam commodiùs peragerent, collocato JEſu in loco éminentiori ut in throno, 1. *Veniebant ad eum,* tanquam aulici & miniſtri mandata ejus accepturi. 2. Genu flexo per ludibrium altero aut utroque, adorabant eum. 3. *Illudebant ei* modis omnibus, quos eorum nequitia & ſævitia ſuggerebat. 4. Salutabant, dicentes:

Ave

Ave Rex Judæorum. 5. Conſpuebant eum, 6. *percutiebant caput arundine*, & ſpinas altius infigebant, 7. dabant ei alapas, ut quidam meditantur, armata manu &c.

Q. *Fuitne JEſus Chriſtus Crucifixus cum Corona ſpinea in capite?*

R. Ita cenſent Origenes & Tertullianus Et id videtur indicare Evangeliſta; nam cum ſcripſiſſet: Chriſtum ad crucifixionem fuiſſe ductum, addit: *chlamyde exuto.* De Corona vero ſpinea tacet, cum tamen paulo ante capiti ejus impoſitam retuliſſet.

Crucifixus.

Q. *Cur Pilatus, antequam Chriſtum condemnarit, lavit manus?*

R. Mos erat Ethnicorum totum corpus vel ſaltem manus lavare, cum alicujus hominis cædem expiare vellent, vel dum ſacra Diis ſuperis fierent.

Pilatus ad hos ritus alludens, ut ſe ab juſti hujus nece expiaret, manus coram lavit, ut luculentius ſignificaret, quam vehementer iniquiſſimum iſtud Judæorum in Chriſtum odium deteſtaretur, & ſimul innocentiam ſuam demonſtraret, cum non niſi coacte & contra voluntatem Chriſtum condemnaret: Unde dicebat: *Innocens ego ſum a ſanguine juſti hujus, vos videritis*, Matth. 27. v. 24.

Q. *Quot peccata commiſit Pilatus Chriſtum cruci adjudicando?*

R. Licet Hieronymus, & nonnulli alii, ut Tertullianus, Pilatum excuſare videantur, omnem ſceleris invidiam in Judæos rejiciendo; tamen Auguſtinus clare Pilatum reum pronunciat: *Laverit*, inquit, *ipſe manus, non idcirco facta ſua diluit: ipſe enim occidit Chriſtum, qui eum tradidit occidendum.* Serm. 118. de Temp.

Unde Pilatus in judicando & damnando Chriſtum peccavit contra juſtitiam tripliciter. Primo, uſurpando poteſtatem & juriſdictionem in Chriſtum, in quem nullam habebat. Dixit quidem Chriſtus: *non haberes poteſtatem in me, niſi tibi data eſſet deſuper*: ſed loquitur de poteſtate permiſſiva. Pilato ſiquidem data erat a Deo poteſtas, id eſt, auctoritas & jurisdictio in cæteros Judæos, in Chriſtum vero duntaxat permiſſa erat a Deo. Chriſtus enim Filius Dei nulli poteſtati humanæ ſubjectus erat: imo omnium Rex erat & Dominus. 2. Pervertendo ordinem judiciorum, quia tumultui Judæorum ceſſit, nec Chriſtum ob crimen, ſed ob tumultum damnavit. 3. Pervertendo juſtitiam; quia Chriſtum, quem innoxium fatebatur, ſuæ ipſius conſcientiæ repugnans, manui ſeditioſorum tradidit, mortique adjudicavit, ne fieret inimicus Cæſaris.

Nec ipſe evaſit reatum, inquit S. Leo, *qui cooperatus ſeditioni, reliquit judicium proprium,*

&

& in crimen tranſivit alienum. Serm. 8. de Paſſ.

Q. *Quæ fuit forma ſententiæ latæ a Pilato in JEſum Chriſtum?*

R. Multæ diverſæ formulæ a diverſis Auctoribus referuntur.

S. Vincentius Ferrerius Serm. de Paſſion. Dom. hanc adducit:

JEſum ſeducentem populum, blaſphemantem Deum, dicentem ſe Chriſtum Regem Judæorum eſſe, Cruci affigendum condemno, & adjudico.

Joannes Lanſpergius Lib. 3. Elucid. in Paſſ. Dom. ſequentem magis propriam exiſtimat.

JEſum Nazarenum, qui contra Decretum Imperatoris Filium Dei & Regem ſe nominavit Judæorum, juſſimus extra civitatem duci, & cruci affigi.

Chriſtianus Andrieomius in deſcriptione Urbis Hieroſolymæ num. 115. dicit: ſe alteram ex antiquis Judæorum annalibus extraxiſſe.

JEſum Nazarenum Subverſorem gentis, contemptorem Cæſaris, & falſum Meſſiam, ut majorum ſuæ gentis Teſtimonio probatum eſt, ducite ad communis ſupplicii locum, & cum ludibrio Regiæ Majeſtatis in medio duorum latronum cruci affigite. I lictor, expedi cruces.

Circumfertur quædam imago impreſſa, Concilium contra Chriſtum congregatum re-

repræſentans, cum ſententia in eum lata, cujus tenor eſt :

Nos Pontius Pilatus in Hieruſalem Præfectus ſub potentiſſimo Monarcha Tiberio Cæſare, cujus feliciſſimum Imperium conſervet Altiſſimus, pro Tribunali ſedentes. Præſentatus eſt nobis JEſus Nazarenus, qui ſe temeraria aſſertione Filium Dei prædicat, populumque Moſaicum a lege probatiſſima revocat, ac templum Salomonis ſe triduo deſtructurum jactat. Quibus viſis & probatis, Crucis patibulo eum condemnavimus. Ite, tenete & crucifigite.

Inter tot formulas diverſas, quibus ſententia in Chriſtum expreſſa perhibetur, probabilor ea habetur, quam refert Pater Joannes Gregorius a JEſu Maria in ſuo libro intitulato : *Prætorium Pilati*, Tom. 2. Littera 11. utpote magis conformis Epiſtolæ, quam idem Pilatus Tiberio Cæſari dedit; tenor autem ſententiæ hujus talis eſt.

JEſu Chriſte gens tua, & Pontifices tui tradiderunt te mihi, dicentes, quod volueris uſurpare Regnum Judæorum, cum non habeant Regem niſi Cæſarem: &, quia contra decretum Romanorum Imperatorum egiſti, ideo judico te ad ſubeundam mortem in Patibulo Crucis hodie in Monte Calvariæ.

Similiter adjudico morti tecum duos latrones Diſmam & Giſmam; Diſmam ad dexteram, & Giſmam ad ſiniſtram, te autem in medio.

Lata

Lata eſt ſententia in Hieroſolymis in loco, qui dicitur Lithoſtrotos, Paraſceve Paſchæ, hora quaſi ſexta.

Nos Pontius Pilatus Sacri Romani Imperii Præſes.

Q. *Quid in hac re credendum?*

R. Nullam harum Sententiarum eſſe legitimam. Ipſarum varietas falſitatem hujus rei demonſtrat, quod dictum ſit pace tantorum memoratorum Auctorum.

Conſtans enim & certa debet eſſe judicis ſententia. Unde, cum in Evangelio nulla appareat formula ſententiæ a Pilato prolatæ, fruſtra illi quædam ex relatis, aut referendis affingitur.

Q. *Tulitne ſaltem Pilatus Sententiam quamdam in Chriſtum more judiciali?*

R. Audiatur ſuper hoc quæſitum Calmetus in ſuo commentario litterali in omnes libros Veteris & Novi Teſtamenti, in caput 27. Matth. v. 26.

Nonnullis veterum, inquit, *videtur Pilatus non diſertis verbis Chriſtum damnaſſe, ſed Judæorum furori conſentiens permiſiſſe. Favet huic ſententiæ hic Matthæi locus*, JEſum flagellantem tradidit eis, ut crucifigeretur.

At, reliqua ſcriptoris narratio, & Lucæ verba ſcribentis : adjudicavit fieri petitionem eorum, *illum judicis more pronunciaſſe demonſtrant. In tribunali ſedet, quæſtionem habet cum JEſu, cauſam mortis Cruci imponit, mi-*

liti-

litibus crucifigendum tradit, cadaver tolli a Joſepho Arimathæo permittit, omnia denique judiciali more & poteſtate agit.

Hæc ipſe. Qui tamen in ſuo Dictionario-Hiſtorico-Critico S. Scripturæ, verbo *Pilatus*, in fine contrarium ſentire videtur.

Septem, inquit, *vel octo ſententiæ Pilati referuntur &c. Speramus tamen, veniam nos facile impetraturos*, ſi eas fabellas neglexerimus, *cum potiſſimum nihil in Evangelio appareat, ex quo ſententiam in ea re aliquam* Pilatum tuliſſe *credamus*.

Permiſiſſe enim tantummodo Reum Judæorum furori proditum eſt. Matth. c. 27. v. 26. Marci 15. v. 26. Marci 15. v. 15. Luc. 23. v. 24. Joann. 19. v. 16. *Quod longe aliud eſt, quam prolata ſententia illum damnare.*

Quomodo hic celebris Auctor ſit ſibi concors in hoc, non videtur. Pilatus more judiciali Chriſtum morti adjudicavit, nulla prolata ſententia, non eſt credibile.

Stemus nos pro ſententia in forma judiciali lata; qualiter autem, ſeu quibus terminis fuerit concepta, confiteamur certo ſciri non poſſe.

Præfatas formulas deſcripſimus pro inſtructione lectorum, ut ſciant, quid de Pilati ſententia dictum ſit.

Q. *Fuitne re ipſa Chriſtus Crucifixus, an Simon Cyrenæus loco ipſius?*

R. Baſilides Alexandrinus intemperantiæ Magiſter, vir ingenii acuti, ſed perverſi,

ſub

ſub Imperio Adriani Ælii, & Pontificatu Alexandri I. circa annum 124. inter plures blaſphemias abnegavit Chriſtum paſſum, & crucifixum, & docuit loco ejus *Simonem Cyrenæum* vere fuiſſe crucifixum.

Sectatores ejus Baſiliani dicti fuere. Ratio principalis ejus fuit textus Lucæ cap. 23. qui talis eſt: *Et cum ducerent eum* (JEſum) *apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenenſem, venientem de villa, & impoſuerunt illi crucem portare poſt JEſum ... & crucifixerunt eum.*

Hinc inferebat Baſilides Simonem Cyrenæum fuiſſe crucifixum, & Chriſtum dimiſſum. Sed multum a veritate aberrat: nam Judæi non poſtularunt mortem Simonis Cyrenæi, ſed Chriſti in cruce, at patet ex illo Matth. 27. ubi legitur: *Dicit illis Pilatus, quid igitur faciam de JEſu, qui dicitur Chriſtus? dicunt omnes, crucifigatur.* Tunc Pilatus, qui mortem Chriſti videbatur nolle, dicit illis: *quid enim mali fecit?* Quo dicto Judæi magis clamabant dicentes: *crucifigatur*: ergo petierant *mortem Chriſti.*

Hanc Judæorum malitiam ſuum habuiſſe effectum conſtat ex eodem Evangelio: *tunc crucifixi ſunt cum eo duo latrones &c.* Item ex eo, quod dicerent: *Si Filius Dei es, deſcende de cruce*, quod certe non dixiſſent de Simone Cyrenæo; quoniam ipſe non ſe faciebat *Filium Dei.* Nec poſuiſſent milites ad cuſtodiendum ſepulchrum; quia non Simon

Cy-

Cyrenæus, bene vero Chriſtus dixerat: *tertia die reſurgam.*

Nec eſt, quod dicat Baſilides: non fuiſſe morem Judæorum reos ad mortem damnatos crucifigere: contrarium ſiquidem maniſeſtiſſime patet ex eo, quod petierint a Pilato, ut Chriſtus *crucifigeretur*, quod non fecilſent pro certo, ni iſta etiam apud eos viguiſſet conſuetudo: nec illam, erga Simonem Cyrenæum, ut Baſilides ſomniat, obſervaſſent.

Q. *Cur Judæi Crucem ferendam Simoni impoſuerunt?*

R. Certe non impoſuerunt illi crucem portandam, ut eum crucifigerent, nec ut Chriſto aliquod ſolatium afferrent, ſed quia JEſus nimis fatigatus, & viribus exhauſtus, non tam expedite aut cito ibat, ut ipſi Judæi volebant, ob rabidam malignitatem, ne Sabbato ſuperveniente, mors & depoſitio ejus de cruce differrentur: aut, ne Pilatus ſententiam revocaret, uxore ſollicitante & dicente: *multa paſſa ſum hodie per viſum propter eum.*

Ita reſpondet S. Bonaventura Doctor Seraphicus in Meditationibus ſuis cap. 11. Simoni autem permiſſum fuit a Deo, ut crucem portaret, non quidem ad hoc, ut mortem pateretur in ea, ſed ut unusquisque ſciret, cum Chriſto crucem eſſe portandam.

Unde Chriſtus ait: *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemet ipſum, tollat crucem ſuam, &*

ſequatur me. Matth. 16. & Lucæ 14. *Qui non bajulat crucem ſuam, & venit poſt me, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Non dixit Chriſtus *meam,* ut moneret unumquemque teneri portare in carne ſua, & in corde ſuo crucem.

Q. *Quibus argumentis probari poteſt, Chriſtum realiter, & vere fuiſſe Crucifixum?*

R. Plurimis.

1. Ex Symbolo Apoſtolorum: *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & ſepultus.*

2. Ex Symbolo *N*icæno: *Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, & Incarnatus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine, & homo factus eſt,* crucifixus *etiam pro nobis &c.*

3. Ex variis Evangelii textibus, & præcipue ex illo Marci cap. 15. ubi Evangeliſta ait de Chriſto: *Et crucifigentes eum, diviſerunt veſtimenta ejus.* Et ex illo Lucæ cap. 29. *Quomodo eum tradiderunt ſummi Sacerdotes, & Principes noſtri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum;* & tandem ex illo Joannis 19. *Et bajulans ſibi crucem exivit in eum, qui dicitur, Calvariæ locum, ubi crucifixerunt eum.*

• Eadem veritas refertur in Actibus Apoſtolorum, ibi enim legitur: *Certiſſime ergo ſciat omnis domus Iſrael, quia & Dominum eum & Chriſtum fecit Deus hunc JEſum, quem vos crucifixiſtis.* Act. 2. v. 36.

His Evangeliſtarum teſtimoniis addo aliud, quod eſt Apoſtoli Pauli: *Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum*, 1. Cor. 1. Et cap. 2. *Nihil judicavi me ſcire aliquid inter vos, niſi JEſum Chriſtum, & hunc crucifixum.*

Alias auctoritates tam novi quam veteris Teſtamenti brevitas, cui ſtudemus, afferre non permittit.

Q. *Quare Chriſtus crucifigi voluit?*

R. Multis de cauſis.

Primo. Quia hoc genus mortis ad Generis humani Redemptionem accommodatius videbatur: *Ut, unde mors oriebatur, inde vita reſurgeret, & qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur per Dominum noſtrum JEſum Chriſtum.* Serpens enim, qui in ligno primos Parentes vicerat, victus eſt a Chriſto in ligno crucis.

2. In Exemplum virtutis, ut fideles pro juſtitiæ & veritatis conſervatione nullum mortis genus detrectarent.

3. Ut Redemptio Chriſti Salvatoris tanto eſſet copioſior, quanto crucis ſupplicium acerbius & turpius, cæteriſque omnibus execrabilius erat.

4. In cruce palam & omnibus conſpicuus mori voluit, ut quam plurimi oculati teſtes Paſſionis & mortis, de ipſius etiam Reſurrectione poſt triduum ſecuta, indubitati teſtes fierent.

5. Quia mors Chriſti in cruce a Prophetis prædicta erat. *Foderunt manus meas, &*

pedes

pedes meos. Pſal. 22. *Aſpicient ad me, quem confixerunt.* Zach. 12.

6. Tandem crucifigi voluit ad erudiendum nos, quod crucifigere & mortificare carnis concupiſcentias, voluptatum lenocinia fugere, & adverſa quæque conſtanter perferre debeamus. *Relinquens nobis exemplum, ut ſequamur veſtigia ejus.* 1. Petr. c. 3.

Q. *Fuitne hoc genus Supplicii valde infame?*

R. Ita. Maxime infame fuit; cum Scriptura mortem turpiſſimam crucis ſupplicium appellet: imo non tantum infamis, ſed *maledictus habebatur, qui pendet in ligno.* Deut. cap. 11.

Gentiles ipſi adeo crucem abhorrebant, quæ ſupplicium erat mancipiorum, latronum & ſeditioſorum, ut vetitum eſſet Romanis Legibus, eo uti in ingenuos cives præſertim Romanos. *Facinus eſt vincire civem Romanum, ſcelus verberare, prope parricidium necare: Quid dicam in crucem tollere? crudeliſſimum teterrimumque ſupplicium. Verbò ſatis digno tam nefaria res exprimi nullatenus poteſt.* Cicero in Verrem de cruce Gabiniana.

Q. *Portavitne JEſus crucem ſuam usque ad mortem ſupplicii?*

R. Crucem initio humeris JEſu Chriſti impoſitam fuiſſe, de fide eſt: *Et bajulans ſibi crucem exiit.* Joann. 19. Mos erat, ut homines morte damnati ſuum ipſi patibulum

ferrent: ſed cum extra urbem clivus aſcendendus eſſet, & ipſe JEſus viribus & labore oppreſſus deficeret, ne mora longior interjiceretur, detractam humeris JEſu crucem, Simoni Cyrenæo forte obvio bajulandam iniiciunt, *non ut JEſu benefacerent, ſed ut majoribus tormentis reſervarent,* inquit S. Auguſtinus lib. 3. de Conſen. Evang.

Non eſt igitur admittenda pictorum licentia, qui Simonem extremam duntaxat crucis partem ſuſtinentem, reliqua humeris Chriſti incumbente, exhibent.

Evangeliſtæ non dicunt, Simonem adjuviſſe Chriſtum in crucis geſtatione; ſed ſimpliciter *portaſſe crucem JEſu* ab urbis porta usque ad Calvarii verticem.

Marcus & Lucas habent: *Angariaverunt,* id eſt, compulerunt; *prætereuntem quempiam Simonem Cyrenæum, ut tolleret crucem ejus: & impoſuerunt illi crucem portare poſt JEſum:* Ita, ut JEſus præiret, & Simon ſequeretur eum.

Q. *Cujus dimenſionis crux illa erat?*

R. Quindecim pedes alta, ſeptem aut octo circiter lata fuit, ut ex Traditione habetur.

Q. *Potueruntne milites dare Chriſto tanti ponderis patibulum ferendum?*

R. Non ſatis conſtat, utrum Chriſtus totam compactam crucem geſtaverit, an breviorem ſolummodo partem, quæ ex transverſo ponitur. Unus certe homo gran-

dem

dem & craſſam crucem ex utraque parte compoſitam, aliquo itineris ſpatio gerere difficillime poteſt. Trabs in ipſo ſupplicii loco plerumque erigebatur, antequam reus eo perveniret. Ac frequenter ejusmodi trabes ibi relinquebantur, ut aliorum ſupplicio ſervirent. Non ergo crucem integram, ſed ſolum lignum transverſale ferebant condemnati ad mortem, & forte non aliud niſi lignum hoc tulit Chriſtus.

Q. *Undenam locus, ubi crucifixus eſt JEſus, dictus eſt Golgotha, ſeu Calvaria?*

R. Quidam ferunt, ita dictum eſſe ex eo, quod Traditio ſit, in *Golgotha* ſepultum eſſe Adamum.

Verum quidem eſt, Noe oſſa Adami in Arcam religioſe ſuſcepiſſe, at, ubi poſt diluvium illa condiderit, incertum eſt.

Si in eo monte repoſita fuiſſent, non ignoraſſent Judæi: nec eſt veroſimile, quod locum illum ſepultura Protoplaſti, & communis omnium Parentis celebrem, patibulariorum cædibus, & ſepulturis inquinaſſent.

Melius cenſent alii & verius, locum illum *Calvariæ* nomen ſortitum eſſe ex eo, quod rei ibi capite plecterentur: unde, cum ibidem capita, ſeu crania eorum, qui vel crucifixi, vel lapidati, vel decollati, vel quocunque alio ſupplicio plexi interiiſſent, ſepelirentur, non ſine ratione locus ille Calvaria dici potuit.

Q. Cur in loco hoc ſupplicii publico & infami crucifigi Chriſtus voluit?

R. Ut infamia & execrabilia noſtra ſcelera lueret & expiaret. Quocirca locum hunc ſupplicii in locum honoris & adorationis convertit. Chriſtiani enim in Calvaria Chriſtum crucifixum reverentur & adorant. Chriſtus enim

. . . *Pœnam veſtivit honore;*
Ipſaque ſanctificans in ſe tormenta beavit.

Sic de Socrate ait Seneca in Conſol. ad Helvidiam: *Socrates carcerem intravit, ignominiam ipſi loco detracturus.*

Q. *Quot claves fuerunt impenſi in crucifixione Chriſti?*

R. Licet tres ſolum fuiſſe multi autument, conſtantiſſime tamen tenendum eſt, fuiſſe quatuor, & ita revelatum fuit S. Birgittæ. De manibus nullum eſſe poteſt dubium: an autem pedes ſuperpoſiti fuerint transfixi cum uno ſolo clavo, ut Crucifixi imagines modernæ repræſentant, non eſt veroſimile. Quomodo unus clavus potuiſſet duos pedes ſuperpoſitos perforare ſine oſſium comminutione, quod non poteſt dici de Chriſto vero Agno paſchali, de quo ſcriptum eſt: *Os non comminuetis ex eo*, Exod. 10. v. 46. Singulos pedes ſuum habuiſſe clavum aſſerit B. Birgitta ſibi revelatum fuiſſe a Beatiſſima Virgine. *Lib.* 1. *Revel. c.* 10.

Huic

Huic ſententiæ ſtandum eſt,quamvis Maria ab Agreda contrarium ſcribat in vita B. Mariæ Virginis, quam dicit divinitus accepiſſe; nempe tres ſolum clavos adhibitos fuiſſe, quorum unus longior erat, quo uſi ſunt carnifices pro pedibus ſuperpoſitis confodiendis. Cum autem revelationes S. Birgitæ ſint majoris in Eccleſia auctoritatis, pro quatuor clavis ſtamus.

Fuerunt pedes affixi ſuppedaneo cruci addito: manus enim non potuiſſent corporis pondus diu ſuſtinere, niſi eo ſuppedaneo adjuvarentur. Ita aſſerunt S. Juſtinus Martyr, *Dialog. cum Tryph.* & Tertullianus, *Lib. 2. adverſus Marcionem.* Quibus eo major fides adhibenda eſt, quod hi eo tempore vixerint, quo crucis ſupplicium nondum abolitum fuerat, quemadmodum deinceps a Conſtantino Imperatore &c.

Antiquiſſimæ picturæ & Crucifixi imagines Chriſtum cum quatuor clavis affixum repræſentant: tales ſunt Lucenſis, Sanctorum Petri & Joannis Lateranenſis, Vetuſtiſſima Bravienſis in Hiſpania, Lovanienſis, Aſſiſienſis, in Sancta Clara &c. Præterquam, quod Cardinalis Bellarminus refert, ſe vidiſſe in Regia Pariſienſi Bibliotheca antiquiſſimum Evangelii librum, in quo paſſim JEſu Chriſti effigies cum quatuor clavis depicta cernitur.

Ultra clavos *funes* etiam, ſi non & *catenas*, adhibitos fuiſſe ad conſtringenda bra-

chia & corpus, certum habetur, cum hi funes oſtendantur Romæ in Templo S. Crucis in Jeruſalem, ædificato a S. Helena.

S. Hilarius diſſerte meminit funium, quibus in cruce ſuſtinebatur Chriſtus, Lib. 10. de Trinit. Et Nonnus Panopolitanus *catenarum*, quibus pedes manusque vinctæ fuerunt.

Deinde magnum miraculum ſacrorum ſtigmatum S. Franciſco impreſſorum, quatuor fuiſſe clavos comprobat. Audiatur S. Bonaventura in Legenda cap. 23. *Manus & pedes*, inquit, *in ipſo medio clavis confixæ videbantur: clavorum capitibus in interiori parte manuum, & ſuperiori pedum apparentibus... Erantque clavorum capita in manibus & pedibus rotunda &c.*

Q. *Si ſolum fuerint quatuor clavi, contactu ſacri corporis noſtri Redemptoris conſecrati, qua ratione tot in diverſis mundi partibus oſtenduntur & venerantur?*

R. Revera multæ civitates unum clavum ſe habere gloriantur. Unus extat in Eccleſia S. Crucis Romæ, alii viſuntur Madiolani, Venetiis, Pariſiis, Treviris, Coloniæ, Aquisgrani, Viennæ, Carpentoracti, Anconæ, Luccæ, Terulli, Gataniæ, Spoleti & alibi.

Et tamen conſtat, unum ex clavis Chriſti ab Helena Conſtantini Imperatoris matre inſertum fuiſſe frænis equi, quo filius utebatur; alterum in Adriaticum mare projectum,

ut

ut ejus maris procella ſedaretur, & tertium in caſſide, qua filius ejus Conſtantinus utebatur, fuiſſe repoſitum.

Ad quæſitum dico: quod, licet in pluribus per orbem templis clavi ſerventur, non ſequitur, clavos plures, quam quatuor fuiſſe: neque eos omnes, qui oſtenduntur, veros eſſe, vel ſuppoſititios prudenter ſatis dubitare poſſumus. Primo enim vel ſunt aliquæ verorum clavorum particulæ, aliis clavis ferreis ſimilibus inſertæ, quibus nomen clavi Redemptoris datum eſt. 2. Vel ſunt clavi non ex illis, qui Chriſti corpus confixerint, ſed ex illis, qui ad uſum crucis, vel ſuppedanei, ſupra quod pedes ſtabant, ſervierint. Pars etenim transverſa pluribus clavis fuit affixa: ſuppedaneum vero, quod pedes Chriſti ſuſtentabat, tribus, aut quatuor clavis affixum erat; & titulus pariter totidem, qui tandem in pluribus Eccleſiis diſperſi, pro clavis Chriſti uſurpari cœperunt, & venerationi fidelium exponi, tanquam Dominicæ Paſſionis inſtrumenta.

Q. *Cruces latronum erantne ejusdem formæ & altitudinis ac ipſa Crux Chriſti?*

R. Aliqui dicunt, eas fuiſſe minoris dimenſionis. Et hoc ex induſtria Judæorum, qui, ut Chriſtum magis infamem redderent, majori cruci affixerunt.

Vera ſententia eſt, cruces fuiſſe omnino æquales, ejusdem figuræ & longitudinis; quod quidem probatur ex facto S. Helenæ,

 Tri-

Tribus enim crucibus repertis non fuit poſſibile crucem Chriſti ab aliis ſecernere, niſi per contactum cujusdam mulieris infirmæ, quæ ſubito ſanata eſt.

Exinde colligitur, fuiſſe latrones eodem modo crucifixos, cum clavorum foramina eſſent tribus crucibus paria.

Q. *Fuitne Dominus JEſus crucifixus nudus?*

R. Sic videntur inſinuare Evangeliſtæ, dicentes: *exuerunt eum milites* in loco ſupplicii *veſtimentis ejus, & miſerunt ſortes, quis quid tolleret.*

Audi S. Ambroſium: *Nudus*, ait, *crucem aſcendit; nudum ecce video... Talis aſcendit, quales nos auctore Deo natura formavit.* Lib. X. in cap. 23. Lucæ. Verum quidem eſt, inhoneſtum eſſe ſic coram viris & fœminis comparere; ſed magis indecora paſſus eſt Chriſtus.

JEſum Chriſtum nudum ſuſpenſum fuiſſe, ita, ut ne quidem *verenda* habuerit *tecta & velata*, etiam docent SS. Athanaſius, Bonaventura, & multi alii.

Deinde conſuetudine receptum erat apud Romanos & alias nationes, quibus crucifixio erat in uſu, nudos plane, & absque velamento crucifigere. Quis vero Judæorum vel carnificum tam benigno in JEſum erat animo, ut ei aliquod beneficium vel ſolatium impertiendum putaret? Amicorum quidem non pauci indignitatem ſpectabant, ſed nul-

nullus eis patebat acceſſus. Quantum pudoris & doloris hæc nuditas Chriſto ſumme pudico & verecundo intulerit, quis exprimere valebit ?

Q. *Cur ergo picturæ Chriſtum linteo præcinctum repræſentant ?*

R. Nihil hoc obſtat noſtræ ſententiæ. Quod nuda Chriſti membra velentur, fidelium pudicitiam & obſequium ſignificat, non rei veritatem. Neque enim neceſſe eſt, ut eo modo populorum oculis JEſus Chriſtus ſubjiciatur, quo ipſe crucifixus eſt ab iis, quos Pſalmiſta *canes* vocat, Pſal. 21. qui multa inverecunde egerunt, quæ verecundius repræſentari debent.

Q. *Cur Pilatus ſcripſit hunc titulum, quem faſtigio crucis impoſuit:* Hic eſt JEſus Nazarenus Rex Judæorum ?

R. Quia ſolebat titulus damnatis ad mortem more Romano furcæ ſeu patibulo præfigi, qui crimen & cauſam mortis indicaret. Hinc Pilatus *nomen* Rei deſcribit: *JEſus*; Patriam, *Nazarenus*; condemnationis cauſam, *Rex Judæorum*, id eſt, quod affectaſſet Regnum Judæorum, ideoque rebellaſſet Tiberio Cæſari.

At Pontifices & alii, qui necem ejus procuraverant, Pilato ſuggeſſerunt, ut titulum mutaret: *noli ſcribere*, inquiunt, *Rex Judæorum, ſed quia ipſe dixit, Rex ſum Judæorum*, Joann. 10. Sed renuit Præſes, reſpondens eis: *Quod ſcripſi, ſcripſi*, id eſt,

quod

quod ſcripſi, recte ſcripſi; nolo id mutare, aut revocare: eorum perfidiam, crudelitatem & cruentum ſcelus tacite exprobrando, qui proprium Regem crucifixiſſent.

Pilatum deſcribit Philo, hominem in decreto pertinacem, durum, inflexibilem, ſententiæ tenaciſſimum.

Q. *Fuitne hic titulus Chriſto honorabilis?*

R. Certe. Fuit ipſi ſummi honoris elogium; oſtendit enim ejus non tantum innocentiam, ſed & dignitatem, quod ſcilicet ipſe Chriſtus ſit mundi Redemptor: quare Judæos quaſi Chriſticidas confundit, & confundet, ac condemnabit in æternum; quod ipſi Pilatum coegerint, ut crucifigeret Chriſtum, qui erat ipſorum Rex ſeu Meſſias ad hoc a Deo miſſus, ut ipſos ſalvaret.

Servatur adhuc hodie in Baſilica S. Crucis in Jeruſalem pars tituli crucis Chriſti in aſſere inſcripta, in eo tamen nihil extat niſi to, *Nazarenus*, ſcriptum litteris græcis & latinis, ſed retrogrado ordine, more Hebræorum, incipiendo a latere dextro, & pergendo ad ſiniſtrum. Litteræ vero Hebrææ in titulo ita vetuſtate exeſæ ſunt, ut apices duntaxat nonnulli appareant, nulla vero littera integra plenaque cernatur, quæ dignoſci poſſit.

Q. *Ex quo ligno crux Chriſti compacta fuit?*

R. Multum inter ſe diſcrepant Auctores, & tot ferme ſunt ſententiæ, quot capita.

Qui-

Quidam volunt compactam fuiſſe ex cypreſſo, cedro, palma, olea: unde carmen.

Ligna crucis palma, cedrus, cypreſſus, oliva.

Sed hæc opinio inter alias minus eſt veroſimilis. Non enim credibile eſt, Hebræos tanta diligentia pretioſa ligna illa collegiſſe ad formandam crucem illius, quem morte turpiſſima necare intendebant. Unde S. Gregorius Nyſſenus vocat *Lignum crucis, partem arboris vilis, contemptiorisque, quam aliæ multæ ſint.* Orat. de Baptiſmo.

Si ex tot arborum ſpeciebus confecta fuiſſet crux Chriſti, non opus fuiſſet miraculo ad eam inter alias diſtinguendam, niſi quis dicere velit, cruces latronum conſtaſſe ſimilibus lignis, quod nullus admittet.

Si quidam Patres enarrarunt, crucem ex quatuor lignis relatis fuiſſe elaboratam, *curioſe magis quam vere locuti ſunt*, ait Lipſius, vel myſtice verba eorum ſunt accipienda: in cruce enim Chriſtus quaſi *cedrus* exaltatus fuit; quaſi *cypreſſus* comata pullulavit; quaſi *oliva* gratiæ oleum fudit, quaſi *palma* victrix de morte triumphavit.

Alii volunt, fuiſſe ex ligno cedrino montis Libani; cum Eccleſia canat: *ſuper omnia ligna cedrorum tu ſola excelſior.* Alii ex fraxino, alii diverſimode de ea loquuntur.

S. Ambroſius lignum illud appellat nucem: cujus teſta durior eſt, fructus vero tenerior.

Tan-

Tandem S. Auguſtinus ex ſicomoro formatam fuiſſe putat.

Relictis hisce opinionibus verius dicendum eſt: crucem Chriſti fuiſſe ex dura ingenti *Quercu* confectam. Id enim probari poteſt.

1. Ex Prophetia Iſaiæ cap. 7. *Quercus, quæ expandit ramos ſuos, ſemen ſanctum erit, quod ſteterit in ea.* Semen autem illud, quod ſtetit in quercu, Chriſtus Salvator noſter eſt.

2. Id manifeſtius comprobant particulæ S. Crucis, quæ diverſis in mundi partibus conſervantur, ut Romæ, Bononiæ, Mantuæ, Pariſiis, in Caravacca, in S. Baſilica S. Franciſci Aſſiſienſis &c. quæ ex quercu eſſe in pondere, colore & ſoliditate dignoſcuntur.

3. Quia quercus in Judæa ſunt copioſæ & frequentes, quæ facilius & minori pretio haberi poſſunt ad quodcunque opus &c.

Q. *Fuit JEſus in cruce humi ſtrata crucifixus?*

R. Diſconveniunt inter ſe ſanctorum Evangeliorum expoſitores. S. Bonaventura, Lipſius, Joannes Molanus, Toletus, aliique Chriſtum in cruce erecta fuiſſe confixum ſuſtinent, cum inſolitum foret, crucem humi ſternere, ut Reus affigeretur. Trochleæ enim ope ad directæ trabis ſummum elevabatur, & cum ſtaret in ſuppedaneo, duo crucifixores jam per ſcalam ad ſummitatem exiſtentes, manus miſeri apprehendebant, funibus aut catenis ligabant, & clavis eas figebant;

bant; unus vero aut duo alii carnifices pedes ſimiliter ſuper ſcabellum clavis confodiebant. Favet huic opinioni illud Canticorum cap. 7. v. 8. *Aſcendam in palmam, & apprehendam fructus ejus.* Unde canit Eccleſia: *Domine JEſu Chriſte &c. qui crucis patibulum aſcendiſti &c.*

Imo Chriſtus ipſe loquendo de ſua crucifixione, verbis elevationem ſignificantibus uſus eſt: *Cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipſum.* Joann. 10.

His omnibus accedit revelatio facta S. Birgittæ, lib. 1. c. 1ſ.

Attamen his non obſtantibus humi Chriſtum fuiſſe cruci affixum cenſent S. Anſelmus, Laurentius Juſtinianus, Abulenſis, Gretſerus, & alii. Alioquin enim, *inquiunt*, difficilior fuiſſet Chriſti crucifixio in cruce alta & erecta.

2. Quia ſic fiebat illis, qui crucem ferebant: etenim teſtibus Cardinali Paleotio & Burgenſi conſtat, eos, qui ſuam ipſorum crucem attulerant ad ſupplicii locum, opportuniſſimum & commodiſſimum fuiſſe, proſtratos & ſupinos jacenti cruci affigere.

3. Quia Hieroſolymis in Calvariæ loco cernuntur duæ capellæ vicinæ, non aliter diviſæ, quam quod pavimentum unius ſuperet pavimentum alterius; quarum una dicitur crucifixionis, ſecunda exaltationis Sanctæ Crucis; idcirco quod certiſſima Traditione habeatur, Dominum noſtrum JEſum

Chri-

Chriſtum in primo loco fuiſſe ſuper crucem humi jacentem clavis confixum; in ſecundo vero, cum jam eſſet cruci affixus, in altum ſeu aerem fuiſſe elevatum.

Q. *Cur JEſus inter duos latrones fuit crucifixus?*

R. Majoris ludibrii cauſa, tanquam ſeditionis auctor, & latronum Princeps. Cum enim Judæi illum accuſaſſent, quod ambitione regnum affectaſſet, milites idcirco medium eum conſtituerunt: medius enim locus apud Romanos honorabilior habebatur.

Bonum latronem ad Chriſti dexteram, malum ad ſiniſtram ponit S. Hilarius, *in Matth. cap.* 33. primus, ut ferunt, Diſmas vocabatur, ſecundus Giſmas.

Putat Auguſtinus, bonum latronem proximum Chriſto fuiſſe, cum doceat ſanguinem & aquam ex aperto illius latere proſilientes ad ipſum perveniſſe, & Baptiſmi loco ipſi eſſe potuiſſe. *De anima & ejus origine lib.* 1. *cap.* 9.

Q. *Cur Chriſtus de cruce non deſcendit, cum Judæorum Principes ſe eum Meſſiam agnituros pollicerentur, ſi deſcenderet?*

R. Refert revera Matthæus, quod non ſolum adſtantes & prætereuntes Chriſtum blaſphemarent, moventes capita ſua & dicentes: *Salva temetipſum: ſi Filius Dei es, deſcende de cruce &c.* Sed quod ſimiliter & Principes Sacerdotum illudentes cum Scribis & ſenioribus dicerent: *Alios ſalvos fecit,*

ſe

ſe ipſum non poteſt ſalvum facere: Si Rex Iſrael eſt, deſcendat de cruce, & credemus ei. Matth. 27. v. 41. 42.

Tamen noluit Chriſtus deſcendere, quia ex Patris præcepto in cruce mori debebat, ut nos a morte redimeret. Contempſit ergo impiorum improperia, ut nos idem facere doceret: *Si tunc de cruce deſcendiſſet*, inquit S. Gregorius Hom. 20. in Evang. *nimirum inſultantibus cedens, virtutem nobis patientiæ non demonſtraſſet.*

Deinde ſciebat, quod mentiebantur, dum dicebant, ſe credituros, eum eſſe Regem Iſrael, id eſt, *Meſſiam.* Nam ſi non crediderunt Chriſto, Lazarum, aliosque mortuos ſuſcitanti, utique nec credidiſſent Chriſto ſe ipſum a morte liberanti: unde S. Hieronymus: *Fraudulenta promiſſio,* ait, *quid eſt plus de cruce adhuc deſcendere viventem; an de ſepulchro mortuum reſurgere? Reſurrexit, & non credidiſtis; ergo ſi etiam de cruce deſcenderet, ſimiliter non crederetis.*

Exemplum habemus in Hæreticis modernis: *Crederemus Sanctis*, inquiunt, *ſi facerent miracula:* at cum eorum miracula afferuntur, *illa calumniantur, vel ut ficta, vel ut magica & phantaſtica.* Cornelius a Lapide in Matth. 27.

Q. *Ambo latrones blasphemaverunt ne etiam ipſi Chriſtum?*

R. Multi SS. Patres, ut Origenes, Theophilactus. Chryſoſtomus, Hilarius &c. cen-

ſent, primo quidem utrumque latronem Chriſto illuſiſſe, ipſumque blasphemaſſe, juxta Matthæi textum: *id ipſum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.* Matth. 27. v. 44. Sed alterum poſtea viſa Chriſti patientia, tenebris, aliisque ſignis & miraculis, & præcipue vi divinæ gratiæ motum reſipuiſſe, verſoque in ſocii arrogantiam ſermone dixiſſe: ſe quidem morte dignos eſſe, JEſum vero his cruciatibus indigniſſimum.

Patres tamen Latini ajunt: Matthæum locutum fuiſſe per Synecdochem, *pluralem* numerum pro *ſingulari* uſurpando: latrones, id eſt, unus latronum: ſic Lucæ 23. dicuntur *milites obtuliſſe JEſu acetum,* id eſt, unus militum. Voluit enim Matthæus per latrones, non tam perſonas latronum, quam conditionem ſignificare, ut oſtenderet Chriſtum in cruce ab omni hominum genere & conditione, etiam latronum, convicia atrocia pertuliſſe.

Q. *Qualis erat forma Corporis JEſu Chriſti?*

R. Lentulus, qui in Judææ Præfectura Pilato ſucceſſit, in Epiſtola, quam ſcripſiſſe ferunt ad Senatum Romanum, ita Chriſtum deſcribit: „ Vir erat procero corpore, „ vultu auguſtus, ingenio mitis, ſeveritate „ quadam admixta, ut ſimul & amorem & „ venerationem conciliaret: coma vero vi- „ ni colore infecta & nitente, quæ ad aures

„ us-

„ usque protenſa, deinde criſpante undula-
„ tione in ſcapulas diffluebat: Barba ejuſ-
„ dem coloris promiſſa & bipartita: oris
„ color albus, rubro miſtus, oculi cæru-
„ lei &c. „

Q. *Riſitne unquam Chriſtus in vita ſua?*

R. Non creditur riſiſſe, quia S. Scriptura, cum varia de Chriſti moribus & operibus enarret, nunquam tamen commemorat eum riſiſſe; fleviſſe tamen crebrius & ingemuiſſe refert; quod ſane a pluribus Viris ſanctis obſervatum fuit.

An vero ulla unquam occaſione hunc affectum oſtenderit inter homines, ne tunc quidem, dum in nuptiis Canæ Gallilææ aquam in vinum, quod honeſtæ hilaritati natum eſt, convertit, problema eſto.

Q. *Flevitne ſaltem aliquando?*

R. Ter in ſacris litteris fleviſſe Chriſtum legimus. 1. Mortuo Lazaro dum eum reſuſcitaret. 2. Videns civitatem Jeruſalem flevit ſuper illam. 3. Moriturus in cruce.

Sæpius tamen ingemuit ob gravem peccatorum noſtri generis ſarcinam, quæ illum e cœlo in terras venire ad iniquitates noſtras in ſuo corpore ferendas, impulerat.

Q. *Quodnam teſtimonium de JEſu Chriſto reddidit Pilatus Claudio Tiberio Cæſari?*

R. Vetus hæc erat conſuetudo provinciarum Rectoribus, ut quidquid novi apud ipſos contigiſſet, Imperatori nunciarent, ne quid ipſum lateret. Hinc Pilatus, ut ſuo ſa-

tisfaceret muneri, ſequentem relationem de morte, prodigiis & innocentia JEſu Chriſti ad Tiberium Imperatorem miſit.

Pontius Pilatus Claudio Imperatori ſalutem.

„ Nuper contigit, cujus rei ipſe teſtis „ eſſe poſſum, Judæos ſe ipſos, poſterosque „ ſuos univerſos per invidiam crudeli dam- „ natione perdidiſſe.

„ Cum enim ex miraculorum promiſſis, „ Majorum ipſorum auctoritate receptis, „ hoc exſpectarent, ut Deus illorum per „ Virginem juvenculam mitteret, qui jure „ *Rex* eorum diceretur, hunc me præſente „ miſit in Judæam.

„ Is, quod omnibus notum eſt, cæcis vi- „ ſum reſtituebat, leproſos mundabat, reſo- „ lutos nervis curabat: Viderunt quoque „ ipſum dæmonia abegiſſe, atque obſeſſos „ a ſpiritibus immundis liberaſſe, mortuos „ item e ſepulchris ipſis reſuſcitavit: obe- „ diebant ſibi ventorum turbines, ſiccis pe- „ dibus mare inambulabat. Fecit alia quo- „ que permulta miracula, ut vulgo etiam in- „ ter Judæos, & plebem *Dei Filius* dicere- „ tur.

„ Principes vero Sacerdotum æmulatio- „ ne & livore inſtincti adverſabantur illi; „ captumque illum mihi tradiderunt, emen- „ titis ſceleribus eum reum facientes.

„ Ma-

„ Magum eum appellabant, atque legis
„ eorum deſertorem & contradictorem.
„ Quibus perſuaſionibus ſeductus ipſe, fi-
„ dem eorum quærelis adhibui, flagellatum-
„ que ipſis tradidi, ut pro arbitrio in eum
„ animadverterent.

„ Crucifixerunt igitur illum, & ſepul-
„ chro, quo conditus erat, cuſtodes adhi-
„ buerunt; inter quos etiam ex meis militi-
„ bus nonnulli erant, qui tertio die ipſum a
„ mortuis reſurgentem viderunt.

„ Nequitia autem Judæorum magis hoc
„ facto exarſit: numeraruntque magnam
„ pecuniarum vim ipſis militibus, quatenus
„ diſcipulos ipſius *noctu* corpus rapuiſſe
„ prædicarent.

„ Acceperunt hi quidem pecunias: ni-
„ hilominus tamen publice profeſſi ſunt, at-
„ que teſtantur, ſe viſiones Angelorum vi-
„ diſſe, ac JEſum illum vere a mortuis re-
„ ſurrexiſſe.

„ Hæc autem ideo ſcripſi, ne quis nugis
„ ac mendaciis Judæorum, ſi de re geſta ali-
„ ter loquantur, fidem adhibeat. Vale. „

Q. *Eſtne genuina hæc Epiſtola Pilati ad Tiberium?*

R. Quid vetat, quo minus genuina ſit? cum ut talis relata ſit ab antiquiſſimis Scriptoribus, a Marcello S. Petri Diſcipulo, Tertulliano, Hieronymo, Euſebio, Gregorio Turonenſi, Martino Polono, Sixto Senenſi, & pluribus aliis, qui videri poſſunt apud

Proſperum de Lambertinis, Summum Pontificem, ſub nomine *Benedicti XIV.* in ſuo magnifico opere *de Canonizatione Sanctorum*, tom. 1. cap. 1.

Deinde nihil non veri continet: & præclarum ex ea habetur de Divinitate JEſu Chriſti teſtimonium.

Q. *Quid egit Tiberius Imperator recepta Pilati Epiſtola in favorem JEſu Chriſti?*

R. Relata a Pilato prodigia, vitam, mortem & Reſurrectionem JEſu Chriſti *Tiberius* ad Senatum Romanum detulit, & cum prærogativa ſuffragii ſui Apotheoſim ſollicitavit.

Apotheoſis autem nihil aliud erat, quam ſolemnis alicujus hominis inter Deos adſcriptio. Volebat igitur Cæſar, ut ab eis Chriſtus in numerum Deorum annumeraretur tanto magis, quod a pluribus juxta Pilati Epiſtolam jam *Deus* crederetur.

Verum, quod a Senatu poſtulabat, cum obtinere non potuiſſet, a ſententia tamen diſcedere noluit, prohibuitque, ne quid adverſus doctrinam Chriſti contrarium moliretur, & edicto publico accuſatoribus Chriſtianorum mortem comminatus eſt.

Q. *Quam ob cauſam Senatus inter Divos Chriſtum recenſere noluit?*

R. Quia iniquo atque infenſo animo ferebant Senatores, quod *ante decretum ſuum* jam Chriſtus *Deus* haberetur.

Scien-

Sciendum enim, quod *lex erat* antiquitus deſignata, ne cuipiam apud Romanos Divinitatis honores tribuerentur, niſi prius *Senatus decreto* atque ſententia *Deus* declaratus foret & confirmatus. Cum autem, ut dictum eſt, JEſus Chriſtus jam a multis Deus, & quidem ſolus & præcipuus crederetur, ipſum Deum creare recuſarunt, quod non prius juxta *veterem morem*, ipſius Senatus ſententia in Deos eſſet relatus.

Potior tamen ratio ea eſt, quam lego apud *Proſperum Lambertini* Summum Pontificen in ſuo eruditiſſimo opere de *Canonizatione Sanctorum*, Lib. 1. cap. 1. his verbis:

Divini judicii ſapientia effecit, ne Chriſtus inſtar falſorum Numinum Divinitatem ab hominibus accepiſſe videretur; & Chriſtiana Religio per univerſum orbem ſtatim effundenda, propagationem judicio, & auctoritate Romani Senatus obtinuiſſet.

Chriſti miracula verſibus expreſſa.

Angelus alloquitur Mariam, quo præſcia verbo
Concipiat, ſalva Virginitate, Deum.
Dant tibi Chaldæi prænuncia munera Reges,
Myrrham homo, Rex aurum, ſuſcipe thura Deus.
Permutat lymphas in vina liquentia Chriſtus:
Quo primum facto ſe probat eſſe Deum.

Quinque explent panes, piſces duo millia quinque,
Et Deus ex parvo plus ſupereſſe jubet.
Editus ex utero cæcus nova lumina ſenſit,
Et ſtupet ignotum ſe meruiſſe diem.
Lazarus e tumulo Chriſto inclamante reſurgit,
Et duræ mortis lex reſoluta perit.
Nutantem quatit unda Petrum: cui Chriſtus in alto
Et dextra greſſus firmat, & ore fidem:
Exſanguis Chriſti contingit fœmina veſtem:
Stat cruor in venis: fit medicina fides.
Juſſus poſt multos graditur paraliticus annos,
Mirandum! lecti portitor ipſe ſui.

DE CRUCE SPIRITUALI.

Q. *Quid intelligendum eſt per Crucem, ad quam ferendam Chriſtus Diſcipulus ſuos adhortatur?*

R. Certe putandum non eſt, crucem illam, de qua loquitur Chriſtus, eſſe aliquod lignum ſeu patibulum ſimile illi, quod humeris ſuis geſtavit: ſed per crucem intelligendum eſt omne illud, quod cum labore & dolore conjunctum, nos in hoc mundo exercet & cruciat; ut ſunt ærumnæ, tribulationes, quotidiani dolores, calumniæ, adverſitates, perſecutiones, morbi, dolores &c. tentationes, jactura bonorum & famæ, & aliæ afflictionum ſpecies, quibus vita humana obnoxia eſt, ad quas patienter, & bona mente tolerandas, ſuos diſcipulos invitat Chri-

Chriſtus, dicens: *Qui vult venire poſt me, tollat crucem ſuam &c.*

Q. *Habetne quilibet Chriſtianus aliquam Crucem ferendam.*

R. Quis dubitat? *Tota vita Chriſtiani hominis*, inquit Auguſtinus, *ſi ſecundum Evangelium vivat, crux eſt & Martyrium.* Serm. 22. de Sanctis.

Et alibi addit: *Nemo ſibi dicat, fuerunt tribulationes apud noſtros Patres; apud nos non ſunt. Si putas, te nondum habere tribulationes, nondum cœpiſti eſſe Chriſtianus.*

Et ubi eſt vox Apoſtoli: *Omnes, qui volunt pie vivere, perſecutionem patientur:* ſi ergo non pateris pro Chriſto ullam tribulationem, vide, ne nondum cœperis in Chriſto pie vivere. *Auguſtin. in Pſal.* 55.

Clamat Chriſtus ipſe: *Qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.* Matth. 10.

Et Apoſtolus: *Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis.* Gal. 5. Et alibi: *Semper mortificationem JEſu Chriſti in corpore noſtro circumferentes, ut & vita JEſu manifeſtetur in corporibus noſtris.* 2. Cor. 4.

Q. *Tuleruntne ſancti homines æquo & prompto animo cruces ſuas?*

R. Maxime: *Ibant Apoſtoli gaudentes, quoniam digni habiti ſunt pro nomine JEſu contumeliam pati. Tribulationem patimur*, inquit Doctor gentium, *ſed non anguſtiamur:*

primimur, ſed non derelinquimur: Dejicimur, ſed non perimus &c. 2. Cor. 4. Et cap. 7. ait: *Superabundo gaudio in omni tribulatione noſtra.*

Hiſtoria Eccleſiaſtica prope innumera producit exempla Chriſtianorum utriusque ſexus, ætatis & conditionis, qui alacri animo ludibria & verbera, vincula & carceres, ſitim & famem, frigus & nuditatem, ærumnas & vigilias, morbos & ulcera, & cujusvis generis tormenta conſtantiſſime tolerarunt, ut digni haberentur in regno Dei, pro cujus amore hæc omnia paterentur; ſcientes, quod *per multas tribulationes oportet Chriſtianos intrare in regnum Dei.* Act. 5.

Q. *Quibusnam Deus ſpecialiter cruces immittit?*

R. Juſtis maxime, & pie in Chriſto viventibus. Unde ſcriptum eſt: *Multæ tribulationes juſtorum,* Pſal. 33. Et: *quem Deus diligit, caſtigat,* Hebr. 12. Noli tibi blandiri quaſi *juſto*, ſi tribulationes non habueris, quia Domini verbum eſt: *Via lata & ſpatioſa eſt, quæ ducit ad mortem, & ſi quis vult venire poſt me, abneget ſemet ipſum, tollat crucem ſuam, & ſequatur me.*

Difficile eſt, imo impoſſibile, ait S. Hieronymus Epiſt. 34. ad Julianum, *ut præſentibus quis & futuris fruatur bonis, ut & hic ventrem & ibi mentem impleat; Et de deliciis tranſeat ad delicias; ut & in cœlo & in terra appareat glorioſus.* Taliter omnes Apoſto-

li,

li, taliter omnes Martyres ſecuti ſunt Dominum.

Q. *Cur Deus ſpecialiter Amicis & Sanctis ſuis multas Cruces immittit?*

R. S. Chryſoſtomus Hom. 1. ad Antiochenos, inter alias cauſas ſequentes enumerat.

1. Ne propter meritorum & miraculorum excellentiam aut multitudinem extollantur: *Bonum mihi, quia humiliaſti me,* Pſal. 118. clamabat Pſaltes Regius. Et Paulus, cum ſe in Paradiſum adductum fuiſſe dixiſſet, ſubdit: *Ne magnitudo revelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ Angelus Satanæ, qui me colaphizet.* 2. Cor. 12.

2. Ne cæteri majorem habeant de ipſis opinionem, quam humana patitur natura, & ipſos Deos, non autem homines eſſe arbitrentur. *In lyſtris non ſolum obſtupuerunt, ſed & tauros coronatos adduxerunt, ut Paulo & Barnabæ ſacrificarent.* Act. 16. Ne igitur Sancti in numerum Deorum ab imperitis referrentur, permiſit Deus eos aſſidue cruciari, ut nimia corporis imbecillitas præſentibus perſuaderet, homines eſſe, qui talia edebant miracula, nihilque de ſuo afferre, ſed gratiam Dei per illos omnia efficere.

3. Ut virtus Dei magis illuceſcat: Sancti enim vicerunt Regna, Tyrannos, mundum ipſum per vincula, tribulationes, flagella & extrema mala.

4. Ne

4. Ne propter præſentis vitæ felicitatem videantur Deo ſervire. Et ideo Deus aliquibus omnem ſubſtantiam aufert, paupertatem alteri tradit, & hunc in graves morbos incidere permittit. *Usque in præſentem horam & eſurimus & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur, & inſtabiles ſumus, & laboramus, maledicimur & benedicimus, blasphemamur, & obſecramus; perſecutionem patimur & ſuſtinemus &c.* 1. Cor. 4.

Unde non deliciis & omni rerum copia affluentes beati prædicandi ſunt, ſed illi, qui vitam pie ſanctæque inſtituunt, & virtutis curam gerunt.

Q. *Suntne ergo Cruces ſeu tribulationes cuilibet homini Chriſtiano ad ſalutem neceſſariæ?*

R. Ad hoc quæſitum jam reſpondit ipſe Chriſtus, dicens: *Si quis vult venire poſt me, abneget ſemet ipſum, tollat crucem ſuam, & ſequatur me*, Matth. 15. Et alibi: *Qui non bajulat crucem ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* At, cum omnibus jubeat Deus, ut Chriſtum ſequantur, ſic pariter jubet, ut abnegationem & crucem amplectantur.

Unde Magnus Auguſtinus ſic diſcurrit in Sermone ad Alippium.

Noli admirari Frater, ſi poſtquam Chriſtianus effectus es, mille te undique tribulationes *vexant. Quoniam Chriſtus noſtræ Religionis caput eſt, nosque ejus membra ſumus.*

De-

Debemus ergo non ſolum eum, ſed ejus vitam cumulatiſſime ſequi: *Vita enim Chriſti reſperſa fuit anguſtiis plurimis, ſumma paupertate circumdata; a Scribis & Phariſæis deriſus; tandem propter nos peccatores morti turpiſſimæ traditus eſt.*

Unde conjectura eſt, cum te Deus immenſis perſecutionibus corripit, te in electorum numero deputaſſe. *Nam ſine hujusmodi tribulationibus nequaquam ad Deum pervenire poſſumus: omnes enim, qui ad Paradiſum redire deſiderant*, oportet tranſire per ignem & aquam, *ſive fuerit Petrus Apoſtolus, cui datæ ſunt* claves Regni cœlorum, *ſive Paulus* vas electionis; *ſive Joannes*, cui revelata ſunt ſecreta cœleſtia, *neceſſe eſt, ut omnes dicant*: per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

Non immerito igitur S. Iſidorus dixit: *Semper Deus hic hos vulnerat, quos ad ſalutem perpetuam præparat.* Soliloq. Lib. 1.

Mortuus.

Q. *Quoties locutus eſt Chriſtus in cruce pendens, priusquam moreretur?*

R. Septies.

Primo, dum pro ſuis inimicis & crucifixoribus oravit, poſtulans ipſis ignoſci: *Pater dimitte illis, non enim ſciunt, quid faciunt.* Luc. 23. Sic Chriſtianos docuit pro perſecu-

cutoribus orare, malefacientibus beneface-re, atque vincere in bono malum.

2. Dum latroni pœnitenti Paradiſum promiſit; *Hodie mecum eris in Paradiſo*, Luc. 23. hoc eſt, in loco voluptatis in ſinu Abrahæ, in Limbo Patrum, quem Chriſtus in Paradiſum convertiſſe per ſuam præſentiam, Patribus & latroni Divinitatis ſuæ viſionem impertiendo, aſſerunt Auguſtinus, Maldonatus, & alii. Certum enim eſt, Chriſtum cum latrone die illo, quo obiit, non aſcendiſſe in cœlum.

3. Dum dedit Mariæ Joannem in filium, & Mariam Joanni in matrem: *Mulier ecce filius tuus*; deinde dicit diſcipulo: *ecce mater tua.* Joann. 19.

Mulier dixit, non contempus cauſa, ſed obſequii, ne nominando *Matrem* ipſius animam majori dolore afficeret: unde Baptiſta Mantuanus cecinit:

Matrem ſine nomine Matris:
Ne materna pium laceraret viſcera nomen.

4. Dum conqueſtus eſt, ſe eſſe a Patre derelictum: in quantum permittebat, ipſum totam vim & cruciatum mortis amariſſime ſentire: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Matth. 27.

5. Dum paulo ante mortem exclamavit: *Sitio*, Joann. 19. Sitiebat autem, tum quia fere a 20. horis nihil ederat, nec biberat; tum quia humorem omnem conſumpſerat, & ſanguinem in flagellatione & crucifixione effu-

effuderat: tum quia dolores acerbiſſimi ingentem ſitim excitabant. Et tandem, ut adimpleretur Scriptura: *Et in ſiti mea potaverunt me aceto.* Pſal. 68. Sic Meſſiam ſe eſſe, nedum ex generalibus vaticiniis, verum etiam ex peculiaribus oſtendens: Prævidebat enim futurum ut guſtandum ſibi acetum porrigeretur: unde ſe ſitire clamavit. Poteſt etiam dici, quod ſitiebat ſalutem animarum.

6. Dum expletis omnibus, quæ ei imperaverat Pater cœleſtis, dixit: *Conſummatum eſt.* Joann. 19. v. 30. Jam omnia tormenta æque ac myſteria conſummata ſunt, quæ Pater a me ſuſtinenda vel peragenda ab æterno decrevit &c.

7. Dum commendavit animam Patri: & clamans voce magna JEſus ait: *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum.* Luc. 23. v. 46.

Et hæc fuerunt ultima Chriſti Verba in cruce; Evangeliſta enim immediate poſt ſpiritum reddidiſſe aſſerit: *Et hæc dicens exſpiravit.* Ibid.

Hæc verba mutuatus eſt Chriſtus ex Pſalmo trigeſimo, ubi David afflictus, & in mortis periculo conſtitutus ſic orat: *In manus tuas commendo ſpiritum meum.*

Q. *In quibus caſibus, & quam ob cauſam uſurpat Eccleſia hæc verba Chriſti morientis:* In manus tuas commendo ſpiritum meum?

R.

R. Hunc verſum uſurpat & canit Eccleſia

1. In Completorio ſub noctem, ut doceat nos, quando imus cubitum, animam Deo commendare, quia noctu multa ex catharro, ſuffocatione, apoplexia &c. mortis ſubitaneæ occurrunt pericula.

2. Dum quis in articulo mortis conſtitutus jam ex mundo migraturus eſt, Eccleſia ei ſuggerit hæc verba, vel Sacerdos pro moribundo ea profert: *In manus &c.* Intentio ejus eſt, ut per ea teſtemur primo, nos animam in nativitate accepiſſe, non a patre vel a matre, ſed a ſolo Deo, ideoque nos illi eandem, quaſi creaturam ipſi propriam reddere.

3. Nos credere, animam in morte non interire, ſed eſſe ſuperſtitem & immortalem, ac ad Deum, qui eam creavit & judicabit, redire.

4. Nos credere carnis Reſurrectionem: morientes enim Deo commendamus animam, ut ipſe eam, quaſi depoſitum, ſervet, & in Reſurrectione corpori noſtro reſtituat.

5. Nos in agone ultimo, quem acerrimum cum dæmone ſubimus, in morte implorare Dei opem, ut ei animam reſignantes dæmonem ſuperemus. Unde multorum eſt ſententia, inquit Cornelius a Lapide, dæmonem proprium cuique adverſarium eidem moribundo horribili ſpecie apparere, eum-

que

que ad deſperationem, aliaque ſcelera ſolicitare &c.

Q. *Cur Chriſtus voce magna clamavit, antequam ſpiritum emitteret?*

R. Inauditum certe eſt, quod quis clamans exſpiret. Moribundis vox deficit, ut nequidem loqui queant. At JEſus ſic mori voluit, ut ſignificaret ſe, utpote Deum, mori non coactum ex infirmitate & neceſſitate, defectuque virium, ſed libere, ſponte, & qua hora ipſi placuit. Et hoc eſt, quod ait Chriſtus Joann. 10. *Nemo tollit eam (animam) a me, ſed ego pono eam a me ipſo. Poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.*

Q. *Quid fides credendum proponit per hanc particulam* mortuus?

R. Quod JEſus Chriſtus filius Dei vere mortuus ſit, quod Manichæorum deliriis opponitur, qui carnem non revera, ſed ſolum apparenter, ſeu ſpecie ſola a Filio Dei ſuſceptam ſomniarunt: adeoque & mortem Chriſti fictam & adumbratam aſſeruerunt.

Mors nihil aliud eſt quam animæ ſeparatio a corpore. *JEſus clamans*, ut dictum eſt, *emiſit ſpiritum,* igitur vere mortuus eſt.

Deinde mors ejus prædicta fuerat a Prophetis: Ipſam Evangeliſtæ & Apoſtoli teſtantur, ac proinde nulla eſt dubitandi ratio.

Sicut ovis ad occiſionem ducetur, Iſaiæ cap. 51. *Et poſt hebdomades 62. occidetur Chri-*

ſtus, Daniel. cap. 9. Ipſemet Chriſtus mortem ſuam prædixit: *Cœpit JEſus oſtendere diſcipulis ſuis.. Quia oportet eum multa pati, & occidi, & tertia die reſurgere.* Matth. 16. Et tandem Petrus Judæis exprobrat, quod auctorem vitæ interfecerint &c.

Q. *Fuitne etiam Divinitas ſejuncta a corpore. ſicut fuit ejus anima?*

R. Hæretici Apollinariſtæ hoc dixerunt: ſed Fides Catholica docet, Perſonam Divinam, ſeu Verbum Divinum nec ab anima Chriſti, nec ab ejus carne unquam fuiſſe ſeparatum, quando mors animam a corpore ſeparavit: ſic Divinitas corpori in ſepulchro unita erat, & animæ deſcendenti ad inferos.

Q. *Quare mortuus eſt Chriſtus facie a Jeroſolymis averſa?*

R. Ut oſtenderet, ſe impios Judæos deſerere, & ad gentes ſe convertere: unde dorſum Orienti vertebat, & Occidentem, puta Italiam, Romam, & alia Europæ Regna ſpectabat. Hoc eſt, quod Judæis prædixit Jeremias: *Dorſum, & non faciem oſtendam eis in die perditionis eorum*, cap. 18. v. 17. Et David: *Oculi ejus ſuper gentes reſpiciunt*, Pſal. 85. v. 7.

Inde Chriſtiani ex Apoſtolorum inſtitutione orant ad Orientem, quaſi Chriſti faciem intuentes: imo antiqua eorum templa reſpiciunt Orientem, in quibus imago Chriſti crucifixi Occidentem proſpicit, quam qui aſpi-

aſpiciunt & adorant, neceſſario Orientem ſpectant.

Q. *Quo die & qua hora Chriſtus mortuus eſt?*

R. Eodem die & menſe, quo fuit in utero B. Mariæ Virginis conceptus, nempe 25. Martii, ut colligitur ex Martyrologio Romano, ubi illo die fit mentio S. Diſmæ latronis, cui dixit Chriſtus: *hodie mecum eris in Paradiſo.* Unde tunc expleverat a momento Conceptionis triginta quatuor annos.

Quantum ad horam, S. Joannes dicit, fuiſſe crucifixum JEſum, *quaſi hora ſexta*, id eſt, circa meridiem.

Quando dicit Marcus: *Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum*, loquitur de tertia finiente, ſeu de ultima parte horæ tertiæ, poſtquam incipiebat ſexta.

Pro hujus aſſertionis clariori intelligentia notandum eſt, quod ſequitur.

Solebant Judæi & Romani diem ab ortu usque ad occaſum ſolis diſtribuere in horas duodecim inter ſe quidem æquales, at ex varia dierum viciſſitudine, variis temporibus inæquales, videlicet in primam, tertiam, ſextam, nonam & duodecimam.

Hora prima in æquinoctio, quo tempore mortuus eſt Chriſtus, correſpondebat horæ ſextæ matutinæ, ſecundum uſum Nationis Gallicæ, Hiſpanicæ, Germanicæ, Polonicæ, & aliarum Gentium, ſi Italiam excipias.

Tertia cum nona; ſexta cum meridie ſeu duodecima; nona cum tertia pomeridiana; duodecima cum ſexta veſpertina.

Hora tertia finiente, ſecundum Marcum, & ſexta quaſi incipiente, ſecundum Joannem, Chriſtus mortuus eſt.

Ab hora ſexta usque ad nonam tenebræ factæ ſunt ſuper univerſam terram. His diſſipatis potum popoſcit JEſus, & valida voce clamans exſpiravit.

Sic per tres horas in cruce pependit ludibriis & irriſionibus Judæorum expeditus, antequam moreretur.

Q. *Cur Velum Templi moriente Chriſto ſciſſum eſt?*

R. In Templo Salomonis velum erat Sanctum Sanctorum cooperiens, quem locum ſolus Pontifex, idque ſemel duntaxat in anno, ingredi poterat, videlicet in feſto Expiationis, Levit. 16. Ideo ſciſſum fuiſſe dicunt SS. Patres, ut Templum ipſum mortem Chriſti lugens, quaſi indignationem ſuam in Sacerdotes & Pontifices Deicidas manifeſtaret.

Alii ſentiunt, ideo ſciſſum eſſe Sanctuarii velum, ad ſignificandum abrogatam eſſe legem veterem cum ſuis ſacrificiis, ritibus & cæremoniis legalibus, & per Chriſti mortem apertam omnibus eſſe viam in cœlum.

Q. *Unde ortæ ſunt tenebræ, in morte Chriſti ſuper univerſam terram?*

R.

R. Quidam dicunt, illas contigiſſe per miraculoſam & omnium maximam Eclypſim ſolarem, ſeu per interpoſitionem Lunæ inter Solem & terram, quam advertens Dionyſius Areopagita exclamaſſe fertur: *aut Deus naturæ patitur, aut machina mundi diſſolvetur.*

Dixi *maximam*, cum in ipſo meridie ſtellæ in cœlo apparuerint.

Dixi *miraculoſam;* Eclypſis enim illa in Paſchate contigit, hoc eſt, in plenilunio Veris, cum Luna longe diſtaret a Sole, imo eſſet in oppoſito Solis: Eclypſis autem naturalis non fit niſi noviſſima primave Luna, quia tunc, cum Soli vicina ſit, facile ſe illi ſupponit, ipſumque eclypſat.

Aliud miraculum eſt, quod per tres horas duraverit, cum alias Eclypſis Solis parum duret, eo quod Luna Solem tegens celerrime moveatur, & Solem pertranſeat.

Alii volunt, non fuiſſe veram Eclypſim, ut Hieronymus: *Mihi videtur*, inquit, *clariſſimum lumen mundi retraxiſſe radios ſuos, ne aut pendentem videret Dominum; aut impii blaſphemantes ſua luce fruerentur*, in Matth. cap. 27. Fieri etiam potuit, ut in vortice Solis excreverint cruſtæ quædam, & opoca corpora, quæ totius ſolaris rotæ conſpectum abſtulerunt.

Tunc impletum eſt Vaticinium illud: *in die illa, dicit Dominus, occidet Sol in meridie,*

& tenebreſcere faciam terram in die luminis; Amos cap. 8. v. 9.

Q. *Terræ motus, qui moriente Chriſto contigit, fuitne univerſalis?*

R. Sunt, qui Terræ motum fuiſſe ſolum peculiarem Judææ arbitrantur: At, cum Evangeliſta ad certum locum non reſtringat, dicimus fuiſſe univerſalem, & quidem vehementiſſimum & formidabilem, ita, ut totus terræ globus e centro ſuo convulſus contremuerit & concuſſus ſit. Id quod S. Job prophetaverat: *Qui commovet terram de loco ſuo, & columnæ ejus concutiuntur.* Job. c. 9. v. 6.

Rupes Terræ motu ut non ſolum in Calvario Jeroſolymis, ſed & in diverſis mundi partibus ſciſſæ ſpectantur: imo tunc ſciſſas eſſe montis Alverniæ petras, revelavit Angelus S. Patri noſtro Franciſco ibidem oranti, qui nunquam ſciſſuras illas contemplabatur, quin ſtatim memorata Chriſti Paſſione ſcinderetur corde, ac tandem ſcinderetur & corpore, recipiendo in illo monte ſacra Chriſti ſtigmata.

Q. *Quid terræ motus ille tam vehemens ſignificabat?*

R. Iram Dei adverſus impios Filii ſui interfectores: quaſi voluiſſet, ut terra hos Deicidas in pœnam tanti ſceleris abſorberet in tartara. *Commota eſt, & contremuit terra; fundamenta montium conturbata ſunt, quoniam iratus es eis.* Pſal. 17. v. 8.

2. Di-

2. Divinitatem Crucifixi indicabat, cujus gratia ſydera & rupes concuterentur.

3. Terra mota eſt ad commovenda ferrea & ſaxea hominum corda ad pœnitentiam. Centurio & milites Romani ex his ſignis tremefacti. juſtamque numinis iram & iniquiſſimam JEſu Chriſti mortem agnoſcentes, *percutiebant pectora ſua, revertentes & dicentes: vere Filius Dei erat iſte.*

ET SEPULTUS.

Q. *Mortuo Chriſto, quid actum eſt de corpore ejus?*

R. Quidam vir *Joſephus* nomine ab *Arimathœa*, Jeroſolymitanus Senator, & Diſcipulus JEſu, occultus quidem ob metum Judæorum, pietate motus; ſepoſitoque omni timore, una hora poſt Chriſti obitum, acceſſit audacter ad Pilatum, & petiit donari ſibi corpus JEſu ad illud ſepeliendum, eo, quo vellet loco, ne cum aliorum cadaveribus in vicinam vallem *Ennon* commune damnatorum poliandrion projiceretur.

Introivit *audacter*, quia nobilitate & dignitate præditus erat, & dives *juxta Marcum*; pauper enim non auſus fuiſſet ad Præſidem Romanum accedere, & Crucifixi corpus impetrare.

Pilatus, audito a Centurione, quod jam Chriſtus obiiſſet: credebat enim ipſum tardius mori debere, tanquam Hominem divi-

num, qui cæteros excederet, poſtulatis annuit, & donavit corpus Joſeph: non propter aurum & argentum, ut opinatur Theophilactus, ſed gratis, ut inſinuat Marcus, dum ait: *Donavit corpus Joſeph*: ergo illud dono accepit, non pretio comparavit: nimis enim ſordidæ avaritiæ Pilato Præſidi fuiſſet illud vendere.

Q. *Joſeph ab Arimathæa, accepto corpore JEſu, ubinam ipſum ſepelivit?*

R. Antequam ſepulturæ traderet, venit ad eum alius Diſcipulus, *Nicodemus* nomine, qui JEſum noctu convenerat, negaveratque tanta ab eo patrari poſſe prodigia, niſi illi adeſſet Deus: hic attulit mixturam myrrhæ & aloe quaſi libras centum. Hisce aromatibus totum corpus JEſu primo perfuſum eſt, & quaſi balſamatum. Myrrha & aloe amariſſima ſunt, & apta ad conſervandum corpora a putredine. Deinde involutum eſt in ſindone munda cum inſtitis ſeu faſciis; ſindon autem eſt pannus ex lino ſubtiliore & delicatiore textus. Dicta eſt autem ſindon a *ſidone* urbe Phœniciæ, in qua primo texi cœpit. Super caput aliud brevius linteum, quod ſudarium dicitur, impoſuerunt.

Cum Joſeph ſibi novum paraſſet monumentum in horto prope locum Calvariæ ſito, ibi JEſum poſuit, & magnum advolvit lapidem ad oſtium monumenti, adjutus probabiliter a Nicodemo & famulis, ne quis Chriſti corpus auferret.

Q. *Cur*

Q. *Cur Chriſtus voluit ſepeliri?*

R. Voluit ſepeliri, & quidem a viris fide dignis, ſcilicet Joſepho & Nicodemo, ac triduo in ſepulchro manere, ibique lapide magno claudi, ac a Judæis obſignari & cuſtodiri.

1. Ut certo mortuum fuiſſe omnibus maniſeſtiſſime conſtaret; nam refert Marcus cap. 15. Pilatum diligenter de Chriſti morte inquiſiviſſe, antequam corpus ejus ſepeliendum traderet.

2. Ut Reſurrectionis fides magis illuceſceret, dum e ſepulchro redivivus appareret: non enim ſolent niſi mortuorum corpora ſepeliri.

3. Ut certa reſurgendi ſpes in monumentis jacentibus præberetur.

4. Ut nos doceret, inſtar ſepultorum terrenas voluptates deſpicere, juxta illud: *mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt.* Coll. 3.

Q. *Cur in ſepulchro novo, exciſo in petra, in quo nullus fuerat poſitus?*

R. S. Joannes dicit, quod in loco, ubi crucifixus eſt JEſus, *eſſet hortus, & in horto monumentum novum, in rupe exciſum, in quo nondum quiſquam poſitus erat.* Joann. 19. v. 41. Ibi JEſus voluit ſepeliri.

Primo, in monumento *in petra exciſo,* ad certitudinem Reſurrectionis majorem, *ne quis calumniari poſſet,* inquit S. Hieronymus, *ſi ex multis lapidibus ædificatum eſſet, ſuffoſſis*

tumuli fundamentis, per ſubterraneos cuniculos furto ſublatum fuiſſe.

Secundo, ut perpetuum & immobile extaret mortis & Reſurrectionis Chriſti monumentum.

Tertio, *in quo nondum quisquam poſitus fuerat*: & ſic in monumento novo, ne perfidi Judæi criminarentur, non JEſum rediiſſe ad vitam, ſed alterum prius ibi ſepultum: ſive, non ſua ipſius, ſed alterius virtute eſſe revocatum: quemadmodum mortuo illi contigit, qui in Eliſæi ſepulchrum projectus, contactis Prophetæ oſſibus, redivivus ſtetit.

Q. *Quamdiu corpus Chriſti jacuit in ſepulchro?*

R. Tribus diebus & tribus noctibus, ſicut fuerat prædictum ex Matth. c. 11. *Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ſic erit Filius hominis in corde terræ.*

Sed hoc per Synecdochem dictum eſt: *Tribus diebus & tribus noctibus* non integris, ſed civilibus, qui ex die naturali & nocte conſlantur. Nam tantum ultima parte diei Veneris, toto Sabbato, & prima parte diei Dominicæ in ſepulchro fuit, hoc eſt, circiter triginta tribus horis.

Q. *Paſſus eſtne Chriſtus in ſepulchro aliquam Corruptionem?*

R. Corruptibile quidem erat Corpus ejus ac reliquorum hominum corpora, ſed tamen corruptum non fuit; ipſum conſervante potentia Divinitatis, juxta illud: *Non da-*

dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Pſal. 115.

Q. *Poteſtne dici, quod Chriſtus Filius Dei fuerit ſepultus, cum ſola caro ſepulta fuit?*

R. Si dicimus, ipſum fuiſſe crucifixum & mortuum, quidni ſepultum dicere non poſſemus? quoniam de illa Perſona, quæ ſimul perfectus Deus, & perfectus homo fuit, vere dicitur, quod Perſona divina nunquam ab anima, neque a corpore ſeparata fuerit, juxta illud axioma Theologicum: *Quod Deus ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit.* Sicut ergo recte dicimus, S. Petrum in ſepulchro jacere, & cum Chriſto in cœlo gaudere. Ita recte dicimus, Filium Dei ſepultum eſſe, & deſcendiſſe ad inferos.

Q. *Ubi fuit anima Chriſti in triduo corporis ſepulti?*

R. Mox, ut Chriſtus expiravit, animam ejus deſcendiſſe ſubſtantialiter ad inferos, ſeu ad Patrum Limbum, ibique ad Reſurrectionem usque manſiſſe, ubi animas detentas ſua præſentia fuit conſolatus, imo ſua Divinitate evidenter exhibita eſſentialiter beatificavit, convertendo carcerem in Palatium, & Limbum in Paradiſum. Et tenent communiter Catholici, & definit Benedictus XI. Extravaganti, *Unigenitus*. Et ideo Chriſtus dixerat latroni pœnitenti; *hodie mecum eris in Paradiſo*, non intelligendo cœlum, cum ad illud non aſcenderit latro, nec Patres ante Chriſti Aſcenſionem, quando ſecum

cum captivam duxit captivitatem ; ſed Limbum, ut ita loquar, paradiſatum.

An autem etiam ſubſtantialiter deſcenderit in Purgatorium & Infernum damnatorum, res eſt incerta. Pie tamen credunt nonnulli, animas purgantes omnes, vel ſaltem aliquas beatificaſſe: Dæmones vero, homines impios, in Infernum rurſum ad Gehennam perpetuo damnaſſe tanquam eorum judicem, Dominum, victorem & Triumphatorem.

Q. *Eſtne adhuc modo Sepulchrum Redemptoris noſtri ?*

R. Ita, & quidem etiamnum glorioſum, quod ei quaſi Epitaphium quoddam præfixit Iſaias, dicens: *Et erit Sepulchrum ejus glorioſum.* Et quamvis a multis ſæculis inter medios Turcas ſitum ſit, celeberrima eſt ad illud Fidelium ex toto orbe peregrinatio; qui fideles a Franciſcanis Hieroſolymis reſidentibus, cum mira Charitate recipiuntur. Eſt *glorioſum*, quia ibi multa facta ſunt, & fiunt miracula : nam peccatores convertuntur, Dæmones fugantur, morbi curantur &c.

Glorioſum eſt denique Sepulchrum Chriſti, quia S. Helena, Conſtantini Imperatoris mater, illud magnificentiſſimo Templo exornavit, & quia fideles hebdomada ſancta quotannis ſolent ſplendidum & regium Chriſto paſſo & mortuo per univerſum orbem Catholicum Sepulchrum excitare, ejusque Sepulturam glorioſam repræſentare.

Q. *Eſt-*

Q. *Eſtne res ſancta adire Hieroſolymam, & ſepulchrum Chriſti viſitare?*

R. Si id fuerit familiare ſanctis viris, imo & fœminis, ut Mariæ Ægyptiacæ, Hortulanæ, matri S. Claræ, B. Michelinæ, & multis aliis, ut innumera probant exempla, ſanctum certe & meritorium eſſe credendum eſt.

Sepulchrum Chriſti, ait S. Bernardus, *inter loca devotionis quodammodo tenet Principatum, & devotionis neſcio quid plus ſentitur*, ubi Chriſtus mortuus quievit, *quam ubi vivus converſatus eſt: & amplius movet ad pietatem mortis, quam vitæ recordatio:* unde quidam Chriſtianus poeta cecinit:

Felicem Tumulum, ſacros qui condidit artus,
Non fuit in toto ſanctior orbe locus.
Huc amor, huc pietas, lacrymarum huc currite fontes,
Iſta ſibi ferri balſama Chriſtus amat.

DE SEPULCHRIS, ET RITU CATHOLICO SEPELIENDI MORTUOS.

Q. *Quid eſt Sepulchrum?*

R. Eſt locus concavus, in quo oſſa mortuorum condiuntur. *Inventa eſt*, inquit S. Thomas, *Sepultura, ne horror & fœtor ſit vivis: & ad fidem Reſurrectionis futuræ*, in 4. ſent. Diſt. 15. quæſt. 2. art. 3.

Q. *Fuitne apud omnes gentes cura & ſolicitudo Sepulchri?*

R. Ita. Nihil enim magis naturæ conſonum eſt, quam ſepulturæ rationem habere, & mortuis corporibus honorem exhibere.

Abraham certe emit agrum quadringentis ſiclis ad ſepeliendam Saram, Uxorem ſuam. Jacob adjuravit filium ſuum Joſeph, ut, cum ex Ægypto eſſent egreſſuri, efferrent ejus oſſa ſepelienda in paterno Sepulchro in Palæſtina. Similiter adjuravit Joſeph fratres ſuos. Unde mortuus cum eſſet, ejus cadaver aromatibus conditum in loculo repoſitum fuit, manſitque in Ægypto, donec poſteri illius oſſa aſportarent in Terram Chanaan.

Deus ipſe mortuum Moyſen ſepelivit manibus Angelorum in valle Terræ Moab contra Phegor, & *non cognovit homo ſepulchrum ejus.* Deut. 4.

Decollato, juſſu Herodis, Joanne Baptiſta, *venerunt Diſcipuli ejus, & tulerunt corpus, & ſepelierunt illud.* Matth. 4.

Ex his & aliis manifeſte apparet, quanta fuerit apud omnes gentes ſepulturæ Religio, ſic, ut violatores ſepulchrorum gravi ſupplicio afficerentur. *Tit. de Rel. cap. de Sepulchro violato.*

Q. *Quam ob rem defunctorum corpora ſepulturæ traduntur?*

R. Jam ad hoc quæſitum reſponſum fuit ex S. Thoma, ne ſcilicet cadavera, ſi inhumata

mata jacerent, fœtore aerem corrumperent, & aſpicientibus horrorem incuterent: ſed etiam, ne injuria inferretur defunctis hominibus, ſi beſtiis eorum corpora æquarentur, & potiſſimum, ut illius conſideratione moneremur Conditionis noſtræ mortalis, & certam ſpem conciperemus Reſurrectionis futuræ.

Unde a Latinis duo nomina ſepulturæ locis impoſita reperiuntur: *Sepulchrum*, quaſi ſepultum, vel ut aliis placet, ſemipulchrum. Nam Sepulchra de foris apparent dealbata, marmorea, pulchra, at intus ſunt plena oſſibus mortuorum, & horrorem inferunt aſpicientibus.

Alterum nomen eſt *Monumentum*, quaſi monens aut commovens mentem, ut de morte cogitet. Unde videtur memoriæ cauſa fieri, ut adnotavit Feſtus.

Q. *Eſtne officium ſanctum ſepelire mortuos?*

R. Maxime, cum inter miſericordiæ opera recenſeatur. Commendavit David multum Jabes Galaad, eo quod cadavera Saulis & Jonathæ, & filiorum ejus reverenter tradiderunt ſepulturæ. 1. *Reg. c.* 31. *&c.*

Tobias cum periculo vitæ corpora occiſorum rapiebat, eisqud ſepulturam ſolicitus exhibebat. *Tob.* 2. *&* 12.

Laudatur Judas Machabæus, quod interfectos in prælio, honeſte ſepeliri, precesque & ſacrificia pro eis offerri juſſerit. 2. *Mach.* 12.

Di-

Diſcipulorum Joannis Baptiſtæ Pietas ab Evangeliſtis notatur, quod eo decollato Corpus ejus tulerint, & ſepelierint illud. *Matth.* 11.

Nicodemi & Joſephi ab Arimathæa circa Chriſti corpus ſepeliendum Pietas & Religio in Evangelio diligenter commemoratur. *Matth.* 27.

Q. *Quid, ſi quis corpus ſuum inſepultum relinqui mandaret, eſſetne illi parendum?*

R. Non eſſe illi obtemperandum communis & certa opinio eſt, *per L.* 27. *ibid.* Unde, cum quidam in ſuo teſtamento hæredem conſtituiſſet, ſub conditione, *ſi reliquias ejus in mare abjiceret*: quæſitum fuit, cum hæres inſtitutus conditioni non paruiſſet, *an expellendus eſſet ab hæreditate?*

Reſponſum fuit, *laudandum magis, quam accuſandum hæredem,* qui reliquias teſtatoris, non in mare ſecundum ipſius voluntatem abjecit, ſed memoria humanæ conditionis ſepulturæ tradidit. Proinde deteſtandi ſunt, & quidem merito, qui ſepulturam contemnunt, quales apud Veteres Diogenes & Demoſthenes, *teſte Luciano.*

Q. *Quid intelligitur per ſepulturam Eccleſiaſticam?*

R. Dicitur ſepultura Eccleſiaſtica, quando cadaver tumulatur in loco ad ſepulturam ab Eccleſia deputato & benedicto, idque adhibitis certis Ritibus, Cæremoniis, Precibusque, ut ad ſolatium proſint vivorum, &

ad

ad memoriam ac utilitatem conducant defunctorum.

Hæc loca particularia recondendis mortuorum cadaveribus, alio nomine *Cœmeteria*, quaſi dormitoria vocantur; ab Eccleſia ideo inſtituta ſunt: 1. Ut, ſicut Fideles unanimes inter ſe vixerunt, ita & mortui ab invicem non ſeparentur. 2. Ut in uno loco requieſcant & dormiant, qui una voce ad Reſurrectionem ſunt excitandi: *Surgite mortui, venite ad judicium.*

Q. *Cur Cœmeteria juxta ſacras ædes conſtituuntur?*

R. Ut tranſeuntes frequenter meminerint mortis & mortuorum, & illos Deo & Sanctis, in quorum honorem conſecrata ſunt Templa, commendent.

Q. *Qui ſunt præcipui Ritus, quos ſervat ſancta Romana Eccleſia in Fidelium ſepultura?*

R. 1. Aſpergitur funus aqua benedicta, ut defunctus ſignificetur fuiſſe Chriſtianus baptizatus.

2. Thurificatio adhibetur, ut pro defuncto pias preces, ignitas Charitate, Deoque odoriferas, offerre nos ſignificemus.

3. Pſalmi & orationes pro ſpiritibus defunctorum ex Majorum Traditione & Apoſtolorum exemplo Deo perſolvuntur.

4. Campanæ pulſantur, ad ſignificandum Angelicæ Tubæ ſonum, quæ mortuos vocabit ad Judicium, ſicut campanæ ſono corpus vocatur ad ſepulchrum. Lugubrius autem

eſt campanarum ſonus, ſicut & Eccleſiæ cantus, ut ad compaſſionem excitet.

5. Cereis utimur, ſignificantes, quod defunctis lumen fidei in Baptiſmo acceptum, in finem uſque conſervarit, & cum lumine gratiæ deceſſerit, optantes ei lumen gloriæ. Hinc illud: *Lux perpetua luceat eis.*

6. Crucem deferimus, quia, cum viveret defunctus, ſub Crucis vexillo militavit: unde oramus, ut meritorum Crucis jam particeps fiat.

7. Denique magnus hominum numerus comitatur, tum, ut pro anima orent, tum, ut ſignificemus juſtorum animas ab Angelorum Choris deduci, ſicut Lazarum in ſinum Abrahæ ab Angelis deportatum fuiſſe, Evangeliſta refert.

Homines vero nigris veſtibus induti ſequuntur, ut luctum teſtentur de amici obitu, de cujus anima necdum certi ſumus in gloriam introiſſe, ſed timemus, ne per Purgatorii pœnas debeat tranſire.

Q. *Quinam de jure ab Eccleſiaſtica ſepultura arceantur?*

R. Catholici non quoſvis promiſcue ad cœmeteria ſua, ſive Eccleſiaſticam ſepulturam admittunt. Excluduntur namque SS. Canonum decretis

Primo ſequentes relati in Rituali Romano Pauli V. Pontificis Maximi juſſu edito, *Titulo de exequiis:* nempe Pagani, Judæi, Ethnici, Infideles omnes, Hæretici & eorum fau-

fautores, Apoſtatæ a Chriſtiana fide, Schiſmatici, & publice Excommunicati majori Excommunicatione, interdicti nominatim, & ii, qui ſunt in loco interdicti, eo durante.

Secundo, ſe ipſos occidentes ob deſperationem vel iracundiam (*non tamen, ſi ex inſania id accidat*) niſi ante mortem dederint ſigna pœnitentiæ.

Tertio, morientes in Duello, etiam ſi ante obitum dederint ſigna pœnitentiæ.

Quarto, manifeſti & publici peccatores, qui ſine pœnitentia interierunt.

Quinto, ii, de quibus publice conſtat, quod ſemel in anno non ſuſceperint Sacramenta Confeſſionis & Communionis in Paſchate, & absque ullo ſigno Contritionis obierint.

Et tandem Infantes morientes absque Baptiſmo.

Horum omnium cadavera, ſi internoſci queant, exhumanda ſunt, & in profanum locum abjicienda, ex decreto SS. Canonum: & hoc propter reverentiam, quæ cœmeteriis, aliisque ſacris locis debetur.

Solet interim in plerisque locis in area cœmeteriorum certus locus deſignari, qui non benedicitur, pro ſepultura Parvulorum decedentium ſine Baptiſmo, ne eorum corpuſcula a canibus effodiantur, aut indebite tractentur.

Q. *Suntne ſepeliendi ii, qui ſupplicio afficiuntur?*

R. Hodie ſecundum communem conſuetudinem in furca, patibulo & rota relinqui cernimus, qui illis ſuppliciis affecti ſunt: verum, ſi inſpiciamus Jura, contrarium ſervari deberet. Cautum ſiquidem *in Lib.* 1. *& Lib.* 3. *D. de Cadaver. Punit.* corpora eorum, qui morte damnantur, cognatis ipſorum neganda non eſſe. Item, quibuslibet petentibus ad ſepulturam danda eſſe. Ita factum eſt circa ſacrum JEſu Chriſti Corpus, quod Pilatus Joſepho ab Arimathæa petenti tradidit ſepeliendum.

Accedit Jus divinum in Deuteronomio cap. 21. v. 22. & 23. *Quando peccaverit homo, quod morte pleƐendum eſt, & adjudicatus morti appenſus fuerit in patibulo: non permanebit cadaver ejus in ligno, ſed in eadem die ſepelietur.*

Item Apocal. cap. 11. refertur inter notas Anti-Chriſti, *corpora defunctorum non ſepelire.*

Inſuper Jura Canonica ſimpliciter & indiſtincte loquuntur, dum dicunt poſſe corpora Damnatorum ſepeliri, ut eſt Textus in cap. *Quæſitum.* 53. quæſt. 2. & *Placuit.* 23. quæſt. 5. & Clem. 1. de Pœn. & Remiſs.

Expedit tamen aliquando, ut Maleficorum cadavera relinquantur avibus carnivoris devoranda ad terrorem aliorum & juſtitiæ commendationem. Quomodo & capita & membra proditorum & hoſtium Reipu-

blicæ

plicæ in Portis & Pontibus, latronum vero in viis publicis videnda ponuntur.

Q. *Poſſuntne ſolemnes exequiæ fieri pro iis, quos Juſtitia ſepeliendos reliquit, aut tradidit?*

R. Certe non decet, ut pro talibus, qui ſcilicet in juſtam ſcelerum ſuorum vindictam turpi & ignominioſa morte affecti ſunt, ſolemnes fiant exequiæ, prout fiunt pro aliis Chriſtianis, qui cum honore vitam finierunt.

Pie tamen faciunt Amici & Conſanguinei, qui *privatim* pro eis orant, Sacrificia offerunt, vel curant offerri, eleemoſynas largiuntur, & alia ſatisfactoria opera exercent.

Q. *Quæ utilitas mortuis ex ſepultura accedit?*

R. Multiplex.

Prima, quod conſulitur honori eorum, adhuc in hominum memoriis viventium: non enim caret ignominia quadam, quod fœditas noſtri Corporis aliorum conſpectibus pateat: quocirca non levis pœna judicatur, cum quis a Judice privatur ſepultura, & jubetur in patibulo aut rota pendens eſſe avium eſca.

Secunda, quod ſatisfit deſiderio eorum, quod, dum viverent, habuerunt; nemo enim eſt, qui carnem ſuam odio habeat, ut dicitur Epheſ. 5. Et ideo quisque, dum vivit, cupit etiam poſt mortem Corpus ſuum honeſte tractari: imo credibile eſt, animas corpore ſolutas cupere, ut corpora eorum honeſte habeantur, ſicut etiam cupiunt ad ea re-

reverti, ut docet Auguſtinus *Lib.* 12. *de Geneſi cap.* 15. atque hinc videmus, *Prophetæ inobedienti* datum in pœnam, ut non ſepeliretur cum Patribus ſuis. 3. *Reg.* 13.

Tertia utilitas naſcitur ex eo, quod a multis deducuntur ad ſepulchrum: hinc enim per accidens fit, ut a multis pro eis oretur &c.

DE BENEFICIIS MORTIS CHRISTI.

Q. *Cur JEſus Chriſtus mortem pro nobis ſubire dignatus eſt, & quæ bona ex ſacro illo fonte in nos emanarunt?*

R. Sequentia non ſatis æſtimanda.

1. Liberatio a peccato: *in quo habemus Redemptionem per ſanguinem ejus remiſſionem peccatorum.* Ad Epheſ. 1. *Lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* Apoc. 1.

2. Liberatio a Diaboli Tyrannide, quod ſignificavit Chriſtus, dicens: *nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Joann. 12. Dominabatur Diabolus in cordibus hominum; per Fidem autem Chriſti, quæ Morte ejus & Reſurrectione firmata eſt, a dominatu Diaboli liberantur, ait Auguſtinus *tract.* 52. *in Joann.*

3. Solutio pœnæ peccatis noſtris debitæ, quam homo purus exhibere non poterat: *Chriſtus nos redemit de maledicto Legis.* Ad Gal. 3.

4. Reconciliatio peccatorum cum Deo Patre, juxta illud: *Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi.* 2. Cor. 5.

5. Cœli reſeratio, etenim per peccatum interclusſus erat Regni cœlorum aditus; ſed Chriſtus per Paſſionem ſuam januam aperuit: *Habemus fiduciam in introitu Sanctorum in Sanguine Chriſti.* Hebr. 10.

Q. *Mortuus eſtne Chriſtus pro omnibus omnino hominibus, an ſolum pro Electis?*

R. Dogma Fidei eſt, Chriſtum non ſolum pro Electis, ſeu prædeſtinatis, ut impie volunt *Calvinus* & *Janſenius*, ſed pro omnibus & ſingulis hominibus, etiam reprobis, mortuum eſſe, & Sanguinem fudiſſe.

Hæc veritas inconcuſſe probatur multis S. Scripturæ locis: *Ipſe vulneratus eſt propter iniqnitates noſtras... Omnes nos erravimus... Et poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrum* Iſaiæ 53.

Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, Joann. 1. non dicit peccatum aliquorum de mundo, ſed mundi indefinite, id eſt, *omnium.*

S. Paulus orationes pro omnibus fundendas eſſe declarans, ait: *Hoc bonum eſt & acceptum coram Salvatore noſtro Deo, qui omnes vult ſalvos fieri*: Et ſtatim addit: *Qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus.* 1. Tim. 2. Et alibi: *Pro omnibus mortuus eſt Chriſtus.* 2. Cor. 5. *Videmus JEſum propter Paſſio-*

nem mortis gloria & honore coronatum, ut gratia Dei pro omnibus guſtaret mortem. Hebr. 2.

Qui eſt Salvator omnium hominum. 1. Tim. 4.

Ipſe eſt, JEſus Chriſtus, *Propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.* 1. Joann. 2.

Articulum hunc Fidei confirmat Symbolum Conſtantinopolitanum: *Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis... Crucifixus, Paſſus &c.* Non ait, propter Fideles vel propter Electos, ſed *propter nos homines*, ut ſignificet, Chriſtum ad ſingulos homines redimendos paſſum eſſe.

Merito igitur damnata eſt, ut impia, blaſphema, divinæ derogans Bonitati, & hæretica hæc V. Janſenii Propoſitio: *Semipelagianum eſt dicere, Chriſtum pro omnibus hominibus mortuum eſſe, aut Sanguinem fudiſſe.*

Q. *Si Deus pro omnibus mortuus ſit, omneſque redemerit, velitque omnes ſalvos fieri, quare non omnes ſalvi fiunt, cum nemo ejus voluntati reſiſtere valeat?*

R. Si omnes ſalvi non fiant, hoc non provenit ex parte Dei, ſed ex propria malitia eorum, qui pereunt. Omnes redemit Chriſtus, ſufficienter pro omnibus ſatisfecit, nulli gratiam ſufficientem denegat, & quantum eſt *ex ſe*, ſincere vult omnes ſalvos fieri, ſi omnes ſuis mandatis obtemperare velint: v. g. ſi quis daret pretium ſufficiens

pro

pro redimendis omnibus captivis alicujus urbis; quidam tamen propria voluntate egredi nollent e captivitate, ſed mallent in ea remanere: iſte diceretur omnes ſufficienter redemiſſe, non tamen *efficaciter & de facto*, quandoquidem aliqui non eſſent de facto redempti.

Idem videtur dicendum de Chriſto: omnes homines redemit ſufficienter, quia ſanguinem ſuum, & mortem ſuam obtulit tanquam pretium Redemptionis omnium; at, non omnes redemit efficaciter & de facto: Et hoc verum eſt, non ex defectu pretii, ſed quia multi nolunt frui beneficio Redemptionis ejus, quia malunt degere in captivitate perpetua peccati, quam obtemperando ejus mandatis frui libertate Filiorum Dei: unde per eos ſtat, ſi non ſalventur.

Q. *Cur in Conſecratione Calicis dicitur Sanguis Chriſti effuſus pro multis, & non pro omnibus, ſi pro omnibus paſſus ſit Chriſtus?*

R. In Paſſione Chriſti duo conſideranda ſunt. Primo virtus Paſſionis, & hæc reſpicit omnes, & nullum excludit. Secundo fructus, quem homines ex illa percipiunt. Et hic non reſpicit omnes, quia non omnes ſe reddunt capaces virtutis illius, ideo dicitur *pro nobis & pro multis*.

Q. *Quomodo diſtinguuntur virtus & fructus Paſſionis?*

R. Tanquam cauſa & effectus: ſicut enim virtus Solis eſt *cauſa*, & fructus arborum

eſt *effectus*; & virtus Medicinæ eſt *cauſa*, ſanitas vero eſt *effectus* & *fructus* illius: ita virtus Paſſionis eſt *cauſa*, fructus vero & utilitates, quas homines accipiunt ex illa, ſunt *effectus*.

Q. *Quare, cum virtus Paſſionis ſit ad omnes, fructus illius pro multis, & non pro omnibus ſunt?*

R. Quia, ſicut infirmus poteſt nolle bibere medicinam ſibi paratam, in qua ſit virtus ſanandi illum; ita homo per liberum arbitrium poteſt reſpuere virtutem Paſſionis Chriſti ſibi oblatam; unde privabitur fructu illius. Et ſic fit, ut multi priventur fructu Paſſionis Chriſti.

Verum, ajunt Patres Concilii Tridentini Seſſ. 6. cap. 3. *Verum, & ſi ille*, Chriſtus, *pro omnibus mortuus eſt, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt.* Quare non recipiunt? quia nolunt.

Q. *Quomodo intelligendi ſunt alii Scripturæ textus, in quibus dicitur, Chriſtus dare animam ſuam Redemptionem pro multis?*

R. Quod *multi* & *omnes* unum & idem ſignificant, cum omnes reipſa ſint *multi*, & in S. Scriptura non raro unum pro alio uſurpetur. Sic S. Paulus 1. Tim. cap. 2. ait, *qui dedit Redemptionem ſemetipſum pro omnibus.*

Nullus tamen dicere audebit expreſſe, illum contradixiſſe Matthæo, cum & alibi dicat: *unius delicto* multi *mortui ſunt.* Ad Rom. 5. v. 15. & 18. Et *per unius delictum*

in

in omnes homines in condemnationem. Ex quibus textibus apparet, quod indifferenter utatur nomine *multi*, & nomine *omnes*, ut ſuadeat hæc duo nomina unum & idem ſignificare aliquando in Scriptura ſacra, præſertim in his, in quibus agitur de morte & paſſione Chriſti, aut de remiſſione peccatorum.

Audiant hæretici pro fine hujus controverſiæ Apoſtolum dicentem: *Tradidi vobis, quod & accepi, quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris ſecundum Scripturas.* Non dicit pro peccatis aliquorum, electorum, prædeſtinatorum, ſed pro peccatis omnium & ſingulorum hominum.

Q. *Chriſtus dicens, ſe ponere animam pro ovibus.* Joann. 10. *Non eſſe miſſum niſi ad oves, quæ perierunt Domus Iſrael.* Matth. 15. *Non orare pro mundo, ſed pro his, quos illi dedit Pater.* Joann. 17. *Nunquid elici poteſt ſolum pro prædeſtinatis mortuum eſſe?*

R. Minime. Præfati textus facile explicari poſſunt.

Ad primum, ſicut & ad alios ſimiles dicendum: quod, ſicut Chriſtus eſt Paſtor univerſalis, ita omnes homines ſunt ejus oves, unde pro omnibus omnino hominibus animam poſuit.

Ad ſecundum, licet particula *niſi* excluſiva videatur, nihil tamen aliud inſinuare voluit Chriſtus, niſi ſe eſſe miſſum *principaliter* & *primario* pro Judæis; *minus veró principaliter* & *ſecundario* pro aliis hominibus.

Vel,

Vel, quod ipſe non niſi Judæos vocare *per ſe* venerat, cum reliquæ nationes vocandæ eſſent per *Apoſtolos*: non enim totum orbem Chriſtus peragravit, ut Evangelium & Fidei lumen diffunderet, ſed ſolum Judæam ipſe edocuit; Diſcipulos autem miſit Gentibus prædicare.

Ad tertium dicendum: quod Chriſtus tunc particulariter orabat pro Apoſtolis & Diſcipulis, mox oraturus pro Paganis & aliis; quaſi diceret: *De meis Diſcipulis nunc ſupplex venio; primas illi animi mei curas merentur; quia tui ſunt, & mihi eos dediſti.* Verſu enim 20. ait: *Non pro eis autem rogo tantum; ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me.*

Deinde, ex textibus relatis, & nonnullis aliis ſimilibus, etſi colligi poſſit, Chriſtum complete & efficaciter mortuum eſſe pro Ovibus ſuis, pro Populo ſuo, pro Eccleſia, pro Electis & Prædeſtinatis, qui Gloriam cœleſtem, quæ finis eſt, & meritum Paſſionis ejus, conſecuti ſunt, & conſequentur: hoc tamen non excludit, ipſum Chriſtum mortuum fuiſſe pro omnibus & ſingulis hominibus, ut clare demonſtratum eſt ſuperioribus S. Scripturæ textibus, qui nullam reſtrictionem habent; nec illis iſti ſunt contrarii, licet aliquam reſtrictionem habere videantur, ut conſideranti patebit.

DE V. SYMBOLI ARTICULO:

DESCENDIT AD INFEROS, TERTIA DIE RESURREXIT A MORTUIS.

Q. *Quid credendum nobis proponit hic articulus?*

R. Quod mortuo Chriſto anima ejus Divinitati conjuncta ad Inferos deſcenderit, ibique tam diu remanſerit, quamdiu ejusdem corpus in ſepulchro fuit.

Q. *Quid ſunt Inferi?*

R. Sunt quædam loca, in quibus detinentur animæ extra Beatitudinem conſtitutæ.

Q. *Quot ſunt ejusmodi loca?*

R. Tria fuiſſe ante Chriſti Domini Reſurrectionem, docet Concilium Tridentinum, ſcilicet Infernum damnatorum, Purgatorium & Limbum.

Infernus damnatorum eſt infima regio terræ, ſive carcer teterrimus, ubi reprobi perpetuo inextinguibili igne cum Dæmonibus torquentur. Hic propria ſignificatione *Infernus* vocatur.

Purgatorium locus eſt, in quo piorum animæ pœnis peccatorum obnoxiæ ad certum tempus cruciatæ expiantur, ut eis in æter-

ternam Patriam pateat aditus, in quam *nihil coinquinatum* introire poteſt.

Limbus eſt ſubterranea regio, duabus illis ſuperior, in qua animæ Sanctorum, quibus nulla pœna ſolvenda ſupererat, ante Chriſti adventum excipiebantur, ibique ſine ullo doloris ſenſu, beata Redemptionis ſpe ſuſtentatæ, quieta habitatione & conſolatione fruebantur.

Q. *Ad quem iſtorum locorum deſcendit Chriſtus?*

R. Ad Limbum Patrum, qui etiam *Abrahæ Sinus* dicitur. De hoc deſcenſu vaticinatus fuerat Propheta Regius: *Non derelinques animam meam in Inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Pſal. 15. Quem textum de Chriſto JEſu explicat S. Petrus: *Providens locutus eſt de Reſurrectione Chriſti, quia neque derelictus eſt in Inferno, neque caro ejus vidit corruptionem.* Act. cap. 11.

Q. *Cur deſcendit ad Limbum Patrum?*

R. Ut animas Patriarcharum, Prophetarum, & Juſtorum omnium ibi detentorum ſua præſentia lætificaret, & gloria ſempiterna donaret, eas ſecum in cœlum trahens. Tunc impletum eſt, quod latroni promiſerat: *Hodie mecum eris in Paradiſo*, id eſt, in Limbo, qui per Adventum Chriſti in verum Paradiſum fuerat converſus.

Q. *Quid ibi agebant SS. Patres?*

R. Toti erant in deſideriis adventus Meſſiæ, qui eos e lacu iſto liberaret, & ſui viſione

ne æternum bearet. Cœlum enim, cujus clavis Chriſti Sanguis eſt, nondum erat apertum.

Q. *Deſcenditne etiam ad Infernum damnatorum?*

R. Sic creditur: non tamen pœnas Inferni ſuſtinuit, ut impie ſentiunt hæretici, cum illuc deſcenderit inter *mortuos liber*, Pſal. 87. & *Victor*, ut Dæmones virtute ſua, ſummaque poteſtate profligaret, ut *in nomine JEſu omne genu flectatur Cæleſtium, Terreſtrium & Infernorum.* Philipp. 2.

Q. *Quid ſentis de animabus Purgatorii, an aliquas Chriſtus liberavit?*

R. Pie creditur, Chriſtum deſcendentem ad Purgatorium illorum animas liberaſſe, quæ jam ſatis erant expiatæ.

Nullatenus tamen dubitandum eſt, quin omnes incredibili ſolatio & gaudio affecerit, omniumque pœnas moderatus ſit, id enim colligi poteſt ex illo divino oraculo: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in Domino.* Eccleſ. 24.

DE INFERNO DAMNATORUM.

Q. *Daturne talis Infernus, in quo puniuntur Dæmones, & peccatores impœnitentes poſt mortem?*

R. Nul-

R. Nullum talem infernum a Deo fuiſſe creatum dixerunt olim *Albanenſes*, circa annum 796. & poſt ipſos nonnulli alii hæretici, docentes, nullum eſſe illud ſupplicium, niſi illud, quod in hoc mundo patimur, in pœnam delictorum noſtrorum.

Quod autem talis Infernus exiſtat, eruitur ex multis S. Scripturæ locis. De Core, Dathan & Abiron, qui ſeditionem moverant, & alia crimina perpetraverant, dicitur: *Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, deſcenderuntque vivi in æternum.* Num. 16.

Item: *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit usque ad inferni noviſſima.* Deut. 32. Item: *Erubeſcant impii, & deducantur in infernum.* Pſal. 37. Item: *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* Job. 21.

Sunt alia prope innumera Scripturæ loca, ex quibus probatur, quod non ſolum detur infernus; ſed quod ſit in centro terræ, ut denotat hoc verbum *deſcendere.*

Deinde accedit omnium Theologorum & Fidelium conſenſus. Solus igitur impius poteſt dicere, non eſſe alibi infernum, quam in hac vita: aliter enim judicabit, ſi ex hoc mundo impœnitens diſceſſerit.

Q. *Quid igitur eſt infernus ille damnatorum?*

R. Eſt locus horridus, tenebroſus, pœnalis, in centro terræ, id eſt, in medio terræ ſitus, in quo Dæmones, & animæ perverſæ, a cor-

a corporibus ſejunctæ detinentur; poſt reſurrectionem vero etiam corpora in perpetuum ibi recludentur.

Q. *Quales ſunt pœnæ infernales?*

R. Sunt acerbiſſimæ, acutiſſimæ, horribiliſſimæ, intolerabiliſſimæ, perpetuæ &c.

Audiatur Auguſtinus: *De aquis nivium,* inquit, *tranſibunt damnati ad calorem nimium, de quibus duobus innumera pendent pœnarum genera*, videlicet, *ſitis intolerabilis, pœna famis, pœna horroris, pœna timoris, pœna anguſtiæ, pœna tenebrarum, ſeveritas tortorum, præſentia Dæmonum, ferocitas beſtiarum, crudelitas miniſtrantium, dilaceratio immortalium vermium, vermis conſcientiæ, ignitæ lacrymæ, ſuſpiria, miſeriæ, dolor ſine remedio, vincula ſine ſolutione, mors æterna, pœna ſine fine &c.* Lib. de Tripl. habit. cap. 2.

Q. *Quot ſunt tormentorum genera in inferis?*

R. Quam plurima jam ſuperius ab Auguſtino relata.

Dionyſius vero Carthuſianus undecim diſtincte enumerat hoc ordine, *Lib. de* 4. *Noviſſ.* Et ſunt: ignis, frigus, vermium morſus, fœtor, aſpectus Dæmoniorum, fames, ſitis, ligatio damnatorum, horrenda caligo, locus, privatio beatæ viſionis, &c.

Q. *Quid præſtabit Ignis?*

R. Unumquemque juxta ſua torquebit demerita, prout habetur in Apocalypſi:

Quantum glorificavit ſe , & in deliciis fuit , tantum date illi tormentum. Apoc. 18. Et, quoniam in vitiis carnis ſunt ardor concupiſcentiæ, immunditiæ fœtor, & delectatio major; ideo *vitia illa* infernali incendio ſpecialiter æſtuante ac fœtido, utpote igne ſulphureo, *acerrime puniuntur.* Unde, ſi pro uno peccato mortali infligitur tanta punitio, quam ineffabiliter puniuntur infernali incendio, ac cæteris pœnis gehennæ, qui multis & magnis mortalibus peccatis inquinantur, ac ſordent, præſertim qui vitioſis conſuetudinibus ſunt oppreſſi?

Et quantumvis dicatur, quod omnes damnati uno igne torqueantur, videtur tamen rationabiliter dici poſſe, quod in diverſis locis inferni ſint *ignes particulares impares in calore*, & quod graviora peccata in calidioribus ignibus puniantur.

Q. *Quale eſt infernale frigus?*

R, Acutiſſimum ac vehementiſſimum eſt, quod etiam reprobos magis aut minus punit, penetrat. & conſtringit, ſecundum quod magis aut minus vitioſi exiſtunt. Specialiter hoc frigore cruciantur acedioſi ac pigri, qui tarditatis ſuæ torpore a divino retrahuntur obſequio; ideo conſtringuntur gehennali algore, indicibiliter tremunt, & dentibus graviſſime ſtrident. *Peccator videbit & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tapeſcet.* Pſal. 114. Quod autem ibi ſit frigus, aſſerit S. Job his verbis: *Ad nimium calorem tranſiet*

ſiet ab aquis nivium , & usque ad inferos peccatum illius. Job. cap. 24.

Q. *Quæ eſt tertia inferni pœna?*

R. Eſt morſus, turpitudo & horror vermium edaciſſimorum, juxta illud Iſaiæ cap. 66. *Vermis eorum non morietur.* Et in Eccleſiaſtico cap. 1. *Vindicta carnis impii, ignis & vermis.* Judith quoque cap. 16. ait: *Dominus omnipotens dabit vermes in carnes eorum.* Et quanto quis in vita præſenti turpioribus inquinatur ſceleribus, tanto illic a monſtruoſioribus, turpioribus, crudelioribus ac horribilioribus vermibus affligetur, mordebitur, & operietur: quæ autem hic de vermibus allegantur, *Haymo* & alii quidam de corporalibus intelligunt vermibus: alii vero dicunt, eſſe ea ſpiritualiter intelligenda.

Q. *Quid de fœtore, quarta inferni pœna, ſentiendum?*

R. Certe pœnaliſſimus eſt, & talis, quo odoratus damnatorum amariſſime affligitur, & ſpecialiter nominatur *fœtor ſulphureus*, qui lamentabiliter cruciat: unde in Apocalypſi cap. 21. aſſeritur: *Pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure.* In *ſtagno*, inquit Joannes quod ſcilicet immobiles & fœtidas alit aquas, non decreſcit, non emittitur, non ſiccatur.

Q. *Unde oritur ille fœtor?*

R. Ex putridiſſimo ſtagno, immundiſſima cloaca, & ex fœtidiſſimis damnatorum corporibus, de quibus prædixit Iſaias cap.

34. *De cadaveribus eorum aſcendet fœtor.* Sicut enim corpora Electorum ſuaviſſime redolebunt: ita obſcœnæ reproborum carnes admodum male olentes erunt.

Q. *Quodnam eſt inferni quintum ſupplicium?*

R. Eſt horrendus aſpectus Dæmoniorum, & omnium damnatorum, quorum animæ Dæmonibus in turpitudine aſſimilantur, & quorum corpora *poſt diem judicii* erunt deformiora, & ad intuendum horribiliora, quam quando erant in monumentis a vermibus pro media parte corroſa, & ſerpentibus, bufonibusque operta.

Denique, ſi tam ineffabiliter horribile & pœnale eſt, dæmonem unum in ſua deformitate conſpicere; ita, ut aliqui hoc experti teſtati ſint: ſe malle ardentem fornacem intrare, quam diabolum ſic videre; quam inopinabiliter erit pœnoſum, tot maligniſſimos, turpiſſimos ac furioſiſſimos ſpiritus perpetuo intueri?

Q. *Quæ eſt ſexta damnatorum pœna?*

R. Eſt ferventiſſima fames, juxta illud: *Famem patientur ut canes.* Et quanto quis in hac vita *guloſior* eſt, & delicatius atque intemperantius vivit, jejunia quòque Eccleſiæ frangit, & aliorum bona conſummit, aut *Eccleſiaſticos reditus* indigne devorat, & expendit; tanto intolerabiliori fame cruciabitur in inferno.

Pro-

Propter quod in Evangelio loquitur Filius Dei: *Væ vobis, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis.* Luc. 6.

In Iſaia quoque cap. 65. loquitur Deus iniquis & condemnatis: *Ecce ſervi mei comedent, & vos eſurietis: Ecce ſervi mei bibent, & vos ſitietis: Ecce ſervi mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce ſervi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus ululabitis.*

Hinc in Eccleſiaſtico cap. 13. ſapienter conſulitur: *Ante obitum tuum operare juſtitiam,, quoniam non eſt apud inferos invenire cibos.*

Stimulati damnati a furibunda fame ſemper edere cupient; & quod edant, non habebunt unquam. Vehementiſſima ſitis ipſos continuo cruciabit, nec erit, qui potum, ne quidem guttulam aquæ eis porrigat.

Q. *Quid de ſiti damnatorum, quæ ſeptima eſt inferni pœna?*

R. Sitis eorum eſt arida, ignea, rabida, ardentiſſima & inexplebilis.

Hac ſiti præcipue torquebuntur potatores, & ebrioſi, ac vinolenti, quibus dicitur per Iſaiam cap. 25. *Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & ad potandum usque ad veſperam.* Verum præfata fame & ſiti potiſſime affligentur immiſericordes, qui eſurientes non paſcunt pro viribus, nec ſitientibus poculum præbent.

Item ii, qui variis generibus pretioſorum ciborum ac potuum replent corpora ſua, quod aliqui faciunt, etiam ex *Eccleſiaſticis bonis:* nec compatiuntur pauperibus, & vix ſiccum panem, aut hauſtum vini vel aquæ frigidæ tribuunt eis.

Q. *Habemusne iſtius ſupplicii aliquod exemplum?*

R. Certe, ex ipſomet Evangelio, in perſona divitis Epulonis: *Cum eſſet in tormentis, vidit Abraham a longe, & Lazarum in ſinu ejus; & ipſe clamans dixit: Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti ſui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Luc. 16. v. 23. &c.

Obſervate modeſtas ejus preces. Non aquæ labrum, non vini dolium poſtulat; ſed quod inter omnia viliſſimum eſt, vel guttulam aquæ rogat, nec tamen impetrat; minimum hoc refrigerium ſemper ei denegabitur.

Recordare fili, reſpondit Abraham: *quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nunc autem hic conſolatur, tu vero cruciaris.* Fili: videt, ait S. Chryſoſtomus, Patriarchæ bonitatem, *filium vocat; non tamen præbet auxilium ei, qui ſe remedio privaverat.* Nam, ut ait Nyſſenus, *quia non fuit miſeratus, idcirco non exauditur.*

O Di-

O dives! exclamat Auguſtinus, *qua fronte quæris guttam, qui noluiſti porrigere micam?* Serm. 110. de Temp.

Q. *Cur diviti huic in extrema fame ſitique negatur minima gutta aquæ?*

R. Videtur quidem, quod hoſpitalitatis amantiſſimus Abraham potuiſſet ipſi concedere id, quod tam humiliter exigebat, maxime, cum gutta una aquæ vehementiſſimum, intolerabilemque ſitis ardorem extinguere non valeret; imo nec tota maris, fluviorumque aqua inferni flammas miteſceret. Cur ergo minimum hoc ſolatium, *ſi ſolatium dici poteſt*, in æternum ipſi Epuloni denegabitur?

Ratio eſſe poteſt, quod, ſicut Sancti in cœlo gaudiis, voluptatibusque pleniſſimis & refertiſſimis fruuntur ſine ulla vel mini[illegible]a mœroris mixtura; ita damnati in inferno crudeliſſimis ſuppliciis afficiuntur ſine ullo vel minimo lenimento, ſine ſolatio, ſine interruptione ulla vel laxamento.

Q. *Quæ eſt octava inferni pœna?*

R. Pœna illa eſt ligatio & vinculatio damnatorum, prout in Evangelio Dominus loquitur de damnando: *Ligatis manibus & pedibus projicite eum in tenebras exteriores.* Matth. 22.

In inferno namque potiſſime adimplebitur, quod Salomon dixit: *Iniquitates ſuæ capient impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringetur.* Prov. 5.

Hic Iſaias Propheta cap. 24. aſſeruit de iniquis: *Congregabuntur congregatione unius faſcis, & claudentur in carcere.*

De quibus Chriſtus perhibet ſe dicturum: *Alligate ea,* puta zizania, per quæ reprobi deſignantur, *in faſciculos ad comburendum.*

Q. *Quid ulterius cruciat damnatos?*

R. Nona pœna ipſorum eſt horrenda caligo, cujus figura in Ægyptiis præceſſit, apud quos fuerunt tribus diebus tenebræ tem denſæ, ut palpari valebant: quibus tenebris infernalis caligo mirabiliter horribilior eſt: propter quod a Job cap. 10. infernus vocatur *terra operta mortis caligine, terra miſeriæ & tenebrarum.*

De hac tenebrarum pœna Chryſoſtomus: *Plorabunt omnes triſtiſſime,* inquit, *flamma ipſis vehementius incumbente. Neminem videbunt præter condemnatos.* Ad Theod. Lapſum.

Ignis ergo infernalis tantum de luce habebit, ut infelices illæ creaturæ ſe mutuo poſſint inſpicere.

Nec obſtat, quod ſcribit S. Gregorius: *Ignis infernalis concremationem habet, ſed lumen non habet; flamma illa comburit; ſed tenebras non expellit.* Lib. 9. Moral. cap. 46. Quia, licet ignis ille ad conſolationem non luceat, *ut ſubdit ibidem;* tamen, ut magis torqueat, ad aliquid lucet: quia ſequaces

ſuos

ſuos ſecum in tormentis, *flamma illuſtrante*, reprobi ſunt viſuri.

Ignis itaque, qui obſcuritate cruciat, lumen ad tormentum ſervat.

Q. *Quæ alia eſt pœna inferni?*

R. Decima pœna inferni eſt turpiſſima, horribiliſſima ac fœdiſſima diſpoſitio loci, cujus turpitudini & fœtori, immunditiæ & horrori nulla cloaca, nulla putredo, nullum deſertum, nullum cadaver poterit comparari &c.

Q. *Eſtne ulterior pœna damnatorum?*

R. Undecimo loco reponitur *pœna damni*, videlicet carentia beatæ Viſionis, & privatio omnis ſalutis, inopia maxima, deſperatioque extrema.

Aliæ quoque plurimæ pœnæ ſunt in damnatis, videlicet mœror, dolor & pavor. *Mœror* de bonis amiſſis: *Dolor* de tormentis ſemper præſentibus: *Pavor* de malis futuris, & nunquam terminum habituris.

Audiant Peccatores.

Quis putas, tunc mœror erit? quæ triſtitia, cum ſeparabuntur impii a conſortio Sanctorum, & a viſione Dei, & traditi in poteſtatem Dæmonum, ibunt cum ſceleratis in ignem æternum?

Ibi ſemper erunt ſine fine in luctu & gemitu; ibi erit dolor intolerabilis, fœtor incomparabilis; mors corporis & animæ ſine ſpe ve-

niæ & miſericordiæ; *ubi nec qui torquet, aliquando fatigatur, nec qui torquetur, aliquando moritur: ſed ſic morientur, ut ſemper vivant; & ſic vivent, ut ſemper moriantur.* Hugo Lib. 1. de Anima.

Q. *Eſtne ignis infernalis verus, realis, an metaphoricus?*

R. Ignem infernalem vere phyſicum eſſe, realem & corporeum, univerſa credit Eccleſia. Colligitur ex Scriptura, ubi Deus dicit: *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit usque ad inferni noviſſima.* Deuteron. 32. v. 42. Cum dicitur *ignis ſuccenſus*, verus & realis ignis exprimitur, qui ſolus poteſt ſuccendi, & ardere; non vero metaphoricus.

Idem habetur in Pſal. 10. *Pluet ſuper peccatores laqueos ignis &c.* nam pluere ſignificat effuſionem rei ſubſtantialis & realis. Et in Evangelio dicitur: *Gehenna ignis* & *Caminum ignis, & ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo &c.*

Unde ſic argumentari poteſt: Damnati in inferno cruciantur eo igne, quo cruciabuntur cum corpore, & anima ſimul poſt judicium: at igne corporeo cruciabuntur, juxta ſuperius dictum: *ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis ejus*: nequit enim ignis metaphoricus corpus damnati torquere, ergo vere eſt corporeus & realis.

Quomodo autem ignis ille materialis agere poteſt in Dœmones & animas, quæ

ſunt

ſunt puri ſpiritus? Naturaliter quidem non poteſt. Verum, cum ſit inſtrumentum divinæ Juſtitiæ, a Deo elevatur, ut tam ſpiritus, quam corpora inflammare & torquere valeat, *miris*, ut dicit Auguſtinus, *ſed veris modis*: An cruciat & torqueat phyſice vel intentionaliter, nihil ad nos; diſputandum relinquimus Theologis Scholaſticis.

Q. *Vermis, de quo Iſaias dicit, quod non morietur, eſtne verus, realis & corporeus vermis?*

R. Licet Iſaias cap. 66. eodem modo loquatur de vermibus, ac de igne, ut patet ex textu: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*, non tamen eodem modo ſummendi ſunt vermis & ignis; vermis enim non poteſt rodere ſpiritum, nec ejus ſubſtantiam laniare: quia dolor ille cauſatur a vivente, per actionem vitalem ipſius vermis, qui aliquid de ſubſtantia alterius ſubtrahit, cujus ſubtractionis & quaſi diviſionis non eſt capax ſubſtantia ſpiritualis, quia eſt prorſus indiviſibilis.

Ideo, cum repugnet vermes talem actionem exercere circa ſpiritum, neceſſe eſt, quod *vermis inferni* accipiatur *metaphorice*, ſeu pro *remorſu conſcientiæ*, qui per vermem figuratur & exprimitur.

De igne autem aliter diſcurrendum eſt: quia ignis agit actione mere extrinſeca reſpectu animæ, immittendo ſcilicet qualitates, vel aliquid ejusmodi, non ſubtrahendo,

nec dividendo ſubſtantiam ſpiritualem, quæ eſt incapax diviſionis & corruptionis.

Igitur non eſt neceſſe uti *Metaphora*, ut dolor ignis exprimatur, ſicut neceſſe eſt ipſa uti, ut exprimatur remorſus conſcientiæ.

Deinde fieri poteſt, ut poſt ultimum judicium futuri ſint veri vermes in inferno, qui corpora damnatorum perpetuo laniabunt & corrodent.

Q. *Dum Scriptura tribuit damnatis oculos, linguam, digitos, ſuntne illa intelligenda metaphorice?*

R. Certiſſime. Evidens enim eſt ſpiritum carere membris. Unde, quando Dives in inferno ſepultus conqueritur de ardore linguæ, & petit digito Lazari intincto aqua refrigerari; non debemus imaginari, Epulonem habere veram & realem linguam, & Lazarum veros & reales digitos, cum illa repugnent ſpiritui, ut ſunt animæ damnatæ; & ſic non niſi *metaphorice* illis tribui poſſunt.

Non debet tamen quis inferre, ignem pari modo eſſe metaphoricum: quandoquidem conſtat aliunde per S. Scripturam, ignem infernalem eſſe verum atque realem ignem, ut demonſtratum eſt.

Q. *Suntne pœnæ infernales in æternum duraturæ?*

R. Non defuerunt, qui pœnæ æternitatem in damnatis negarunt, inter quos *Origenes*, vel potius *Origeniſtæ* numerantur, qui

non

non ſolum impiorum hominum, verum etiam Dæmonum tormenta finem habitura, docuerunt.

Dicebant quidem, infernum nunquam finem habiturum; at damnatos non ibi in perpetuum arſuros. Dixit Chriſtus: *ite in ignem æternum.* De æternitate ignis non poteſt dubitari: bene vero, ajebant, de æterna combuſtione, quam ſemel ceſſaturam falſo exiſtimabant, non attendentes ad id, quod ſequitur: *ibunt hi in ſupplicium æternum.*

Verum hæc illorum ſententia S. Scripturæ & Patribus contradicit, cum de pœnis inferni *ſine ulla limitatione* loquantur.

Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? aut quis habitabit de vobis cum ardoribus ſempiternis? Iſaias cap. 33.

Ignis eorum non extinguetur. Idem cap. 66.

Diſcedite a me maledicti, ite in ignem æternum: ibunt hi in ſupplicium æternum; juſti autem in vitam æternam. Matth. 25.

Qui pœnas dabunt in interitu æternas a facie Domini. 2. Theſſal. 2.

Vinculis æternis ſub caligine reſervavit. Epiſt. Judæ v. 7.

Cruciabuntur die ac nocte in ſæcula ſæculorum. Apoc. 20.

Eodem modo loquuntur SS. Patres. *Corpus, quod peccato eſt ſubditum*, inquit S. Martialis, *in impiorum pœnis æternaliter excruciabitur cum anima ſua.* Epiſt. ad Burdigal. cap. 4.

Au-

Auguſtinus Lib. de Civitat. Dei cap. 9. ait: *Quod de ſempiterno ſupplicio damnatorum per ſuum Prophetam Deus dixit fiet; omnino fiet.*

Et Petrus Bleſſenſis ita ſcribit: *Tota hominis miſeri ſubſtantia devorabitur inextinguibilibus flammis; nec erit ſuppliciorum modus, vel intermiſſio, ſive finis.* Epiſt. 61.

Tandem hæc veritas definita fuit in 6. Synodo *act.* 11. & in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. *Firmiter &c.* & in pluribus aliis Conciliis Provincialibus, in quibus Origenis errores damnati fuere.

Q. *Quodnam fuit fundamentum erroris Origeniſtarum?*

R. Illud ſumpſerunt ex Pſalmo 76. in quo Propheta David exprimere videtur, Deum aliquando miſerturum damnatorum; ſic enim loquitur: *Nunquid in æternum projiciet Deus, aut non apponet, ut complacitior ſit adhuc? aut in finem miſericordiam ſuam abſcindet a generatione in generationem? aut obliviſcetur miſereri Deus? aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas?*

Ex quibus verbis concludebant, Deum non punire peccata hominum *pæna æterna*, alias *obliviſceretur miſereri, & contineret in ira Miſericordias ſuas.*

Aliam auctoritatem adducebant ejusdem Prophetæ: *Non derelinques animam meam in inferno*, Pſal. 13. id eſt, in pœnis ſeu cruciatibus

tibus inferni; ergo pœnæ illæ non ſunt æternaliter duraturæ &c.

Sed male capiebant mentem Prophetæ; non enim loquitur de damnatorum liberatione, quos ſciebat Decreto irrevocabili detinendos eſſe in inferno; ſed de Redemptione generis humani a captivitate Dæmonis.

Videns David *in meditatione ſua* multitudinem hominum peccatorum; dicebat intra ſe: *Num projiciet Deus omnes homines in interitum ſempiternum? Ubi eſt igitur infinita miſericordia ejus?* Et reſpondet: quod Deus in tempore ſuo viſitabit populum ſuum, ac ſalvabit eum a peccatis eorum; concludens, futurum aliquando tempus Redemptionis generis humani, in quo per miſericordiam Dei non ſolum reliquiæ Judæorum, ſed etiam multitudo gentium ſalvaretur in Sanguine Chriſti futuri: unde ſubdit: *Notam feciſti in populis virtutem tuam, redemiſti in brachio tuo populum tuum.*

Quod ſi de damnatis intelligenda velis Prophetæ verba: dicendum, inquit Auguſtinus: quod in ira ſua non contineat Deus miſericordias ſuas cum reis; *mitius enim, quam mereantur, punit.* Et notandum eſt, quod non dicat: *finiet iram ſuam*, ſed quod, *in ira ſua perſeverante*, non contineat miſericordias: quoniam eam quoque in damnatorum punitione manifeſtat. Nam peccatum mortale eſt offenſa infinita, quæ *in rigore ju-*

ſti-

ſtitiæ debet puniri pœna intenſiori, quam ea, qua punitur in inferno.

Ad alium textum, dico: intelligendum eſſe de Chriſto Domino, cujus anima non eſt derelicta apud inferos, ſeu in limbo SS. Patrum, juxta explicationem datam ab ipſiſmet Apoſtolis: legitur enim in Actibus eorum cap. 2. *Propheta igitur cum eſſet, & ſciret, quia jurejurando juraſſet illi Deus, de fructu lumbi ejus ſedere ſuper ſedem ejus: providens locutus eſt de Reſurrectione Chriſti, quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem. Hunc JEſum reſuſcitavit Deus, cujus omnes nos teſtes ſumus.*

Ex his facile colligere eſt; quantum diſtet Propheta a ſenſu Origeniſtarum, pœnarum infernalium perpetuitatem negantium.

Q. *Cur Deus propter peccatum temporale ſuppliciis damnatos adjudicavit ſempiternis?*

R. Aliqui dixerunt: Deum ideo ad pœnam æternam damnatos condemnaſſe, quia prævidit, *quod ſi perpetuo vixiſſent, perpetuo peccaſſent.* Sed hæc ratio, quæ etiam S. Gregorio tribuitur, admittenda non eſt: quia, ſi Deus puniret æternaliter peccatorem, quia prævidit eum ſemper fuiſſe peccaturum, ſi ſemper vixiſſet, deberet etiam prœmia largiri bonis operibus, quæ prævidit *ſub quadam conditione* futura. Sic v. g. prævidit, quod, ſi *in Tyro & Sidone* facta fuiſſent miracula, quæ facta ſunt *in Corozaim & Beth-*

ſaida:

ſaida; & cinere & cilicio pœnitentiam egiſſent; & tamen hæc voluntas nullum habet a Deo prœmium, neque mala eodem modo præviſa puniuntur a Deo.

Noſter vero Scotus ſequentem adducit cauſam; quia, inquit, peccatum, quod non fuit in hoc mundo remiſſum, ſemper durat in damnatis, ſaltem *habitualiter* & *interpretative*, cum diſceſſerint ex hac vita in tali ſtatu in quo pœnitentiam agere non poſſent: & conſequenter pœna peccato mortali annexa ſemper debet durare.

Aliam etiam inſinuat Doctor congruitatem perennitatis pœnæ; & eſt: quia maxime expedit, ut peccata gravia, *veluti ſunt mortalia*, vitentur: ad hoc autem neceſſe fuit, vel ſaltem congruum, pœnam æternam imponere: ſi enim eſſet ſpes finis vitæ, non multum de illa homines curarent. *Scotus in* 4. *diſt.* 24. *q.* 4.

Poteſt etiam dici, quod hujus perpetuitatis propria ratio & cauſa ſit lex univerſalis vindicativa & juſta, quæ peccatum *ſub tali lege* prohibuit. Unde, ſicut Deus pro merito temporali æternum prœmium tribuit, ita & pro peccato mortali pœnam æternam infligit.

Æquum videtur, quod ille, qui bonum æternum voluntarie amiſit & ſprevit pro *momentanea & tranſitoria delectatione*, malum quoque æternum conſequatur. Rationabiliter ergo, & proportionate peccato morta-

li & *tranſitorio* pœna reſpondet æterna ex ordinatione divina.

Q. *Juſtene agit Deus irrogando punitionem æternam pro peccato temporali, tranſitorio & finito?*

R. Verum quidem eſt, quod culpæ correſpondere debeat punitio, juxta id, quod Moyſes populo Iſraelitico declaravit ex parte Dei: *ſecundum modum delicti erit & plagarum modus.* Deuter. 25. Unde contra juſtitiam aliquibus viſum eſt, quod tantæ pœnæ, & in æternum duraturæ, contra *unum peccatum mortale*, quaſi in momento commiſſum, deſtinatæ ſint.

Attamen dicendum: juſte potuiſſe Deum culpæ, *etiam inſtantaneæ*, pœnam æternam taxare, ſicut de facto taxavit; quia proportio pœnæ ad culpam attendi non debet ex delectatione & duratione ejus, ſed ab objecto & fine, a quo quis convertitur. Statuit autem Deus, ut, qui ab ultimo fine ſe avertit, æternaliter illo careat, & pari pœna puniatur.

Quod autem talis lex juſta ſit & honeſta, patet ex legibus humanis, & ex paritate pœnarum a Republica inflictarum; quæ non ſemper commenſurantur durationi transgreſſionis. Sic v. g. furtum & homicidium in uno inſtanti perpetrantur; & tamen leges humanæ furem & homicidam ſocietate civium perpetuo privant, vitamque ipſis auferunt, nunquam in hoc mundo recuperandam:

dam: & tamen boni & mali tales approbant leges. Ita igitur in propoſito dicendum eſt de offenſa Dei quæ,licet in momento committatur, potuit Deus rationabiliter taxare *pœnam æternum duraturam.* Juſtum enim eſt, ut peccator, qui per actum tranſitorium ab æterno bono ſe avertit, & in illo actu averſionis æternaliter perſeverat, modo jam explicato, æterno ſupplicio puniatur.

Q. *Quomodo dici poteſt, Deum in punitione damnatorum* uti miſericordia, *cum proteſtatus fuerit, ſe judicium facturum* ſine miſericordia? *Jacob. cap.* 2.

R. Animadvertendum eſt, duplicem in Deo reperiri Miſericordiam. Prima dicitur *totalis*, quæ ſcilicet hominem ab omni malo, tam ſpirituali. quam corporali defendit. Alia *partialis* ſeu *mitigans*, qua utitur, cum punit vel in hac vita, vel in altera vita, ſed tamen citra condignum demeriti. Hoc poſito, dum dicit Deus: ſe *judicium facturum ſine miſericordia,* loquitur *de miſericordia totali & liberante*; non autem *de parcente & partiali.*

Similiter reſpondendum eſt ad Auguſtinum dicentem: *Deum prope eſſe, ubi vindicta datur. & non miſeretur.* In Pſal 18.

Q. *Qualiter ſtare poteſt hæc Dei miſericordia* erga damnatos *cum juſtitia?*

R. Eſto videatur, quod Deus utens miſericordia erga infelices illos, quos infernus detinet,deſtruat ſuam juſtitiam, quæ exigit, ut in-

inferatur *pœna delicto proportionata*: quod non fieret, ſi aliquid de ea diminueretur. Nihilominus dicendum, perfecte ſtare Miſericordiam Dei cum ſua juſtitia.

Aliud eſt enim non eſſe proportionatum juſtitiæ, & aliud eſt eſſe contra eam, vel ejus deſtructivum. Etenim, ut inquit Doctor noſter, citatus a Maſtrio diſput. 25. ſicut dare bonum indebitum alicui non eſt contra juſtitiam, quia eſt actus liberalitatis, qui juſtitiæ non repugnat, cum actus unius virtutis non repugnet alteri: & ſolum ſubtrahere bonum debitum eſt contra juſtitiam, & ejus deſtructivum. Ita non inferre *malum tantum*, quantum meretur delictum, non eſt contra juſtitiam, ſed inferre *malum ultra debitum*. Et ideo juſtitia, quam Deus in punitione damnatorum exercet in inferno, poteſt ſtare cum miſericordia, modo jam explicato.

Q. *Quid ſentiendum de damnatis, quos graviſſimi Auctores dicunt liberatos fuiſſe ex inferno, ſi nulla ſit ibi redemptio?*

R. Ante reſponſionem operæ pretium exiſtimo referre felices illos damnatos, quos ex tenebroſo, & pœnali horrido illo loco erutos fuiſſe quidam dixere.

Imprimis *Trajanum* Imperatorem *æquiſſimum* liberatum fuiſſe ex inferno *precibus S. Gregorii Magni* dicunt SS. Bonaventura, Thomas, Antoninus, Vincentius Ferrerius, & nonnulli alii.

S. Da-

S. Damaſcenus affirmat, multos peccatores, & in perfidia defunctos, a Chriſto & Apoſtolis fuiſſe ad vitam revocatos.

S. Petrus Chryſologus ſcribit *ſerm.* 63. a Chriſto ſuſcitatum Lazarum in inferno ſepultum. Idem affirmat S. Zeno *ſerm. de Lazaro reſuſcitato.*

Ægeſyppus *lib.* 3. *cap.* 2. commemorat B. Petrum excitaſſe e mortuis quemdam Cæſaris ſervum Ethnicum.

S. Gregorius *Lib. Dialog. cap.* 2. narrat, ad vitam revocatum a S. Severo peſſimum Idololatram.

B. Catharina Senenſis, teſte B. Raymundo de Capua *in ejus Actis*, liberavit ab inferis Patrem ſuum.

Ergo non implicat, dicet quis, dæmones ac damnatos poſt univerſale judicium poſſe liberari ab infinita Dei Miſericordia & Omnipotentia.

Q. *Quid ad tantorum virorum Teſtimonia reſpondendum ?*

R. Dicendum primo: Hiſtoriam liberationis animæ *Trajani Imperatoris Pagani* ex inferno precibus *Gregorii Magni* a celeberrimis Auctoribus haberi fabuloſam, licet a nonnullis ſerio enarretur. Fuit quidem *Trajanus* natura mitis, juſtus, affabilis, beneficus, ſed erga Chriſtianos *terribilis perſecutor*. Quomodo S. Gregorius pro ethnico impio Principe oraſſet, & a Deo poſtulaſſet, quod credebat ipſum non eſſe conceſſurum?

 Ait

Ait enim Lib. 9. Moral. *Quiſquis ad toleranda inferni mala deſcendit, nequaquam ad lucem ulterius tranſibit: quia nunquam ultra miſericordia parcentis liberat, quos ſemel in locis pœnalibus juſtitia judicantis damnat.*

Item, Veritas dicit: *ibunt hi in ſupplicium æternum.* ... *Quis veſaniam eorum tolleret, qui conantur adſtruere, quod Veritas de æterno igne minata eſt.* Lib. Moral. 35. cap. 16.

Unde, ſi Gregorius credidit Trajanum damnatum, certo certius pro eo non oravit, quidquid dixerit Joannes Diaconus, & poſt ipſum Joannes Damaſcenus, & quidam alii.

Non deſunt tamen, qui exiſtiment, *Trajanum* ante obitum ad fidem fuiſſe converſum, & in *Purgatorium* ductum, ubi usque ad judicii diem debebat commorari & affligi. Ita Joannes Medina *in Orat. q. 6.* Gennadius de *Purg. cap. 3. ſect. 5.* Bellaacenſis, *Lib. 10. cap. 95.* Petrus Aquilinus *Faſcic. Temp. fol. 29.* Pineda, Petrus de Natalibus *Lib. 6. cap. 98.* & alii.

Hoc ſuppoſito, & dato, quod Gregorius divina revelatione reſciverit detentionem Trajani in Purgatorio, quod *infernus* nonnunquam dicitur, *usque ad finem mundi*, nihil obſtaret, quo minus potuiſſet pro eo miſericordem Dominum orare, & liberationem ejus obtinere.

Quantum ad alias animas prædictas, quas ferunt liberatas fuiſſe ab inferis, ſi ita ſit, dicendum: quod non erant in illis abſolute con-

condemnatæ, ſed ſolum depoſitæ, ſententia quadam, ut ajunt Theologi, *interlocutoria.* Vel probabiliter animæ illæ addictæ non erant in inferno proprie dicto, ſed altero quodam ſpeciali depoſitæ.

Aut, ſi in vero inferno, non erant tamen ſimpliciter reprobatæ, hoc eſt, ibidem adjudicatæ per definitivam ultimatam ſententiam.

Q. *Dato, quod Gregorius oraverit pro anima Trajani Imperatoris, quale potuit eſſe motivum ſuæ orationis ?*

R. Dicitur, ipſum fuiſſe ad hoc impulſum ex recordatione miræ manſuetudinis & judicii, quo Princeps ille paganus viduam pauperem conſolatus fuerat. Quod, ſicut traditur, ita ſe habet. Properanti Trajano feſtinanter ad bellum, vidua quædam proceſſit ei obviam, flebiliter dicens: *O Trajane! filius meus innocens, te regnante, peremptus eſt: obſecro, ut, quia eum mihi reddere non vales, ſanguinem ejus digneris legaliter vindicare.* Cumque Trajanus, ſi ſanus reverteretur e prælio, hunc ſe vindicaturum per omnia reſponderet, vidua dixit: *ſi tu in prælio mortuus fueris, quis mihi hoc præſtabit?* Trajanus reſpondit: *ille, qui poſt me imperabit.* Vidua dixit: *Et quid tibi proderit, ſi alter mihi juſtitiam fecerit?* Trajanus reſpondit: *utique nihil.* Et Vidua, *nonne*, inquit, *melius tibi eſt, ut tu mihi juſtitiam facias, & mercedem tuam accipias, quam alteri hanc transmittas?*

Tunc Trajanus ratione pariter pietateque commotus, equo deſcendit, & intelligens, quod proprius ſuus filius, equitando celeriter nimis per urbem, filium viduæ occidiſſet, dedit illi loco defuncti proprium ſuum filium, dicens, *hic erit deinceps tuus filius.* Illam inſuper divitiis non tantum, ſed & honoribus cumulavit.

Hanc manſuetudinem mente recolens S. Gregorius, cum Baſilicam S. Petri intraſſet, ſuper errore tam clementiſſimi Principis fleviſſe, & pro anima ejus oraſſe refertur.

DE PURGATORIO.

Cum non parva ſit controverſia de loco hoc inter Catholicos & Hæreticos, paulo latius de eo tractare æquum judicavimus.

Q. *Daturne locus medius inter cœlum & infernum?*

R. Ita eſt. Et conſtat ex perpetuo uſu Eccleſiæ tum Judaicæ, tum Catholicæ precandi pro defunctis. Oratio enim fieri nequit pro Sanctis in gloria cum Chriſto regnantibus, nec pro damnatis, qui in flammis æternis cruciantur.

Extare ergo debet locus tertius, quem nos Purgatorium vocamus; in quo animæ ibi detentæ ex orationibus Fidelium in hac vita adhuc exiſtentium, aliquod ſolatium recipiunt.

Qu od

Quod autem Iſraelitica Eccleſia preces fuderit pro mortuis, expreſſe habetur in Lib. 2. Machabæorum cap. 12. *Sancta & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis ſolvantur.*

Sunt ergo peccata in altero mundo remiſſibilia, ſaltem quoad pœnam. Et ſic datur Purgatorium.

Q. *Liber hic Machabæorum eſtne canonicus?*

R. Certe. Talis habetur in Eccleſia ab immemorabili tempore. Dominus JEſus Chriſtus quodammodo illum approbavit, obſervando Dedicationis Feſtum a Juda Machabæo inſtitutum, ut videre eſt Joann. 10. v. 22.

Et licet Judæorum abuſus in omni occaſione reprehenderit, nunquam tamen preces & ſacrificia, quæ ab eis pro mortuis offerebantur, condemnavit. Mos erat, ut filii pro defunctis parentibus per annum orarent, quod adhuc hodiedum proſequuntur.

Q. *Oraveruntne Deum unquam Apoſtoli pro defunctis?*

R. Procul dubio. Oravit Paulus pro Oneſiphoro, qui jam obierat, ut colligitur ex Epiſtola ſecunda ad Timotheum: *Det miſericordiam Dominus Oneſiphori domui.* Et hæc erat ejus oratio: *Det illi Dominus invenire miſericordiam a Domino in die illa.* Ibid. v. 18.

Hanc eandem, aut omnino ſimilem offert quotidie Eccleſia Catholica pro animabus Purgatorii.

Q. *Qui ſunt textus S. Scripturæ, quibus probari poteſt extare Purgatorium?*

R. Plurimi aſſignantur, qui videri poſſunt apud Theologos & Controverſiſtas. Unum aut alterum ſufficiet hic afferre. Matth. cap. 12. v. 32. habetur: *Qui dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro.* Dantur ergo peccata, quæ in alio mundo remitti poſſunt: non quoad culpam, ergo quoad pœnam.

In Inferno nulla pœna remittitur. In Paradiſo nulla eſſe poteſt, ubi gaudium ſempiternum eſt: ergo quidam locus ab his diſtinctus eſſe debet, ubi animæ quamdam pœnam tolerant, a qua liberari poſſunt.

Secundo Apoſtolus 1. Cor. 3. v. 15. poſt enumerata detrimenta, quæ paſſurus eſt ille, qui ſuperædificat ſuper fundamentum non omnino perfectum, ſubdit: *Ipſe tamen ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem.* Hoc eſt, habebit vitam æternam, poſtquam opus ejus probatum fuerit per ignem. Quod non poteſt intelligi de igne inferni, qui eſt æternus, ideoque debet intelligi de peccato veniali purgato per ignem Purgatorii, per quem purgantur peccata venialia, & peccatorum reliquiæ decedentium in Charitate Dei.

Q.

Q. *Poteſtne probari etiam ratione dari Purgatorium?*

R. Sequenti diſcurſu utuntur Theologi Catholici. Licet is, qui mortaliter peccavit, liberetur per pœnitentiam a culpa & a pœna æterna; non tamen ab omni *pœna temporali,* cui remanet obnoxius; non ſolum ob cautelam, ſed etiam in vindictam peccati præteriti, ut ſcilicet juſtitiæ Dei aliquo modo ſatisfaciat.

Exemplum habetur in Perſona Regia Davidis, qui princeps poſt impetratam veniam adulterii & homicidii punitus fuit morte Filii. 2. *Reg.* 12. *v.* 13. Et obtenta remiſſione ſuperbiæ, nihilominus propoſita fuit illi triplex pœna, ut unam eligeret in vindictam peccati jam condonati. 2. *Reg.* 24. *v.* 10.

Si ergo aliquis decederet ex hac vita, antequam pœnæ temporali ſatisfeciſſet, debebit exſolvere in altera. Non in *Paradiſo,* quia nihil inquinatum introire poteſt. Non in *Inferno,* ubi nulla eſt redemptio; ergo in tertio alio loco, quem Purgatorium vocamus.

Eodem modo diſcurrendum eſt de hominibus juſtis cum peccatis venialibus decedentibus.

Q. *Quid reſpondendum hæreticis, dum dicunt, duo tantum loca enumerari in S. Scriptura?*

R. Fa-

R. Fatendum eſt, quod in fine mundi duo tantum loca erunt, *Paradiſus* & *Infernus*: & hoc colligitur ex ſententia ſupremi judicis: *Venite benedicti, ite maledicti &c.*

At nunc plura ſunt, ut oſtenſum eſt; & id fateri coguntur ipſimet Adverſarii, etiam ſi de Purgatorio non eſſet quæſtio. Ubi enim fuerunt animæ eorum, qui poſt mortem reſuſcitati ſunt ad vitam? non in *Paradiſo*: quia non fuiſſet pro eis beneficium, ſed potius pœna, ſi ex cœleſti Beatitudine debuiſſent redire ad mortalem vitam, tantis miſeriis & periculis obnoxiam: non in *Inferno*, ex quo nullus revocatur: ergo in alio loco, qui Infernus non eſt, nec Paradiſus.

Q. *Si juſti ſtatim poſt obitum beatificantur? & Chriſtus latroni, qui procul dubio ſordes habebat, Paradiſum illico promiſerit, qua ratione dari poteſt Purgatorium?*

R. Scio, ſcriptum eſſe: *Beati mortui, qui in Domino moriuntur;* & quod Chriſtus pendenti latroni dixerit: *Hodie mecum eris in Paradiſo.* Sed loca illa Scripturæ nullatenus militant contra nos, nec probant nullum eſſe Purgatorium, ſed ſolum colligi poteſt, quod non omnes de facto locum illum adituri ſint.

Juſti, quibus nihil expiandum reſtat pro commiſſis peccatis, ſtatim poſt hanc vitam admittentur ad Cœlum: qui autem plene in hoc mundo juſtitiæ divinæ non ſatisfecerunt,

runt, non admittentur ad Cœlum, ſed peracta in Purgatorio pœnitentia.

Si Chriſtus latroni Paradiſum ſtatim poſt ejus obitum promiſit; fuit ſingulare privilegium, quo culpam & pœnam temporalem ipſi dimiſit ob admirandam fidei confeſſionem & ſummam ſuæ contritionis extenſionem.

Q. *Quomodo latro eſſe potuit in Paradiſo eodem die, quo mortuus eſt Chriſtus, ſi Cœlum necdum erat apertum?*

R. Non fuit re ipſa in loco præciſo, qui *Paradiſus* dicitur, cum adhuc extaret clauſus. Gaudium tamen Paradiſi expertus eſt. Anima ejus e corpore exiens, ab Angelis ſuſcepta fuit, & Chriſto præſentata, quæ ſtatim viſa Deitate JEſu Chriſti glorificata eſt. Et quod Chriſtus promiſerat, implevit, ſcilicet *quod hodie eſſet cum ipſo in Paradiſo.* Vere etenim fuit in Paradiſo, Deitate Chriſti inſpecta, qua & ſtatim glorificata eſt.

Pro aliis objectionibus ſolvendis animadvertendum eſt, quod ubi textus S. Scripturæ juſtis decedentibus vitam æternam promittunt, intelligendi ſunt de iis, qui completam & perfectam pœnitentiam egerunt in hac vita, ut nulla in eis remanſerit macula.

Alii vero, qui juſtitiæ divinæ omnino non ſatisfecerunt, detinentur per aliquod tempus in Purgatorio, quo tempore transacto

aćto in cœlum convolant, & datur eis hæreditas, & ſunt cum Chriſto.

Q. *Omnes animæ non plene purgatæ detinenturne ita abſolute in loco illo ſubterraneo, qui* Purgatorium *dicitur ; ut extra illum juſtitiæ divinæ ſatisfacere nequeant ?*

R. Non eſt omnino certum. Aliqui cenſuerunt non eſſe locum ita determinatum a Deo, ut extra illum animæ a contractis maculis non valeant purificari.

Id quod probare volunt ex viſionibus quibusdam enarratis a S. Gregorio & Petro Damiano dicentibus : quasdam fideles animas cruciari quandoque in locis, ubi peccare conſueverant, ſic permittente aut volente Deo.

Cæterum communis Doctorum opinio eſt, eas pœnitentiam agere ordinarie in loco in inferioribus terræ partibus collocato, nempe in ipſomet Purgatorio.

Q. *Quale eſt Purgatorii ſupplicium ?*

R. Concilium Tridentinum, dum nobis credendum proponit, animas in Purgatorio detentas fidelium juvari ſuffragiis, non definit, quæ ſit ibi pœnarum ratio, nec alia hujusmodi, in quibus indicandis magnam vult adhiberi cautionem & prudentiam; prohibetque, *ne incerta, vel ſpecie falſi laborantia* a quopiam evulgentur.

Colligi tamen poteſt ex Scriptura & Patribus, duplici pœna animas puniri, ſcilicet pœna ſenſus & pœna damni.

Pri-

Prima conſiſtere videtur in dolore, quem ex igne percipiunt.

Secunda in privatione viſionis Dei, quantumvis ad tempus.

Q. *Suntne graves illæ pœnæ?*

R. Graviſſimæ ſunt. *Eodem igne*, inquit S. Gregorius, *crematur damnatus*, *& purgatur electus*. In 3. Pſal. pœnit.

Audiatur inſuper S. Cyrillus Alexandrinus, citatus ab Auctore *Hortuli ſententiarum. Mallet*, inquit, *quilibet viventium usque ad finem mundi omnibus ſimul excruciari pœnis, quas omnes homines* ab Adam hucusque tulerunt, *quam uno die in Purgatorio morari.*

In eadem ſententia videtur eſſe S. Auguſtinus, dum ait: *Gravior eſt ille ignis* Purgatorii, *quam quidquid poteſt homo pati in hac vita.* In Pſal. 37.

Aliqui Scriptores eo progreſſi ſunt, ut dicere auſi ſint, nullam eſſe differentiam inter pœnas Inferni & Purgatorii, niſi quod primæ ſint æternæ, aliæ vero temporales.

At S. Bonaventura in Miſericordia Dei magis confidens, credit aliquam Purgatorii pœnam minus eſſe poſſe gravem, quam ſit aliqua hujusce vitæ pœna, v. g. ſi anima quædam unicum leve peccatum veniale purgandum haberet, hæc S. Doctori non videtur mereri crudeliſſimam iſtam pœnam, quæ in hoc mundo excogitari poteſt. *In* 4. *diſtin.* 20. *art.* 1. *quæſt.* 2.

Q.

Q. *Exeuntne animæ non plene purgatæ quandoque ex Purgatorii loco?*

R. Non omnes de hoc conveniunt.

Quidam cenſent, apparitiones defunctorum, de quibus tot & tam mira narrantur, eſſe *dæmonum apparitiones*, qui ſic fingunt ſe eſſe tales, quales oculis intuentium ſe præbent.

Communis & verior Doctorum opinio eſt, quod animæ ex Purgatorio ad nos interdum veniant, ſic volente Deo, auxilium noſtrum ſeu ſuffragia imploraturæ; vel etiam ut in noſtris propriis neceſſitatibus & periculis nobis ſuccurrant. Id quod declaratur ex multis apparitionibus a S. Gregorio relatis. *Lib.* 4. *Dial. cap.* 20.

Q. *Quibus mediis adjuvari poſſunt fideles defuncti?*

R. Precibus, eleemoſynis, jejuniis, peregrinationibus & quibuslibet operibus pœnalibus & ſatisfactoriis, indulgentiis etiam, & maxime ſacratiſſimo Miſſæ Sacrificio.

Juvantur autem per iſta ob arctiſſimam unionem, quam habent inter ſe membra unius corporis, qualia membra ſunt nobiscum illi, qui in Charitate defuncti ſunt. Ex hac Charitate fit, ut unum membrum poſſit alterum adjuvare.

Q. *Quæ differentia eſt inter indulgentias vivis & defunctis conceſſas?*

R. Hæc eſt, quod indulgentia vivis concedatur per modum *abſolutionis* ab auctorita-

ta-

tatem & juriſdictionem habente, qualis eſt Papa. Defunctis vero per modum *ſolutionis* ſeu *ſuffragii*, quando nempe Pontifex ex theſauro Eccleſiæ pro defunctis ſufficientem ſatisfactionem Deo offert pro pœnis debitis in Purgatorio.

Satisfactiones enim Chriſti & Sanctorum applicantur defunctis, tanquam ea, quibus poſſumus illis opitulari.

Q. *Qui Miſſam celebraret, aut celebrari curaret pro anima Petri v g. ad Altare privilegiatum, cui annexa eſt Indulgentia plenaria pro defunctis, certone illa ſubito a Purgatorio liberaretur?*

R. Non eſt omnino certum & infallibile: alias non poſſet Sacerdos ſtipendium recipere pro pluribus Miſſis *in Altari* privilegiato *celebrandis*, pro requie ejusdem animæ.

Contingere enim poteſt, ut anima illa, pro qua ſacrificium offertur, forte de illarum numero ſit, quæ hic non meruerunt, ut hujusmodi Indulgentiæ illis prodeſſent.

Tum quia non conſtat, an hujusmodi Indulgentia acceptata ſit a Deo pro illa anima.

Pontifex ſiquidem offert Deo Indulgentiam per modum *ſuffragii*, id eſt, per modum *deprecationis*, *impetrationis* & *ſolutionis*, ut Deus ex miſericordia dignetur acceptare ſubſidium, quod pro ea applicatur; ſed non conſtat, quod a Deo acceptetur, liberum enim eſt ipſi acceptare, & non acceptare.

Sicut ſi Princeps, qui cupit aliquem in vinculis alterius Principis detentum liberare, offerat Principi condignam ſatisfactionem; liberum eſt Principi, ſub cujus ditione reus detinetur, ſatisfactionem & compenſationem ab alio Principe oblatam acceptare. Unde Layman, & cum ipſo multi Doctores expreſſe tenent, Indulgentiam pro defunctis conceſſam non habere effectum certum & infallibilem: ſed tantum prodeſſe per modum *ſuffragii* & *impetrationis*, ſecundum liberalem Dei acceptantis voluntatem.

Hujusce rei ratio in promptu eſt, quia *Judex ſupremus non tenetur commutationem pœnæ ſibi debitæ admittere, niſi ad id ſe promiſſione aliqua obligarit, ſed Chriſtus ſupremus Judex non obligavit ſe ad acceptandas ſatisfactiones ab Eccleſia oblatas pro liberatione defunctorum.* Quia promiſſio illa Matth. 26. *Quidquid ſolveris ſuper terram &c.* ad vivos tantum referri videtur, *cum his verbis judiciaria poteſtas S. Petro & Succeſſoribus tradita ſit, ſicut judicat* Tridentinum, *ſeſſ.* 14. *cap.* 6. *Qualem poteſtatem in* Defunctos *competere non poſſe demonſtratum eſt.* Laym. lib. 5. tr. 7. c. 7.

Multum igitur conſultum eſt, *plures Miſſas* in eodem *Altari privilegiato* celebrare, aut celebrari curare pro eadem anima, cum non conſtet, quod Deus totum acceptet, quod ſingulis animabus applicatur.

Tertia die reſurrexit a mortuis.

Q. *Quid eſt Reſurrectio?*

R. Reſurrectio eſt Reunio animæ ad corpus.

Q. *Qua virtute Chriſtus reſurrexit?*

R. Certe non alicujus Sancti meritis vel precibus, ſed ſe ipſum ſuſcitavit a mortuis virtute ſua divina, ſicut ipſe Judæos præmonuerat, dicens: *Solvite Templum hoc*, corpus ſuum deſignans, *& in tribus diebus ſuſcitabo illud.* Joann. 20.

Q. *Si propria virtute reſurrexit Chriſtus, quomodo ergo intelligendi ſunt textus illi, in quibus a Patre ſuſcitatum legimus?*

R. Hoc ad eum ùt *hominem* referendum eſt, ſicut ad eum ut *Deum* ſpectant textus alii, quibus ſignificatur eum *propria virtute* reſurrexiſſe, ut: *Salvavit ſibi dextera ejus.* Pſal. 97. *Ego dormivi & exſurrexi &c.* Pſal. 3. prout explicat Concilii Tridentini Catechiſmus.

Præterea cum Dei Filius ſit a Patre genitus, eſt enim *Deus de Deo*, omnia ſua Patri accepta refert: *Omnia mea*, inquit, *tua ſunt.* Joann. 7.

Q. *Cur Scriptura dicit, Chriſtum eſſe primogenitum mortuorum, cum multi ante illum fuerint reſuſcitati?*

R. Quia illi, qui fuerunt ante illum ſuſcitati, ſive per Prophetas, ſive per ipſummet Chriſtum, ita revixerunt, ut eis iterum morien-

riendum eſſet; unde completa & perfecta Reſurrectio dici non poterat. At Dominus JEſus Chriſtus ita reſurrexit *devicta morte*, ut mori amplius non poſſet.

Chriſtus reſurgens a mortuis, inquit Doctor gentium, *jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur.* Rom. 6.

Q. *Quo die & qua hora Chriſtus reſurrexit?*

R. Quantum ad diem; cenſetur communiter ipſum reſurrexiſſe die Dominica, vigeſima ſeptima Martii, tertia poſt mortem, prout ipſe prædixerat: *Cœpit JEſus oſtendere diſcipulis, quia oportet eum ire Jeroſolymam, & occidi, & tertia die reſurgere.* Matth. 16. S. Paulus etiam teſtimonium perhibet Corinthiis, quod Chriſtus reſurrexerit tertia die *ſecundum Scripturas*, 1. Cor. 15. numerando, ut jam diximus, primum diem ab ultima parte, & *tertium* a prima.

Quantum ad *horam*, in dubio res eſt. Aliqui dicunt paulo poſt mediam noctem, alii melius circa diluculum, ſeu initium auroræ; quod confirmat Eccleſia in Hymno Dominicæ in albis: *Aurora Cælum purpurat: Rex ille dum fortiſſimus, de mortis inferno ſpecu &c.*

Unde Matth. c. 28. dicitur: *ſurgens mane primo Sabbati*, id eſt, prima die poſt Sabbatum, quæ nunc dicitur *Dominica.* Et talis vocari cœpit ab initio Eccleſiæ ob memoriam Reſurrectionis Dominicæ.

Q.

Q. *Quare Chriſtus non exſpectavit diem judicii ad reſurgendum?*

R. Conveniens certe non erat, ut ipſius Reſurrectio tam diu dilata foret. Cito reſurrexit, ad fidem de veritate ſuæ Divinitatis confirmandam: nec tamen ſtatim poſt mortem, ad confirmandam veritatem de morte ipſius. Tridui autem ſpatium ad veram mortem comprobandam ſatis fuit.

Q. *Eratne neceſſaria Chriſti Reſurrectio?*

R. Maxime.

1. Ut qui ſe profundiſſime humiliaverat, nobiliſſime per Reſurrectionem exaltaretur. Hanc cauſam etiam Apoſtolus attulit: *Humiliavit ſemet ipſum, propter quod & Deus exaltavit illum.* Philipp. 2.

2. Ad fidem noſtram confirmandam: Reſurrectio enim Chriſti præcipuum Chriſtianæ Religionis eſt fundamentum. Hoc articulo admiſſo facile alii creduntur, v. g. Reſurrectio plane convincit, eum, qui reſurrexit *virtute propria*, non fuiſſe purum hominem, ſed *Deum.* Quod homo vivens *divinitus adjutus* mortuum ſuſcitaverit, non erat novum apud Hebræos: at, quod homo mortuus excitarit *ſe ipſum*, inauditum erat ante Chriſti Reſurrectionem. Deinde, *ſi Chriſtus non reſurrexit*, inquit Apoſtolus, *vana eſt fides veſtra, adhuc enim eſtis in peccatis veſtris.* 1. Corinth. 15. Et hoc recte ſequitur; ſi nequivit Chriſtus ſua Reſurrectione vincere mortem, ergo neque peccatum.

3. Reſurrectio Chriſti cauſa eſt juſtificationis noſtræ: ſublata ergo Reſurrectione tollitur noſtra juſtificatio, & conſequenter adhuc manemus in peccatis noſtris priſtinis.

4. Neceſſaria fuit Reſurrectio Chriſti propter ſpem noſtram; ſi enim reſurrexit Caput noſtrum, certa ſpe nitimur, fore, ut & nos reſurgamus: ſiquidem membra capitis ſui conditionem conſequantur, neceſſe eſt. Unde Job cap. 19. *Scio, quod Redemptor meus vivit... Et in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum, repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.* Et Apoſtolus ſcribens ad Theſſalonicenſes, ait: *Si enim credimus, quod JEſus mortuus eſt & reſurrexit, ita & Deus eos, qui dormierunt per JEſum adducet cum eo.* Et Princeps Apoſtolorum: *Benedictus Deus, qui regeneravit nos in ſpem vivam per Reſurrectionem JEſu Chriſti ex mortuis in hæreditatem incorruptibilem &c.* 1. Petri cap. 1.

5. Oportuit Chriſtum reſurgere propter juſtificationem noſtram, & ad fidelium vitam informandam, ſecundum Apoſtolum: *Qui traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram.* Ad Roman. 4. Et cap. 6. ait: *Ut quomodo Chriſtus reſurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus... Chriſtus reſurgens a mortuis jam non moritur... Quod autem vivit, vivit Deo; ita & vos; exiſtimate vos mortuos eſſe peccato, viventes autem Deo... Non*

ergo

ergo regnet peccatum in mortali veſtro corpore, ut obediatis concupiſcentiis ejus &c.

Duo itaque a Chriſti Reſurrectione exempla petere debemus, juxta Concilii Tridentini Catechiſmum. Unum eſt, ut, poſtquam peccati maculas eluimus, novum vitæ genus inſtituamus, in quo morum integritas, innocentia, ſanctitas, modeſtia, juſtitia, beneficentia, humilitas, fervor in oratione & Dei obſequio eluceant.

Alterum eſt, ut in eo vitæ inſtituto ita perſeveremus, ut ab obſervantia mandatorum Dei non deflectamus.

Q. *Cur JEſus Chriſtus poſt ſuam Reſurrectionem plagarum cicatrices retinere voluit?*

R. Ut oſtenderet, idem eſſe numero corpus redivivum, quod fuerat crucifixum.

2. Ut ſuos cultores ad ſimilia perferenda inflammaret.

3. In perenne ſuæ victoriæ Triumphique monumentum.

4. Ut eas Patri æterno inceſſanter exhiberet pro noſtra reconciliatione.

5. Tandem vulnerum inſignia ſervavit, ut per ea impietatem Judæorum & Chriſtianorum, qui tantam miſericordiam neglexerunt, in die judicii arguat, quaſi dicens: *Ecce Hominem, quem crucifixiſtis, videtis vulnera, quæ infixiſtis; agnoſcitis latus, quod pupugiſtis; per vos & propter vos apertum eſt, & intrare noluiſtis &c.* S. Thomas 3. part. q. 34. n. 4.

Q. *Cui primo apparuit Chriſtus poſt Reſurrectionem?*

R. Ad comprobandam ſuæ Reſurrectionis veritatem quinquies apparuiſſe JEſum Chriſtum ipſa die ſuæ Reſurrectionis, teſtatur Evangelium. 1. Mariæ Magdalenæ. 2. Piis mulieribus redeuntibus e ſepulchro. 3. Petro. 4. Duobus Diſcipulis iter facientibus in Emmaus. 5. Omnibus Diſcipulis in cœnaculo.

Q. *Sed nunquid etiam apparuit Mariæ Virgini Matri ſuæ:*

R. Apoſtoli & Evangeliſtæ nihil de hac re dixerunt: ſed S. Ambroſius, S. Bonaventura, & multi alii cenſent, Chriſtum prius præ cæteris apparuiſſe B. Virgini ad ipſius conſolationem. Et certe ratio, pietas, conditioque filii hanc erga Matrem dilectam viſitationem exigere videntur.

Q. *Quare ejus apparitionis non meminerunt Evangeliſtæ?*

R. Quia B. Virgo non erat idonea ad perſuadendam Reſurrectionem, nam ſuſpectum facile fuiſſet in cauſa filii teſtimonium matris.

Q. *Cur apparuit Chriſtus mulieribus prius quam viris?*

R. Quia, ſicut fœmina viro primum detulerat mortis nuntium; ita quoque conveniens fuit, ut JEſus Chriſtus ſuæ glorioſæ Reſurrectionis, vitæque immortalis fœminæ deferret nuncium. Aliæ rationes afferri poſ-

poſſunt: at cum hæc quæſtio curioſa magis ſit, quam proficua, illam prætereundam cenſemus.

Q. *Sanguis Chriſti effuſus reſurrexitne cum ejus corpore, ita, ut ne quidem guttula remanſerit ſuper terram?*

R. Cum Sanguis Chriſti effuſus in horto, in prætorio, in cruce, & quo aſperſa ſunt flagella, clavi, ſpinæ, ſudarium &c. cum, inquam, Sanguis ille ad veritatem & integritatem naturæ humanæ pertineat, in Corpore Chriſti reſurrexit: & idem credendum eſt de partibus omnibus ad integritatem naturæ humanæ pertinentibus.

Unde dicunt nonnulli, quod ſi Venetiis, in Eccleſia noſtra *Fratrum Minorum Conventualium*, & in aliquibus aliis conſervari dicatur Sanguis Chriſti, non veri illius ac pretioſi Sanguinis portio eſt, qui ex Chriſti corpore in ejus Circumciſione aut Paſſione, vel ex ejusdem noſtri Salvatoris latere manavit; ſed Sanguis aliunde formatus, qui ex aliqua forte imagine ab impiis percuſſa, Dei ſupra naturæ vires ac leges operantis auxilio manavit. Ita diſcurrit *Natalis Alexander* in ſua Theol. Dogm. lib. 1. pag. 100.

Verum ſententia oppoſita certior eſt, & amplectenda; nempe in terris remanſiſſe guttas Sanguinis Domini noſtri JEſu Chriſti, cum plurimi Summi Pontifices, *Leo III. Pius II. Julius II.* ejusmodi Reliquias com-

probarint *uti verum Domini Sanguinem in terris relictum.*

Hinc Baronius ad Annum Chriſti 804. ait : hanc veritatem a pluribus Romanis Pontificibus eſſe diu examinatam, *& per plura diplomata approbatam*, ut de ea nullus remaneat ambigendi locus.

Q. *Sanguis ille relictus in terra eſtne cultu latriæ adorandus?*

R. Magna fuit olim controverſia tempore Pii II. inter Fratres Prædicatores & Fratres Minores, *utrum Sanguis Chriſti a corpore ſeparatus Divinitati unitus permanſerit*: Aſſerebant Prædicatores, Minoribus negantibus.

Rationes utriusque partis refert noſter P. Rudulphus lib. 1. pag. 108. & rem indeciſam a præfato Pontifice relictam fuiſſe aſſerit.

Minores inter alias rationes hanc proponebant. Si Sanguis ſeparatus retinuiſſet unionem, haudquaquam fuiſſet corruptus, & eſſet *cultu latriæ* adorandus. Oſtenditur autem, *ajebant*, in Laterano, Venetiis & Mantuæ, & in aliis locis incineratus atque corruptus, non ergo retinuit unionem. Admiſſa hac ſententia, ſi quid veri Sanguinis remanſit in terra, non erit *cultu latriæ* adorandus niſi *reſpective* ad Chriſtum, ſicuti vera Crux adoratur; ſed inferiori, bene vero in ſententia Prædicatorum. Circa hoc adhæ-

hærendum eſt deciſioni Eccleſiæ. Quid vero decreverit, non reperi.

Q. *Quandonam celebratur Feſtum Reſurrectionis Domini noſtri JEſu Chriſti?*

R. In Paſchate. Paſcha autem in prima ſua ſignificatione *tranſitum* Hebræorum ex Ægypto ſignificat, ob cujus tranſitus memoriam recolendam hoc Feſtum inſtitutum eſt.

Chriſtianorum vero Paſcha a Chriſto originem habet, dum unacum Apoſtolis cœnans, Corpus ſuum comedendum & Sanguinem hauriendum ſub panis & vini ſpeciebus miniſtravit.

Paſchalis agnus a Judæis jugulatus, & pro cibo adhibitus, & cujus ſanguine ab Angeli exterminatoris furore liberabantur, Salvatoris noſtri mortem & paſſionem præfigurabat.

Q. *Quo menſe, & quo die celebratur Feſtum Paſchatis?*

R. Relictis erroribus variis circa celebrationem Paſchæ olim exortis, Feſtum illud univerſalis Eccleſiæ decreto ſolemniſſime celebratur Dominica die proxima lunæ quartæ decimæ poſt æquinoctium vernum: id eſt, poſt decimam quartam diem lunæ menſis Martii.

Q. *Cur hoc Feſtum tanta cum exultatione & lætitia celebratur?*

R. Quia dies Domini eſt, quam fecit Dominus, in qua de morte triumphavit, & ple-

plenus decore & lumine, tanquam ſol novus ſuper terram aſcendit, ejusdem nos gloriæ participes effecturus.

Quia Chriſto reſurgente fuit communis cœlo & terræ lætitia, *Angelis,* qui in candidis veſtibus apparent; *Patribus* in Limbo divinæ Eſſentiæ viſione; *Beatiſſimæ Virgini,* quæ, ſicut ſummum dolorem in morte Filii receperat, ita extremum gaudium de ejus Reſurrectione habuit: *Apoſtolis,* quorum triſtitia in lætitiam commutata eſt &c.

Q. *Qua ratione Eccleſia toto tempore Paſchali frequentat hanc vocem* Alleluja *in divinis Officiis?*

R. Quia hæc vox *Alleluja* vox eſt lætitiæ & laudis. S. Joannes in Apoc. cap. 19. v. 1. & 3. plures turbas in cœlo *Alleluja* concinentes ſe audiviſſe teſtatur. Unde, cum Eccleſia tempore Paſchali repræſentet tempus æternitatis, in quo perenne gaudium, laus & benedictio erunt; idcirco reſonare facit *Alleluja,* cujus uſus temporibus pœnitentiæ conſtitutis, & cæremoniis funebribus interdictus eſt. Hinc nec tempore Quadrageſimæ, nec in defunctorum ſolemnibus canitur.

DE

DE VI. SYMBOLI ARTICULO:

ASCENDIT AD COELOS, SEDET AD DEXTERAM DEI PATRIS OMNIPOTENTIS.

Q. *Aſcenditne Chriſtus in cælum qua Homo, vel qua Deus?*

R. Cum a cœlo nunquam abfuerit ſecundum Deitatem, qua æqualis eſt Patri, & ubique præſens, non niſi qua *Homo* in cœlum corpore & anima aſcendere potuit.

Q. *Qualiter in cælum Chriſtus aſcendit?*

R. Cum magna exultatione, jubilo & triumpho, ſtipantibus & plaudentibus Angelis. Virtute propria aſcendit, non aliena vi ſublatus eſt, ut *Elias*, *Habacuc* & *Philippus*, qui divina virtute per aerem delati longinqua terrarum ſpatia permearunt, ſicut & de B. Virgine dicitur, quod aſſumpta ſit in Cœlum: quia etſi Creaturarum omnium digniſſima, non propria tamen virtute, ſed divina ad Regnum cœlorum aſſumpta eſt.

Q. *Si Chriſtus propria virtute aſcendit ad cælos, cur in Evangelio & in Actibus Apoſtolorum aſſumptus dicitur?*

R. Ratio iſtius eſt, quod Divinitas virtute cujus aſcendit, communis eſt tribus Perſonis: ideo recte dicitur a Patre aſſumptus,

&

& a Spiritu ſancto: imo poteſt ipſe Filius dici exaltaſſe corpus ſuum ad cœlum.

Q. *Ex quo loco aſcendiſſe dicitur?*

R. Ex Monte Oliveti, mille circiter paſſibus ab Jeruſalem diſſito. Sic divina Providentia factum eſt, ut mons ille, quem totum lacrymis ſubinde & Sanguine ſuo irrigarat, qui & initium dederat Paſſioni, jam quoque initium fecerit cœleſti ipſius triumpho.

Q. *Aſcenditne ad cœlum ſtatim a ſua Reſurrectione?*

R. Nequaquam; conveniens enim erat, ut multis argumentis Reſurrectionem ſuam probaret, ne ludificatio putaretur: ideo per quadraginta dies diſcipulis ſuis ſe ſpectandum præbuit, cibum cum illis, potumque guſtavit, oſtenditque ſe verum corpus ſolidum, ac idem numero habere: *palpate & videte, quia ego ipſe ſum.* Sic Reſurrectionem ſuam indubitatam eis reddens.

Deinde per quadraginta dies a ſua Reſurrectione cum Apoſtolis ſuis converſatus eſt, ad eorum informationem pleniorem: tunc docuit illos, quomodo Eccleſiam formarent, regerent, perficerent, materias, formas, ritusque Sacramentorum & alias Traditiones, quas Eccleſia hucusque ſervavit, &c.

Q. *Aſcenditne ſecreto, an manifeſte?*

R. Cum tempus adveniſſet, quo debebat redire ad Patrem, congregatis Diſcipulis

lis aſcendit ad cœlos, die Jovis, circa horam primam poſt meridiem coram omnibus ipſis, ſcriptum cum ſit, *videntibus illis elevatus eſt*. Act. 1.

Dixi circa horam primam poſt meridiem, quod colligitur ex eo, quod finito cum Diſcipulis prandio, ordinarie enim *circa meridiem* fit commeſtio, in prædictum Oliveti montem eos conduxit: vale omnibus dicto, benedictioneque impertita, ſenſim a terra elevatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. Non ſtatim evanuit ſicut *Elias* & *Enoch*, ſed pedetentim, ut diutius paſceret oculos intuentium. Unde Apoſtoli diu illum obtutu proſecuti ſunt. Sic manifeſtiſſime cœlos penetravit.

Q. *Aſcenditne ſolus, an cum aliquo comitatu?*

R. Maxima cum Gloria & Majeſtate in ſupremum evectus eſt cœlum empyreum, comitantibus myriadibus Sanctorum, quos e Limbo ſecum adduxerat, & Angelis omnibus honoris cauſa Domino, Regique ſuo occurrentibus, ſummo triumpho deductus eſt ad ſolium cœleſtis Patris, ad cujus dexteram reſidet cœli & terræ Dominus.

Sedet ad dexteram Dei Patris Omnipotentis.

Q. *Sedetne revera Chriſtus in cælo?*

R.

R. Sciendum, *ſedere* hoc loco non ſitum & figuram corporis, nec membrorum poſitionem, ſed judiciariam deſignare poteſtatem. Unde, cum dicitur *ſedere*, putare non debemus, hoc fieri flexis poplitibus, ſuper quoddam ſcamnum ſeu thronum; ſed metaphorice *ſedere* uſurpandum eſt pro regiæ ſummæque poteſtatis ac gloriæ firma & ſtabili poſſeſſione, quæ nulli creatæ naturæ convenire poteſt.

Q. *Sedetne ſaltem ibi Corpus Chriſti?*

R. Videtur potius ſtare quam ſedere; ſitus enim ille eſt homini magis naturalis: unde S. Stephanus *vidit Filium hominis ſtantem a dextris virtutis Dei*, Actor. 7. ſtantem, non ſedentem; ſedere imbecillitatis eſt, quæ in corpus glorioſum non cadit.

Q. *Habetne Deus Pater dexteram?*

R. Cum Deus Pater ſit Spiritus, nec dexterum nec ſiniſtrum latus habet. Quia tamen in humanis rebus ei majorem honorem tribui exiſtimamus, qui ad dexteram collocatus eſt; eandem rem ad cœleſtia etiam transferentes, ad explicandam Chriſti gloriam eum in dextera Patris eſſe confitemur, unde electi a dextris, reprobi a ſiniſtris Dei in ſupremo judicio collocabuntur.

Ad dexteram Dei Patris Chriſtum eſſe dictum eſt, eoquod in ſupremo Gloriæ gradu, in ſumma Beatitudine, ubi juſtitia & pax, & omne gaudium eſt, collocatus ſit.

Q. *Qua*

Q. *Quæ ſunt Aſcenſionis Chriſti cauſæ?*

R. Multæ aſſignantur. 1. Ut Regnum ſuum non eſſe de hoc mundo demonſtraret. Mundi regna terrena & fluxa ſunt: Chriſti vero Regnum ſpirituale & æternum: *Et regni ejus non erit finis.* Luc. 1.

2. Ut nos illuc reveheret, ac Deo Patri naturæ noſtræ primitias offerret. Hinc Pſalmo 23. dicitur: *Attollite portas Principes veſtras, & introibit Rex gloriæ.*

Portas cœli non modo aperiri, ſed attolli poſtulat, quaſi major rediret Chriſtus, quam exierat a Patre, ut veniret in mundum: nequaquam vero major ſecundum Deitatem, in qua Patri ſemper æqualis; ſed quia redibat cum carne victrice, glorioſa, immortali &c.

3. Aſcendit in Cœlum, ut iter nobis pararet: *vado parare vobis locum, ut, ubi ego ſum, & vos ſitis.* Joann. 14.

4. Ad Cœlos aſcendit, ut ea, quæ ad ſalutem noſtram pertinent, curaret: *ſemper vivens ad interpellandum pro nobis.* Hebr. 7.

5. Ut nos eum aſcendentem mente & deſiderio proſequeremur. Sicut morte & Reſurrectione ſua nobis exemplum reliquit moriendi peccato, & reſurgendi ſeu vivendi juſtitiæ & Deo; ita aſcenſione ſua docet, ut in cœlum nos peregrinos & hoſpites, cogitatione & affectu totos conferamus. *Noſtra*, inquit Apoſtolus, *converſatio in cœlis eſt.* Philipp. 3.

Chriſtum igitur aſcendentem ſequamur myſticis virtutum omnium gradibus; memores, quod cum Chriſto, id eſt, humilitatis Magiſtro, non aſcenderit *ſuperbia*: nec cum bonitatis Auctore *malitia*; nec cum pacis Amico *diſcordia*; nec cum Filio Virginis *libido* atque *luxuria*. Non aſcendunt *vitia* poſt virtutum Parentem; nec *peccata* poſt juſtum. S. Hilarius Serm. de Aſcenſ. Domini.

DE VII. SYMBOLI ARTICULO:

INDE VENTURUS EST JUDICARE VIVOS ET MORTUOS.

Q. *Quotuplex eſt Dei judicium finale?*

R. Duplex. Particulare & univerſale. Particulare ac privatum, quod & occultum dicitur, fit immediate poſt mortem: anima enim ante tribunal Dei ſubito ſiſtitur, de omnibus, quæ aut egerit, aut dixerit, aut cogitaverit, cum hic mortalem vitam ageret, rationem redditura. De iſto ſcribit Apoſtolus: *Statutum eſt omnibus hominibus ſemel mori, poſt hoc judicium.* Hebr. 9.

Q. *Ubi fit hoc judicium particulare?*

R. Aliqui volunt fieri in eodem loco, ubi homo moritur. Alii dicunt, quod anima in exitu e corpore ſtatim deducatur in cœlum, ſententiam receptura. Nonnulli, quod

JE-

JEſus Chriſtus deſcendat, compareatque morituro inſtar Crucifixi.

Melius dicendum eſt, quod in ipſo mortis inſtanti anima per intellectum elevetur ad audiendam judicis ſententiam. Et hoc eſt ſtare ante Tribunal Judicis.

Q. *Quid eſt judicium univerſale ſeu publicum?*

R. Illud eſt, quod fiet in fine mundi, in quodam loco, ubi ſupremus Judex adſtantibus omnibus hominibus ſententiam jam prius in ſingulos latam repetet, confirmabitque &c. Et de iſto ultimo generalique judicio Symboli Apoſtolici ſeptimus articulus eſt.

Q. *Eſtne de fide futurum illud judicium univerſale?*

R. Maxime, & probatur multis S. Scripturæ locis: *Dico vobis, Tyro & Sidoni remiſſius erit in die judicii, quam vobis* (Judæis) .... *Viri Ninivitæ ſurgent in judicio contra generationem iſtam, & condemnabunt eam.* Matth. 12.

Omnes nos manifeſtari oportet ante Tribunal Chriſti. 2. Cor. 3.

Similes locutiones habentur in Veteri Teſtamento. *Dominus ad judicium veniet cum Principibus ejus.* Iſa. 3. *Thronus ejus flammæ ignis, judicium ſedit, & libri aperti ſunt.* Dan. 7. *Et veniet Dominus Deus meus omnesque Sancti cum eo.* Zach. 14.

Ex quibus & aliis manifeſte deducitur, judicium univerſale in fine mundi futurum.

Hæc veritas habetur in Symbolis Apoſtolorum, Nicæno & S. Athanaſii, & definita eſt pluribus in Conciliis.

Q. *Judicium univerſale fieri cum debeat in fine mundi, quandonam finietur mundus?*

R. Utiliter ignoramus, ut bene viventes non ſolum non timeamus illum diem, ſed & amemus: *exſpectantes beatam ſpem & Adventum Salvatoris noſtri JEſu Chriſti.* 1. Tit. 2.

Interrogatus inſuper ab Apoſtolis JEſus Chriſtus reſpondit eis: *Non eſt veſtrum noſtempora vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* Act. 1. Et alibi: *De die autem & hora nemo ſcit, neque Angeli, niſi ſolus Pater.* Matth. 24. *Vigilate & orate, neſcitis enim, quando tempus ſit.* Marci 13.

Q. *Si anima in exitu de corpore ſit judicata, & ſententia irrevocabilis in ipſam lata, ad quid ergo univerſale illud judicium?*

R. Neceſſarium fuit judicium univerſale.

1. Ad exercitium & oſtenſionem divinæ Juſtitiæ in prœmiatione & punitione malorum: quia, etſi in judiciis, quæ fiunt circa ſingulas perſonas in morte ſit juſtitia, non tamen omnibus manifeſta: rationabile ergo eſt, quod Deus habeat judicium generale, in quo manifeſtetur ſententia, quam exercuit in judiciis particularibus.

2. Sæpe

2. Sæpe contingit, ut piorum fama lædatur; impii vero innocentiæ laude commendentur: quam ob rem divinæ Juſtitiæ ratio poſtulat, ut pii eam exiſtimationem, quam injuſte apud homines amiſerant, in publico recuperent. Cum Chriſtus Judex *illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, tunc laus erit unicuique a Deo.* Juſti ſiquidem tunc ſummo afficientur honore: mali vero induentur confuſione, peccatis ſuis in publicam lucem productis.

3. Quia in hac vita ob arcanas, licet adorandas rationes, juſti ut plurimum infeliciter vivunt; feliciter autem improbi & ſceleſti homines, quos potentes opibus, honoribus florentes, viri etiam ſancti non ſine indignatione viderunt. *Zelavi*, inquit Propheta Regius, *pacem peccatorum videns. Ecce ipſi peccatores, & abundantes in ſæculo obtinuerunt divitias.* Pſal. 72.

Et hoc patet in divite Epulone & Lazaro: *Recordare fili, quod recepiſti bona in vita tua, Lazarus autem mala: nunc ergo hic conſolatur, tu vero cruciaris.* Luc. 16. Opus eſt igitur, ut hæc occulta divinæ Providentiæ ratio manifeſtetur, ut conſtet, malos recepiſſe bona in remunerationem quorumdam bonorum operum: econtra vero bonos mala recepiſſe, vel ut eis magis proficerent ob eorum tolerantiam, vel ut pro levioribus culpis, aut temporalibus pœnis ſatisfacerent.

4. Altera ratio futuri univerſalis Judicii eſt, ut illius metu peccatores ad meliorem frugem revocentur; pii vero ejus exſpectatione recreentur, nec in adverſis rebus deficiant. Hinc illud Sapientis divinum oraculum: *in omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.* Eccleſ. 7.

Q. *In quo loco fiet judicium univerſale?*

R. Communis ſententia eſt, locum illum eſſe vallem *Joſaphat*, quæ jacet inter Jeroſolymam urbem & montem Oliveti; quod ſatis expreſſe deducitur ex Propheta dicente: *Congregabo omnes gentes, & deducam eos in vallem Joſaphat, & diſceptabo cum eis.* Joel. cap. 3.

Q. *Quomodo vallis illa parva, ut referunt Peregrini, tantam judicandorum multitudinem continere poterit?*

R. Aliqui reſpondent, judicium in valle Joſaphat eſſe quidem faciendum, non tamen eo ſenſu, quaſi omnes judicandi intra ambitum vallis illius comprehendi debeant; ſed, quod in ea & circa eam judicandi conſiſtent, cum hoc tamen diſcrimine, quod Electi non manebunt in terra, *ſed rapientur,* ut ait Paulus, *in nubibus cum Chriſto in aera.* 1. Theſſ. 4. Reprobi autem in terra.

DE SIGNIS UNIVERSALIS JUDICII.

Q. *Quæ ſigna præcedent judicium univerſale?* R. Alia ſunt ſigna generalia, alia particularia. Generalia ſunt, quæ diverſis temporibus accidunt in Eccleſia Dei, & jam acciderunt. *Audituri eſtis prælia & ſeditiones &c. Surget gens contra gentem; erunt peſtilentiæ & fames, & terræ motus.* Matth. 24.

Alia ſunt ſigna particularia, & magis propria illius diei, de quibus dixit Chriſtus: *Cum videritis hæc fieri, ſcitote, quia prope eſt in januis.* Matth. 24.

1. Signum approximationis judicii eſt Prædicatio Evangelii in toto orbe, ut Apoſtolis declaravit Chriſtus: *Et prædicabitur hoc Evangelium in univerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet conſummatio.* Matth. 24.

2. *Romani Imperii abolitio*, quod intelligendum eſt de totali; quia jam multum diminutum eſt cum non niſi in Germania extet: & Anti-Chriſti Adventus, juxta illud; *niſi venerit diſceſſio primum, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis &c.* 1. Theſſal. 1.

Q. *Cum Chriſtus Præcurſorem habuerit Joannem Baptiſtam, habebitne pariter ſecundi ſui adventus quemdam Præcurſorem?*

R. Certiſſime. Præcurſores Chriſti ad judicium venturi futuros eſſe Eliam & Eno-

chum Scriptura teſtatur: *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.* Malach. 4. Quæ verba de ſecundo adventu *Juſtitiæ* ſunt intelligenda, non de primo, qui fuit adventus *Miſericordiæ & Redemptionis.*

Deinde in Apocalypſi legitur: *Tunc Deus dabit ſpiritum ſuum duobus teſtibus, Enocho nempe & Eliæ, & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta induti ſaccis... Cum finierint teſtimonium ſuum, Beſtia*, id eſt, Anti-Chriſtus, *quæ aſcendit de abyſſo, faciet adverſus eos bellum, & vincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum jacebunt in plateis Civitatis magnæ... Ubi & Dominus eorum crucifixus eſt.* Apoc. cap. 11.

Q. *Nunquid Elias & Enochus mortem jam guſtarunt, ſicut cæteri hominum?*

R. Minime. Elias transvectus eſt in cœlum in igneo curru, igneis equis ducto. Idem de Enocho aſſerit S. Paulus: *Fide Enoch translatus eſt, ne videret mortem: & non inveniebatur, quia tranſtulit eum Deus.* Hebr. cap. 11. v. 5.

Quem in locum translati ſint hi duo Prophetæ, certo non conſtat. Non deſunt, qui credant, translatos eſſe in Paradiſum terreſtrem, ex quo in exitu mundi adverſus Anti-Chriſtum prodibunt. Ipſos igitur adhuc vivere, non a Chriſtianis tantum, ſed a Judæorum vulgo creditur.

DE

DE ANTI-CHRISTO.

Q. *Quis erit Anti-Chriſtus, & cujus nationis?*

R. Erit Judæus origine, ex Tribu Dan, & in Babylone naſcetur ex fornicaria muliere, juxta Prophetam Jacob: *Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita*, Gen. 49.

Q. *Cujus conditionis erit? an dives, & potens?*

R. Ab initio vilis quidem erit, ſed poſtea magicis artibus, blanditiis, hypocriſi, eloquentia, fictis miraculis, aliisque fraudibus regiam Dignitatem obtinebit: & ob hanc cauſam SS. Patres exiſtimant, S. Joannem in Apocalypſi *Tribum Dan* omiſiſſe in odium Anti-Chriſti.

Q. *Quales erunt ipſius mores?*

R. Erit omnium hominum, qui unquam fuerunt, nequiſſimus, turpiſſimam vitam agens in libidinibus & concupiſcentiis fœminarum. Magnus erit Politicus, & ſe humanum quidem demonſtrabit in Regni ſui præludiis, & Legis Moyſis zelatorem, ut Judæos alliciat. At quamvis exterius inſignis futurus ſit Hypocrita, & pietatis ſimulator, interius tamen erit Atheus, impius, blasphemus in Deum & Sanctos, occulte Diabolum adorans, cujus virtute ſigna faciet mirabilia ac prodigia, falſa quidem ad fidelium animos expugnandos, &c. Cum autem rerum potitus fuerit, Eccleſiam Dei perſequetur, perverſitatemque ſuam depromet.

Q. *Qualis erit ejus Doctrina?*

R. Primum ejus Doctrinæ fundamentum erit, JEſum Chriſtum verum Meſſiam non fuiſſe, nec Filium Dei, nec Salvatorem mundi, & totam ejus Religionem eſſe vanam ſuperſtitionem, ac proinde Moyſis legem eſſe reſumendam, & Circumciſionem retinendam: hac enim ratione dicitur Anti-Chriſtus. *Quis eſt mendax? niſi qui negat JEſum eſſe Chriſtum, & hic eſt Anti-Chriſtus.* 1. Joann. 2.

Q. *Qualem ſe eſſe prædicabit?*

R. Excluſo vero Meſſia Judæis perſuadebit, ſe eſſe Meſſiam in lege promiſſum: & hoc intelligunt Patres Chriſtum ſignificaſſe illis verbis: *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepiſtis me; ſi alius venerit in nomine ſuo illum accipietis.* Joann. 5. Et idem ſignificatur illis verbis: *Si dixerint vobis, ecce hic eſt Chriſtus. nolite credere.* Matth. 24. Docebit pariter ac perſuadebit hominibus, ut credant, nullum eſſe verum Deum præter ipſum: & hoc expreſſe colligitur ex Epiſt. 2 B. Pauli ad Theſſal cap 2. *Extolletur ſuper omne id, quod dicitur Deus; ita, ut in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe, tanquam ſit Deus.*

Tandem usque adeo crudeliter perſequetur Chriſtianos, ut eorum major pars ei ceſſura ſit.

Q. *Quot annis regnabit?*

R. Per fraudes obtenta regia Dignitate, pugnabit contra decem Reges, qui deleto Ro-

Romano Imperio tunc omnes illius Regiones occupabunt, omneſque expugnabit, & horum etiam tres occidet, atque ita fiet Monarcha orbis. Et hoc aperte colligitur ex Daniele Propheta cap. 7. *Cornua decem decem Reges erunt, & alter conſurget poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit.*

Quantum vero ſpectat ad finem Regni ejus & excidium, tantum regnabit per tres annos cum dimidio, & tandem occidetur in Jeruſalem, ubi ſedem fixerat, in monte Oliveti. Occidetur autem vel immediate per ſpiritum ſeu virtutem Chriſti, vel opera Michaelis Archangeli, cum ſuperbiſſime in illo monte conſederit, tanquam inde conſcenſurus in cœlum, ut fuſe probat noſter Cardinalis de Laurea, *Lib. de 4. Noviſſim.*

CONTROVERSIA DE ANTI-CHRISTO.

Q. *Eſtne Romanus Pontifex Anti-Chriſtus, ut buccinant Hæretici?*

R. Quam cæci ſint, & quam a veritate aberrent, comparatione utriusque demonſtrabitur.

1. Antichriſtus venturus eſt in fine mundi.

Summus Pontifex jam a mille ſeptingentis annis & ultra, Eccleſiam gubernat per continuam nullatenus interruptam ſucceſſio-

nem

nem a Petro usque ad Clementem XIII. ſummum Pontificem.

2. Anti-Chriſtus erit ſingularis homo, *Filius Perditionis* appellatus.

Summi Pontifices excedunt numerum ducentorum, & inter eos multi Sancti.

3. Anti-Chriſtus ſe Chriſtum & Meſſiam venditabit.

Papa dicit ſe Chriſti Vicarium.

4. Anti-Chriſtus extollet ſe ſupra omne, quod dicitur Deus.

Pontifex nominat ſe ſervum ſervorum Dei.

5. Anti-Chriſtus veniet abrogato Imperio Romano.

Necdum eſt omnino abrogatum.

6. Anti-Chriſtus ſedem Monarchiæ ſuæ figet Jeroſolymis. Et ibi adorabitur ut Deus, idque per tres annos cum dimidio, ibique Eliam & Enoch, aliosque Chriſtianos occidet.

Quis Pontificum Romanorum illa fecit?

7. Anti-Chriſtus Legem Moyſis reſtituet.

Hoc nullus Pontificum fecit.

Ergo Papa non eſt Anti-Chriſtus.

Q. *Quomodo intelligendus eſt S. Joannes, qui in prima ſua Epiſtola cap. 4. ait: Anti-Chriſtum jam ſuo tempore veniſſe, & in mundo etiam nunc eſſe?*

R.

R. Loquitur S. Joannes de quibusdam impoſtoribus, ſeductoribus & hoſtibus Chriſti, uti fuerunt *Ebion, Cerinthus,* & alii, quos Antichriſtos vocat.

Quantum autem ad iſtum nefandum hominem, qui præcedet judicium univerſale: licet dicat, quod jam venerit, non in propria Perſona, ſed in ſpiritu, puta in ſuis Præcurſoribus, quales ſunt Hæretici.

DE FORMA JUDICII.

Q. *Extincto Anti-Chriſto, finitaque ejus Perſecutione quid fiet?*

R. Chriſtus ipſe Salvator noſter, poſtquam prædixit maximam illam mundi vexationem per Anti-Chriſtum, ſubdit:

Statim autem poſt tribulationem dierum illorum Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commovebuntur, & tunc apparebit ſignum Filii hominis in cœlo. Et videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa & majeſtate. Matth. 24.

Addit S. Lucas: *Erunt terræ motus magni per loca, & in terris preſſura gentium præ confuſione ſonitus maris & fluctuum: ingens ubique pavor, areſcentibus hominibus præ timore: tunc ignis inflammabit univerſum orbem. Et tuba terribilis ſuſcitabit mortuos; & tunc deſcendet juſtus Judex cum Poteſtate & Majeſtate magna.*

Q.

Q. *Quale erit ſignum illud Filii hominis?*

R. S. Chryſoſtomus putat, ſignum illud ſeu vexillum ipſiſſimam fore Crucem, cui affixus fuit Chriſtus, miniſterio Angelorum ante conſpectum advenientis Judicis præferendam, una cum columna, flagellis, ſpinea corona, clavis, lancea. Unde Eccleſia canit in die S. Crucis: *Hoc ſignum erit in cœlo, cum Dominus ad judicandum venerit.* Quamvis enim modo inſtrumenta illa in fragmentorum myriades partita ſint, per divinam tamen Potentiam in integrum reſtituentur.

Q. *Eritne horribile valde illud judicium?*

R. Horribiliſſimum erit, maxime reprobis. Superius erit Judex iratus, ſubtus horrendum chaos; a dextris peccata accuſantia; a ſiniſtris dæmonia ad ſupplicium trahentia. Heu miſer peccator! quo effugies? latere erit impoſſibile; apparere erit intolerabile. Ibi vix juſtus ſalvabitur.

Q. *Quis erit Judex in iſto Judicio?*

R. Dogma Fidei eſt, Chriſtum Dominum futurum ſupremum Judicem: *Cum venerit Filius hominis in majeſtate ſua, & omnes Angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes.* Matth. 25.

Pater non judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio. Joann. 5.

Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti. Ad Cor. cap. 5.

Ipſe

Ipſe eſt, qui conſtitutus eſt Judex vivorum & mortuorum. Act. cap. 10.

Hæc aſſertio habetur in Symbolo: *Qui venturus eſt judicare vivos & mortuos.*

Q. *Eruntne cum Chriſto alii Conjudices in hoc ultimo judicio?*

R. Eſt de Fide, Sanctos eſſe cum Chriſto ſeſſuros ac judicaturos, cum hoc expreſſe doceat Scriptura: *Amen, amen dico vobis, quod vos, qui ſecuti eſtis me in regeneratione, cum ſederit Filius hominis in ſede majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim judicantes duodecim tribus Iſrael.* Matth. 10.

Idem habetur Lucæ 20. & alibi frequenter ut Sapient. 3. *Judicabunt nationes, & dominabuntur populis.*

Q. *Si ſolus Chriſtus conſtitutus ſit Judex vivorum & mortuorum, quomodo Sancti Judices eſſe poterunt?*

R. Sciendum, quod Judex in aliquo dicitur duplici ratione; aut quia ipſius eſt ferre ſententiam, aut quia aſſiſtit ferenti. Qui fert ſententiam, ille eſt Judex principalis, & talis eſt ſolus Chriſtus. Qui aſſiſtunt, etiam nomen & Dignitatem judicantis ſortiuntur: & tales ſunt Apoſtoli principaliter.

Aſſiſtentia tamen illa non erit ad conſulendum, cum Dominus conſilio non indigeat, ſed erit tanquam ad quemdam hono-

rem

rem & approximationem ad Judicem, cujus ſententiam ut juſtam approbabunt, & malorum vitam ſua comparatione condemnabunt.

Q. *Angeli eruntne etiam ipſi Judices in judicio?*

R. Noſter Cardinalis Laurea credit, quod Angeli etiam aſſiſtent in judicio, & ut aſſeſſores judicabunt, quod probari putat ex illo Matthæi cap. 16. *Filius hominis venturus eſt in gloria Patris ſui cum Angelis ſuis.*

Communis tamen ſententia eſt, quod Angeli potius erunt miniſtri in hoc judicio, quam judices. Neque enim legitur, quod ſint cum ſupremo Judice Chriſto conſeſſuri. Quod ſi judicaturi ſint, non niſi conſentiendo & approbando ſententiam Judicis, id quod omnibus Electis commune erit.

Q. *Quinam ſunt judicandi in Judicio?*

R. Omnes homines: Adulti, parvuli, electi, reprobi, fideles, infideles, &c. Quod deducitur ex Scriptura: *Congregabo omnes gentes, ut deducam eas in vallem Joſaphat, & diſceptabo cum eis.* Joel. 3. *Congregabuntur ante eum omnes gentes.* Matth. 25. *Vidi mortuos magnos & puſillos ſtantes in conſpectu throni.* Apoc. 4.

At, non ſolum homines comparebunt in judicio univerſali, ſed omnes etiam aderunt Angeli, ſive boni, ſive mali. De

bo-

bonis quidem patet ex loco Matthæi citato 25. *Cum venerit Filius hominis, & omnes Angeli ejus cum eo.* De malis autem patet: *Neſcitis, quia Angelos judicabimus.* 1. Cor. 6.

Q. *Peccata juſtorum remiſſa, ſuntne in judicio propalanda?*

R. Aliqui Patres dicunt, quod non; quia promiſit Deus, quod *ſi impius egerit pœnitentiam, omnium iniquitatum ejus non recordabitur amplius.* Ezech. 18. Et Pſal. 31. *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.* Et ratio id ſuadet, quia talis peccatorum propalatio in Electis ruborem & confuſionem cauſaret, quæ eorum ſtatui repugnat; & Sancti in die judicii honorandi ſunt & prœmiandi, non infamandi.

Probabilius tamen eſt ſecundum S. Thomam & S. Bonaventuram, omnia juſtorum Peccata, & præſertim mortalia eſſe in judicio manifeſtanda: ſi enim de *verbo vitioſo reddenda erit ratio*, Matth. 12. per verbum autem otioſum intelligitur peccatum leviſſimum & frequentiſſimum, multo magis de aliis gravioribus reddenda erit ratio.

Et hæc eſt ſententia Auguſtini, in libro Meditationum cap. 4. dicentis: *Ecce coram tot millibus populorum nudabuntur omnes iniquitates meæ, tot agminibus Angelorum patebunt univerſa ſcelera mea, non ſolum*

actuum, ſed etiam cogitationum, ſimulque locutionum.

Et quidem hoc etiam ipſa ratio ſuadet: Nam, ut conſtet, Chriſti judicantis & Sanctos præmiantis juſtam eſſe ſententiam, non ſufficit, ut eorum merita manifeſtentur, ſed conſtare etiam oportet, illa quoque viva permanſiſſe, & omnia impedimenta fuiſſe ſublata, & peccata, ſi quæ commiſſa fuerunt, per pœnitentiam ſufficienter fuiſſe purgata atque remiſſa.

Nec ulla in Electis ex eorum manifeſtatione orietur confuſio, nec triſtitia; quia per pœnitentiam peccata eorum deleta videbuntur.

Ad id, quod dictum eſt, quod peccatorum remiſſorum non recordabitur Deus, ſubintelligitur, *ut puniat.*

DE IIS, DE QUIBUS HOMINES JUDICABUNTUR.

Q. *De quibus rebus ratio exigetur in judicio?*

R. De omnibus omnium hominum cogitationibus, verbis & operibus, commiſſis & omiſſis, &c.

De *cogitationibus* habetur in Epiſt. 1. ad Corinth. cap. 4. *Illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit abſcondita cordium.*

De

De *verbis* dicit Chriſtus: *Omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.* Matthæi cap. 12.

De *operibus commiſſis* loquitur Paulus: *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unusquisque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum.* 2. Corinth. 5.

De *operibus omiſſis* patet ex ſententia Judicis: *Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare.* Matth. 15.

Q. *Inſtitueturne etiam examen de Operibus bonis?*

R. Ita. Penſabitur ibi, qua intentione, & qua imperfectione facta fuerint: *Si lotus fuero quaſi aquis nivis, & fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ, tamen ſordibus intinget me.* Job. cap. 9.

Q. *Si de his omnibus reddenda ſit ratio, quare in ſententia fit tantum mentio operum Miſericordiæ & omiſſionis earum?*

R. 1. Ut ſciant homines, Fidem ſolam non ſufficere, ſed Charitatem & Opera requiri.

9. Ut intelligant, nullum adeo eſſe grave peccatum, quod Charitas non operiat; ac proinde juſte damnandi ſint, qui peccata ſua operibus Miſericordiæ non redemerint.

Q. *Quinam erunt in iſto extremo Judicio accuſatores, & qui teſtes?*

R. 1. Chriſtus ipſe accuſator & teſtis erit: *Ego ſum judex & teſtis.* Jerem. 29. Et Pſal. 49. *Arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam.*

2. Angeli boni impios accuſabunt, quod eorum monitis acquieſcere noluerint.

3. Dæmones etiam accuſatores erunt. de quibus dicitur: *Projectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabit illos ante conſpectum Dei noſtri.* Apoc. cap. 12.

4. Accuſabuntur peccatores ab iis, quibus fuerunt cauſa ſeu occaſio damnationis.

5. Præcipuus tamen reproborum ac proborum Accuſator erit ipſamet eorum conſcientia, ut Paulus teſtatur his verbis: *Qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis.. teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum in die, cum judicabit Deus occulta hominum.* Ad Rom. 2.

Vivos & mortuos.

Q. *Quid intelligendum per vivos & mortuos? nonne omnes homines mortui erunt, cum Dominus ad judicandum venerit?*

R. Per vivos intelligi debent ii, qui adveniente Chriſto eadem ipſa die adhuc vivi reperientur, & nihilominus in uno inſtanti, in ictu oculi, canente Tuba, id eſt, imperante Deo, morientur omnes, & quaſi ſubito reſur-

ſurgent ad vitam immortalem. Et ita intelligendus eſt textus Pauli: *Deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus, obviam Chriſto in aera.* 1. Theſſal. 4.

Quia ergo breviſſimo tempore mortui manebunt, *viventes vocantur*. Et ſic Chriſtus dicitur judicaturus vivos & mortuos.

Per *mortuos* vero intelligi debent, qui pridem fuerunt mortui, & inter mortuos jacuerunt ſepulti.

Q. *Erimusne omnes ante tribunal Chriſti mixtim & ſine ordine?*

R. Non. *Mittet Deus Angelos ſuos cum tuba & voce magna: ſurgite mortui, venite ad judicium*; mox Angeli ſeparabunt malos de medio juſtorum. Mali in terra relinquentur, & juſti ſtabunt in aere ante Chriſtum.

Q. *Eritne acerba ſeparatio ejusmodi ab invicem?*

R. Acerbiſſima, & ſupra quam dici poteſt amariſſima. Nunquid enim pudendum erit, eum, qui multis nominibus præcellere cæteros videbatur, ad ſiniſtram cum hœdis ſtatui; cæteris ad dexteram cum ovibus collocari? filium a patre, matrem a natis dividi, quos ingenti dolore peperit, ubere lactavit, amantiſſime educavit? Parochum a ſubpitis ſuis, ipſum Prædicatorem ab auditoribus, diſcipulos a magiſtris, a quibus eruditi ſunt, ſeparari, æternum, æternum ſeparari?

Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis, dicentes intra ſe, & præ anguſtia ſpiritus gementes: hi ſunt, quos habuimus aliquando in deriſum & in ſimilitudinem improperii; nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam & finem illorum ſine honore: Ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter Sanctos ſors illorum eſt: Ergo erravimus a via veritatis .. laſſati ſumus in via iniquitatis: ambulavimus vias difficiles; viam autem Domini ignoravimus: quid nobis profuit ſuperbia, aut divitiarum jactantia quid contulit nobis? Tranſierunt omnia illa tanquam umbra &c.

Q. *Diſcuſſis ſingulorum meritis & demeritis, quid fiet?*

R. Tunc vertens ſe Chriſtus ad eos, qui a dextris erunt, hanc ſententiam dicet: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi: eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare &c.* Matth. 25.

Venite de tenebris ad lucem, de labore ad requiem perennem, de morte ad vitam, de malorum ſocietate ad Angelorum conſortium, de loco tentationum ad Cœlorum æterna gaudia.

Q. *Quænam ſententia feritur contra reprobos?*

R. Diſcedite a me maledicti, ite in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis ejus: eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare &c.

Di-

Diſcedite a me, hæc eſt pœna damni. *A me*, quem vulneraſtis, quem crucifixiſtis, cui obtemperare, & ad quem venire noluiſtis &c.

Ite maledicti, recedite operarii iniquitatis, *iti in ignem æternum*. Hæc eſt pœna ſenſus. *Et ibunt hi in ſupplicium æternum.*

Q. *Quæ pœna erit gravior, pœna ſenſus, an pœna damni?*

R. Reſpondet Chryſoſtomus: multi timent ſolam ignis acerbitatem, ſed privatio Viſionis Dei longe gravior erit & acerbior. Ignis eſt intolerabilis, ſed ſi mihi mille ignes propones, non tanti æſtimo, ac privari illa Beatitudine, gloria, præſentia Chriſti. *Parænæſi* 1. *ad Theodorum.*

Q. *Parvuli ſolo originali infecti, comprehendenturne ſub hac ſententia condemnatoria?*

R. Affirmant aliqui, dicentes, illos puniendos eſſe, non ſolum pœna damni, ſeu privatione viſionis Dei, ſed etiam pœna ſenſus, ex igne proveniente, mitiori tamen quam adultos, quia peccatum actuale non habuerunt.

Alii communius & verius id negant, quod conſtare dicunt ex ratione, quam Chriſtus reddet proferens ſententiam: Tota enim in actualibus peccatis nititur, ut conſtat ex textu: *Eſurivi, & non dediſtis mihi manducare.* Matth. 25.

Attamen cum parvuli cum ſolo originali decedentes a ſiniſtris futuri ſint, dici poteſt, quod partim comprehendentur ſub ſententia

condemnatoria, & partim non. Comprehendentur quidem ſub illis verbis: *Diſcedite a me*, ſolam pœnam damni ſignificantibus: ſub aliis vero: *ite in ignem æternum*, pœnam ſenſus ſignificantibus, non comprehendentur, quia propria voluntate non deliquerunt.

Quod autem parvuli pœnam damni ſint paſſuri, ſeu conſpectu Dei perpetuo carituri, conſtat ex illo Joann. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in Regnum Dei.*

Q. *Cur pueri decedentes cum originali, pœnam ſenſus non patientur?*

R. Quia nemo punitur pœna poſitiva & ſenſibili, niſi propter peccatum actuale propria voluntate commiſſum, etiamſi aliquem habeat actualem defectum: quamvis enim Princeps juſte poſſit ab aliquo officio rejicere ut indignum, quem novit carere habitu juſtitiæ, aut pronum ad furtum; non tamen juſte ob id illum punire poteſt; ſed tantum, quantum re ipſa furatur. Sic igitur pariter in propoſito, quamvis parvuli poſſint a cœlorum regno excludi ut indigni, ob gratiæ defectum, & habituale ſeu originale peccatum; non propterea poſitiva pœna & ſenſibili debent puniri, quia propria voluntate nihil commiſerunt.

Oppoſitam ſententiam valde duram appellat S. Bonaventura, quod hac ratione probat; quia acerbitas pœnæ, quantitati delectationis correſpondet, juxta illud Apocal. cap.

cap. 18. *Quantum glorificavit ſe, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum*: ſed parvuli nullam delectationem inordinatam habuerunt, nec in carne; ergo nec ullum tormentum, aut pœnam ſenſus pati debent.

Q. *Pueri patientes pœnam damni habebuntne ex ea aliquem dolorem vel triſtitiam?*

R. Reſpondet Auguſtinus lib. de peccat. meritis & remiſs. cap. 27. infantes in Limbo nec triſtari, nec dolorem pati, quia divinæ Voluntati ſunt perfecte ſubmiſſi. Imo,ſecundum S. Bonaventuram, cauſas potius ſolatii habebunt, quæ omnem triſtitiam impedient: v. g. quod non peccaverint peccato actionis ex una parte; & ex alia, quod non patiantur pœnam ignis, ut damnati in inferno. Pro quo rationem ſatis idoneam affert S. Doctor *in* 4. *diſt.* 3. *art.* 1. *quæſt.* 1. Quia nimirum infantes conſtituti ſunt a Deo in ſtatu quodam medio inter damnatos & Beatos: quare opus fuit, ut ex una parte Beatitudine carerent, ſicut damnati: & ex altera nullum haberent dolorem, ſicut Beati. Ex quo fit, ut licet agnoſcant ſe carere Beatitudine, ad quam fuerant ordinati, & ex hac parte magnam haberent triſtitiæ occaſionem; quia tamen ſimul agnoſcunt, ſe evaſiſſe graviſſimas inferni pœnas, & peccata mortalia; ita quaſi in æquilibrio ſunt conſtituti, ut non doleant de ea Beatitudinis amiſſione, ſed potius gaudeant de pœnarum inferni evaſione.

Q. *Prolata ſententia diſſolveturne ſtatim judicium?*

R. Certe. Cum ſententia ſit veluti ultima judicii forma, hac prolata nihil aliud ſupereſt agendum; tum, quia licet prolatio ſententiæ, ac ejus executio diſtingui poſſint: tamen cum ſententia Chriſti ſit efficax, ſtatim ſine mora executioni mandabitur, & per modum efficacis imperii ab eo proferetur, *ite maledicti &c.* & *venite benedicti &c.*

Statim ergo ad vocem & imperium Chriſti judicis aperietur terra, ut damnatos devoret, & corpora damnatorum in infernum deſcendant. Cum enim corpora illa dote ſubtilitatis non ſint affecta, quæ eſt propria Beatorum, terram penetrare non poterunt, atque ideo maximus terræ hiatus tunc aperietur ad illa recipienda.

Ex alia parte Chriſtus eodem tempore cum omnibus Electis eadem, vel ſi fieri poteſt majori gloria & Triumpho in cœlum redibit, unde judicaturus deſcenderat, ut ibi perpetuo cum illis regnet.

Q. *Quid faciendum eſt, antequam adveniat dies ille magnus & terribilis, ut ſecure comparere poſſimus ante tribunal Chriſti?*

R. Facere debemus fructus dignos Pœnitentiæ, prout ipſe Chriſtus declarat in Evangelio: *Attendite vobis*, inquit, *ne forte graventur corda veſtra in crapula & ebrietate, & curis hujus vitæ, & ſuperveniat in vos repentina dies illa: tanquam laqueus enim ſuperveniet*

niet

niet in omnes, qui ſedent ſuper faciem omnis terræ. Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere iſta omnia, quæ futura ſunt, & ſtare ante Filium hominis. Verba ſunt Chriſti Domini, Luc. 21.

Q. *Deſiderantne Pii diem Judicii?*

R. Maxime. Propheta Regius deſiderium ſuum ita exprimit: *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum, quando veniam & apparebo ante faciem Domini?* Pſal. 41.

Et S. Joannes: *In hoc*, inquit, *eſt perfecta Charitas vobiscum, ut fiduciam habeamus in die Judicii?*

Dies Judicii ſpes eſt Chriſtianorum, qui diligentes Deum, & Chriſto ſincere ſervientes, cum fiducia dicere poſſunt: *Adveniat regnum tuum.*

Q. *Eſtne utilis Judicii univerſalis Meditatio?*

R. Præpotentiſſima eſt ad refrænandos paſſionum noſtrorum motus, & ad ſuperandas Dæmonum tentationes.

Scribit Dionyſius Carthuſianus *Libro de Remediis tentationum art.* 2. Viros ſanctos, eorum, quæ in noviſſimo judicio futura ſunt, conſideratione frequenter compunctos, viriliter omnibus tentationibus reſtitiſſe, & præſertim Hieronymum ejusdem judicii terrore perculſum fuiſſe.

Horum, inquit, *conſideratione ſancti viri frequenter compuncti fuerunt ac territi, reſiſtentes fortiſſime omni tentationi ac pravitati.*

Unde

Unde ſanctus fatetur Hieronymus: *quoties diem illum conſidero, toto corpore contremiſco.* Sive enim comedo, ſive bibo, ſive aliud aliquid facio, *ſemper mihi videtur Tuba illa terribilis* ſonare in auribus meis: *Surgite mortui, venite ad Judicium.*

De ſe fatetur Auguſtinus *Lib.* 16. *Confeſſ. cap:* 16. Nullum ſibi fuiſſe fortius retinaculum a præcipitio carnalium voluptatum, quam mortis & judicii ultimi recordationem.

Nec me, inquit, *revocabat a profundiore carnalium voluptatum gurgite*, *niſi metus mortis*, & futuri judicii tui, *qui per varias quidem opiniones nunquam tamen receſſit de pectore meo.*

Placeat hic etiam audire S. Bernardum: *Utinam ſaperes, quæ Dei ſunt; intelligeres, quæ mundi ſunt, provideres, quæ inferni ſunt, profecto inferna horreres; ſuperna appeteres, quæ ſunt mundi, contemneres.* Epiſt. 292.

Finis Partis primæ.

INDEX

INDEX RERUM.

A.

Abagari regis Edeſſæ epiſtola ad Chriſtum. 450. 452.
Actus Apoſtolorum. Quid hic liber contineat? 158.
Adam. Ubi factus? de qua materia? 362. Cur illi Deus præceptum non comedendi de ligno ſcientiæ boni ac mali dederit? 362. Utrum, ſi poſt peccatum ſe non excuſaſſet, paradiſo expulſus fuiſſet? 368. Num gravius quam Eva peccarit? 369. Num eo in ſtatu innocentiæ perſeverante Electi ſolummodo nati fuiſſent? 370. Adam & Eva num ſalvati? 371. Adam ubi ſepultus? 373. Peccatum ejus quale? 366. Peccati ejus effectus? 367. v. *Eva.*
Alleluja. Cur toto tempore paſchali in Eccleſia uſurpetur? 620.
Amor Dei, erga homines qualis? 261. Hujus exempla. 263.
Amor in Deum. Exempla amoris fortiſſimi. 241. Amare Deum ex toto corde quid ſit? 240. Quo motivo eum amare oporteat? 242. Actum amoris quando homo elicere teneatur? 244. v. *Charitas.*
S. Andreas. Ejus vita & martyrium. XVI.
Angelus. Quid ſit? 319. quid denotet? 320. Angeli quomodo & quando fuerint creati? 318. Num, ſi in cœlo empyreo creati fuerunt, beati fuerint, & quomodo peccare potuerint? 319.
Quam-

Quamdiu in gratia perſeveraverint? 319. An dentur? unde conſtet? 319. Num ſint corporei? 320. Angeli mali num ſint corporei? 321. Angelorum numerus num magnus? Num major quam hominum? 322. Quot ordines eorum? Quæ hierarchiæ eorum? 323. Quæ eorum miniſteria erga Deum? 324. Quæ item erga nos? 325. Ordines eorum cur Eccleſia catholica veneretur? 332. Num aſſumant corpora, & utrum eorum apparitiones ſint reales? 335. Utrum in aſſumptis corporibus exerceant actiones vitales? 336. Cur in aſſumptis corporibus appareant? 336. Angelus primo peccans cujus fuerit ordinis? 340. Angeli mali num in æternum damnandi? 341. Cur Deus eos non redemerit ſicut homines? 341. Num beatorum num damnatorum major ſit numerus? 342. Cur Deus hos crearit ſciens eos lapſuros? 343. Quid de eorum apparitionibus ſentiendum? 359. Angeli cur in Chriſti nativitate potius paſtoribus quam Judæorum principibus apparuerint? 470. Quot Chriſto nato adſtiterint? 470. Num conjudices in judicio futuri? 640. Modus dignoſcendi bonum Angelum a malo. 357.

Angelus Cuſtos. Qui & quot? 326. Num ſingulis hominibus dentur? 327. Num deſerant obſtinatos peccatores? 328. Num Chriſtus habuerit Angelum cuſtodem? 329. Num Antichriſtus habiturus ſit? 329. Quid præſtet homini? 330. Quid illi homo debeat? 331. Num de felici cuſtodiæ ſuæ ſucceſſu lætetur? 333. Num triſtetur de infelici? 334. Num inter illos detur diſſenſio? 334.

Animæ purgantes. Num aliquæ in deſcenſu Chriſti liberatæ? 575. Nondum plene purgatæ num exeant e Purgatorio? 608. Quibus mediis poſſint juvari? 608.

Antichriſtus. Quis? cujus conditionis? qui ejus mores? 633. Ejus Doctrina qualis? 634. Quot annis regnaturus? 634. An Angelum cuſtodem habiturus ſit? 329.

Apo-

Apoſtolica. Quo jure Maria Thereſia Hungariæ regina ſic appelletur? 76.
Apoſtolus. Quid? num apud Hebræos tales fuerint? quod ejus officium? I. Apoſtoli Chriſti quot & quinam? III. Apoſtolorum titulus ceſſavit apud Hebræos tempore Chriſti. III. Apoſtolorum poteſtas in Eccleſia qualis? V. Eorum ſubordinatio ad Petrum num neceſſaria? VII. Apoſtolos & diſcipulos cur binos miſerit Chriſtus? VIII. Cur Chriſtus tria paria Fratrum ad Apoſtolatum evexerit? VIII. Num Apoſtoli catechizarint? 7.
Arbor ſcientiæ boni & mali, quid? 361. Ejus fructus quis? 361.
Argentei, quibus Chriſtus venditus fuit, quanti fuerint valoris? 488. Num nummi Romæ & Pariſiis aſſervati ex veris xxx. argenteis ſint? 489.
Aſcenſio Chriſti, v. *Chriſtus.*

B.

Baptiſmus. Quis illum B. Virgini adminiſtrarit? 444. Utrum in illa fruſtraneus fuerit? 446.
S. Bartholomæus. Ejus vita & martyrium. XXIV.
Benedicti XIV. Breve Joanni regi Luſitaniæ miſſum. 73.

C.

Canticum Canticorum. Num inſpiratione S. Spiritus ſcriptum? 131. Unde ſacrum, cum nullibi nomen Dei legatur? 132. Num lectio hujus libri omnibus ſit conſulta? 133. v. *Salomon.*
Caro. Num veſci carnibus in locis hæreticorum peregrinanti licitum? 113.
Catechiſmus. Quid ſit? 1. Ejus uſus quando inceperit? 7. Ejus fructus. 9. v. *Imitatores.*
Catechumenus. Quid ſit? horum ordines duo. 2.
Catholici. Quando & cur dicti Hiſpaniarum reges? 67.
Catholicus. Num omnes ſalventur? 85. v. *Chriſtianus.*

Cha-

Charitas. Quid ſit? 239. Quotuplex? 239. Vera quomodo dignoſcatur? 246. Quando dicatur perfecta, perfectior, perfectiſſima? 248. Charitatis ſigna inimicis exhibenda quæ? 252. v. *Amor*.
Chriſtianiſſimus. Quis nomen hoc Galliarum regibus tribuerit & cur? 68.
Chriſtianus. Quid ſignificet? 65. Chriſtiani quomodo olim dicti? 66. Cur modo Catholici dicantur? 66. Chriſtianus quis? 67. Cur a Chriſto dictus? 82. Quinam vere talis? 83. Inter eum & Catholicum quæ differentia? 84. Quæ illius obligationes? 67. Quid Deo debeat titulo Paternitatis? 290. v. *Crux*.
Chriſtus. Cur duodecim elegerit Apoſtolos? IV. Cur Apoſtolos & diſcipulos miſerit binos ad prædicandum? VIII. Cur conſanguineos in Apoſtolos elegerit? IX. Cur Judam Apoſtolum fecerit? X. Chriſtus catechizavit. 7. An Angelum cuſtodem habuerit? 329. Num verus hominum Redemptor fuerit? 397. Qua ratione ſit Propheta? 397. Quomodo Sacerdos? 398. Quæ ſacrificia obtulerit? 398. Num dici poſſit Rex Eccleſiæ? 401. Num verus Filius Dei vivi? 402. Quid illi, ut Domino noſtro, debeamus? 406. Conceptio ejus cur tribuatur Spiritui ſancto? 409. Cur voluerit matrem virginem deſponſari? 428. Quo menſe, die, hora in utero conceptus? 427. Quid ſcripſerit in terra, oblata ei adultera? 453. Ubi natus ſit? 464. Quomodo natus? 464. Cur voluerit homo fieri? 466. Quo die circumciſus fuerit? 471. Cur circumcidi voluerit? 472. A quo circumciſus ſit? 473. Ejus Paſſio an fuerit acerba? 485. Quales fuerint ejus dolores corporales? 586. Cur tam dira pro nobis voluerit pati? 487. Quænam ludibria in eum, ut regem, milites exercuerint? 504. Cur coram Pilato ſe regem Judæorum faſſus ſit? 498. An reipſa crucifixus fuerit, an vero ejus loco Simon Cyrenæus? 510. Realiter crucifixnm eſſe, quibus argumentis probetur? 513. Cur crucifigi voluerit? 514. Cur
in

in Calvariæ monte? 518. Num nudus crucifixus? 522. Cur non deſcenderit de cruce? 528. Quoties in cruce pendens locutus ſit? 541. Cur moriens voce magna clamarit? 545. Num in vita fleverit, riſerit? 531. Cur mortuus fuerit facie a Hieroſolymis averſa? 546. Qua die & hora mortuus? 547. Cur, utpote Deus, mori potuerit? 285. Eo mortuo quid actum de corpore ſit? 551. Corpus ejus ubinam ſepultum fuerit? 552. Cur voluerit ſepeliri? 553. Quamdiu corpus ejus in ſepulchro jacuerit? 554. Num in ſepulchro corruptionem paſſus fuerit? 554. An ſepulchrum ejus modo extet? 556. Ubinam poſt mortem deſcenderit? 574. Cur in Limbum deſcenderit? 574. Num in infernum damnatorum deſcenderit? 575. Qua virtute reſurrexerit? 611. Quomodo primogenitus mortuorum ſit? 611. Qua die & hora reſurrexerit? 612. Num ejus reſurrectio neceſſaria fuerit? 613. Num etiam ſanguinem effuſum in reſurrectione receperit? 617. Cur cicatrices plagarum poſt reſurrectionem retinuerit? 615. Cui primo poſt reſurrection em apparuerit? 616. Num tunc etiam B. Virgini apparuerit? 616. Cur primo mulieribus? 616. Num qua homo vel qua Deus in cœlum aſcenderit? 621. Cur dicatur in cœlum aſſumptus? 621. Num aſcenderit ſtatim a reſurrectione? an ſecreto vel manifeſte? 622. Num aſcenderit ſolus? 623. Num revera ſedeat in cœlo? 623. Num ſaltem corpus illius ibi ſedeat? 624. Ejus aſcenſionis cauſæ. 625. Quæ bona ex illius morte nobis profluant? 566. Anima Chriſti in triduo corporis ſepulti ubi fuerit? 555. Cur Filius Joſeph dicatur? 417. Forma corporis Chriſti qualis? 530. Quotuplex in eo intellectus & voluntas fuerit? 415. Num voluntas humana voluntati divinæ in illo fuerit unquam contraria? 417. Quomodo voluntas ejus efficax in horto ſteterit cum triſtitia? 417. Num natura divina & humana in Chriſto ſuas retinuerint proprietates & operationes? 414. Cur nomen *Chriſtus* nomini *JEſu* addatur? 96. Quot perſo-

næ in Chriſto? 413. Cur illum Senatus Romanus inter Deos recenſere noluerit? 534. v. *JEſus. Incarnatio. Paſtores. Magi. Stabulum. Flagellatio. Corona ſpinea. Tenebræ* &c. &c.
Clavi crucis quot fuerint? 518. Cur plures in pluribus regionibus oſtendantur? 520.
Clementis XIII. Breve Mariæ Thereſiæ imperatrici & Hungariæ reginæ miſſum. 77.
Cœmeteria cur juxta ſacras ædes conſtituantur. 561.
Corona ſpinea cur Chriſto impoſita? 503. Ex quo ſpinarum genere fuerit? 504.
Creator cœli & terræ. Quid hoc ſignificet? 313. Num ſolus Pater ſit? 313.
Credo. Quis vocis hujus ſenſus? 219. Credere ſine ratione, num ſit levem corde ſe demonſtrare? 220. Credere in Deum, Deum, Deo, num idem? 239.
Crucifixi imago cur in Eccleſiis collocetur? 91.
Crux. Signi crucis uſus antiquiſſimus. 87. Modus illius formandi quotuplex? 87. Eſt ſignum externum Chriſtiani. 86. Quid ſub ejus cæremonia contineatur? 87. 88. Ejus fructus. 89. Num illud dæmon timeat? 89. Cur in omni actione formandum? 90. Cur præcipue ante orationem? 90. Crucis velatio in Dominica paſſionis, unde? 92. Ejus velamen cur paulatim tollatur? 92. Ejus adoratio quoties olim in hebdomada majori facta? 93. Crux in primitiva Eccleſia qualis? 94. Cur ejus ſignum in adminiſtratione Sanctorum & Miſſæ ſacrificio toties formetur? 96. Cur ſuper cibos formandum? 96. Cruces cur in viis & compitis erigantur? 98. Unde & quando mos Crucem publice exponendi? 98. Crucem humi ſculpere illicitum? 101. Cur ante mortuos portatur? 101. Crucis ſupplicium num valde fuerit infame? 515. Crucem ad ſupplicii locum num portaritChriſtus & quomodo? 515. Crux Chriſti cujus fuerit dimenſionis? 516. Cruces latronum num ejusdem formæ cum Cruce Chriſti? 521. Crucis titulus num honorabilis? 524. Crux Chriſti ex quonam fuerit ligno? 524. Crux a Chriſti diſcipulis ferenda quid ſit? 536. Crucem aliquam
num

num Chriſtianus habeat? 537. Prodigium olim in expoſitione veræ Crucis factum. 94.

D.

Dæmon. Crucis ſignum num timeat? 89. Dæmones a quo creati? 339. Eorum peccatum quale? 339. Num ita inferno incluſi, ut exire non poſſint? 342. Quomodo igne infernali crucientur? 342. Num Deus præter Angelum etiam Dæmonem homini aſſociarit? 343. Eorum in nos odii cauſa quæ? 345. Num Auctores omnium malorum? 344. Num hominibus viſibiliter appareant? 347. Sub qua forma ſint in obſeſſis? 350. Cur eis invadere corpora hominum permittat Deus? 350. Quibus modis expelli poſſint. 354. Eorum aſpectus in inferno quam horrificus? 580. Num formam Angeli boni aſſumere poſſint? 358. Num generare poſſint in corpore aſſumpto? 358. Quænam loca ab illis magis infeſtentur? 347. v. *Angelus*.

Dæmoniaci. Num dentur? 349. v. *Peccatum*.

Damnati. Num ſint proximi noſtri? 251. Quando eis Scriptura oculos, linguam, manus tribuit, quomodo intelligendum ſit? 588. v. *Infernus*.

Deſperatio. Quid ſit? 271. Quibus ex cauſis oriatur? 271. Num ſit peccatum grave? 273. Illius exempla, quod Deo maxime diſpliceat. 274. Haud licita, etſi quis per revelationem ſciret, ſe certe damnandum. 275.

Deus. Quid ſit? 10. Etymologia hujus vocis. 10. Non eſt corporeus. 24. Quare ſub formis corporalibus repræſentetur? 26. Eſt immutabilis. 27. Æternus. 32. Immenſus. 34. Opinio antiquorum Philoſophorum circa Dei immenſitatem. 34. Ejus ſcientia quotuplex? 38. Futura contingentia cognoſcit Deus. 40. Ejus providentia quid, & unde dignoſcatur? 50. Cur hominum mala non auferat? 52. Num ei etiam peccatores ſubjiciantur? 54. Ei animalia etiam viliſſima ſubſunt. 51. 52. Ejus bonitas & miſericordia. 43. Quid de ejus miſericordia ſentiant Concilia & SS. Patres? 47. Quid de illa ſentien-

tiendum. 274. Ejus præſcientia. 40. Cur ſuæ Providentiæ adverſantia permittat? 56. Num omnipotens? 290. Deus omnipotens, quid? 290. Quare cœlum & terram condiderit? 314. Ubi ante cœli creationem fuerit? 37. Num poſſit fallere, peccare? 291. Num juſte agat, damnatis pro peccato temporali pœnam æternam irrogando? 594. Cur permiſerit protoparentes tentari, quos ſcivit vincendos? 371. Volens parvulorum ſalutem cur non amoveat mortis eorum ante Baptiſmum cauſas? 305. Ignorantia poſitiva Dei non datur. 16. Miſericordia Dei num major ſit juſtitia? 47. Miſericordia Dei in punitione damnatorum quomodo ſumenda? 595. Quomodo ſtet cum juſtitia? 595. Quibus textibus Deorum pluralitatem probarint hæretici? 21.

Diabolus. v. *Dæmon.*

Diſcipuli Chriſti num alii, quam Apoſtoli? IV.

E.

Eccleſia. Qualis tempore Apoſtolorum? V. Num ad fidem cogere poſſit infideles non baptizatos? 118. Num habeat jus prædicandi Evangelium in terris infidelium? 119. Num Eccleſia vel Princeps Chriſtianus infideles ſibi ſubjectos ad fidem vel ad ejus prædicationem audiendam cogere poſſit? 119. Cur Eccleſia quorundam ſeipſos in flumen aut ignem projicientium martyria celebret? 236. Cur veneretur ordines Angelorum? 332. Cur verba Chriſti: *In manus tuas &c.* ſæpius uſurpet? 543.

Eccleſiæ cur in modum crucis conſtructæ? 91.

Elias & *Enoch* utrum mortem jam guſtarint? 632.

Enoch. v. *Elias.*

Epiphania. Quid ſit? 474.

Epiſcopus. Cur Epiſcopi, Apoſtolorum ſucceſſores, non pares illis ſint in poteſtate. VII. Cur in Confirmationis Sacramento confirmandorum frontes cruce ſignent? 90.

Eſdras quis? & quid egerit? 129. Num auctor librorum, qui ejus nomen præferunt? 129. Quid illi contineant? 129.

Eſther.

Eſther. Quid hic S. Scripturæ liber contineat? 130.
Eva. Ubi creata? 363. Num formata ex coſta Adami? cur? 365. Cur non ſimul formata cum viro? 365. Quomodo ſeducta? 365. Cur non horruerit ſerpentem? 366. Ea peccante, ſi Adam non peccaſſet, num poſteri contraxiſſent peccatum originale? 368. v. *Adam*.
Evangeliſtæ. Cur Petrum primum Apoſtolum nominent? VI. Evangeliſta quid ſit? 139. Evangeliſtæ quot & qui? 140. Quibus temporibus ſcripſerint? 152.
Evangelium. Quid ſit? 140. Num neceſſarium fuerit non exiſtentibus hæreticis propter credentes? 142. Evangelia quare quatuor? 144. An peccarint illi, qui, præter quatuor memorata, alia ſcripſerunt? 143. Evangelium quare non unicum? 145. Evangelium cur Chriſtus non ſcripſerit? 147. Evangelia qua lingua ſcripta? 148. Evangelium Marci autographum num Venetiis aſſervatum? 150. Evangeliorum auctor primarius quis ſit? 153. Evangelium poſitum ſuper languentes num ſanet, & unde? 156.
Exempla miſericordiæ & bonitatis Dei. 45. Amoris fortiſſimi in Deum. 241. Intenſi in Deum amoris. 243. Amoris Dei in homines. 263.

F.

Feſtum Trinitatis ubi primo celebratum? 286. Quando primo in Eccleſia Romana celebratum? 286. Num Græci celebrarint? 287. Feſtum Reſurrectionis quando celebretur? 619. Quando Paſchatis, & cur cum lætitia? 619.
Fideliſſimus. A quo & cur prædicatum hoc Luſitaniæ regi conceſſum? 71.
Fides. Quid ſit? 103. Explicatio definitionis Fidei. 104. Num ad ſalutem neceſſaria? 105. Ejus motiva. 221. Num eam negare unquam licitum? 108. Eam occultare num licitum? 211. Eam ſervans interius, negans vero exterius num hæreticus? 117. Fides vera num per miracula probetur? 222. Fidei ar-

articuli cur firmiter credendi? 108. Fidei articulos a Deo revelatos fuiſſe, unde conſtet? 108. Fidei articuli in Symbolo expreſſi utrum in Evangelio repeſiantur? 214. Fidei articulos in Symbolo comprehenſos diſtincte credere num neceſſarium cuilibet homini? 215. In Fide dubius num hæreticus? 117. Fidei dogmata, in Scriptura non expreſſa, quæ? 199. quænam *neceſſitate medii* credenda? 106. Quænam *neceſſitate præcepti*? 107. Utilitas Fidei in Deum omnipotentem quæ? 311. v. *Credo.*

Filii. Num plus patrem quam matrem diligere teneantur? 258. Filii Infidelium uſu rationis carentes num priventur omni medio ad ſalutem? 306.

Filius Dei. Huic incarnato quod nomen proprium? 392. Ejus incarnatio num opus ſolius Spiritus ſancti? 408. Filii perſona ſola quomodo induerit carnem? 410. v. *Chriſtus.*

Flagellatio Chriſti num atrox fuerit? 500. Cur eum flagellari Pilatus juſſerit? 500. Quod flagellorum genus in illa adhibitum fuerit? 501. Quot ictus Chriſtus in illa acceperit? 502.

Formula actuum Fidei, Spei & Charitatis. 276. Sententia Pilati in condemnatione Chriſti qualis? 507.

Fuga. Utrum licita fuga ex loco, in quo Chriſtiani ex odio fidei vexantur? 110.

G.

Græci. v. *Feſtum.*

Gratia. Quid & quotuplex? 293. Gratia ſubſequens quid? 296. Sufficientem inter & efficacem qualis diſtinctio? 296. Num tollat liberum arbitrium? 291. Num detur talis, cui voluntas noſtra poſſit reſiſtere? 299. Num ſufficiens detur ſingulis? 300. Sufficiens ad ſalutem num detur parvulis ante Baptiſmum decedentibus? 303. An ultra Gratiam ſufficientem etiam Gratia efficax detur? 308. Efficax num officiat libertati? 308. Gratia eadem numero num poſſit eſſe efficax reſpectu unius & alterius? 310.

H.

Hæreticus. Cur non ſalvandus, etſi ſit Chriſtianus? 84.

84. Pro ſua fide moriens num ſit martyr? 226.
Quinam Hæretici martyrium improbarint? 232.
Homo. Quid? 58. Num illi cognitio ſui utilis? 61. Ejus finis quis? 62. Ei quid conſiderandum circa animam? 59. Item circa corpus? 60. Num ſalutem ſine gratia operari poſſit? 297. Quare Homines in Scriptura Dii appellentur? 19. Cur non omnes ſalventur? 292. In malo obduratis num detur gratia ſufficiens? 306. Homines ſancti num cum Chriſto crucem tulerint? 537. De quibus in judicio judicandi ſint? 642. v. *Angelus Cuſtos.*

I.

S. Jacobus Major. Ejus vita & martyrium. XVII.
S. Jacobus Minor. Ejus vita. XXVIII. Martyrium. XXIX.
JEſus. Qua unctione unctus? 396. Quomodo rex fuerit? 399. Num verus rex Judæorum? 399. Quis ei nomen *Chriſtus* dederit? 401. Cur dicatur Dominus noſter, cum ſit Dominus omnium? 405. Quæ virtutes nomini *JEſu* inſint? 393. v. *Chriſtus.*
Ignorantia Dei poſitiva non datur. 16. Ignorantia invincibilis myſteriorum fidei num reddat hæreticum? 118.
Imago Dei in homine quid? 58. v. *Crucifixus. Maria. Lucas.*
Imitatores Chriſti & Apoſtolorum in catechizando qui? 8.
Immenſitas quomodo differat ab ubiquitate? 34.
Imperatores. Quot & qui Francici? 69.
Incarnatio. Quando operata fuerit? 408. Cur Filius incarnatus, & non Pater aut Spiritus ſanctus? 411. Num Joſepho revelata? 424. In qua domo peracta? 427. v. *Trinitas.*
Indulgentiarum vivis & mortuis conceſſarum differentia. 608.
Infantes ſine Baptiſmo decedentes num pœnam ſenſus patiantur? 378. 649. Qualem habeant pœnam? 379. Num habeant aliquam triſtitiam? 379. 649. In quo loco ſint? 381. Num in judicio comparituri? 382. Num condemnentur? 647.

Inferi. Quid? 573.
Infernus. Quid? 573. 576. Num vere detur? 575. Ejus pœnæ quales? 577. Ignis in illo quid agat? 577. Num realis? 586. *Hugonis* admonitio ad peccatores de Inferno. 585. Caligo ejus horrida. 584. Frigus ejus quale? 578. Fœtor illius qualis & unde? 579. Fames illius qualis? 580. Pœnæ Inferni quot? 588. Num æternæ? 600. Num pœna *damni* an *ſenſus* gravior? 647. Sitis illius? 581. Hujus ſitis exemplum. 582. Vermis in Inferno num corporeus? 587. Vincula damnatorum qualia? 583.
Infidelis. Eorum templa ingrediens num peccet? 112. Filii eorum rationis uſu carentes num priventur omni medio ad ſalutem? 306. Num habeant angelos cuſtodes? 328.
Infidelitas. Quid? 114. Quale peccatum? 114. Illius diviſio. 116.
Inimicus. Eos diligere qualiter teneamur? 251. Eis offenſam remittere num & quando teneamur? 252. Quid in eorum dilectione obſervandum? 254. Num eos diligere impoſſibile? 253.
S. Joannes Evangeliſta. Ejus vita. XIX.
Job. Quid hic S. Scripturæ liber contineat? 130.
S. Joſeph. Ejus ſanctitas num magna? 418. Num magna illius apud Deum auctoritas? 419. Cur ejus cultus usque ad ſæculum XV. dilatus? 420. Num ſervarit virginitatem? 420. Cur B. Virginem non interrogarit, unde ſit gravida? 424. Qualem artem exercuerit? 425. Quando obierit, & ubi ſepultus? 426. Quare Pater Chriſti dicatur? 437. v. *Incarnatio.*
Joſeph ab Arimathæa. Ubinam ſepelierit corpus Chriſti? 552.
Judæus. Num principi Chriſtiano liceat in ditione ſua tolerare eos? 120. Cur potius, quam hæretici, Romæ & alibi tolerentur? 121. Cur Chriſtum Pilato tradiderint? 497. De quibus Chriſtum apud eum accuſarint? 497. Cur Simoni crucem ferendam impoſuerint? 512.
S. Judas Thaddæus. Ejus vita. XXIX. Martyrium. XXX.

Judas

Judas Iſcariotes. Quare illum Chriſtus Apoſtolum fecerit? X. Cur Chriſtum prodiderit? 487. Cur ſuis dederit ſignum in horto Gethſemani? 490. Num cum reliquis Apoſtolis in cœna ſynaxin acceperit? 491. Cur Chriſtus corpus ſuum indigno eſcam dederit? 492. Num ſalvatus an damnatus? 483. Qua ratione illius proditio peccaminoſa fuerit? 494.

Judicium finale quotuplex & quid? 626. *Particulare* quid? 626. *Univerſale* quod futurum ſit, num de fide? 627. Univerſalis locus quis? 630. Ejus ſigna quæ? 631. Forma quæ? 637. Num illud horribile? 638. Num prolata ſententia finiendum? 650. Judicii diem num juſti deſiderent? 651. In hoc Judicio judex quis? 638. In hoc judicandi qui? 640. Num omnes homines in eo compariturі? 645. Judicii univerſalis meditatio an utilis? 651. Quæ in reprobos ſententia in illo ferenda? 646.

Judith. Quid hic S. Scripturæ liber contineat? 130.

Juſtitia originalis quid? 377.

Juſtus cur opprimatur a mundo? 54. Cur illis ſpecialiter Deus multas cruces immittat? 538.

L.

Latro bonus quomodo potuerit eodem die eſſe in Paradiſo, quo mortuus eſt Chriſtus? 605. Latronum cruces num fuerint ejusdem formæ cum cruce Chriſti? 522. Cur inter eos medius crucifixus Chriſtus? 528. Num ambo Chriſtum blasphemarint? 529.

Libertas. Num ei officiat gratia efficax? 308. Libertatem conſcientiæ num princeps permittere poſſit? 121. Num ei officiat præſcientia Dei? 42.

Lignum vitæ in paradiſo, quid? 360.

Limbus quid? 574.

S. Lucas. Imagines Mariæ ab eo pictæ utrum genuinæ? 460.

Lucifer. Num præſit Angelis malis? 340.

M.

Machabæorum libri duo quid contineant? 139.

Magi, Adoratores Chriſti, qui? 474. Unde venerint? 175. Num Reges? 476. Quot illi? 477. Quæ eorum nomina? 478. Unde Chriſti ortum ex viſa ſtella dignoſcere potuerint? 479. Cur ſoli ſtellam viderint? 480. Num adorarint Chriſtum in ſtabulo vel in domo civica? 482. Munera quænam detulerint Chriſto & Virgini? 482. Num ſancti, & ubi ſepulti? 483.
Manere ſemper in terra deſiderans num peccet? 275.
Marcioniſtæ & alii hæretici Deos plures ſtatuerunt, 21.
Maria. Num in Adam peccarit? 383. Qualiter immunis a peccato originali probetur? 383. A peccato originali immunis, ſi ante paſſionem Chriſti mortua fuiſſet, an ſtatim paradiſum ingreſſa fuiſſet? 386. Num immunis ab omni peccato actuali? 387. Quænam peccata ab hæreticis ei imputentur? 388. Nunquam peccans quomodo orare potuerit: *Dimitte nobis debita noſtra &c*? 390. Stante voto num matrimonium contrahere potuerit? 422. Num voverit virginitatem ante deſponſationem? 422. Hujus virginalis matrimonii effectus qui? 423. Quanam diei hora ab Angelo ſalutata ſit? 430. Cur S. Joſepho graviditatis cauſam non expoſuerit? 425. Ubi nata fuerit? 428. Quo menſe, die, hora nata? 429. Ejus parentes qui? 428. Num vera mater Chriſti? 432. Cur mater Dei dicatur, cum Deitatem non genuerit? 435. Num ſemper Virgo fuerit? 436. Cur a Chriſto in cruce vocata *Mulier*? 437. Num virgo in partu, & poſt partum manſerit? 438. 440. E quibus Evangelii verbis hæretici probent, Mariam poſt partum non manſiſſe virginem, & quomodo hæc intelligenda? 442. Ubi vitam duxerit mortuo in cruce filio? 455. Per ſeparationem animæ fuiſſe vere mortuam, num verum? 456. Quo ætatis anno obierit? 457. Ejus occupatio qualis fuerit? 461. Forma corporis ejus & animi totius dotes. 462. Quomodo ſe cognoverit partui proximam? 464. Quomodo pepererit JEſum? 464.

464. Num interfuerit flagellationi Chriſti? 503. Circumſtantiæ mortis & aſſumptionis ejus. 458. Epiſtolæ, quas ad nonnullos ſcripſiſſe fertur. 447. 449. Num novæ legis Sacramenta ſuſceperit? 444. v. *Baptiſmus. Lucas.*

Martyrium. Quid? 226. Illius effectus. 226. Quinam hæretici id improbarint? 232. Huic ſe exponere voluntarie quomodo quis inculpabiliter poſſit? 232. Qualis diſpoſitio ad id requiratur? 229. Exiſtens in peccato mortali & dormiens, ſi occideretur in odium Chriſti, num Martyr dicendus? 230. Interimens ſeipſum pro peccatis & cœlo acquirendo num Martyr? 233.

S. Mathias. Ejus vita & martyrium. XXXI.

Matrimonium Mariam inter & Joſephum num verum? 421.

S. Matthæus. Ejus vita & martyrium. XXVII.

Media ad vincendas diaboli tentationes. 346.

Miracula num poſſint eſſe fictitia? 222. Eorum donum num adhuc in Eccleſia ſit? 223. Miracula Chriſti verſibus comprehenſa. 535.

Miſſa. Miſſæ tres cur in natali Domini celebrentur? 471. Miſſa in altari privilegiato celebrata num certo liberet unam e purgatorio animam? 609.

Mors. Ejus acceptatio in Martyrio qualis in adultis requiratur? 227. Num pœna peccati Adami? 368.

Mortificatio carnis num licita, ut citius mors ſequatur? 237.

Mortuus. Eos ſepelire num officium ſanctum? 559. Quænam illis ex ſepultura accedat utilitas? 565. Corpora eorum cur ſepulturæ tradantur? 558.

Mundus. Non eſt ex Atomis contra Atheiſtas. 14. Num totus in eodem inſtanti creatus? 315. Num aliquando deſtruendus an duraturus? 316. Quamdiu pro ſtatu præſenti duraturus? 317. Quando finiendus? 628. Felicitas mundana num periculoſa? 55.

N:

N.

Natura. Differentia eam inter & perſonam. 412. v. *Chriſtus.*
Neceſſitas extrema. Quibus in illa prius ſuccurrendum? 259.
Nehemias. Quis & quid egerit? 129.

O.

Obeliſci Vaticani translatio. 100.
Operari intuitu mercedis æternæ num licitum? 267.

P.

Paganus. Nomen hoc unde ortum? 116.
Paradiſus terreſtris, quid? 359.
Parentes fideles num tales gignant filios? 81.
Paſſio. Ejus fructus & virtus quomodo diſtinquantur? 569. Cognitio hujus myſterii num nobis neceſſaria? 284.
Paſtores. Locus, ubi ad greges vigilarunt, qualis? 469. Quot venerint ad cunas Domini? 469.
Pater, perſona prima in Trinitate, cur ſic vocetur? 287. Num potentior Filio & Spiritu ſancto? 292. Num ſolus creaverit cœlum & terram? 313. Num prior & major Filio? 288. Cur Deus Chriſtianorum præcipue Pater dicatur? 289. Dextera illius quid ſit? 624. Cur nomen *Deus* ei ſæpius in Scriptura tribuatur quam Filio? 288.
Pater quare prius diligendus matre? 257.
S. Paulus. Num primo Hebræorum Apoſtolus fuerit? II. Num etiam Chriſti diſcipulus? II.
Peccatum originale num contradixiſſent poſteri, ſi Eva, ſed Adamus non peccaſſet? 368. Quid? 373. Num omnes Adami poſteri illud contrahant? 374. Quomodo ad poſteriores traductum? 376. Quale hujus ante diluvium remedium? 378.
Peccatum. Quomodo ſubſint divinæ providentiæ? 53. Quænam ſint cauſa obſeſſionis a dæmone? 351. Peccata juſtorum remiſſa num in judicio propalanda? 641.

Pere-

Peregrinari Hieroſolymam num res ſancta? 557.
Perſonæ. v. *Trinitas.*
S. Petrus. Ejus vita & martyrium. XII. Cur primus ab Evangeliſta nominetur? VI. Ejus corporis forma. XV.
S. Philippus. Ejus vita & martyrium. XXII.
Pilatus. Cur nominetur in Symbolo? 496. Cujus fuerit nationis? 496. Num potuiſſet Chriſtum vere dimittere? 499. Cur Chriſtum flagellari juſſerit? 500. Cur ante Chriſti damnationem manus laverit? 505. Quot commiſerit peccata Chriſtum condemnando? 506. Num in Chriſtum more judiciali ſententiam tulerit? 509. Quodnam teſtimonium Tiberio de Chriſto reddiderit? 531.
Pontifex Romanus. Num ſit Antichriſtus? 635.
Prædicatores ea, quæ alios docent, non facientes quid? 85.
Præſumptio. Quid? 270. Quale peccatum? 272. Præſumptuoſis quid repræſentandum? 272.
Principes, ſeu reges cur Dii in Scriptura appellentur? 20.
Prophetæ majores. Qui & quot? 135. *minores.* Qui & quot? 136. Libri majorum Prophetarum. 135.
Proximus. Num diligendus? 249. Quis? 251. In ejus dilectione quis ordo ſervandus ſit? 255.
Pſalmi quid contineant? 131.
Purgatorium. Quid? 573. Unde probetur? 602. Ejus pœnæ. 606. 607. v. *Animæ purgantes.*

R.

Religio. An falſam ſimulare licitum ſit? 111. v. *Fides.*
Reſurrectio. Quid. 611.
Reus ſupplicio mortis affectus utrum ſepeliendus? 563.

S.

S.

Salomon. Num ſalvus num damnatus? 133. Ejus libri quid contineant? 131. v. *Canticum canticorum. Sapientia.*

Salus. Cur ſternutantibus dicatur? 98.

Sancti. Num cum Chriſto in judicio judicaturi? 639. v. *Juſtus.*

Sanguis Chriſti cur in conſecratione calicis dicatur effuſus pro multis, & non pro omnibus? 569. In terris relictus num cultu latriæ adorandus? 618.

Sapientia. Quid hic S. Scripturæ liber contineat? 134.

S. Scriptura. Quid? 133. Quare vetus & novum Teſtamentum dicatur? 123. Illius ſenſus quotuplex? 160. Senſus illius ſpiritualis quotuplex? 161. Senſus anagogicus, allegoricus & moralis, quid? 161. Senſus illius num clarus num obſcurus? 163. Quinam ſcriptores hos ſenſus explicarint clarius? 162. Ejus obſcuritas unde? 165. Illius textus ſibi apparenter oppoſiti qui? 168 Morales qui? 124. Quid libri veteris teſtamenti juxta ordinem contineant? 124. Librorum veteris teſtamenti quis verus auctor? 125. Libri novi teſtamenti quot & qui? 157. Legales novi teſtamenti libri qui? 157. Ejusdem libri prophetici, hiſtorici & morales qui & quot? 158. Quos libros S. Scripturæ hæretici expunxerint? 159. Num libri illius apud Judæos non canonici etiam tales ſint apud Chriſtianos? 159. Legere eam in lingua vernacula num omnibus liceat? 166. Ex hac pluralitatem Deorum quibus textibus hæretici probarint? 21.

Secundinus hæreticus cum ſuis negavit immutabilitatem Dei. 27.

Senſus S. Scripturæ. v. *Scriptura.*

Sepulchrum. Quid? 557. Num apud omnes gentes ſepulchri cura fuerit? 558.

Sepul-

Sepultura eccleſiaſtica. Quid? 560. Quinam illa ex jure eccleſiaſtico careant? 562. Ritus in ſepultura fidelium. 561.
Signum Filii hominis in judicio quale? 638. v. *Crux.*
S. Simon. Ejus vita & martyrium. XXX.
Simon Cyrenæus. v. *Chriſtus. Judæus.*
Spes ad ſalutem neceſſeria quæ? 265. Ejus præceptum quando obliget? 265. Ejus motivum. 267. Num certa? 268. Eam habere in Deo num teneamur? 264. Eam habere in homine num liceat? 267. Præcepta in materia ſpei quæ & quot? 269. Vitia eidem oppoſita. 270.
Spiritus S. num poſſit dici Pater Chriſti? 409.
Spirituum apparitiones num dentur? 337.
Stabulum, in quo natus Salvator, quale? 466. Animalia, quæ in illo fuerunt, unde? 467. Cujus fuerint? 468.
Stella Chriſti nuncia num una ex ſyderibus? 479. v. *Magi.*
Symbolum Apoſtolorum quodnam? X. Quid? 208. 209. Apoſtolicum cur non inter Scripturas canonicas recenſeatur? 209. Quando ab Apoſtolis conditum? 210. 211. Num in communi, num quoad articulos ſingulatim compoſitum? 211. Ejus partes quot? 215. Num memoriter ſcire illud teneatur Chriſtianus? 215. Symbolorum multitudo num fidei varietatem arguat? 216. Num alia præter illud apoſtolicum dentur? 216. Quando illa co; ita? 217. Apoſtolicum cur in officio divino voce ſubmiſſa dicatur? 218. Quare illud Eccleſia Romana retinuerit? 219. Quare illi in Concilio Conſtantinopolitano addita verba: *Viſibilium & inviſibilium*? 314. Fides, ſecundi articuli Symboli, num neceſſaria? 391. Cur verba Symboli apoſtolici: *Deſcendit ad inferos,* in Symbolo Miſſæ omiſſa fuerint? 218.

T.

Tenebræ. Unde ortæ in Chriſti morte? 548.

Terræmotus in morte Chriſti num fuerit univerſalis? 550. Quid ſignificet? 550.
Teſtamentum. v. *Scriptura*.
S. Thomas. Ejus vita & martyrium. XVII.
Tiberius Cæſar quid egerit recepto Pilati teſtimonio de Chriſto? 534.
Timor num actus ſpei? 269.
Titulus crucis num honorabilis? 524. Cur talis *I. N. R. I.*? 553.
Tobias. Quid hic S. Scripturæ liber contineat? 130.
Traditio quid? quotuplex? 199. Unde dignoſcatur, Traditionem aliquam eſſe divinam? 208. Traditiones apoſtolicæ quæ? 200. Eccleſiaſticæ quæ? 201. Num neceſſariæ? 201.
Tribulationes num ſint homini ad ſalutem neceſſariæ? 540.
SS. Trinitas. Quid? 18. 277. Perſonæ illius in quo conveniant & differant? 277. Cum illæ realiter diſtinctæ ſint, num tres Dii? 281. Trinitatem eſſe in divinis unde conſtet? 278. Hujus oppugnatores quinam? 279. Eorum argumenta ſolvuntur. 18. 19. Quomodo ab Incarnatione differat? 412. Quis hæreſin de illa jam extinctam renovarit? 280. Quomodo hujus myſterium in ſigno crucis exprimatur? 88.

V.

Valentinus Ægyptius triginta Deos aſſerit. 20.
Vallis Joſaphat quomodo capax judicii? 630. v. *Judicium*.
Ubiquitas Dei quomodo intelligenda? 36. v. *Immenſitas*.
Velum templi cur ſciſſum in morte Chriſti? 548.
Verbum æternum quare caro factum? 407.
Vermis. v. *Infernus*.
Vivi & mortui qui & quomodo intelligendi? 644.
Uxoris dilectio præ patre & matre num bona? 259.

VITT. EM. BIBLIOTEC. IN ROMA
MAG 4351

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google